

Paul
Féval

Manușa de Oțel

Paul Feval

Manușa de oțel

Capitolul I - Eseu despre familia Schwartz

A fost odată, în micul oraș Guebwiller din Alsacia, o familie Schwartz, care era foarte cinstită și care furniza alsacieni întregii lumi. Alsacienii sunt în general bine văzuți în lume, iar familia Schwartz, fie la cerere, fie din oficiu, își plasa copiii cu bunăvoință. Bunăvoință este un cuvânt cu caracter local; el se pronunță *punăfoință* și capătă o armonie cu totul aparte când este pronunțată de cineva care știe "să forbească bine vranțuzește".

Familia Schwartz prospera deci, crescând și înmulțindu-se într-un ritm evanghelic, trimițându-și puii la Paris, în provincie, în străinătate și, în ciuda acestor exporturi continue, aveau întotdeauna în rezerva un stoc considerabil de mici Schwartzi și micuțe Schwartze, gata și unii și celelalte pentru împachetare.

Cântecele slăvesc Normandia; și pe bună dreptate; nici o regiune nu produce mere atât de frumoase și avocați atât de guralivi; în ce privește comerțul, societățile corale, berea și accentul, fără îndoială că Normandia nu încearcă niciodată să rivalizeze cu Alsacia! Un tânăr Schwartz, pregătit cu grijă pentru a cuceri simpatia, este sinteza tuturor virtuților unui locuitor din Savoya, Provence sau Auvergne: el posedă proverbiala cumpătare a primului, îndrăzneala cuceritoare a celui de-al doilea și finețea cavalerieasca a celui de-al treilea. Ba, mai mult: ar fi de mirare să găsiți în Europa vreun orașel de două mii de suflete care să nu aibă cel puțin un Schwartz din Guebwiller și care să nu se felicite din toată inima pentru acest lucru!

În 1825 erau doi la Caen: un comisar de poliție tot atât de priceput pe cât de integru și un cofetar elvețian care făcea avere în mod cinstit. Această dată de 1825, la Caen, și titulatura comisar de poliție îl vor lămuri de îndată pe cititor că aici este vorba de faimosul proces Maynotte. Printre cauzele celebre, afacerea Maynotte este una dintre cele mai stranii și mai puțin cunoscute. De altfel, cititorii care se vor lăsa prinși de lectură vor afla aici altceva decât o simplă povestire a acestui neobișnuit act criminal.

La 14 iunie al aceluiași an 1825, un tânăr Schwartz, un adevărat Schwartz din Guebwiller, sosi la Caen pe imperiala diligenței de Paris. Îmbrăcămintea lui curată vădea acele îngrijiri stăruitoare care nu izbutesc întotdeauna să ascundă și stinghereala. Fără să fie înalt, statura lui proporțională marca o constituție sănătoasă și rezistentă. Avea părul negru, pielea puternic colorată și trăsăturile ascuțite. Tipul acesta de oameni, destul de rar în Alsacia, este de obicei modificat de o obezitate precoce. J.-B. Schwartz era încă foarte slab. Nu părea să aibă mai mult de 20 de ani. Aspectul fizionomiei lui era de o blândețe gravă, tulburată însă de o privire vioaie ce părea nesățioasă.

Bagajul era atât de puțin, încât îl ținu cu ușurință sub braț când cobori din diligență în curtea mesageriilor. Cei care fac serviciu pe la hoteluri îi judecă pe oameni în general după înfățișare, mai cu seamă în Normandia: nimeni nu-l întrebă ce meserie are. El se interesă de adresa domnului Schwartz, comisarul de poliție, și a domnului Schwartz, cofetarul.

Între Schwartzii ajunși și Schwartzii în devenire este un fel de francmasonerie. Tânărul nostru călător fu deosebit de bine primit atât la funcționarul superior, cât și la negustor; îl întrebară ce mai e prin regiune, ce mai e pe la el pe acasă; se arătară în mod deosebit înduioșați de faptul că și tatăl și mama lui muriseră, lăsând în urmă două duzini întregi de orfani Schwartz-copii. El era cel mai mare. În douăzeci de ani, respectabila lui mamă avusese șaisprezece nașteri, din care șase duble. Toate nevestele Schwartz sunt așa, slavă Domnului!

Tânărul nostru nu a trebuit nici măcar să spună că venea la Caen ca să-și câștige existența; este un lucru de la sine înțeles că un Schwartz nu călătorește de plăcere. Văzându-l, și comisarul de poliție și cofetarul exclamaseră: "Ce păcat! Dacă ai fi venit săptămâna trecută..." Totuși, acum fiecare Schwartz este instalat în post!

Schwartz angajat la cofetar; Schwartz cuibărit la biroul de poliție; Schwartzi de rezervă; tot astfel se văd prin hățișuri stejari de toate mărimile, care cresc umili pentru a înlocui arborii mari condamnați la tăiere.

La ora cinei tânărul nostru călător se plimba melancolic pe malul râului Orne. Ospitalitatea celor doi compatrioți nu mersese chiar până a-i oferi un loc la masă, își tot ducea bagajul sub braț, și gândurile nu-i erau prea roze. Fără îndoială, înainte de a-și pierde cu totul nădejdea, avea să

vadă încă un mare număr de Schwartzi din diferite departamente ale Franței, numai că rezervele bănești erau pe sfârșite și stomacul îi răbda de dimineată.

— Ei, Schwartz! se auzi o voce veselă în spatele lui.

Se întoarse numaidecât, fericit. Orice întâlnire e binevenită, căci la capătul ei poate exista posibilitatea unei mese. Văzându-l însă pe cel care îl strigase, Schwartz se încruntă și lăsă ochii în jos. Un tânăr de vârsta lui, foarte acceptabil îmbrăcat și a cărui eleganță sui-generis arăta a fi comis-voiajor, se îndrepta spre el, cu surâsul pe buze și mâna întinsă.

— Ce faci, coane? îi întrebă cu franchețe acesta. Iată-ne așadar, în patria vacilor grase, ai?

După ce îi strânse mâna lui Schwartz, care rămase inertă, adăugă:

— Cum de ne întâlnim totuși?

— Întâmplarea, domnule Lecoq, răspunse tânărul alsacian, ridicându-și ceremonios pălăria, întâmplarea...

Domnul Lecoq îl luă de braț, și lui Schwartz i se păru că încearcă o ușoară neliniște. Trebuie spus că nimic din înfățișarea noului-venit nu justifică o asemenea senzație. Era un băiat foarte frumos, cu tenul proaspăt, cu înfățișarea mândră, cu privirea deschisă și îndrăzneată. Manierele lui puteau fi lipsite de distincție, așa cum costumul pe care îl purta abuza de culori vii, dar aceste amănunte îl interesau prea puțin pe alsacianul nostru. La Guebwiller oamenii sunt prudenți. Neîncrederea lui J.-B. Schwartz trebuie să ne facă să avem, până la un anumit punct, o rezervă, în ce-l privește pe strălucitorul domn Lecoq.

— Ați luat masa? întrebă acesta după câțiva pași.

Schwartz se înroși, iar ochii lui iuți îi jucară în cap.

— Da, da, domnule Lecoq, răspunse.

Comis-voiajorul se opri, îl privi în față și se porni să râdă puțin forțat.

— Ta! Ta! Tomnule Legog! repetă el, exagerând accentul tovarășului său. Destul! Gata! Mințim ca o haimana, Baptiste! Cei care ți-au spus că am fost concediat de la frații Monnier au mințit cu nerușinare, prietene! Nu-l dai afară pe Lecoq, fiu adoptiv al unui colonel, auzi? Lecoq este cel care reacționează atunci când patronii nu-i sunt pe plac! Monnier este un om de nimic. Aveam la ei patru mii! "Berthier și Compania" mi-au oferit cinci mii, plus comisioanele; mi-am făcut imediat bagajele!

— Cinci mii, plus comisioanele! repetă alsacianul, umezindu-și buzele.

— Formidabil, băiatule, nu-i așa? Și n-am să mă opresc aici... Dar dumneata de ce nu mai ești la Monnier?

— Au redus numărul salariaților.

— Îți spun eu: nerușinați... Cât aveai?

— Trei sute și prânzul...

— Cu pâine și apă... O baracă... Jean-Baptiste, dacă aș îndrăzni să mă exprim sincer, ți-aș spune că ești un nătărău, un fraier.

Schwartz încercă să zâmbească și răspunse:

— Eu nu am noroc că dumneata, domnule Lecoq.

Părăsiseră malul apei și urcau strada Saint-Jean. Comis-voiajorul ridică din umeri și luă un ton doctoral:

— În comerț, Jean-Baptiste, zise el sentențios, nu există nici noroc, nici nenoroc. Depinde numai cum știi să ții cărțile, asta e, înțelegi? Și felul cum știi să riști totul... Eu, asta care îți vorbesc, dacă voi avea vreo nemulțumire la "Berthier și Compania", imediat îmi iau zborul spre alte meleaguri, cu opt mii fix, sau mai mult...

— Trebuie că faceți economii severe, domnule Lecoq! îl întrerupse Schwartz cu o admirație naivă.

Domnul Lecoq îi lasă brațul ca să-i dea un pumn zdravăn în spate.

— Jocul, vinul, frumoasele! zise el. Eu sunt un tânăr băiat de familie, și, să știi de la mine, curcile plouate nu fac niciodată avere, băiete!

Și întorcându-l în loc pe Schwartz, îl împinse prin poarta unei vechi clădiri care avea ca firmă acel ilustru tablou reprezentând o pasăre domestică pe picioare înalte care se ținea de coama unui leu: "La Cocoșul îndrăzneț".

J.-B. Schwartz nu se împotrivi, fiindcă un miros plăcut de bucătărie îl amețise.

— Hei, chelnerito! strigă domnul Lecoq cu acel ton impunător care dă greutate comis-voiajorilor prin hoteluri. Mama Brûlé! Moș Brûlé! Moș Brûlé! E cineva, ce dracu!

Mama Brûlé își arată din pragul bucătăriei o venerabilă față de vrăjitoare. Domnul Lecoq îi trimise din vârful degetelor o sărutare și-i zise:

— Pentru că mi-am regăsit un vechi prieten, și cum meniul fix s-a terminat de-o jumătate de oră, servește-ne în camera mea două ospățuri de câte patru franci... Hai, să văd de ce sunteți în stare, iubiților!

Fu răsplătit de surâsul știrb al hangitei.

— Aici respir eu când vin la Caen, continuă Lecoq urcând treptele curbate ale scării. Mi-ar da pe credit și ardezia de pe acoperiș. Dar n-am ce face cu ea, înțelegeți, băiete?! Poftește și intră.

J.-B. Schwartz intră de data aceasta fără rezerve Mirosul din bucătărie acționase asupra psihicului lui. Un ecou vag al ultimelor cuvinte ale lui Lecoq îi mai răsuna încă în urechi: "Jocul vinul, frumosele!" Jocul — zădărnice; cu vinul, însă, nu i se urâse și, în ciuda virtuților circumspecte ale mizeriei, gândul că ar putea iubi îl făcea să-l treacă sudorile.

Oamenii din Alsacia sunt greoi din fire, dar cum vine luna august, le și ies coșuri pe obraji.

Era o cameră de han urâtă și murdară. Abia intrat, domnul Lecoq se repezi iar spre scară și strigă cu o voce răsunătoare:

— Hei! Fată! Moș Brûlé! Mama Brûlé!

Iar când i se răspunse:

— Trăsura mea pentru ora opt! Ca la armată! Trebuie să fiu mâine dimineață la Alençon!

Revenind spre invitatul lui, adăugă cu nepăsare:

— Casa "Berthier" îmi plătește o gabrioleță și un cal, ce zici?! Și în anotimpul ăsta, mă deplasez numai noaptea, ca să nu-mi stric tenul.

— Dacă aș îndrăzni... începu J.-B. Schwartz cu un ton insinuant.

— Să-mi ceri un loc în șareta mea? îl întrerupse Lecoq.

— Da...

— Ta... Ei bine! Nu îndrăzni, Jean-Baptiste, auzi?... O să vorbim numaidecât, băiete: pentru moment, am alte proiecte pentru dumneata.

O expresie de neîncredere cuprinse din nou trăsăturile lui Schwartz al nostru, care murmură:

— Știți, domnule Lecoq, eu nu sunt decât un biet tânăr...

— Bine, bine! O să stăm de vorbă; o să-ți spun. Mă angajez formal să nu-ți cer să inventezi praful de pușcă.

Vorbind, își făcea toaleta, își schimbă hainele de oraș cu un costum de călătorie. Când servitoarea veni cu mâncarea. Își deschise geamantanul cu zgomot mare.

— Pentru că o pornesc spre Siria, strigă el, vreau să-mi plătesc nota. Să-mi facă socoteala exactă, tinerețe, auzi? Fără uitate că mă bucur de remiza de comerț... Și ovăz pentru bidiviul meu!

J.-B. Schwartz nu era regele perspicacilor; totuși, își dădea seama destul de limpede că Lecoq își anunța plecarea ca la teatru. Deveni atent; și presupunând că domnul Lecoq voia să joace o comedie față de el, auditoriul era prevenit din plin.

Dar acest fapt nu îl stingherea deloc pe domnul Lecoq, care era după cum o să ne dăm seama prea bine, un tactician foarte original și de primă mână.

— Ai văzut firma? îl întrebă el dintr-odată, luând loc la masă. "La Cocoșul îndrăzneț". Este ceea ce a determinat alegerea mea, Jean-Baptiste! Eu sunt Lecoq (Cocoșul) și sunt îndrăzneț. Să spunem totul pe față: poate am nevoie de dumneata, băiatule. Plătesc peșin. Sunt în fonduri. Aici vânzarea a mers bine: i-am livrat alaltăieri domnului Bancelle, cel mai mare bancher din Caen, o casă de bani cu cifru secret și cu măsuri de siguranță de care e înnebunit, în oraș nu se vorbește decât despre asta. Toți bancherii din Normandia cer case asemănătoare, așa că mi-am asigurat un comision la firma "Berthier"! În sănătatea mea!

Bău un pahar de vin înainte de supă, apoi continuă:

— Pentru ce? Pentru că sunt cocoșul îndrăzneț, pentru că intru oriunde cu ținută frumoasă, vorbire elegantă, ușurință de exprimare și așa mai departe... Tu, băiatule, ești găina, auzi? — redingotă uzată, pungă subțiată, timiditate prăpăd!... Există deci doi Schwartzii la Caen: eu pun de la început degetul pe rană, știi bine... Schwartzii sunt ca evreii, se împing unii pe alții în lume, dar cu încetișorul, da! După crap, alsacianul este cel mai moale și cel mai rece dintre animale... Nu e loc la cofetar, nu e loc la comisar... Atunci, iată-l pe sărmanul tânăr că vrea să plece la Alençon să caute alți Schwartzi: e o prostie, auzi?!

Era trist să ascuți asemenea vorbe; dar foamea biruise și tânărul nostru prieten mânca destul de bine ascultându-le. Dacă mănânci, trebuie să și bei; acel generos Lecoq îl turna vin curat. Este adevărat că vinul hanurilor din Normandia este vestit în cele cinci părți ale lumii, că în nici o altă parte nu se poate degusta altul atât de înțepător, atât de greu, atât de categoric dezgustător, încât nici un chimist până atunci nu reușise să găsească substanțele vătămătoare: care intrau în componența acelei crâncene băuturi; dar, pe de o parte, cel care vin din Guebwiller nu sunt mofturoși, iar pe de alta, exemplara cumpătare a bietului nostru prieten îl făcea să arate mai nepregătit decât o fetiță. Pe măsură ce festinul de

patru franci se desfășura din belșug, adăugând la vițel carnea de vacă la modă, iar la carnea de vacă, omleta, J.-B. Schwartz simțea cum îl învăluia o căldură neobișnuită; devenea bărbat, zău! Și se surprindea pizmuind îndrăzneala lui Lecoq.

În acea mică lume a funcționarilor parizieni în care J.-B. Schwartz trăise câteva luni, Lecoq nu se bucura de ca mai bună reputație — nu i se cunoșteau prea bine nici antecedentele, nici relațiile; circulau chiar zvonuri neplăcute și destul de grave despre el, dar nimic nu fusese dovedit, iar invidia se agață totdeauna de învingător. Lecoq era un învingător: cinci mii de franci leafă, comisioanele și trăsura! Nu existau, în 1825, mulți comis-voiajori care să ajungă la acele culmi ale prosperității. J.-B. Schwartz se uita la el umil, de jos, respectuos; fiecare pahar de vin normand adăuga ceva la noianul admirațiilor sale. Când ajunseră la desert, dacă s-ar fi pus de o parte toate bucuriile acestui Lecoq, și de cealaltă toate virtuțile Alsaciei, nu știi dacă conștiința lui J.-B. Schwartz s-ar fi înclinat spre dreapta sau spre stânga.

El era cinstit, fără nici un fel de îndoială, în acest sens n-ar fi înșelat pe nimeni cu o centimă la o factură: totul e să știi cum se întocmește o factură.

Brânza era pe masă, ca și cele patru coate ale celor doi prieteni ai noștri, și ei vorbeau.

— Este o femeie măritată, spunea acel donjuan Lecoq. Tu înțelegi, Jean-Baptiste, la vârsta noastră, nu suntem de lemn...

J.-B. Schwartz făcu un semn de învoire, lașul!

— Cu femeile măritate, reluă Lecoq, nu poate fi vorba de glumă; există *Codul*.

— Atunci, nu vă duceți! exclamă Schwartz, asupra căruia acest cuvânt producea un efect nemaipomenit: o nouă dovadă a cinstei lui alsaciene.

Dar Lecoq își puse mâna pe inimă și spuse cu un accent dramatic:

— Țin să mă duc, băiatule, auzi?! Mai curând să mor decât să renunț la fericire! De altfel, continuă el cu mai puțină emfază, avem firul, Jean-Baptiste. Toate precauțiunile sunt luate și am o scrisoare, semnată de mine, care călătorește în momentul acesta cu diligența. Va fi pusă mâine dimineață în cutia de la Alençon, pe adresa lui moș Brulé, prin care scrisoare îi cer bastonul cu mâner de argint, care îl vezi acolo în colț și pe care am să-l uit la plecare.

— Ah! făcu Schwartz. Toate astea pentru o dragoste

trecătoare!

Domnul Lecoq umplu paharele. Îl duse pe al său la gură și, profitând de această ocazie, își examinează pe furiș musafirul.

Terminaseră cea de-a treia sticlă și Schwartz prânzise copios.

— Asta seamănă, murmură el, cu poveștile care apar prin ziare. Cum spun ei isprăvii ăsteia la Curtea cu juri? A aranja un alibi, cred.

Domnul Lecoq izbucni în râs.

— Bravo, tinere! exclamă el. O să facem ceva din tine! Ai găsit cuvântul din prima clipă, Jean-Baptiste, e-he! Un alibi! Asta e precis! Aranjez un alibi pentru cazul în care bărbatul ar vrea să-mi cauzeze neajunsuri. Nu e totul roz în meseria de seducător, nu! Sunt și loviturile de sabie, și, unde mai pui, acest bărbat este un vechi militar!... Hei, fată! Cafeaua și licheururile! Caldă!

Totul fusese spus cu volubilitate, pentru că în privirea îngreunată a comeseanului său domnul Lecoq vedea licărind o bănuială.

— Eu n-am să mă bag niciodată într-o încurcătură ca asta! gândi cu voce tare Schwartz, plin de acea dulce mândrie pe care o da cumințenia.

— Jean-Baptiste, continuă domnul Lecoq, turnându-i un pahar mare de rachiu, îți va veni și ție rândul! Vei cunoaște arșița de nestăpânit a pasiunilor... Dar n-am spus încă tot, e-he! Bărbatul este prietenul intim al comisarului de poliție.

J.-B. Schwartz se trase cu scaunul înapoi.

— Domnule Lecoq, declară el cu hotărâre, afacerile dumneavoastră nu mă privesc.

— E lucru făcut, tinere, e lucru făcut, răspunse comis-voiajorul. Vei avea un beneficiu...

— Nu vreau... începui alsacianul.

— Regele spune: noi vrem, pușorule! Îți plătesc o sută de franci, peșin, fără scont, pentru un cuvânt pe care îl vei spune diseară la urechea comisarului de poliție, încetișor și fără malițiozitate... Așa, ca să rădem, ce! Și ca să mă obligi! Asta e!

O sută de franci! Se știe oare ce poate face un adevărat Schwartz cu o sută de franci? Am văzut mulți oameni cinstiți cum se înduioșează până la lacrimi ascultând acea bucolică ideală a finanței: povestea domnului Jacques Laffitte, care adună de pe jos un ac cu gămălie și în vârful acelei gămălii își construiește biserica aurită. Mărturisesc, inima mea rămâne nepăsătoare în fața acestor teribile pasiuni ale economiei, dar înțeleg toate religiile.

Câte ace într-o sută de franci! Fiecare grăunte de grâu, știm bine, închide în umilul lui înveliș miracolul înmulțirii pâinilor; centimele germinează și ele, când le semeni, când le îngrijești, când le plivești, și recolta pe care o dau cu timpul și cu îngrijiri se numește milion.

J.-B. Schwartz nu avusese niciodată o sută de franci. Dacă ar fi avut o sută de franci, J.-B. Schwartz ar fi întemeiat o bancă în podul casei sale. Te naști poet; J.-B. Schwartz avea din naștere simțul subtil al borderoului, geniul contului de venituri.

Simți o amețeală, căci rachiul prost de la han îi dospea în cap ambiția, iar cele trei sticle de vin acriu ațâțau în el focul sacru; i se năluciră ca într-o poveste birouri mari, cu covoare pe jos și funcționari în spatele grilajelor, registre verzi, cu titluri roșii, lungi, groase și late, pline cu scriitură englezească și cifrele aliniate miraculos, o casă de bani metalică, încrustată, impozantă, ca o corabie, casieri care încasau, în livrea, cenușie, și chiar o doamnă J.-B. Schwartz, într-o trăsură cu patru cai, împodobită mai ceva decât cele pentru înmormântări de clasa întâi.

O sută de franci! O sută de franci le cuprinde pe toate acestea, ba chiar mai mult decât toate acestea. Stejarul falnic dăinuie în mica ghindă, și doar un fir de nisip grăbește spre prăpastie imensitatea avalanșei.

— Nu vreau! repetă totuși virtutea lui în agonie. Și făcându-se că se ridică, adăugă: Nici pentru aur, nici pentru argint, domnule Lecoq, nu voi face vreodată ceva care să mă pună în pericol.

— Jean-Baptiste, răspunse comis-voiajorul cu superioritate, am onoarea să te cunosc ca pe propriul meu buzunar. Ascultă, înainte de a refuza, băiatule. E simplu ca bună ziua, și, în afară de suta de franci, se poate să-ți obținem o oarecare poziție la "Berthier și Compania".

— Nu se oferă o sută de franci numai pentru o întâlnire!

se apăra alsacianul. Trebuie să fie altceva.

— Dar dacă doamna este cea care face cheltuiala, insinuă domnul Lecoq, trecându-și mâna prin părul bogat și foarte frumos.

J.-B. Schwartz era în stare să înțeleagă chiar și dragostea, dar acest argument îl ofensă. Domnul Lecoq, bătând fierul cât era cald, exclamă:

— Nu încerca să judeci lucruri pe care nu te cunoști, tinere! Uite în două cuvinte despre ce e vorba: tu te îneci, eu te salvez, băiete!... Acum, ordinea și desfășurarea: Domnul Schwartz cofetarul închide la ora nouă; cum se va face nouă și jumătate, n-ai altceva de ales decât să-i ceri domnului Schwartz comisarul de poliție să dormi la el în pod.

— Dar m-a dat afară! îl întrerupse alsacianul nostru.

— Zău! Să-ți intre bine în cap! Oricât de mare ar fi pământul, pe lumea asta nu sunt decât eu care mă interesez de persoana ta!

— E adevărat! bâlbâi J.-B. Schwartz, care avea beție plângăreață. Sunt singur pe lume...

— Trist exilat, pe pământ străin. S-ar putea cita o mulțime de texte puse pe muzică de către primii compozitori. Nu e mai puțin adevărat că la ora zece și zece minute, comisarul de poliție se va întoarce acasă după ce se va fi dus la circul fraților Franconi ridicat din pânză de cort în piața Prefecturii. Are să fie grăbit și prost dispus pentru că de data asta, datorită funcției, lui va fi văzut pentru a șaisprezecea oară pe domnul Franconi-tatăl îmbrăcat în haine de general și pe domnișoara Lodose în costum de Cymodocée. Va urca strada Prefecturii, apoi strada Écuyère, unde s-a născut Malherbe... În sfârșit, Malherbe veni, și primul în Franța... Dar poezia nu te interesează acum, Jean-Baptiste... Deci ai să-i urmărești în piața Fontette, apoi în strada Guillaume-le-Conquérant, până în piața Acacias, numită așa poate pentru că e plantată cu tei... Acolo locuiește el cu doamna Schwartz a lui, o femeie îmbătrânită, neplăcută, dar care râde când e gădilată. Ai să te apropii de demnitar, adică de soțul ei. Apariția ta o să-l surprindă neplăcut: o să strige: "Iar dumneata?" Poate chiar o să adauge această exclamație câteva cuvinte mânioase cum ar fi *trântor*, *șterge-o*, *descuțule*, sau altele. Treaba lui: în fiecare săptămână primește trei sau patru vizite de-ale Schwartzilor. Mă ascuți. Jean-Baptiste?

Jean-Baptiste asculta, cu toate că pleoapele lui îngreunate dădeau semne de capitulare. Domnul Lecoq

continuă:

— Atenție, tinere! Aici devine important. Îi vei spune: "Domnule și respectabile compatriot, ghinionul pare să mă urmărească în această capitală a Normandiei de jos. Mă aflu lipsit de ajutor din cauza unei grozave întâmplări. Contam pe protecția unuia dintre vechii mei superiori în ierarhia comerțului parizian pe nume Lecoq, înalt funcționar al casei «Berthier și Compania», care a furnizat casa de bani cu cifru secret onorabilului domn Bancelle..." Pricepi băiete? Nu sunt vorbe în vânt: sunt vorbe pentru o sută de franci, le spui sau nu le spui... "Dar — vei continua tu — acel tânăr reprezentant a părăsit chiar în seara asta locuința lui de la hotelul «Cocoșul îndrăzneț» și a pornit-o la Alençon cu trăsura..." Toate celelalte vorbe sunt numai pentru ca să ajungi să pronunți ultimele cuvinte; ia repetă!

J.-B. Schwartz repetă, apoi întrebă:

— Unde am să mă culc?

— Unde te-ai fi culcat dacă nu m-ai fi întâlnit pe mine Jean-Baptiste? Să nu ne pierdem în amănunte. Când onorabilul demnitar o să te roage să-ți vezi de drum, totul s-a terminat! Ți-ai câștigat dreptul la recunoștința mea veșnică.

Tânărul alsacian se gândea: cu judecată lui puțin confuză nu vedea absolut nimic promițător în intervenția neînsemnată care i se cerea. Ceea ce îl îngrijora era teribila răsplată, făgăduită pentru o treabă atât de minoră.

Domnul Lecoq se sculă și își aruncă geanta. Bătea ora 8.

— Gata! Acuma, dragostea mă cheamă, spuse pe un ton declamator.

— Dacă aș ști, murmură J.-B. Schwartz, că dedesubt nu se ascunde nimic altceva decât dragostea!

— Presupun, tinere, spuse comis-voiajorul cu severitate, că nu îmi suspectezi nici onoarea, nici opiniile mele politice.

J.-B. Schwartz nu se gândise la opiniile politice ale domnului Lecoq. Noaptea este un bun sfătuitor, mai ales când o petreci sub cerul liber. Ar fi dat mult să albă o noapte întreagă în față.

Dar domnul Lecoq, după ce plăti nota, își închise valiza. Totul era gata, nimic nu zăcea în dezordine, în afară de acel baston de lemn, cu mâner de argint, uitat cu intenție într-un colț.

Domnul Lecoq coborî fluierând o melodie; Jean-Baptiste Schwartz îl urmă. Echipajul comis-voiajorului de la casa "Berthier și Compania", brevetată pentru casele de bani cu

dispozitiv de apărare și cifru secret, era o simplă brișcă pe două roți, dar micul ei cal breton părea viguros și plin de foc.

— Dați arvună? zise timid tânărul alsacian în momentul în care tovarășul lui punea piciorul pe scară, așezată ca armele pe carele antice.

— Nici un sfanț, Jean-Baptiste, auzi?! îi răspunse domnul Lecoq. Nu-ți ascund că ezitățile dumitale mă pun pe gânduri. Spune da sau nu, băiete...

— Dacă aș face treaba, întrebă J.-B. Schwartz, unde vă pot găsi?

— Spui da?

— Nu...

— Atunci, să te ia dracul, normand din Alsacia! Fă ce vrei!

— Dar nu spun *nu*.

Domnul Lecoq luă hățurile în mână, Schwartz inspira milă. Pentru același preț și-ar fi vândut partea brațului drept, dinții pe care îi avea în gură, lungi și buni, pădurea lui de păr și poate chiar izbăvirea sufletului. Dar îi era frică să se expună să facă ceva rău în înțelesul exact pe care legea îl atribuie acestui cuvânt.

— Păzea! strigă domnul Lecoq, care pocni din bici.

— Spun da... bâlbâi J.-B. Schwartz, descurajat.

Lecoq se aplecă spre el și îi mângâie obrazul cu dosul mâinii.

— Prostuțule! spuse el, luând pentru prima oară accentul curat de pe Canebière⁽¹⁾. Iată-ne la treabă, Jean-Baptiste, da? Noaptea ta nu are să fie lungă. La două, spre ziuă, ai să ieși din Caen pe la podul Vaucelles; faci doar o leghe în regiune, plimbându-te pe drumul spre Alençon. La ora trei fix, înainte de satul Allemagne, mă găsești în pădurea din dreapta drumului... Pe curând, tinere, și spune-ți lecția, atât, nici mai mult, nici mai puțin, lecția... Dii, Coquet!

Coquet scapără din picioare și porni ca o săgeată, în timp ce servitoarea de la han, băieții, mama Brûlé, moș Brûlé și micii Brûlé urau drum bun în gura mare.

Serile de iunie sunt lungi. Era încă ziuă când domnul Lecoq și zglobiul lui căluț breton părăsiră curtea hanului, lăsându-l pe bietul J.-B. Schwartz coplesit de gânduri.

Cu scobitoarea între dinți, domnul Lecoq pocnea din bici ca un învingător, coborând străduțele care duc la râu. Oh! Veselul chefliu! Ce bine își purta pe o ureche cascheta de voiaj, și cât de grațios îi fâlfâiau în vânt colțurile luciosului

fular care îi servea drept cravată. Surâdea fetelor, trimeea bezele negustoreselor aflate în pragul magazinelor, îi provoca pe băieți și striga: "Păzea, moșule!" oamenilor care se dădeau la o parte ca să-l lase să treacă.

Și închipuiți-vă că era bine cunoscut. Casa de bani vândută de el domnului Bancelle, bogatul bancher, devenise celebră în orașul Caen: o casă de fier fermecată, care sfida hoții și prindea ca un jandarm mâna ticălosului! Parisul ăsta nu mai știe ce să inventeze! Casa de bani costa scump; tratativele duraseră un timp. Alți bogătași se și gândeau să achiziționeze o mobilă atât de utilă. La Caen era necunoscut numele de "Berthier și Compania"; se spunea pur și simplu, casa "Lecoq". Domnul Lecoq, deci, era un tânăr vestit.

Nu trebuie să ne închipuim că afișând ostentativ careurile remarcabile ale pantalonilor, curcubeul jiletcii și splendorile siderale ale cravatei, comis-voiajorul dădea dovadă de prost-gust. Nu, dimpotrivă, îi făceau un serviciu. Erau o reclamă la fel ca oricare alta. Acele violente distonante între culori atrag privirile și forțează gloria. Uitați-vă ce minciuni mai trag unii în piața publică atunci când poartă pe cap o cască sau un chipiu de general.

În urma briștii se auzea: "E domnul Lecoq, care se duce să vândă alte case de bani. Țsta nu se încurcă. Nu are de-a face decât cu oameni cu situație! Ce să-și apere sărăcimea împotriva hoților, banii de la ciorap?"

Când, pe înserat, domnul Lecoq ieși din oraș pe la podul Vaucelles, existau sute de martori gata să jure că l-au văzut plecând.

Aceasta înseamnă puțin, pentru că, în definitiv, te poți întoarce. Dar amănuntele neînsemnate sunt ca micile pâraie care formează marile râuri.

Cât timp țin înserarea, domnul Lecoq își mână căluțul în trap, vorbe cu toți căruțașii pe care îi întâlnește. La căderea nopții, la trei sferturi de leghe de periferia orașului, opri în poarta unui han pentru a-și aprinde în mod fățiș felinarele.

— Frumoasă iapă, spuse hangiu, bătând crupa lui Coquet.

— O să galopeze în același pas până la Alençon, îi răspunse domnul Lecoq. Dii, Coquet!...

La vreo jumătate de kilometru de han drumul avea o cotitură, iar pe dreapta se întindea un desiș de castani. Imediat ce dăduse colțul, domnul Lecoq își opri brusc calul. Se uită înainte, ascultă înapoi. Drumul rămânea pustiu.

Domnul Lecoq sări din brișcă; îl luă pe Coquet de căpăstru și îl conduse așa în plin desiş, pe o cărare mică prin care abia se putură strecura. Cărarea însăşi fu părăsită la primul luminiş care apăru. Tras cu putere, Coquet pătrunse în desiş, iar brișca fu scoasă astfel din drum.

În plină zi, ar fi fost ușor văzută, abia ascunsă cum era; dar noaptea pierde în întunericul pădurii tot ce e pe urmele drumului.

Domnul Lecoq deshămə calul, îl trase după el vreo trei sute de pași și îl priponi în hățiş. Apoi se întoarse la brișcă. Într-o clipită, renumitul sau pantalon în carouri fu înlocuit cu unul de stambă albastră, ros pe la genunchi ca la muncitori; în locul elegantei jachete de voiaj, își îmbracă degrabă o bluză de pânză, iar pe cap își așeză o tichie mare de lână roșcată, trăgând-o mai pe ochi.

Neobișnuită îmbrăcăminte pentru o întâlnire de dragoste!

Domnul Lecoq își scoase cizmele, ultima rămășiță a strălucitei lui toalete, își puse în picioare niște păsleri și pe deasupra se încălță cu niște pantofi solizi cu ținte.

Nu încape îndoială că însăşi iubita lui ar fi putut să treacă pe lângă el fără să îl recunoască. O porni. Arăta întocmai ca un om din Calvados, greoi, necioplît, jumătate țaran, jumătate orășean, aidoma celor care merg spre oraș cu sutele, părăsind munca de pe ogoare ca să se facă muncitori.

Domnul Lecoq scrută întunericul și se îndreptă cu pas hotărât spre Caen. Era ora 9 și jumătate.

La ora 10 fără câteva minute, un om ieși deodată din dugheana unui negustor de curiozități, aflată în acea piață Acacias, în cartierul Saint-Martin, pe unde locuia și comisarul de poliție Schwarz. Omul acesta purta o bluză țărănească și o tichie de lână roșcată! Pașii nu i se auzeau, căci în picioare avea încălțări de păsle.

El traversă repede piața și scoase de sub o bancă o pereche de pantofi mari cu ținte.

Cum censul din piață bătea ora 10, omul nostru, încălțat greoi și făcând de astă dată să-i răsune pașii pe caldarâm, ajunse în piața Prefecturii, unde muzica fraților Franconi își urla ultimele note. Reprezentația se termină. Omul care purta un pantalon de stambă albastră, ros în genunchi, o bluză cenușie și o bonetă de lână se așeză pe piatra de margine de la colțul bisericii. Comisarul de poliție Schwartz ieși printre primii de la circ și se îndreptă degrabă spre cartierul Saint-

Martin. Omul greoi îl urmă de la distanță.

La jumătate de drum de casa lui, în strada Guillaume-le-Conquérant, comisarul de poliție fu acostat cu timiditate de un biet băiat, care păru că îl roagă stăruitor. Țărănoiul grăbi pasul. Comisarul de poliție îi zise bietului băiat cu un ton de nerăbdare și asprime:

— Nu se vine într-un oraș așa, fără să știi! Nu pot nimic pentru dumneata.

Numaidecât, J.-B. Schwartz, cu mai multă îndrăzneală decât s-ar fi putut aștepta față de dezorientarea de la început. Își plasă lecția învățată. Vorbi despre domnul Lecoq, protectorul lui, despre casa de bani a lui Bancelle și despre nenorocita întâmplare care făcea ca tocmai în seara aceea domnul Lecoq să plece la Alençon.

Comisarul de poliție, enervat, îi răspunse:

— Eu nu-l cunosc pe domnul Lecoq al dumitale și asta nu mă privește; lasă-mă în pace!

Ceea ce și făcu J.-B. Schwartz, care își câștigase astfel suta de franci.

Țărănoiul, oprit în umbra unui pridvor, ascultase foarte atent această conversație. Când comisarul de poliție și J.-B. Schwartz al nostru se despărțiră, el nu se luă nici după unul, nici după celălalt, ci pătrunse în rețeaua străduțelor întortocheate care se desfășoară în dreapta pieței Fontette. Acum mergea repede și părea foarte preocupat. O tavernă mai era încă deschisă în fundătura Saint-Claude. Se uită prin ochiurile de geam afumate pe care le protejau perdelele din pânză de saltea. Intră. Maghernița era goală, doar un om număra în spatele tejghelei.

— Suntem gata, moș Lambert? întrebă domnul Lecoq, pe care fiecare dintre noi l-am recunoscut chiar așa deghizat cum era.

În loc să-i răspundă, cârciumarul întrebă:

— Ai povestea aia, toulonezule?

Demnul Lecoq lovi un obiect care îi umfla bluza la piept. Obiectul scoase un sunet metalic. Cârciumarul stinse lampa și amândoi ieșiră.

Trebuie să ne întoarcem cu câteva ore pentru a vorbi despre un lucru și mai interesant decât casa de bani cu cifru și sistem de apărare a domnului Bancelle. În vremea aceea, Caen era un oraș cam zgomotos; studenții și militarii se agitau foarte mult în jurul femeilor frumoase.

Cea mai drăguță și mai plăcută persoană din Caen era Julie Maynotte, soția gravorului în oțel. De când André Maynotte deschisese în colțul promenadei un modest magazin de armurerie și de curiozități, tinerii burghezi din Caen nu-și mai făceau obișnuita lor plimbare pe bulevard sau prin fața prefecturii, ci se încrucișau pe sub depărtații copaci ai pieței Acacias.

Ofițerii din toate armele — căci divizia militară nu fusese încă transferată, la Rouen — studenții din diferitele facultăți, precum și puternicii comerțului se erijau în mari cunoscători și, de dimineață până seara, veneau să admire obiectele moderne și antice expuse cu un gust cu totul aparte în mica vitrină a gravorului. Romanticismul nu inoculase încă entuziaștilor modei acea înfrigurare a Evului Mediu care a produs efecte atât de stranii câțiva ani mai târziu, dar se dădea o muncă surdă de pregătire: își și făcuseră apariția câteva pendule ale căror subiecte nu erau nici Fingal⁽²⁾ nici Eucharis⁽³⁾, nici Alonzo, nici Galatea⁽⁴⁾; câteva bronzuri îndrăznețe își oglindeau reflexele verzui prin galbena dezordine a poleirilor cu aur, cu care Restaurația coplesise Universul; se citau chiar croitori care nu mai ondulau gulerele redingotelor; mânecile bufante tindeau către exces: revoluționare, și, cu toate că nu se arătase încă nimeni cu barbă ca a lui François I, lumea vedea cu uimire îndrăzneți inovatori apărând în public fără ochelari.

Fără ochelari! Poliția imprudentă lăsa să circule pe străzi asemenea nudități!

O catastrofă plutea în aer. Victor Hugo dădea târcoale catedralei Notre-Dame de Paris și își lăsa plete; Alexandre Dumas termina primele capitole din *Henri III*, și domnul Gaillardet, așezat la picioarele statuii, pe Pont-Neuf, vedea țâșnind din întuneric, în nopțile fără lună, profilul crenelat al aceluia Tour de Nesle unde Margueritte de Bourgogne⁽⁵⁾, după părerea lui, se eschivase în mod atât de tracic conveniențelor.

Comerțul pe care îl practica André Maynotte, străin de orașul Caen și chiar bănuît a fi de origine italiană, putea să fie o inovație, dar nu un anacronism în prăvălia lui se vindeau pistoale, florete, mănuși îmblănite, dar găseai și lame fine de

spade milaneze sau spaniole, sipete, pietre gravate, porțelanuri și obiecte emailate. Nu ne îndoim totuși că frumusețea fermecătoarei sale soții contribuise într-o oarecare măsură la succesul zgomotos al acestui negoț. Julie Maynotte, delicată ca o madonă de Rafael, însemna pentru magazin o teribilă firmă luminoasă. Doamnele din oraș se plimbă de obicei și ele pe unde se plimbă bărbații; frumoasa Julie recondiționa cu o îndemânare de zână dantelele de preț și dantelele autentice, cu ochiuri largi; readucea mătășurile la culorile lor originale; țesăturilor de India le reda strălucirea inițială a broderiilor. Opiniile doamnelor din oraș erau împărțite în două: cele care erau nostime spuneau: "N-are nimic deosebit"; cele frumoase, împreună cu cele urâte, unite din sentimente diametral opuse, o declarau fermecătoare. Dar toate se interesau de ea. Sunt necesare astfel de neînțelegeri pentru a se realiza un adevărat succes.

Magazinul prospera. Într-adevăr, André Maynotte, băiat falnic și îndrăzneț, tot atât de tânăr ca și soția lui, inteligent, robust plin de râvnă, foarte îndrăgostit, dar care nu ar fi admis că moda să depășească limitele bunului simț, nu avea de ce să se plângă. Mai întâi, slavă Domnului, Julie nu îi crea nici un fel de probleme: iubitoare și cuminte, îl făcea cel mai fericit om din lume. Când se gândea la fruntașii comerțului, la studenți și ofițeri, spre cinstea lui, cu atât mai mult nu avea de ce să-și facă griji. Ei admirau de la distanță. Aceste trei categorii de zgomotoși trec la acțiune mai puțin decât s-ar crede. Un donjuan burghez este un personaj jalnic de exagerat; fiți siguri că întotdeauna va tremura în fața unei femei cinstite. Dacă nu a murit înfometat de dragoste, să nu fie cu supărare, de vină este sexul slab, căruia îi datorăm impunătorul poem al domnului Legouvê-tatăl^[6].

Trebuie să adăugăm că domnul Schwartz comisarul de poliție, locuia la primul etaj al aceleiași case în care familia Maynotte ocupa o parte din parter. Această vecinătate apăra și virtutea.

Din cele spuse până acum, cititorul și-a putut da seama că la Caen, ceva mai grozav decât casa de bani a domnului Bancelle, era încântătoarea frumusețe a doamnei Julie Maynotte. Dacă nu a înțeles încă, îl iertăm bucuros, cu condiția să fie și el îngăduitor; îi atragem atenția că un scriitor grijuliu nu confundă lucrurile, dar, ca să poată face concurență faimoasei case de bani a bancherului, a fost nevoie de ceva; atunci am vorbit despre soții Maynotte, tocmai

ca să ajungem la acel obiect strălucitor din vitrina magazinului lor.

Obiectul era o brasardă de la Milano, sau, altfel spus, o mănășă masivă de oțel, compusă din mănășa propriu-zisă, garnitura încheieturii, articulația și teaca de oțel, în așa fel încât să cuprindă antebrațul până mai sus de cot. Întreaga piesă, încrustată în aur și argint, bătută în rubine la articulații și cizelată în maniera viguroasă a armurilor din secolul al XIV-lea, era o operă remarcabilă și tot atât de valoroasă, lucrată parcă anume să atragă atât privirile profanilor, cât și atenția cunoscătorilor.

Întregul Caen cunoștea această mănășă, pe care André Maynotte o descoperise într-o grămadă de fiare vechi și care, restaurata de mâinile lui meștere, stătea expusă de opt zile în vitrină. Toată lumea era de părere că în oraș nu se putea găsi un amator atât de bogat care să plătească prețul unei asemenea rarități, atât din cauza lucrăturii, cât și pentru valoarea în sine a metalelor și pietrelor prețioase cu care meșteri pricepuți o ornamentaseră. Odată pornită, trăncăneala provincială poate să ajungă nu se știe până unde. Se presupuneau sume astronomice, iar cei mai avizați susțineau că André Maynotte va trebui să facă drumul până la Paris ca să vândă această mănășă regelui, directorul onorific al muzeului Luvru.

Era în jurul orei când J.-B. Schwartz al nostru îl întâlnea pe cheiul râului Orne pe acel prosper domn Lecoq. De sub cincizeci de perechi de ochelari, ochii negustorilor și ai ofițerimii își aținteau privirile spre vitrina lui André Maynotte, unde, în decorul dantelelor lui Julie, lângă o secure de luptă și o măciucă, își etala strălucirea faimoasa mănășă de oțel. Cele cincizeci de perechi de ochelari se plimbau pe sub teii pieței Acacias, toate iscodind însă dincolo de fierul vechi și dantela cu ochiuri mari o fermecătoare siluetă pe care o zăreau destul de rar, căci Julie Maynotte fugea de aceste mondenități stânjenitoare și stătea retrasă eu băiețelul ei în odăița de lângă prăvălie. După teighea, André lucra cântând; curăța o pereche de pistoale de tir, răspunzând din când în când la salutul clienților săi, dând din cap politicos.

Majoritatea acelor perechi de ochi căutau salutul lui André; asta salva aparențele. Nouă din zece dintre acești tineri donjuani s-ar fi lăsat supuși osândei veșnice numai să se vorbească despre ei. Erau printre ei oameni drăguți, cu toate că ochelarii le dădeau un aer stupid: vedeai obraji

îmbujorați, talii zvelte, mlădioase; ca și în alte părți, nici la Caen tinerii frumoși nu lipsesc, și toți acești băiețandri oricând și-ar fi golit bucuroși punga în mâna unui om de încredere care să-i acuze că a tulburat invulnerabilul menaj al lui André Maynotte. Adevărată glorie!

La etajul de deasupra, comisarul de poliție și soția acestuia se răcoreau în balcon. Doamna făcea parte din categoria ostilă și pretențioasă a "celor nostime". Julie o scotea din sărite. Comisarul, om prudent, limitat, dar cinstit, își privea vecinii ca pe niște intriganți. Succesul lor ascundea iz de răzmeriță, căci odată când spusese că Julie Maynotte ar avea ochi mari, își crease neplăceri în casă.

Doamna comisar vorbea de schimbarea locuinței din cauza lui Julie, dar altfel regreta amarnic priverilestea copacilor. Perechile de ochelari nu se îndreptau prea des spre balconul ei, și tocmai de aceea spunea: "Este insuportabil să fi privită astfel!"

Comisarul însă nu era bine dispus.

Când, pe la ora 6 și jumătate, un servitor bătrân, purtând un costum care încerca într-un fel să semene a livrea, intră în magazinul lui Maynotte, toată lumea își spuse: "Ia te uită! Domnul Bancelle are nevoie de André!"

Bătrânul era în serviciul domnului Bancelle.

Câteva clipe mai târziu. André, cu capul gol și în cămașă, ieși, împreună cu acesta.

— Pariez că a venit pentru casa de bani! exclamă doamna Schwartz. Domnul Bancelle înnebunește!

— Da, nebun de legat! fu de acord comisarul.

Iar în piață, cele cincizeci de perechi de ochelari:

— Domnul Bancelle nu mai știe cum să mânuiască broasca de siguranță!

— I-o fi teamă să nu îl ia mașinăria drept hoț!

— Poate chiar i s-o fi prins mâna în capcană!

Și multe altele, care mai de care mai spirituale.

În acest timp, Julie rămăsese singură. La un moment dat, printre seducători se produse rumoare; comisarul și soția lui erau la fereastră. Tinerii se perindau din nou prin fața vitrinei; piepturile se umflau, picioarele se încordau, spinările se arcuiau. Închipuți-vă că fiecare din cei cincizeci, militari sau civili, nutrea o speranță ascunsă care s-ar putea formula astfel: "La mine se uită..."

Nu poate fi ceva mai caraghios decât un donjuan în haină militară.

Deodată, doamna comisar, care căska, se întrerupse și întrebă:

— La ce s-or fi uitând?

Într-adevăr, cei cincizeci, îngrămădindu-se în fața ușii, priveau cu nesaț.

— Gură-cască! exclamă disprețuitor comisarul.

Soția lui la capătul răbdării, se îndepărtă de la fereastră.

Iată la ce se uitau cei cincizeci:

O rază de soare, pătrunzând în camera din fundul prăvăliei printr-o fereastră din spate, căreia frumoasa Julie tocmai îi deschisese obloanele, lumina surprinzător de bine modestul interior al soților Maynotte; era ca o ridicare de cortină: tot ce exista în mica odaie ieșea cu intensitate din umbră. Mobilele erau foarte simple, dar ceea ce atrăgea cu deosebire atenta era patul tinerilor soți, care domina leagănul copilului, așa cum o navă solidă trage și protejează cu pânzele ei o șalupă fragilă. În partea opusă patului fumea o mașină de gătit; în mijlocul camerei, pe o masă de lemn alb, trona lucrul lui Julie: un maldăr de dantele cu ochiuri largi.

Julie trăsesese obloanele ca să poată vedea mai bine când își pieptăna îngerașul blond, căruia soarele îi aurea jucăuș părul bogat. Este știut că lucrurile obișnuite, privite dintr-o anumită lumină, se transformă în tablouri uluitoare. Julie nu se gândise cătuși de puțin că putea fi văzută, obișnuită cum era în umbra cămăruței din fundul magazinului; de aceea se dăruia fericirii mângâierilor materne. Raza de soare o învăluia cu dragoste, detașând liniile delicate ale profilului, trecând prin părul bogat, împodobindu-i cu lumină surâsul privirilor și dând grației delicate a degetelor ei roz o transparență desăvârșită. Copilul, când o îmbrățișa, când se zbătea în proteste drăgălașe. Fereastră din fund se încadra cu crengile de iasomie, iar aici atârna o colivie în care se zbăteau păsările neastâmpărate. De pe mașina de gătit aburi albăstrui se răsuceau în lumină.

Cei cincizeci priveau tabloul: un grup de Corregio⁽⁷⁾ într-un interior de Greuze⁽⁸⁾.

Dar, la un moment dat, Julie văzu că era ca pe scenă și se roși. Spectatorilor li se făcu rușine și se împrăștiară.

Julie închise pe jumătate ușa odăitei și termină pieptănatul băiețelului.

Venise ora când elegantele orașului Caen începeau să-și facă plimbarea. Fiecare din cei cincizeci de donjuani ai noștri aveau bine-înțeles mai multe combinații; nu puțini plăteau

chiria vreunei femei modeste, seducând însă în visele lor pe Julie Maynotte; vă închipuiți ce trebuie să fi gândit studenții, care erau și mai nerușinați și ofițerii, despre care un poet a putut să cânte:

Ce frumoasă ipocrită
sau cu aerul cochet
va scăpa nesubjugată
de un mândru epolet?

Subjugată este cuvântul potrivit. Cum am spus, piața Acacias era la modă. Își făcură apariția doamne din nobilime și doamne sus-puse, soții ale ofițerilor, fie că țineau de Ministerul de Interne, fie de Ministerul Justiției. Caen este o capitală. Doamnelor ai căror bărbați erau în serviciul stalului, și care își mutau gospodăriile de colo-colo, după nevoile patriei, le plăcea la Caen, unde anturajul este simpatic, aerul curat și viața ieftină. Cutare soție de președinte de Cameră care a slăbit la Rennes și la Angers își regăsește aici vechea greutate; soțiile prefectilor se simt în largul lor, iar generălesele fac economii.

Poate nu credeți, dar frumoasa Maynotte, această madonă a școlii italiene, se simți ușor tulburată de promenada acestor doamne; termină brusc toaleta scumpului ei ingeraș și doar în treacăt cu o privire distrată, se uită spre sobă, unde se încălzea mâncarea. Îl iubea mult pe André al ei, soțul cel mai îndrăgostit pe care și l-ar fi dorit orice femeie. Era o căsătorie din dragoste cum n-a mai fost altă în lume, dar frumoasa Maynotte, așa cum stătea ascunsă în dosul ușii, începu să privească rochiile de mătase cu pliuri bogate, mătasea de China cu broderii grele, eșarfele ușoare, pălăriile de pai din Italia, și câte și mai câte! Cei cincizeci puteau să fie și cinci sute, tot nu s-ar fi uitat la ei; frumoasa Julie suspina privind penele și mătăsurile.

Caldarâmul răsună sub pași de copite Frumoasei Maynotte îi fugi sângele din obraji.

Văzu o caleașcă descoperită — coș legănat, plin cu un buchet de marchize normande, nostime ca niște pariziene.

Julie închise ochii și se așeză oftând.

Copilul vru să i se urce pe genunchi; ea îl dădu la o parte. Doar pentru o clipă, căci această înstrăinare aduse băiețelului mângâieri sporite. Totuși îl respinsese. Julie rămânea visătoare.

Scoase din sertarul mesei de lemn alb niște cărți de joc, Această minunată creatură venea din Midi; ea nu împlinise încă 20 de ani.

Își întinse cărțile; nu trebuie să te dai înapoi în fața cuvintelor tehnice. Copilul stătea cuminte și se distra privind-o. Pe măsură ce își ghicea, fața calmă și inteligentă a tinerei femei se însuflețea; acum, sub frumusețea ei apăru nerăbdarea, urmărirea cu priviri strălucitoare și însetată evoluția acestui joc și, fără voie, din când în când, tălmăcea cu glas tare:

— Vei fi bogat, îi spuse ea copilului cu un gest violent care îl făcu să tresară.

Apoi lăsă să-i cadă capul între mâini și, după puțin timp, strânse cărțile, punându-le înapoi în ascunzătoarea lor, murmurând:

— Cărțile nu spun însă când!...

André se întoarse pe înserate. Plimbăreții se răriseră... Comisarul de poliție plecase chiar atunci la circ, lăsându-și soția cu Éliacin Schwartz. Éliacin era alsacianul care i-o luase înaintea lui J.-B. Schwartz al nostru. Fără Éliacin, J.-B. Schwartz ar fi fost acceptat în birourile comisarului de poliție. De aceea, mai târziu, J.-B. Schwartz, devenit milionar — căci a ajuns milionar, sau poate de zece ori pe atât — îi făcu o situație acestui Éliacin, autorul indirect al averii lui. Deseori, ai cea mai mare șansă pierzând micile partide.

Éliacin avea părul, genele și sprâncenele de un blond-șters, pielea roz, dinții sănătoși, ochii bulbucăți, umerii largi; într-un cuvânt, era un alsacian robust. Se achita bine de muncă la birou și îi spunea soției comisarului că Julie nu avea decât frumusețea Diavolului. Erau destul de mulțumiți de el.

Jos, în odaia din fundul magazinului, avu loc o cină de îndrăgostiți. André rămăsese totuși un copil, cu toată expresia bărbătească a obrazului lui. Era fericit până la demență uneori, iar când o privea pe Julie, comoara lui adorată, i se părea că visează.

Știa tot ce făcea soția sa, dar simulă că nu cunoștea ascunzătoarea cărților de joc. Și când, pe sub copacii de pe bulevard se perindau frumoasele rochii vaporose, mătăsurile de China, pălăriile de pai din India, André simțea în propriul său piept bătând inimioara fiicei Evei. Oh! Iubea cu adevărat, iar inima lui era a unui bărbat! Julie însă nu se mai gândea la toate acestea. Când ochii lui André se oglindeau în ochii ei,

nu mai știa decât să fie fericită, să sfideze chiar fericirea reginelor. Repet, erau doi îndrăgostiți. Copilul, răsfățat de sărutările lor, fiindă veselă și drăgălașă, sta între ei ca însuși surâsul fericirii.

Vorbeau despre orice, numai despre dragoste nu, căci bucuriile căsniciei nu se amesteca unele cu altele; dragostea lor umplea casa.

Tânăra femeie întrebă:

— De ce ai stat atât de mult la domnul Bancelle?

— Casa lui de fier! răspunse André. Mereu casa lui de fier! Are să-și piardă mințile!

— Dar ce vrea să-i facă?

— Să-i modeleze țintele, să-i șlefuiască mânererele, să-i bronzeze laturile, să schimbe mobila asta într-un giuvaer. E nebun!

— Și mobila asta ar putea într-adevăr să prindă un hoț? mai întrebă Julie.

— Cred și eu! Este o capcană de lupi! Domnul Bancelle mi-a arătat mecanismul cu amănunțime. Când sistemul este în alarmă, la prima răsucire de cheie apare o gheară mecanică deasupra încuietorii, în așa fel încât apucă brațul hoțului. Arcurile sunt foarte puternice, iar mașinăria funcționează de minune. Atât de bine, încât dacă într-o zi domnul Bancelle va fi grăbit și va uita să dezarmeze încuietoarea...

— Și sunt mulți bani în casa de fier? îl întrerupse tânăra femeie, plină de curiozitate.

— Toate scadențele din '21 și prețul castelului său de pe coastă: mai mult de patru sute de mii de franci.

Printre buzele frumoase ale iul Julie se auzi un suspin.

André continuă:

— Domnul Bancelle povestește la toată lumea. S-ar putea spune că dorește să ispitească un hoț, ca să facă astfel proba casei lui de bani. Eram trei azi la el; ne-a arătat banii și ne-a spus: "Asta se păzește singură; paznicul meu m-a părăsit și nici nu mă gândesc să iau altul. Aici în cameră nu doarme nimeni, nimeni..." Și a repetat de două ori cuvântul.

— Mai mult de patru sute de mii de franci, șopti frumoasa Maynotte. Uite niște copii care vor fi bogați!

André își încruntă ușor sprâncenele.

— Ei drăcie! izbucni el ridicându-se brusc; e cineva în magazin!

O vibrație metalică, repede înăbușită, răsunase în

liniștea care se așternuse după ultimele cuvinte ale lui Julie.

André se repezi în magazin, urmat de soția lui, care ținea în mână un sfeșnic. Magazinul era gol și nimic nu părea deranjat.

— Vreun fir vechi care s-o fi desprins... începu Julie. Sau pisica! Ia uite pisioul comisarului!

Un motan trecu în fugă printre picioarele lui André care începând să rădă, îl fugări până în piață.

În piață nu mai era lume. Nu zări decât un singur trecător, care încet, se pierdea pe sub copaci. Era un țăranoi cu pantaloni de stambă albastră, o bluză cenușie și pe cap cu o bonetă de lână.

— Culcă copilul, spuse el întorcându-se. Trebuie să stăm de vorbă.

Julie se grăbi, curioasă. După ce lăasă copilul în leagăn, reveni. André îi puse un șal pe umeri și îi spuse:

— Pe căldura asta e mat bine afară.

În aceste cuvinte tânăra femeie desluși o oarecare gravitate, care o intrigă.

În momentul în care André întorcea cheia, și înainte de a se depărta de ușă comisarul de poliție, care se întorcea de la circul Franconi, ajungea acasă. Întâlnirea cu J.-B. Schwartz îl adusese într-o dispoziție foarte proastă. După ce urcă îi spuse soției sale, care se dezbrăca pentru culcare:

— Tinerii ăștia de jos au niște obiceiuri foarte ciudate. I-am întâlnit adineauri tocmai când porneau să umble creanga...

La care doamna comisar răspunse foarte firesc:

— Asta e viață de bufoni! În locul tău i-aș supraveghea...

André și Julie, înlănțuiți, fericiți că sunt singuri, se plimbau fără teamă, încrezători; mergeau încet, schimbând cuvinte înduioșătoare, vorbeau despre viitorul pe care omul și-l propune fără încredere, dar de care Dumnezeu dispune întotdeauna.

Capitolul IV - Oala cu lapte

Curioasă, Julie rupse tăcerea. În general, femeilor nu le trebuie prea mult ca să-și facă fel de fel de gânduri; doar cât își potrivesc pe umeri un șal sau cât își pun pe cap un batic,

și gândurile au și pornit-o pe tărâmul viselor, gata să clădească ultimul etaj al unui castel în Spania.

— Ce voiai să-mi spui, André? întrebă ea.

— Nu cine știe ce, draga mea, răspunse tânărul șlefuitor, am o stare de spirit neobișnuită. Și asta durează chiar de mai multe zile. Când lucrez, mă gândesc. Noaptea nu pot să dorm.

— Ca și mine, șopti Julie.

— Da, ca și tine... poate chiar tu ești cea care ai început. Julie tăcu.

— Inimile noastre sunt atât de aproape una de alta, continuă André, încât ne transmitem tot ce gândim. Nu cred că poți să-ți dorești ceva fără ca eu să nu simt nevoia să-ți satisfac dorința...

— Înseamnă că e destul de grav, spuse Julie, încercând să râdă. Am greșit cu ceva? Hai, ceartă-mă repede!

Ajunseră la capătul pieței Acacias. Aici era o bancă de lemn iar în spatele ei, între arbori, atârna un felinar. André se opri și se așeză, făcându-și brațul rezemătoare în jurul taliei lui Julie.

— Nu te cert, zise el mai afectuos. Ești tu soția pe care s-o cert! Se poate ca gândurile noastre să se nască împreună. Ceea ce e sigur e că amândoi suntem agitați și că în aer plutește ceva de parcă însăși viața noastră ar urma să se schimbe...

— Să dea Domnul! exclamă proteste tânăra femeie.

Urmă o clipă de tăcere, timp în care Julie, căindu-se, adăugă:

— André, André al meu, tu știi cât sunt de fericită cu tine!

— Știu, iubito, cel puțin așa cred... căci dacă n-aș crede, ce mi-ar mai rămâne? Prin vinele tale curge alt sânge, dar asta nu mă împiedică să te iubesc și mai mult... Toaletele pe care le privești ți-ar veni atât de bine! Parcă ar fi chiar ale tale și cele care le poartă ți le-ar fi furat...

Julie îi spuse că toate astea sunt deșertăciuni dar îi dădu fruntea să i-o sărute.

Felinarul suspendat pe care briza nocturnă îl legăna îi lumina din spate părul bogat și îi contura vag profilul. André Maynotte era într-o stare de extaz, iar Julie radiind de o strălucire stranie simțea că însăși frumusețea înfrumusețează.

André îi privea ochii plini de mister; i se părea că de pe buzele ei s-ar putea bea licori parfumate; suflul călduț al

noaptea de vară îi dădea înflorări adânci, iar neliniștea inexplicabilă se îmbina cu voluptăți necunoscute încă.

Julie, alintându-și vocea sonoră și plăcută, întrebă pentru a doua oară:

— André, ce voiai să-mi spui?

— Tu ești fericită, zise André, mă iubești, știu, dar nu trăiești în mediul în care ai trăit. Când mă gândesc la tine, te văd ca pe o exilată. Femeile de la noi din Corsica își consultă deseori destinul...

Julie se trase în umbră, să-și ascundă roșeața.

— Copilă scumpă, urmă André, dacă prezentul ți-ar fi pe plac, ai mai cerceta oare viitorul necunoscut?

— Nu se poate vedea altceva decât soarta? întrebă încet tânăra femeie.

— Atunci ce?

— Când înainte te vedeam trecând în tovărășia lui Sartène, smulgeam petalele margaretelor, una câte una, și spuneam: "Mă iubește? Puțin? Mult?..."

André îi închise gura cu o sărutare.

— Cu pasiune, termină el cu un accent aproape disperat. Dumneata nu ai nevoie de cărți, Julie, și nici de flori, ca să fii sigură de asta!

— E adevărat! izbucni ea, aruncându-și brațele în jurul gâtului lui. Am încercat să mint. Mi-ai spus *dumneata*, și mă socotesc pedepsită. Nu, nu mi-am dat în cărți ca să aflu cât mă iubești. Sunt zile când mi-e frică. Suntem oare destul de departe de cei care ne urăsc? Apoi, scuturându-și capul încântător și cu acel accent hotărât care spune adevărul, continuă: Ba nu, nu era pentru asta, André... sau, cel puțin, era pentru încă altceva: vroiam să știu dacă te vei ridica într-o zi la locul care ți se cuvine. Nu ești tu prea jos față de meseria ta?

— Și ce-ți răspund cărțile?

Julie ezită, apoi, deodată, îi spuse cu un ton de sinceră veselie:

— În seara asta au ieșit patru ași!

— Și ce înseamnă?

— Înseamnă că vom fi bogați! Că vom avea trăsură luxoasă!

— Iar tu vei fi nespus de frumoasă în ea, draga mea! trase concluzia André cu un entuziasm copilăresc. Ascultă, continuă el de fapt, cine nu riscă nimic, nu are nimic. Eu sunt de zece ori mai ambițios decât tine, pentru tine. E timpul

să începem bătălia. Dacă vrei, plecăm la Paris.

Julie scoase un strigăt de bucurie și aplaudă cu mâinile ei mici și frumoase.

Apoi, ca un ecou, repetă:

— La Paris!

Orașul acela, pentru o imaginație înflăcărată ca a lui Julie, însemna tot atâtea amenințări câte făgăduieli.

— E nevoie de mulți bani ca să reușești la Paris, adăugă ea.

— Să facem o socoteală! spuse André strângând-o la piept.

Dezmierdările din vocea lui erau un semn bun și păreau să spună: "Vei vedea că avem o comoară!"

Julie, slavă Domnului, era numai urechi.

— Noi am început aici, reluă André Maynotte, cu cele trei mii de franci pe care îi aveam în pungă când am sosit din Corsica. Este adevărat că suntem la Caen și că începuturile noastre au fost mai mult decât modeste; dar dacă aici nu e nevoie de fonduri considerabile când pornești o treabă, debușeurile sunt și ele mici și rare; eu privesc bietul nostru succes ca pe un miracol. La Paris, și într-o țară ca a noastră, se poate ajunge la bogăție.

Julie aprobă dând din cap.

— Armurierul Gossin, urmă André, mi-a oferit ieri douăsprezece mii de franci pentru toată marfa și vadul meu.

Julie făcu o mișcare de plăcută surprindere.

— O să dea el și cincisprezece, continuă André Maynotte, dar asta nu e totul. Domnul Bancelle, bancherul, vrea să-mi cumpere mânușa.

— El, care e atât de zgârcit?

— Este un ricoșeu al maniei lui. În seara asta, după ce timp de două ore n-a vorbit decât despre casa lui de bani, și cum eu voiam să mă retrag, mi-a spus: "Dumneata ții atât de mult să vinzi brasarde de-alea?" Eu nu înțelegeam unde bătea întrebarea; dar m-a lămurit adăugând: "Asta e un instrument bun pentru hoți, domnule Maynotte! Dumneata înțelegi că într-un oraș nu poți să fii în siguranță dacă există un om care vinde brasarde." Și cum eu tot nu înțelegeam: "Zău, a continuat el, cu mânușile astea ale dumitale, nu există un sistem care să reziste, oricât ar fi el de ingenios! Ce poate mașinăria mea? Să strângă brațul unui hoț. Ei bine, dacă hoțul va avea o mânușă de-asta, își va retrage mâna ușurel și o va șterge cu banii mei, lăsându-și ticăloasa-i teacă în

ghearele sistemului meu de siguranță..."

Julie izbucni într-un râs zgomotos, și veselia ei, cum se întâmplă deseori în momentele de surescitare, ținu mai mult decât se cădea.

— E adevărat totuși, spuse ea, că brasarda noastră face cât o cheie pentru deschis casa de bani a domnului Bancelle?

— I-am făgăduit pe cuvânt să nu vând astfel de apărători, continuă André. În schimb, însă, el o va cumpăra pe a noastră la prețul de trei mii de franci. Am să i-o duc chiar mâine dimineață, căci e teribil de grăbit să se joace de-a hoțul cu mecanismul lui.

— Asta înseamnă că o să avem în total optsprezece mii de franci, calculă Julie.

André scoase din buzunar un portofel pe care îl deschise și are conținea paisprezece hârtii de cinci sute de franci.

Tocmai când Julie se aplecă să le privească, se făcu deodată întuneric, și un râs grosolan izbucni în spatele lor. Era moș Bertrand, stingătorul de felinare, cel care le juca farsa aceasta. Văzând de departe doi îndrăgostiți pe o bancă, la acea oră nepotrivită, moșul se apropiase tiptil; un om de viață, căruia îi plăcea să glumească.

— Pe din trei, zise el, dacă spargeți pușculița domnului Bancelle!

Cum să te superi? Și de ce? Până la urmă, moș Bertrand bău un pahar de cidru, acasă la Maynotte, turnat chiar de mâna albă a lui Julie, și toată lumea se duse să se culce.

Douăzeci și cinci de mii de franci! Paris! Trăsura făgăduită de cei patru ași! Julie a noastră visă frumos.

La ora 2 noaptea ea dormea; și întregul Caen făcea la fel, chiar și cei cincizeci de donjuani. Doar André stătea treaz: somnul chemat nu voia să se apropie.

Fără îndoială, în aer plutea ceva: ori îl amenința o catastrofă, ori o neașteptată fericire bătea la ușa casei sale.

Se sucea și se răsucea în așternutul fierbinte. Era neliniștit. Suferea.

Avea un caracter bun, simplu și duios, dar era de o inteligență deosebită. Până atunci nu dusesese lipsă de aventuri, căci venea de departe și trăise un întunecat și misterios roman până când brațele lui de muncitor reușiseră să cucerească pe fata dezmoștenită a unei familii de nobili; dar romanul acesta se țesuse cumva la voia întâmplării; André și Julie trecuseră prin multe greutăți, dar, slavă Domnului! Nu și prin lupte. André își putea încă dovedi

puterea.

În unele momente era conștient de energia neîmblânzită care zăcea în el și pe care nu i-o stărnise încă nici o primejdie iminentă.

Torturat, crezând că visează, se ridica și simțea cum îi crește acea putere necunoscută; sfida viitorul, chema lupta, căci orice victorie își are cununile ei de glorie, iar el ar fi dorit mii de cununi pentru fruntea adorată a iubitei lui Julie.

Se zbătea. Visa viitoare conflicte și se minună de misterioasa nevoie pe care o încerca de a sări în arenă.

Cinci ceasurile băteau ora 2, un om traversă podul Vaucelles și se opri la mijloc; se uită grăbit înainte și înapoi: împrejurimile erau pustii. Omul își dezbracă iute bluza cenușie pe care o purta, înfășură în ea boneta de lână roșcată și aruncă pachetul în râu, după ce îi atârnase și un pietroi.

Apoi, îmbrăcat cum era, în pantalonii de stambă albastră, cu capul gol și în cămașă, o luă de-a curmezișul câmpului din dreapta drumului spre Alençon. Ducea ceva înfășurat într-un fular: nu era nici greu și nu îl împiedica să sară taluzurile. Mergea foarte repede când găsea un loc împădurit: în câmp deschis, își ținea mâinile în buzunare, adus de spate, cu picioarele tremurânde; putea fi un țăran beat care a rătăcit drumul spre casă. Se întâlnesc destui dintr-aceștia și în Normandia ca oriunde în alte părți.

Omul făcea lungi ocholuri pentru a evita fermele răzlețe de pe câmp. Un câine care urla în depărtare îl făcea să se oprească speriat. Ochii lui pătrunzători și neliniștiți scrutau în noapte. L-am mai văzut pe domnul Lecoq în situații stranii și dificile: conversația lui cu J.-B. Schwartz, minciuna referitoare la întâlnirea lui de dragoste, călătoria întreruptă, grija pe care o avusese de a-și ascunde brișca și calul, deghizarea, reîntoarcerea în oraș, pândă sub poartă mare pentru a spiona trecerea comisarului de poliție și pentru a supraveghea felul în care același J.-B. Schwartz își va îndeplini misiunea, în aparență atât de inutilă; în sfârșit, vizita lui la moș Lambert, cârciumarul din fundătura Saint-Claude, ne-au determinat mai mult decât era necesar să ghicim că domnul Lecoq practica o altă meserie decât cea de comis-voiajor de case de bani. În diferitele ipostaze care denunțau o viitoare luptă, înfățișarea domnului Lecoq nu s-a dezmințit: am văzut un om energic, îndrăzneț, decis, cu sânge rece și stărnind, pentru a-și duce la îndeplinire un plan periculos, o veselie de prost-gust.

Acesta era într-adevăr omul, dar există și slăbiciunea care urmează oricărei bătălii câștigate. Priviți în jurul dumneavoastră și veți putea vedea diferența considerabilă dintre războinicul lăudăros, pe de o parte, care se aruncă nebunește în luptă, neavând nimic în spate, dar sporind totul, fără nici un fel de teamă, iar pe de altă parte, învingătorul, care de aici înainte are ceva de pierdut.

Acel fular, înnodat în patru colțuri, pus într-o balanță, nu ar fi ridicat o greutate de un kilogram. Totuși, îl strivea într-atât pe domnul Lecoq, încât cu greu l-am fi putut recunoaște.

Pe cheffiul acela insolent de adineaori îl regăsim îngrijorat, fricos, bolnav aproape. Pe frunte avea sudoare rece. De departe, chiar și stejarii de pe câmp îi lua drept jandarmi.

Din când în când vorbea singur; vorbea despre J.-B. Schwartz, despre moș Lambert, cărciumarul din fundătura Saint-Claude, și încă despre un personaj, pe care îl numea foarte ciudat: Haina-Neagră. Și izbucnea: "Altă dată nu mai împart cu nimeni!..."

Zgomotul unei crengi mișcate de vânt îi dădea fiori, și mersul furiș al vreunui iepure, cu pași mărunți, ascunzându-se după un mărăciniș, îi oprea răsufierea în piept.

Noaptea e plină de acele chemări care sperie. Sunt mai ales unele crengi de stejari care își păstrează până târziu în vară, frunzele din anul trecut. Când le atinge o adiere, răsună sec, de parcă mâna unui om le-ar da la o parte dintr-odată.

Putem să vă asigurăm că domnul Lecoq nu era la prima îndeletnicire de acest fel; avea însă numai 20 de ani.

Ajunse în desiș, fără să fi întâlnit nici țipenie de om. Calul păștea, brișca rămăsese la locul ei. Domnul Lecoq scoase un oftat de ușurare când își luă în stăpânire pantalonii cu carouri, jiletca și jacheta sa de voiaj. Evident, greul fusese făcut; își recăpăta sângele rece. Cu un aer trufaș, își trase pe ureche cascheta de călătorie.

Câteva minute după aceea, Coquet, la fel de vioi ca mai înainte, galopa pe șosea. La o jumătate de leghe de acolo, domnul Lecoq coborî. Noaptea era încă întunecoasă, cu toate că răsăritul își anunța acea nuanță cenușie a zorilor. La stânga drumului, o fermă unde totul dormea. Domnul Lecoq împături pantalonul de stambă albastră și legă de el o piatră; sări zidul curții și îl aruncă în fântână.

După ce își făcu și această ultimă datorie, iar Coquet își reluase galopul, domnul Lecoq, pe cuvânt, fluieră o melodie

de vodevil în timp ce deznoda celebrul fular.

J.-B. Schwartz urma și el același drum, pe jos însă, făcându-și tot felul de socoteli. Se gândea la cei o sută de franci și-i venea în minte fabula oalei cu lapte a Perettei. Când și când, se poticnea de vreun gând trist; poate că Lecoq, acest glumeț de prost-gust, își bătuse joc de el. Voiajorii comerciali practică astfel de farse cu pasiune, pentru ca apoi să aibă ce povesti pe unde se opresc. O sută de franci doar ca să previi urmările unei întâlniri galante! Nici oamenii bogați nu-și permit astfel de extravagante!

Dar oala cu lapte a Perettei, odată spartă, adio vis! J.-B. Schwartz degeaba și-o tot spârgea pe a lui, visul revenea mereu. O sută de franci! Ce mai negustorie are să înjghebeze! O sută de franci peșin! Simțea cum i se urcă la cap îngâmfarea capitaliștilor.

După ce-l repezise comisarul de poliție, J.-B. Schwartz hoinărise puțin de-a lungul străzilor pustii. Privise chiar râul Orne cum se ducea la vale pe sub pod, urmându-și drumul către mare. Poate tot așa se întâmplă și cu banii rătăciți prin pungile săracilor; se duc toți, dar absolut toți, pe o pantă naturală și fatală, spre acele case de bani îmbelșugate, râuri vaste care adună firișoarele de aur răzlețite.

Când era vorba de bani, J.-B. Schwartz se dovedea mare gânditor și filozof; ghicise legea misterioasă de gravitație care împingea moneda mărunță spre ludovici.

Ieși din Caen către miezul nopții. Trei ore de dat piept cu întunericul e un drum mai lung decât s-ar putea crede. J.-B. Schwartz se așeză de câteva ori pe marginea șanțului, frământând acea supremă întrebare: "Voi avea sau nu acei o sută de franci?"

În ciuda tărăgănelii calculate, ajunse la locul de întâlnire cu mult înaintea momentului fixat. Așteptă. Pe măsură ce aștepta, speranțele se îpuținau, căci Schwartzii veritabili sunt, înainte de toate, oameni de bun-simț, și purtarea domnului Lecoq ofensa orice raționament logic. O sută de franci! De ce o sută de franci? În schimbul unei jumătăți de ludovic, domnul Lecoq ar fi cumpărat tot atât de bine serviciile lui J.-B. Schwartz, presupunând totuși că era vorba de o treabă cinstită; să notăm bine aceasta; pentru a obține de la J.-B. Schwartz un lucru necinstit, în sensul legal al cuvântului, nici cu o sută de mii de franci nu s-ar fi putut. Această sumă, însă, de o sută de franci, îi râdea în nas prudentului și înțeleptului alsacian; nu se putea să fie o

glumă idioată.

Dacă ați ști câte îndurase de când plecase din Guebwiller, fără să poată vreodată să pună de o parte cele douăzeci de monede mari, albe, care alcătuiesc suma de o sută de franci!

Dar dacă acest Lecoq era nebun? Împrejurul Halelor, la Paris, sunt o mulțime de cămătari în aer liber, binefăcători ai precupeților. Camăta, după mințile cele mai luminate, nu e decât un cuvânt, iar timiditățile legii în privința ei sunt simptomele cucerniciei moderne. Se mai revoltă ici-colo specialiștii noștri în filozofie aritmetică împotriva legii și a puținelor ei severități. Să stingherești însă bunul-plac al aurului, indiferent în ce fel, înseamnă să hulești un zeu, ultimul zeu, singurul zeu care reprezintă de aici înainte un viitor! Odată ce omul acceptă cămăta, pentru ce să fie proscrisă? Binele, înălțat la rangul de tradiție, nu valorează mai mult, se pare. J.-B. Schwartz se văzu o clipă filantrop cu cămăta mare pe timp scurt intensificând tranzacțiile târgului Innocents. Grație dobânzii modeste a acelor mișcări de fonduri populare, în douăsprezece luni, o sută de franci devine ușor o mie de écus⁽⁹⁾; în alte douăsprezece luni, o mie de écus bine folosiți, pot da vreo cincizeci de mii de franci, cu pierderi cu tot. Atunci se părăsește piața, pentru că aici speculația nu poate trece de anumite limite; în locul micului comerț se abordează scontul: vast câmp de acțiune, unde fiecare centimă tăiată în patru dă roadele ei.

Să admitem zece ani de scont în comerțul de mărunțișuri. Milionul e legat, s-a mărit, s-a copt: îl culegi. Și e o treabă serioasă să intri în lumea milioanei proaspăt, tânăr, având în că tulleie.

Oare cum vom manevra milionul nostru în înaltele sfere ale industriei la modă? Suntem departe de stâlpii pieței Innocents; dugheana ne inspiră un legitim dispreț. Să fondăm o companie de asigurări? Să activăm în bitum? Să parcelăm vechile conace? Să prelucrăm o sută de leghe de șine de cale ferată, sau să acaparăm fără scrupule saci de făină? Ideile cele mai năstrușnice sunt deseori cele mai bune. S-ar putea să facem doar vin din coji de mere...

Dar acest Lecoq nu putea fi nebun! Pentru a avea milionul, trebuiau cele cincizeci de mii de franci, pentru cele cincizeci de mii de franci — cei o mie de écus, pentru mia de écus cele douăzeci de piese de cinci franci ale domnului Lecoq!

Dar, vai! Vai! Oala cu lapte își imprăștia iar cioburile, ca de obicei.

Și J.-B. Schwartz se trezea la realitate cu inima strânsă, spunându-și: "Uite, se face ziuă! Trebuie să fi bătut ora trei. Domnul Lecoq a râs de mine!"

Un uruit de roți și galopul unui cal! J.-B. Schwartz se sculă, fremătând de speranțe. Zgomotele se aud foarte de departe la aceste ore pustii, în care câmpia doarme. Între primele sunete și momentul în care se contură în întuneric silueta unei trăsurii, speranța lui J.-B. Schwartz avu timp să se clatine nu o dată; dar, iată o brișcă se opri deodată lângă el. Gonea nebunește.

— Urcă, Jean-Baptiste! se auzi o voce cunoscută.

O mână viguroasă îl apucă în același timp de braț. Micul cal breton abia dacă răsuflase. J.-B. Schwartz, luat pe sus, se pomeni aruncat ca un pachet în fundul briștii, în timp ce biciul pocnea vesel, iar Coquet, cu forțe nebănuite, alerga stârnind vârtējuri de praf.

Capitolul V - Scrupulele lui J.-B. Schwartz

Brișca trecu în goana mare prin satul Allemagne, unde totul dormea, apoi domnul Lecoq o luă la stânga, pe o scurtătură. Merșeră astfel în liniște cam trei-patru minute.

— Jocul, vinul, frumoasele, Jean-Baptiste, e-he! rupse tăcerea domnul Lecoq. Mi-a povestit mie degetul mic. Ți-ai făcut bine treaba, băiete! L-ai uluit pe comisar!

Dădu bice zdravene lui Coquet, care țășni ca un diavol.

— Dă-i înainte, giuvaerule! Se adresă el calului. Până diseară ai să înghiți treizeci și cinci de leghe de drum!

— Unde mergem noi, domnule Lecoq? întrebă Schwartz.

— Tu? Tu nu mergi departe, Jean-Baptiste. În acest moment, eu sunt la Alençon, în pat, pentru că am guturai, iar mâine de dimineață mă voi scula bine dispus, e-he!...

— Deci tot vă este frică de soț, domnule Lecoq?

— Care soț, Jean-Baptiste? De unde ți-a venit ideea cu soțul? Eu mă voi scula bine dispus ca să-mi fac cursele, să-mi plasez casele de bani și să vorbesc de guturaiul meu... E bine să ai peste tot prieteni, băiete, nu? Prietenul la care am să dorm este același care va pune în zori la poștă scrisoarea

prin care îmi cer bastonul... Ai auzit vorbindu-se despre francmasoni, bătrâne?

— Tata era francmason, răspunse J.-B. Schwartz.

— Și tata, zise râzând domnul Lecoq. Asta poate să folosească. Știi cum e când ești militar? Te duci la luptă, te trezești în fața unui tun, faci semn, tunarul inamic îți sfărtecă vecinul în două, ca să-ți facă pe plac. Asta o știai?

— O povestea tata, domnule Lecoq.

— Și tata. E o poveste frumoasă. El, Jean-Baptiste, noi suntem o sută de colegi de școală, poate două sute, prieten, din colegiu, ce mai? — cum s-ar spune, bătrâni sau vechi elevi ai institutului Balancier. Unii sunt aici, ceilalți acolo, și ne facem reciproc mici servicii, pentru a întreține prietenia care ne leagă... Ți-am vorbit de vreun soț, băiatule, he?

— Mi-ați spus...

— Jocul, vinul, frumoasele! Eu, unul, vreau să existe un soț, Jean-Baptiste, dacă asta te face pe tine fericit. Pe care o preferi? Bruna? Blonda? În ce mă privește, slaba mea inimă șovăie între cele două. Tu crezi în Dumnezeu? Da? N-aș putea să te condamn; credința o găsești la toate popoarele Universului. Nici Voltaire nu se opune: a fost un om mare! Numai că, de, trebuie să te păzești de fanatismul care nu șovăie în fața exceselor nopții Sfântului Bartolomeu. Ce om de nimic și Charles al IX-lea^[10], măi băiatule! Râzi? Și eu! Uite care e povestea: nu era vorba de nici un bărbat...

Totul fusese spus cu un ton grav, zeflemitor. Dar chiar așa fiind, tânărul nostru alsacian avea concepții serioase, luând cuvintele drept ceea ce semnificau, căci încă nu se obișnuise cu argoul bizar, vorbit în atelierele modeste, în teatrele de mână a doua, în comerțul mint, acel argou care parcă totuși categoric menit să înlocuiască limba lui Bossuet. De aceea, el asculta cu gura căscată toate incoerențele domnului Lecoq. Nici o clipă însă nu-i trecu prin minte că acesta și-ar fi pierdut cumpătul. În naivitatea lui, avea o judecată foarte clară. Se temu că acest drum pustiu să nu fi fost numai bun pentru ascuns o crimă.

Începu într-adevăr să-i fie frică. Ultimele cuvinte ale domnului Lecoq mai cu seamă îl făcură să se înfioare.

Vag, avea senzația că a intrat prea adânc într-o taină periculoasă.

Era un drum desfundat, pe unde zorile își strecurau cu greu câteva raze palide pe deasupra gardurilor înalte de mărăcini. J.-B. Schwartz se uita cu coada ochiului la

tovarășul lui. În caz de luptă, nu s-ar fi pariat pe J.-B. Schwartz, al cărui trup subțire făcea să iasă mai mult în evidență ampla lățime a spatelui vecinului său; dar, uitându-se cu atenție la fața ascuțită, privirea aceea îngrijorată și pătrunzătoare, nici alsacianul nostru nu era dintre cei care se lasă sugrumați ca puii de găină. Or fi mulți curajoși pe lume, dar am cunoscut și fricoși care mușcau puternic.

Ei sunt preveniți, și tocmai în asta stă forța lor. Frica pune stăpânire pe el mult timp Înainte; și astfel își consumă teama, iar instinctul de conservare le slujește drept îndrăzneală. La Guebwiller nu suntem toți eroi, dar încercați să suciți gâtul unui Schwartz și veți vedea că este o treabă foarte grea...

Domnul Lecoq se întoarse brusc spre omul nostru și îl privi de sus în jos. Era bine dispus; mutra tânărului alsacian îl făcu să pufnească în râs.

— Ei, Jean-Baptiste, izbucni el, ai aerul unui om care își spune: "Aș fi foarte mulțumit dacă cineva mi-ar zbura creierii!" Există destule întâmplări de astea nefaste prin ziare, nu-i așa? Ia ascultă, tinere, se întrerupse el, privindu-l cu mai multă atenție, tu ai cam fi în stare să te aperi, nu? Unde rămăsesem? La soț? Nu, la Dumnezeu. Asta este, va să zică, esențialul problemei! Dumnezeu rămâne cu alte cuvinte, directorul marii loterii. Ți-ar surâde să ai o combinație de cinci numere, Jean-Baptiste?

Privirea lui J.-B. Schwartz devenise sigură pe sine. Nemișcat și liniștit îi răspunse cu sânge rece:

— Depinde, domnule Lecoq.

— Ia te uită! făcu iar acesta. Oare meriți osteneala să ți se vorbească răspicat, Jean-Baptiste?

— Nu, răspunse Schwartz cu hotărâre. Dacă dumneata ai dat o lovitură condamnilă, nu vreau să știu.

— Superb! mormăi comis-voiajorul. Toți sunt la fel. Ei bine, tinere, exista un soț, hai! Ești mulțumit?

— Da, răspunde Schwartz. Mi-ați promis o sută de franci ca să vă fac un serviciu pentru cazul în care soțul v-ar da bătaie de cap.

— Exact. Și eu îți dau o mie, Jean-Baptiste.

Ținea un bilet de bancă de o mie între arătător și degetul mare.

Pleoapele lui J.-B. Schwartz se zbătură. Simți că-i fuge sângele din obraji. Abia putu să întrebe:

— Pentru ce să-mi dați o mie de franci?

Domnul Lecoq, vesel, trase câteva bice micului cal breton și răspunse:

— Ești curios, tinere, he! Vrei să te cerți cu mine?

— Vreau să știu! spuse răspicat J.-B. Schwartz.

Domnul Lecoq îl examinează cu atenție crescândă.

"Ciudată specie de om mai e și acesta!..." gândi el.

— Minți, Jean Baptiste, zise el tare. Tu n-ai decât o dorință, să nu știi.

— Ce ați făcut în noaptea asta, domnule Lecoq? bolborosi tânărul nostru alsacian, a cărui frunte se brobonise de sudoare.

— Vinul, jocul, frumoasele... începuse Lecoq, ridicând din umeri. Dar brusc se întrerupse, pentru ca să spună cu un ton tăios și hotărât: Coboară, tinere! Am vorbit destul! N-avem același drum.

Și pe neașteptate opri brișca, iar J.-B. Schwartz se dădu jos cu o grabă vădită.

— Jean-Baptiste, adăugă domnul Lecoq cu o ușoară curtoazie în glas. Sunt mulțumit de dumneata. Poate că ne vom mai întâlni. După felul dumitale de a fi, nu mă îndoiesc, ești un om energic. Mi-ai făcut un, serviciu de o mie de franci, nu sunt în situația de a-ți datora ceva: iată cei o mie de franci, suntem chit!

Cum tânărul Schwartz nu întindea mâna, rămânând lângă brișcă nemișcat, domnul Lecoq dădu drumul bancnotei, care, după ce pluti o clipă în aer, căzu în țărână.

— Bine, bine, zise domnul Lecoq, regăsindu-și tonul ironic, o vom lua de pe jos după ce domnul Lecoq va fi plecat. Suntem într-o situație delicată... cinstit, fără nici o îndoială. Dar l-am mințit pe demnul comisar de poliție... și, dacă lucrurile ar lua o întorsătură proastă, am primi o invitație adusă de jandarmi...

În ochii lui Schwartz se aprinse mânia; domnul Lecoq continuă râzând:

— Nu, nu sunt răutăcios: există un soț, Jean-Baptiste. Uite ce trebuie să faci, băiatule: să-ți vezi de drumul tău, să mergi drept înainte, fără să te întorci, este singurul mijloc de a nu vedea se întâmplă în urma ta. Știi proverbul, he? Nu există om mai surd decât acela care nu vrea să audă. Astupă-ți urechile ca să ai mintea liniștită. Dacă vei fi înțelept, îți vei spune: "Am avut un vis plăcut" și îți vei specula bănuțul ca un înger. Dacă nu vei fi înțelept, vei avea de-o parte Parchetul, iar de cealaltă, pe mine și pe colegii mei, care au

studiat împreună cu mine, ține minte, la un colegiu mai neobișnuit. Ai două ștreanguri de gât, Jean-Baptiste, fii atent!

Își îndemnă calul, care zvâcni vioi din picioare, dar, schimbându-și parcă gândul, îl mai ținu în frâu, ca să adauge:

— Tinere, n-ar fi sănătos pentru tine să schimbi biletul de bancă în regiunea asta. Uite mărunțiș, ca să ai de drum. Vezi cum mă gândesc eu la toate? Noroc! Dii, Coquet!

Micul cal breton sălta brișca și se făcură nevăzuți în mai puțin de un minut sub bolta de frunziș.

Ca o completare la ultimele sale cuvinte, domnul Lecoq, aruncase două monede de aur și câteva de argint la picioarele lui J.-B. Schwartz, în dimineața aceea formidabilul comis-voiajor nu precupețea nimic. Dăruia fără să numere și cu adevărat arunca binefacerile în drumul lui.

J.-B. Schwartz nu semăna nici pe departe cu vreo statuie antică; dar, așa cum stătea nemișcat și fără grai, părea cel puțin una din acele efigii ale zeului Terme, cărora astăzi le spunem mai simplu borne sau pietre de hotar. Aurul, argintul și bancnota de o mie stăteau acolo în colbul drumului, în fața lui; și el nu se aplecă să-i strângă. Împietrise.

Mult timp după ce uruitul roților și galopul lui Coquet încetaseră să se mai audă, el se afla încă în același loc, în picioare, nemișcat.

Privirea lui, ațintită cu îndărătnicie în pământ, vădea fie o meditare care îl obosea, fie o totală uimire. Veniseră zorile, apoi se luminase de-a binelea; soarele, răsărind, se juca parcă prin golurile mărarcișului, și J.-B. Schwartz tot încremenit rămânea.

Când în sfârșit, se mișcă, se prăbuși pe marginea șanțului. Picioarele nu-l mai ținuseră. Fruntea îl lucea de sudoare și ochii îi jucau în lacrimi.

El era cinstit, o mai spunem o dată, scrupulos de cinstit în anumite privințe și după un oarecare înțeles. Educația oamenilor se face; prin limba pe care o vorbim reușim să exprimăm nuanțele cele mai subtile. Probitatea codului de comerț nu însemnează cavalerism, după cum cuvântul bunăcredință, în limbaj judiciar, nu redă întru totul ideea superioară și precisă de lealitate. J.-B. Schwartz era cinstit, avea o conștiință; pretindea că merge drept.

Banii aceia împrăștiți în drum aproape că îl dezgustau.

Nu-și mai punea întrebări. Ceva în el striga: "Aici este o crimă!"

De mai multe ori o amețeală ușoară îl făcu să vadă pete roșii pe acea bancnotă, iar petele erau de sânge.

Figura lui Lecoq îi apărea atunci mărită la o dimensiune diabolică.

Zgomotul unei căruțe grele se auzi dintr-o parte a drumului desfundat. J.-B. Schwartz întinse repede piciorul și îngrămădi mărunțișul lângă bancnotă, le acoperi cu aceeași iuțeală cu țărână, se urcă apoi pe muchea taluzului, pătrunse prin mărăciniș ca un animal sălbatic, zgăriindu-și pielea și agățându-și hainele, și se trânti pe burtă în câmpul alăturat drumului.

Așezat pe o hulubă, trecu un țăran care își îndemna caii fredonând un cântec popular și bătând parcă măsura cu capul lui mare acoperit cu o bonetă de bumbac.

J.-B. Schwartz se gândi: "Aș putea să mă fac căruțaș..."

După ce trecu omul cu căruța, J.-B. Schwartz se ridică și se îndreptă instinctiv spre comoara lui. Dar veți vedea că era într-adevăr cinstit, îl apucă deodată o revoltă împotriva lui însuși și se întoarse. O luă la fugă peste câmp. Alergă, alergă, aproape să-și piardă răsuflarea, călcând pe pământ arat, sărind peste gropi, trecând prin mărăciniș.

Într-un cuvânt, balanța brutarului din poveste era cinstită. Numai că în că se pun greutateți falsificate.

Oh, J.-B. Schwartz alerga fără ezitare și fuga lui era cu atât mai meritorie cu cât în sufletul lui îi părea rău după banii părăsiți. Auziți, o mie de franci! Înzecitul visului lui, fără să mai socotească și banii de buzunar! Mergea... Soarele ajunsese sus. Se opri istovit, în marginea unui lan de grâu, lângă un gard viu de mărăciniș care îi ținea umbră. I se făcuse foame și sete și somn. Când dormi, se spune, se potolesc toate suferințele. Și J.-B. Schwartz adormi...

Visă că cei o mie de franci erau parcă o ghindă. Din ghinda pusă în pământ ieșise un arbore imens. Dar în frunzișul marelui arbore stăteau pasări care ciripeau batjocoritoare jigniri cu vocea aidoma celei a domnului Lecoq.

Se trezi, privi în jurul lui. Nu prea știa care era adevărul: amintirile lui sau visul. Văzu în mărăcinișul abundent o gaură mare, prin care parcă un animal hăituit ar fi fost silit să pătrundă. Cu ochii înroșiți, J.-B. Schwartz trecu prin acea gaură; cunoștea drumul; se lăsă să alunece pe taluz și căzu lângă grămăjoara de praf care îi acoperea comoara. El se știa cinstit, dar nu era oare un destin, în toată povestea asta?

Își spuse: "Cel puțin, să punem totul în siguranță."

Și cu vârful cuțitului săpă o gaură în taluz. O gaură rotundă, curată, bine făcută, în care se gădea să adăpostească bancnota între două pietre plate.

Dar, în definitiv, pentru ce acest Lecoq să nu fi avut intrigi galante? Era tânăr, elegant, băiat frumos, îndrăzneț, vesel, vorbăreț. Se uita la cele două monede de aur, la argintul alb și la bancnotă. Oh! Bancnota! Un bilet plăcut! Astea, da, bilete de dragoste! Un bilet de toată splendoarea; nu e el prea curat, dar n-are rupturi și nici nu o lipit cu fâșii de hârtie pe la margini. Sunt destul de frumoase taliile și coapsele astea desenate! Asta artă cuminte, așezată: Rafael n-ar fi murit atât de tânăr dacă ar fi compus vignete așa desăvârșite. Și grija cu care e repetat articolul Codului penal, negru pe alb, alb pe negru! Atei! Uitați-vă cu atenție la un bilet al Băncii Franței, și ochii nu vă vor mai fi legați!

Sigur, sigur acest Lecoq, cu o jiletcă și cu niște pantaloni în carouri ca ale lui, trebuia să tulbure liniștea familiilor! Bancnota avea găuri mici de ace care îi veneau de minune. Înțepăturile acestea de ac sunt surâsul, sunt gropițele de dragoste ale biletelor. Lecoq era fără îndoială un bărbat norocos în dragoste: pleda în favoarea lui fizicul, îmbrăcăminte, totul. Aceste bilete de bancă au uneori alunițe, ca și doamnele, au semne particulare... Într-un colț, iată, bancnota de o mie de franci poartă semnătura lui Bonnivet-tânărul, cu o parafă.

Hal să ne gândim: ce să facă? Să se ducă la comisarul de poliție? Să depună în mâinile lui bancnota, monedele de aur și argintul alb? Lui J.-B. Schwartz îi trecu prin gând chiar această idee, într-atât era de cinstit; dar, în conștiința lui avea oare dreptul să comporte astfel? Nu era pur și simplu o trădare? Și dacă într-o bună zi soțul gelos l-ar străpunge cu sabia pe Lecoq?...

Ce urmărește totuși Bonnivet-tânărul punându-și semnătura și parafa în colțul biletelor de bancă? Este un mijloc de publicitate. J.-B. Schwartz terminase de scobit gaura. Căută două pietre netede. Gândul de a se duce la comisarul de poliție nu ținea. Magistratul se purtase urât cu el; această toană a lui putea să-l coste scump; Schwartz al nostru înșelase justiția; iată deci unde îl putea duce o primă imprudență, la Curtea cu juri.

Căci trebuie să privim lucrurile din rău în mai rău. Să presupunem o crimă: J.-B. Schwartz, nevinovăția însăși, era totuși complice.

Ba, mai mult, acest Lecoq trebuia să aibă mâna cam lungă cu colegii lui care studiaseră într-un colegiu neobișnuit.

Schwartz al nostru găsi două pietre netede.

El nu era obligat să facă poliție la Caen. Optsprezece secole și jumătate se ridică împotriva lui Pilat din Pont pentru că și-a spălat mâinile, este oare drept? J.-B. Schwartz nu era judecător ca Pilat din Pont.

Așeză biletul de bancă între cele două pietre, și pietrele pe fundul acelei găuri. Pe biata sa figură ascuțită se citeau duioșii paterne. Mi s-a întâmplat să văd o tânără mamă la mormântul copilului iubit; un astfel de tablou este sfâșietor. J.-B. Schwartz v-ar fi stors lacrimi.

Ce știm noi despre cinste? Este nevoie de un adevărat eroism pentru ca cineva să-și îngroape astfel, plin de viață, iubit la nesfârșit, mult adorat, primul bilet de bancă. Deși originar din Guebwiller, J.-B. Schwartz se purta aici ca și cum ar fi fost de la Roma. El depuse cele două monede de aur lângă bancnotă, argintul alb lângă cele două monede de aur, și aruncă deasupra primul pumn de țărână.

E un zgomot lugubru, care îngheață sângele în vine. Schwartz al nostru închise ochii, ca să nu mai vadă un colț al parafei lui Bonnivet-tânărul, care ieșea dintre cele două pietre netede. De sub pleoapele închise îi alunecă o lacrimă. Suflet milostiv! Nervos, aruncă pământul cu mâinile pline; gaura fu astupată.

Curtius, când s-a sacrificat zeilor demonici, avea iubirea de patrie care îmbată; Decius Mus, după el fiul și nepotul lui erau înfierbântați de febra bătăliilor. Mulțimea îi înconjură, îi aclama, îi îmbăta.

J.-B. Schwartz era cu totul singur, pe un drum desfundat.

Se așeză lângă acel abis în care își îngropase mai mult decât viața lui. Îi era foame și sete, dar ce se întâmpla oare cu el? Nu putea să plece. Un cui nevăzut îl ținut de acest pământ unde i se odihnea sufletul.

Dumneavoastră știți bine; vi s-a mai spus. Acolo nu era o hârtie de o mie de franci; era o sămânță de milion.

Acea sămânță, spre deosebire de celelalte, nu trebuia pusă în pământ.

J.-B. Schwartz își trecu vremea aranjând o moviliță de iarbă deasupra scumpului mormânt. Apoi, lucru foarte natural, care a fost practicat de atâția îndrăgostiți celebri, întâi îi veni ideea să violeze mormântul, pentru a da un ultim

sărut inimii lui.

Pe urmă, cine știe, poate că obținuse de la cumplitele stricteti ale conștiinței îngăduința de a lua puțin argint alb pentru cină și pentru un pat în noaptea asta...

Zgârie pământul. Un ciocan îi lovea tâmpile înfierbântate și cineva îi striga înăuntrul frunții: "Acest Lecoq este un bărbat cu succes în dragoste".

Alte voci insinuante îi spuneau: "Nu lăsa să doarmă un capital. Asta e adevărată crimă!"

Și alte voci: "Vei scăpa doar cu restituirea dacă se va descoperi într-o zi..."

De ce nu se poate oare să săruți o voce? Poate și mama noastră Eva a auzit-o la piciorul copacului în care atârna mărul...

O amețeală îl întunecă mintea când J.-B. Schwartz revăzu parafa lui Bonnivet-tânărul.

"Să înapoiez!... Într-o zi!" Și J.-B. Schwartz căzu într-o senină meditare.

Șarpele, să nu uităm, întotdeauna ne va vorbi puțin despre Dumnezeu. J.-B. Schwartz bănuia că Dumnezeu era cel care îl luase de mână și-l adusese înapoi în acel loc.

Ce mai donjuan și acest Lecoq!

J.-B. Schwartz și-l imagina pe acel soț. Doamna era blondă sau brună. Pfui! Nerușinata!

Unde dracu îi zburase mintea lui J.-B. Schwartz adineauri. Ne creăm monștri.

Luă cinci franci pentru cină și dormit, apoi unul din ludovici, apoi pe celălalt, apoi biletul de dragoste care se și umezise, biata dragoste. Puse totul în buzunar și o porni drept spre drumul de la Lisieux, să aștepte diligența de Paris.

Capitolul VI - Trăgând cu urechea

La ora când pe drumul desfundat de țară J.-B. Schwartz se despărțea de domnul Lecoq, orașul Caen începea să se trezească; în luna iunie se luminează devreme. Împrejurimile se însuflețeau: turmele greoaie, somnoroase încă, soseau în minunatele și îmbelșugatele pajiști pe unde afluentul Odon își duce neobosit firișorul de apă spre Orne; cârciumile, ca de

obicei grăbite, își deschideau larg ușile în străzile orașului de jos, iar cohorte de țărani invadau târgul.

Țărani și orașeni, luntrași, muncitori, fermieri, cei care cumpărau, ca și cei care vindeau păreau perfect liniștiți. Nici o întâmplare deosebită nu agita hala, acea bursă de pânzeturi populare unde orice curios poate consulta atât de ușor pulsul unui oraș. Caen dormise liniștit, și nimic nu părea să fi tulburat monotona tihnă a nopții.

De obicei vitrina lui André Maynotte se deschidea mult înainte de a-și ridica obloanele comisarul de poliție. Poate că André nu fusese înzestrat de natură cu acea aprigă putere de muncă a negustorului prin vocație, care forțează norocul și transformă în bani toate clipele; un alt sentiment însă, mai puternic, îl făcea să sară în fiecare dimineață din pat. Era copleșit de dragoste. Își propusese să o ridice pe Julie deasupra modestului nivel pe care i-l oferise. Viața ei trebuia să strălucească, și în sinea lui făgăduise raze astrului său; de aceea muncea el fără odihnă, căci era puternic și răbdător. Oamenii ca el izbutesc întotdeauna; era înzestrat cu o voință de fier, talentat și, orice s-ar spune, cinstea unui om este una dintre cele mai de preț calități. Ca să poată fi stăvilit în avântul lui, trebuia să vină doar trăznetul care lovește ici-colo în grămada de oameni, nimerind la întâmplare unul dintr-o sută de mii! Dar cine se gândește la capriciile trăsnetului?

În dimineața aceasta, totuși, obloanele comisarului de poliție se deschiseseră înaintea vitrinei lui André Maynotte. La etaj se petrecea ceva anormal. Doamna Schwartz, într-un capot indian, umbla de colo până colo prin casă, ascultând la ușa soțului ei, pradă unei adevărate crize de isterie. Êliacin intrase în birou și nu mai ieșea. Trebuia să fie ceva grav.

André nu închisese ochii toată noaptea. Se mira și el de tulburarea care îi cuprinsese exact de când luase hotărârea să înceapă o nouă viață. Era un om dârș; își cântărise cu chibzuială sorții de izbândă; atunci de ce atâta agitație și neliniște?

Julie dormea lângă el și părea că surăde unui vis.

De câteva ori, după ce primele licăriri ale zilei se strecuraseră în cameră. André, ridicat într-un cot, își plimbase privirile de la frumusețea senină a tinerei lui soții la îngerească drăgălășenie a copilului, ascuns pe jumătate după perdelele leagănului!

Se simțea cu adevărat fericit, prea fericit, s-ar putea spune, și asta îl înfricoșa. Până la urmă, tot gândindu-se la

ceva care să semene a suferință, îl răpuse somnul. Nu-și dădea seama dacă doarme cu adevărat. O vedea pe Julie după bătălia câștigată, Julie mereu mai frumoasă, prinsă în hora bogăției. Cât de bine îi ședea! Cum se simțea ca la ea acasă în acest orbitor mediu! Cum înfrumuseța ea gătelile, bijuteriile, podoabele, și cum însuflețea ea florile! Fusesse vreodată altfel? Se putea să fi trăit ea oare măcar o zi în afara nobilimii îmbelșugate, acel mediu al ei?

Brusc, fu trezit de un geamăt. Julie se văita, sufocată de un coșmar. O trezi cu sărutări. Ea zâmbi și murmură:

— Oh, voiau să ne despartă..., și ochii ei frumoși se închiseră din nou.

Suna ora 5 dimineața. Un zgomot de ciocan se auzea la etajul superior.

Primul lui impuls fu să se scoate, dar simțea o oboseală de plumb și o slăbiciune cum nu-și amintea să mai fi încercat vreodată. Peste toate, o tristețe neexplicată îi curmă firul gândurilor.

— Voiau să ne despartă! repetă el cu glas tare, fără să-și dea seama că vorbea.

În continuarea camerei aveau o mică încăpere care servea drept magazie pentru unelte și pentru obiectele încă nerestaurate. Magazia dădea spre curte. Amețit cum era de somnolență și oboseală, André auzi parcă voci dinspre magazioară. Sări din pat, ca să vadă ce putea fi; parcă în spatele ușii vorbeau mai multe persoane.

Și zgomotul acela de ciocan continua.

Deschise ușa, dar acolo nu era nimeni.

Vocile veneau acuma dinspre curte, și numele lui pronunțat de mai multe ori, îl făcu să tresară.

Fereastra lor era larg deschisă, din cauza căldurii; se apropie, mergând desculț. Curtea era goală, ca și magazia. Dar vocile se auzeau și mai clar. Păreau atât de aproape, încât André își scoase capul pe fereastră, să vadă dacă nu cumva cei care vorbeau stăteau lipiți de zid; își auzi pentru a nu știu câta oară numele, ar fi putut să jure. Ridică ochii spre etaj.

Exact deasupra capului, un lucrător tocmai bătuse ultimul cui la o streășină, făcută să protejeze fereastra de la etajul superior care nu avea obloane. Fereastra, așezată spre sud, lumina biroul comisarului de poliție; vară se anunța fierbinte, și comisarul, prevăzător își lua măsuri împotriva soarelui.

I se mai întâmplase nu o dată să prindă câteva cuvinte de la acea fereastră, mai ales când doamnă Schwartz ridica vocea în certurile ei conjugale, Dar asta nu îl privea pe el, și nici curiozitatea provincială nu era meteahna lui; nu dădea nici o atenție comediei matrimoniale care la vecinii lui atingea un număr serios de reprezentații, aceasta îl determina doar să vorbească încet în cămăruța lui.

Dar streășina pe care o așezaseră și care pentru moment forma un unghi de 45 de grade pe planul ferestrei de la primul etaj, amplificând condițiile în care se găsea mica încăpere de la parter, trimitea sunetul cu o asemenea claritate, încât nici un aparat acustic nu ar fi făcut-o mai bine.

Își dădu seama că nu lucrătorul vorbise. Vocile veneau dinăuntru. Păreau emoționate și înăbușite. Cei care stăteau de vorbă acolo sus parcă își dădeau seama că fereastra deschisă putea să aibă urechi.

Surprins, André Maynotte rămase nemișcat. De ce surprins? Nu reușea să-și explice, căci datorită firii lui neșovăitoare nu-i interesau câtuși de puțin bârfelile vecinilor.

"În definitiv, în afara bârfelilor amestecate cu puțină invidie, lumea n-are nimic cu mine", încerca el să se liniștească.

Atunci, de ce să fi surprins el, care era tânăr, el, care disprețuia poate prea mult oamenii mărunți și lucrurile fără importanță, el, care era străin de orașul Caen și care tocmai se pregătea să-l părăsească pentru totdeauna?

Asculta: faptul că își auzea numele îi dădea dreptul să fie atent; ascultă, pândind revenirea numelui său în discuția lor.

Lucrătorul intrase înăuntru după ce-și terminase treaba. Acum la etaj era tăcere. Când însă începură din nou, subiectul se schimbase fără îndoială, căci cuvintele nu se mai refereau la el. Afară era răcoare; fantezia aceasta de a asculta nu îl mai atrăgea deloc; se pregătea să se suie iarăși în pat, când de la etaj se auzi:

— Vă spun că este ruinat! Dar ruinat la pământ! Zice că o să-și zboare creierii!

André își încordă atenția. Nu era vocea comisarului, nici a lui Éliacin, blondul alsacian. Ezitarea lui André avea să dureze doar atât cât să reflecteze că nu se cădea să asculte și să surprindă numite secrete. Nu avu timp însă pentru aceasta. Comisarul interveni cu iritare în glas:

— Dumneata răspândești zvonuri deplasate. Totul se

întoarce împotriva noastră. Un om ca el nu are niciodată în casă decât banii scadențelor.

Vocea necunoscută se auzi clar:

— Avea în casă mai mult de patru sute de mii de franci în bilete de bancă.

André tresări. Însăși această cifră îi dezlega misterul. Domnul Bancelle îi spusese tocmai în ajun că avea în casa lui de bani mai mult de patru sute de mii de franci.

Se înfioră. Oare din compătimire pentru nenorocirea unui om? André Maynotte era un om de treabă; avea o inimă generoasă, și ceea ce simțea nu era compătimire. Nici el nu putea să-și explice această stare; dar, categoric, îl stăpânea frica. De ce?

Încă o dată, pentru ce acestui tânăr, cinstea personificată, să-i fie frică, presupunând că fusese forțată și golită casa de bani a bogatului bancher Bancelle?

Nu rareori oamenii au presentimente. Nu trebuie să le cercetăm cauzele fiziologice sau morale. Fenomenul este de netăgăduit: fiecare dintre noi l-a putut constata. Marile șocuri din viață sunt deseori prevestite misterios tot așa cum marile boli sunt anunțate de simptomele specifice.

André Maynotte simțea o mare greutate pe inimă.

În cameră la el i se păru că aude iar gemetele care cu puțin înainte îl treziseră. Se întoarse cu greutate, simțind că e pe cale să leșine. Se uită din ușă: copilul dormea liniștit; tânăra mamă, cu brațul gol peste buclele despletite ale minunatului ei păr, dormea și ea liniștită, frumoasă ca o sfântă.

Își întinse mâinile spre ființele atât de dragi. Era palid și tremura.

O anumită literatură, în care găsești și lucruri rele și lucruri bune, a făcut încă de pe atunci concurență emoționantelor procese criminale. În 1825, dramele de la Curtea cu juri nu aveau rivali decât în teatru, iar romanul foileton — această armă pe care moraliștii neîndemânatici simulează că o depreciază în loc să facă uz de ea — avea încă să se mai scrie.

Întâmplările din tribunale își făceau drum în memoria oamenilor mult mai intens decât astăzi, și, iată, am spus aproape totul. Aceste întâmplări rămâneau în paza amintirii publice, întocmai că legendele misterioase, repetate din generație în generație.

Vorbeam de presentimente. Ceea ce va urma nu este o

explicație, ci o informare.

Orașul Caen, care trebuia să aibă câțiva ani mai târziu acea tragedie ciudată și îngrozitoare — asasinarea ceasornicarului Peschard — își trăia viața, în 1825, din amintirile recentelor dezbateri ale afacerii Orange.

Dar și ea a fost uitată: cui pe cui se scoate, și perioada care urmă Revoluției din Iulie se dovedise, din nenorocire, atât de bogată în evenimente și întâmplări ajunse la Curtea cu juri, încât celebritatea soților Orange pălea în acea avalanșă de crime.

Soții Orange, fermieri în ținutul Argence, fuseseră condamnați în 1825 de către Curtea regală din Caen la pedeapsă cu moartea, ca vinovați de complicitate la crimă cu premeditare asupra persoanei lui Denis Orange, unchiul lor din partea tatălui soțului. Un proces sinistru, în care lăcomia țărănească joacă rolul principal. În fiecare an, avariția țăranilor scoate câte o nouă ediție a acestei hidoase bucolice: un țăran bătrân are imprudența să-și cedeze bunurile nepoților lui, cu condiția să fie hrănit, adăpostit, îngrijit până la moarte. Este un fel de contract, se subînțelege că unchiului nu-i va trebui prea mult timp ca să moară. Dacă însă abuzează și întârzie pe pământ, îi vor tăia gâtul cu un cosor, dacă nu-l vor arunca în vreun puț părăsit. Fiecare știa acest lucru pe la sate; și totuși mai există unchi bătrâni care să accepte astfel de ospitalitate periculoasă din partea moștenitorilor.

Fuseseră aduse în instanță amănunte destul de respingătoare pentru a se ajunge la un strălucit câștig de cauză. Publicul mai avea unele îndoieli asupra vinovăției soților Orange, oameni foarte tineri, Pierre, un bărbat viguros, care și-ar fi putut câștiga existența într-alt fel; Madeleine, o femeie frumoasă și naivă, care nu știa decât să plângă ori de câte ori i se puneau întrebări despre unchiul ei.

Pedeapsa capitală fusese comutată; dar de la povestea aceea se auzise că în Argence ar exista un argat care bea de patru ori mai mult decât câștiga și care ar fi fost în stare să fi comis crima.

În Franța magistratura este respectată și respectabilă și nu ne putem plânde de eforturile salutare cu care se înconjoară justiția noastră. Dar tocmai în asta constă cea spaimă care ia proporții până la nebunie. Legea noastră nu poate merge în pas cu moravurile: bătrânețea și prudența nu se grăbesc niciodată; în tainele anchetelor din procesele

crimiale rămân niște așa-zise vicii de formă, care, devenind publice prin cine știe ce împrejurări la anume vreme, înspăimântă conștiința tuturor. Te întrebi cu neliniște ce ai face și cum te-ai simți tu însuți sub presiunea acelor torturi morale, pe care le-ar dezvălui dezbaterile publice?

Acesta a fost totdeauna punctul de glorie al justiției engleze. Instrucția unui proces se face în mod public. Magistratul, departe de a înlocui tortura printr-o excesivă severitate de formă, este obligat chiar prin lege să-l prevină ca un protector pe acuzat. Înainte de a începe turnirul de cuvinte de unde trebuie să țâșnească adevărul, judecătorul nu se adresează cu acel strigăt de război pe care îl scot pieile-roșii ca să-și zăpăcească dușmanul; acuzatul, pentru el, poate să nu fie dușman.

În orice țară, se pleacă de la acest principiu, este adevărat, dar ca să te bizui pe un principiu, ar fi ridicol. Anglia procedează mai bine; ea rămâne în principiu.

André Maynotte era un om de curaj, un om de onoare și inteligent, dar nu se instruisese prin școli. El asistase la dezbaterile procesului soților Orange. Rămăsese adânc impresionat, cu atât mai mult cu cât el îi socotea nevinovați.

Dar de aici și până la spaima simțită pentru sine, era o distanță mare. În fond, cine îl acuză? Și sub ce motiv să îl acuze?

Să ne întoarcem la starea lui bizară. Era acel presentiment care nu poate da răspunsuri întrebărilor ce și le pune.

Palid, André tremura. Sus, la comisarul de poliție, numele lui se auzi din nou în discuție.

Totuși, rațiunea se revoltă și un surâs îi apărură pe buze, în timp ce se gândea: "Asta e ceva nemaipomenit!"

Într-adevăr, era o nebunie, căci trebuia, în orice caz, să existe un pretext.

— Am spus eu totdeauna, izbucni impetuoasă o altă voce în camera de sus, trebuia să nu avem încredere în oamenii ăștia!

Era doamna Schwartz, care tocmai se năpustise în birou. De data aceasta, nu se pronunța nici un nume, dar André Maynotte era sigur, absolut sigur, că despre el era vorba.

"Oamenii ăștia!" El și soția lui.

În camera de sus încercau să o determine pe doamna Schwartz să iasă, dar ea o ținea întruna că avea dreptul să rămână; chestiunea o privea și pe ea, fiindcă de acum înainte

cu asemenea vecini nu se va mai putea dormi fără griji...

Temerile lui André deveniră certitudine.

Comisarul trebui probabil să cedeze insistențelor soției sale, căci discuția lor încetă. Vocea necunoscută continuă:

— Când nevasta și copiii au venit la el, domnul Bancelle a strigat: "Omului ăluia i-am spus tot! El știa că aveam în casa de bani prețul pământului, plus valoarea scadențelor. A văzut secretul, iar mânușa este a lui."

André nu înțelegese această ultimă frază, al cărei sens precis ar fi trebuit să fie o lovitură de măciucă. El nu avea nevoie de asta. Își simțea tot sângele urcându-i-se la cap și sudoarea îi curgea în picături mari de pe frunte.

— Erau doi? întrebă comisarul.

— Da, i se răspunse. A fost nevoie de patru mâini dintr-odată ca să forțeze.

— Patru mâini de oameni voinici?

— Nu... jumătate din treabă putea să fie făcută și de un copil.

— Sau de o femeie... zise încet comisarul.

— Nu mi-ai spus tu, sări doamna Schwartz, că i-ai întâlnit pe amândoi ieri seară ieșind la ora unsprezece?!

André își apăsă pieptul: gâfâia.

Dar gândul nevinovăției lui țâșni din această disperare și dintr-o dată se ridică în picioare. Voia să se urce la etaj și să reducă la tăcere acea acuzație absurdă. Făcu un pas, dezbrăcat cum era, ca să pornească. Mișcarea aceasta îl duse la ușa camerei și privirea o cuprinse pentru a doua oară pe frumoasa Julie, care dormea, surâzând liniștită; se opri. O nouă neliniște îl ținutui locului: și ea era acuzată!

Ea era inima lui. Nu simțise niciodată ca în clipa aceasta cât de mult o adora. Spaimele îi reveniră și ameți. O clipă de întunecare și i se năzări închisoarea, audierea și toate celelalte. Văzu parcă aievea mulțimea în jurul băncii acuzaților; auzi acea voce aspră, orgolioasă, neînduplecată... Ascultați! Dar se înșela. Nu astfel sună la noi vocea justiției, și avocații societății noastre, cărora li se spune "misterul public", nu fac altceva decât să caute dreptatea. Se înșela, fără îndoială. Judecătorii noștri, cărora nimeni nu le suspectează înalta lor echitate, au în același timp bunăvoință și prudență: Parchetul nostru, fără voie sever, nu depășește niciodată anumite limite, stabilite de comun acord de către civilizație și religie. În acele sfere atât de elevate, vântul pasiunilor omenești nu bate. El se înșela, dar tremura, el,

care era, vom vedea foarte bine, hotărât și puternic.

— E ca nebun bietul Bancelle, continuă tocmai atunci vocea aceea străină. Își ține capul în mâini și merge repetând întruna: "Eu sunt, eu sunt, eu sunt cel care i-am dat ideea cu mănuașă!"

— Ar trebui să-i arestați imediat, spuse doamna Schwartz.

— Casa e încercuită, îl răspunse comisarul.

André abia dacă dădu atenție ultimelor două replici, atât de amenințătoare și care exprimau totuși atât de violent situația periculoasă în care se găsea. Nu mai auzise decât atât: "Domnul Bancelle mergea repetând: ...«eu sunt cel care i-am dat ideea cu mănuașă!»"

Adică lui, lui André. Știm că în ajun, fusese vorba de mănuașă, între bancher și tânărul gravor.

Dar ce căuta la bancher mănuașă? Era a doua oară că se vorbea despre mănuașă acolo sus, la comisarul de poliție.

Ce mănuașă? La etajul de deasupra era liniște.

Febra îi măcina creierul. Ce mănuașă? Hoții se ajutaseră deci de o mănuașă?

A lui era acolo, în magazin, în vitrină, ca de obicei. Se îndreptă automat, spre vitrină. Trecând pe lângă patul soției lui, își împreună mâinile și rugăciunea i se îndreptă spre Dumnezeu, ca un copil care nu știe să-și deslușească spaimile. Intră în magazin și aici rămase încremenit: în clipa următoare își reveni și se întoarse în casă, rezemându-se șovăitor de mobile și de perete. Obrajii nu mai aveau culoare, ochii i se împăienjneau; ușoare convulsii îi contractau buzele.

— L-au jefuit! murmură el, ca și cum ar fi încredințat acest secret fatal vreunei ființe nevăzute. Iar mie mi-au furat mănuașă!

Tocmai atunci comisarul spunea:

— E Bertrand, lampagiul...

— A văzut el ceva? îl întrebă doamna Schwartz cu violență.

— I-a văzut, răspunse comisarul, din a cărui voce se vădea o oarecare emoție, i-a văzut la miezul nopții, pe banca de acolo, de la capătul celălalt al pieței. Vorbeau despre casa de bani a domnului Bancelle, în care spuneau ei că ar fi mai mult de patru sute de mii de franci, și numărau bilete de bancă.

André căzu în genunchi, scoțând un horcăit surd;

zgomotul făcut o trezi însă pe Julie, care, zâmbind și cu ochii pe jumătate închiși, își aruncă brațele în jurul gâtului lui.

Capitolul VII - Casa încercuită

Casa locuită de familia Maynotte și de domnul Schwartz, comisarul de poliție, nu avea decât două etaje. În fundul curții, o clădire destul de mare, cu grajduri și remize, era exploatată de un om câte ocupa etajul al doilea, împreună cu familia lui. În față, la parter, toată latura din dreapta porții mari aparținea lui André. Iar în stânga, în mai puțin de jumătate, își avea instalată birourile cel care închiria atelaje și cai.

La Caen există și întreprinderi industriale, dar el este mai mult un oraș de comerț agricol. Extrema bogăție a solului normand îi atrage pe speculanți, și Parisul cunoaște bine acest lucru, din moment ce în fiecare an împrumută de aici, din paradisul Calvadosului, câte un zeu din speța bovină pentru procesiunea ultimelor trei zile din carnaval. Tranzacțiile cu țărani sunt foarte frecvente acolo: orașenii se duc la târg, și târgul nu e foarte aproape. Pentru treaba asta oamenii au nevoie de trăsură și cal, mai cu seamă în 1825, când mijloacele de transport erau în stadiu de început. Or, nu toți negustorii au atelaje proprii. Afacerile celor care închiriază mergeau din ce în ce mai bine, dar dintre toți, domnul Granger era renumit pentru faima cailor lui. Mă rog, avea în grajdul lui cai normanzi de câte o mie cinci sute de franci, iar pentru cei care voiau, într-adevăr, să fugă mâncând pământul, avea un cal englez de o sută cincizeci de ludovici, care mergea la trap ca un cerb în galop.

Când e vorba de târg, o oră ci ști ga ta poate valora uneori două mâini pline de pistoli⁽¹¹⁾.

Julie nu știa de ce stă soțul ei în genunchi lângă pat și, nebănuind ce îl frământa, nici nu-i trecea prin minte să-l întrebe.

— Am visat toată noaptea Parisul... spuse ea.

Și cuvântul Paris căpăta în gura ei o neexplicată salvare.

André nu putu să-i răspundă. Rămase tăcut, simțindu-se zdrobit. În momentul în care spaima apărui pe față

încântătoare a lui Julie, care în cele din urmă își dădu seama de dispararea lui, André își ridică încet capul și-i șopti:

— Scoală-te.

Nu se poate afirma că își concepuse chiar atunci un plan în întregime, căci gândurile abia începeau să i se clarifice; ceea ce simțea, însă, era nevoia imperioasă de a rămâne numai el singur în fața primejdiei. În acel moment de luciditate se și vedea pierdut, fără posibilitate de scăpare; mintea lui clară, precisă și foarte ageră încheiase în câteva secunde toată dezbaterea anchetei, pentru care judecătorului de instrucție i-ar fi trebuit săptămâni întregi ca s-o pună la punct. Vedea aparențele și probele; le compară, le cântărea, le coordona, așa cum cel condamnat de Consiliul de război și-i imaginează în ultimul său moment pe toți cei doisprezece soldați care vor trebui să-i ochească drept în inimă. Cu puțin înainte de a se fi vorbit acolo sus de mânușa și de lampagiu, tulburarea neînțeleasă, presentimentele lui, dacă putem spune astfel, încercau să găsească motive care să-l facă să tremure în fața unei sentințe; tulburarea și presentimentele implicau o dezaprobare: acum, însă, impresiilor confuze le lua locui severitatea fulgerătoare a unui raționament neașteptat. Mărturia în justiție nu poate ajunge niciodată să aibă o semnificație elocventă, cu toate că, în Anglia, martorul este unica dovadă. Evidența nu poate fi produsă prin mărturia impresiilor cuiva; ea există numai dacă membrii juriului ar putea să audă cu urechile lor și ar putea să vadă cu propriii lor ochi. În justiție nu există decât un anumit ansamblu de probabilități, un oarecare grad de verosimilitate, și toate la un loc întrunesc certitudinea prin aproximație, André Maynotte nu formula în minte aceste nuanțe, dar le simțea; instinctul lui intuia subtilități spre care nu-și îndreptase niciodată gândul. Își spunea: "Dacă eu aș fi judecător, aș condamna."

Înmănuncherea circumstanțelor care păreau să-l acuze era din acel moment ceva de neînălțurat; fiecare dintre ele și toate la un loc îl chinuiau cu o violență neașteptată. Nu mai era în situația să se apere; în mintea lui sentința se și pronunțase.

Cum Julie îl privea uimită, el adăugă cu același glas scăzut și impersonal:

— Îmbracă-te.

Și în același timp trase cu urechea. Un uruit de roți se auzea prin fereastra dinspre curte.

— Cabrioleta, strigă cineva dinspre birourile celui care închiria, și calul englezesc pentru domnul Hamon, că se duce la bălciul de la Sept-Vents, dincolo de Caumont!

— Am înțeles! se răspunse din curte, unde saboții unui rândaș răsunau pe pavaj. Calului tocmai i-am dat ovăz.

André tresărise la primul cuvânt; acum se gândea.

Julie, care nu-l văzuse niciodată astfel, își îmbrăca rochia lăsată de cu seară la picioarele patului.

— Nu aia! porunci André cu un ton brusc.

În general, orice lucru fără importanță fusese un motiv de conversație plăcută ca între doi îndrăgostiți, și ei erau într-adevăr îndrăgostiți. Între ei, cete mai neînsemnate ca și cele mai importante hotărâri se luau în comun, după ample deliberări, ceea ce este una din marile bucurii ale unei căsnicii. De obicei. André nu discuta decât pentru a cunoaște mai temeinic dorințele lui Julie și pentru a-i face ei plăcere.

Ce se întâmpla, așadar, astăzi? Julie renunță la rochița de indian ca să-l întrebe uimită, dar și iritată:

— Atunci care?

— Rochia de duminică, răspunse André.

În același timp el își îmbrăca grăbit pantalonii și redingota.

— Parcă ai fi bolnav, murmură tânăra femeie, căreia îi dădură lacrimile.

André nu răspunse. Încercă să suradă în timp ce-și punea haina, dar astfel se accentuă și mai mult paloarea de speriat a feței; vru chiar să fredoneze ceva, dar vocea i se strangula, răgușită.

— Ai de gând să mă dai afară, André? îngăimă Julie, care se aștepta la orice din partea acelui nebun palid, ai cărui ochi jucau neastâmpărați în cap.

— Nu, răspunse André, care ridică din umeri.

Depart de a o liniști, acel răspuns înghețat o sperie și mai mult. Nu mai spuse nimic și-și luă rochia de duminică.

Nu rareori nenorocirile vin din senin. Oamenii își pierd deodată mințile și cine știe din ce îi apucă gelozia?

André se duse la fereastră și aruncă o privire furișă în curte, unde rândașul arunca găleți cu apă în roțile cabrioletei. Nu se mai auzea vorbă la etajul de deasupra, fără îndoială din cauza prezenței rândașului.

Se întoarse și îi spuse soției lui, care își pieptăna părul minunat:

— Grăbește-te, n-avem timp.

— Vrei să-mi faci o surpriză? întrebă Julie, străduindu-se să zâmbească.

Glasul ei plăcut cunoștea atât de bine drumul spre inima lui André! El se înroși puțin și-i răspunse:

— Poate.

— O plimbare! exclamă numaidecât tânăra femeie, agățându-se de această nădejde. Trebuie să îmbrac și copilul?

Copilul dormea profund. Se și grăbi să întindă mâinile spre leagăn.

— Nu! Îți interzic!

Aceste cuvinte aspre o paralizară. Își luă capul în mâini și un hohot de plâns îi zbuciumă pieptul. André se întoarse cu spatele ca să-și ascundă lacrimile care îi curgeau pe obraji. Se duse în prăvălie și, apăsându-și pieptul ca să-și stăpânească bătăile inimii, se gândi: "Nu vor putea face nimic cât timp nu deschid vitrina".

Oare într-adevăr casa era încercuită? Cei care stăteau la pândă puteau să aștepte.

Magazinul lui avea trei uși: cea a camerei din fund, a dormitorului propriu-zis, intrarea principală care dădea în piața Acacias și o mică intrare laterală sub bolta porții mari. André vru să vadă cum era încercuită casa. Scoase fără zgomot unul din știfturile de fier ale vitrinei și puse ochiul la gaură. În fața lui, cinci persoane în haine civile tocmai se așezau pe o bancă; doi jandarmi stăteau în picioare pe sub arbori și patru polițiști se plimbau de-a lungul trotuarului.

Puse la loc știftul și scoase cheia din broasca ușii laterale. Prin gaura cheii nu putu însă să vadă nimic, în afară de un spate lat, dar în schimb auzi.

Sub boltă erau cel puțin patru guarzi la pândă.

Totuși, nimic nu transpirase încă în oraș, căci plimbarea era liniștită și prezența forței armate în jurul locuinței comisarului nu era un lucru atât de rar încât să atragă atenția.

André alese două pistoale din vitrină și le încărcă.

De când stătea singur în prăvălie, expresia lui își recăpătase calmul și fermitatea sumbră.

Se întoarse la Julie, care tocmai își încheia rochia. Se apropie de ea și o sărută pe frunte.

— Nu ești supărat pe mine! exclamă ea, strângându-se la pieptul lui.

— Trebuie să faci valiza, spuse el.

Femeii îi căzură brațele și îl privi uluită.

— Valiza! repetă ea. Ce, chiar plecăm?

Își aminti vag că André voia să facă o călătorie la Paris, pentru a-și asigura acolo o locuință înainte de a părăsi pentru totdeauna orașul Caen.

Dar André răspunse scurt, pe un ton rece, pe care ea nu i-l cunoștea:

— Eu nu plec.

În același timp apucă valiza și o deschise.

— Pentru numele lui Dumnezeu, îl imploră Julie, explică-te, André, bunul meu soț!

— Am să te conduc, îi răspunse el. Nu te speria: pe drum am să-ți spun tot.

Julie se așează pe scaun; simțea că o lasă inima.

— Grăbește-te! spuse André, reluându-și tonul de comandă.

Deschise larg sertarele scrinului.

Julie întrebă plângând:

— Ce să pun în valiză?

— Tot ce vei putea, răspunse André.

— Trebuie să stau mult timp departe de tine?

— Numai Dumnezeu știe!

Glasul lui André tremură pronunțând aceste ultime cuvinte.

Julie se repezi și se agăță de gâtul lui.

— Și copilul? Copilul? strigă ea îngrijorată.

André nu se mai gândise la copil; rămase o clipă nehotărât. Cum Julie se îndrepta spre leagăn, el o opri pentru a doua oară.

— Copilul nu are de ce se teme, murmură el.

— Dar noi avem ceva de care să ne temem? se miră ea din nou.

Tânărul bărbat ezită, apoi răspunse încet:

— Da, ceva îngrozitor, Julie, dacă mă iubești, grăbește-te!

Ea își înăbuși plânsul și îngrămădi în valiză lucruri care îi trebuiau, înnebunită de spaimă.

André o lăsă iarăși singură și se îndreptă spre magazioara de scule. Rândașul îl înhăma pe Black la cabrioletă.

— Salut, domnule Maynotte, zise el, văzându-l la fereastră. Știți? Avem noutăți în oraș! E plin de spioni în jurul casei, dar nu vor să spună despre ce e vorba. Sunteți palid în dimineața asta, știți?

— Frumos animal, făcu André, examinându-l pe Black.

— Cât despre frumusețe, își dădu cu părerea rândașul, mie îmi plac mai mult normanzii noștri, zău, fără laudă! Sunt mai zdraveni, și crupa lor e ca un colac de ham; dar pentru fond și viteză, de!... Ia uitați-vă, încă doi polițai care se urcă la comisar! Sunt noutăți în oraș, sigur!

André aruncă o privire în camera de dormit. Julie sta în genunchi lângă leagănul copilului.

— O să-mi spuneți, continuă guraliv rândașul, că asta nu ne privește pe noi. Dar v-ar plăcea să știți, nu-i așa?

— Ești gata? o întrebă încet André.

În loc de răspuns, Julie calmă și palidă ca și André, întrebă:

— Spune-mi, din cauza mea sau dintr-a ta trebuie să plecăm?

— Din cauza mea, răspunse André.

Tânăra femeie se ridică în picioare și spuse cu hotărâre:

— Sunt gata. Apoi adăugă, ca și cum ar fi avut ceva pe conștiință: Mă pedepsește Dumnezeu pentru că om dorit atâta Parisul!

André închise valiza, apoi o împinse pe Julie spre magazioară până la fereastră. Își puse pistoalele, portofelul și o bonetă de drum în buzunarele redingotei. Apoi, arătându-se din nou la fereastră, tot cu capul gol, îi strigă rândașului, care punea zăbala în gura calului.

— Hei, prietene!

— Ce e, domnule André?

— Înscrie-mă la birou pentru cabrioletă la ora unsprezece, o jumătate de zi. Vrem să mergem cu ăla mic s-o vedem pe doică.

Primul impuls al băiatului fu să asculte, dar se răzgândi și zise:

— Nu că v-aș refuza, domnule André, dar nu aș garanta de Black, care are pe dracul în el.

— Dă-mi mie să-l țin de căpăstru, hai! Nu-mi place să văd speciemenle alea care stau pe sub boltă.

Rândașul începuse să râdă.

— Fapt e, mormăi el, că e un vânat care nu face doi bani!

Și spunând acestea, îl mână pe Black până la fereastră și îi dădu lui André hățurile.

— Doar un minut, spuse argatul, dispărând sub boltă.

În clipa când nu-l mai văzu, André aruncă valiza în cabrioletă, Julie îi spusese: "Sunt gata". Era lângă el. O ajută

să treacă peste pervazul ferestrei, o urcă în cabrioletă și se așează și el lângă ea.

Tocmai atunci doamna Schwartz se uita din întâmplare pe fereastră. Începu să strige:

— Ajutor! Uite hoții care evadează!

Julie se clătina pe bancheta îngustă. André o prinse de talie ca să o susțină și apucă zdravăn hăturile cu mâna dreaptă. Black tropăi și, ascultând îndemnul celui care îl mâna, făcu înconjurul curții ca să-și ia vânt și o porni.

Doamna Schwartz se și afla la fereastra de la stradă, scoțând țipete ascuțite:

— Hoțul! Asasinul! Foc!

Black, lansat de la început în goană mare, trecu bolta dintr-un salt. Oamenii poliției, care stăteau postați acolo, se dădură în lături, lipindu-se de zid. Cei din piața Acacias, precum și sergenții și jandarmii preveniți de strigătele doamnei Schwartz și chiar de comisarul care venise la fereastră lângă ea, să o liniștească, încercară să își facă datoria. Dar Black era un diavol. Trecu pe lângă ei ca un vârtej și dădu colțul pieței în timp ce un concert de glasuri striga cât îi ținea gura:

— Opriți! Opriți!

Ca să-l poată opri, însă, ar fi trebuit un grup mare de oameni care să bareze complet strada, sau vreun îndrăzneț care să se arunce orbește în fața pericolului; spun orbește, pentru că orice ochi deschis ar fi văzut în mâna dreaptă a lui André care acum ținea hăturile cu mâna stingă, un pistol ridicat și probabil încărcat și însăși fața lui lividă care amenința mai înspăimântător decât arma însăși.

André se ținea drept și sigur pe capră. Lângă umăr se rezema capul soției lui, leșinată.

Era încă devreme și puțini trecători se vedeau pe stradă. Nu se găsi nici un erou disponibil pentru a bara drumul cabrioletei, în acest timp, doamna Schwartz, enervată peste măsură că scăpase această rară ocazie de a răzbuna dintr-o singură lovitură toate nedreptele judecăți în urma cărora Paris din Caen nu îi dăduse ei mărul^[12], se zbătea, strigând furioasă:

— Bărbații sunt niște lași!

Pe când domnul Schwartz, mai rațional, făcea rechiziția cailor din curtea vecinului său, dând ordine agenților, să încalece înainte de a trimite dispoziții și la jandarmerie, André dăduse colțul pieței Acacias și trecea în galop întins pe strada

Guillaume-le-Conquérant. Huiduielile îl urmăreau, dar acum mai puțin distincte. Trecătorii, mirați, dar pașnici, se limitau să privească această vâltoare care zbura parcă. Black se supunea total, iar roțile cabrioletei săltau pe caldarâm.

Când ușorul atelaj intră în piața Fontenelle, acolo unde se ținea târgul, departe, în urma lui, se auzea vag o rumoare. André încetini pasul calului, căci trebuia să-i menajeze forțele. Cei care îl întâlneau aici în piață se mirau văzând acel cap palid ce femeie rezemat pe umărul lui; dar în Basse-Normandie, fiecare își duce căsnicia așa cum înțelege el, și poate că perversitatea celor cincizeci de seducători, civili și militari, în cele din urmă îl supărase pe domnul Maynotte.

— Bună ziua, domnule Maynotte.

Mai mult de douăzeci îl salutară astfel politicoș, fără să îi intereseze prezența tinerei femei.

Și unul din cei cincizeci de donjuani, mai matinal decât alții, își scoase pălăria, gândindu-se și inventând pe loc cum va duce el discuția pentru a i se spune de către unul mai prost decât el: "Tu, individ dubios, tu ești cauza celor întâmplate!..."

După cinci minute trecură agenții călare, apoi jandarmii. "Ah! Dacă am fi știut! se căinau toți acei normanzi viteji. Ah! Ticălosul, a scăpat ușor!..."

Dar cum să bănuiești? Nimeni nu știa că fusese prădată casa de bani a bancherului Bancelle. Când toată lumea știu, se adună o gloată impozantă, dar nu pentru a se arunca în calea hoțului, ci pentru a asalta locuința păgubașului.

Casa Bancelle făcea afaceri eu întregul comerț sătesc. Șeful ei, pe bună dreptate, își pierduse capul: era zi de plăți; mulțimea creditorilor lui se și sfătuia să-l vândă la greutate. Noi nu glumim în Basse-Normandie! Când fulgerul arde pe unul din debitorii noștri, la dracu! Spălăm cenușa, ca să mai găsim în ea un rest din banii păgubiți!

Acel domn Bancelle fusese atât de bogat! Cât îl mai pizmuiseră! N-avea ei trăsură proprie? Și casa aceea de bani, venită de la Paris! Ce se poate aduce de la Paris dacă nu capcane? Este vinovat: nu trebuia să ne lăsăm furați!

Dar, din fericire, povestea noastră zboară ca vântul și nu avem timp nici să descriem scenele nerușinate ale furiei dezlănțuite de creditorii din Basse-Normandie. Vom arăta doar că mila publică aplică, chiar în aceeași zi, mai multe sute de polițe protestate pe rănile acelui biet cadavru comercial, care zăcea năucit de acea lovitură de măciucă.

André Maynotte străbătuse tot orașul și trecuse peste Orne pe podul Vaucelles. Black galopa pe șoseaua spre Vire. Era vreme frumoasă: excelentul animal aspira răcoarea dimineții și gonia voios. La ieșirea din Caen, drumul presărat cu nisip roșu se desfășoară în linie curbă spre vest, de-a curmezișul unor grădini, și urcă panta ușoară a unui clin de deal. André, care o încălzea la piept pe Julie, se lăsa pradă unei exaltări de bună dispoziție, simțindu-se inatacabil. Dar, ajuns sus, în coama dealului, întoarse capul și, în depărtare, într-un nor de praf, desluși un grup de călăreți care goneau îndârjiți pe urmele lui. Zâmbi sfidător: din spate se apropia pericolul; în față însă avea imensitatea și i se părea că de acum înainte îi vor crește aripi.

Capitolul VIII - Fuga

Pe coama dealului următor André Maynotte se uită iarăși înapoi; de-a lungul șoselei dăinuia numai praful ridicat de propria lui goană. Cât de departe putea să vadă, nu se arăta nimic. Copoi lansati în urmărirea lui rămăseseră mult în urmă.

— Haide, Black! Hai căluțele!

Când era slobod prin curte, Black venea uneori până la ferestruica magaziei, și Julie, frumoasa făptură, îi dădea zahăr și pâine. Ba mai mult, Julie îl mângâia, și el necheza. Black era al cincizeci și unulea dintre curtezanii lui Julie, dar singurul căruia îi dădea atenție.

— Haide, Black! Amintește-ți acest lucru!

S-ar fi putut spune că nobilul animal își amintea într-adevăr. Cursa lui era acum plăcută și iute ca un zbor.

Julie se trezise în sărutările lui André, palidă și albă ca un crin dar atât de frumoasă, încât inima soțului ei tresărea de bucurie și de suferință. Toată grija drumului rămase în seama calului: André nu o mai vedea decât pe Julie.

Julie deschise ochii și-și ridică fruntea speriată. Nu-și mai amintea nimic. Apoi deodată suspină.

— Suntem salvați! o mângâie André, care îi zâmbea liniștit.

— Ce ai făcut?... Ce ai făcut oare? întrebă Julie.

Neapărat trebuia să existe un motiv, altfel, de ce această fugă stranie?

— Suntem salvați! repetă André. Sunt fericit și te iubesc.

Buzele lui îi atinseră ușor fruntea; ea se înfioră și întrebă:

— Unde mă duci?

André îi zâmbea mereu.

Tot mergând pe șoseaua pustie, la un moment dat trase de hățuri și Black o coti pe o scurtătură, spre stânga.

După vreo mie de pași, îl cârmii iar, tot spre stânga; și timp de o jumătate de oră o ținu astfel, din potecă în potecă, luând-o de fiecare dată pe acolo pe unde ușoara cabrioletă se putea strecura. Black se bucura acum și mergea în voie.

— Ce nădăjduiești? întrebă totuși Julie. Și crezând că era vorba să-i deruteze pe cei care îi urmăreau, adăugă: E o copilărie! Te ascunzi o zi, două, trei...

— Nu vreau să mă ascund mai mult de o zi, răspunse André.

Drumul în zigzag se terminase. Începu să se îndrepte după soare, spre răsărit. Cam la două ore de la plecarea din Caen, ajunseră din nou la râul Orne, pe care îi traversară cu bacul de la Feugerolles, trecură șoseaua spre Alençon, apoi șoseaua spre Falaise, în apropiere de Roquencourt.

Tot la ora aceea și nu departe de acolo ar fi putut să se întâlnească cu un alt personaj de-al nostru, cu J.-B. Schwartz, care rătăcea din potecă în potecă, făcându-și procese de conștiință.

Între Bourguebus și șoseaua spre Paris sunt păduri întinse. André lăsă frâu calului să meargă la pas cât ținu umbra; apoi spuse:

— Vom reveni aici.

Privirea lui Julie se furișă spre el îngrijorată. Chiar calmul lui o speria. Își pierduse oare mințile?

André se opri la o sută de pași de șoseaua spre Paris, aproape de vatra micului sat Vimont, la o jumătate de leghe de Moulton-Argence. O ajută să coboare, luă valiza și trecură de partea cealaltă a șanțului șoselei.

— Mă duc să caut ceva de mâncare, spuse el, așteaptă-mă.

Julie se așeză pe iarbă. Era pentru ea un fel de vis obositor. Nu știa nimic; nu bănuia nimic. De dimineață, când fusese vorba să plece și-l întrebasese: "Avem ceva de care să ne temem?", André îi răspunsese: "Da, ceva îngrozitor". Și-și

amintea că expresia feței lui era și mai înfricoșătoare decât cuvintele.

E adevărat, acum zâmbea și susținea că nu era nimic de care să se teamă. Dar unde e adevărul? André mai spusese: "Nu vreau să mă ascund mai mult de o zi". Ce pericol putea fi acela care vine și dispare în aceeași zi?

Totul părea straniu, greu de crezut și tot atât de greu de explicat. În spatele acestor aparențe existau, fără discuție, amenințări. Un singur cuvânt îi întărise spaima. Ea îl întrebase: "Ce ai făcut?" Pentru că în mintea ei nu putea concepe că André ar fi putut comite ceva reprobabil. Imaginația însă i-o lua înainte. Ce făcuse oare ca să fugă în felul acesta?

Când își dădu seama că a rămas singură, o spaimă nedefinită îi strânse inima. Își spuse: "Dacă André nu s-ar mai întoarce, ce m-aș face?"

André se întoarse. Venea cântând și ținea în mână un coș. Julie o porni degrabă în calea lui și-i strigă de departe:

— Cine o fi avut oare grijă de copil azi-dimineață?

— Ah, ah! Copilul! făcu André. Chiar la el mă gândeam. O să vorbim numaidecât.

Tot ce se întâmpla avea o nuanță ciudată, extravagantă chiar. André își iubea copilul ca un nebun.

Gardul de măraciniș mărginea un câmp de grâu copt. Lua valiza și se pierdu în lan. Julie nu-l mai văzu. Reapăru după puțin timp fără valiză.

— Ne-ar fi încurcat, spuse el. O să facem o petrecere la iarbă verde.

O petrecere la iarbă verde! Julie simți un fior rece în ciuda soarelui arzător de iunie care îngălbenea spicele; suna amenințător, ca hohotul de râs al disperaților.....

André își trecu un braț pe sub toarta coșului și, oferindu-i celălalt braț, îi spuse:

— E prea frumos cerul ca Dumnezeu să nu fie acolo.

Julie îi mulțumi cu o privire galeșă, umezită de lacrimi. De noaptea trecută nu mai auzise o vorbă afectuoasă.

Merseră amândoi de-a lungul lanului de grâu; Julie își plimbă privirea abătută peste măracinișul înflorit. Nu mai îndrăznea să pună întrebări. André începu iar să fredoneze unul din acele cântece domoale pe care le cântă fetele oacheșe din Sartène⁽¹³⁾, cu melodie dulce și vorbe mângâietoare, cu toată asprimea dialectului corsican.

Acolo, pe potecile șerpuitoare care urcă spre Cugna, se

aud astfel de cântece. Regiunea aceasta, a neînduplecatelor mâinii, este plină de dragoste. Oricine a auzit minunatele cântece ale pădurii de mirt și-o imaginează îndată pe fetița îndrăzneată care, ducându-și ulciorul pe umăr, cântă, urmată de turma arsă de soare a copiilor desculți.

Lacrimile tremurau sub pleoapele lui Julie; cântecul îi amintea de trecut.

Desișul pădurii se apropia. O luară pe o potecă umbroasă care mergea drept pe sub brazii înalți cu umbra vineție.

— Cântă și tu, o invită André.

Julie își desfăcu brațul dintr-al lui și, împreunându-și mâinile, îl imploră:

— Te rog, vorbește odată, sufăr!

Intrară pe o cărare șerpuită care se adâncea până departe, sub bolta pădurii. André merse înainte. După câțiva pași, se opri lângă un luminiș plin de zambile în floare. Soarele, cernut prin coroanele bogate, se juca în frunzișul de azur. Un fir nevăzut de apă susura undeva în apropiere, răspunzând parcă unui tumult profund, ca al tălăzuirilor depărtate ale mării, adunat din înaltul coroanelor.

— Stai jos, îl spuse André.

Și el se așeză în genunchi, lângă ea.

Era palid, dar ochii îi străluceau, Julie își auzea bătăile inimii.

— Îți aduci aminte, începu el să-i vorbească încet, contemplând-o, a doua zi după ce tu, o fată bogată și de familie, ai consimțit să mă urmezi pe mine, un meseriaș? Era o zi la fel ca cea de azi.

— Îmi aduc aminte, răspunse Julie. Te iubeam...

— Mă iubeai, e adevărat, nu cât te iubeam eu, fiecare dă cât poate; tu ai avut însă încredere în mine și te-ai lăsat dusă în această mare dragoste care te amețea. Eu ți-am făgăduit că te voi face fericită.

— Te iubeam, repetă Julie, și te iubesc!...

André îi luă mâinile și, și le lipi de buze.

— Ne-am dus tot în pădure, și parcă văd și acum raza aceea de soare pe care frunzișul transparent o lăsa parcă să lunece pe fruntea ta. Cei porniți pe urmele noastre erau neînduplecați, iar noi nu aveam decât nădejdea în Dumnezeu. A fost de-ajuns, întotdeauna e de-ajuns. Ți-aduci aminte? Auzeam pe drum galopul cailor lor, și la un moment dat colbul drumului răscolit de cursa lor ne învăluise ca într-un

nor.

— Îmi aduc aminte, zise încet tânăra femeie. Dar atunci știam numele dușmanilor noștri.

— Îți spuneam atunci, în timp ce-ți ștergeam fruntea de sudoare și praf: "Dacă nu avem decât o zi, ziua aceea să fie frumoasă, să fie veselă, să valoreze cât întreaga viață". Cei care erau pe urmele noastre se strigau și își răspundeau de prin desigurii. Noi rămâneam calmi; tu zâmbeai și spuneai cuvinte de neuitat: "Aici și acum ne logodim..." Și rînd pe rînd buzele noastre își împărțeau lacome răcoarea aceleiași băuturi.

— Sunt liniștită, surăd, șopti Julie. Trecutul mă interesează mai puțin; vorbește-mi de prezent.

— Trecutul are importanță, răspunse tânărul ei soț, el este al meu. Prezentul nu-mi mai aparține, iar viitorul nu-l cunosc.

Julie îi întinse fruntea; apoi, trăgându-l lângă ea, îl strânse în brațe și-i șopti:

— Cred că am ghicit, dar vreau să știu din gura ta.

André tăcu.

— ...Cei de acolo ne-au dat de urmă și vin după noi? întrebă ea simțind că-i fuge tot sângele din obraji.

— Nu, nu e vorba de asta.

— Atunci ce este?

Se așeză, își trecu liniștit brațul în jurul taliei mlădioase și fremătânde a tinerei femei și începu astfel:

— În noaptea asta s-au furat patru sute de mii de franci din casă de bani a domnului Bancelle, iar noi suntem acuzați de această crimă.

— Noi? se miră Julie, a cărei privire se luminează. Apoi, împreunându-și mâinile, spuse ușurată: Oh, și mie căreia îmi era frică!...

— Ascultă, draga mea, Parisul este singurul loc din lume unde nădăjduiesc să te ascund. Hotărârea mea este luată, am convingerea că suntem dinainte condamnați, și eu nu vreau ca tu să fii dusă la închisoare.

— Eu, la închisoare?! repetă Julie tremurând.

Cuprins de nerăbdare, André se gândi că nu fusese înțeleș din două-trei vorbe.

— Minutele melc sunt numărate, se gândi el cu voce tare.

— Dar eu cred în nevinovăția ta, așa cum sunt sigură de a mea, spuse Julie. Ce-mi vorbești de închisoare?

Din clipa în care André se resemnase la explicația pe care intenționase să o evite, fusese atât de clar și de concis, încât Julie, uluită, avu aceeași convingere ca el. E drept, totul nu se întemeia decât pe subtile presupuneri; dar ele se coordonau și se sprijineau unele pe altele, astfel că deveneau certitudini. Aceste gânduri care se conturează tinzând să fabuleze întâmplări fantastice, povești ca-n romane, ne sunt specifice; la fiecare proces mai deosebit există destui judecători de instrucție care reiau în cabinetul lor de la tribunal sau în biroul de acasă partida jucată în sala de dezbateri. Se poate spune fără exagerare, că ideea erorilor judiciare posibile a intrat prea ades în preocupările noastre.

Julie Maynotte se simți deodată stăpână pe ea și mai liniștită poate decât André. Când soțul ei își termină profeticul rezumat al rechizitoriului care s-ar fi pronunțat împotriva lui. Julie rămase stupefiată.

— Ieri seară, spuse ea, când am auzit zgomotul acela în magazin, se fura brasarda. Sunt sigură de asta! După un moment de tăcere, adăugă: Comisarul de poliție se întorcea acasă tocmai când noi plecam; nu era o oră potrivită pentru plimbare. Domnul Bancelle s-a lăudat față de tine că are patru sute de mii de franci în casa lui de fier. Moș Bertrand, lampagiul, te-a văzut numărând banii, iar eu l-am mai și cinstit... Își prinse capul în mâini, descurajată. Apoi, deodată, izbucni revoltată: Dar ce importanță au toate astea, din moment ce tu ești nevinovat? Apoi continuă: Tot ce vei face tu voi face și eu; unde vei merge tu, voi merge și eu; soarta ta va fi și a mea: sunt soția ta.

— Tu ești și mamă, spuse André încet, cu adorație.

— De ce n-ai luat și copilul? întrebă ea speriată.

— Ai spus-o chiar tu, o mângâie André; te ascunzi o zi, două zile...

Ea îl întrerupse, izbucnind în lacrimi:

— Dacă mă vei despărți de tine, voi muri, André!

— Vei trăi pentru soțul tău și pentru fiul tău.

— Atunci, izbucni ea, smulgându-se din brațele lui, asta este! Am bănuیت intenția ta! Vrei să rămâi singur în fața acestei nenorociri!

Cu o voce hotărâtă și puțin severă tânărul gravor spuse:

— Da, vreau să rămân singur. Și spun vreau pentru prima oară de când suntem căsătoriți, Julie. Chiar dacă ideea de a fugi în trei nu ar fi absurdă, eu tot nu m-aș hotări să fug. Tatăl meu a fost un om sărac, dar mi-a lăsat un nume fără

pată, și fără pată trebuie să-l las moștenire și eu fiului meu.

— Deci, tu speri? întrebă Julie, fixându-l cu ochii ei mari, plini de spaimă.

Cum el rămânea tăcut, adăugă într-un adevărat elan de pasiune:

— Dacă speri, de ce să mă alungi? Ba nu, m-am înșelat. Fuga ta de azi-dimineață este dovada. Fuga asta va fi pusă în sarcina ta. Dacă voiai să te aperi, nu trebuia să fugi.

— Julie, eu nu sunt un savant, spuse el, încălzindu-i mâinile cu sărutări, dar noi am citit împreună istoria veche despre războaiele popoarelor libere. Când era vorba de viață sau de moarte pentru acele națiuni eroice, când un oraș amenințat de un asediu voia să dea bătălia decisivă, îți amintești? Se evacua copiii și femeile...

— Guri nefolositoare, zise cu amărăciune Julie.

— Nu pot să mă supăr pe tine, spuse el, sărutând în neștire delicatele degete albe care tremurau la atingerea buzelor lui; ești nedreaptă ești crudă, dar mă iubești și sunt fericit... Cei despre care îți vorbesc își trimiteau copiii și soțiile pentru că nu voiau să capituleze. Când cei pe care îi iubești sunt la adăpost, ești puternic. Eu te iubesc numai pe tine și te ascund ca să te regăsesc după trecerea primejdiei. De la prima amenințare, am înțeles gravitatea luptei ce se va da și am vrut să știu cât de puternic voi fi în această luptă. Te-am văzut lângă mine, pe tine, comoara mea scumpă, visul meu realizat, fericirea mea atât de completă și atât de curată, încât pentru mine nimic nu mai există, nici chiar bucuriile cerului; te-am văzut stând pe banca acuzaților; ceva dezonorant și de neîndurat; jandarmi în jurul tău și priviri care murdăresc, privirile mulțimii fixate brutal asupra ta; am văzut asta, tu erai albă la față, slabă, îmbătrânită, cu toate că nu se adăugaseră decât patru săptămâni la vârsta ta; capul tău se pleca, ochii tăi înroșiți părea arși de lacrimi; am văzut toate astea cu ochii minții și am simțit că mi se mistuia curajul. Înțelegi, m-am cutremurat, am plâns, am țipat la judecătorii mei închipuiți: "Cruțați-o pe Julie a mea și vă voi face mărturisirea crimei pe care nu am comis-o! Îndepărtați de lângă ea gardienii, interziceți mulțimii nerușinate să o mai murdărească cu privirile lor. Să nu le mai fie îngăduit acestor bărbați să târască numele ei binecuvântat în discuțiile ce le poartă cu femeile lor pentru a le satisface gelozia feroce, și veți ști tot: am ieșit noaptea cu mânușa mea de fler, fabricată anume pentru a forța casa de fier cu cifru secret, am intrat în

casa Bancelle; cum? Ce vă interesează? Mănușa mea nu deschide închizătorile, dar, fără îndoială, aveam chei false. Am ghicit combinațiile cifrului, să zicem că am făcut să sară din ivăr limba broaștei cu un levier; noi, hoții, ne cunoaștem meseria, așa cum voi sunteți tari pe meseria voastră; manivela s-a mișcat când s-a deschis casa: iată punctul curios, nu-i așa? Brațul meu a fost prins în ghearele de oțel: dar brațul meu era în mănușă! Mi-am retras încet de tot mâna, mănușa a rămas, și eu am luat cele patru sute de bilete de bancă pe care Bertrand, lampagiul, m-a văzut numărându-le pe banca din piața Acacias."

André își șterse cu dosul mâinii sudoarea care îi curgea șiroaie de pe frunte.

Lucru ciudat: Julie nu răspunse nimic. Era gânditoare; ai spune chiar neatență, dacă acest cuvânt nu ar fi prea crud.

Antrenat în dorința vie de a convinge, André nu observă nimic. Își continuă cu înflăcărare pledoaria:

— Săracii nu au câtuși de puțin meritul de a fi curajoși. Ce au de pierdut? Eu sunt însă prea bogat, am prea mult de pierdut și de aceea sunt laș. Prin fugă am câștigat răgaz să-mi ascund cel puțin comoara. Când comoara mea va fi pusă la adăpost, spuse el râzând și parcă rugător, când bunul meu cel mai de preț va fi pus la adăpost, voi fi din nou cum am fost, știu, sunt sigur de asta. Mă voi apăra; voi lupta; trebuie neapărat să existe vreo portiță, ceva care să lămurească acest mister; o voi descoperi. Să nu ai teamă, absența ta nu mă va pierde: mă voi duce de-a dreptul, le voi vorbi deschis, le voi spune: "Mi-am regăsit îndrăzneala; pentru soția mea m-am temut, căci o iubesc așa cum nimeni n-a iubit vreodată, am scos din joc această miză prea copleșitoare și, iată-mă, am venit! Aș fi putut să fug împreună cu ea. Vă desfid să o găsiți, răspund eu pentru amândoi, iată-mă, iată-mă! Atâta timp cât e vorba numai despre mine, am curaj; ba, mai mult, am încredere. Valoarea garantei face mai mult. Oricine ar putea da în pază o sută de ludovici de aur, dar nu s-ar încrede decât el însuși pentru a păzi un diamant de trei sute de mii de franci! Toți banii din lume, toți ludovicii de aur și toate diamantele pământului nu valorează nimic pe lângă Julie a mea. O, judecători, viața și onoarea mea sunt în mâinile voastre, dar dragostea mea e binecuvântată de Dumnezeu, și lui Dumnezeu i-am încredințat-o pe Julie."

Ținea capul sus și ochii îi scânteiau. Julie, dimpotrivă, își aplecă fruntea. Privea în pământ. La ce se gândea ea oare?

André fusese elocvent, dar nu întrezărise câştigul cauzei. Îi trebuiau noi argumente. Julie întrebă suspinând:

— Cum să mă duc la Paris şi cum să mă ascund acolo? Apoi, ca şi cum s-ar fi ruşinat de cele spuse, adăugă imediat: De altfel, nu vreau! Aş muri de supărare! Nu-mi voi părăsi niciodată bărbatul!

Capitolul IX - O oră de dragoste

Există uneori victorii prea desăvârşite care dor. Nu toate surprizele sunt plăcute. Mi s-a povestit odată o întâmplare foarte stranie. Dawsy, faimosul îmblânzitor de şerpi, se lăuda că pune mâna imediat şi fără pregătire pe orice fel de reptilă. Un american glumeţ căci Franţa nu are monopolul "farselor bune" — a aşezat într-o dimineaţă, în străduţa lui Dawsy, prietenul său, un şarpe mic, negru, foarte pătat cu galben, şi fumându-şi trabucul, s-a postat la pândă, ca să vadă cum va reacţiona îmblânzitorul când se va scula din somn. Când se trezi, acesta văzu şarpele şi zâmbi. Era într-adevăr un om neînfricat, căci nu manifestă altă grijă decât teama de a nu speria reptila, întinse mâna cu multă precauţie şi apucă lighioana de gât. Dar abia o atinse, că şi căzu jos fără cunoştinţă.

Micul şarpe era de carton.

În clipa când a atins materia inertă, surprinderea încercată l-a fulgerat pe acest om care tocmai zâmbise cu sânge rece la gândul unei lupte primejdioase.

Într-o ordine de idei mai puţin excentrică, consultaţi-vă medicul şi să vă spună el ce s-ar întâmpla dacă, în prada unei bănuieli de gelozie, cuprins de-o furie brutală, aţi da muşchilor piciorului dumneavoastră elanul necesar pentru a sparge o uşă şi, presupunând că ar fi întuneric, uşa ar fi larg deschisă.

Proverbul care îi ia în zeflema pe spărgătorii de uşi deschise este puţin cam viclean.

Doctorul dumneavoastră vă va răspunde că de nouă ori din zece în jocul acesta v-aţi rupe piciorul.

Trebuie să mărturisim că, nu fără amărăciune, ne-au venit în minte aceste parabole neplăcute în legătura cu Julie Maynotte; dar adevărul e că tânărul şlefuitor era în situaţia

americanului Dawsy și a omului care ar trage în gol o puternică lovitură de picior.

Julie, în loc să se apere, spusese: "Cum să mă duc la Paris? Și cum să mă ascund acolo?" Iar vorbăriei naive a lui André nu-i mai acorda decât o atenție distrată.

Totuși, André al nostru nu leșină, cum leșinase imblânzitorul de la circ, el rămase perfect lucid. O iubea cinstit, pasionat, cu sfințenie, fără afectări banale. Avea în el și ceva de gigant, dar și de copil. Nu se gândea la altceva decât la salvarea idolului său, și asta îl făcea fericit.

— Nu te gândi să dai înapoi! exclamă el când Julie încerca să dea alt sens vorbelor ei. Ar fi nedemn de tine!

Palidă, Julie nu ridică totuși ochii din pământ.

André continuă:

— Te vei duce la Paris cu diligența, încrede-te în mine. Vei trăi acolo cum vei dori; banii noștri vor fi în mâinile tale.

— Îmi vei trimite copilul? îl întrerupse Julie.

— Nu, răspunse André, asta nu se poate. Ți-ar da de urmă. Trebuie să chibzuiesc bine în ceea ce te privește. La Paris vei fi o tânără fată. Ei vor urmări o femeie, o mamă. Numai așa poți fi la adăpost.

— Dar copilul nostru?...

— Trebuie să ai încredere în Madeleine, care l-a alăptat.

Julie își ridică în sfârșit ochii. Erau plini de lacrimi.

— Am fost prea fericită!... șopti ea.

— Ah, știu. Înțeleg! strigă neliniștit tânărul André. Orice aș face, tot tu vei fi cea care va suferi cel mai mult.

Julie izbucni în plâns; și într-un elan pe care nu-l avusese până acum, îl imploră:

— Te rog, te rog, nu mă trimite la Paris!

André scoase din buzunar portofelul în care erau cele 14 bancnote de 500 de franci.

— Hârtiile tale sunt aici, spuse el, numai ele te pot ajuta până când Dumnezeu ne va uni din nou. La Paris vei redeveni domnișoara Giovanna-Maria Reni, descendenta conților Bozzo. Nu ai fost niciodată căsătorită cu un bărbat de condiție inferioară. Vor fi socotiți impostori nebuni cei care vor îndrăzni să stabilească ceva comun între tine și sărmana nevastă a lui André Maynotte, al cărui tată n-ar fi fost admis nici printre vafeții tatălui tău. Tu nu ești bogată, nu vei ascunde acest lucru, deoarece nenorocirile familiei tale sunt cunoscute, dar nu ești nici săracă; pentru a face față zilelor mai grele, ai întreaga noastră mică avere. La Paris ai prieteni,

rude, colonelul, între alții, și cum tu nu vei apela la punga lor, îți vor fi de ajutor. Să nu trimiți scrisori, te-ai expune inutil, și, în fond, ce mi-ai putea povesti în afară de nobila bunătate a sufletului tău? Eu te cunosc, știu că îmi ești devotată, și atât îmi ajunge. Îți voi scrie eu pe numele tău de Giovanna-Maria Reni, la post-restant, pentru ca să ai vești despre copilul nostru. Și acum, după ce am fixat și hotărât totul, aștept să-mi spui, ca o soție înțelegătoare cum ești: "Dragul meu, sunt gata".

— Dragul meu, sunt gata, șopti ea printre lacrimi.

Apoi, îmbrățișându-l, adăugă, plină de elan:

— Oh! Ești mare! Ești bun! Te iubesc!

O clipă rămaseră îmbrățișați.

— Mi-e o foame cruntă, spune vesel André.

Julie nu se putea mișca, tristețea o paraliza.

Dar André, luând-o de umeri, îi spuse, privind-o în ochi:

— Să ne întoarcem la începutul discuției noastre, buna mea soție, să ne amintim de ziua aceea de sărbătoare, petrecută în mijlocul pădurii, care a însemnat logodna noastră. Tot ca atunci suntem pândiți de primejdie și suntem iarăși singuri, noi, și Providența. Acum, ca și atunci, bietul nostru viitor este acoperit de un nor pe care numai Dumnezeu îl poate risipi. Ce ți-am spus acolo, în pădurile noastre de mirt, am să-ți repet acum. Privește, zise el, așezându-se în genunchi. Acum, ca și atunci, sunt la picioarele tale, Julie, nădejdea mea, fericirea mea nesperată. Împlinindu-mi rugăciunea, tu mi-ai dăruit într-o zi — oh! Zi frumoasă, senină, îndrăgită de noi — cât nu poate cuprinde o întreagă viață. Timpul nu ne grăbește, dar, iată, soarele ne atrage atenția. Nu îți cer o zi întreagă, îți cer o oră de bucurie și de dragoste...

Julie se ridică; el îi sărută ochii umezi și continuă:

— Nu mai vreau să plângem.

— Astăzi, ca și atunci, sunt a ta, dragul meu André, și dorința ta va fi și a mea, îi spuse încet Julie.

Apoi luă coșul și îl deschise. Pâinea, vinul, fructele și câteva feluri simple de mâncare fură întinse pe iarbă. Înduioșat, André îi urmărea mișcările grațioase. Era sigur că citește în sufletul ei ca într-o carte și îi era recunoscător pentru surâsul prețios cu care își ascundea lacrimile.

S-ar putea oare spune că lacrimile ei nu erau sincere? Cu neputință să ne îndoim! André era bărbatul ales de ea, prima și unica ei dragoste. Cândva, cu entuziasm și fără

rezerve, pe el îl lăsase s-o îmbrățișeze.

Dar cu o clipă înainte fusese distrată. Sunt niște îngâmfați sau orbi aceia care scriu studii întitulate "Femeia". Oricât de fin le-ar fi spiritul de observație, în fața acelor mistere și capricii, a acelor transformări și năluci, rămân totuși niște orbi; oricât de aproape s-ar crede de adevăr, rămân totuși niște naivi. În timp ce André îi vorbea, Julie fusese absentă; când se simțea mai tulburată, o fulgerase un gând care nu avea legătură nici cu soțul ei, nici cu copilul. Gând vinovat? Nu, fără îndoială. Gând egoist, poate. Rămân cute adânci, rămân unghere întunecate în acele suflete care sunt într-o continuă frământare și care se schimbă fără încetare față de ele însele: bogăție uimitoare a operei creatorului! Dacă s-ar putea analiza într-un laborator nouă sute nouăzeci și nouă din acele suflete pline de inteligență și știința, nu veți fi ajuns la nici un rezultat, pentru că următorul la numărătoare va lua în răs analiza, arătând în mijlocul viciului comori de virtute, sau în virtute vreo cangrenă ascunsă, misterioasă mușcătură a viciului. În nici unul dintre celelalte suflete nu l-ați găsi pe acesta. Munciți deci, pierdeți o zi cu această muncă grea și întoarceți-vă spre comoara de cunoștințe căpătate, pentru a le adăuga cea nouă cucerire și a o cataloga în colecția dumneavoastră, sau cel puțin pentru a o compara — bucurie de preț a tuturor colecționarilor.

Bărbatul din *O mie și una de nopți* a găsit frunze uscate în locul țechinilor de aur. Vântul a intrat în muzeul dumneavoastră și a răvășit etichetele. Cum de s-a putut? Și iată-vă ca găina care a clocit ouă de rață. Nu a fost nevoie decât de o zi pentru ca vântul să ducă pe aripile lui într-un vârtej nebun toate clasificările dumneavoastră. Priviți-vă fiolele atât de bine astupate: dopurile au sărit, lăsând vidul în locul prețioasei licori, anume sortimente de struguri necopți au devenit vin de soi; anume băutură nobilă s-a transformat în oțet.

În ciuda exagerărilor studioșilor, femeia nu există: nu există decât femei.

Miraculoase daruri ale cerului, flori care conțin — ca și ierburile de leac întrebuințate în medicină — când viața, când moartea!

Și, în adevăr, să cunoști câte unele din aceste ierburi de leac, e ceva! Cei care ajung la acest punct se străduiesc, depun eforturi, dar nu au certitudini. Singuri novicii, bătrâni

sau tineri, au acea candoare de a scoate strigătul de triumf și de a gândi în orgoliul lor, demn de milă, că posedă flora completă a redutabilelor straturi de temut.

Julie aranjase tacâmurile pe o mică ridicătură de pământ, acoperită cu mușchi și în jurul căreia iarba de pădure, înaltă, subțire și verde chiar când e uscată de căldură, pare un covor moale. Arșița zilei trecuse: umbra stejarilor se lungea, în timp ce soarele cobora încet pe albastrul cerului fără nori. Adierea călduță mișca frunzele. Totul îmbia la dragoste.

Cu puțin înainte, Julie fusese absentă, o repetăm a doua oară, și nu fără amărăciune. Acum nu se mai cunoștea nimic pe fața ei. Se întoarse spre André, îl luă de mână și îl conduse acolo unde așezase masa. Lipiți unul de altul, începură să mănânce. André vru să închine, și primul sirop din acest vin de țară le umezi ușor buzele într-un sărut. La început părea o sărbătoare stoică, o sfidare aruncată de tânărul nostru erou cumplitelor spaime ale despărțirii. Dar curând, pe măsură ce continuau această agapă îi cuprinse o veselie gravă și calmă. Agapă este chiar cuvântul potrivit: stăteau la banchetul martiriului.

Mâncau și beau; totul era sub vraja mângâierilor. Oh, se iubeau; nu e vorba numai de André ce conta acel gând nedeslușit care tulburase nu demult mintea îndurerată a lui Julie? Ochii lor, care totdeauna se căutau, vorbeau acum aceeași limbă. Se iubeau, inimile lor se contopeau și nu mai aveau nevoie de cuvinte. Erau tineri, prea tineri, și fierbințeala le cuprinse tâmplele. Dorința lui André o înflăcăra pe Julie și primul ei elan îl ameți și se pierdu într-un fel de beție religioasă.

Există în istoria Franței o pagină care pare smulsă din tablele muzei antice Clio^[14] o pagină gravată de adevărata daltă a lui Phidias^[15] pe un bloc imaculat, din cea mai transparentă marmoră de Paros. Nu, nu vreau să-i ascult pe cei care neagă, căci fiecare fruct își are viermele lui și fiecare punct luminos întunericul lui; cu vreau să cred, și iată, pe fondul sângărând al Teroarei^[16] văd câteva figuri senine, bine detașate. Toți sunt tineri, ei se numesc Brissot, Vergniaud, Gensonné, și nu li se mai știe decât un singur nume: Girondini. Când au trebuit să moară, se spune, acești îndrăgostiți de libertate s-au adunat, au rupt pâinea, au împărțit vinul, oficiind cu un entuziasm ponderat, în ajunul viitoarelor lor funeralii, în timp ce, în plină orgie, se urla,

cerându-li-se capul.

Aceasta este legendă zilelor teribile, iar elocvența melancolică a ultimului lor surâs a rămas în istorie.

Nenorocirea exaltă, pericolul iminent degajă o nostalgie nesperată. Julie și André stăteau acolo, pe iarbă, la ultimul lor banchet, cu singurătatea drept oaspete. Visul îi îmbăta; pădurea complice le împărțea cu dărnicie armoniile și miresmele ei; Julie era atât de frumoasă, încât în beția dragostei lui, André o vedea într-o aureolă, ca pe o sfântă. Amândoi străluceau de dragoste; inimile lor lacome se grăbeau să consume, ca într-un desfrâu eroic, tot focul sacru al unei întregi vieți de afecțiune și dezmiardări. Sufletele lor se mistuiau într-o deplină înțelegere; și uitând de sine, jertfind întregul univers lui André, Julie se gândi că ar putea muri astfel.

Timpul trecea totuși. Palidă, mistuită de puteri; Julie ingenunche în iarbă și, surâzând, își așeză capul pe genunchii lui André. Părul desfăcut rostogolea în valuri bogăția buclilor: pieptul i se zbătea și o oboseală dulce o cuprindea și îi domolea pătimașele porniri.

Cum buzele lui André le căutau pe ale ei, Julie, îi spuse:

— Pentru mine numai tu exiști pe lume; însăși atotputernicia lui Dumnezeu nu ar putea să-mi dea alt bun mai de preț.

Vântul adia leneș în părul lor, vântul care asculta, luând și ducând cu el mângâierile; frunzișul legănat le întorcea înmiite șoaptele, în care concertul jucăuș al păsărelelor broda nenumărate fantezii; pârâul își dădea nota lui monotonă, iar soarele pieziș străpungea în depărtare cu lungi sulite de aur pădurea bătrâna și întunecată.

Dar toate visările au un sfârșit.

La căderea înserării diligența de Caen pentru Paris schimba caii la hanul de la Moulton-Argences. O tânără țărăncă se prezentă și ocupă un loc în compartimentul din spate, în timp ce un bărbat tânăr, care în loc de bagaj avea un mic pachet, se așeza stângaci pe banchetă. Tânăra avea o valiză. Șeful diligenței, om de lume ca toți semenii lui, o privi îndrăzneț și spuse cu o admirație echivocă:

— O mândrețe! Are să facă buni mulți la Paris!

Frumoasa țărăncuță dădu pentru formalități un nume obișnuit la țară; Pélagie sau Goton. Tânărul călător de pe imperială^[17], interpelat la rândul lui, declară că se numește J.-B. Schwartz, ceea ce îl tăcu să tresară pe tânărul zdravăn, în

cămașă, care adusesse pe umăr valiza tinerei țărănci.

Diligența o porni. J.-B. Schwartz își trase pe urechi o bonetă nouă de bumbac pe care o avea pe cap. Un sărut trimis din vârful degetelor trecu prin portiera diligenței în care frumoasa țărăncă plângea; pe drum, brațele ridicate în sus ale bărbatului în cămașă se agitău în semn de rămas bun.

Când uruitul roților se pierdu în depărtare într-un nor de praf, el se urcă într-o cabrioletă care îl aștepta la celălalt capăt al satului.

— Dii, Black! spuse el cu o voce hotărâtă și tristă. Ne întoarcem la grajd!

Capitolul X - André către Julie

2 iulie 1825^[18]. Ți-am făgăduit să-ți scriu des. Au trecut cincisprezece zile până când am reușit să fac rost de cele trebuincioase pentru scris. Sunt la carceră, în închisoarea din Caen. Când mă agăț cu mâinile de pervazul ferestrei, pot să văd vârful copacilor de pe Grand Cours și plopii care mărginesc în depărtare pășunile de la Louvigny. Ție îți plăceau plopii aceia; ei îmi vorbesc de tine.

Lasă, nu sunt atât de nefericit pe cât o cred ei. Totul îmi vorbește despre tine. Trăiesc cu tine; gândul tău nu mă părăsește nici o singură clipă. Știu că te păstrezi pentru mine, și am încredere în bunătatea lui Dumnezeu.

Ceea ce mă face să sufăr este că nu cunosc Parisul. Nu văd nimic din ce te înconjoară. Nu pot să-mi închipui ce faci, unde te duci, strada spre care dă fereastra ta, biserica în care te rogi pentru iubitul tău copil. Sunt nevoit deci să mă întorc în trecut; te caut unde te aveam, în casa noastră din piața Acacias. Cum te iubeam, Julie! Și parcă nu e nimic față de cât te iubesc acum! Nu, este cel mai mare miracol, unicul miracol iubirea asta a mea, care crește nebănuit de mult și-mi umple inima! Și inima parcă se mărește, ca să poată cuprinde. Sunt sigur că în fiecare zi te iubesc mai mult. Simt cum ia proporții acest rău divin, care este însăși viața mea. Te iubesc cum nu s-a iubit vreodată, și simt că te voi iubi și mai mult mâine. Nu sunt atât de nefericit cât îmi închipuie temnicerii mei. Ei nu

mă pot învinge.

Omul care este însărcinat să păzească mi-a dat o pană, cerneală și hârtie, pe bani. Nu e bogat; are doi copii; își iubește soția. În timpul gerului, tu ai trimis niște cămășuțe de lână copiilor. El și-a amintit și nu mi-a luat decât doi ludovici ca să-mi procure un teanc de hârtie, o sticlă de cerneală și pană.

Biata mea Julie, când le-am văzut, am plâns ca un nebun. Mi s-a părut că erai acolo și că aveam să-ți vorbesc. Închipuiește-ți: suferința nu mă face să plâng, dar, la cea mai mică bucurie, îmi dau lacrimile.

Și nu știam de unde să încep, nici cum să-ți spun un lucru cumplit: tu nu vei citi această scrisoare. Julie, sau, în orice caz se va scurge mult timp până când o vei citi. De când am cu ce scrie, mă tot gândesc: dacă e cumva vreo capcană? Ar fi ceva îngrozitor! Cred totuși că Louis, gardianul meu, este un om cumsecade, dar, ca și ceilalți, și el mă crede vinovat. Trebuie să fie o capcană. Dacă ți-aș trimite acum o scrisoare, ar însemna să demasc adresa ta, complicea mea adorată. Ar veni direct la tine, te-ar prinde, te-ar băga la închisoare.

Tu, în închisoare! Tu, Julie a mea, tu, cinstea, demnitatea, puritatea! Eu pot să îndur totul; ceea ce îndur este departe de puterile mele, și încerc o mare și nespusă bucurie gândindu-mă că partea ta de povară apăsă asupra mea. Dacă însă te-aș ști în suferință, adio curaj! Nu aș mai recunoaște Providența, dacă Providența te-ar lovi. Aș blestema.

Este o capcană, înțelegi, mi-o spune ceva: nu mă voi lăsa prins în ea. Știi unde să ascund această scrisoare care se va lungi fără încetare și în care vei găsi într-o zi toată inima mea. Cum ei se vor întreba totuși ce fac cu hârtia, voi scrie alte scrisori pe care ți le voi trimite la Londra, unde te cred ei. Am să-ți explic despre ce e vorba: acele scrisori pot să le citească, dacă vor să-ți dea de urmă. Secretul rămâne în inima mea.

Ei îmi sunt dușmani, dar, lucru ciudat, nu sunt răuvoitori față de mine. Eu nu am studiat mult; mi-ar fi cu neputință să explic anumite gânduri, cu toate acestea, ele sunt clare în mintea mea. Le inspir un fel de prietenie, însă urăsc crima pe care am făcut-o. Se poate oare separa omul de faptele lui? Și dacă am comis crima de care sunt învinuit, nu sunt eu demn de ură sub toate aspectele?

Știu că e foarte greu să spui ce ai face tu însuși în locul altuia într-o atare situație. Din două puncte diferite de vedere,

aceiași obiect poate să se schimbe în așa fel încât să nu-l mai recunoști. Îți amintești de frasinul acela mare de la Chiave, de dincolo de Sartène? Îl mutilase trăznetul; când îl priveai, venind dinspre Chiave, era o ruină, o rămășiță de lemn uscat; dar când veneai dinspre Sartène, crengile verzi și pline de viață îl împodobeau într-o mantie largă de frunziș. Totul este cam așa: fața nu seamănă cu profilul, iar vecina noastră, doamna Schwartz, nu ar trece drept sașie dacă ar vrea să nu-și arate dintr-odată amândoi ochii. Vezi, glumesc. Asta pentru că am vrut să-ți spun că judecătorul de instrucție este blând și binevoitor față de mine. Vei fi încântată să-i afli numele, căci la Palatul de Justiție nu există consilier mai integru și mai demn; eu sunt în mâinile domnului Roland, fratele președintelui, un om pios și blând, pe care săracii îl cunosc.

Iată însă nenorocirea mea, și cu toată ignoranța, cred că aici e hiba chiar a legii noastre franceze. O crimă comisă presupune negreșit un vinovat. Fiecare își face o cinste din îndeplinirea misiunii care i-a fost încredințată. Copiii tare se jucau în piață, în fața magazinului nostru, aveau o vorbă care de-abia acum mă face să reflectez asupra ei. Spuneau despre cel care nu băga nici o bilă în gropiță că dădea chix. Și ce râsete!

Omul este un copil la orice vârstă. Nimeni nu vrea să dea chix. Domnul Roland ar da chix dacă eu n-aș fi vinovat.

Trebuie un vinovat, acesta este punctul de plecare. Este adevărul însuși, dar este și fatalitatea.

Într-atât este nevoie de un vinovat, încât le ajunge unul. Legea nu prevede neapărat ca pentru aceeași faptă să implice două sau mai multe condamnări, și logica asta riguroasă până la naivitate, lasă pe adevăratul criminal în voia lui, dacă vreun țap ispășitor a și plătit datoria fictivă pe care orice crimă o implică.

Nu am numai hârtie, pană și cerneală, am chiar o carte pe care mi-a vândut-o Louis: cele cinci *Coduri*. Preotul nostru spunea că nu e bine că toți să citească *Biblia* — cuvântul lui Dumnezeu, lipsit de explicații, devine o băutură prea tare pentru anumite minți. Aș înclina să cred că așa este și *Codul* — comparația este modestă, dar fără îndoială mult superioară pentru simplitatea mea, de vreme ce deseori mă uimește și nu rareori mă înspăimântă. Nu vorbesc de tot *Codul*; ceea ce căutam în el era persoana și culpa mea; nu am studiat deci decât partea penală și ancheta criminală. Cel care le-au stabilit au fost cei mai pregătiți dintre oameni; ei au trecut în

lege tot geniul lor și experiența a șaiszeci de secole; opera lor îmi inspiră respect, dar cât de mult îi mulțumesc lui Dumnezeu că te ține departe de aici! Artileria legii, care până ieri te proteja, astăzi e îndreptată împotriva ta. Este nevoie de un vinovat, și noi suntem vinovații de care au ei nevoie, nu pentru că legea răuvoitoare și nedreaptă ne alege, ci pentru că un număr serios de prezumții ne denunță în fața legii. Din tabăra ocrotiților trecem în tabăra inculpaților.

Și tu ai fi tot ca mine, singură, fără puțința de a lua legătură nici măcar cu mine. Asta este legea. În această luptă a adevărului împotriva aparențelor, tu te-ai prezentat fără arme, slăbită de tortură morală. Nici un zvon dinafară nu ar pătrunde în mormântul în care ai muri cu viață; mă înșel: ar veni un ecou sinistru, nu știu de unde, nici pe unde, și acest glas jalnic ar spune somnului și veghei tale: "Vei fi condamnată!" Nici apărător, nici sfătuitor, blocadă a minții, foamete aplicată sufletului.

Iubita mea dragoste, absența ta este consolarea și puterea mea. Tu ești liberă, vei rămâne liberă: câtă vreme nu mă au decât pe mine, au cei mai puțin prețioasă jumătate a ființei mele, pentru că tu sini un deținut al cărui suflet privilegiat are harul de a se avânta afară, în petreceri și libertate.

Trebuie un vinovat, înțelegi? Și atunci, ce să pretinzi legii? Crima înveterată ar ridiculiza îndurarea. Ce lege ar mai fi aceea dacă, însărcinată fiind să pună botniță animalelor sălbatice, ar lăsa să-i scape un tigru, de teamă să nu-l strângă prea tare? Nu ar deveni legea însăși complicea târgului și a orgiilor carnaajului pe care l-ar dezlănțui fuga lui?

Eu nu sunt revoltat împotriva legii, nu; rațiunea ei mă tulbură: a fost făcută împotriva tigrilor. Armele ei se potrivesc întocmai acestei vânători teribile. Or, în pădure, când ziua este posomorâtă și stufărișul des, nu se întâmplă ca un glonte rătăcit să doboare un trecător în locul mistrețului care își continuă liniștit drumul?

Vânătorii se aflau în pădure pentru mistreț. Tot ce mișca pe sub arboret trebuia să fie mistreț. Trebuia un mistreț. Trebuie un vinovat.

Ce căuta bietul trecător în pădurea aceea? Am cunoscut vânători care dădeau vina pe trecător și-l mai muștrau în timp ce îl petreceau la cimitir. Nu știu cum am intrat noi în pădure. Îți aduci aminte de cei doi țărani din Argence, bărbatul și nevasta lui? Pe vremea aceea îmi spuneam: așa

ceva poate da peste oricine. Este ca trăznetul. Și de atunci, în gândul meu, te apărăm împotriva trăznetului.

Rațiunea îmi striga: ești nebun! Poate eram nebun, căci ceea ce ni s-a întâmplat nouă acum ține de absurd. Dar, încă o dată, slavă Domnului că am fost pregătit; am prevăzut imposibilul, și tu ești salvată!

Ce frumoasă era biata țărancă aceea! Când te-am văzut de deghizată în țărancă, în seara plecării tale, mi s-a părut că îi semănai. Țăranul acela care a fost condamnat avea o înfățișare blândă și tristă. Totul pleda împotriva lor, doar inima mea îmi striga: ei nu sunt vinovați.

Bărbatul este acum la ocnă, femeia lui la închisoare: amândoi despărțiți unul de altul pentru totdeauna!

Julie, eu nu voi ajunge la ocnă. Există momente în care mă simt în stare să trântesc zece oameni. O fi încordarea? Nu cred...

...Judecătorul meu a venit cu grefierul. Este a șasea oară. Mă feresc de Louis, dar când domnul Roland a văzut cerneală pe degetul meu, el a surâs.

Domnul Roland este încă tânăr. Studiul i-a obosit ochii și i-a palidat obraji. E căsătorit de cinci ani și e tată de patru. O dată, pe când intra la mine, gardianul l-a întrebat ceva despre soția lui și, după felul cum i-a răspuns, am văzut că o iubește.

El este cel care a vorbit în numele ministerului în procesul soților Orange. Nu era pe atunci decât al treilea procuror general. Se spune că va ajunge departe, că acel proces i-a făcut faimă. Totuși, în regiunea Argence există o bestie feroce care se laudă că l-ar fi ucis pe bătrân.

Domnul Roland e blând și îl cred bun. Își dă toată osteneala să știe, să afle că eu sunt vinovat. Convingerea lui este făcută; caută doar să și-o susțină cu un surplus de probe.

Misiunea sa e lege, și aș jura că în conștiința lui nu exista nimic altceva decât un devotament sincer față de datorie. Trebuie un vinovat, și m-au găsit pe mine; în interogatoriile mele nu ieșim din asta.

Tăgăduielile mele nu sunt decât o formă. Le acceptă ca pe un rol pe care eu trebuie cu orice preț să-i joc, așa cum el îl joacă neapărat pe al lui.

Pot să-ți spun acest lucru, Julie, din moment ce peste mult timp vei citi scrisoarea mea. Când o vei citi, totul se va termina. Să știi că absența ta aici cade în culpa mea. De la

primul interogatoriu am declarat că tu aranjaseși o traversare la bordul unei nave-cabotier din micul port Langrune și că te afli în drum spre Jersey. În mintea lor tu duci cu tine cei patru sute de mii de franci. Și cum ar putea să gândească astfel? Sunt, pentru ei, vinovat.

Totuși, domnul Roland are o soție pe care o iubește. El este un om de onoare, dar pentru a-și da seama dacă un om este criminal trebuie oare să mediteze asupra propriei sale conștiințe? Evident că nu. Eu sunt vinovat, întreaga mea purtare este a unui vinovat. Odată stabilit acest fapt, lucrurile își schimbă numele. Femela unul cal este o iapă. Soția unui nenorocit, așa ca mine, este o complice.

Între judecător și mine treburile nu au mers din prima zi. Răspunsurile mele nu l-au ajutat cu nimic. Eram vinovat, sunt vinovat. Singurul mijloc de a-mi îmbunătăți situația, spune el, este o mărturisire sinceră. În el nu există dubiu. Munca lui este de a reda în mod clar pentru alții ceea ce pentru el însuși este evident.

Când ne despărțim, pot să afirm din tot sufletul, nu-i port nici pică, nici dușmănie. Acest om, mai inteligent decât mine, tot atât de învățat pe cât sunt eu incult, integru până la austeritate, neavând altă pasiune decât o ambiție legitimă, nu dorește să-mi facă rău. Ideea unei nedreptăți pe care mi-ar putea-o pricinui în afara îndeplinirii datoriei sale l-ar dezgusta, sunt sigur. El este o rotiță și se învâртеște în sensul normal al mișcării ei. La ora 1 va veni avocatul meu; și el rotiță, dar care se va învârti în sens contrar.

Domnul Roland m-a întrebat astăzi dacă am a mă plânge de Louis, de hrană... Vrea să mă simt bine.

Mă simt bine, fiindcă nici una din celulele închisorii nu este pentru tine, Julie a mea; mă simt bine, pentru că tu mi-ai dat această dovadă de afecțiune păstrându-ți scumpa libertate; mă simt bine; nu mă plâng; și cine știe dacă, în acea sală a Palatului de Justiție, nu se va face lumină?...

Am luat masa de seară, mi s-a adus vin. Ultima oară când am băut vin eram doi pentru același pahar. Îți vei aminti multă vreme de ora aceea, soția mea dragă; eu nu voi uita niciodată. Plângi? Mi-e teamă de lacrimile tale. Aș vrea atât de mult să-ți dau cel puțin mângâierea de a mă citi! Astă-seară sunt foarte mulțumit, pentru că am găsit un mijloc de a face să-ți ajungă vești despre copil. Am să dorm mai liniștit.

Dar, înainte să adorm, vreau cel puțin să încep povestirea mea. Zilele sunt lungi, și mai este încă soare acolo,

pe vârful ploilor. Până acum am vorbit de lucruri care sunt peste puterea mea de înțelegere. Pentru o tristă excepție, pe care legea nu o discută, ea ocrotește întreaga societate. În fapta mea există egoism.

Povestesc. Despărțindu-mă de tine, nu aș ști să-ți spun tot ce simțea biata mea inimă, încercam și bucurie, și îngrijorare. Dar mai întâi, călătorul de pe imperială, care poartă același nume ca al comisarului nostru de poliție! O clipă am fost înspăimântat. Apoi mi-am amintit de el, un tânăr palid și slab, care venise în ajun în magazinul nostru să întrebe de domnul Schwartz. Din timp în timp se întâmplă asta în Alsacia: câteodată rămân, iar dacă nu, se duc să-și caute în altă parte norocul. Acela de pe imperială pleca și el, ca și ceilalți.

Ce cal bun Black! Într-o jumătate de oră m-am dus până acasă la Madeleine, doica noastră. I-am spus fără înconjur că din cauza aerului prost de la Caen copilul era bolnav și că trebuia să vină să-l ia. S-a suit în cabrioletă fără să ceară altă explicație. Cu ea nu ai a te teme de nimic; este mama băiatului nostru aproape tot atât cât tine.

Black a pornit din nou în galop și cumătra a început să trângănească. Nu-mi venea să-i dau explicațiile pe care le voia. I-am spus doar că s-ar putea să stea copilul mai mult timp la ea. "Definitiv, dacă vrea el", a fost răspunsul ei.

Am ajuns la Caen după căderea nopții. Pe străzile mărginașe nimeni nu lua în seamă cabrioleta, dar către prefectură a fost recunoscută și oamenii au început să se țină după noi. Eu goneam mulțimea, la fel; când am intrat în piața Acacias, gloata striga în urma mea.

— Ce vor puturoșii ăștia? m-a întrebat Madeleine. Ce, e carnaval astăzi?

— Soția mea este în Anglia, i-am răspuns; eu am să fiu arestat; copilul nu te mai are decât pe dumneata.

Ea a rămas cu gura căscată și m-a apucat de braț și a spus:

— Ați făcut ceva rău, domnule?

— Noi suntem nevinovați, buna mea Madeleine, i-am răspuns eu.

Black se apropia de poarta principală, care era închisă. Eu îi vorbisem Madeleinei ca un automat, preocupat cum eram că acuzația va deveni publică. Madeleine este din Normandia; a strigat:

— Ah, nenorociților, toți spuneți la fel!

Chiar Madeleine, buna noastră Madeleine! Brațele mi-au căzut. Madeleine nu știa nimic din seria aceea de întâmplări care ne transformase pe noi în vinovați și ea era gata să admită vinovăția noastră, indiferent care.

Este adevărat că a adăugat:

— Băiețelul nu este răspunzător.

Mulțimea sosea. Pe când coboram, cel care închiria și rândașul s-au repezit spre mine. Domnul Granger a strigat:

— Ah, ticălosule! Ai vrut să ne păgubești de cal și de trăsură!

Dacă vrei să furi un cal și o trăsură, nu le aduci înapoi la poarta stăpânului lor. Madeleine simți acest lucru și îl luă de guler pe Granger, spunându-i *imbecil* și *nevinovat de minte*; cum rândașul trecu de partea stăpânului său, ea scoase din fundul plămânilor marele strigăt al încăierărilor normande:

— Forța! Forța!

Și pe lângă această, căci pe măsură ce vorbea îi venea vocația și acționa, ea îi amenința pe vecinii noștri cu o plângere pentru insulte, acte de violență, persecuții: a fixat suma cerută drept despăgubiri și a aruncat, întocmai ca strigătul de luptă "Montjoie-Saint-Denis"⁽¹⁹⁾ numele avocatului ei, al celui însărcinat cu procedura și al portărelului.

Forța chemată se află acolo; nu trebuia să alerge mult. Era întâi de toate gloata care de la prefectură se ținuse după noi; apoi oamenii care locuiau în clădirea noastră și vecinii care se repezeau în dezordine de prin casele lor; era, în sfârșit, jandarmeria, dublată de poliție, care soseau de pe promenadă, căci de dimineață locuința noastră nu încetase o clipă să fie înconjurată.

Eu nu-mi cunosc puterea fizică. Ții minte serata aceea când oamenii contelui Bozzo-Corona, vărul tău din Bastia au vrut să mă arunce în marginea șoselei pe unde trecea el cu trăsura? Rezultatul: trei valeți trântiți în praf și trăsura răsturnată la marginea taluzului. N-aș fi putut nici eu să spun atunci cum a fost cu puțință așa ceva. N-aveam încă 18 ani. Insulta îmi urcase sângele în cap și loviseam fără să vreau, așa cum mergi, așa cum respiri. Aici a fost ceva asemănător; numai că, de la 18 ani, am mai prins ceva puteri. Mulțimea, vecinii, jandarmii s-au năpustit toți odată asupra mea. Eu eram acolo ca să mă predau și nu bănuisem un asemenea atac; acesta m-a surprins și l-am respins fără voia mea. Au fost și răniți; am lovit, și în jurul cabrioletei se făcuse un cerc larg.

Madeleine îmi striga:

— Nu în jandarmi! Nu vă atingeți de jandarmi, domnule Maynotte: ăștia sunt afurisiți! Apoi, mândră și fericită a adăugat: Ah, ăsta da, bărbat! Fir-ar să fie!

Eu m-am repezit în gangul pe care tocmai îl deschisese și dintr-o răsufare am urcat scara comisarului. Am împins ușa. Comisarul nu era, dar Éliacin, a cărui îmbrăcăminte mi se păru puțin în dezordine, ținea în mână o floretă cu vârf turtit; servitoarea flutura o frigare, iar doamna Schwartz o pereche de pistoale enorme.

— Am venit să vorbesc cu domnul comisar de poliție, am spus eu.

— Foc! a strigat doamna Schwartz, înnebunită de groază. Are să mă omoare. Vă ordon, foc!

Din fericire, însă, batalionul ei nu avea decât arme albe iar ea nici nu se gândea să descarce cele două pistoale; altfel mi-ar fi sunat ceasul. Mi-am încrucișat brațele pe piept, după ce am îndepărtat frigarea cu care servitoarea m-a lovit îndrăzneță drept peste obraz. Tocmai voiam să le spun că nu opun nici un fel de rezistență când amicul nostru rândașul, luându-mă prin surprindere, mi-a imobilizat mâinile pe la spate. Zece inși s-au aruncat de îndată asupra mea și am fost doborât la pământ, aproape sufocat.

Auzeam spunându-se:

— Ah! Ticălosul!

— Ah! Turbatul!

— Putea să omoare pe careva!

— Două pistoale îi umflă buzunarele!

— Și bani nu!

— Unde sunt cei patru sute de mii de franci?

— Pungașul ălălalt de Bancelle are să profite de ocazie ca să dea faliment!

— Și tot comerțul din Caen e ruinat dintr-o lovitură!

— Ah! Turbatul! Ah! Ticălosul! Ah! Banditul! Legați, legați strâns, legați în lanțuri! Trebuie să-l ținem în viață, ca să-l vedem la ghilotină!

Vocea ascuțită a doamnei Schwartz străbătea ca un sfredel în vacarmul confuz. Ea era cea care striga: "Legați, legați strâns legați în lanțuri!" Nu aș putea să-ți spun cu câte frânghii m-au legat. Când totul a fost gata, ea a sosit cu lanțul de la fântână și m-a legat strâns în jurul picioarelor, bombănind:

— ...Arunca priviri furișe în toate părțile; umbla cu capul

gol: atrăgea toți gură-cască din oraș!

Tu erai, sărmana mea soție, aceea pe care ea o lega strâns și pe care o ofensa așa. Tu erai, prea frumoasa mea. Mă pedepsea pe mine pentru frumusețea ta.

N-am scos o vorbă. M-au aruncat ca pe un pachet în biroul lui Éliacin, unde m-au lăsat trântit pe podea. Vacarmul întrecuse măsura: fiecare se lauda zgomotos de partea pe care a avusese în victorie, și servitoarea repeta triumfătoare:

— Încă puțin, și-l puneam la frigare ca pe o pulpă de vițel!

Sosirea domnului comisar a pus capăt nebuniei. Se întorcea de la circul Franconi, la ora lui obișnuită. Imnul învingătorilor îl speriasse tot atât cât l-ar fi speriat o răscoală. A împrăștiat mulțimea și, a certat-o pe nevastă-sa; a pus să mi se desfacă pe trei sferturi din legături.

I-a dat dispoziție lui Éliacin să întocmească un raport din care să reiasă că fusesem arestat înarmat până în dinți. Casa era în fierbere. Domnul Schwartz m-a interogat și mi-am dat bine seama că se străduia să nu se considere erou. Înștiințarea pe care a trimis-o parchetului avea afectarea unui buletin pe timp de război. *Veni, vidi, vici*, scria Cezar, primul inventator al buletinelor; scrisoarea oficială a domnului Schwartz tălmăcea abil aceste trei preterite^[20], din care întrevedea o legitimă speranță de avansare. De acum înainte se socotea creditorul societății.

De altfel, nu m-a făcut să îndur tratament rău, și de mai multe ori i-a impus tăcere soției lui, care nu se putea liniști de fuga ticăloasei. Ticăloasa erai tu.

Madeleine își pierduse mândria. Odată trecută prima pornire de mânie, se rezemase într-un colț. Nouă tărânci din zece, în locul ei, ar fi luat-o la sănătoasa, dar ea este o femeie nemaipomenită. Trecând peste spaima și frântura de gând pe care o acorda cu siguranță nevinovăției noastre, ea a rămas credincioasă misiunii încredințate.

— Domnule comisar, a spus ea cu o fermitate respectuoasă, copilul nu este răspunzător. Am să-l iau la mine acasă.

A avut loc o mică consfătuire. Doamnă Schwartz era de părere să se publice în ziare, pentru ca astfel să se dezvăluie refugiul ticăloasei; dar domnul Schwartz a fost de părere că mama va încerca într-o zi să se apropie de copilul ei, și că atunci...

Adu-ți aminte de ceea ce mi-ai făgăduit, Julie a mea. Te-

am încredințat ție însăși și nu te am decât pe tine. Copilul e în siguranță, răspund de el. Nu încerca!

Nu sunt totuși suflete rele. Ghici unde își petrecuse ziua copilul nostru? La comisar acasă, cu doamna Schwartz, care îl copleșise cu dulciuri și cu mângâieri. L-am văzut pe genunchii ei. Când Madeleine a plecat; doamna Schwartz l-a sărutat pe scumpul nostru copil și ochii ei mi se păreau mai puțin sașii, pentru că străluceau de lacrimi.

"Ah! Dacă ar fi al nostru!" spunea ea. Ei au totuși un fiu. Cred însă că ea spunea asta roșcatului aceuia de Éliacin.

Madeleine și-a luat rămas bun cam așa:

— Chiar dacă ați fi vinovați de una sau de alta, copilul nu e răspunzător!

În noaptea aceea m-am culcat în biroul poliției, păzit de trei jandarmi. Tu călătoreai spre Paris. De fiecare dată când suna orologiul, căci am auzit toate orele, mă gândeam: "A făcut două leghe". Diligența aceea, însă, însemnează Caen... Așteptam clipa când să-mi pot spune: "Nu mai e în diligență, e absorbită de forfota Parisului care e întins cât lumea". Cât ar fi el de întins, de cum voi fi liber, ah! Voi ști bine să te găsesc acolo! Am convingerea că voi merge direct la tine în aceeași noapte, așa cum magii se duceau la Bethlehem. Dragostea noastră e călăuzită de steaua ei.

Chiar a doua zi dimineată am fost condus sub escortă la Palatul de Justiție. Orașul era încă pustiu: nu au fost decât rari trecătorii care să mă insulte. Știi tu la ce mă gândeam? La acei Bancelle, care fuseseră atât de fericiți, în toate invectivele care mi se aruncau se amestecau injurii împotriva domnului Bancelle.

— El e ruinat, se spunea, și ruina lui se răsfrânge peste viața a o sută de familii!

Era un om de treabă; soția lui avea orgoliul rangului ei, dar se arăta caritabilă; și îți aduci aminte ce copii frumoși au?

La Palatul de Justiție am îndurat primul interogatoriu legal. Consilierul instructor, domnul Roland, m-a întrebat cum mi-am petrecut timpul în noaptea din ajun. Am răspuns că dormisem în patul meu. Grefierul dădea din cap și surâdea cu înțeles.

Dar am omis începutul: mi-am dat adevăratul nume de André Maynotte, vârsta și locul nașterii. În ce te privește, am ascuns complet adevărul, pentru că numele corsican pe care îl porți la Paris te-ar demasca. Le-am declarat: "Soția mea se numește Julie Thièbe, din insulele portului Hyère", dându-ți

numele bieteii fete care a murit în serviciul nostru în Provence.

Iată interogatoriul:

— Unde v-ați căsătorit?

— La Sassari, în Sardinia.

— Puteți să aduceți actul dumneavoastră de căsătorie?

— Soția mea are toate hârtiile noastre la ea.

— Unde e soția dumneavoastră?

— În drum spre Londra.

— De ce a fugit?

— Pentru că eu am vrut.

— De ce ați vrut?

— Pentru că am văzut la Curtea cu juri odată pe femeia Orange stând lângă soțul ei.

Domnul Roland, auzind acest răspuns, s-a încruntat. Grefierul scria. Interogatoriul a continuat.

— Aproape de miezul nopții erați pe o bancă din piața Acacias, cu soția dumneavoastră?

— Așa este.

— Numărați bani și vorbeați despre casa de bani a domnului Bancelle?

— Număram bilete de bancă și repetam o conversație care avusese loc între mine și domnul Bancelle.

— Dumneavoastră aveți un fel clar de a vă exprima, ați primit o educație?

— Am dorit întotdeauna să mă instruiesc.

— Unde sunt banii pe care îi numărați?

— I-am încredințat soției mele.

— Pentru ce numărați bani la acea oră și în acel loc?

— Pentru că o anunțam pe soția mea că eram în stare să plecăm din Caen și să ne aranjăm o casă la Paris.

— De unde proveneau acești bani?

— Din comerțul meu.

— Era o sumă însemnată?

— Erau patrusprezece hârtii de câte cinci sute de franci.

Aici s-a făcut o pauză destul de lungă, în timpul căreia domnul Roland a făcut lectura redactării grefierului.

— Erați posesorul, urmă el, al unei mănuși de oțel, cu incrustații?

Mănușa era pe masa grefierului, cu mai multe chei și mecanismul casei de bani Bancelle.

— Iat-o, am spus eu arătând-o, o recunosc.

— Mănușa aceasta a servit la săvârșirea unei crime.

— Am aflat și eu.

— Cum ați aflat?

— Stăteam din întâmplare la o distanță cât să aud o conversație care se ducea la vecinul meu, comisarul de poliție.

— Din întâmplare? repetă domnul Roland.

Am repetat și eu:

— Din întâmplare.

Mi-a făcut semn că pot să vorbesc, dacă aș avea vreo lămurire de dat. I-am explicat cum e casa noastră și condițiile acustice. Apoi am adăugat:

— În urma celor auzite, mi-a venit ideea să-mi pun soția la adăpost.

— Conștiința dumneavoastră vă cerea să luați aceste măsuri?

— Conștiința mea era liniștită, dar vedeam apărând circumstanțe în stare să deruteze justiția.

— Știați că veți fi arestat?

— Comisarul o spusese cu propriile sale cuvinte.

Domnul Roland a reflectat și apoi a murmurat, ca și cum nu ar fi vorbit numai pentru sine:

— Acest sistem de apărare nu va reuși, cu toate că nu este lipsit de sens și nici de îndemânare. Apoi, către mine: André Maynotte, pareți foarte hotărât să nu faceți nici o mărturisire.

— Sunt hotărât să spun întregul adevăr.

— V-a cumpărat cineva mănușa aceea?

— Nu. Când m-am trezit ieri, eram convins că se află la vitrină.

— Veți spune deci că v-a fost furată?...

— O spun, într-adevăr, și o afirm sub jurământ.

— Asta o toarte firesc, deși ar fi fost mai bine să nu jurați strâmb... Domnul Bancelle nu vă făcuse socoteala valorilor pe care le conținea casa lui de bani?

— Am mai răspuns *da*.

— Nu se temea de mănușă?

— Ba da.

— Nu era el pe punctul de a cumpăra această mănușă?

— Trebuia să i-o duc a doua zi.

— Era deci oportun să operați chiar în noaptea aceea...

Ce mijloace ați folosit pentru a forța casa de bani?

Era prima întrebare care atrăgea după sine în mod brutal vinovăția mea. Domnul Roland văzu roșeața pe care mi-o aducea în obraji indignarea; și ochiul său ager exprima un fel de uimire. De aceea a adăugat:

— Aveți dreptul să nu răspundeți.

— Voi răspunde! am izbucnit. Eu nu am deschis casa de bani a domnului Bancelle! Eu sunt un om cinstit, soț al unei femei i cinstite! Și dacă asta este destul pentru mine, nu este destul pentru ea. Soția mea...

— Se afirmă că are gusturi pentru lux care depășesc posibilitățile ei, m-a întrerupt el. Apoi, după ce și-a consultat ceasul, m-a întrebat: André Maynotte, refuzați să recunoașteți aceste chei false?

Eu am refuzat. La un semn, grefierul a citit cu glas tare interogatoriul pe care l-am semnat. Domnul Roland s-a retras. Grefierul mi s-a adresat:

— Va avea din ce să-și cumpere zorzoane și perle acolo!

De la Palatul de Justiție până la închisoare nu e decât un pas. Am fost întemnițat la carceră.

Când m-am pomenit singur în celulă, m-a apucat un fel de buimăceală. Întâmplările acestor patruzeci și opt de ore mi s-au perindat prin fața ochilor că un vis fantastic și de neînchipuit. Făceam efort să mă trezesc. În fiecare clipă mi se părea că am să aud vocea ta blândă care să îndepărteze coșmarul, ca atunci când am avut temperatură mare. Așteptam strigătul tău speriat:

"André! André al meu! Sunt aici!"

Erai acolo, la noi acasă. Cea dintâi privire îmi cădea pe perdeluțele albe care protejau leagănul. Eu ieșeam din nu știu ce primejdii îngrozitoare, năluciri ale febrei mele, ca să mă întorc cu desfătare în realitatea care era fericirea mea.

Astăzi însă în zadar chem trezirea, nu vine, îți doresc vocea, ea nu se face auzită. Nu e nici vis, nici nălucire. Mă aflu aici, în realitatea deznădejzii mele.

Totuși erai aici, tot aici, inger care veghezi asupra durerilor, ca și asupra bucuriilor mele. În întunericul deznădejzii mele, prima rază de lumină ai fost tu. Mi-am spus:

"La ora asta e la Paris! E salvată!"

Și n-am apucat să-mi clădesc un castel pentru viitor...

Ți-am relatat primul meu interogatoriu, așa cum a fost și tot atât de complet cât mi-l amintesc; nu vreau să mă repet. Toate celelalte au fost aproape în afara amănuntelor pe care le voi însemna. Ceea ce mi-a rămas din acest interogatoriu a fost sentimentul, impresia, dacă aș îndrăzni să gândesc astfel, pieirii mele. Cazul meu se pune sub o anume lumină care deplasa în mod atât de inevitabil evidența, încât eforturile

mele s-au dovedit zadarnice. Eram conștient de aceasta; fusesem, de altfel, din primul moment înaintea fugii. Neclintita neîncredere a instructorului meu îmi sărea în ochi cu o sfâșietoare tărie. Ceea ce răspundeam nici nu exista pentru el. Pretinsele mele neadevăruri nu îi stârneau mânia; eram în rolul meu, și tot ce spuneam trecea pe lângă urechile lui ca un sunet în van.

Mă așteptasem la mai puțină blândețe; îi mulțumeam în sinea mea pentru calmul pe care îl avea în fața unei crime evidente, pentru că din nenorocire simțeam până la spaimă tăria indiciilor adunate împotriva mea. El venea cu știința lui în drept, cu experiența de magistrat; cu certitudinea metodei lui, toate acestea adăugându-se unei foarte însemnate capacități de pătrundere. Era sigur de el. Nu avea oscilările șovăielnicilor. Intra cu pas sigur și fără să bâjbâie într-o rânduială de fapte care înlătura până și dubiul.

Datoria lui era clară: eu mințeam, el trebuia să mă încurce.

Și sarcina aceasta devenea atât de ușoară, încât nu îi stimula deloc verva; urma fără pasiune drumul bătătorit, în afara căruia doar un miracol l-ar fi putut abate.

Prima seară a fost cruntă, fără sfârșit. Tu ai dormit?

Către ora 3 după miezul nopții, câteva clipe după trecerea ultimului rond, un zgomot surd a început să se facă auzit undeva în jurul meu: n-aș fi putut spune dacă venea din dreapta, din stânga sau de dedesubt. Era cred strădania vreunul deținut ca să deștelenească o piatră din zidul celulei lui, treabă înceată și perseverentă. La intervale, se oprea un timp, apoi pornea din nou la treabă și iarăși făcea pauză.

Ascultam; acest zgomot mă liniștea. Am adormit așa ca altădată: am adunat din amintiri vocea ta care mă chema; surâsul tău s-a desprins din umbră și tot șirul bietelor mele bucurii ca niște circumstanțe atenuante, plutea în jurul meu.

Louis mi-a adus supă: un băiat bine dispus, care știe toate cântecele de pahar și pe care le cântă pe melodii de psalmi. Îi este mios să-mi vorbească; dar el mi-a istorisit vreo șase întâmplări care au avut drept scenă chiar celula în care sunt eu. Această celulă după cum spune el, a găzduit multe victime nevinovate condamnați la ghilotină, la ocnă, în fine, sărmani Bibis, cum le spune el. Și mie tot Bibi îmi spune și cântă: "Umple-ți paharul gol" pe metoda *Magnificat*.

Celula a mai găzduit un personaj legendar, despre care Louis nu vrea să povestească. I se spunea Haină-Neagră și

cheltuia, spune Louis, o grămadă de bani în închisoare; a fost achitat din lipsă de probe. Îți aduci aminte, la noi li se spuneau *Veste-Nere*^[21] — Haine Negre — falșilor călugări din mănăstirea Ordinului Îndurării^[22].

Supa era bună.

— Pofta de mâncare nu ți-a pierit, Bibi? m-a întrebat Louis ca să intre în vorbă. Asta înseamnă că ești împăcat cu mica ta conștiință, nu-i așa? Pun rămășag pe o băncuță că suntem nevinovat ca pruncul sfânt!

Nu era nici un fel de răutate în această glumă și nu m-am supărat deloc pentru asta.

— Toți nevinovați! a reluat el. Ah, ah! Lumea asta e pe dos, precis! Eu n-am păzit niciodată decât sfinți... Ia zi! A fost frumos az-noapte: nevastica trebuie să fie la Jersey acum!... Bine, bine, cine îți cere să-i spui secretele? Dar pentru povestea asta, din moment ce o luaseși la sănătoasa, nu era cazul să te mai întorci, ca să-ți iei umbrela sau batista de buzunar... Cu toate că aici, în închisoare, e foarte bine, nu e aglomerație, mai ales când ai salvat ceva bănuți ca să-ți plătești plăcerile vieții — cafea, lichioruri, tutun și altele. Dar meseria mea nu e să trăncănesc, nu-i așa? La revedere, Bibi... Pe aici lucrul nu lipsește... Haină-Neagră fuma țigări de cinci franci și bea șampanie!

S-a depărtat nu fără să-mi fi adresat un salut binevoitor și l-am auzit mergând pe coridor psalmodiind pe melodiile liturgice gregoriene de vecernie: "Dacă voi muri, să mă îngroape în pivnița în care e vinul cel mai bun..."

Cafeaua, lichiorurile și tutunul îmi erau absolut indiferente, încă nu încercasem să-i cer ce-mi trebuia pentru scris, și aceasta era totuși singura *plăcere* care ar fi putut să mă ispitească.

Către ora 1 după amiază, am fost convocat la grefă, unde mă aștepta domnul Roland. Când m-am întors, am auzit timp de câteva clipe acel zgomot misterios despre care am vorbit. Lipindu-mi urechea pe pardoseală, apoi pe perete, mi s-a părut că treaba se făcea în dreapta patului meu și la același etaj unde mă aflam.

La amiază luasem a doua masă, la ora 7 seara o luam pe cea de-a treia. Mă gândeam că au să mă ducă să-mi fac plimbarea pe vreuna din terase. Nu s-a întâmplat nimic.

A doua zi a fost la fel, și tot așa ziua următoare.

În afară de vizitele cântânde ale lui Louis și interogatoriile care mi se iau, sunt tot timpul cu tine. Există,

totuși, un alt lucru care mă preocupă: acel zgomot de lucru subteran, îl aud de mai multe ori pe zi și noaptea, mereu la aceeași oră, după trecerea celui de al treilea rond.

3 iulie. Am avut un somn greu și plin de vise. Tu suferi mai mult, Julie? Mie mi se pare că eram mai tare în primele zile. Sunt momente în care mersul acestei instrucții mă aduce în stare de furie. O furie vecină cu nebunia. Apoi mă dezumflu din nou. Nu mai am nici vigoare, nici idei. În alte momente, aștept cu o nerăbdare de copil ora la care trebuie să fiu convocat la grefă; doresc prezența domnului Roland; simt nevoia să aud vocea unui om.

Vizitele lui Louis sunt partidele mele de distracție.

Am cerut câteva minute de plimbare în curtea interioară a închisorii, și domnul Roland nu a avut nimic împotriva dorinței mele. Numai că toată lumea e evacuată când cobor eu, și curtea interioară e mai tristă decât carcera mea.

Louis a lăsat să-l scape azi-dimineață câteva cuvinte din care am tras concluzia că, pentru bani, ar duce bucuros o scrisoare. Eu nu am putut să ascund decât vreo douăzeci de napoleoni. Cum i i-aș da bucuros pe toți, și chiar și sângele meu, numai să pot comunica într-un fel cu tine, Julie! M-am făcut că nu aud. Voi suporta până la capăt chinurile lui Tantal. O imprudență i-ar putea pune pe urmele tale. Haină-Neagră întreține o corespondență susținută cu persoane suspuse.

Interogatoriile mele se învârtesc într-un cerc; domnul Roland nu iese din ficțiunea pe care a adoptat-o. Eu nu spun că el a plâsmuit-o, notează asta, căci stima mea pentru caracterul lui crește și este neîndoios că el se supune inevitabilei presiuni a aparențelor: le grupează, le consolidează, le susține, și când ele prezintă vreo lacună, se străduiește să facă o cârpeală acestei țesături găurite. Sunt ore în care văd toate astea fără patimă. Fiecare artă își are atracția ei, și ceea ce face el e o artă.

Mai am și momente în care sunt apucat de un dispreț chinuitor pentru firea noastră nenorocită. Ce este oare mai important pe lumea asta decât însăși societatea și oamenii care o păzesc? Pe cine să respecti aici pe pământ dacă descoperi deodată slăbiciuni chiar în legi? Rămâne Dumnezeu, e adevărat! Dumnezeu! Veșnica făgăduială față de care oamenii și lucrurile nu sunt decât pulbere...

Dar eu sunt trist, și rugăciunile mele sunt triste; aveam nevoie de tine ca să mă rog cum trebuie.

Poate nu este decât pentru moment, și mâine îmi voi recăpăta curajul.

5 iulie. N-am scris nimic ieri. Ți-am spus tot. Nou nu este decât febra mea. Mi s-a trimis un medic. Acesta a ordonat să mi se dea vin de Bordeaux și friptură. Louis mă invidiază. Nu mie nici sete, nici foame.

A plouat azi-dimineață și am simțit mirosul îndepărtat al copacilor uzi, căci aerul e liber să intre prin fereastra zăbreliată. Doamne-Dumnezeule! Julie, ție-ți plăcea mirosul acesta și ieșeai din casă să vezi strălucind picăturile rămase în frunzișul teilor. Plouă pe acolo pe unde ești? Și asta te face să te gândești la mine? Sufăr.

14 iulie. Nu cred să fi fost în pericol de moarte, dar boala m-a ținut în pat. Medicul închisorii a venit să mă vadă de trei ori pe zi. Domnul Roland mi-a arătat interes. Însă el mă crede vinovat. Asta e convingerea lui, așa cum pentru creștin este legea divină. Îndoiala i-ar părea monstruoasă; îi e teamă să aibă îndoieli.

Astăzi, pentru prima oară, m-am dat jos din pat. În timpul febrei auzeam mai bine zgomotul acela surd care vine din celula vecină.

Nu e greu să-l faci să vorbească pe bunul Louis. Oaspetele celulei vecine este numitul Lambert, cârciumar din fundătura Saint-Claude, care este acuzat de asasinat și care trebuie să fie judecat săptămâna viitoare, ca și mine.

Cred că există unele momente de febră când mintea mea este lucidă. Asta este, sunt sigur, ceea ce uneori spectatorii lucizi numesc delir. Totuși, nu temperatura este cea care îmi dă gândurile astea, ea însă le pune la cale și le desfășoară.

În urma unuia din ultimele interogatorii am avut o vagă percepere a faptului că un om îndrăzneț putea să tragă foloase dintr-o astfel de fatalitate judiciară: *trebuie un vinovat*, fatalitate rezumată și completată de axioma: *nu trebuie decât un vinovat*. Nu aș putea să-mi aduc aminte, nici să spun care anume cuvânt al domnului Roland făcuse să-mi încolțească în minte această idee. Ba da, totuși! Domnul Roland pronunțase cuvintele acestea sau ceva asemănător cu o milă disprețuitoare:

— Pentru a admite modul dumneavoastră de apărare, ar trebui să presupunem că un om, sau mai curând un diavol, împingând ticăloșia până la geniu, s-a preocupat, în chiar momentul când a comis crima, de mijloacele de a deruta justiția.

— Ar fi cu neputință? am întrebat eu, surprins pe loc de această idee.

— Nu, mi-a răspuns. Germenul acestei preocupări există la oricare răufăcător. Oricine are de gând să fugă simte, ca și vânatul, nevoia imperioasă de a-și acoperi urma...

Și, curios, în acest moment chiar cuvintele magistratului îmi vin în minte cu precizie și claritate. El a adăugat:

— Dar acestea sunt pure speculații, și în speță ai fi obligat să faci mari concesii absurdului. Astfel, vinovatul presupus ar fi trebuit nu numai să combine acel plan de jefuire, ingenios până la a părea de domeniul fanteziei, dar și să-și aleagă procedeele, în așa fel încât unealta folosită să te acuze în mod precis tocmai pe dumneata, nevinovat, și, odată adusă acuzația, un complex de aparențe zdrobitoare... Aici s-a oprit și a ridicat din umeri. Și, totuși, a continuat el, preîntâmpinând replica mea, noi nu ne recunoaștem niciodată dreptul de a pune rațiunea noastră în locul anchetei. Investigațiile noastre au depășit demult bănuielile dumneavoastră. Au fost doi oameni... nu în situația în care sunteți dumneavoastră, prinși în flagrant delict moral, dacă se poate spune astfel, într-atât evidența vă cuprinde și vă doboară... dar, în sfârșit, doi oameni care ar fi putut să ne pară suspecti. Nu există nimic împotriva lor decât simple coincidențe. Trecând peste faptul pe care însăși vinovăția dumneavoastră îi scuză, noi am întors înspre ei ochiul justiției. Unul dintre ei, cel mai important, voiajor comercial, care a vândut domnului Bancelle casa de bani, era absent din Caen la ora crimei; domnul comisar de poliție personal are cunoștință de alibiul lui. Celălalt, un tânăr sărac, în căutarea unei slujbe, ceruse adăpost pentru o noapte tot comisarului de poliție, ceea ce înlătură orice noțiune de expediție nocturnă... Iată, André Maynotte, diferența: în timp ce soția dumneavoastră se ascunde ca și cum ar fi înghițit-o pământul, celălalt a luat sub adevăratul lui nume drumul Parisului, unde trăiește, sub numele lui adevărat, în condiții modeste și foarte apropiate strâmtorii. Acela, pot să vă afirm, nu a putut lua cu sine de la noi cei patru sute de mii de franci... De altfel, să înțelegeți bine: noi nu suntem nici curtea, nici juriul, suntem instrucția: dumneavoastră veți avea judecătorii...

Asta a fost tot. Și de acolo s-a născut ideea, apoi a crescut apoi a devenit obsesia febrei mele.

Febra a dat conținut ideii: ea a văzut un om, omul

alibiului, sau pe celălalt, căutătorul de slujbă care e acum la Paris pătrunzând în seara crimei, cu premeditare, în magazinul meu și furând mănuașă în special nu numai ca instrument potrivit comiterii furtului dar mai ales ca armă de apărare împotriva pedepsei.

Omul acela se furișă în urma bieteii noastre case. El surâde: era sigur de fapta lui; lua cu el din casa noastră mult mai mult decât rodul crimei, el lua cu el impunitatea.

Nu trebuie decât un vinovat. Acest om mă lega strâns în nelegiuirea lui, așa cum ai lega un nenorocit surprins în timpul somnului.

16 iulie. Febra mă apucă acum din două în două zile. Simt apropiindu-se vindecarea. Sunt foarte liniștit. Înțeleg că este greu să admiți această înlănțuire de raționamente, clădită pe o ipoteză. Sunt încă cu gândul la ideea mea, Julie. sărmana mea soție. Ieri era febra: ideea era atât de clară în ochii mei, încât nu mai concepeam posibilitatea îndoielii.

Dar ia gândește-te: ei au vinovatul în mână, împodobit cu dovezile care îi condamnă. Prin ce absurditate, abandonându-și prada pentru o nălucă, justiția ar porni-o în urmărirea unui foc zglobiu unui demon, cum spune domnul Roland, unei ființe neverosimile și fantastice?

Și, totuși în acest proces totul este straniu. Faptul trebuia să pună în gardă toate mințile pline de experiență și clarviziune. Din moment ce pianul însuși al crimei este ingenios până la fantezie, după propriile expresii ale instructorului, pentru ce să se oprească atunci chiar în mijlocul cercetărilor? Cel care a avut intenția să lase mănuașă mea în ghearele mecanismului a putut, a trebuit să aibă intenția să mă lase pe mine însumi în ghearele justiției.

Judecata mea este încă neclară. Ideea aceasta devine fixă și mă va înnebuni.

I-am vorbit despre mănuașă lui Louis, care mi-a răspuns: "Am auzit vorbindu-se de trucul ăsta. Se spunea că Haină-Neagră mânca cu ea pe mână."

Deci, nu am inventat-o eu! Este un "truc", cum se spune la ocnă și la teatru, o formulă mecanică, un procedeu cunoscut, uzitat.

Oh! Cât de singur sunt, Doamne! Cât de dureros îmi lipsești, Julie! Parcă m-aș afla în fundul acelei prăpăstii din fața torentului care mă despărțea de orașul Sault. Această idee, care este adevărul, această revelație mai curând, căci ea are autoritatea a ceea ce vine de sus, această idee, zic, este

scândura cu ajutorul căreia aş putea să traversez prăpastia. Amândoi am putea s-o ridicăm.

Raţiunea mă înspăimântă, este studiul aplicat la rău, perfecţionarea ştiinţifică a perversităţii, filozofia crimei. Şi ce vrei mai simplu? Este perfect ca toate marile invenţii. Două lovituri în loc de una, asta e tot, şi garanţia împotriva justiţiei este asigurată. Un pas înainte pentru profit, un pas înapoi pentru garanţie. Contabilitatea criminală are astfel partida ei dublă, victima într-o parte, vinovatul în cealaltă, activul şi pasivul, creditul şi debitul. Cealaltă metodă era începutul artei.

Am conştiinţa că raţionez cu sânge rece, dar toţi alienaţii mintali sunt în aceeaşi situaţie: iată îngrijorarea mea.

19 iulie. Domnul Roland mă priveşte ca pe un scleratul foarte abil. Am vorbit, am greşit. El îmi aplică mie însumi tot ceea ce spuneam nu demult despre răufăcătorii filozofi.

În judecător există ceva de actor. Cei care sunt cunoscători nu pot cădea în greşeala de a fi amatori. Domnul Roland a zâmbit spunându-mi: este o metodă de apărare foarte originală.

Mă studiază cu o oarecare plăcere.

Instrucţia nu putea fi prea lungă faţă de elementele de care dispun. Mănuşa singură poate fi considerată drept o evidenţă, şi eu am motive să cred că există împotriva mea mărturii zdrobitoare. Astăzi domnul Roland mi-a spus că voi fi judecat în sesiunea care va avea loc în câteva zile.

Măine sau poimăine voi cunoaşte actul de acuzare şi îmi vor prezenta apărătorul, numit din oficiu, care trebuie să mă asiste în faţa curţii.

Îi ştiu numele, este domnul Cotentin de la Lourdeville; e un om aproape matur, destul de bogat, înrudit cu persoane sus-puse şi care vrea să se ridice.

Nu are reputaţia să fie elocvent ca Mirabeau^[23]. Prietenul meu Louis rânjeşte despre el şi îi spune "Ça-et-Ça". Este, după cât se pare, porecla lui de la tribunal. Alegerea apărătorului meu mă interesează prea puţin. Eu singur mi-aş putea pleda cauza dacă uzanţa mi-ar îngădui şi dacă aş avea darul vorbirii.

Omul care sparge mereu zidul lucrează lângă mine. Nu ştie că are un confident.

20 iulie. Vecinul meu a făcut progrese de când sunt eu aici. Se aude mult mai distinct zgomotul metalului care zgârie piatra. Nu ştiu de ce mă interesez cu atâta ardoare de munca

lui. Este un asasin ordinar: a ucis cu sânge rece, pentru câteva sute de franci pe surugiul căruței de poștă din Fécamp; surugiul ducea banii într-o geantă, dar dacă Louis e destul de informat, iată un lucru surprinzător: acest nenorocit, a cărui tavernă nu era deschisă decât pentru escroci și cerșetori, avea în posesia lui o sumă considerabilă, în aur și bilete de bancă.

Eu văd în toate numai afacerea Bancelle. Aurul și biletele de bancă din casa de bani Bancelle trebuie să fi fost ascunse undeva. Aș vrea să-l văd pe acest om.

22 iulie. De la treizeci de pași în afara ușii mele închise l-am recunoscut pe domnul Cotentin de la Lourdeville, pe care nu l-am văzut în viața mea. De obicei, disting pasul lui Louis de la o distanță mult mai mare; mersul lui Louis este al omului simplu; pasul de azi era al unui mers pedant, solemn, legănat, pretențios. Pantofii aveau acel scârțâit al rășuștelor de lemn care se dau copiilor mici și care se fixează pe un muștiuc de trompetă.

În timp ce cheia lui Louis se învârtea în broască, am auzit o voce peltică, declamând cu acel accent întretăiat, înfumurat și plin de sonorități legănate care ți-l iei când ești conștient de starea ta socială ca să închini pentru Lafayette la banchetele politice^[24].

— Sunt — se auzea vocea apropiindu-se de celula mea — urme odioase ale barbariei feudale. Eu am problema în vârful unghiilor. Zidurile sunt prea groase, ferestrele prea înguste, coridoarele prea întunecate, cheile prea mari, broaștele prea masive. Noi aparținem unui secol care va vedea lucruri mari... și, apoi, asta și aia (*ça et ça*): aerul nesănătos, prejudecățile Evului Mediu... Pe de altă parte, dacă ar fi să dăruim toate închisorile din Franța dintr-o sensibilitate afectată... Și la urma urmei, la ce servesc toate acele declamații?... Liberalii se află în condiții favorabile ca să deruteze opinia... Niciodată deținuții nu au trăit în condiții atât de favorabile... Și apoi asta și aia! Într-un cuvânt, există două teze foarte bine distincte...

Ușa s-a deschis. A intrat un bărbat mic, aproape chel, bine încălțat, bine îmbrăcat, curat, trandafiriu, grăsuliu, cu un nas care te frapa, ochi neînchipuit de vii, dar care nu spuneau nimic, o gură enormă, desenată ca o rană, și urechi mari și netede, cu marginile neîndoite. Zgomotul de rășușcă pe care îl făceau pantofii lui când mergea părea un măcăit natural.

— Maestrul Cotentin, consilierul dumneavoastră, anunță prietenul Louis.

— Cotentin de la Lourdeville, rectifică importantul meu apărător. O afacere ciudată, după cât se pare! Să intrăm în subiect și fără introducere dacă doriți. Ziua nu are decât douăzeci și patru de ore. Vă scutesc de grija de a-mi spune că sunteți nevinovat... și tot ce îndrugă toți, și apoi asta și aia... Avem alibi?

Am deschis gura să răspund, dar el mi-a închis-o cu un gest binevoitor:

— Alibi este un cuvânt latin care înseamnă *altul aici*, sau în altă parte, dacă preferați. Toți aveți alibiuri; să-l auzim pe al dumneavoastră, sau pe ale dumneavoastră.

— Am petrecut noaptea la nune acasă, am strecurat eu răspunsul în timp ce el își recăpăta suflul.

El mi-a examinat pătura, a scuturat-o de praf cu trei-patru lovituri de nua și s-a așezat la picioarele patului.

— Nesoros! Glumeți! a spus el încet. Ca un tinerel foarte cuminte!... Și cine va dovedi că v-ați petrecut noaptea acasă?

— Acuzarea trebuie să dovedească contrariul, mi se pare!

Și-a umflat obraji și și-a potrivit ochelarii cu o împingere grațioasă de deget. La început nu-i remarcasem ochelarii, într-atât făceau parte din el.

— Nesoros, glumeți! a repetat el. Toți, la fel! Își petrec noaptea cu *Codul* lor.... În ce privește acuzarea, este edificată, știți? Dacă aș face parte din juriu, eu v-aș condamna cu ochii legați.

— Dacă aceasta este părerea dumneavoastră... am început eu.

— Băiatule, m-a întrerupt el, avocatul exercită funcția de preot. Văduva și orfanul, știți? Asta și aia... Să vorbim cu judecată. La vârsta dumneavoastră nu cunoașteți, în tot orașul Caen, vreo cuconiță care ar fi fost sau care ar fi putut să fie prietena dumneavoastră și la care ați fi putut să vă petreceți noaptea în cauză?

— Nu! am răspuns eu. Doar...

Mi s-ar fi părut nepotrivit să-i spun acestui om mic întreaga dragoste pe care o am pentru tine.

— Uite obiceiuri! mormăi ei ridicând ochii spre tavan. La vârsta dumneavoastră! Apoi, luând un aer de demnitate care îl prindea de minune: Oh, vai! Acea frumoasă mică doamna Maynotte avea marea dorință să devină aristocrată?

— Domnule Cotentin de la Lourdeville, i-am spus foarte

tăios, aici nu e vorba decât de mine. Eu sunt nevinovat, înțelegeți bine acest lucru, și, în plus, om cinstit. Nu vreau să fiu apărat cu ajutorul unor alibiuri șchioape sau al altor jumătăți de dovezi. Îmi trebuie ca sprijin adevărul, nu îmi trebuie decât adevărul!

Mi-a făcut un semn protector cu capul și a răspuns:

— Ei bine, tinere, să ne spunem tot. Nu m-aș supăra să știu și eu puțin cum înțelegeți să fiți apărat, după părerea dumneavoastră.

Raționez și înțeleg acum lucruri altădată nici nu le-aș fi gândit. Captivitatea se pare că a dat mulți filozofi. Până mai ieri, în ciuda educației, mele creștine, nu puteam deosebi Providența de fatalitate. Astăzi fatalitatea mă sperie și întind mâinile împreunate către Providență; căci, despărțiți cum suntem noi, Julie, de spațiu și de greșeală, Providența este cea care ne adună la un loc pe amândoi, sub privirea ei veșnică.

Și, totuși, cred din ce în ce mai mult în această fatalitate care mă înspăimântă. Amenințarea acestei îngrozitoare nenorociri a planat totdeauna deasupra mea. De mic copil mă înfioram când vedeam vreo închisoare; din tot ce mi-a povestit tatăl meu, cel mai mult m-a impresionat ceea ce i s-a întâmplat lui Martin Petri, fratele bunicului mamei care a murit la Bastilia, pe eșafod, luându-l pe Dumnezeu drept martor al nevinovăției lui. După moartea lui, s-a găsit la un preot bătrân, atins de demență, vasele sacre de care fusese acuzat că le-ar fi furat din biserica de la Sartène.

Legenda Coțofanei Hoațe are mii de variante și nu știu pentru ce căutam să aflu tot ce s-a scris și spus de la începuturile lumii despre erorile judiciare.

Tu erai foarte tânără, totuși poate îți aduci aminte de frumosul cap al bătrânului Jean-Marie Maddalène, avocatul săracilor. Misiunea unui avocat subînțelege o îndeletnicire serioasă și nobilă. Apărătorul meu, domnul Cotentin, nu prea seamănă cu Jean-Marie Maddalène; dar nu e nici lipsit de inteligență: este un om oarecare.

Puteam oare să nu-i spun ideea mea? Am spus-o doar și zidurilor închisorii. El m-a ascultat fără prea multă nerăbdare, fredonând din când în când și curățindu-și unghiile cu cărți, de vizită ale căror colțuri probabil la așa ceva servesc.

— O lovitură de ciocan! mi-a spus el liniștit. O mică lovitură de ceva asemănător! Se va putea pleda nebunia.

— Dar eu nu sunt nebun! am izbucnit.

— Zău? Povestea cu mănășa o dovedește din plin, băiatule. Dar presupusa fantomă care lucrează în locul dumatăle, lăsând să cadă totul în spinarea dumatăle, este bună de notat. În fond, nu suntem prea ghinionişti; avem de scos efecte în afacerea asta. Este grozav de original! Vom spune asta şi aia, şi apoi asta...

A sărit în picioare, frecându-şi mâinile, şi cred că încă şi le mai freacă.

Ça-et-Ça tocmai a venit din nou. Sesiunea începe miercuri. El pretinde că s-ar putea scrie un roman cu ideea mea.

— Dar, a adăugat el, ideea dumatăle nu poate fi pledoarie în apărare. Pentru o apărare trebuie lucruri palpabile, fapte: asta şi aia!

Este invidios pe procuratură şi se vede pe sine în situaţia de a da rechizitorii.

Totul însă se aranjează numai cu protecţie. Domnul Roland, judecătorul, este nepotul unei doamne care a fost în pension cu verişoara profesorului de pian al unei nepoate a prietenului intim al domnului Martignac. Asta şi aia! Încearcă de te luptă dacă poţi împotriva ăsteia şi ăleia!

Nu ştiu pentru ce apropierea sesiunii îmi dă o încredere extraordinară, în fiecare seară adorm gândindu-mă la juriu. Juraţii sunt aleşi dintre oamenii cei mai buni din oraş. Ce instituţie admirabilă! Te voi revedea, Julie.

Domnul Cotentin de la Lourdeville încearcă de zece ani să intre în magistratură. Mi-a destăinuit că nedreptatea autorităţii avea să-l arunce în opoziţie. O compătimeşte. Oarba autoritate! Şi apoi asta şi aia! Mi-a comunicat chiar acum lista juriului pentru recuzările noastre. Am un juriu foarte bun: toţi, oameni cinstiţi, cea mai mare parte negustori. Nu văd nici o recuzare de făcut.

S-ar spune că munca de mână a vecinului meu asasinul este îndreptată înspre celula mea. Zidul trebuie să fie extrem de subţiat între el şi mine, căci acum îl aud cântând. Avocatul lui este domnul Cotentin de la Lourdeville. Are un alibi.

28 iulie, *miercuri*. Sesiunea este deschisă. Domnul Cotentin nu a venit; pledează; vecinul meu nici n-a lucrat, nici n-a cântat: este la Palatul de Justiţie; procesul lui deschide sesiunea. Am febră. Urmez al şaptelea. Asta însemnează 8 sau 9 august.

Ora 6 seara. Vecinul se întoarce. Cântă.

29 iulie, seara. Vecinul este condamnat la moarte.

1 august. A lucrat mai mult noaptea asta, și mai intens decât de obicei. Ce nădăjduiește? Închisoarea are o celulă specială pentru condamnații la moarte.

Domnul Cotentin a venit să-mi spună că a produs mult efect în acest proces al cârciumarului Lambert. Introduce apel în casare. Eu sunt mai abătut, și când te văd, Julie, în mintea mea, nu mai ai surâsul știut. Mă rog cu ardoare la Dumnezeu; mi se pare că ghicesc orele în care te rogi și tu, căci simt atunci o căldură care îmi inundă inima.

I-am dat lui Louis scrisori pentru tine. Ți le-am adresat la Londra și nu îți vor ajunge niciodată, dar trebuia să derutam bănuielile. De mai multe ori chiar m-a întrebat ce făceam cu hârtia. Adevărata scrisoare asta este, soția mea iubită; rând oare o vei uda cu lacrimile tale?

Îmi dau toată silința să nu fii prea tristă. Ah! Dacă ar vrea să mă achite, câtă bucurie!

4 august. Sunt singur! Sunt singur! Louis are concediu: îmi apropiat ca un prieten. Domnul Roland nu mai are treabă cu mine. Cine poate să explice acest lucru? — Începuse să-mi placă. În sfârșit, domnul Cotentin nu a venit de trei zile. Sunt singur. Îl ascult pe condamnatul care lucrează și cântă. Am momente când cred — într-atât e de înăbușită munca lui — că tocește piatra cu unghiile. Ar fi de datoria mea să-l denunț? Aș avea oare dreptul? Nu știu.

Te-am văzut noaptea asta, în raza soarelui care trecea printre crengi, acolo, în codrul pădurii de la Bourguebus. Biată ultimă masă! Ce-a fost oare cel mai frumos: surâsul sau lacrimile tale?

Sunt mereu cu tine; dar pana îmi cade din mână. Sunt prea trist.

6 august. — Curaj! mi-a spus domnul Cotentin; am eu efectele mele! Asta și aia! Dumnealor nu se așteaptă la modalitatea pa care o voi ataca. Îndepărtează magistratura de oamenii cu adevărat capabili! Vor vedea cu cine au de-a face.

Am vrut să cunosc acel faimos procedeu pe care l-a găsit. Imposibil!

M-am informat și pentru vecinul meu. Îl vor lăsa în actuala lui celulă până ce se va hotărî asupra recursului în casare.

Măine mă judecă. Curaj, în adevăr curaj!

7 august, seara. Ies de la audiere. Nu sunt bolnav. Totul s-a petrecut așa cum prevăzusem, întocmai și cu rigurozitate. Actul de acuzare este înspăimântător prin însăși cumpărarea

lui. În arest act se vede bine omul, acel necunoscut, demonul care m-a ales ca țap ispășitor pentru ca să înșele justiția. Oh! Acela nu poate fi la prima lui tentativă! A devenit foarte priceput? Eu spun că se vede. Eu, cel puțin, îl văd, îl urmăresc, îl ating. Fiecare din șiretlicurile lui îmi este clar. Mi se pare cu neputință ca această țesătură de minciuni să nu poată fi dată în vileag.

Dar se întâmplă contrariul. Nu se mai crede în Diavol. Eu sunt aici, pentru ce să mai caute mai departe? El, Diavolul, a intrat în pielea mea — nu pot să mă exprim altfel — și m-a încarnat în crima lui. El este departe, eu sunt aici. Toți nu mă văd decât pe mine.

Eu sunt fiul acestui pământ întunecat, unde răzbunarea este o religie. Lucru neobișnuit, niciodată nu a pătruns în mine un gând de răzbunare. Acolo, în Corsica, purtam o armă; o purtam ca să te apăr pe tine. Ca să te apăr, aș fi ucis, sigur, pentru că tu erai a mea de drept; dar, odată trecut pericolul ura mea se stinsese.

Într-o seară, acum două săptămâni, mi-am simțit inima bătând. Cum să-ți spun? Emoția care mă copleșește deodată, sfâșietoare și arzătoare, mi-a amintit primele emoții ale dragostei mele. Aici, ca și atunci, simțeam spaimă și voluptate. Ideea mea se năștea, ideea fixă care mi-l arată pe dușmanul nostru pregătindu-ne ruina. Am șovăit înainte de a confrunța ura cu dragostea mea, însă dragostea mea este în ură. Acest om m-a despărțit de tine.

Ceea ce numesc eu ideea mea, Julie, este răzbunarea din ținutul nostru corsican. Ea mă ține; nu a crescut din primul moment, căci de atunci până acum mi-ar fi umplut toată inima. Și inima mea ar fi prea neîncăpătoare pentru două dragoste; acolo nu e loc decât pentru tine singură. Ura a intrat în porii dragostei mele, ca două licori amestecate în același vas. Pentru tine justiția mea l-a judecat pe acest om și l-a condamnat.

Că va fi mâine, sau peste douăzeci de ani, sentința tot va fi executată.

Îl voi căuta, îl voi găsi, îi voi strivi.

8 august. Au depus mărturie împotriva mea. Nici unul din ei n-a mințit. Domnul Schwartz, comisarul de poliție, a spus că ne-a întâlnit la ora 11 seara; moș Bertrand, lampagiul, a povestit întâmplarea cu banca pe care stăteam în noaptea aceea; domnul Bancelle, el însuși, și dacă ai ști câți ani poate îngrămădi o nenorocire pe capul unui om în câteva

zile! Domnul Bancelle, pe care cu greu l-am recunoscut, a repetat conversația noastră despre mănășă. Mănășa este acolo, închipuie-ți, și fiecare se uita la ea; este acolo, printre probele de vinovăție. Oamenii și-o arată cu degetul și șușotesc. Este partea misterioasă și curioasă a afacerii. Se auzea din sală.

— Ce invenție! De mult timp Curtea cu juri nu ne-a distrat atât!

Mă uit și eu la mănășă. Ea era cea care ar fi completat mica noastră bogăție; ea era cea care avea să-ți împlinească dorințele și să-ți dea Parisul...

Se bat oamenii la ușă ca să pătrundă în sală. Azi-dimineață, întregul auditoriu a fremătat și aproape a aplaudat când domnul Bancelle a îngăimat cu biata lui voce atât de schimbată:

— Poate eu sunt cel care l-am dat ideea mănășii; i-am propus pe ea trei mii de franci parcă aveam o presimțire. Și tot eu sunt cel care i-am arătat cele patru sute de mii de franci care erau în casa de bani!

Domnul Bancelle era mândru odinioară; oamenii din Caen au fost aspri cu el după ce a fost ruinat, iar Curtea cu juri este spectacolul. Crocodilii plâng acolo. Președintele a fost obligat să oprească blestemele care cădeau din toate părțile asupra mea.

Doamna Bancelle și-a urmat soțul. Este însărcinată. Pe vremuri a fost bună față de tine; a amintit acest lucru. Tu ai fost blestemată.

Tu, Julie! Ți spun că acest om a meritat ruina.

Au venit 52 de martori. Fiecare din ei avea ceva adevărat de spus, și tot ce au spus a fost împotriva mea. Citez un exemplu: negustorul de mărunțișuri care locuiește în fața casei domnului Bancelle a declarat că m-a văzut în ajunul crimei privind atent la fereastra pe unde s-ar fi introdus hoțul. Fereastra aceea este a dormitorului doamnei, și domnul Bancelle tocmai mă tocmise chiar în ziua aceea să-i găsesc vitralii cu care s-o împodobesc.

Am afirmat că m-am uitat spre acea fereastră. Lumea din sală a surâs cu admirație. Trec drept un nelegiuit foarte îndemânatic.

9 august. Astăzi am suferit martiriul. Am ascultat rechizitoriul și pledoaria avocatului meu. Rechizitoriul a impresionat puternic juriul, a cărui convingere mi se pare făcută. Elocvența procurorului general a grupat probabilitățile

în așa fel, încât izbucnește o certitudine: sunt pierdut, o știu; speranța mea este de aici înainte în altă parte.

Domnul Cotentin a făcut impresie.

Dumnezeu este zgârcit cu minunile, și doar o minune ar trebui ca să fiu salvat.

10 august, seara. Azi-dimineață Louis m-a anunțat că recursul vecinului meu a fost respins.

La ora 4 am fost condamnat.

Sunt ca și cum aș visa. Am fost condamnat la 20 de ani de muncă forțată.

Este ora 7 seara. Iată, sunt două ore de când m-am întors și încerc să scriu un rând.

Ceea ce mă împiedică să scriu nu este suferința. Nu sufăr azi mai mult decât ieri. Dar am un fel de coșmar. Văd pe cineva între tine și mine. Dacă aș înnebuni, nebunia mea ar fi aceea că tocmai dușmanul nostru te iubește.

Cum s-ar explica totul, atunci!...

A fost ultimul cuvânt. Pana a rămas deasupra hârtiei, nemișcată. Cerneala a avut timp să se usuce.

André Maynotte, palid, slăbit, tras la față, sta cu capul în piept. Ochii lui înflăcărați priveau în gol. Raza de lumină a asfințitului care pătrundea prin lucarnă îi cădea pe cap, luminând prin grămada de păr negru ca smoala câteva fire rebele, crispate, care păreau de cristal.

Zgomotele orașului veneau cu vuietul vântului care se juca în plopii din câmpie. Nu se auzea altceva. Din când în când răzbea totuși un murmur surd, un cântec monoton și răgușit în ritmul unui hârșăit regulat.

Hârșăitul era atât de aproape, încât privirea unui străin s-ar fi îndreptat fără voie spre partea zidului din fața ferestrei; atât de aproape, încât după ce ar fi cercetat locul ar fi fost surprins să vadă intacte pietrele mari, cioplite, ale celulei.

Așa se întâmplă deseori în vechile case de la țară, când se aude munca nevăzută a unui șoarece, ascuns în spatele vreunei fâșii de tapet.

Dar aici, nici un tapet. Piatra cenușie era goală.

André Maynotte nu asculta nici freamătul vântului, nici zgomotele mai apropiate care păreau să iasă din piatră. Îl absorbeau gândurile lui. De două ori își muiase pana și de două ori se uscase cerneala.

Orologiul Palatului de Justiție sună ora 8.

André Maynotte oftă îndelung și lăsă să-i cadă pana.

"Am scris tot!" zise el încet, fără să-și dea seama că

vorbea.

Se ridică și se îndreptă spre sărăcăciosul lui pat, frânt de oboseală. Ultimele zile îl îmbătrâniseră cu zece ani.

După ce se lungi îmbrăcat, ochii îi rămaseră pironiți în gol.

Bătu ora 9 seara; noaptea era întunecoasă; apoi ora 10. André Maynotte dormea în poziția în care se așezase. Fără respirația liniștită care îi mișca ușor pieptul, părea mort.

La ora 11, gardianul deschise ușa și vizită celula. André Maynotte nu se trezi.

Gardianul surâse și zise:

— Acum nu mai contează, cuconița are un venit de douăzeci de mii de livre!

Zgomotul care ieșea din piatră încetase câteva minute înainte de venirea gardianului; la puțin timp după plecarea lui o pomi din nou.

Dar cântecul nu se mai auzea.

Și lucrătorul părea să se însuflețească.

O rază de lună trecu prin lucarnă, mai întâi piezișă și subțire ca o lamă; apoi se roti, desenând clar umbra gratiilor pe zid.

În lucarnă erau fixate cinci gratii, două în lățime, trei în înălțime: niște gratii groase și vechi, cu urme de pilitură în muchii, pentru a sfâșia mâinile celui care ar fi vrut să le zgâlțâie.

Raza cobora în același timp în care se rotea, căci luna plină urca pe cer. Pentru o clipă raza alunecă pe fruntea palidă a lui André Maynotte.

Era un tânăr frumos, și Julie l-ar fi iubit mai mult în martiriul lui. Toată noblețea și bunătatea sufletului i se vedeau pe față.

Nu, nu spusese tot; iată care fusese grozavul procedeu al avocatului său. După ce pledase, susținând tot felul de lucruri, și apoi asta și aia, domnul Cotentin atacase dintr-odată acel capitol care arde în Normandia și în alte părți: vicleniile bancherilor falșiți. Avea acolo un câmp vast. Se pot semăna toate fanteziile, ca și în celălalt teren împrejmuit pe care se cultivă înșelătoriile furtului distins. Jurnalele judiciare stropesc fără încetare acele mlaștini fertile, expoziție permanentă a celor mai grozave fructe și a celor mai frumoase flori ale răului. Grozavul procedeu al lui Cotentin constă în a-l arăta pe domnul Bancelle situat între un termen de plată zdrobitor și o casă de bani goală. În trecut domnul Bancelle îi

refuzase cu sânge rece o cerere de credit care l-ar fi pus pe Cotentin în situația de a încheia o importantă căsătorie. Cotentin îi purta pică. Există asigurați care își dau foc casei pentru a încasa prima: domnul Bancelle își prădase singur propria lui casă de bani!

Asta și aia! Înțelegeți bine! O asemenea mașinație nu e chiar de necrezut. Cotentin avea de salvat un om. La urma urmelor...

André Maynotte se ridicase și susținuse că cei patru sute de mii de franci se aflau în casa de bani a bancherului. Îi văzuse cu ochii lui.

Cotentin mizase pe asta. Efectul său era gata pregătit, dar nu știu cine pronunță cuvântul: comedie.

Or, dacă acta marfă scumpă, căreia i se spune neîncredere, ar lipsi vreodată din plată, indiferent unde vă veți afla, faceți o plimbare prin Normandia. Efectul dădu greș, după propria expresie a maestrului Cotentin de la Lourdeville.

Rămase de necontestat că cei doi îndrăzneți — avocatul și acuzatul — se înțeleseseră între ei. Din punct de vedere al măiestriei, instanța le-a fost recunoscătoare. Dar la sfârșitul pledoariei când avocatul din Basse-Normandie, căutând să emoționeze sala, își prezentă clientul ca pe un biet om, blând, dominat, subjugat, condus de o soție ambițioasă și vicleană, André Maynotte îi impuse tăcere cu atâta energie, încât un fior străbătu sala până la banca juraților. Alt efect ratat. Acuzatul nu era copil, să se lase condus.

Domnul Cotentin fusese auzit pe culoare strigând: "L-aș fi salvat dacă ar fi vrut! Și chiar fără alibi! Numai cu asta și aia!"

André Maynotte își răzbunase soția insultată.

Raza lunii care acum aluneca pe obrazul lui și trimitea lumina pe zid, chiar în locul de unde se auzea misterioasa muncă. Razele acelea nocturne sunt nemișcate în realitate, dar uneori, dacă le privești atent, par a se clătina. Tot astfel, s-ar fi putut spune și despre piatra cioplită, mare și pătrată, pe care cădea raza, că se mișca: ba, mai mult, ca o fisură cu patru unghiuri se săpa mai adânc în fiecare clipă în jurul ei. Aceasta era impresia.

Și sunetul produs de muncă nevăzută contribuia la iluzia optică. Lucrătorul nu mai zgâria, ci lovea. Fiecare lovitură dădea o mișcare pietrei.

Este doar o iluzie? Pe podea cădeau acum pietricele și bucăți de ciment. Piatra se clătina. Podeaua se albea.

Piatra bascula; nu mai era o iluzie; piatra se răsturnă înăuntru, deschizând o gaură mare, neagră.

Și numaidecât o voce veselă se auzi strigând:

— Salut, lună! Am calculat bine: iată-ne afară!

Capitolul XI - O vizită

În golul luminat din plin de razele luni apăru un cap. O față mare, viu colorată; cu trăsături foarte accentuate. Exprima o mulțumire triumfătoare, amestecată cu o lăcomă curiozitate. Aceasta în prima clipă, căci imediat după aceea reflectă îngrijorare și bănuială.

Acești sălbatici ai civilizației noastre sunt prudenți chiar când dau dovadă de multă îndrăzneală. Strigătul de bucurie care salută luna, adică exteriorul, spațiul, libertatea, izbucnise singur, dintr-un impuls al momentului. Omul nostru nu era la capătul suferinței lui, știa acest lucru, cu toate că nu-și dăduse seama de la început de zădărnicia speranțelor lui.

Capul înaintă cu precauțiune în afara găurii și se aplecă așa cum se face pentru a sonda golul ce se cască în afară. Privirea lui voia, fără îndoială, să măsoare o mare adâncime; ea se izbi însă de lespedea podelelor și omul păli.

Ridică ochii abia atunci văzu că între el și luna care îl orbise era o fereastră închisă cu gratii de fier.

Scăpă o înjurătură. Sângele îi năvăli în obraji.

— Soartă căinoasă! mormăi el. N-am acut decât să schimb colivia!

Apucat de o furie nebună, vinele frunți i se răsuciră. Apoi îi deveni mai pământie paloarea obrazilor chinuită de deznădejde.

— Of, of, of, s-a sfârșit! mai spuse el. În două ore nu mai am timp să găuresc celălalt zid!

Făcu o mișcare, vrând să dea înapoi. Fața lui arăta spaima animalului sălbatic încolțit. Când vru să dispară în întunericul găurii, omul păru că se răzgândește; un efort brusc îi aduse din nou capul în marginea deschizăturii, în plină lumină, și ochii lui larg deschiși se fixară cu insistență chiar pe gratiile ferestrei. Speranța îi renăștea o mare și

neșteptată speranță; gura lui cărnosă avu un fel de surâs și pe tâmpile îi luciră broboane de sudoare.

— Dacă tocmai asta o fi celula Hainei-Negre? zise el încet, cu voce tremurată. Ar fi un adevărat noroc!

Capul îi ieși afară din spărtură, apoi umerii, cu efort, căci omul era prea spătos. De îndată ce mâinile îi ajutaseră la pardoseală, se și pomeni în picioare. L-am recunoscut imediat, în ciuda capului ras și a bărbiei stufoase, care îi ajungea până sub ochi, pe Etienne Lambert, cârciumarul cu camere mobilate din fundătura Saint-Claude. Purta cu el scurta îmblănită, jiletca roșie și pantalonii de pânză cu care l-am văzut în seara de 14 iunie, când domnul Lecoq venise să-l caute în maghernița lui.

Se uită de jur împrejur prin celulă. Patul mizerabil în care dormea André era în colț. Raza de lună care trecea pe deasupra îl lăsa în întuneric.

— Nimeni! spuse Lambert.

Se îndreptă către fereastră, al cărei gol se deschidea sus, la opt picioare de pardoseală. Se gândi:

"Haină-Neagră făcuse zece tăieturi de pilă: aici sunt trei gratii pe înălțime două pe lățime. Asta e socoteala!"

Era întocmai socoteala: de două ori cinci, zece tăieturi de pilă. Speranța o ia razna înainte sau înapoi. Într-o secundă, nenorocitul care se îneacă poate să spere sau să cadă în deznădejde de o sută de ori.

Etienne Lambert se îneca. Seara, în ajun, primise notificarea de respingere a recursului, iar regele nu vruse să-l grațieze. Știa bine uzanțele. Se ghilotinează în zorii zilei; în luna august se luminează încă devreme, și mai e nevoie și de pregătiri. Preotul închisorii îi și făcuse o vizită.

Cunoștea obiceiurile. Către ora 2 cel mai târziu 3, după miezul nopții, respectabilul preot avea să revină; nemaipomenită jertfire de sine, care propovăduiește iertarea divină celui care așteaptă cuțitul neîndurător! Miraculoasă elocință care înăbușă blestemele osânditului, ba, mai mult, care uneori aduce un cântec de speranță în sufletul chinuit, lovind cu crucifixul tocmai acel suflet mai tare decât stânca de unde a țâșnit izvorul sub toiagul lui Moise!

După preot, toaleta, apoi neînsemnata mângâiere care dăruie agoniei celui sănătos un piept de pui fript, un pahar de vin bun și chiar o țigară de Havana. Nu cunosc hidoșenie mai cruntă decât aceste mici generozități.

Etienne Lambert se îneca. Era un ticălos grosolan. Mila

nu îl înduioșase încă; ar fi sugrumat douăzeci de salvatori numai să ajungă la mal.

Când fu sub fereastră, își îndoi picioarele musculoase și făcu un salt de tigru ca să se agațe de pervaz și să vadă.

Dar atârna greu. În închisoare genunchii își pierd elasticitatea. Mâna lui crispată zgârie piatra alunecoasă și recăzu ca un bolovan, fără să fi prins măcar pervazul.

André dormea foarte adânc, căci nu se trezi.

Lambert înjură și se lovi cu palma peste șold. Căută pe pipăite; ochii i se obișnuiseră și acum vedea mai bine cu spatele spre lumină. Găsi scăunelul de care se servi ca de o treaptă. Scăunelul nu era destul de înalt. Vru să mai sară, scăunelul se rupse, făcu zgomot; André, trezit brusc, sări în picioare, spunând:

— Cine e acolo?

Lambert se ridică dintr-un salt și, zăpăcit cum era din căzătură, se năpusti spre pat furios, mai curând din instinct decât gândit, și strigă:

— Ah! Aici erai? Făceai pe mortul!

Măinile lui, obișnuite cu așa ceva, căutară direct grumazul.

Ar fi fost în stare să sugrume gâtul unui bou și, în acel moment, în care însăși viața lui era în joc, viața unui om nu mai valora nici cât a unei muște. Se dădu o luptă fulgerător de iute; se rostogoliră pe jos, apoi doar André se ridică. Cu piciorul strivea gâtul lui Lambert.

Acesta nu încercă decât o mișcare ca să scape.

— Scos din luptă! mormăi el cu o resemnare tot atât de neașteptată pe cât îi fusese de mare furia. La urma urmei, poate nu e celula Hainei-Negre!

— Cine ești și ce ți-am făcut? întrebă tânărul grav.

— Sunt ăla care o s-o încaseze în zorii zilei, răspunse cârciumarul aproape voios. Micule, ai o forță grozavă! Am fost puțin cam iute, că n-aveam timp de pierdut cu politețea. Ești mai tare decât mine; e-n regulă; dacă ți-e totuna să-mi dai drumul, o să fiu cuminte.

André își luă piciorul și spuse cu sânge rece:

— Asta e: să fii cuminte.

De cum se văzu în picioare, Lambert se pipăi și arătă cu degetul spărtura larg căscată pe care razele lunii o mai luminau încă.

— Cotoiule, începu el nu fără o stranie bună dispoziție, am zgâriat destul la ușa ta înainte să intru.

— Adevărat, e aproape o lună de când te tot aud, zise André.

— Și nu m-ai denunțat, ca să ai tutun și câte-un păhărel? E frumos din partea ta. Ai trecut inspecția?

— Ce înțelegi prin inspecție?

— Bun! Atunci înseamnă că nu-ți cunoști limba, puișorule!

— Cred, răspunse André zâmbind, că nu o cunosc pe a dumitale.

— Cu atât mai rău pentru tine... Va să zică, nu știi ce e aia. *Se va lumina de ziuă mâine?*

André ezită, ca și cum vorbele acestea, evident cabalistice, trezeau în el o amintire; dar, după ce se gândi, răspunse:

— Nu.

— Mă mir, zise condamnatul bănuitor. M-ai răsucit totuși ușurel ca un tânăr care a făcut studii serioase... Dacă ești un simplu domn, nu ți-ar surâde s-o iei la sănătoasa, cetățene?

— Am de gând să evadez, zise André fără ezitare.

— Ah! Ah!... Și ce posibilități ai?

— Nu m-am gândit încă la posibilități.

Orologiul Palatului de Justiție bătu o lovitură.

— Douăsprezece și jumătate, mormăi cârciumarul. Poarta e deschisă sau nu e; avem timp să trăncănim zece minute. Nu mă aveau decât pe mine liber, cum spun ei, ca să facă jocul în sesiunea prezentă. Aveam eu socotelile mele cu vizitiul de la cârțița poștei din Fêcamp; dar el a murit ca să-mi facă mie în ciudă; ăsta e adevărul. Dumneata ești aici pentru furt?

André afirmă dând din cap.

— Și nevinovat tot ca mine, nu-i așa?

— Nu ca dumneata, zise André calm.

— Oh, oh! mormăi Lambert. Hotărât deci, nu ești coleg?

Se întrerupse, surprins de o idee neașteptată, și bătu din mâinile groase, spunând încet:

— Pe un franc că ești mieluşel cumsecade care a plătit pentru Haină-Neagră în povestea casei de bani!

— Haină-Neagră!... repetă André încremenit.

Se temu că nu e perfect treaz. Încă nu înțelegea, și totuși judecata lui era ca orbită de o lumină prea bruscă și prea puternică.

Nebunia lui avea oare temeii? Visul lui era o realitate?

Strania poreclă Haină-Neagră îl desena într-adevăr pe demonul care înfășurase în doliu bucuriile tinereții lui?

— Da, da, Haină-Neagră, continuă Lambert vorbind parcă pentru sine. Dacă aș fi luat mai demult lecții de la el, nu aș fi aici, Mimi. Ăla își bate joc de judecători... Ăla sau ăia, căci Toulonnais-l'Amitié încă nu e decât un școlar, profesorii sunt la Paris.

André își duse mâinile la ochi, ca și cum l-ar fi apucat o amețeață.

— Toulonnais-l'Amitié se numește? bălbâi el, făcând un efort violent să-și păstreze calmul.

Cârciumarul începu să râdă:

— Se numește! Se numește! pronunță el de două ori. Caută-mă într-altă parte. Bibi!... Ce! Întotdeauna patru sau cinci iepuri dintr-un foc? Am răs cu poftă de ideea cu mânușa. Mai întâi, cu instrumentul ăla a făcut rost de bilete de bancă; al doilea ți-a pus afacerea în cârcă; și la urmă spusesese așa: "Mica negustoreasă de fier vechi e amuzantă..."

André abia se stăpânea. Mica negustoreasă de fier vechi era Julie.

— Nu contează că în ultima vreme nu se mai vorbea de vizitiul din Fêcamp, continuă Lambert posomorât. Am fost denunțat, sunt sigur de asta. Le cunosc eu destul de bine șiretlicurile ca să-i dau seama că ei curăță drumul în urma lor... Mi-au trimis un pașaport, e adevărat, doctorul mi l-a adus în buzunar fără să știe... Ah! De iscusiti, sunt iscusiti!... Și fiindcă veni vorba, tinere, dumneata știi să citești!... Ia vezi — dar fără să te gândești că-ți dau ordin — ce înfățișare am și cum mă cheamă în pașaport?

Își desfăcu la piept cămașa și puse în mâna lui André un pașaport.

André începu să citească:

"Poliția generală. Pașaport de străinătate valabil pentru un an... În numele regelui, noi, prefect al poliției etc., etc... Antoine (Jean), negustor ambulant de haine, născut la Paris, la 14 ianuarie 1801..."

— Drace! făcu Lambert. N-am decât douăzeci și patru de ani acolo; e absurd!

— "Talie: un metru și optzeci de centimetri", continuă André.

— Înalt de cinci picioare și cinci degete! spuse Lambert.

Sunt nebuni!

Cu trei degete bune avea mai puțin decât scria. André își continuă lectura:

— "*Păr castaniu; frunte înaltă; sprâncene castanii.*"

— Vai! Trăznete din Brest! izbucni cârciumarul. Ei știu bine că eu bat înspre roșcat!

— "*Nasul mare.*"

— Lat mai curând!

— "*Gura potrivită; bărbia rotundă; fața ovală, tenul destins...*"

— Și semne particulare?...

— "*Fără*".

Mâna robustă a cârciumarului mângâie o cicatrice mare, foarte vizibilă, de pe obraz. André se gândea:

"În cel mai rău caz, pașaportul mi s-ar potrivi mie".

Lambert luă morocănos pașaportul și-l puse din nou în sân. Era foarte gânditor.

— Foarte îndatorat! spuse el deodată. Ticăloșii și-au bătut joc de mine. Se bizuie pe călău ca să mă împiedice să mă duc vreodată să le spun mulțumesc. Stai așa! Încă nu s-a terminat totul... Domnule André Maynotte, se întrerupse el schimbând tonul cu totul, dumneavoastră sunteți un om cinstit și eu sunt un ticălos; nu vă propun o întovărire, dar eu știu tot ce aveți dumneavoastră nevoie să știți, și dacă vom fi odată liberi, voi putea să vă procur arme împotriva celor care v-au băgat în bucluc.

Era cam multă vreme de când André nu mai auzise pe cineva spunându-i că e om cinstit. De oricât de jos ar fi pornit, vocea aceea care îi face dreptate îl impresionează până la lacrimi. Mâna lui făcu singură o mișcare pentru a o găsi pe cea a cârciumarului, dar ceva îl împiedică și repetă:

— Dacă vom fi odată liberi...

— Aici e-aici, nu-i așa, Mimi? repetă Lambert cu o veselie neașteptată, forțată. Am amânat eu cât am putut, dar până la urmă trebuie să știm. Răspundeți-mi ca și cum ar fi vorba de salvarea dumneavoastră. Ați ciocănit vreodată gratiile coliviei dumneavoastră?

— Niciodată răspunse André. Abia de ieri doresc să fug.

— Dar Louis a ciocănit oare gratiile de când sunteți dumneavoastră aici?

În limbajul de la închisoare, a *ciocăni* însemnează să încerci gratiile unei celule cu ajutorul unei ușoare lovituri de ciocan. Fierul intact scoate o vibrație plină; dar dacă o urmă

nevăzută de pilă a atacat metalul, sunetul e dogit și gardianul este avertizat.

După regulament, gratiile unei ferestre de închisoare trebuie controlate dimineața și seara; dar, slavă Domnului, degeaba vorbește regulamentul. Louis nu făcea acest lucru niciodată.

Din exterior, fereastra era la 15–16 metri de la pământ.

— Ar trebui să te ridici, spuse cârciumarul.

Dintr-un salt și fără efort, mâna lui André apucă pervazul lucarnei.

— Zău!

Și adăugă, când André căzu lângă el, treaba fiind sfârșită:

— Trebuiau doi ca să forțeze casa de bani... o broască dată dracului! Am muncit tot atât cât și el...

— Dumneata?! exclamă André, care se trase înapoi.

O clipă rămaseră față în față.

— Hai să tragem tare! spuse în sfârșit Lambert. O să ne explicăm după aia...

Cearceaful strâns înfășurat ca un cablu era trecut prin partea de sus a gratiilor. Cârciumarul apucă cele două capete care atârnavă, cu un tremur de speranță; le răsuci ca să le dea mai multă tărie și, încrezător în forța lui, trase o dată de unul singur. Tânărul gravor stătea ca vrăjit.

— Ah! murmură el fără să-și dea seama că vorbea. Dumneata erai acolo!

Gratiile cedară simțitor sub tracțiunea făcută de Lambert, dar întregul grilaj, după ce se curbă, se întoarse de unde plecase.

— E cel puțin una de care Haină-Neagră nu s-a atins, mormăi Lambert. Hai, Bibi, amândoi!

— Vreau să știu numele complicei dumitale! declară André.

— Regele spune: noi vrem! O să fie mai bine să vorbim de partea cealaltă a zidului. Dumneavoastră numiți asta un complice, domnule Maynotte, un om care face o afacere de patru sute de mii de franci și care îi aruncă ajutorului său un os de trei mii de franci?... Aș putea să vă amănesc spunându-vă un nume la întâmplare, și încă fără să vă mint, pentru că în materie de nume, ai de ales; dar ce am să povestesc durează mult. Numele unui țipar parcă servește la ceva? Trebuie să știi să-l prinzi... Împreună, Bibi! Hai să tragem ca pentru pâine!

André apucă la rândul lui cearceaful cu amândouă mâinile: avea încredere. De altfel, nădejdea viitoarei libertăți îi acaparase întreaga judecată cu violență.

— Țineți bine! porunci cârciumarul. Nu ați virat niciodată la cabestan, domnule Maynotte? În ritm, fără comandă... Gata?... Hei-rup!... Hei-rup!... Hei-rup!...

— Ah, tinerețea! suspină Lambert. Apoi îi întinse lui André o bucată mică de fier ascuțit, adăugând: Asta m-a ajutat să tai piatra cioplită. Loviți gratia foarte ușor.

Pe tâmpile îi străluceau picături de sudoare cât bobul de mazăre.

André dădu primei gratii transversale o scurtă lovitură. Cârciumarul se clătină pe picioare.

André lovi altă gratie, fixată vertical în zid. Cârciumarul își împreună mâinile care îi tremurau.

— Tăia-te amândouă! zise el încet. E celula Hainei-Negre!

André se lăsă să cadă la piciorul patului; nu auzise decât ultimul cuvânt.

— Haină-Neagră a ocupat într-adevăr această celulă, spuse el. Spune-mi, el e omul care l-a jefuit pe domnul Bancelle?

— Nu. El e Tatăl tuturor... Cel care a ucis-o pe doamna englezoaică, aici, la Caen, răspunse Lambert. Sunt mai mulți; sunt mulți. Veți afla toate astea... și încă altele...

André își amintea de acel asasinat despre care se mai vorbea la sosirea lui în Caen și care îl frapase mai cu seamă din cauza faptului că asasinul era din Corsica.

Existau destule mistere de pe vremea copilăriei lui Julie și a tinereții lui André.

Julie ar fi înțeles imediat emoția lui André, pricinuită de acea combinație magică de cuvinte: *Se va lumina de ziua mâine!*

— Hei, Bibi! sări cârciumarul ca un copil, căci era nebun de bucurie, am deci noroc o dată în viață! Smulge toată povestea aia! Gratiile nu se țin, și eu am o frânghie în jurul saelor, pe sub cămașă!

Cu eforturi puternice, André scutură una din gratii, o clinti simțitor, dar nu cedă.

— Nu am putere, spuse el, sunt prea înghesuit.

Lambert sfâșia în grabă mare unul din cearceafurile de pe pat și îl răsucea ca pe o funie.

— Leagă asta de gratii, comandă el, și apoi dă-te jos... Pe cuvânt de om, am să te iau cu mine în Anglia și vei afla unde

să-i găsești pe Toulonnais-l'Amitié, infernalul ticălos!... He, Bibi? Ți face bine ideea răzbunării!

— Ești sigur că el este cel care s-a servit de mănușă? întrebă André în timp ce trecea cearceaful printre gratii.

— Zău! răspunse cârciumarul.

— Vei putea să dovedești?

Capitolul XII - Se va lumina de ziuă mâine?

În trei rânduri, efortul lor comun, urmând cadența muncilor la galere, forță grilajul, care se dislocă destul de mult față de zid, ca o ușă rotită din balamale; cum se opreau însă din tras, puternica elasticitate a fierului aducea din nou gratiile în poziția lor de la început.

— Stai, zise Lambert, aruncând cearceaful.

Își șterse fruntea cu dosul palmei și o scutură de sudoare.

— Am pornit-o greșit, domnule Maynotte. Când ești în problemă, cunoști o mulțime de amănunte. Haină-Neagră, adevăratul, stăpânul tuturor, a fost deținut deci aici. El a tăiat gratiile pentru cazul când l-ar fi condamnat, Înțelegeți? Dar el nu poate fi niciodată condamnat: toată combinația este aranjată pe-ndelete. Și, vedeți, eu i-am făcut de petrecanie vizitiului din Fécamp înainte să fi fost de-al lor; fără asta, aș fi acum curat ca zăpada... El a tăiat, va să zică, toate gratiile, afară de cele două din stânga... și, cum el a fost achitat, a lăsat treabă făcută pe trei sferturi. Ia mai urcați-vă — tot fără să vă dau ordin... — și uitați-vă dacă trage oblic. Legați cearceaful de gratii în dreapta, și după aia gratiile or să se deschidă ca o tabacheră!

Ca și prima oară, André sări și se apucă de pervazul ferestrei.

Cârciumarul continua:

— Eu trebuia să țin calul pregătit, gata pentru evadare, în dreapta, cum ieși pe drumul spre Pont-l'Évêque. Omul trebuia să-mi zică așa: "Se va lumina de ziuă mâine?..." Era parola ca să-l recunosc. Dar asta n-a mai folosit, căci n-a mai fost nevoie din moment ce el, ca de obicei, a ieșit basma curată... Numai că așa l-am cunoscut eu pe Haină-Neagră numărul 2... al dumneavoastră, domnule Maynotte... m-ați

urmărit?

André își dădu drumul de sus de pe pervaz.

— Și astăzi pe dumneata așteaptă cineva pe drumul spre Pont-l'Évêque?

— Zău! făcu cârciumarul. Astăzi ori niciodată! Apoi, cu un răs jovial, oarecum forțat, adăugă: Ia ascultă, mândrule, mâine o să fie cam târziu... Hai amândoi!

Pe când André apuca cearceaful, bătea ora 1 după miezul nopții.

— Trăsnete din Brest! bombăni Lambert cu voce schimbată. Ce se mai grăbesc orologiile astea!... Ține bine!

Dar în loc să dea el însuși ascultare comenzii, se opri și începu să asculte cu capul aplecat și urechea ciulită.

De afară venea un zgomot ritmat foarte clar. Se auzeau bătăi de ciocane în lemn.

— Ce e asta? întrebă André. De când sunt în închisoare, n-am auzit așa ceva.

— Nu se ghilotinează în toate zilele! răspunse Lambert, încercând să facă haz. Apoi, stăpânindu-se, zise hotărât și cu un aer fanfaron: Este eșafodul pe care ăștia îl ridică de florile mărului...

André se înfioră.

— Prietene, izbucni Lambert deodată, la treabă!

Cearceaful apucat strâns de patru mâini zdravene se întinse coardă și Lambert, dirijând mișcarea, cântă:

— Trage, matelot!... Hei-rup!... Hei-rup!... Hei-rup!...

La al treilea efort, una din gratiile rămase intacte se rupse la nivelul pietrei, iar cealaltă cedă imediat. După expresia cârciumarului, gratiile se deschiseră ca o tabacheră.

Luna, care se rotea, prindea acum fereastra dintr-o parte, luminând locul de trecere care de aici înainte era liber. Lambert sări în sus de bucurie.

— Da, da, izbucni el în exaltarea triumfului, mâine se va lumina de ziuă sau mă ia dracul! Calul pe drumul spre Pont-l'Évêque, vasul cu trei catarge la gura fluviului Dives! Dați-i drumu', mieilor! Direcția spre Jersey, și vâsliți pe toată întinderea!

André își împinsese patul sub fereastră. Intenția lui de a evada rămăsese neclintită, dar instinctiv se gândi mai întâi la omul oare era amenințat cu moartea. Îl ajută deci pe Lambert să se ridice sus, pe pervazul ferestrei.

Lambert scoase de sub cămașa frânghia de mătase cu care se înfășurase pe piele, în jurul șalelor.

— E cam subțire, spuse cu îndoială tânărul gravor.

— Asta duce trei oameni, răspunse cârciumarul. Am putea coborî și împreună, dacă am vrea, pisicuțo, dar mămica nu face mai mult; trebuie prudență. Fii atent, ia uită-te cum se strânge un nod marinăresc!

La capătul frânghiei făcu acel laț înnodat de două ori pe care pescarii de somon îl înfășoară de trei ori în jurul cârligului de undiță fără cap și apoi îl fixă de crâmpeliul gratiei rupte. Acest punct de sprijin, ca un cap toarte scurt de pârghie, era rezistent ca însăși piatra.

— Uite, spuse el, e gata! Vântul bate în sus, avem briză bună. Măine noapte o să dormim la englezi... Ia spuneți, domnule Maynotte, soția dumneavoastră nu e tot pe undeva pe-acolo, prin Anglia?

André nu răspunse, își făcea pregătirile de plecare. Lambert, așezat comod pe pervaz, cu picioarele atârând în afară, întoarse capul și spuse:

— O să mă distrez grozav, domnule Maynotte, să vă pun pe urmele lui Toulonnais-l'Amitié!

André se bizuia pe această ură ascunsă a lui Lambert și de aceea nu se mai grăbea să-l descoase. Va afla el tot, la timpul potrivit. Cârciumarul aruncase între timp frânghia în jos, ca să sondeze distanța până la pământ, căci un profil al zidului care ieșea în afară cam la șase picioare sub fereastra lor îl împiedica să vadă mai departe, iar luna oprită cum era de diferitele construcții și de coroanele copacilor din curtea interioară, nu-și putea trimite lumina până jos, la pământ. Frânghia atinse pământul; cârciumarul mai avea în mână câțiva metri. Era bine. Cercetă încă o dată nodul, și apoi, prudent, se avântă în gol.

André nici nu-și dăduse încă seama de plecarea lui, că îl văzu stând în picioare pe profilul de dedesubt.

— Pe curând, domnule Maynotte! rosti el cu băgare de seamă. Dar, crezând că nu fusese auzit, îl fluieră ușor și adăugă: Hei, Bibi, fii atent la ciotul de gratie, să nu alunece frânghia!

André sări numaidecât pe pervazul ferestrei. Își pregătise totul pentru plecare; averea lui, precum și lunga scrisoare adresată lui Julie îi încăpeau în buzunarele hainei.

Cârciumarul era încă pe profilul de dedesubt.

— Ai, făcu el vesel, ce se mai obosesc acolo jos cu ciocanele și cu penele lor de lemn! Oamenii din Caen or să se deranjeze pentru nimic... Dă-i drumul, Fifi, ai să vezi

domnule Maynotte, cum trebuie să faci ca să zbori, când auzi cum se bat cuiele chiar în scândurile eșafodului tău!

Amândouă odată, picioarele părăsiră profilul; începu să coboare cu îndemânare și hotărâse, dar foarte încet, pentru că cea mai mică grabă ar fi făcut să-i alunece mâinile pe frânghia de mătase. André supraveghea ciotul de grație. La un moment dat el atinse frânghia, care, întinsă puternic pe deasupra profilului ca pe deasupra unui căluș, scoase un sunet de lăută. Secundele i se păreau atât de îngrozitor de lungi, încât, nemaiputându-se stăpâni, se ținu cu o mână de zid și, aplecându-se pe deasupra ieșindului, privi în jos. Nu văzu nimic altceva decât sfoara aceea subțire, un fir de păr, într-adevăr, care se pierdea în întunericul fără fund.

Lambert nu mai vorbea. Frânghia stătea nemișcată, căci orice mișcare se oprea la profil. André auzi un zgomot scurt la ciotul de grație, un zgomot aproape imperceptibil, asemănător pâlăitului unei lumânări cu feștila udă. Se ridică și se uită. Grația nu se mișca, dar muchea de sus tăia unul câte unul încet și pe-ndelete, firele frânghiei, care săreau și făceau acel ușor zgomot.

André simți în păr o sudoare rece. Luna lumina puternic grația, a cărei fisură strălucea de parcă ar fi fost făcută din mici diamante. Își frecă ochii și privi mai de aproape. Muchea de sus a ciotului era ascuțită și netedă; tăia.

— Mai repede! strigă el cu vocea sugrumată. Coborâți mai repede, pentru numele lui Dumnezeu!

Din întuneric, de jos, se auzi vocea lui Lambert:

— Ești grăbit, Bibi? N-ai totuși nimic cu eșafodul ăsta!

André strigă iar, repetând același avertisment. Vocea îi răspunse:

— Nu mai am decât două etaje. Ai răbdare.

Cei doi ciucuri din fire de mătase se îngroșau, zbârliți și încheștați. Cuvintele i se opriră în gât. Privea muchea pe care luna așeza un reflex lung, alb ca lama unui cuțit. Era fascinat. Pentru el franjurile acelea aruncau ace electrice care îi înțepau ochii încremeniți. Frânghia, îngrozitor de subțiată, se întindea și se lungea ca un fir de păr care se va rupe...

Omul care atârna acolo, la capătul ei, era un asasin ticălos, dar era un om; între el și André exista un fel de identitate. Cu o clipă înainte, André conta să se servească de el ca de un instrument, dar acum nu se mai gândea la asta. Nu mai simțea nimic decât o nevoie imperioasă de a salva această făptură târâtă spre moarte; o dorință arzătoare, ca și

cum ar fi fost vorba de un sfânt sau de o persoană iubită.

Toate acestea se petrecură fulgerător. Dacă André ai fi avut să dea ascultare imboldului care îi împingea mâinile să apuce frânghia ceva mai jos de ciot, ar fi fost tras în față, cu capul înainte.

Se auzi o pocnitură seacă, aproape nimic; frânghia dispăru cu o repeziciune uluitoare, iar pe gratie nu rămase decât un smoc de mătase răvășită.

Jos, pământul răsună înfundat. Un țipăt scurt urcă, parcă tăiat în două.

André se retrase repede înapoi. Ascultă. Vântul fâșâia prin copacii din curte. Strigă. I se răspunsese? André nu-și dădu seama. Dacă ar fi putut să facă să tacă cele două ciocane care loveau lemnul eșafodului...

Se aplecă mai în față. Se auzeau cântece. Dulgherii cântau.

— Lambert! strigă André. Lambert!

Câinele care păzea curtea inferioară urlă.

Era o rugăciune pentru vii și pentru morți. André uitase că și el era deținut și condamnat. Deodată își aminti de el și de Julie, jumătatea propriei lui inimi. Nici o extravaganță de limbaj nu ar putea exprima cât durează un minut în acele clipe de deznădejde.

Într-un minut descurajarea lui André se schimbă în febră, și creierul său trecu toate etapele care despart nimicnicia de exaltare.

Îl chema libertatea. Cu ajutorul cearceafului care îndoise gratiile se lăsă să alunece până la profil. Câștigase șase picioare. Tot cu ajutorul cearceafului putu să se aplece și să rămână atârnat în gol.

Se gândea. Din două una: sau Lambert trădase, fugind singur la ora aceasta și acum era departe, sau zăcea acolo jos, zdrobit în cădere și poate mort.

Nu putea să vadă. Nu se distingeau nimic, în afara coroanelor ofilite ale pomilor din curtea interioară al căror frunziș părea în noapte o mișcare nedefinită de valuri. Acestea puteau cel puțin să-i servească la măsurarea distanței de la locul unde se află până la pământ, erau mai mult de douăzeci de picioare de aici, de la profil, până la vârful pomilor.

I se urcă sângele în obraji și tâmplele începură să-i zvâcnească. Nu s-ar putea spune că ideea de a încerca acel salt extravagant îi încolțise în clipa în care părăsise fereastra. El voia mai întâi să vadă, și hăul întunecat putea să-l

oprească. Dar amețeaua se instalase în jurul lui, în fața lui mai ales, acea amețea care-l atrage pe om cum atrage magnetul fierul. Prin fața ochilor i se năzăreau flăcări, urechile îi vâjâiau, o forță irezistibilă îl împingea.

Nu mai era libertatea, nu mai era chiar Julie, era amețeaua. Trebuia să se scufunde în acel gol tot așa cum piatra desprinsă trebuie să cadă în fundul prăpastiei. Nimic nu îl mai oprea, în afară de nedeslușitul și neputinciosul efort al conștiinței lui muribunde. Avea chiar senzația că este aruncat; mâinile lui, în zadar crispate, vor da drumul cearceafului.

Era înzestrat cu o voință neclintită, plin de îndrăzneală; era bărbat în toată accepțiunea cuvântului. Ceea ce se poate cere efectiv unui bărbat, tot ceea ce i se poate cere este de a rămâne bărbat și de a-și privi destinul în față, așa cum creștinul altădată stătea drept și blând, cu ochii mari deschiși, în mijlocul fiarelor asmuțite împotriva lui. Uneori soarta este un leu care își recunoaște stăpânul și respectă eroismul celui puternic.

André dădu drumul cearceafului, singurul care îl mai apăra împotriva atracției pământului, dar el făcu aceasta pentru a se ridica, nu pentru a cădea. O clipă se ținu în echilibru, pregătindu-și inima împotriva slăbiciunii, mlădiindu-și mușchii împotriva violenței șocului. Avu timp să-și facă semnul crucii.

Nu era o sinucidere. Fără să se descurajeze, sări hotărât, conștient, cu membrele libere, cu sufletul plin de speranță.

Se spune că cei care sunt astfel aruncați de sus mor înainte de a fi atins pământul. Când un disperat încalecă, de exemplu, peste balustrada de la Notre-Dame, el nu mai e decât un cadavru care spintecă aerul și vine să se zdrobească pe caldarâm.

Se spune asta. Se spun multe, iar științei îi place să facă speculații subtile, așezată pe acel fotoliu cu patru picioare de argilă care se numește ipoteză.

Am cunoscut, când eram copil, un bătrân și frumos nobil, camarad al lui Rochejaquelin; înțeleg Rochejaquelin de altă dată, care spunea: "Dacă voi da îndărăt, să mă omorâți!" Pe acesta îl chema conte du Plessis de Grénédan. În tinerețea lui se pomenise la un moment dat luat prizonier al republicii, împreună cu alți doi, și dus în castelul Saumur, un donjon falnic, ale cărui creneluri se înalță la 80 de picioare de la pământ.

Într-o noapte, cei trei prizonieri traseră la sorti care să sară primul. Contele de Plessis de Grénédan avea numărul doi. Primul sări și muri pe loc; contele du Plessis sări al doilea; cel de al treilea nu sări și fu executat a doua zi dimineață.

După patruzeci de ani, contele du Plessis de Grénédan ne povestea cu plăcere, la desert, această aventură, ceea ce dovedește cel puțin că el nu murise între cer și pământ.

André, lansat ca o bombă, de la o depărtare destul de mare de zid, trecu printr-un tei, în crengile căruia rămaseră fâșii din îmbrăcăminte și din piele; apoi lovitura unei cumplite măciuci îl lăsă ca fulgerat: era sărutul pământului. Leșinul lui se pare că dură puțin, era încă noapte când fu trezit de lătrăturile furioase ale unui câine care se auzeau de cealaltă parte a zidului. Își dădu seama că se afla pe jumătate înfundat într-un maldăr de ierburi și de frunze uscate, îngrămădite sub tei, și care așteptau tomberonul. Își recăpătă memoria pe dată. Julie îi veni imediat în gând, și gândul i se înălța la Dumnezeu; mulți oameni necăjiți își iau libertatea să spună: "Mulțumescu-ți ție, Doamne", trecând, în adâncul sufletului lor, peste jignitorul abuz al melodramei.

Fără prea multă greutate, André se ridică în picioare; nu avea nici un os rupt. Lătrăturile câinelui începuseră să provoace o oarece larmă, care nu prevestea nimic plăcut în curtea alăturată; dar o liniște totală domnea în cealaltă parte a clădirii în care se afla fosta lui celulă. Prima grijă fu să fugă; făcu un pas spre zidul împrejmuitoare; gândul la cărciumar îl aduse înapoi.

Nu căută mult; la câțiva metri de locul unde căzuse, o masă întunecată păta pavajul cenușiu care mărginea curtea. André nu avu nici o îndoială: trebuia să fie nefericitul Lambert.

Lambert era acolo, în adevăr, prezentând vag atitudinea unui om chircit; capul îi atârna înainte și atât de jos, încât ceafa devenise partea cea mai de sus a corpului. Amândouă mâinile crispate țineau frânghia. Unul din picioare se afunda în pământ, celălalt, întâlnind marginea pavajului, era complet zdrobit.

Fără îndoială, căzând, Lambert nu se mai mișcase. Moartea trebuie să fi fost fulgerătoare.

André îi pipăi încheieturile mâinilor ca să-i caute pulsul; mâinile deveniseră rigide; îi pipăi inima; nu mai bătea.

Mâna lui însă dădu peste o hârtie — pașaportul. Îl luă.

Văzu un copac ale cărui crengi atingeau zidul. André nu își cunoștea nici suplețea, nici forța. Câteva minute după aceea, el mergea pe stradă cu pas liniștit, ca un om fără griji. Trecuse peste două obstacole.

În acest timp, închisoarea se umplea de zarvă. Ora 2 bătuse demult, și actorii dramei funebre își făcuseră intrarea în celula condamnatului la moarte. Astfel fusese descoperită evadarea.

În ciuda orei matinale, străzile erau pline de oameni, cea mai maro parte venind de la țară. Ei nici nu se culcaseră în noaptea aceea, pentru ca să aibă loturi bune în jurul ghilotinei. Cei care avuseseră norocul să mai vadă o ghilotină o descriau celor mai tineri. Se vedeau șarete venind de foarte departe, căluți șchiopătând de oboseală, pietoni de-a dreptul sleiți de puteri. Speranța ghilotinei susținea toate oboselile. Adevărații musulmani nu simt oboseala atâta vreme cât durează pelerinajul la Mecca.

De-a lungul drumului său, André nu auzea decât: ghilotină, ghilotină, ghilotină. În Normandia noi avem un fel sentimental de a pronunța acest cuvânt; ghilotină, sună vesel și alintător.

Te poți gândi oare fără amărăciune la dezamăgirea care-i aștepta pe atâția săteni cinstiți? Cutare tată își aduce tânăra familie cale de șase leghe pe un drum nenorocit; cutare tânăr fermier, prea îndrăgostit, își aduce cu căruța fermiera lui iubită, ca să-și țină făgăduiala făcută în ziua nunții.

Și darul de nuntă avea să lipsească! Și acele suflete de copii aveau să verse lacrimi în fața nemeritului decepției. Atâta drum irosit; și când oare, de aici încolo, vor mai putea vedea o ghilotină împodobită?

Pe măsură ce se depărta de cartierul închisorii, André grăbea pasul. O mare neliniște îl frământa. El nu-și pregătise această aventură; îi lipsea un plan; încerca să pună ordine în idei și nu putea.

Fără să-și dea seama, se îndreptase mai întâi spre cartierele mărginașe, spre podul Vaucelles; pe acolo ieșea el de obicei din oraș ca să se plimbe cu Julie de cealaltă parte a râului Orne, pe pajiștile de la Louvigny; își aminti vag itinerariul cârciumarului: drumul spre Pont-l'Évêque.

Se întoarse, având grijă să facă un lung ocol în jurul Palatului de Justiție, și ajunsese în împrejurimile bisericii Saint-Pierre. De fapt, el era acum Lambert, simțea aceasta confuz, dar stăruitor. Protecția ocultă care îl înconjura pe

asasin, afiliat la misterioasele confrerii, îi aparținea cel puțin pentru o noapte.

Se spune că anumite lucruri atrag atenția fără să vrei; și, sunt amintiri care stăruie în memorie. La cotitura străzii Froide, memoria lui André îi strigă deodată aceste cuvinte banale, care aveau rezonanța unei formule cabalistice:

"Se va lumina de ziuă mâine?"

Lambert îi făgăduise povestea lui *Se va lumina de ziuă mâine*, poveste pe care André ar fi putut să o lege cu cea mai importantă întâmplare din tinerețea lui, care îi lăsase o puternică amintire. Dar Lambert nu mai avusese timp.

Lambert îi făgăduise multe alte lucruri.

Nu se poate spune cât îl regreta André pe Lambert. Căci ideea lui fixă revenise cu violență din chiar primul sfert, de oră de libertate; își dădea seama că va deveni preocuparea întregii lui vieți, alături de singurul sentiment care îi stăpânea inima: dragostea lui pentru Julie.

Lambert își asumase singur sarcina de a face lumină pe acest drum, la capătul căruia se găsea Diavolul lui, omul care mătura totul în urmă, omul care trecea mereu nepedepsit, aruncând o pradă nevinovată justiției, inventatorul machiavelic al unei asigurări împotriva pericolului furtului și al crimei, sălbaticul abil care-și ascundea urma ca un Huron^[25] al pudurilor virgine în chiar mijlocul civilizației noastre — Haină-Neagră, Toulonnais-l'Amitié...

O poreclă aparținând mai multora, un nume fals aparținând unuia care avea zeci de nume!

Nimic, într-un cuvânt, sau aproape nimic! Iar cârciumarul Lambert murise, luând cu el întregul secret!

André se opri în fața bisericii Saint-Pierre. De aici, o stradă ducea spre șoseaua de Paris, cealaltă spre Pont-l'Évêque. Se putea merge spre dreapta sau spre stânga.

Spre dreapta era Julie și un pericol aproape de neînălăturat.

Spre stânga era exilul, necunoscutul și așteptarea unui prilej favorabil de a se răzbuna.

André o luă spre stânga și începu să alerge.

Când trecu de ultimele case din Caen, zorile albeau o fâșie îngustă a orizontului.

Sub primul copac de pe șosea stătea un om cu un cal. Omul îl văzu venind și nu se mișcă.

— Hei, băiatule, strigă hotărât tânărul gravor, nu știi, *se va lumina de ziuă mâine?*

— Dii, Bijou! făcu țărănoiul, dezlegându-și calul. Apoi răspunse: Măine, desigur, stăpâne, și azi la fel... Dumneavoastră sunteți domnul Antoine?

— Păi cum! răspunse André.

Țăranul avea o bonetă albă de bumbac trasă pe ochi.

— Trebuie musai să știu, zise el liniștit. Dacă vă întreb, nu e cu supărare.

Își scoase boneta, dar nu rămase cu capul gol, căci avea două, puse una peste alta; își scoase haina, dar nu i se văzu cămașa, haina era dublă, ca și boneta. I le întinse pe amândouă lui André, împreună cu un pantalon cafeniu de cânepă, pe care îl ținea înfășurat sub braț.

Într-o clipă André își lepădă hainele de deținut și își făcu toaleta.

Țăranul se uita la el și căska.

— Bijou trebuie înapoiat la Dives, la Guillaume Menu, spuse el, întinzându-i căpăstrul lui André, care sări imediat în șa. Marea e la ora nouă; barca va fi acolo, la marginea apei. Bem și noi ceva?

André îi aruncă o piesă de argint, și țăranul își ridică a doua bonetă spunând:

— Drum bun, stăpâne!

În dimineața aceea, jandarmii călare galopau pe toate drumurile din împrejurimile Caenului. Nu găsiră nimic altceva decât populația întristată care se întorcea fără să fi văzut ghilotina.

Bijou se dovedise un căluț zdravăn. La ora 9 își mânca liniștit porția de fân la ieslea lui Guillaume Menu de la Dives. Vântul din amont sufla mereu. O barcă de pescari se și îndrepta cu pânzele în vânt, dincolo de nisipuri, și cărnele pe lângă stâncile Calvadosului. André se așezase în spate; era la el acasă, pentru că îl întrebasese pe stăpânul bărcii: *se va lumina de ziuă mâine?*

Capitolul XIII - André către Julie

Jersey, Saint-Hélier, 25 decembrie 1825. La mulți ani, Julie, iată Crăciunul. Copilul și-a pus ieri seară pantofii la gura sobei? Ce jucării i-a adus Isus?

Și eu am cadourile mele, Julie; Crăciunul mi-a dat ceea ce

căutam de atâta timp, un om de încredere, care îți va înmâna pachetul cu scrisorile mele. Când am plecat din Franța în august trecut, abia m-am putut stăpâni să nu-i încredințez jurnalul meu de deținut acelui țăran de treabă care mi-a adus calul. Dar a fost bine că am rezistat tentației. Oricum m-aș gândi, țăranul acela făcea parte dintr-o confrerie de care pomenesc ades în scrisorile mele. El era acolo din ordinul omului care a însemnat pentru noi pieirea, dar care, fără să știe, m-a și salvat.

De o săptămână, cu și mai multă ardoare decât până acum, am căutat un om de legătură, să-ți pot alina tristețea biete tale inimi. Duminica trecută mi-a căzut în mână un ziar franțuzesc din luna septembrie. Citesc însetat tot ce vine din Franța; tot ce vine din Franța îmi vorbește de tine.

Poți să-ți închipui ce am simțit citind numele meu, numele nostru de fapt, imprimate în această foaie care se publică la Paris. Am simțit un fel de amețală. Nemernicii, sunt nebuni; speră fără încetare; am crezut într-un miracol, într-o demascare, într-o reabilitare. Din moment ce vorbeau despre noi, voiau să spună fără îndoială că pânza de pe ochii judecătorilor noștri căzuse.

Franța, Europa, lumea întreagă n-ar fi oare interesată să audă acel strigăt care ar proclama nevinovăția unui condamnat? O asemenea întâmplare, cunoscută și publicată pe larg, nu ar trebui să miște întreaga omenire?

Un suflet readus din adâncul infernului nu ar însemna o mare sărbătoare? Numai că, biata mea soție scumpă, în ziarul acela nu se vorbea despre reabilitarea noastră; spun *noastră*, că tu ai fost acuzată că și mine, și tot ca și mine ai fost condamnată. Acolo era pur și simplu anunțarea morții mele.

Un *fapt divers*, cum i se spune.

Și numaidecât m-am gândit că tu ai fi putut să citești acest fapt divers, că de fapt ai fi putut să-l citești chiar în ziua apariției gazetei, adică în luna septembrie, și, deci, de mai bine de trei luni, tu mă crezi poate mort.

Dacă aș fi știut... Poate celelalte gazete nu vor fi publicat această știre fără importanță. Poate bunătatea lui Dumnezeu ți-a păzit biata ta liniște.

Poate. Între timp eu sufeream martiriul, și dacă n-aș fi găsit omul care îmi trebuia, cred că aș fi venit la Paris, cu orice risc.

Căci am temeri pe care nu ți le-am spus decât pe jumătate. Lambert, acel nenorocit care a fost pentru puțin

timp tovarășul meu, îmi spusese ceva, dar nu tot. Călăul nostru te cunoștea; te văzuse și te-a lăudat, a spus că ești frumoasă...

Dar vreau să-ți spun, pentru că altfel simt că înnebunesc; vreau să-ți spun ce scria ziarul acela franțuzesc, din luna septembrie.

Julie, pe acel demon eu îl cunosc. Este cel care... Dar oare l-ai recunoaște tu pe acel fluture de noapte?... La Paris el ar putea să se apropie de tine fără să-ți inspire neîncredere. Nenorocirea plutește deasupra noastră. Am avut un vis îngrozitor.

Ah! Mi-am dat eu bine seama, distanța este prea mare de la Caen la Sartène, dar nenorocirea are aripil...

Și iată-mă vorbind iarăși despre ceea ce aș vrea să trec sub tăcere! Despre ziar. Este descrisă dubla tentativă de evadare, a cărei adevărată relatare o vei găsi însă în scrisorile mele. Ei povestesc faptele în felul lor, după cum li se vor fi prezentat lucrurile, iar după ce au aflat că Lambert cârciumarul urma să fie executat a doua zi, au adăugat:

"Conform aparențelor, cei doi condamnați avuseseră posibilitatea să se înțeleagă prin zidul dintre celulele lor. Fiecare și-a avut rolul lui. Asasinul Lambert se angajase să spargă zidul de piatră și să procure frânghia; hoțul Maynotte să taie gratiile de la fereastra celulei lui, care dădea în curtea numărul 2.

- *E de mirare că astfel de operațiuni s-au putut întâmpla sub nasul gardienilor. S-a deschis o anchetă administrativă și se vor aplica pedepse cu toată severitatea. Numitul Louis, angajat al închisorii și paznic al lui Maynotte, a fost încarcerat chiar a doua zi după evadare.*

- *După toate aparențele, André Maynotte, mai tânăr și mai sprinten, a coborât primul. A ajuns fără piedici până la nivelul curții și a putut sări cele două obstacole; Lambert, mult mat greoi, s-a agățat apoi de frânghia gata roasă; greutatea corpului lui a retezat-o la nivelul ferestrei, și nenorocitul s-a prăvălit de la o înălțime fără îndoială foarte mare, căci a doua zi i s-a găsit corpul complet zdrobit.*

- *În ce îl privește pe Maynotte, toate cercetările poliției au fost zadarnice timp de mai multe zile; succesul evadării lui părea să fie deplin, când o scrisoare oficială a primarului din Dives, sosită de sâmbătă seara la Caen, a venit să confirme o dată mai mult acțiunea directă a Providenței.*

● *Există motive să se creadă că Maynotte luase drumul mării pentru a încerca să treacă în Anglia. Detașamentele de jandarmi fuseseră îndreptate fără rezultat la gurile râurilor Orne și Dives și, în fiecare zi, împrejurimile coastei au fost scotocite minuțios. S-a aflat astfel că un om călare a fost văzut plecând din Caen în dimineața evadării, iar calul fusese adăpostit la Guillaume Menu, fermier din Dives.*

● *Omul acela avea un pantalon de cânepă cafeniu, o haină cenușie și o bonetă albă de bumbac. Or, pe plaja de la Divette a fost găsit sâmbătă dimineața un cadavru cu figura mâncată, e adevărat, corpul oribil mutilat (anul acesta marsuinii^[26] se găsesc în cârduri pe toată coasta), și îmbrăcăminte sfâșiată; se vedea însă că fuseseră un pantalon cafeniu, o haină cenușie, și o bonetă albă de bumbac.*

● *Totul ne face să credem că Maynotte (André), îndrăznețul răufăcător, a dezlegat vreo barcă din împrejurimi, dar că și-a găsit moartea încercând să treacă în Anglia."*

Julie, ar putea să-mi prindă bine, căci morții nu mai sunt urmăriți.

Dar ce vei fi gândit tu, soția mea scumpă? Oh, dar dacă vei fi citit ziarul, câte lacrimi! Căci mă iubești, sunt sigur; această certitudine este singura mea avere. Îmi aduc aminte ce mi-ai spus la despărțire.

De duminică, parcă nu mai am răbdare. Trebuie să-ți vorbesc, trebuie să mă înțelegi. Binecuvântat să fie Domnul că mi-a trimis în sfârșit un om în care pot avea încredere!

Îl cheamă Schwartz, și numele acesta mai întâi m-a speriat, dar mi-a făcut și plăcere, căci îmi amintea de scumpă noastră casă din piața Acacias. Când a intrat prima oară la patronul meu (sunt lucrător la un armurier), voia să-și cumpere o pereche de pistoale. Era în urmărirea unui datornic și se simțea amenințat. Acest lucru nu mi-a plăcut — atâta osteneală și timp pierdut pentru niște bani, totdeauna m-a uimit.

Îți aduci aminte? Și pe imperiala diligentei era un Schwartz în seara plecării tale. Un biet călător, cu un pachet sub braț? Dar sunt atâția Schwartzi din aceștia! Și nu poate fi același, pentru că afirmă că n-a fost niciodată la Caen și este bogat.

Nu știi de ce mereu mă gândesc la călătorul cu pachetul mic sub braț. Venise în ajun la vecinul nostru, la comisarul de poliție. Oricât de neînsemnate, toate întâmplările din ziua

aceea mi se par nemaipomenite. Le-am așezat în amintirea mea; le păstrez grămadă, dar le voi pune în ordine într-o zi; va veni timpul când voi fi pe o pistă de unde să urmăresc totul cu înflăcărare, până la capăt; simt asta, în vinele mele curge sânge corsican.

Și știi care e culmea? Îmi încolțise ideea că acel călător de pe imperială, acel Schwartz, putea să fie Haină-Neagră.

Toate ideile din lume mi-au venit rând pe rând. Caut.

Iată însă o ocazie care m-a împăcat cu acest cumsecade domn Schwartz: dacă vrea banii de la acel datornic, este pentru a se căsători cu o femeie pe care o iubește.

A făcut cunoștință cu patronul și îi aud vorbind. Iubește, vrea tot aurul din lume pentru regina inimii lui!

Nu i-am cerut încă nimic; dar contez pe el, îi voi vorbi în numele iubirii lui. Pleacă mâine dimineață, voi sta de vorbă cu el astă-seară.

Aș prefera să-ți trimit toată inima mea fără ca mesagerul să-ți afle numele. În orice caz nu va ști ce legătură e între noi, și mai am timp până diseară să mă gândesc. Tu, Julie, ai rezolva totul jucându-te.

Până atunci, pe curând. Adaug mai jos adresa mea. Te sărut de o mie de ori. Vino, dacă vrei, cu copilul; pot să muncesc și nu v-ar lipsi nimic.

Și mai ales răspunde-mi, răspunde-mi foarte repede. Am să număr orele. Încă o mie de sărutări. Te iubesc mai mult ca altădată. La mulți ani!

Saint-Hélier, Jersey, 30 ianuarie 1826. Iubita mea soție, am numărat zilele, treizeci și patru de zile lungi. De două ori, de trei ori timpul ca să primești scrisoarea mea și să răspunzi! Ți-am trimis tot ce îți scrisesem de șase luni încoace; tot ce am gândit, tot ce am suferit. Nu ai primit pachetul? Acel domn Schwartz îmi făgăduise, totuși!

Este poate greșeala mea. Am șovăit jumătate de an până să-ți adresez un rând, și nu am mai fost în stare să țin piept nerăbdării de a-ți vorbi în sfârșit, după o tăcere atât de lungă; am tremurat de spaimă. Tu ești condamnată: cea mai mică imprudența te-ar putea costa libertatea. Și, Doamne! Pentru a-ți proteja libertatea, am suferit atât! De aceea nu am îndrăznit să acționez de-a dreptul. Nu mai eram neîncrezător față de acel domn Schwartz care părea un tânăr cumsecade; dar când e vorba de tine, nu m-aș încrede nici în propriul meu frate!

Am luat-o pe ocolite. Nu cred că sunt tare abil. Mă sperii degeaba. Domnul Schwartz nu știa cui duce scrisorile. Am inventat o combinație misterioasă, prea lungă ca să ți-o mai explic, și pe care acum o găsesc absurdă, din zi în zi mai absurdă, pe măsură ce timpul se scurge și nu primesc nimic de la tine.

Trebuia tocmai acum să te expun? Nu știu dacă aș fi fost tot atât de nenorocit în celula mea din închisoarea din Caen!

Ar fi trebuit să plec numaidecât la Paris. Parisul e mare; te ascunzi mai bine decât în oricare altă parte. Te-aș fi regăsit, acum am fi fost din nou împreună.

Ce s-a întâmplat cu scrisoarea mea? Acel Schwartz este oare un om civilizat? Sau nu te-a găsit? Căci, niciodată, oh, niciodată, chiar în momentele mele de disperare și nebunie, nu merg până la a te bănuî, soția mea!

Am încredere în tine, e ultimul meu refugiu. Nici nu-mi trece prin minte că ai primit scrisorile mele și că ai fi neglijat să-mi răspunzi. Gândul acesta m-ar ucide.

De două zile stau în casă. Nu am o boală anume, dar sunt foarte bolnav. Mă apucă spaima că aș putea să mor fără să te văd.

Patronul meu are multe amabilități față de mine. Dacă aș vrea, mi-ar împrumuta bucuros banii necesari ca să vin în Franța.

14 iunie 1826. Nimic de la tine, Julie. Am fost foarte bolnav, aproape de moarte. M-am trezit după un somn care a durat luni de zile. De ce nu am murit în această febră în care uitam de toate! Ah! Te-am revăzut și te-am avut iarăși în brațe.

Nimic din Franța! Nimic! Sunt atât de slăbit, încât nu pot nici să mă gândesc măcar că aș putea porni într-o călătorie.

Nu-mi vine să cred: suntem deci la aniversarea nenorocirii noastre. Un an! Tu ce faci? Ce s-a întâmplat cu tine?

Uneori te văd moartă. Să-mi dea Dumnezeu puterea să plec!

3 iulie. Julie, m-am îmbolnăvit din nou. Cele câteva cuvinte pe care le-am scris m-au istovit de puteri. Vino, ah, vino! Te iubesc.

8 septembrie. Nimic de la tine! Sunt pe picioare. Am putut să merg până la malul fluviului. Privirea mea căuta țărmul Franței. Am aici, la piept, toate scrisorile. Le scriu că să ți le trimit, dar ar însemna să te pierd. Scrisorile nu

valorează nimic; ele, cel mult, îmi amăgesc gândurile. Voi veni eu.

12 septembrie. Dumnezeu să mă ocrotească, Julie, plec. În câteva zile vei fi în brațele mele!

Oh, cât de veselă și frumoasă e marea! Plec, nădăjduiesc, te iubesc! În sfârșit prima oră pe care o trăiesc cu adevărat de douăsprezece luni încoace!

Capitolul XIV - În Franța

Era în a doua jumătate a lunii septembrie. Se arătau zorile în piața Acacias, ai cărei tei îngălbeniți își și îmbrăcaseră mantia de toamnă. O pâclă ușoară se ridica de la pământ ca un abur; dar cerul irizat de nori sidefii, anunța o zi frumoasă.

Toate casele de la intrarea pieței dormeau liniștite. Prin lumina difuză a dimineții trecea moș Bertrand, stingând felinarele.

Pe o bancă din piață, la câțiva pași de ultimul felinar aprins încă, stătea un om. Capul nu i se vedea de sub pălăria mare de pai, iar lângă el se odihnea un balot mare, de vânzător ambulant.

— Ei, prietene, zise moș Bertrand, e mai ieftin aici decât la han?

Omul nu-i răspunse.

— Când ați sosit, continuă Bertrand, vorbăreț ca toți singuraticii, poate erau închise hanurile? Ei, dar nu te necăji, prietene. Într-o oră o să se deschidă cârciumile.

Și spunând acestea, potrivi stingătorul pe feștila felinarului. Piața rămase într-o lumină cenușie și uniformă. Aburul de ceața plutea compact, ridicându-se spre coroana pomilor.

Bertrand se sprijini de prăjina cu care stingea felinarele.

— De fiecare dată când aprind sau sting aici, intră el în vorbă, îmi vine nu știu cum. Sunt sigur că și peste o sută de ani dacă aș mai trăi, mi-aș aduce aminte de tot ce am văzut pe banca asta.

Foarte ades moș Bertrand își formulase astfel introducerea care aducea după sine întrebarea obligatorie:

"Ce-ai văzut pe banca asta, moș Bertrand?"

Dar negustorul ambulant nu părea curios căci nu puse nici o întrebare.

De aceea moș Bertrand se văzu obligat să exclame:

— Ah, ah! Sunteți curios să știți ce am văzut, nu-i așa? Nu e nici un secret. O să vă spun cu toate că nu vă cunosc absolut deloc. Uite, asasinul Maynotte și femeia lui pe locul ăsta stăteau în noaptea aia: chiar pe locul unde stați dumneavoastră. Două mândrețe de oameni, cam așa: bărbatul, în jur de douăzeci și cinci, femeia, foarte tânără și care scosese din minți pe toți zăpăciții din oraș. Atunci, în noaptea aia, la început am crezut că era vreo combinație amoroasă și dacă așa stăteau lucrurile, bărbatul o să dea bănuțul ca să tac din gură... Când colo... era vorba de bani, și nicidecum de dragoste!... Număra dumnealui bilete de bancă, atâtea câte foi ți-ar trebui să faci o carte, iar nerușinata nu s-a sfiit să spuie: sunt alea patru sute de mii de franci din casă de bani Bancelle.

Moș Bertrand tăcu, vrând să cântărească efectul celor spuse. Negustorul ambulant rămânea însă nemișcat ca o piatră...

— Se vede treaba continuă moș Bertrand, cu oarecare ciudă, dumneavoastră nu sunteți de prin regiune din moment ce nu vă mirați. Casa aia de fier costa scump; fusese adusă de la Paris. Un fel de capcană de prins hoți; și în capcana asta s-a găsit prinsă mănușa de fier de la soții Maynotte de-acasă... Auziți, în noaptea ăia mi-au oferit o jumătate de vin, dar asta nu m-a oprit să vorbesc... Și numai datorită mie justiția a putut să răzbune societatea! Aici moș Bertrand, rezemat tot în prăjina lui, își îndreptă spinarea cu legitimă mândrie: Nu ești de prin regiune, omule, continuă el, se vede. Mi-ai fi strigat numaidecât: Dumneata ești, care va să zică, moș Bertrand, dumneata — că doar sunt cunoscut ca un cal breaz după ce am jucat rolul important în afacerea aia. Douăzeci de ani de muncă silnică, auzi dumneata, numai atât: vreau să spun pentru cei doi Maynotte, că cucoana era... cum să-ți spun, dar asta vrea să zică, înțelegi, că și-a luat zborul... cu bani cu tot. Într-un cuvânt, familia Bancelle, curățată! Ah, pe vremea aia țineau casă mare la oraș, castel la țară și trăsura luxoasă, mă rog. Bine le-au făcut... Și se vorbește că acuma caută de lucru... Ce ai dumneata în pachet, prietene, hai?

Când moș Bertrand pronunțase cuvântul Bancelle, capul vânzătorului ambulant se lăsase în piept, și așa, cu capul în

jos, îi răspunse la întrebare:

— *I don't speak French, sir.* (Nu vorbesc franceza, domnule.)

Moșneagul strânse pumnii și își umflă obraji.

— Angliș! exclamă el. Savoiaard d'Angliș! M-a lăsat până la capăt și am vorbit de pomană!

Și se depărtă furios.

Străinul rămase singur pe bancă, tot nemișcat și cu bărbia în piept.

Ziua care se arăta încet-încet trecu pe sub borurile largi ale pălăriei lui, luminând o față palidă, obosită și tristă. Mulți oameni din prietenosul oraș Caen s-ar fi întrebat văzând acest obraz: "Unde oare l-am mai văzut noi pe omul acesta?" Dar prea puțini ar fi fost aceia care să poată răspunde la întrebare: ar fi trebuit să facă efort să-și cerceteze amintirile de demult și nu le-ar fi trecut prin minte întâmplările petrecute de curând în care ar fi găsit tocmai cheia enigmei.

Omul se obișnuise să măsoare timpul prin transformările realizate; ele sunt un instrument de precizie, care rareori dă greș. Când transformarea se realizează prea repede, oamenii se miră și nu înțeleg.

De altfel, André Maynotte murise înecat; i se găsisese corpul pe plaja de la Divette.

Străinul își ținea genunchii cu mâinile împreunate. Privea drept înaintea lui. Ultimii tei din piață se pierdeau în pâcla deasă care cuprinsese și casele. Totuși privirea străinului spre aceste case se aținea, cu deosebire spre una din ele; s-ar fi spus că o vede într-adevăr. Era foarte atent și din când în când buzele lui palide se mișcau încet, rotunjind cuvinte care nu semănau limbii engleze.

"Acolo era! Doamne! Doamne!" se auzea spunând.

Către ora 6, rarii trecători începură să circule prin piață; o rază de soare străpuse ceața și contura modesta fațadă a casei spre care se uita călătorul. Pe buzele lui apăru un surâs trist.

Primul care își deschise obloanele fu Granger, omul care închiria cai; apoi obloanele de la primul etaj izbiră zidul cu zgomot, și doamnă Schwartz, pe cap cu o bonetă de noapte, apăru în balcon, alături de Éliacin.

Străinul așteptă până la ora 7 dar cealaltă prăvălie pe firma căreia putea încă citi numele lui Maynotte nu se deschise.

La ora 7 și jumătate își puse din nou balotul în spinare

și o porni spre periferia orașului. În drum, străinul nu încercă să-și vândă marfa de parcă ar fi venit în Caen numai să se așeze pe banca din piața Acacias și să privească îndelung de la distanță prăvălioara cu obloanele trase.

Totuși la un moment dat se opri între cartierul Saint-Martin și podul Vaucelles, pe lângă prefectură, în fața casei izolate care are în apropiere o grădină. Doi copii strigau și se jucau prin iarbă, în dosul unor tufe de liliac. Străinul se apropie de gardul modest și privi. În timp ce copiii se jucau, tatăl lor, așezat pe un scaun țărănesc rășfoia niște dosare, iar tânăra soție broda, supraveghindu-și copiii. Familia judecătorului Roland era matinală.

Pe fața palidă a străinului se văzu un surâs binevoitor. Fără voie mâna lui schiță un gest care semăna a binecuvântare. Apoi își văzu de drum.

Dincolo de podul Vaucelles privirea lui visătoare cuprinse drumul spre Vire urca șerpuitor o pantă ușoară ce domina pășunile bogate ale departamentului Orne. Se pomeni vorbind singur: "Pe acolo a fost..."

O cabrioletă trecu podul; calul negru înhămat la ea galopa ca un vârtej. În leagănul cabrioletei stătea o tânără pereche; bărbatul trase hățurile brusc și de îndată se pierdură într-un nor de praf pe drumul spre Vire.

Străinul se așează și-și sprijini capul în mâini. "Black!" murmură el.

La o leghe și jumătate de Caen, pe drumul spre Alençon, în câmp se vedea o căsuță înconjurată de ferme mari. Casa modestă, dar curățică avea ușa larg deschisă spre drumul vicinal, de care o despărțea doar un gard de măceș din loc în loc rărit. În dreapta și în stânga grădinii se vedeau răzoare de legume cultivate cu grijă, mascate de o perdea strălucitoare de nalbe roșii în plină floare. În livada din spatele casei se vedeau merii nu prea înalți care își îndoiau crengile sub bogată povară a fructelor.

Două coarde de viță și un trandafir roșu cățărător, apărute cu grijă de un grilaj de șipci împodobeau fațada casei până la acoperiș. Trandafirul părea un buchet mare între cele două ferestre și fiecare dintre coardele de viță sprijinea o adevărată ghirlandă de aguridă cu ciorchini imenși.

Era locuința doicii Madeleine. În Normandia țăranul care are o casă, oricât de modestă ar fi, se consideră bogat dacă soarta i-a hărăzit o gospodină bună; și Madeleine era într-adevăr o gospodină model. Omul care are o astfel de nevastă

poate să mai adoarmă din când în când încălzit de băutură, fără ca averea lui să se clatine. Tot ce câștiga pe zile-muncă merge la casa de economii; se trăiește, aproape din ce scot pe bucățica de pământ cultivată de soție, și se trăiește destul de bine.

Madeleine era la câmp, în spatele livezii, săpa cartofii; bărbatul muncea poate la vreun arendaș vecin; bătrâna mamă trăgea la vârtelniță, supraveghind cratițele, iar copilul se juca în praf lângă pietrele de la prag. De o parte și de alta a gardului de măceș, doi cai voinici de jandarmerie pășteau grav iarbă proaspătă.

Orice cal care are cinstea să aparțină jandarmeriei capătă numaidecât o înfățișare liniștită și mândră, care îl deosebește de confrății lui. Am văzut cai bătrâni de jandarmerie puși la plug; trăgeau mai drept decât alții; cum nu mai trăgeau drept, își săltau capul și privirea lor semeată părea să spună țăranului ale cărui ordine le îndeplineau cu o politețe demnă: "Brigadier, aveți dreptate."

Brigadierul și jandarmul său, așezați la masă, beau cu voluptate conținutul unui castron de cidru. Jandarmul asculta; brigadierul povestea întâmplări nemaipomenite.

— Vinovatul, spunea el nu fără eleganță, se ascunde pentru moment sub diverse deghizări nevinovate, de negustor ambulant sau ce burghez călătorind pentru plăcerea lui sau pentru afaceri, pe care le efectuează în interesul familiei lui. Mi s-a întâmplat, la începutul carierei mele, când nu eram gradat ca acum, să mă întâlnesc nas în nas cu un răufăcător fără să-mi trezească nici cea mai mică bănuială. Dar încetul cu încetul am dobândit experiență, încât ar fi greu, cu toate șireteniile născocite de ei, să mă facă să cred că norii sunt din piele de vițel. Profesiunea asta cere să fii mereu atent și cu ochiul ațintit asupra celor mai neînsemnate lucruri. Omul cinstit nu te înfruntă niciodată când îi ceri politicos actele, doar dacă s-ar găsi în neînțelegeri cu familia sau în situații care nu sunt conforme cu legea, al cărui caz deosebit...

— Domnule brigadier, îl întrerupse jandarmul, uite un caz deosebit care merge peste câmp, acolo, sub deghizarea negustorului ambulant.

Omul nostru din piața Acacias venea într-adevăr pe scurtătură. Apoi se oprise de cealaltă parte a drumului, pe taluzul unui lan de grâu, și se uita la copil.

— Pentru că ești nou aici la noi, îi răspunse brigadierul jandarmului, nu m-ar supăra deloc dacă mi-ai aduce imediat

o dovadă a capacității dumitale, Mangiot. Executarea!

Când străinul îl văzu pe Mangiot apărând în pragul ușii, coborî panta taluzului și se îndreptă spre el.

— Nu locuiește aici Madeleine Brebant?

Întrebând, el continua să se uite la copil. Auzindu-l, copilul își săltă capul blond, îndreptând spre el doi ochi mari, albaștri, care surâdeau; îl examinează din cap până-n picioare și deodată nu-l mai interesează și își continuă joaca prin praf.

Jandarmul Mangiot înainta câțiva pași și, cu un ton plin de amabilitate, îi spuse:

— Este căutat aici în canton un oarecare vagabond care a comis delictul de incendiere, dând foc dinadins și cu rea-voință clăilor de fân ale lui Jean Poisson, comuna Coville din apropiere. Faceți-mi serviciul de a-mi arăta actele dumneavoastră, în interesul dumneavoastră și al siguranței publice.

Străinul își scoase numaidecât portofelul și puse în mâna jandarmului un pașaport pe numele de Antoine Jean, negustor ambulant, vizat recent la primăria din Cherbourg.

— Liber! comandă de departe brigadierul, care ascultase semnalmente silabisite cu voce tare. Corespunde!

Străinul era foarte aproape de copil; acesta, după ce îl privi iar, spuse:

— Țsta calcă pe pietrele mele.

Fruntea străinului se roși și paloarea feței se accentuă și mai mult. Trecu pragul și întrebă tare unde ar putea s-o găsească pe Madeleine. Bătrâna îi arătă spre locul împrejmuit.

Madeleine muncea în plin soare, cu capul înfășurat într-o basma; avea o sănătate perfectă, o inimă zdravănă, cânta în gura mare refrenul unui cântec de prin părțile locului. Când îl văzu pe vânzătorul ambulant ieșind din livadă și îndreptându-se spre câmpul de cartofi, îi strigă:

— Te-ai ostenit degeaba, prietene, am ace, am ață și am și pânză.

Străinul însă înainta fără să-i răspundă. Tot privindu-l, Madeleine păli.

— Omule nefericit, dumneata ești? bâlbâi ea, căzându-i sapa din mână. Apoi, dându-se câțiva pași înapoi, își făcu semnul crucii: Domnul Maynotte a murit totuși de-a binelea! își zise ea cu o spaimă superstițioasă. Toată lumea știe asta, iar cei care știu să și citească i-au văzut numele tipărit în ziare!

Vânzătorul ambulant înainta mereu. Madeleine își acoperi ochii cu mâinile.

— Dacă o să trebuiască o liturghie... mai zise ea cu vocea tremurândă.

De felul ei, era o femeie curajoasă, dar curajul se manifesta față de oamenii vii.

— Madeleine, îi spuse André, care nu se opri decât aproape de ea, nu am murit. Poți să mă atingi dacă vrei...

— Eu să vă ating? izbucni femeia cu un fel de spaimă.

— Madeleine, continuă André cu un ton blând și resemnat, nu merit tocmai eu să produc groaza oamenilor cinstiți. Pe patimile lui Cristos, îți jur, sunt nevinovat!

— Și ea susține asta, gândi cu voce tare Madeleine, privindu-l printre degetele cu care continua să-și acopere ochii.

Și, la urma urmelor, era lumină și soarele strălucea pe cer. Stafilele nu apar în plină zi. Madeleine murmură:

— Eu nu sunt judecător, domnule Maynotte. Domnul să aibă milă de dumneavoastră! Apoi, cuprinsă de o altă spaimă, împotriva căreia soarele nu avea nici o putere, izbucni: Dar, om nenorocit! Este căutat cel care a dat foc clăilor de fân de la Poisson. Toată regiunea e împânzită de jandarmi! Dacă v-ar întâlni...

— Jandarmii sunt la dumneata acasă, Madeleine. Chiar acum am vorbit cu ei.

— Ah... făcu doica, rămânând cu gura căscată. La noi! Jandarmii! Și le-ați vorbit!... Luați-o pe acolo, domnule Maynotte, când vă întoarceți, și-i arăta spre fundul terenului împrejmuit. Fiindcă cer actele la toată lumea.

— Mi-au cerut și mie actele, Madeleine.

— Ah, vai de mine! Dacă v-ar fi arestat în casa mea...

— Trebuie să știi, Madeleine, că nu mă mai cheamă Maynotte. Am luat alt nume...

— Ah! făcu doica pentru a treia oară. Și ea la fel! Apoi adresându-i-se din nou: sunteți schimbat...

— Da, zise încet André, foarte schimbat. Chiar copilul meu nu m-a recunoscut.

Ochii i se umeziră. Buna inimă a Madeleinei tresări.

— Ea a venit pe aici? întrebă André după o clipă de tăcere.

— Da, răspunse Madeleine, a venit de trei ori.

— Numai de trei ori! murmură André.

— Parisul e departe și prin regiune afacerea nu a fost

uitată.

— Nu și-a arătat niciodată dorința de a lua cu ea copilul?

— Niciodată. Ea știe că îi e bine la noi.

— Bună Madeleine, Dumnezeu să te răsplătească!

André păru că ezită, apoi cu vocea complet schimbată, o întrebă:

— De mine ți-a vorbit?

— Niciodată, răspunse doica.

André se clătină și fu obligat să se așeze. Doicii i se făcu milă de el și adăugă:

— Să știți, că veșmintele vorbesc în locul ei. E în mare doliu.

— Mulțumesc, îngână André. Sunt foarte ostenit, cu toate astea trebuie să pornesc din nou la drum. Vreau s-o găsesc pe Julie. Am făcut destule leghe pentru asta.

Așa cum am spus, lui Madeleine i se făcuse milă. Dar ea era din Normandia.

— Banii sunt cu ea la Paris? îl întrebă.

O adevărată disperare se arată în ochii lui André Maynotte care îi răspunse cu un geamăt:

— Și, totuși, dumneata ne cunoșteai bine, Madeleine!

— Cum îi spuneau mașinăriei ăleia de fier? mormăi Madeleine. Mănușa de oțel? De s-ar fi găsit o sută de martori care să spună: "Domnul Maynotte a dat lovitura asta", eu la toți le-aș fi răspuns: Cunoaștem! Cunoaștem!... Dar mănușa?... De fapt, povestea asta nu mă privește pe mine, căci copilul nu e răspunzător, scumpul nevinovat!

Capitolul XV - La Paris

André se ridică.

— Am venit să aflu de la dumneata unde aș putea s-o găsesc pe soția mea, spuse el hotărât. Nu sunt supărat pe dumneata Madeleine, aparențele au fost împotriva mea.

— Adresa e în casă, în cartea mea de rugăciuni, răspunse femeia; numele străzii pe prima pagină, numărul pe ultima... Cartea e sub fereastră... Drum bun, domnule Maynotte... și dacă o să aveți bani mai mulți... se spune că văduva și copiii domnului Bancelle au ajuns cerșetori pe la

Paris.

André se depărtă încet și femeia se apucă din nou să-și sape cartofii. Lucrând, se gândea:

"Nu, nu, nu l-aș fi crezut în stare de așa ceva atunci... și totuși, uite cum a ajuns! Și atât de palid!... Ca și ea!... Bunul dobândit în mod necinstit nu folosește, asta e sigur... Ar fi mai bine să nu mai vină pe aici... și nici ea... cu toate că băiețelul nu e răspunzător..."

Brigadierul și jandarmul plecaseră în căutarea incendiatorului de șure de paie din Poisson. André găsi cartea de rugăciuni. O luă pe motiv că vrea să-i arate copilului icoana de la început. Pe prima pagină văzu scris strada Sourdrière, iar pe ultima se putea citi numărul 21.

André își ascunse lacrimile în timp ce sărută copilul și plecă, luându-și legătura în spinare.

După două zile, către ora 10 dimineța, mai palid și umblând parcă mai greoi, André ieșise din curtea poștei de la Paris și întreba pe comisionarul din colț dacă știe unde e strada Sourdrière.

Era o zi frumoasă, de sfârșit de vară. Parisul își vedea de treburile lui matinale și părea un stup în plină activitate. Zăpăcit de această forfotă cu care nu era deprins, mergea de-a lungul străzii Saint-Honoré după indicațiile comisionarului; trecu de biserica Saint-Roch, al cărei orologiu albastru arăta ora 10 și jumătate; la colțul unei străzi înguste, singuratic și triste, citi pe o tăbliță indicatoare: *Rue de la Sourdrière*.

Se opri, își simțea inima strânsă ca într-o gheară.

De ce oare să-l cuprindă atâta neliniște tocmai în momentul când trebuia s-o găsească pe Julie?

Existau pe vremea aceea la Paris, și chiar foarte aproape de locul unde se opri, cartiere mizerabile, cartiere murdare: mai există la Paris și zone lugubre, în care mizeria ascunde crima. Și, fără discuție, această stradă Sourdrière, pe unde nu am putut niciodată să trec fără să mă înfior, nu este nici murdară nici viciată, nici sordidă. Este fără îndoială deosebită, îngrozitor de rece, de părăsită, de tăcută. Este ca o oază a morții plasată în mijlocul exuberantei forțe de viață. Sunt acolo hoteluri foarte frumoase, dar paralizate, grădini care mucegăiesc; soarele trece pe deasupra, fără să pătrundă, și de fiecare dată când vreo trăsură rătăcită se încumetă și hurducă pe caldarâmul vechi de o sută de ani, dar care e în perfectă stare, făpturi stranii se apleacă peste balcoane triste, privind cu uimire acel ceva care se mișcă și face zgomot. De

îndată ce trece trăsura, ferestrele se închid la loc; se închid pentru multă vreme; păianjenii știu asta și își cârlesc, plini de încredere, pânzele care poate nu vor mai fi deranjate înainte de șase luni. Numele i se potrivește de minune; strada aceasta este mută și surdă. Nu vine de nicăieri, nu duce nicăieri. Între cele două rânduri de case sumbre, însuși cerul este parcă în doliu și se plictisește.

André nu era din Paris. Această uluitoare și profundă tristețe este înțeleasă numai de parizieni. Deci nu aspectul deprimant al străzii îl făcu să dea înapoi. I-ar fi trebuit puțină stăpânire de sine și calmul omului optimist care să-i dea imbold.

Se retrase și se pierdu din nou, înfricoșat, în zarva străzii Saint-Honoré.

Nu mai avea curaj. Toată această tulburare se transformă într-un presentiment. Îl împresura o spaimă vecină cu nebunia simțea crescând în jurul lui amenințarea unei cumplite nenorociri.

Ce nenorocire? Nu fusese de ajuns rănit de loviturile soartei? De ce se mai putea el teme și ce nouă suferință se mai putea adăuga martiriului lui?

Orologiul de la Saint-Roch bătu ora 11; le numără mașinal de pe treptele altarului fecioarei unde îngenunchease. Intrase fără să-și dea seama de ce; și tot fără să-și dea seama parcursese tot naosul, de la ușa mare până la absidă, căzuse în genunchi și începuse să se roage, și poate nici nu-și dădea seama că într-adevăr se ruga.

La un moment dat parcă se trezi; își împreună mâinile și gândurile i se înălțară înflăcărate către Dumnezeu. Rugăciunea naivă, mai veche decât omul, rugăciunea ale cărei cuvinte "Iartă-ne nouă greșelile noastre precum și noi iertăm greșităilor noștri" îi veni pe buze.

Dar când ajunse la aceste cuvinte, încetă să se mai roage; se gândi.

Exista un om pe care nu îl putea ierta.

Un necunoscut, este adevărat; dar jurase în sinea lui să-și irosească toată viața, dacă va fi nevoie, ca să-l găsească.

Pentru ce? Ca să se răzbune?

Aceasta rugăciune sfântă nu îngăduie răzbunarea. Ea se întoarce împotriva celor care vor să se răzbune. Iar cei care vor să se răzbune, spunând această rugăciune își cer propria lor condamnare.

Îngenuncheat, cu capul între mâini, André se gândea la

toate acestea.

Ființa lui era stăpânită de un sentiment mai puternic chiar decât răzbunarea: acest sentiment era dragostea. Avea o teamă — poate superstițioasă — de această condamnare, pronunțată chiar de el, împotriva celor care urăsc. Ura lui era dreaptă, răzbunarea legitimă; dar în fața lui Dumnezeu, căruia îi înalți rugăciunea, nu exista ură dreaptă, nici răzbunare legitimă. După legea lui Dumnezeu, iertarea este o strictă datorie.

André se frământa. El ceruse cerului după legea talionului: "Ai aceeași milă ca și mine". Dar ce fel de milă dacă, din întâmplare, ieșind din biserică, ar fi dat peste omul care îi răpise toată fericirea? Dacă Haină-Neagră, dacă Toulonnais-l'Amitié — căci el nu avea decât nume din acestea bizare pentru a-l numi pe cel care era obiectul urii lui — iar fi apărut deodată în cale și o voce revelatoare i-ar fi strigat în ureche: "Uite-l!"?

Nu există printre toți creștinii credincioși — și André moștenise din Corsica un fond de credință neclintit — nu există nici unul care să nu fi dus tratative măcar o dată în viață cu Providența, care să nu fi discutat, să nu se fi tocmit cu ea și să nu-i fi pus condiții, în Bretagne naivii pelerini îi spun bunei sfinte Anne d'Auray: "Dacă tu vei face asta, eu voi face aia". Este un târg. De ce nu? Dumnezeu, mai îngăduitor decât înțelepciunea nu va socoti drept impietăți toate aceste simplisme ale inimii.

André Maynotte, absorbit total de meditația lui, aplecat spre sfaturile rugăciunii, pledând însă pentru dreptul lui uman, nu se socotea a fi necredincios. El asculta de cele sfinte cu candoarea forței, iar pasiunea lui susținea cu tărie această dezbatere. Și Iacob luptase împotriva Domnului.

Fruntea îi era scaldată de sudoare, obrazul palid; nu vedea nimic din ceea ce se petrecea în jur. Rămăsese cufundat în gândurile lui, iar problema mistică îi frământa conștiința cu o claritate extraordinară. De o parte ura, de cealaltă dragostea. Din punct de vedere uman, cele două sentimente trebuiau să se contopească, căci numai din dragoste pentru soția lui îl ura pe tenebrosul factor al ruinei lui: acel om era asasinul tuturor minunatelor bucurii ale dragostei lui; acel om ștersese primele lacrimi din ochii soției lui; pentru cei doi îndrăgostiți acel om purta numele de despărțire și exil. Din punct de vedere religios, însă, acea contopire subtilă nu mai există; există răul și există binele,

fără trăsătură de unire între ele. Trebuie ales. Și André se străduia să aleagă.

Speranța că se va răzbuna prinsese în el rădăcini adânci; făcea parte din propria-i viață; să ierte, i se păru mai întâi ceva cu neputință și lipsit de credință.

Dar rugăciunea protesta ca un stăpân: "Calcă în picioare ura ta. Dumnezeu îți va înapoia iubirea!"

Biserica, pustie la început, se umplea de lume din ce în ce. O mișcare continuă înspre sacristie și lumânări multe ardeau în altar.

André nu vedea nimic.

Oboseala atâtor zile îl doborâse. Credea că încă mai meditează; o toropeală plăcută îl învăluia ca într-o ceață. Încetul cu încetul gândurile alunecară în visare.

Vedea chinul fermecător al lui Julie, ai cărei ochi surâzători îl chemau. Era dragostea lui. Între ea și el, se căsca o prăpastie — era ura lui.

Astfel se simboliza legea rugăciunii. El implora milă; rugăciunea rămânea neînduplecată: "Îți voi ierta greșelile așa cum tu vei ierta celor care ți-au greșit!"

Din naos, unde se înghesuia mulțimea curioasă, străbăteau zgomote. Orga făcu să răsunе un acord prelung. Toate acestea — și gălăgia mulțimii, și sunetele orgii — se amestecau în visul lui André și dădeau sentința rugăciunii.

Totuși, nu era duminică și nici altă sărbătoare. De ce atâtea lumânări la amiază? Și muzica aceea? Și mulțimea? André nu știa și nici nu îl interesa. Visând sau gândind, el se lupta cu pasiunea lui și totodată împotriva lui Dumnezeu.

Nu departe de el, între sacristie și pictura Calvarului, într-unul din colțurile laterale ale capelei Fecioarei, stătea în picioare un bărbat care privea intrigat spre naos. De mult nu l-am mai întâlnit pe domnul Lecoq, comis-voiajorul de case de bani care îi făcuse un dar atât de generos lui J.-B. Schwartz al nostru: l-am fi recunoscut imediat după figura lui deschisă și mândria insolentă. Costumul lui de călătorie fusese înlocuit cu o toaletă elegantă de oraș, în culori îndrăznețe. Se afla acolo printre curioși, bineînțeles, și părea să pândească sosirea cuiva.

Din locul unde stătea putea să vadă mijlocul naosului și jur împrejurul sacristiei, unde asistența începea să facă un rând dublu în fața ușii.

Ușa sacristiei își deschise amândouă canaturile; trecu un fel de procesiune apoi mulțimea se agită deodată fără

măsură; o pereche îi urmă pe preoți: mireasa în rochie albă, cu o coroniță de flori de portocal pe cap, mirele în haină neagră. În ciuda prezenței impunătoare a paznicului bisericii, lumea se cocoță pe scaune. Domnul Lecoq de-abia zărea prin mulțime. Dar de-ajuns ca ochii lui să capete o strălucire și buzele să schițeze un surâs bizar.

Orga cântă din nou. Era o cununie: o cununie bogată.

Parisul, bătrânul copil, degeaba e capitala unei lumi inteligente, el tot își păstrează curiozitatea provincială.

Parisul vrea să vadă mireasa; Parisul, despre care se spune că e atât de împovărat de treburi; el încetează să se mai ocupe de destinele Universului de îndată ce trece pe stradă cu câine îmbrăcat, și, oricât de atrăgător ar fi spectacolul, el își va întoarce privirile chiar de la girueta revoluționară dacă vede trecând o căruță cu maimuțe.

Ca să poată vedea o ducesă sau pe soția unui bancher intrând la bal, Parisul va înfrunta curajos congestia pulmonară: ca să contemple mireasa, se va cățăra pe scaunele bisericii. În fond, de ce nu? El nu îi vrea răul lui Dumnezeu.

După ce mirii își luară locurile, cele două rânduri se retraseră de-a lungul părților laterale, ca să poată privi mai bine. Domnul Lecoq, pe care nu ne este îngăduit să-l confundăm cu simplii gură-cască, nu-și schimbă locul și își păstră acel surâs bizar. O clipă rămase nemișcat, cu mâinile la spate, și gura lui mare schiță un câscat; dar exact atunci, aruncându-și ochii din întâmplare spre capela Fecioarei, îl văzu pe André ingenuncheat în fața altarului. Tresări; obrajii i se roșiră și, cu o mișcare instinctivă, înainte doi pași, ca să se ascundă după o coloană. De acolo își strecură spre André o nouă privire rapidă și bănuitoare. Obrazul lui își schimbă din nou culoarea.

"Pe toți dracii! murmură el cu o profundă uimire. El este! Chiar el! Ce mai aventură!"

Precauțiunile pe care le lua erau absolut de prisos, căci André nu-și dădea câtuși de puțin seama de ceea ce se petrecea în biserică. Lupta, din inima lui nu putea fi ceva confuz; ura îi era puternică și stăruitoare, călăuzită de o voință neînduplecată de pedepsire; dar dragostea era însăși ființa lui: dragostea pentru Julie trebuia să învingă.

Absorbit cum era de acea stare de beatitudine din care rațiunea părea eliminată, gândurile i se întorseseră deodată la prezența sa în Paris, fără ca freamătul din jur să fi contribuit

la această trezire. Țelul călătoriei, Julie, îl chemă parcă și izgoni ultimele incertitudini. Își împreună mâinile și spuse:

"Îl voi uita pe cel care mi-a făcut atâta rău. Nu voi căuta nici să-i aflui numele, nici să-i văd fața. Nu mă voi răzbuna. Făgăduiesc și jur, numai să o găsesc pe Julie a mea, să mă iubească mereu și să fim fericiți!"

Cu inima grea de neliniște, se ridică în picioare. Chiar dacă pare sau nu copilăresc, pactul fusese încheiat. Toate grijile, și nesiguranța care îl frământaseră în timpul călătoriei și de la sosirea lui la Paris se risipeau. Își cumpărase, desigur, fericirea. Dar, având în vedere caracterul său, o plătise cu un preț foarte mare.

După ce se închină, se întoarce; printre coloanele altarului principal văzu ora de pe orologiul de la ușa mare. Arăta 12 și jumătate. Se miră cât de mult timp trecuse și nu mai simți altă dorință decât să iasă din biserică și să se ducă în sfârșit la locuința lui Julie.

Pentru cel care nu cunoștea biserica Saint-Roch erau marcate locurile de trecere. Ușa laterală, așezată lângă sacristie, nu părea să comunice cu exteriorul. De aceea, André se îndreptă spre ușa mare, care dădea în strada Saint-Honoré.

După ce făcu primii pași, se opri mirat; el intrase într-o biserică aproape goală, iar acum o mulțime de oameni se înghesuiau pe ambele părți laterale.

Domnul Lecoq făcu înconjurul coloanei, ca să nu fie cumva văzut, și acum îl privea pe André din spate, cu o lăcomă curiozitate. Pe buze îi flutura același zâmbet batjocoritor, care părea să spună: "Ce-o să ne mai distrăm!"

Lui André nu-i trecea prin minte că cineva stătea și îl observa de aproape și cu atât mai puțin că aici, de-a lungul culoarelor aglomerate, îl aștepta o lovitură care va stârni curiozitatea semenilor lui.

Oamenii din jur nu se rugau; vorbeau, și André trecu printre primele rânduri fără să acorde nici cea mai mică atenție vorbelor schimbate pe care le auzea. Primele cuvinte fură:

— Nici un ban, domnule Jonas, nici o centimă!

Totul fusese spus pe un ton categoric de către o femeie grasă, sangvină, căutând să-l convingă pe un bărbat blând și palid. Apoi femeia grasă adăugă, în timp ce André încerca să o ocolească:

— Și venită aici cu nimica toată pe ea, crede-mă! Nici

părinți, nici familie! Lecții de gitară cu ora, ce! Asta spune tot!

Domnul Jonas, bărbatul slab, care ținea una din acele dughene cu mărfuri de toaletă care sunt înțesate în cartierul Saint-Roch, îi răspunse:

— Și cuminte ca o icoană, trebuie s-o recunoaștem. Au venit destui pe la noi să ne întrebe ba una, ba alta pe socoteala ei. Ar fi câștigat tot ce-ar fi vrut, că plăcea bărbaților, dar a fost de neconvins!

Doamna Coûtant, femeia grasă și roșie în obraji, ridică din umeri.

— Povești, ca să-și ascundă jocul! mormăi ea. De frumoasă, e frumoasă. Dar virtutea! O femeie în *a* și în *i*, care nu e nici proprietăreasă, nici rentieră, nici negustoreasă! Du-te, dom'le și te plimbă!

André reuși să treacă de doamna Coûtant, care îl apostrofă acră:

— Nu se împinge în biserici! Și-așa sunt destui care vin aici numai ca să se frece de femei!

— Sau să intre cu mâna prin buzunare, apăsă domnul Jonas.

— E splendidă! se auzi spunând un tânăr ridicat în vârfurile picioarelor vrând să zărească mireasa.

Un bărbat serios și bine îmbrăcat decretă în numele moralei practice:

— În afaceri, e o treabă serioasă să te căsătorești cu o femeie frumoasă!

— Glumețule! îi răspunse un obraznic.

André nu își întoarse capul în direcția naosului. Sensul acestor trâncăneli depășea preocupările lui. Cu greu, reușise să se strecoare printre oameni un metru sau doi, cam până în dreptul altarului principal.

Două replici se încrucișară de la dreaptă spre stânga, o cifră un nume. Simți că i se face rău. În dreapta lui auzi:

— E om de patru sute de mii de franci!

În stânga:

— Nu-l cunoașteți pe domnul Schwartz?

Sensul lugubru al proverbului te oprește să vorbești de funie în casa spânzuratului. Când dintele nenorocirii a mușcat adânc un om, există o mulțime de cuvinte, de împerecheri de cuvinte, de nume, de date, de cifre, care devin pentru el ceea ce este funia pentru spânzuratul din proverb.

Schwartzii mișună, și de douăzeci de ori pe oră cifra

patru sute de mii de franci poate reveni în discuțiile oamenilor de afaceri. Cu toate acestea, André se opri locului, să-l privească pe vecinul din dreapta și pe vecinul din stânga lui. Numele îl frapase îndeajuns, dar cifra reînviase în el acea oră de groază; numele și cifra, adunate la un loc, suprimară locul unde se afla și zilele scurse și, readucându-l la Caen, începu din nou martiriul lui.

Vecinul din dreapta îi era necunoscut, ca și vecinul din stânga. Rămase locului, tulburat. Un al treilea spuse în spatele lui:

— Alsacianul ținea la căsătorie! Dacă frumoasa Giovanna l-ar fi refuzat, și-ar fi zburat creierii!

Cu mult înainte ca paracliserul să fi ajuns în mijlocul mulțimii, André se și afla la grilaj. Mâinile lui crispate strângeau barele și, plin de spaimă și de speranță, privea înnebunit spre balustrada în fața căreia stăteau în genunchi noii căsătoriți.

Nu-l vedea bine decât pe bărbat; nu era altul decât J.-B. Schwartz. Simți că se sufocă, de-abia putând să mai respire. Din cauza preotului, nu putea să vadă mireasa. Continua să spună:

— Nu, nu este ea!

Dar a fost o chestiune de secunde. Schimbându-și poziția, preotul nu mai stătea în dreptul miresei; obrazul ei trist, dar nemaipomenit de frumos, apăru de sub coronița de flori de portocal, și mintea lui André se întunecă. Mâinile crispate se desprinseseră de pe grilaj. Scoțând un strigăt sfâșietor, se prăvăli ca fulgerat.

Capitolul XVI - Domnișoara Fanchette

La acel strigăt, Julie Maynotte, Giovanna-Maria Reni, sau doamna Schwartz, căci de acum înainte acest ultim nume îi aparținea, ridică ușor capul și privi spre locul de unde se auzise.

În minunata melancolie a ochilor ei se vedea o profundă și resemnată tristețe. Era frumoasă ca altădată. Poate chiar mai frumoasă.

J.-B. Schwartz, ginerele, căci el era, alsacianul sărac din

primele noastre pagini, care avea acum un capital de patru sute de mii de franci și care o lua de soție pe această minunată făptură, aruncă întâi o privire fugară și geloasă către soția sa; apoi, îngrijorat, se uită discret spre grilaj.

Alsacianul nostru se schimbase. Figura lui mai păstra trăsăturile ascuțite, de om slab. Dar prinsese puțină culoare și se mai împlinise.

Atât soția lui, cât și el nu văzură altceva decât un torent de capete care se agitau. André, într-adevăr, zăcea fără cunoștință pe lespezile bisericii.

Mireasa își aplecă din nou capul spre cartea de rugăciuni, iar J.-B. Schwartz, crezând că fusese un incident banal, își relua ținuta demnă, impusă de această împrejurare.

Era o nuntă bogată. Nimic din ceea ce putea da strălucire acestei ceremonii nu lipsea. Toate candelabrele aprinse, clerul gătit.

Și Julie purta numele Giovanna. Cineva spusese mai adineauri: "O persoană în *a* și în *t*"... Adevăratul nume al lui Julie al soției lui, nume pe care fusese nevoită să-l poarte din nou chiar din propria lui inițiativă, era Giovanna-Maria Reni.

Poate e numai spaima lui? Sau vreo asemănare de nume? André râse ca un copil care aude o poveste absurdă.

Și totuși își întoarse privirile spre naos, stăpânit de astă dată de dorința de a vedea. Între el și altar, unde mirii stăteau în genunchi, se interpunea o coloană groasă.

Schwartz! Patru sute de mii de franci! Cifra exactă a sumei de bani închise în casa de fier a domnului Bancelle!

— Ascultați! se auzi din mulțime. Ascultați!...

Se făcu într-adevăr liniște, pentru că paracliserul își făcu apariția în ușa sacristiei și apoi lovi în pardoseală cu bățul halebardei pacifice. Preotul își începu slujba.

Schwartz! Auzise bine: Schwartz! Omul căruia la Jersey îi încredințase pachetul cu scrisori se numea tot Schwartz.

— Purtau corespondență când el a fost plecat la Jersey, îl auzi André pe ultimul interlocutor.

Năuc, André se uită la cel care vorbise.

— Ascultați! Fiți atenți! se auzi iar din mulțimea care umplea biserica. Mirele a spus *da*.

André nu auzi acel *da* al mirelui; în schimb, o altă voce, atât de șoptită, încât de-abia se auzise, îi lovi puternic sufletul. Capul îi căzu în piept, ca și cum o greutate cumplită l-ar fi zdrobit dintr-o lovitură. Apoi, se uită înnebunit în jurul său și, furios, se năpusti în mulțime, ca să ajungă degrabă la

grilaj, între cele două coloane.

De acolo putea să vadă.

Împingând înapoi, în dreapta și în stânga, cu o brutalitate neașteptată, pe bărbații și femeile care îi stăteau în cale, cu ochii congestionați și buzele fără culoare, spunea gâtuit de emoție:

— Nu e ea! Mințiți! Mințiți!

Parisul se teme de atacurile de epilepsie; cu toate acestea, se îngrămădește bucuros să le privească. Este și în asta puțină distracție, oferită gratis în afara sărbătorilor naționale. În jurul lui André se făcu la un moment dat un cerc dintr-un singur rând de trupuri omenesti, deasupra cărora atârna o imensă coroană de capete.

Lumea îl văzu că avea spume la gură. Paracliserul o porni în pas de procesiune, pentru a restabili ordinea. Doamna Coûtant fu auzită spunându-i domnului Jonas:

— Anul trecut, la balul de la Tivoli, un englez, așa ca acesta a mușcat trei femei: două modiste și-o slăbănoagă... în cele mai fastuoase odăjdii și orga care intona cele mai zgomotoase acorduri. Naosul de-abia cuprindea o asistență atât de numeroasă; mulțimea se înghesuia mai ales pe culoarele laterale, acel refugiu al curioșilor. Dar oamenii care umpleau naosul nu păreau a fi din familie. Se pot vedea destule nunți mai puțin fastuoase, dar mai bine anturate^[27].

Un Schwartz, devenit om de patru sute de mii de franci, nu duce lipsă de rude, bineînțeles, și nici de prieteni; dar aceste rude și acești prieteni fac parte dintr-o anume treaptă socială.

Cât despre frumoasa mireasă, nici din partea ei nu se vedea nimeni. Numele de Giovanna Reni arăta originea străină. În fond, pentru un Schwartz, această căsătorie era o alianță lamentabil de romantică. S-ar fi putut însura cu o fată dintr-o familie de negustori, cu o jumătate de milion pe puțin... Așa se vorbea.

Ceremonia continua nestingherită, în timp ce paracliserul, ajutat de câteva persoane binevoitoare, îl ridicau pe André ca să-l ducă în sacristie. Domnul Lecoq urmărirea de la distanță de cinci-șase pași și parcă foarte gânditor.

Avusese comedia sperată, violentă de la prima scenă. Ce mai voia, și ce gânduri frământau creierul lui insolent?

Majoritatea curioșilor se opriră la ușa sacristiei. Domnul Lecoq trecu pragul. În toată biserica unde totuși se aflau, dat fiind această ocazie, numeroși negustori cu vază și persoane

bine situate — nu ați fi găsit un om care să inspire mai multă încredere decât el. Domnul Lecoq, cu figura lui deschisă și liniștită, îmbrăcat cu o eleganță sigură și dând la o parte cu blândețe pe toți care îi împiedicau trecerea, era astăzi unul dintre acei oameni cumsecade care fascinează câinii în lanț și risipește ipohondria dăunătoare a portăreselor.

El intră, mergând direct spre cei care îl înconjurau pe bolnav. Grupul, compus din cei mai modești slujbași ai bisericii, emitea păreri:

— E din băutură...

— Criză de epilepsie!

— Câteodată necazurile... începu un binevoitor.

Dar paracliserul, sentimental și milos ca toți oamenii înalți, zise:

— Să nu uităm că se văd deseori dintr-ăștia care mor de inimă în zilele de cununie!

Domnul Lecoq îi atinse brațul:

— Permiteți?

Se dădură la o parte, căci suna ca un ordin. Domnul Lecoq luă mâna lui André și-i pipăi pulsul.

— E medic! se auzi șoptindu-se.

— Nu, prieteni, zise domnul Lecoq cu un surâs binevoitor, nu sunt medic. Și scoțându-și punga, puse o piesă de argint în mâna paracliserului: Tânărul acesta nenorocit este o rudă de-a mea, adăugă el. O boală îngrozitoare! Vă rog, o trăsură, dar numaidecât!

Unul din ajutoarele de la sacristie se apropie să asculte. Domnul Lecoq adăugă:

— Locuiesc foarte aproape, strada Gaillon. Luați una din trăsurile de la nuntă; va fi înapoi înainte de terminarea slujbei.

Și în timp ce băiatul pleca, domnul Lecoq dădu câteva informații bine primite despre "îngrozitoarea boală". Își făcu astfel o oarecare popularitate. Ca din întâmplare, lăsă să-i scape numele lui și calitatea de asociat al casei "Berthier și Compania", celebră pentru fabricarea de case de bani.

După câteva minute André se afla culcat, îmbrăcat cum era, chiar în patul domnului Lecoq, într-o cameră destul de mare, mobilată cu un oarecare gust, dar în foarte mare dezordine.

Acest domn Lecoq avea preocupări artistice; puteau fi văzute la el o mare varietate de pipe, dar și mult praf. Dacă avea medicamentul special pentru sincopele pretinsului său

văr, este esențial să spunem că nu se grăbea să i-l administreze.

O grijă mai serioasă îl preocupa: aceea de a face inventarul buzunarelor lui André; sărac inventar! André nu avea decât pașaportul pe numele Antoine și o pungă veche cu trei monede de aur în ea.

Domnul Lecoq poate nici nu căuta altceva. Văzând pașaportul, surăse surprins și căzu pe gânduri. După zece minute, domnul Lecoq își luă iarăși pălăria și ieși.

"Trebuie să-l consult pe Tatăl-tuturor", se gândi el cu voce tare.

Cum stătea așa întins în pat André părea mort. Tatăl-tuturor era oare medic?

Cu atât mai bine dacă era medic, căci sincopa lui André dura de mai bine de o jumătate de oră.

Mergând în pas susținut, ca un om hotărât, sănătos, cum de fapt și era, fără să alerge, domnul Lecoq ajunsese la o locuință foarte frumoasă din strada Thérèse, cu înfățișarea unui hotel. Strada Thérèse se întinde pe o mică porțiune din foburgul Saint-Germain, îmbucată în acest cartier hibrid, atât de bogat și atât de sărac, numit Buttedes-Moulins. Domnul Lecoq intră în această casă nemaipomenit de curată și bine întreținută; nu luă în seamă anunțul care avertiza: "Vorbiți cu portarul". Lăsă în dreapta un peron întunecat, ducând la o ușă închisă, și intră printr-un fel de ușiță secretă burgheză, ajungând la scara de serviciu.

Un valet, cu o înfățișare venerabilă, aproape monacală^[28], îl întâmpină grav, spunându-i:

— Domnul colonel prânzește, domnule Toulonnais.

Tatăl-tuturor era un colonel.

Domnul Lecoq urcă.

În casă nu se auzea nici un zgomot. Mirosea puternic a aer închis. Pe palierul primului etaj se deschidea un coridor care ducea la scara principală, largă, cu o balustradă somptuoasă de fier. Domnul Lecoq o apucă pe coridorul mic. Valetul, care semăna cu un călugăr, nu îl însoțise. În vasta și frumoasa casă a scării mari, pustie de sus până jos, impresia de singurătate devenea atât de certă, încât s-ar fi spus că locuința e părăsită cel puțin de o sută de ani.

După ce traversă palierul, pardosit în romburi albe și negre domnul Lecoq puse mâna pe clanța singurei uși protejate de o împletitură de fier, dar un obiect de formă bizară, pornind de la etajul superior, descrise o curbă savantă

și, lovindu-i pălăria, i-o zbură la vreo patru pași. Tot atunci, un hohot de răs ascuțit, scurt, străbătu tăcerea.

— Fanchette! Drăcușor turbat! bombăni furios domnul Lecoq. Ai să mi-o plătești!

Un nou hohot de răs făcu explozie. Un cap de fetiță, palid și izbitor de inteligent, apăru printre ecusoanele de fier forjat ale balustradei, într-un imens cadru de păr negru.

— Puțin îmi pasă de tine, l'Amitié! se auzi o voce limpede, înțepătoare ca vârful unui briceag. Bunicul are să te dea afară dacă, mă plictisești!

Proiectilul era un buchet mare și murdar de flori veștede îmbibate cu apă. Domnul Lecoq se temea de fetiță, căci îi trimise o bezea.

Copila putea să aibă 10–12 ani; era o domnișoară mică, dar formată, și bluza ei de pânză cenușie, împodobită cu găitane roșii, centura o frumoasă talie de femeie în miniatură. Trăsăturile feței păreau ale unei fete de 16 ani, pe puțin. Erau delicate, grațioase, dar îndrăznețe.

Ceea ce frapa însă era insolența din privirile ochilor neobișnuit de mari și strălucitori care înseninau paloarea mată a obrazului straniu.

Sărutării trimise de domnul Lecoq, Fanchette îi răspunse cu unul din acele gesturi provocatoare de care abuzează ștregarii Parisului.

— Mai avem o surpriză, spuse domnul Lecoq. V-ați terminat.

Și dispăru. Domnul Lecoq împinse ușa. Un bătrân uscățiv, slab și al cărui obraz de ceară ar fi desfătat privirea unui amator de fildeșuri antice era singur într-o imensă sufragerie. El muia cu plăcere bucățele de pâine neagră într-un ou fiert. Numai atât se vedea pe masa acoperită cu pânză cerată.

— Bună ziua, domnule colonel, spuse domnul Lecoq intrând.

— Ei, frumoasa mea nepoată s-a măritat? întrebă bătrânul în loc de răspuns la salut.

— Căsătoria s-a perfectat, zise domnul Lecoq.

Colonelul dădu din cap mulțumit.

— Frumosule tânăr! murmură el. Și zici că-l avem la mână l'Amitié?!

— Mai avem o surpriză, spuse domnul Lecoq. V-ați terminat prânzul?

Bătrânul împinse ouarul^[29].

— Mi-am dat demisia, zise el cu un aer bănuitor. Dacă e pentru afaceri, adresează-te biroului.

Domnul Lecoq puse pe masă, în fața bătrânului, pașaportul pe numele Antoine (Jean).

— Ei! exclamă colonelul foarte mirat. Apoi, după o clipă de tăcere: Oare prostănacul acela de Lambert a înviat?

— Nu el, patroane, ci André Maynotte, armurierul din Sartène, omul cu mânușa, bărbatul dintâi al frumoasei dumneavoastră nepoate care tocmai s-a căsătorit acum cu J.-B. Schwartz!

Bătrânul sări în picioare foarte speriat. Era înalt și trupul lui descârnat juca în costumul negru, larg.

— Cel care a fost la închisoarea din Caen, urmă liniștit domnul Lecoq, și a stat în celula căreia i-ați tăiat pe vremuri gratiile, cel care trebuie să fi ascultat ultimele secrete ale lui Lambert, într-un cuvânt, cel care știe tot.

— Tot? repetă colonelul, a cărui siluetă se gârbovi din nou.

Surâdea.

Avea nasul coroiat până aproape de gură, fruntea îngustă de la o tâmplă la alta, dar înaltă, dreaptă, craniul foarte alungit spre spate. Gura lui, deformată din cauza lipsei dinților, dădea acea linie bătrânicioasă asemenea unei cicatrice. Pleoapele, lungi, aproape îi acopereau ochii, care străluceau de o vie inteligență. Vechii militari sunt ușor de recunoscut; la el însă nu găseai nimic care să justifice acest titlu de colonel.

— Am făcut timp de cincizeci și doi de ani afaceri, declară el cu demnitate, fără să socotesc întâmplările din Italia, din vremurile bune. Justiția nu mi-a căutat gâlceavă decât o singură dată, dar și atunci a cedat. Gratiile puteau să fie tăiate de unul sau de altul: coplării!

— Lambert cunoștea toată combinația, zise încet domnul Lecoq.

Pleoapele lungi ale bătrânului căzură peste ochi.

— Au mai fost denunțate judecătorilor nu o dată. Ei nu vor să creadă. *Codul* e o unealtă despre care ei gândesc că e un apanaj numai al lor. Și, la urma urmei, dacă băiatul ăsta ne stingherește, a mai murit o dată!

Totul fusese spus pe un ton de glumă.

— Am înțeles bine? întrebă domnul Lecoq după o clipă de facere. Ați spus: "Băiatul ăsta a mai murit o dată"?

— Cui i-ar mai păsa de dispariția lui? murmură

colonelul. Decesul lui André Maynotte a avut loc la Dives;
toate ziarele au scris atunci!

— Și este o mare diferență, nu-i așa, patroane, între a comite o crimă și între a lăsa natura să acționeze. Dacă nimeni nu se interesează de treburile lui, acest Maynotte doarme ca să nu se mai trezească niciodată: răspund eu de asta.

Colonelul începu să se plimbe prin cameră cu pași hotărâți.

— Schwartz ăsta are o stofă de mare financiar, se gândi el eu glas tare. Acum e rudă cu mine. Nu trebuie să-l jenez nimeni. Apoi, oprindu-se brusc în fața domnului Lecoq, zise: Unde e acest Maynotte?

— La mine acasă.

— Adormit?... Așa mi-ai spus, mi se pare?

— Nu. Leșinat.

— Prin ce întâmplare?

În câteva cuvinte domnul Lecoq îi povesti scena de la Saint-Roch.

Colonelul luă de pe mobilă o haină largă de mătase pe care i-o întinse domnului Lecoq. Acesta îl ajută să o îmbrace pe mâneci.

— Nu trebuie să-l jenez nimic pe Schwartz, repetă încă o dată bătrânul. Eu mă bizui mai mult pe cei pe care îi susțin fără ca ei să știe, decât pe cei care sunt în apropierea mea. Noi îl ținem pe Schwartz; va fi un mare financiar. Îl păstrez pentru ultima mea afacere.

Domnul Lecoq, care era în spatele lui, făcând oficiul de valet, surăse tăcut.

— Atunci... veți face încă o afacere, patroane? întrebă el.

— Am spus eu asta? mormăi colonelul în glumă. Hai să-ți văd mortul.

Îndreptându-se spre ușă, dinspre palier auziră un ușor zgomot. Domnul Lecoq deschise ușa; pe scară nu se vedea nimeni. În vestibul valetul cu înfățișarea monacală veni să-i ofere stăpânului său o pălărie cu boruri largi și să-l încalțe cu ghetrele^[30].

În curte, un om arunca găleți cu apă în roțile unei trăsurii elegante. Din grajd se auzeau caii dând din picioare, neliniștiți.

Colonelul și domnul Lecoq plecară pe jos. În afara ghetrelor, colonelul avea și o umbrelă. Un minut după ce trecuseră de poarta mare, un vârtej traversă curtea și se repezi afară.

— Fanchette! Domnișoara Fanchette! strigă portarul.

I se răspunse:

— Îi duc bunicului viziera.

În adevăr, vârtejul numai răs și gălăgie alerga în urma colonelului, agitând în mână o vizieră mare din mătase verde.

Dar la cotitura străzii Thérèse, vârtejul se opri.

E neîndoios că o vizieră, o umbrelă precum și ghetrele de piele măresc considerația datorată bătrâneții. Colonelul era cunoscut în cartier. Negustorii îl salutau când îl vedeau trecând.

Domnișoara Fanchette își luase un aer grav și îi urma de la distanță, cu ochii plecați. Privirilor mirate ale negusturilor ea le răspundea cuminte:

— Duc viziera bunicului...

Camera domnului Lecoq era la fel cum o lăsase; luase cheia cu el. Trecuse o jumătate de oră. André Maynotte era tot nemișcat. Colonelul îi pipăi pulsul.

— Frumos mascul! murmură el. În ziua când i-am vândut mânușa într-un lot de fiare vechi, mi-a spus: "Cu două săptămâni de lucru o să scot pe ea trei mii de franci..." Nenorocitul!

Îi lăsă brațul și acesta căzu ca un obiect neînsuflețit.

— A fost elegantă afacerea asta a mânușii de oțel... Ticluită din vreme... și bine închegată, ei, l'Amitié? spuse bătrânul cu un surâs superior.

— Nu mai face nimeni ca dumneavoastră, patroane, răspunse Lecoq cu convingere. Apoi, apucând la rândul său brațul lui André: Credeți că-și revine?

— Nu singur, reflectă colonelul cu sânge rece.

Se lăsă o tăcere apăsătoare.

— Cât timp îi dați? întrebă apoi Lecoq.

Bătrânul își consultă ceasul gros de pe vremea lui Louis al XVI-lea.

— Doctorul a fost azi-dimineață să mă vadă, spuse el calm; amână să-mi vindece astmul, dragul de el! Ieșind de la mine, a luat diligența spre Fontainebleau, unde domnul de Villèle l-a chemat pentru tusea lui convulsivă... Te vei duce acolo, l'Amitié; vei întreba de el, vei face gălăgie, vei face chiar scandal. Îl vei aștepta până se va întoarce: atunci îl vei aduce aici în goana mare.

— Și va fi prea târziu? murmură Lecoq pälind.

— Vai, da! spuse liniștit colonelul. Hai să plecăm.

— Dar, zise domnul Lecoq, va trebui constatat decesul.

— Din moment ce vei veni cu doctorul...

— Dar starea civilă?

Colonelul răsă mulțumit.

— Când nu voi mai fi printre voi, bieții mei copii, cum vă veți descurca? spuse el. Vă veți petrece viața înecându-vă în scuipat. Iată-te încurcat bine, ei l'Amitié? Consolază-te; iau și de astă dată totul asupra mea: va fi ultima afacere.

Astfel fu hotărâtă soarta lui André Maynotte.

Se depărtară de pat, colonelul sprijinit de brațul lui Lecoq, dar acesta se opri speriat, și spuse:

— Ascultați!

Un scaun căzuse cu zgomot pe palierul anticamerei. Pleoapele lăsate ale colonelului se precipitară; privirea lui, până atunci indiferentă, avu o scânteiere și deodată spuse foarte tare, cu un accent de emoție caritabilă:

— La doctor, băiatule, cât mai degrabă! Să dea Domnul să fie încă timp!

Asta era pentru ascultători; domnul Lecoq întrebă neliniștit:

— Cine e acolo?

Răspunsul fu un hohot de răs, același hohot ascuțit și strident pe care l-am mai auzit o dată pe scara casei din strada Thérèse. Domnul Lecoq se încruntă; colonelul se dădu un pas înapoi și rămase cu gura căscată.

Același nume le veni amândurora pe buze:

— Fanchette!

Ușa anticamerei se deschise brusc. Fetița apăru în prag, privind îndrăzneată și curioasă, cu capul sus și plină de vioiciune. Se uită prin toată încăperea:

— Bunicuțule, spuse ea cu un ton neobișnuit, de blândețe ironică și totodată de răsfățată obraznică, uite, ți-am adus viziera verde. Apoi, trecând pragul dintr-un salt, adăugă cu îndrăzneală: Eu n-am văzut niciodată un mort... Spune! Vrei să-mi arăți mortul, bunicule?

Capitolul XVII - Ultima afacere a colonelului

Colonelul făcea parte dintre acei oameni care nu se miră de nimic. În viața lui înfruntase cu sânge rece toate

primejdiile, în afară poate de acelea care se întâlnesc în drumul spre glorie. Într-o confrerie de oameni absolut hotărâți și fără scrupule, el trecea pe bună dreptate ca cel mai dârz dintre toți. Datorită acestei calități, ajunsese șeful unui clan misterios, care trăia din lupte, și trăia bine.

Dar nimeni nu e perfect, spune un proverb. Acest cuceritor a cărui putere tenebroasă ținea în șah poliția Restaurației^[31] acest legitim succesor al regelui din Thunes, al arhiducelui argoului și al tuturor faraonilor care de la Clopin Trouillefou au guvernat fantasticul regat al Boemiei^[32] căci chiar dacă aparențele și numele sunt schimbate, să credeți, fondul rămâne același; curtea Miracolelor este ca templul din Ierusalim, a cărui distrugere a dat evreilor Universul; cât va fi lumea lume, imensa întreprindere a jafului va exista și va înflori; acest suveran, să spunem, acest papă al religiei temnițelor, acest semizeu puternic prin el însuși și prin uriașa asociație care își menținea forța tot prin el, devenea, dintr-o dată slab ca un copil în fața domnișoarei Fanchette, această fetiță de zece ani, al cărei bunic era.

Colonelul se întoarse spre domnul Lecoq și, văzându-l palid spumegând de furie, îi surâse triumfător:

— Ei, l'Amitié... Ce zici ce diavol! Pe unde a trecut? Mai există oare încă una la fel ca ea în Paris?

Domnul Lecoq ridică din umeri.

Fanchette se uită la amândoi pe rând. Ochii ei mari străluceau parcă mai tare.

— Dă-te la o parte, îi spuse lui Lecoq. Vreau să văd mortul!

— Nu se poate... încep comisiunile noastre.

— Vreau! strigă fetița.

Și, încordându-se, își sumeți într-atât mica ei talie, încât bunicul zâmbi plin de mândrie.

— Ce diavol! repetă el.

— Dă-te la o parte! porunci pentru a doua oară Fanchette.

Cum Lecoq nu se execută, ochii copilei sclipiră și vocea începe să-i tremure:

— Bunicul e stăpânul, tu nu ești decât un slugoi, l'Amitié! Dă-te la o parte!

Și dându-l la o parte cu un gest de regină, trecu.

Lecoq schiță o mișcare, vrând să o rețină, dar colonelul își împreună mâinile, spunând cu admirația naivă a bunicilor:

— Unde are să ne ducă? Ah, ce diavol! Ce diavol!

Fetița se și află în fața patului, contemplând mortul.

La prima vedere s-ar fi putut crede că mortul trezise în ea o amintire. Continuă să-l privească în tăcere, fără emoție, ci doar surprinsă.

— Ce ciudat! spuse ea în sfârșit. Apoi, explicându-și gândul: Seamănă cu cei care dorm.

— Ai terminat, Fanchette? o întrebă colonelul.

— Nu, n-am terminat. Explică-mi: nu cumva doarme?

— Ba da, scumpo, răspunse prompt bătrânul, a cărui voce deveni gravă, fără voia lui; numai că nu se va mai deștepta niciodată.

— Ah, făcu ea. Niciodată!

Își lăsă capul în piept. Mintea ei era frământată de gânduri peste vârsta ei, dar conversația rămânea aceea a unui copil.

Fără voie, cei doi spectatori urmăreau pe fața ei evoluția impresiilor.

— Ce tânăr e! Cred că a fost foarte frumos.

Nu vădea nici un semn de sensibilitate. Își exprima pur și simplu niște păreri.

La un moment dat, însă, chipul i se schimbă. Privirea, mai puțin vioaie, trăda niște amintiri nedeslușite.

— Da, da, răspunse colonelul; nenorocitul era un băiat destul de frumos.

Fanchette se întoarse spre bătrân, apoi imediat continuă să privească și să cerceteze mortul.

— Să mergem, sugeră domnul Lecoq.

— Nu încă! zise fata. Nu mi-am închipuit că moartea e așa.

— Ce raționament la vârsta ei! exclamă admirativ bunicul.

— Are fire albe prin părul negru, continuă să se mire fetița. Oare tinerii au uneori păr alb?

— Dacă au avut supărări... zise colonelul.

— Ah, izbucni ea, ridicând capul cu o furie neașteptată, i s-au cauzat deci multe supărări?!

— Să mergem, comoara mea, să mergem! porunci bătrânul. Te-ai uitat destul la el.

— Nu, răspunse hotărâtă Fanchette. Am auzit că se și moare din supărare.

— Ce te interesează pe tine? încercă să obiecteze domnul Lecoq, a cărui proastă dispoziție creștea.

Ochii mari ai copilei se ațintiră asupra lui.

— Tu ești cel care i-ai făcut supărări! spuse ea printre dinți, cu un straniu accent de amenințare.

Colonelul se simți stânjenit. Fanchette privi din nou mortul și șopti cu voce tremurândă:

— Îmi pare rău că am venit. În viața mea n-am fost atât de tristă.

— Pentru asta trebuie să mergi acum cu noi, spuseră amândoi deodată.

— Nu... nu pot să plec... mă reține ceva. Bunicule, ești sigur că nu ar putea fi trezit?

— Ce idee! izbucni Lecoq.

Iar bătrânul, foarte calm:

— Sunt sigur, fetița bunicului.

Fanchette suspină.

— Dar dacă aș încerca... se gândi ea cu glas tare. Să fac să-l doară... să-l doară tare.

— Nu poți să provoci durere unei pietre, spuse domnul Lecoq.

Fetița îi aruncă o privire de ură și-l întrebă pe bunicul ei:

— E adevărat că morții sunt ca de piatră?

— Întocmai, răspunse bătrânul.

Fanchette apucă brațul lui André. Contactul acesta o înfiora. Totuși, murmură:

— Nu, nu e la fel! Pietrele sunt reci și tari.

Tenul lui André se colorase ușor. Ea îi ridică iarăși brațul de două-trei ori; a treia oară brațul îi scapă din mână și căzu pe pat inert. Fata se dădu înapoi cu câțiva pași. Lecoq tocmai îi spusese colonelului foarte încet:

— Dacă s-ar trezi...

Contrar aparențelor, la viața lui colonelul mișcase munții. În întunecatul țărâm peste care domnea, nu se cunoștea mila, nici favoritismul. Fiecare ticălos este prețuit la valoarea, lui, și într-o bună zi vom afla și valoarea exactă a Hainei-Negre, acel bandit deghizat în burghez cumsecade.

Dar oricine ar fi fost și oricât de multe putea face, colonelul nu era totuși în stare să o ia de acolo pe mica Fanchette dacă ea nu voia.

Așa se întâmplă în lumea asta: lucrurile mici joacă uneori un rol covârșitor. Un minuscul defect de topire sparge în bucăți greaua nicovală, și o scoică de nimica toată, o moluscă din abisurile apelor, macină placa protectoare a navei de război pe care un tun ghintuit nu o poate străpunge.

În ordinea morală, cine ar putea să nege acest fapt?

Dramele cele mai puternice sunt un ansamblu de întâmplări mărunte, și tragediile regilor s-au declanșat din cine știe ce lucru fără importanță.

Cum o văzură pe Fanchette că se depărtează de pat, domnul Lecoq și colonelul puseră mâna pe ea spunând:

— Uite ce înseamnă să atingi morții!

O duseră spre ușă. Fanchette se lăsa fără să protesteze. Genele lungi îi ascundeau privirea nesigură. Nimeni nu ar fi putut să ghicească ce gânduri treceau prin căpșorul ei, care până atunci nu frământase decât pozne și capricii copilărești.

La doi pași de prag se opri și înlătură brusc mâna lui Lecoq.

— Pe tine, izbucni ea, nu pot să te sufăr! Și sărind de gâtul colonelului: Bunicule, bunicule, sunt sigură că dacă ai să-l bați, are să se trezească!

— Năzdrăvană scumpă! îngăimă bătrânul, topit de această efuziune.

Nu deseori se manifesta astfel, și pentru o sărutare de-a ei, colonelul ar fi fost în stare de orice.

Fanchette se îndreptă, se înalță pe vârfuri și, cambrându-și îndrăzneată grațioasa talie, spuse:

— Vreau să încerc!

Lecoq și colonelul făcură aceeași mișcare să o rețină, dar fața le alunecă din mâini ca un tipar. Când ajunseră lângă pat, fantezia ei și acționase. Cu o violență de necrezut, mica ei mână lovise de două ori mortul peste obraz.

Colonelul ajunsese chiar la timp ca să o prindă în brațe, pe jumătate leșinată.

Pe obrazul livid al lui André apărură urme albăstrui, conturând de două ori cele cinci degete mici ale fetei.

Fanchette privi cu ochii larg deschiși acele urme. Deodată sângele îi năvăli în obraji, pentru ca după o clipă să devină neașteptat de palidă.

— L-am rănit! Vezi bine! strigă ea cu vocea întretăiată de hohote de plâns. Vezi bine că l-am rănit!

Cei doi bărbați erau consternați. Domnul Lecoq îi strânse brațul colonelului. O ușoară contracție îi crispase buzele lui André Maynotte.

Deznodământul trebuia bruscăt. Domnul Lecoq o ridică pe Fanchette în brațe și se repezi cu ea spre ușă. Fanchette s-ar fi opus, dar emoția o doborâse. Domnul Lecoq spunea:

— Degeaba nu poți tu să mă suferi, fetițo! Eu nu vreau să te îmbolnăvești!

Colonelul aproba, clătinându-și venerabilul cap alb. Nimic din această violență paternă la care era supusă Fanchette nu-i putea trezi vreo bănuială. Domnul Lecoq tocmai ajunsese în prag, când o simți tresărind. Vru să o scoată afară, dar mâinile copilei recăpătându-și deodată energia lor precece, se agățară de tocul ușii.

— Se mișcă! strigă ea nebună de bucurie. Se mișcă! Nu mai e mort! Știam eu că am să-l trezesc!

Lecoq se întoarse. O depuse pe Fanchette destul de brutal pe palier și își încrucișă brațele pe piept, privindu-l pe colonel.

— Frumoasă treabă! spuse el.

André dădea semne de viață. Cele două urme lăsate de degetele fetei contrastau cu paloarea obrazului care începea ușor să se coloreze. Colonelul îl fulgeră pe Lecoq cu o privire care făcea cât un discurs; apoi mutra lui docilă își luă un aer de profundă mulțumire și exclamă:

— Un medic! L'Amitié, repede! Ia-ți picioarele la spinare! Te rog! Copiii au idei! Mica noastră Fanchette a făcut un miracol!

Fanchette râdea și plângea.

— Are să vorbească? întrebă ea. Apoi, în triumful ei delirant, repeta: Știam eu bine! Știam eu bine!...

Și deodată se făcu nevăzută ca o săgeată.

— Urmărește-o! porunci colonelul.

— Ducă-se dracului! bombăni domnul Lecoq. Unde o să ne mai ducă povestea asta?

Ochii lui André Maynotte încercau să se deschidă. Colonelul puse un deget pe gură și se apropie de pat.

Dacă pleoapele lui André s-ar fi deschis în acel moment, ar fi putut să vadă la căpătâiul lui un apostol. Dar comedia era prematură. Lui André îi trebuia mult mai mult timp ca să se trezească.

— L'Amitié, spuse colonelul cu un ton poruncitor după ce constatase starea bolnavului, aici nu mai e nimic de competența dumitale. Situația se complică și, în consecință, mă privește doar pe mine. Va fi ultima mea afacere. Fii atent, o aud pe micuța Fanchette. Ce comoară! Dacă mă gândesc mai bine, l'Amitié, băiatul ăsta ar putea să fie de folos cândva. Dacă domnul Schwartz ar câștiga prea multe milioane și ar deveni prea puternic...

— A vorbit? strigă Fanchette, care sări în mijlocul camerei, îmbujorată toată.

Stând lângă pat, colonelul avea aerul unui om preocupat să dea îngrijiri. Fanchette îi sări de gât.

— Am trimis să anunțe un medic, spuse ea, oricare ar fi, și am adus o trăsură.

— Ce copil! cântă bunicul.

— Și de ce o trăsură? întrebă acru domnul Lecoq.

— Pentru că este al meu, răspunse Fanchette cu un ton care nu admitea replică, pentru că fără mine ar fi încă mort, pentru că îmi place tare mult... tot atât cât nu te pot suferi pe tine, mă auzi, l'Amitié?... Pentru că va veni la noi, nu-i așa, bunicule? Și eu îi voi da tot ce am ca să-l distrez!

— Totul merge cum nu se poate mai bine, spuse rânjind domnul Lecoq.

Iar colonelul, cu admirație:

— Nu există doi copii la fel în întregul Univers!

André Maynotte fu transportat în casa din strada Thérèse și supravegheat de celebrul doctor care îl îngrijea pe domnul de Villèle. Fanchette veghe la căpătâiul lui, ca un om mare, trei zile. În tot acest timp nici nu se jucă și nici pe l'Amitié nu-l mai înfruntă.

Doar în seara celei de-a treia zile André Maynotte putu să vorbească. Fusese în mare pericol de moarte. La căpătâiul lui stătea un bătrân cu înfățișare austeră și patriarhală. Pe genunchii lui se odihnea un cap palid de fetiță; ciudat de frumoasă, cu pădurea ei de păr negru și cu ochii aceia nefiresc de mari. Vru să deschidă gura, copila i-o închise cu mâna ei delicată și îi spuse:

— Nu încă...

Veni doctorul. De aici pleca mai departe la Tuileries, să-și facă meseria. André crezu întâi că visează.

Și visa într-adevăr, căci conștiința nefericirii lui nu îl tulbura încă. Amintirile pluteau într-un văl de ceață.

A doua zi dimineață André începu să plângă. Fură obligați s-o ia de lângă patul lui pe Fanchette, care plângea mai tare ca el. Bătrânul cu înfățișarea de patriarh spuse cu o mare candoare:

— Fiul meu, ești aici la oameni cumsecade. Acum trei zile ai fost ridicat în stare de leșin din biserica Saint-Roch. Am făcut tot ce am putut...

De-abia după două săptămâni se ridică din pat. Gazda lui îi insufla o recunoștință dublată de venerație, iar voioșia fetei îi aducea uneori surâsul pe buze. Amândoi stăteau mult de vorbă; parcă i-ar fi legat amintiri vechi, dar

Fanchette, în ciuda vârstei ei, știa să păstreze un secret.

Tot timpul cât stătu în casa din strada Thérèse, André nu îl văzu niciodată pe domnul Lecoq. Cu toate acestea, el venea în fiecare dimineață și în fiecare seară, dar se oprea în biroul colonelului.

Deseori gândurile lui André erau tulburate de ceva nedeslușit, de parcă inima și capul i-ar fi fost lovite de o măciucă. În momentele acelea, dorința de a pedepsi îi antrena imaginația prin meandre foarte stranii. Dincolo de calmul care se degaja de pe venerabila figură a generoasei sale gazde, el căuta parcă o taină.

După o lună André vorbi despre plecarea sa.

— Vă mulțumesc, îi spuse el bătrânului, pentru nobila dumneavoastră ospitalitate. Nici nu m-ați întrebat cine sunt.

— Pentru că știam, îl întrerupse colonelul cu surâsul lui binevoitor.

André lăsă ochii în jos.

Colonelul continuă cu blândețe:

— Soția dumitale nu are nici o vină; a fost indusă în eroare.

— Cine v-a spus?

— Știu de la ea. Eu sunt prietenul și chiar ruda ei. Am sprijinit această căsătorie... toți vă credeau mort... și poate ar fi fost mai bine pentru ea...

— Este adevărat, îl întrerupse André. Ar fi fost mai bine.

Colonelul îi întinse mâna.

— Ascultă-mă, domnule Maynotte, zise el, sunt destul de bătrân. Fatalitatea te-a lovit; aparțineți amândoi legii, dar viața și onoarea doamnei Schwartz sunt în mâinile dumitale.

— Doamna Schwartz! repetă André într-un geamăt.

— Acesta este numele ei de acum înainte. Și e singurul nume care o apără împotriva legii care vă acuză pe amândoi.

— Acel om... acel domn Schwartz știe? întrebă cu greu și foarte încet André.

— Nu, răspunse bătrânul. Nu trebuie să afle niciodată.

— În ce mă privește, ea știe ceva?...

Colonelul îi răspunse cu un accent care vădea dureroasa lui simpatie:

— Nu. Apoi adăugă: În fond, la ce bun? Ce s-a făcut e bun făcut!

— E fericită?... îngăimă André cu vocea înecată în lacrimi.

— Da, îi răspunse calm colonelul.

Se lăsa noaptea când André se pregătea de plecare. Fanchette se aruncă de gâtul lui și îi spuse:

— Prietene bun, vrei să merg cu tine?

Cum André o împingea ușor, surâzând, ea adăugă:

— Voi fi bogată, foarte bogată, și la fel de frumoasă, când voi fi mare! Nu te căsători, pot fi eu soția ta, și ne vom răzbuna pe toți dușmanii tăi!

Ochii mari ai feței străluceau, înecați în lacrimi.

La ora 9, fără să știe Fanchette, André ieși din casă. Acceptase, sub formă de împrumut de la gazda lui, o mică sumă de bani.

Colonelul, împreună cu Lecoq, de după draperiile din cabinetul de lucru, îl priviră cum traversa curtea.

— Nu puteam s-o contrazic pe copilă, spuse colonelul, dar n-ai nici o grijă, mă ocup eu de tot; va fi ultima mea afacere.

André cumpără un cuțit-pumnal și se duse în piața Louvois, unde noii căsătoriți își aveau locuința. Informațiile și le luase din timp. Toată piața era plină de materiale destinate monumentului ducelui de Berry. La un moment dat, André simți o slăbiciune și se așeză pe o piatră tocmai în fața locuinței lui J.-B. Schwartz.

Așteptă. Ideea de a ucide nu-i încolțise în minte; totuși, cumpăraseră cuțitul cu gândul la răzbunare.

Părăsise casa din strada Thérèse pentru a lua diligența de Caen, cursa de seară, dar nici nu se mai gândea la asta.

Aștepta. O durere surdă, continuă, îi amorțea inima.

Știa la ce etaj locuia familia Schwartz. Ochii lui rămâneau pironiți pe ferestrele de la etajul doi, unde nu se vedea nici o lumină.

Familia Schwartz! Asta însemna un tot: bărbatul și soția. Altădată se spunea: familia Maynotte...

Într-adevăr, ideea de a ucide nu e nevoie să se contureze cu claritate. Această febră ascunsă nu e premeditată, ea lovește, fie că actul în sine se numește crimă sau sinucidere.

Afară era frumos. Către miezul nopții, un bărbat și o femeie dădură colțul străzii Richelieu. Erau tineri amândoi și aveau acea eleganță care de obicei nu o întâlnești pe jos noaptea prin Paris.

André simți un junghi în inimă. Strânse mânerul pumnalului.

Tânăra femeie vorbea. André scăpă pumnalul și-și împreună mâinile tremurânde.

Vru să se ridice, dar era ca de piatră.

Perechea trecu pe lângă el fără să-l vadă, Julie vorbea ca altădată, când și ei doi traversau seara piața Acacias. Avea aceeași voce muzicală și blândă; poate spunea aceleași cuvinte.

Ușa de la intrare se deschise, apoi se închise la loc. André rămase singur.

Căzu în genunchi, răcnind de neputință și durere: "Julie! Julie!"

Ca și cum ar fi răspuns acestui strigăt chinuit de spaimă, ferestrele de la al doilea etaj se luminară. O umbră grațioasă se desenă prin perdele; pălăria, aruncată departe, lăsă liber părul buclat în dezordine.

Curând apăru o altă umbră, și prin muselina indiscretă André văzu cele două siluete îmbrățișându-se într-un sărut.

Când se stinse lumina la etaj, André gemu disperat și numele lui Julie îi rămase pe buze.

O clipă nădăjdii să moară. Căzu de pe piatră și rămase așa, cu fața la pământ.

Dimineața, un trecător cumsecade îl atinse ușor cu piciorul, vrând să-l trezească, apoi se îndepărtă bombănind:

— Băutura! Uite în ce hal l-a adus!

André părăsi piața Louvois fără să se mai uite spre casa blestemată.

Pașii lui, la început șovăitori, își reveniră curând, și nimeni nu l-ar fi putut lua drept un om beat. Se îndreptă spre strada Saint-Honoré; ușile bisericii Saint-Roch tocmai se deschideau; el fu primul care îi trecu pragul.

O apucă pe același culoar lateral pe unde, cu o lună înainte, ajunsese la icoana Fecioarei. Trecând prin fața altarului principal, tresări, reamintindu-și că aici îi văzuse atunci pe miri, dar nu se opri.

Nu se opri decât acolo unde îi mai vorbise lui Dumnezeu.

Privi drept crucifixul și spuse în sinea lui:

"Oamenii m-au lovit fără să fiu vinovat; Dumnezeu m-a zdrobit în momentul când îi promiteam că voi fi iertător. Ceea ce mai rămâne în inima mea nu este rezervat decât fiului meu orfan, dar forța trupului meu aparține numai răzbunării. Nu mai sper, nu mai cred. Copilul va fi bogat prin mine; prin mine, asasinul fericirii mele va fi pedepsit: jur!"

În aceeași zi André plecă din Paris.

Peste două zile, pe înserat, un om pătrunse în locuința doicii Madeleine și răpi copilul lui Julie Maynotte.

La sfârșitul aceleiași săptămâni, André trecu canalul și ajunse la Londra, oraș liber prin excelență. Era convins că acolo nu va fi hărțuit câtuși de puțin.

André mai credea că la Londra un lucrător priceput poate să facă avere. Pentru a aduce la îndeplinire proiectul care de aici înainte era însuși scopul vieții lui, îi trebuiau bani, André se puse cu ardoare pe muncă.

După o lună, reuși să-și găsească un loc foarte bun la cel mai mare atelier de pe Strand. Totul mergea bine. Într-o zi, pe când traversă o stradă, i se păru că recunoaște îndărătul portierelor închise ale unei trăsură de lux părul alb al venerabilului colonel și ochii mari ai domnișoarei Fanchette.

În ziua următoare, întorcându-se acasă, un agent al poliției îl aresta în pragul ușii, în numele regelui.

Cu o noapte înainte fusese comis un furt la armurierul de pe Strand.

Cum André dădea asigurări de nevinovăția lui, polițistul îi spuse rânjind:

— Aș da o guinee să vă cunosc șiretlicurile voastre, Haină Neagră... și mai ales povestea de-acolo, de la Caen... Ne-ai fost recomandat călduros de un bogat gentleman din Franța, care are Ministerul de Externe în buzunar, și știm că ești foarte talentat!

Făcându-se percheziție în modesta locuință a lui André, fură găsite patru perechi de pistoale de preț, ascunse între saltea și mindirul de pe pat.

Colonelul făcuse ultima lui afacere.

— Drac de tânăr! se miră polițistul. Până când te vor spânzura, ai să ai destul timp să ne povestești istoria mânușii de oțel!

Partea a doua — Trei-Labe

Dincolo de bazilica Saint-Denis, norii tumultuoși, ca o nesfârșită câmpie, se învolburau să pregătească patul de aur, de purpură și de smarald în care să se culce soarele nostru de vară. Tot acest brocart imens dădea în partea de sud-vest a cerului tonuri stranii, ale căror frumuseți îndrăznețe încadrau profilurile colinei Montmartre. În depărtare, Parisul se și învăluia într-un abur lăptos, deasupra căruia apărea încă domul Pantheonului, ce părea suspendat în acea strălucire argintată.

Spre nord, câmpia netedă și urâtă, își întindea în depărtare mlaștinile, tăiate de lungi șiruri de ulmi, cu frunzișul trist și colbăit. Din loc în loc, din vegetația decolorată, vreun sat își arata clopotnița; ici și colo, o uzină își desfășura în vânt coada neagră a coșului. Cam așa se prezenta decorul: în dreapta, tristețea mohorâtă a colinelor calcaroase de la Noisy; în stânga, bulevardul Auber-Villiers, comuna Le Bourget, rătăcită în câmpul ei de legume, și între ele, cât cuprindeai cu ochii, linia întunecată a pădurii Bondy, care închidea orizontul.

Era ultima duminică a lunii septembrie a anului 1842. Era cald, dar cele două maluri râpoase ale canalului Ourcq, udate de ultima ploaie torențială, străluceau în razele piezișe ale soarelui, de parcă ar fi fost stropite cu paiete. Vântul dinspre nord-vest lua cu el spre înălțimile comunei Romainville toate mirosurile perfide de la Pantin, iar în stația Bondy, cu care ne învecinăm fără să ne bucurăm însă pe de-a-ntregul de aerul proaspăt al adevăratei câmpii, nu se mai simțea atât de mult influența vătămătoare a Parisului.

Am spus stația Bondy nu pentru că ar exista pe aceste meleaguri vreo stație de cale ferată, ci pentru că, de la docul la Villette până la Meaux se organizase nu demult serviciul de vase-poștă, stârnind astfel o bucurie nebună și speranțe deșarte pe cele două maluri ale râului Ourcq, care aspira astfel cu argumente să devină fluviu. Dintre toate ideile de industrializare pe care le-am văzut înflorind și veștejindu-se de aproape douăzeci de ani încoace, aceasta a fost una dintre cele mai favorabile; numai că ea a venit puțin cam târziu; iar teribila concurență a aburului a sugrumat-o din fașă; de aceea râul Ourcq a rămas un curs de apă mult mai puțin important decât Dunărea.

Bătea ora 6 seara dinspre greoaia clopotniță de la Bondy; "Vulturul din Meaux nr. 2" plutea pe apă între cele două maluri, la cincizeci de pași de impunătorul său atelaj. Pe

maluri, câțiva curioși îl priveau cum lunecă, dar, din păcate, puntea era aproape pustie. Căpitanul, îmbrăcat într-o uniformă elegantă, înzorzonată și agresivă, își număraseră cu amărăciune de trei ori personalul plătitor. Visele lui nu păreau prea roze, și nu trebuie să ne mirăm câtuși de puțin de lipsa de atenție care îl împiedicase să răspundă unuia dintre călători când fusese întrebat la ce distanță se aflau încă de castelul Boisrenaud.

Acel călător nu era, trebuie s-o spunem, unul dintre oamenii al căror costum și înfățișare să impună. Ar fi putut cel mult să atragă atenția unui ochi mai atent, dar spiritul de observație nu este punctul tare al căpitanilor de vas care străbat în sus și în jos un canal. Călătorul era un bărbat de vreo 30 de ani, de statură mijlocie, subțire în partea superioară a corpului, având însă picioarele foarte conturate și căutând să le scoată în evidență cu o mândrie copilărească. Trăsăturile, puțin accentuate și foarte blânde, exprimau oricum mulțumirea de sine. În ciuda căldurii, purta un palton de pluș creț, de o nuanță delicată, uzat pe la coate și prea strâmt, o cravată neagră, înfășurată peste un guler cu balene, atât de înalt și țeapăn, încât obrajii lui, puțin căzuți, se revărsau din această cauză de fiecare parte ca niște rufe ude; cămașă nu se prea vedea, un pantalon negru strâmt și pantofi de pânză îi completau toaleta. Pe capul acoperit cu păr blonziu stătea cocoțată o pălărie veche cenușie, umbrindu-i trăsăturile lunguiete și netede. Se ținea drept, își cambra genunchii și zâmbea discret femeilor.

Erau și femei, între altele o tânără foarte frumoasă, cu un aer suferind, timidă și mândră, care își lăsase peste ochi voalul de tul negru, ca să nu fie obligată să răspundă amabilităților nepotrivite ale unor obraznici din burghezia avută din Pantin. Tânăra citea sau mai degrabă se gândea, făcându-se că citește; îmbrăcăminte ei, de o extremă simplitate, nu era departe de a trăda sărăcia, și, totuși, întreaga ei înfățișare, de la picioarele frumoase, încălțate cu pantofi cu tălpi prea grele, până la mâinile delicate, jalnic înmănușate, ascundea — în ciuda veșmintelor — o asemenea distincție, încât un parizian îndrăzneț s-ar fi uitat de două ori înainte de a-i da asaltul; numai vreun donjuan de țară, călit cu afronturile, îndrăznește așa, la voia întâmplării.

Ochii mari, de un albastru-întunecat, împodobiți cu gene negre lungi, foarte **intoarse** și contrastând cu bogatele nuanțe ale părului blond, se ridicaseră pe jumătate când călătorul

nostru cu pălăria veche pronunțase numele castelului Boisrenaud și în ochi îi lucise ceva care semăna a lacrimi.

— Domnule conductor, repetă pălăria cenușie, adresându-se din nou temerarului navigator de care depindeau destinele "Vulturului din Meaux nr. 2" am onoarea să vă întreb din nou, suntem încă foarte departe de castelul domnului Schwartz?

Cred că Bossuet^[33], "Vulturul din Meaux nr. 1", este cel dintâi care a tălmăcit în limba franceză mirarea poetului latin admirând triplul metal cu care era învelit sufletul inventatorului navigației.

Domnul Pattu, căpitanul, obișnuit să privească la rece furtunile de pe canalul Ourcq, se simți foarte ofensat când auzi că i se spune *conductor*.

— Cu cine crezi că vorbești, omule? întrebă el mândru.

Pălăria cenușie răspunse prompt, cu demnitatea politicoasă a unui rafinat subtil care începe o ceartă:

— Eu nu disprețuiesc pe nimeni, dar vreau să mi se spună "domnule" înaintea numelui meu, Similor, atunci când mi-am plătit locul integral și peșin la birou!

Căpitanul ridică din umeri, întoarse spatele și, aprinzându-și o țigară de foi, începu să măsoare puntea cu pași mari. Domnul Similor se ținu după el; își ridică pălăria lui veche, cenușie, înainte de a-l acosta, și astfel lăsă să se vadă una din acele frunți palide, cu părul lipit pe ea de greutatea batistei, care, părăsind buzunarul găurit sau plin, își caută loc sub pălăria nemișcată: obicei de om sălbatic sau de-al soldaților, pentru că sălbaticul nu salută pe nimeni, iar soldatul salută fără să se descopere.

— Domnule conductor, spuse din nou domnul Similor, de data aceasta cu o politețe mult prea exagerată, domnule conductor, cu toate că sunt experimentat mai mult în dansul saloanelor, în privința cărora posed toate brevetele, am cultivat și contrapunctul și îndemânarea franceză în momentele mele de răgaz. Vi se oferă în mod consecvent o chelfâneală, drept care sunt nemulțumit de purtarea dumneavoastră față de un artist cum sunt eu!

Prima mișcare a comandantului fu un gest iute, care dovedea energie. Omul era viguros și bine făcut. Dar conștiința înaltei poziții pe care o ocupa la bordul "Vulturului din Meaux nr 2" îl opri.

— Omule, răspunse el coborând vocea, pasagerii se uită la noi; nu vreau scandal! Ai depreciat un ofițer făcându-l

conductor; asta cere explicații într-un loc convenabil. Mă vei găsi fie la Meaux, fie la Paris, o dată la două zile, la sediul administrației, de la ora douăsprezece la două; seara, la hotel "Cygne de la Croix", la Meaux, și la Paris, la cafeneaua "l'Épi-Scié", în spatele localului "Galiote" din bulevardul Temple.

— Bine, conductor, s-a prins! spuse cu gravitate Similor, care își puse la loc pălăria pe cap. Vei avea socoteala făcută în reguli, cu cei patru la sută!

— *Se va lumina de ziuă mâine!* mormăi căpitanul că răspuns acestei ultime amenințări.

Aceste cuvinte simple produsese asupra domnului Similor un efect vecin cu miracolul. Se îngălbeni, apoi sângele i se urcă în obraji; o uimire plină de spaima luă locul expresiei provocatoare de pe chipul lui; ochii, tiviți cu gene incolore, începură să se zbată ca lovite de lumina soarelui. Vru să spună ceva, dar nu putu; încercă să meargă, să-l ajungă din urmă pe comandant, dar pantofii lui de păslă se țintuiseră parcă pe punte. Rămase ca lovit de trăznet.

Toată lumea a citit, fără îndoială, povești fantastice, presărate cu astfel de cuvinte talismane. Mari lovituri au fost puse la cale cu ajutorul anumitor cuvinte cabalistice, care au servit de parolă oamenilor care nu se cunoșteau între ei. Sunt metode foarte vechi, și conspiratorii erei noastre nu și-au pus deloc mințile la contribuție să inventeze noi combinații. Chiar în secolul telegrafului, dacă e vorba de un mare secret, se reia imediat anticul procedeu al misterelor zeiței Isis, care, neținând seama de progresul gândirii umane, a rămas cea mai bună linie de acțiune a confreriilor nocturne.

Era un cuvânt sau mai bine spus erau 6 cuvinte care îl făcuseră pe domnul Similor să treacă prin toate stările: *Se va lumina de ziuă mâine*. La noi, în orice vreme se conspiră mai mult sau m-ai puțin: în 1842 se conspira serios și în ultima lună se văzuseră baricadele. Aceste 6 cuvinte, trebuie să mărturisim, aveau rezonanța voită a unor vorbe în aparență fără însemnătate, dar în fond teribil de violente, și răsună mai tare chiar decât dangătele funeste ale unui clopot.

Domnul Similor, sub zdrențele lui, și căpitanul Pattu, sub livrea lui, nu aveau aerul unor oameni politici; dar în, aceste probleme te poți oare încrede în aparențe? Chiar manierele lor nu spuneau nimic.

"E în combinație! fu primul gând al pălăriei cenușii. Și adăugă cu înfiorare: Când te gândești că nu poți face un pas prin Paris fără să dai peste cineva care e în combinație!"

Domnul Similor, așa cum îi vedeți, era un fost maestru de dans de pe la bariera Italie. Niciodată nu-și alesese elevii printre prinți, nici printre bancheri: clientela și-o găsea pe la regiment sau pe la ateliere; nu făcuse avere. Dotat cu un suflet ambițios, Similor își lăsase arta deoparte pentru a se angaja în afaceri. Până acum fusese cu neputință să se afle exact ce înțelegea Similor prin "afaceri"; dar este sigur că avea vederi largi și ținea după un credit nelimitat la restaurantul "Grand Vainqueur", cu trei sute de franci chirie pe undeva și bani de buzunar, pentru a-și da aere din balconul teatrului "Montparnasse". Aspirații atât de extravagante pot duce departe, și noi nu mai răspundem de Similor.

Descindea poate dintr-o familie istorică dinspre partea femeilor; misterul cel mai absolut învăluia obârșia lui. Numele îi semăna mai curând a poreclă; nutrea în taină să ajungă celebru. Cum? Memoriile vremii nu ne spun nimic în această privință. Se poate afirma doar că aparținea, prin talentele lui, acelei scoli realiste, atât de sus plasată în artă, dar care, pe lângă artă, vinde în mod cinstit bilete de teatru și coboară politicos treptele la trăsuri, pentru un câștig nesigur și modest. Nu era leneș, el putea fi văzut ori distribuind prospecte de restaurant pe la colțurile străzilor, ori dezlipind în toiul nopții afișele și reclamele de pe ziduri. Fusese văzut uneori reținând locuri pe la cozile teatrelor, sau așteptând englezi prin curtea diligențelor ca să-i îndrumeze spre locuri îndoielnice, încetul cu încetul totuși, se retrăsese și din această viață. Ceea ce făcea acum rămânea secret. Lucra, dar la ce anume? Încă o taină.

Taina de nepătruns, chiar Échalot!

Acesta era numele prietenului credincios și devotat care îl găzduia în prezent, căci Similor își vânduse patul ca să poată străluci. Obiceiurile lui erau nevinovate; își cheltuia fără măsură resursele.

Échalot, Pylade al său^[34], caracter mai de nădejde, avea cel puțin o poziție socială: ținea o agentură generală la etajul al șaselea din piața Saint-Martin și făcea, fără rezultat, toate eforturile ca să rămână cinstit.

De câteva zile Échalot avea bănuieli în ce îl privea pe Similor. Acesta avea absențe îndelungate și îl lăsa pe Saladin în paza prietenului său. Mai târziu vom afla cine e și Saladin. Când Similor era întrebat, răspunsurile lui evazive lăsau să se înțeleagă că de discreția lui depindeau importante interese:

— Sunt în combinație! spunea el cu o afectare care dubla

încordarea plină de curiozitate a lui Échalot.

Și după ce îl sâcăia cu întrebările, adăuga misterios:

— Am jurat că-mi tai limba!

În mijlocul unui grup de pasageri — mici negustori din Meaux și țărani din satele presărate de-a lungul șoselei — un personaj foarte bine îmbrăcat anima o discuție, al cărei subiect era tocmai castelul Boisrenaud. Acest personaj, mic de statură, dar cu o ținută majestuoasă, înfrumusețată și de o pereche de ochelari cu ramă de aur, vorbea cu ușurința care se capătă la Palatul de Justiție; purta niște pantofi țipători, care scârțâiau la fiecare pas ca iepurii nemâncați.

— Tocmai mă duc să iau cina la castel spunea el. Eu și cu baronul suntem vechi camarazi și i-am consacrat seara mea de duminică. Băiatul acesta n-a fost întotdeauna atât de bogat.

— Se vorbește că a pus mâna pe prima sută de mii de franci făcând o afacere cam încurcată! îl întrerupse un băștinaș din Vaujours, invidios pe milioanele baronului, cât și pe limbuția pasagerului bine îmbrăcat.

— Se spune asta și aia, răspunse acesta.

— Asta ce și aia ce? întrebă acru naivul.

— Asta și aia, domnule, eu spun bine. Există un fapt curios care uimește vulgul^[35]. Eu am avut onoarea de a face parte din niște adunări care deliberau. Cu o mie de franci, mă auziți, cu o mie de monede de un franc, domnul Schwartz a câștigat, la Paris, în cincisprezece luni patru sute de mii de franci.

— Imposibil! protestă băștinașul cu sinceritate.

— Permiteți!... Dacă ați cunoaște arta de a grupa cifrele...

— Eu cunosc comerțul cinstit!

— Permiteți!... Vorbiți unui fost deputat... Domnul Cotentin de la Lourdeville... și vorbiți despre un capitalist care dispune acum de douăzeci de milioane bani lichizi...

— Și solizi? întrebă insolent băștinașul.

— Solizi că tunurile de la Notre-Dame. Vreți să vă explic?

— Să câștigi de patru sute de ori capitalul de o mie în cincisprezece luni? Sigur că vreau.

— E simplu ca bună ziua. Dați-vă doar osteneala să ascultați.

Domnul Cotentin de la Lourdeville făcu un pas, și pantofii lui suspinară. Galeria atentă îl înconjură.

— Pentru a face avere la Paris, începu el, trebuie asta și

aia... și apoi asta. În 1825, îmi amintesc această dată pentru că pledam afacerea Maynotte la epoca aceea — aș fi câștigat-o fără osteneală dacă acuzatul n-ar fi fost un neghiob de mâna întâi — în 1825 cum spuneam, domnul Schwartz a ajuns la Paris cu o mie de franci. Cunoașteți Halele? Presupun că da: asta este o formă pur oratorică. Domnul Schwartz își avea părerea lui. În strada Ferronnerie și-a închiriat o cameră la prețul de optzeci de franci pe an, ascultați cu atenție. În Hale era un bătrân Schwartz care dădea lecții de camătă pe termen scurt. Schwartz al nostru a luat lecții pentru cinci franci. Ce speculație, domnilor dacă ați cunoaște-o, dacă ați cunoaște-o bine... Dar trebuie să te ții tare și să te pui în gardă! Cinci franci împrumutați luni, șase franci înapoiați duminică. Iată principiul de bază. Este important. Domnul Schwartz, ieșind din mâinile bătrânului Schwartz, și-a deschis un birou în mansarda lui. Aici, să facem apel la calcul, ca să ne ajutăm. Cei o mie de franci ai lui, împrumutați până la ultima centimă au produs, cu dobânda legală a împrumutatului pe termen scurt, în prima duminică, o mie două sute de franci; a doua duminică, cei o mie două sute de franci îi aduseră o mie patru sute de franci; a treia o mie șapte sute douăzeci și opt de franci; a patra, două mii șaptezeci și trei de franci și cincizeci de centime... Admiteți asta? Da. Nu se merge împotriva cifrelor. Să neglijăm, dacă vreți, cei șaptezeci și trei de franci și cincizeci de centime pentru cheltuieli, creanțe fără valoare etcetera. Principiul rămâne acesta: capitalul dublat în douăzeci și opt de zile. Ei bine, să acordăm luna întreagă, ca să dezarmăm orice obiecție... îmi place mai mult să admit asta și aia decât să fiu acuzat de exagerare. Mă urmăriți? Patru mii de franci în luna a doua, nu-i așa? Opt mii în a treia, șaisprezece mii în a patra, treizeci și două de mii în a cincea, șaiszeci și patru de mii în a șasea, o sută douăzeci și opt de mii în a șaptea, două sute cincizeci și șase de mii în a opta, cinci sute douăsprezece mii de franci în a noua... Vă atrag atenția că am și depășit obiectivul.

Băstinașul vru să protesteze.

— Permiteți! izbucni Cotentin de la Lourdeville. În luna a cincisprezecea urmând această progresie geometrică, obținem treizeci și două de milioane șapte sute șaiszeci și opt de mii de franci, ceea ce este un rezultat plăcut. Vă prevăd obiecțiile; fac mai mult, le și aprob. Există greșeli de calcul... Asta și aia... Mai mult, ajuns la o oarecare cifră, se găsesc cu greu în Hale două sau trei milioane de precupețe ca să ia cu

împrumut de la dumneavoastră cinci franci pe săptămână. Asta este greutatea. De aceea, după cincisprezece luni, domnul Schwartz, când s-a însurat, nu avea decât patru sute de mii de franci, adică a optzeci și doua parte din ceea ce ar fi trebuit să aibă urmând riguros principiul. Și totuși, mulți oameni l-au acuzat că a găsit, ca să-și întregască suma, vreun obiect care nu era chiar pierdut...

În timp ce galeria râdea sau se minuna, Similor urmărise cu aviditate calculele acestuia, pe cât de exacte, pe atât de avantajoase. De foarte mult timp căuta el un mijloc de a se scălda în aur. Se pregătea tocmai să între politicos în vorbă cu domnul Cotentin de la Lourdeville, ca să-l întrebe unde se procurau primele mii de franci, când un atelaj ieșit din comun care mergea în trap de-a lungul, unuia din malurile canalului, atrase deodată atenția pasagerilor.

Era un fel de coș, pus pe două roți de roabă și tras de un câine dog.

Vizitiul acestei trăsurici era un om cu barbă roșcată, al cărui costum semăna cu cel al comisionarilor.

Într-o clipă, toți pasagerii se repeziră la balustradă să privească și să strige:

- Trei-Labe! Uite-l pe Trei-Labe, cu rădvanul lui!
- Trei-Labe, estropiatul^[36] de la curtea lui Plat-d'Étain!
- E duminică: se duce să supeze la frumoasa lui.
- Baronul Schwartz...
- Contesa Corona...
- Bună ziua, Trei-Labe!
- Huo! Cerșetorul!

Astfel se exprimau precupețele din Severin și tinerii de bani gata de la Vert-Galant. Numai Similor, trebuie s-o spunem, spre lauda lui, și-a ridicat vechea pălărie cenușie și a spus curtenitor:

- Vă salut, domnule Mathieu!

Domnul Mathieu sau Trei-Labe, cum veți vrea să-l numiți, nici măcar nu întoarse capul.

Numai după ce vasul îl depăși, privirea lui batjocoritoare cuprinse întreaga punte. Văzând-o pe fata frumoasă care visa plină de tristețe, trăsăturile obrazului lui se împlânzără și zâmbi.

Nu avem pretenția să afirmăm că "Vulturul din Meaux nr. 2" ar fi fost, în seara aceea, teatrul unor întâmplări prea dramatice; noi relatăm, doar, pe rând și așa cum au avut loc unele mici incidente care au fost de-ajuns să stârnească interes. Este, în orice caz, un început. Dar aici, pe aproape, în pădurea Bondy, întâmplarea nu a semănat decât o ghindă, puțin mai mică decât un miez de nucă, și în acel loc se ridică azi un stejar falnic.

La o distanță de o leghe de echipajul lui Trei-Labe, cerșetorul căruia glumele de pe malul râului îi puneau în cârcă un baron drept bancher și o contesă drept favorită, doi bărbați pescuiau, nu departe de faimosul castel Boisrenaud, care își avea debarcaderul lui propriu. Domnului Schwartz, stăpânul castelului Boisrenaud și unul dintre principalii acționari ai vasului-poștă, i se cuvenea pe deplin acest privilegiu.

Cei doi bărbați stătea foarte aproape unul de altul. Un pictor ar fi putut intitula subiectul: Bogatul și Săracul. Săracul, mai prost îmbrăcat chiar decât ambițiosul nostru Similor, avea înfățișarea unui infirmier fără slujbă, purtând o uniformă foarte uzată de băiat de farmacie; șorțul de pânză cenușie, cu buzunar în față, nu mai arăta decât ca o zdreanță. Era un bărbat brunet, cu părul negru zburlit care ieșea de sub o pălărie de pai soioasă, cu borurile rupte în două-trei locuri; fâșiile părții de sus a șorțului acopereau într-un fel un piept dezvoltat, iar umerii lați întindeau energic postavul uzat al hainei. În pantalonul soios și învechit, în locul pulpelor falnice ale lui Similor, se bălăbăneau două catalige ciolănoase și crăcănate, parcă prea subțiri ca să suporte acel tors athletic și acel cap mare, de negru degenerat. Între el și Similor, trecând peste doza de urătenie aproape egală, exista deci o totală lipsă de asemănare; totuși, nu se știe cărui fapt, când vedeai pe unul din ei, te gândeai la celălalt. Există legături tainice care asociază ideile; câteodată te gândești la acel "aer de familie"; și, într-adevăr, cei doi aparțineau într-un tot mării familii a sârmanilor amărați parizieni.

Se poate oare numi pescar un om care lasă să spânzure în apă o sfoară legată de un băț și prevăzută cu un ac

strâmb? Da, dacă prinde pește. Ei bine, amărâtul acesta prindea crâpcean^[38] după crâpcean; în ciuda instrumentului său rudimentar și a cârpei legate în patru colțuri care îi servea drept geantă, el avea de pe acum o cantitate serioasă, pe când vecinul său, cel de-al doilea pescar, nu ademenise nici măcar o albișoară^[39].

Acesta din urmă era totuși un adevărat pescar, un pescar clasic; purta cu el un întreg arsenal de distrugere: încălțăminte impermeabilă, acoperită cu ghetre lungi de mușama, fabricate la New York, special pentru pescuitul balenei în mările polare; ghetrele erau agățate de niște pantaloni scurți din piele de căprioară, de care se prindea în nasturi o cazacă marinărească, model englezesc, stofă canadiană. Cascheta, în formă de felie de pepene, venea direct din New Orléans... Două curele, puțin mai înguste decât centironul cu diagonală al jandarmilor, susțineau într-o parte trusa de pescuit, în cealaltă, caseta cu alimente; o cutie suplimentară, conținând – cu tot respectul datorat cititorului – un sortiment rafinat de muște indigene și exotice, atârna la cingătoarea de piele lăcuită. Lângă el stăteau aliniate undițe minunate înzestrate, unele simple, altele cu mulinetă, un vas de argint plin cu sânge de vită și mai multe plase de mână pentru a ușura eventual tolba încărcată cu pește prea mare.

Însă pescarul era, dacă se poate spune așa ceva, și mai frumos decât echipamentul lui. Un smoc de păr ieșea de sub caschetă felie de pepene, un smoc blond, ondulat, ca la copii; obrajii plini, rotofei, îmbietori, păstrau acea prospețime lucioasă, ușor pătată, a omului de 50 de ani conservat cu grijă; membrele lui erau subțiri, dar pânțelele sănătos, bombat, rotunjea foarte elegant cazaca. Ținea grav trestia și executa cu precizie toate prescripțiile din *Manualul de pescuit fluvial*, legat în piele roșie și cu dungi aurii, de care nu se despărțea niciodată.

Trebuie să trecem peste disprețul profund și reciproc pe care și-l arătau cei doi pescari. Cel cu sfoară, care prindea crâpcean după crâpcean, părăsea din când în când locul și, traversând drumul de remorcare, se ducea în lanul de lucernă vecin pentru a controla un obiect așezat acolo; de fiecare dată când îndeplinea acest ritual, chipul lui bizar căpăta o expresie de înduioșare; la întoarcere, nu uita să-și privească vecinul cu un aer provocator și răutăcios; pescarul, stăpânul acelor instrumente perfecționate care valorau cât toți crâpcenii din canal, îi răspundea atunci rivalului său cu ocheade piezișe, în

care invidia rivaliza cu disprețul. Încă nu își vorbiseră.

— Burghezule, spuse deodată sârmanul amărât, scoțând din apă o albișoară neastâmpărată doar la câteva degete de mulineta fastuoasă, dar nemișcată, a amatorului, vă distrează să pescuiți așa, duminica?

— Omule, răspunse celălalt de la înălțimea grandorii lui, eu nu bag în seamă moluștele acelea de care dumneata pari foarte mulțumit.

— Dar ce bagi dumneata în seamă, burghezule?

— I-am fâgăduit doamnei Champion o știucă de patrusprezece livre... Tăceți din gură, vă rog, căci sunetul glasului omenesc îndepărtează peștele.

— Și dumneata burghezule, în loc de o știucă, o să-i duci un chix?

Domnul Champion se sumeți, vrând să tăie scurt o discuție compromițătoare, dar nu fu nevoie. Amărâtul își schimbase dintr-o dată atitudinea și ciulise atent urechile.

Oriunde este apă, zgomotele se aud de la mare depărtare. Un sunet nedeslușit și înfundat, binecunoscut locuitorilor de pe malurile canalului, venea din direcția Parisului. Omul cu sfoara nu ascultă decât o clipă și fața lui slabă deveni solemnă.

— Vasul-poștă! zise el. S-a terminat cu râsul. Acuma o să știm!

Și în aceeași clipă, își înfășură la iuțeală undița improvizată și o puse în buzunar.

Domnul Champion tuși, se roși și spuse:

— Cât vrei pe moluștele dumitale, omule?

Omul cu sfoara aștepta fără îndoială această propunere, căci surâzând îi răspunse:

— Or să-i facă, în orice caz, plăcere doamnei, în locul știucii de paisprezece livre!

— Nu zău! izbucni domnul Champion indignat. Am eu aerul unui om care aduce de prăjit acasă?

— Oh, nu, răspunse degrabă omul cu sfoară, în nici un caz!

— Îți cumpăr vietățile acela microscopice ca să le folosesc drept momeală la undițe.

Cârpa fu deznodată și crăpcenii argintii luciră pe iarbă în ultimele raze ale soarelui.

Fără voia lui, domnul Champion le învăluia într-o privire senzuală. Dar galopul atelajului se tăcea auzit în mod distinct.

— Cinci centime bucata, spuse amărâtul; asta din cauza doamnei.

— Un franc totul, oferi domnul Champion.

Omul cu sfoară se pregătea să înceapă tocmeala, când capetele cailor apărură la taluzul podului. Atunci întinse repede mâna și mai curând smulse decât luă moneda de un franc dintre degetul mare și arătătorul domnului Champion. Fără să adauge un cuvânt, își luă cârpa ce pe jos, lăsând crăpcenii împrăștiati prin iarbă, și se repezi spre câmpul de lucernă care se întindea între drumul de remorcare și pădure. Era și timpul, dacă, așa cum ne-am dat seama, omul cu șorțul de farmacist avea interes să evite întâlnirea cu vasul. Caii, lansați în plină cursă, veneau peste pescarul de știuci, ocupat acum să-și strângă crăpcenii, câțiva dintre ei rămânând risipiți prin iarbă în momentul în care tocmai se aplecă să lase să treacă frânghia care lega atelajul de vas.

— Oh-he, domnule Champion! strigă căpitanul. Mereu de nădejde la post? Am avut noroc la pescuit?

— Destul, destul, domnule Pattu, în ciuda spaimei pe care acest nou mod de navigație o răspândește printre locuitorii undelor.

Spunând acestea, orgoliosul arăta cu o modestie triumfătoare crăpcenii pescuiți de amărâtul lui vecin.

"Vulturul din Meaux nr. 2" îi lunecă prin față ca o nălucă.

În tot acest timp amărâtul sărman se strecurase pe după șirul de mărăcini care despărțea câmpul de lucernă de drumul de remorcare. Când văzu că trece vasul, își strecură capul creț printr-un luminiș al mărăcinișului și privi cu atenția încordată. O frământare nervoasă îi agită imediat tot corpul, fața lui până atunci roșie deveni palidă și o lacrimă îi străluci sub pleoape.

— Ah, Similor, Similor! murmură el cu voce plângăreață. Deci e adevărat că înșeli prietenia!

Marile emoții sunt scurte. De altfel Similor exercita asupra lui Échalot o atracție irezistibilă. Cu dosul mâinii tremurânde, acesta din urmă își șterse ochii și se repezi. Dar nu făcu decât un pas.

— Saladin! zise deodată surprins. Era să-l uit pe Saladin!

Se întoarse și luă din lucernă un obiect de formă lunguiață, greu de ghicit ce reprezenta, dar care semăna cu acele manechine care se văd pe la teatre, în prologul melodramei, care mai târziu trebuie să devină, după sexul lor,

junele prim sau eroina piesei. Manechinul acesta avea o curea; Échalot își trecu pe după gât cureaua și, aruncând obiectul la spinare, spuse:

— Fii liniștit, Saladin!

Apoi o luă la fugă de-a lungul mălăcenișului, cu o iuțeală neașteptată față de aspectul lui greoi. Intenționa, fără îndoială, să se ia la întrecere cu galopul cailor. Curând, fața lui se congestionă, puternic și sudoarea îi scălda tâmplile, dar alerga întruna, pândind de pe deasupra mălăcenișului nava plutitoare și spunând întruna numele lui Similor.

După vreo patru-cinci sute de pași, obiectul zdruncinat peste măsură, se trezi și începu să țipe ca un pui de vultur. Că era din carton sau nu, avea o voce nemaipomenită, Échalot începu să-l dojenească cu blândețe, fără să încetinească pasul:

— Taci, cioculețul lui Bibi; am să ți-l astup, Saladin, dacă mai continui! Mergem la tăticu, vezi bine, mierlă jerpelită!

Saladin țipa mai tare.

Se moare din cursele acesteaperate? Martor poate fi soldatul lui Leonidas, care a adus spartanilor prima veste a luptei de la Termopile. Din fericire pentru acest eroic și sensibil Échalot, goana cailor încetini dintr-odată, când să dea colțul după un codru de stejari, de unde începe câmpul deschis care formează o rariște între Sevrân și drumul Allemagne. În mijlocul unui peisaj minunat, apărură castelul Boisrenaud; curând se ajungea la debarcaderul baronului Schwartz.

Échalot își trase spre piept pachetul ținut până atunci în spinare și puse mâna direct pe ciocul lui Saladin.

De pe vas coborâră trei persoane; mai întâi, domnul Cotentin, cu pantofii lui cu scârț, o porni pe aleea presărată cu nisip care ducea la castel; apoi, tânăra fată cu voal negru urmă agale aceeași direcție; în sfârșit, Similor, ușor ca un fulg, după ce adresă un salut curtenitor adversarului său, se îndreptă în vârful picioarelor înapoi pe drumul de remorcare. Échalot, ascuns după un tufiș, îl privea plin de admirație, răsufând ca o focă; cu o mână îl sufoca pe Saladin, iar cu cealaltă își ștergea sudoarea de pe frunte.

"Nu pentru fete tinere bate el drumurile, murmură Échalot. Aleargă pentru o grămadă de sforării care o să-i aducă pieirea!... Dar, stai așa! Noi suntem aici, nu-i așa, micuțule? O să aflăm, în sfârșit, despre ce e vorba!"

Pe drumul de remorcare, pe care Similor ȝopăia în pantofii lui de păsłă, ocolind cu o sprinteneală grațioasă cele mai mici urme lăsate de recenta ploaie, un om grav venea cu pași măsurați, privind liniștit curgerea apei și învârtind între degete, ca un marchiz de la Comedia Franceză, o tabacheră de argint, încrustată cu email negru. Acest gen era de o perfecțiune atât de aleasă, încât chiar te-ai fi așteptat să vezi tradiționala dantelă de Malines la jabou^[40] și jobenul la subțioară. Dar nu era un marchiz, dacă nu cumva urgia vremurilor îl va fi decăzut prea mult. În loc de frac de mătase, purta numai o haină de culoare închisă, tăiată simplu și împodobită cu nasturi albi; domnul Schwartz, puternicul financiar care domnea în această parte de țară, alesese pentru valeții lui această livrea trainică amintind uniformele băieților de la Banca Franței.

Nu era deci decât un valet, cu toate că avea obiceiul să stea cu pălăria pe cap când vorbea reprezentanților vreunor autorități din Sevrans, din Livry și din Vaujours, care, la rândul lor, țineau pălăria în mână.

Similar se duse drept spre el și, scoțându-și pălăria, intră în vorbă pe un ton timid și blând, întrebându-l:

— Am privilegiul să adresez cuvântul chiar domnului Domergue?

Domnul Domergue nu răspunse mai mult decât imoralul Pattu, căpitanul "Vulturului din Meaux nr, 2"; dar dacă există o demnitate respectată de Similor și de semenii lui, este aceea a valeților de casă mare. În ținuta omului cu livrea există ceva care ametește și fascinează. Similor, bănuitorul Similor, nu se supără câtuși de puțin și aștepta.

Influentul Domergue era distrat: privea pe drumul de remorcare la acel bizar vehicul despre care am vorbit, acel coș al lui Trei-Labe, tras de un câine dog. El surădea cu o cumsecădenie arogantă și se și dădu la o parte înspre tufele de mărăciniș, ca să facă loc echipajului estropiatului.

Trei-Labe își îndemna dogul și șosea în goană.

Trecând prin fața domnului Domergue, acesta schiță un semn familiar din cap.

— Bună ziua domnule Mathieu, îi spuse políticos servitorul. Merg afacerile, după cât se pare!

Fața pământie și bărboasă a lui Trei-Labe schiță un surăs de gheață ca al măștilor. Îi răspunse:

— Banul se câștigă greu; vin să vorbesc despre banii mei. Domnul baron este acasă?

— Pentru dumneavoastră întotdeauna, domnule Mathieu.

Echipajul lui Trei-Labe o și pornise pe alea a castelului. Domnul Domergue adăugă ca pentru sine:

— Ciudat capriciu are și domnul baron ca să vorbească cu individul acesta!...

— În privința asta, spuse Similor, prinzând din zbor ocazia să înceapă discuția, eu nu-mi revin din uimire.

Domnul Domergue coborî spre el o privire distinsă și îl măsură de sus până jos. Similor făcu cu ochiul și continuă:

— Drept care misterele abundă din toate părțile în jurul nostru...

— Ce vrei, prietene? îl întrerupse domnul Domergue.

Similor, coborând vocea și punând mâna în colțul gurii ca să nu piardă nimic din răspunsul lui, îi răspunse:

— Nu vă fie teamă; mă bucur de totala încredere a tânărului.

— Care tânăr?

— Domnul Michel, zău!

Obrazul servitorului se destinse auzind acest nume.

Échalot, tot la pândă, cu gura căscată și gâtul întins, făcea eforturi nemaipomenite să audă. Similor continuă, luând o poză teatrală:

— În consecință, sunt însărcinat să vă întreb pur și simplu *dacă mâine se va lumina de ziuă*. Asta e!

Capitolul III - Castelul

Castelul Boisrenaud, unde pe vremuri își alesese reședința abatele de Gondi și pe care ducesa pe Phalaris și-l alesese ca refugiu din cauza învecinării lui cu Raincy, mai numără încă printre foștii lui oaspeți celebri pe dansatorul Trénitz, care a cinstea de a le primi aici în 1798 pe doamnele Tallien și Récamier. La epoca în care se reia povestea noastră, castelul și minunatele lui atenanse^[41] erau de câțiva ani proprietatea domnului baron Schwartz, care își propusese să-i aducă numeroase înfrumusețări. A înfrumuseța este un cuvânt viclean, vecin cu acel *mai bine* care este vechiul dușman *al binelui* după cum spune proverbul. Lucrurilor, ca

și oamenilor, ar trebui să le lași hainele lor, și istoria artei citează monumente înfrumusețate cu cheltuieli mari, care, din capodopere necomplete cum fuseseră, au devenit totale platitudini.

Trebuie însă să spunem că vechiul castel Boisrenaud nu a avut de înfruntat o soartă atât de nemiloasă; a fost pur și simplu dărâmat, pentru a se construi în locul lui o casă modernă, foarte frumoasă. Baronul Schwartz era un spirit clar și hotărât, care nu făcea lucrurile pe jumătate.

În vremea de demult când veneai de-a lungul malului, după ce lăsați în urmă ultimul luminiș al pădurii bătrâne și în fața ochilor se desfășura câmpul cultivat, primul lucru care te izbea, singurul de fapt, era acel castel mic, cu profile îndărătnice și semețe, cu cele șase turnuri acoperite la întâmplare și cele trei corpuri principale fără legătură între ele, unul sugerând Evul Mediu, iar celelalte două părând să amintească vreo anecdotă bătaioasă și galantă a Frondei. Parcul se întindea ca un evantai în spatele castelului feudal și se învecina în toate direcțiile cu pădurea, de care nu îl despărțea decât un șanț adânc de ocrotire. Aleea care ducea de la castel la Vaujours era o perdea de plop, de două sau de trei ori seculari, ale căror crengi făceau fiecare cât un copac de 50 de ani; în regiune încă își mai aduceau aminte de acel gigantic perete de verdeață și de stejari enormi care umbreau aleea cotită ce ducea la Montfermeil prin înălțimile de la Clichy-en-l'Aunois.

Baronul Schwartz, într-o zi de scădere a acțiunilor în bursă, cumpărase totul foarte ieftin, fără să-i fi vizitat, ci într-un scop de pură speculație. Când a venit să hotărască asupra beneficiilor ce le-ar putea avea, peisajul l-a cucerit din prima clipă. Nu era un om lipsit de gust și, în felul lui, avea în concepție grandoarea. Numai castelul îi displăcuse, pentru că baronul Schwartz era fiu al prezentului, care urăște trecutul. În loc să împartă acest paradis și să-l vândă cu șaptezeci și cinci de centime metrul, transfer transformându-l într-unul din acele locuri plăcute, unde oamenii din Paris vin să-și construiască căsuțe fermecătoare, cum sunt cele din vecinătatea mormintelor de la Père-Lachaise, avu fantezia să cheltuiască vreo două milioane sau mai mult, după proporțiile care le-ar căpăta capriciul lui.

Asta nu însemna nimic; banca lui era râul din poveste în care apa curgea mereu; cu toate că rangul lui financiar nu urca în timp chiar până la Cruciade, avea o avere foarte

serioasă, autentică și bazată confortabil pe un credit european; se spunea despre el ci împrumuta bani pe termen scurt și regilor.

Un palat nou, iată ceea ce place! Puțin stilul de bursă: asta dă idei emoționante. Lucrurile gotice, de altfel, par să ignoreze banii, cu toate că banii fac uneori pasiune pentru ogivă, pentru creneluri și chiar pentru blazon... În jurul acestui palat alb ca marmora, minunățiile unui parc desenat în manieră englezească, catifeaua verde a ierbii, greblată dimineața și seara, apă strălucitoare într-un lac mare, curat ca o salatiară și a cărui naiada să locuiască într-o țevă de fontă, păsări lăcuite, pești pictați, vânat dresat, în sfârșit, natura curățată de murdărie și demnă de noi: iată ceea ce încântă!

Deci, la două sute de pași de vechiul castel, într-un amplasament ideal, zidarii erau ocupați cu construcția palatului; în parc se trasau șerpuiturile noilor alei, se astupa șanțul de ocrotire ca să-l mute mai departe, el urmând să împrejmuiească o sută de hectare: pădure bătrână, achiziționată de curând; se bătea argila pe fundul lacului gata săpat; chiar pământul începea să prindă formă (e nevoie și de accidente de teren) și locul care trebuia înălțat primea roabele de pământ din locurile care trebuiau să fie mai adâncite. Sunt treburi fastuoase, auziți, și treburi de milioane; nu este vorba să se ridice Mont-Blanc, nici să se sape cheile din Dauphiné; muntele nu va avea decât douăzeci de metri deasupra văii: credeți oare că ne trebuiau zăpezi veșnice? Cedrul din Liban va fi desigur adus acolo, și aceasta e de-ajuns pentru a așeza stâncile care vor veni de la Fontainebleau; stânci grozave, legate între ele cu ciment roman! Dacă vreți să râdeți, râdeți de agentul nostru de schimb care nu are decât șaiszeci de pogoane la Verrières, cu câteva tone de apă din Bièvre, ceea ce pentru el înseamnă un râu; agentul nostru de schimb râde la rândul lui de notar, care se mulțumește cu cinci hectare la Colombes și care omoară un cal bătrân ca să-i urce apa din bazin!

Fiecare face ce poate: toate deșertăciunile sunt demne de respect.

Soarele dădea să apună în spatele copacilor care ascund în depărtare clopotnița din Aulnay-le-Bondy, când tânăra noastră cu voal negru de pe vasul-poștă se îndrepta spre grilajul aurit al castelului domnului baron Schwartz. Ea urma alea cu un pas destul de grăbit, dar nesigur, aproape

anevoios; văzând-o din spate, părea o convalescentă de-abia ieșită din casă. De altfel, totul confirma această părere; oboseala îi apăsă silueta grațioasă, dar prea plăpând, care părea stingheră în rochia pe care o purta. De două sau de trei ori, de-a lungul aleii, fu obligată să se oprească, să-și liniștească respirația.

Echipajul lui Trei-Labe o ajunse din urmă când ea nu era decât la jumătatea aleii, iar domnul Cotentin de la Lourdeville intrase deja în casă. Estropiatul o cunoștea, fără îndoială, căci obrazul tui încremenit schiță un surâs, dar nu îi vorbi și trecu înainte.

Tânăra îl urmări cu o privire distrată și posomorâtă.

Când ajunse în fața grilajului, Trei-Labe și echipajul lui apucaseră să intre. Ea se odihni puțin și mâna ezită înainte de a o apăsa pe clanță.

— Cât de slăbită sunteți, domnișoară Edmée! se auzi în spatele ei. Pe cuvânt de onoare, nu vă recunoșteam.

Fata se întoarse repede, ca și cum ar fi fost prinsă în delict, și obrazul ei se împurpură ușor.

— Bună ziua, Domergue, răspunse ea. Am fost puțin bolnavă. Cum se mai simt la castel?

Zâmbea, dar avea nu știu ce care întrista fermecătoarea blândețe a surâsului ei.

Pe Domergue, importantul valet oare semăna a casier al Băncii Franței, îl cunoaștem. Întrevederea lui cu prietenul nostru Similor nu fusese, se pare, de lungă durată, căci, un pas de plimbare și fără să se grăbească, o ajunsese pe frumoasa călătoare. Dar, în afaceri, nu trebuie să judeci gravitatea unei întrevederi după durata ei.

De data aceasta Domergue își scoase cascheta și fața lui austeră se împlânzi mult. Privi de aproape, avea aerul celui mai cumsecade om din lume. Numai că știa să-și păstreze rangul. Aici avea în față o femeie, și toată lumea știe că galanteria nu a adus nicicând prejudicii rangului unui personaj sus-pus.

— Puțin bolnavă! repetă el. La noi toată lumea este destul de bine, mulțumesc, în ciuda dărâmarilor și a cutremurului... Sunteți extrem de palidă, pe cuvântul meu... Puțin bolnavă!... Aici sunt noutăți, știți?

— Nu, Domergue, nu știu nimic.

— Se vorbește de o căsătorie.

— Cu domnul Maurice? îl întrerupse Edmée aproape veselă.

Domergue ridică din umeri.

— Asta nu ar fi o căsătorie! zise el. Vărul Maurice este în dizgrație, ca și domnul Michel. Am fost convins că domnul Michel va deveni ginerele nostru. Domnul baron nu s-ar fi opus, cu toată diferența de avere. Dar există piedici... Ați sunat, domnișoară Edmée?

Auzind ultimele cuvinte ale valetului, tânăra fată își schimbase culoarea de mai multe ori.

— Nu încă, răspunse ea cu vocea tremurândă. Apoi adăugă: Blanche! A și ajuns la căsătorie!

— Șaisprezece ani, zise Domergue, apăsând butonul de aramă care puse în mișcare un clopot cu sunetul plin și sonor. Frumoasă că un înger! Ascultați: dotele de două milioane peșin nu au obiceiul să mucegăiască în depozit. Domnul Lecoq e cam la patruzeci de ani, dar cavalier frumos...

Tânăra fată repetă cu stupefacție:

— Domnul Lecoq!

— Da, da... așa se vorbește... și că are mâna lungă. Cu toate că eram convins că ar putea lua un bancher... Știți, s-a vorbit și de un duce?

— Nu știu nimic, zise fata.

— E drept. I se cădea domnului Lecoq. Iată unul care muncește din greu. De altfel, câtă vreme nu s-a trecut pe la primărie... nu-i așa?... Dar, intrați, domnișoară Edmée: știți că suntem oameni de treabă și nu cu nasul pe sus. Are să-i facă plăcere domnișoarei să vă revadă, sunt sigur... Doamnă Sicard!

Doamna Sicard era o jupâneasă cu un aer serios, între două vârste, dichisită, care se ținea tot atât de mândră ca domnul Domergue, dar care nu surădea. Vocea colegului ei o opri tocmai când urca peronul.

— Ia te uită! spuse ea. Domnișoara Leber! Apoi, nu fără o oarecare bunăvoință, care la ea valora foarte mult, spuse: Tocmai astăzi ți s-a pregătit camera.

— Am venit numai să salut doamnele, spuse fata cu o sfială nepotrivită față de primirea care i se făcea Dacă vreți să o anunțați pe domnișoara...

— Până atunci, poștește în salon. Am să spun să-ți pună tacâmul. Dar îmi amintesc că... se întrerupse doamna Sicard, doamna baroană mi-a spus... da, exact... că dacă ai să vii, pe dânsa trebuie să o înștiințăm... De altfel, așa și trebuie.

Traversaseră vestibulul. Doamna Sicard urcă scara, în timp ce Domergue o introducea pe Edmée în salon. Paloarea

feței se accentuase dintr-o dată în așa măsură, încât părea gata să i se facă rău. Se așeză degrabă într-un jilț și își duse batista la buze.

— Niciodată să nu vă lase să plecați la ore din astea și în asemenea stare! spuse politicianul valet, care îi luă mâinile reci și i le încălzi într-ale lui. Sunteți, cum s-ar spune, de-ai casei, copila mea, și nu o dată am auzit-o pe doamna baroană spunând că o profesoară de pian ca dumneavoastră este o prietenă.

— Un pahar cu apă, te rog, îngăimă Edmée. Și vrând parcă să se scuze, adăugă: Am fost puțin bolnavă.

Domergue ieși în fugă. Nu era unul dintre cei care luaseră parte la masacrele din septembrie, și poate nu-i trecuse niciodată prin minte un gând atât de îndrăzneț:

"Puțin bolnavă! Pe cuvântul meu, e prea mult pentru unii și nu destul pentru alții! În povestea acestei copile e vorba de sărăcie."

Boala grozavă care nu se poate ascunde! Există nu știu ce simptome misterioase care te trădează, oh, sărăcie! Cu atât mai repede și mai sigur cu cât victima ta pare mai potrivită ca să rămână în afara neajunsurilor tale.

Această ființă delicată și încântătoare, Edmée Leber, era săracă; îmbrăcăminte ei curată, dar atât de modestă, nu ar fi trădat tot atât cât timiditatea ei. Servitorii înțelegeau aceasta mai bine decât stăpânii; servitorii au o subtilitate diabolică și un simț cu totul special cu care intuiesc sărăcia. În ochii lor sărăcia e prima și cea mai adâncă dintre toate durerile; poate au dreptate, căci din acest rău vin alte rele! Domergue se gândi că lui Edmée îi era foame.

Se înșela însă. Pâinea nu lipsea din casa mamei lui Edmée, cu toate că celelalte lipseau. Dacă Edmée nu ar fi avut pâine, s-ar fi hrănit cu febra ei.

Cum rămase singură, pe obraji i se prelinseră lacrimi mari pe care numai mândria i le reținuse. Ridicându-și voalul, în lumină apăru chipul unei fete de 18 ani, cu trăsături minunate, dar pe care suferința își lăsase amprenta. Era și drăgălașă, și frumoasă. Ar fi greu de spus de ce puritatea absolută a liniilor feței și finețea detaliilor ei nu l-ar fi putut ajuta pe un pictor să redea asemănarea fidelă cu modelul. Nu se putea să nu fii tulburat privindu-i ochii umezi de sub fruntea încununată de un minunat păr blond; nasul cu linii precise și fine; gura, din păcate, atât de serioasă, dar în care se ghiceau comori de surâsuri! Și totuși nu aceasta

era Edmée. Ceea ce frapa și ceea ce fermeca plutea în jurul ei ca o suflare, o rază, armonie și parfum, o emanație aproape nefirească. Într-un cuvânt, o ființă plină de blândețe și de cinste.

Salonul era somptuos, mobilat în genul roman, după o modă care revenea cu greu la acea vreme, fiind încă înfrântă de fantezia creatoare a Renașterii și a Evului Mediu. Privirea înlăcrimată a lui Edmée înconjură camera și se opri o clipă asupra pianului.

Pianul parcă îi vorbea, căci se pomeni zâmbind și murmurând cu amărăciune:

"Blanche se căsătorește cu domnul Lecoq!"

Deasupra pianului era un portret al unei fete: o brunetă veselă care râdea.

"S-ar putea să fie așa! adăugă Edmée. Blanche, inimioară scumpă!

De o parte și de alta a șemineului etrusc din marmoră violet, împodobit cu mozaicuri și încărcat cu fel de fel de curiozități pompeiene, atârnavau două alte portrete, ale căror rame, de o extremă bogăție, striveau parcă pictura, cu toate că purtau semnături de prestigiu ai măștrilor Restaurației. Unul reprezenta un bărbat în jur de 25 de ani, cu umeri înguști, slab, cu trăsături inteligente și voluntare; celălalt, o femeie foarte tânără, aproape tot atât de frumoasă ca Edmée, și care, ca și ea, avea același farmec mai mult în expresie decât în trăsăturile perfecte ale obrazului.

Când privirea lui Edmée căzu pe această ultimă pânză, ochii ei avură o tresărire și sângele i se urcă în obraji. Se ridică, în ciuda oboselii mari care, cu o clipă înainte, o prăbușise în acel jilt; traversă tot salonul cu mersul anevoios și se opri în fața căminului. Portretul părea să exercite asupra ei un fel de fascinație. Oare întregul portret? Nu, o parte din el mai curând; căci privirea i se concentra într-un singur punct, lângă obraz. Doamna baroană Schwartz pozase de trei sferturi; purta o rochie de ceremonie. Un turban așezat pe o parte acoperea una din urechi, iar cealaltă, albă, delicată și împodobită cu un simplu diamant, ieșea din bogatul ei păr negru. Urechea îi atrăgea privirea lui Edmée, și poate nu chiar urechea, căci aceasta se vedea foarte bine; dovadă că tânăra fată — cu toate că era suferindă și obosită — se urcă pe un scaun să poată vedea mai de aproape.

Timp de câteva minute examină atentă. Se concentra cu întreaga ei ființă. Tremura și obrazul își schimba mereu

culoarea.

Se auzi un zgomot de pași; coborî degrabă și fără voie spuse:

— Era chiar ea!

Domergue intră aducând o tavă.

— V-am făcut să așteptați, scumpă domnișoară, începuse el.

— Puțină apă! îl întrerupse Edmée cu vocea pierită și fără vibrație.

— Cum vă simțiți? întrebă valetul în timp ce ea bea cu înghițituri mari.

— Mai bine, vă mulțumesc.

— Sunteți atât de schimbată! Și cum vă tremură mâna...

— Mult mai bine! repetă Edmée cu nerăbdare. Apoi adăugă cu mai multă răceală: Aș vrea să o văd pe doamna baroană numaidecât. Și, te rog, spune să nu mi se pregătească odaia și să nu mi se pună tacâm la masă.

Domergue o privi mirat, în ochii lui era și tristețe, și milă.

Ieși.

Edmée rămase din nou singură în salon. Se așeză lângă fereastră, ca să aștepte.

Ferestrele dădeau spre grădină și jaluzelele erau lăsate în jos. Distrată, Edmée se uită printre zăbrele și văzu pe magnifica peluză de unde soarele tocmai plecase o mulțime de oaspeți răzlețiți în mici grupuri. Nici Blanche, nici mama ei, baroana, nu erau acolo. Două doamne, de o oarecare vârstă, jucau badminton^[42], cu o veselie destul de prefăcută; câțiva domni se adunaseră în jurul domnului Cotentin, care ținea în mână ziarul de seară.

Câțiva se plimbau pe aleile de sub ferestrele castelului și vorbeau.

— Nu văd în povestea asta, se auzi unul dintre ei, decât ceva perfect onorabil. Domnul baron își amintește că la începutul carierei lui a fost bancherul săracilor.

— Meserie bună! răspunse interlocutorul acestuia.

— Deseori se câștiga serios cu săracii!

— Poți fi în același timp abil și filantrop, spuse Cotentin. Asta și aia!

— Circulă prin lume povești nemaipomenite! Am auzit, de pildă, că un sărac își cumpăra în fiecare an de o mie sau de o mie două sute de franci rente de stat.

— Un cerșetor din Lyon, doamnă, și-a înzestrat recent

fata așa cum nu suntem noi în stare.

— Dar povestea orbului care avea o sută cincizeci de mii de franci în salteaua de paie?

— Acest Trei-Labe este o făptură foarte ciudată!

— Unde s-o fi ascunzând domnul baron? se auzi întrebându-se din fundul grădinii.

O fereastră de la primul etaj se deschise, și domnul baron răspunse:

— Sunt al dumneavoastră; termin îndată o afacere.

— Cu Trei-Label! încheie careva fraza cu voce scăzută.

Edmée Leber nici nu mai asculta; începuse să viseze. Ochii, pe jumătate închiși, își coborau privirea spre covor, fără să-l vadă, și capul ei frumos și-l sprijinise în mână.

— Haideți puțin să vizităm grajdurile acestui capitalist de tip nou, se mai auzi pe sub ferestre.

Răspunsul și glumele care urmară se pierdură în depărtare.

Sosirea unui nou client făcuse senzație printre musafirii castelului Boisrenaud. Banii nu au miros; acest însemnat adevăr, chiar dacă ar fi uitat de restul lumii, ar trebui găsit din nou și înscris pe ușa oricărei bănci; dacă Trei-Labe era un om al banului, i se cuvenea de la sine o bună primire; nu există nici o îndoială în această privință. Dar banii se primesc de obicei de la casierie; pentru această operațiune nu e nevoie decât de un funcționar; de ce atunci Trei-Labe și echipajul lui grotesc treceau pragul somptuosului castel tocmai în această zi de sărbătoare, când milionarul nu-și primea decât prietenii?

Era un motiv de bârfă. Regulamentul la castelul Boisrenaud interzicea să se vorbească despre afaceri. Domnul baron Schwartz îi lăsa invitații pentru a-l primi pe Trei-Labe în biroul său. Discutau oare despre politică?

Toată lumea cunoștea povestea lui Trei-Labe, căruia servitorii domnului baron primiseră ordin să-i spună domnul Mathieu. Personaj de mult timp celebru în cartierul porții Saint-Martin, Trei-Labe își lărgise sfera de influență până la Madeleine datorită relațiilor sale cu domnul Schwartz.

Venise într-o zi, nimeni nu știa de unde, în curte la Plat-d'Étain, sediul unei întreprinderi de mesagerii, care, înaintea stabilirii căilor ferate, deservea întreaga periferie de est a Parisului. Coborâse din coșul lui, tras de un câine, și se dusesse pe jos, adică se târâse pe mâini și pe burtă, până la birou. Acolo făcuse cele de cuviință pentru a câpăta dreptul

de a se instala în curte, în calitate de factor poștal. Numai decît după aceea, punându-și în mișcare mâinile, înarmate cu palete, și restul corpului, adăpostit într-un fel de coș pe roate, se așezase exact în locul unde se opreau trăsurile la sosire.

La început îi fusese greu. El nu avea, trebuie să o recunoaștem, nici una din calitățile fizice ale factorului poștal, dar calitățile morale le înlocuiau cu prisosință. La Paris, de altfel, tot ce e bizar e mai interesant, și dacă un ciung de ambele brațe va picta cu piciorul tablouri istorice, el va obține la noi un frumos succes de prestigiu.

Trei-Labe, mergând cu picioarele în buzunare — cum spuneau glumeții în cartier — stârnea acea senzație care precede și pregătește gloria. Își instalase pe spate patru cârlige care îi serveau în loc de mâini și de care el fixa cu foarte multă abilitate coletele. La îndemână atârna un fluier pe care vizitii stației începură foarte curând să-l cunoască: un fluierat chema un cupeu; două — o birjă; trei — o cabrioletă; după opt zile, toate acestea deveniră o regulă, ca și cum Trei-Labe ar fi fost salariat al guvernului. Pentru paza lucrurilor, nu mai era altul ca el; cât despre discuțiile referitoare la beneficii, care trebuiau să fie duse cu funcționarul de la încasări, el îi aranja treburile într-o clipă. Ați auzit de puterea ce o exercită asupra tribunalului anumiți avocați? Trei-Labe câștiga toate cauzele pe lângă doamna Tourteau — după Dumnezeu singura stăpână a cabanei unde se înscriau călătorii și bagajele.

Și să nu credeți că i-a trebuit mult timp să măsoare în lung și în lat curtea de la Plat-d'Étain. Mâini le îi erau agile și avea un fel extraordinar de a mișca învelitoarea care îi cuprindea picioarele. Mersul lui semăna cu cel al unei șopârle. și orice s-ar spune despre lenea ei, șopârla merge foarte repede.

Un anonim de geniu i-a găsit o poreclă: Trei-Labe. Aceasta simboliza aidoma infirmitatea lui vrednică de milă. Toată lumea cunoaște elanul prodigios pe care îl poate da o poreclă unei celebrități populare. Mathieu, estropiatul, ar fi făcut poate avere; Trei-Labe însă făcu de-a dreptul furori, iar colegii lui, înfrânți, părăsiră lupta.

Imediat în urma gloriei, vin două divinități; una se cațără, urcând din adâncul infernului, iar cealaltă zboară în picaj, coborând din cer. Ele se numesc Invidia și Poezia.

Invidia a împrăștiat pe socoteala lui Trei-Labe acele o mie

de zvonuri care sunt în stare să distrugă o reputație șubredă, dar care pot mări faima cuiva; ea îl acuza pe Trei-Labe că e de-al poliției sau că face parte dintr-o asociație de răufăcători: două afirmații cu care Parisul este într-atât de generos, încât până la urmă le atribuie chiar pe amândouă aceleași persoane, în ciuda aparenței lor incompatibilități.

Poezia, fiica zeilor, scuturând asupra favoritului minunatele flori din grădina ei, l-a înconjurat pe Trei-Labe cu o aureolă strălucitoare; ea îi atribui bogăția, acel farmec irezistibil; ea lăsă să se înțeleagă că strângea undeva o comoară fantastică. Demult nu se mai credea în vrăjitori, dar supranaturalul tot mai dăinuie. Poezia a făcut din Trei-Labe un fel de stârpitură care își schimba pielea la anume ore și, părăsindu-și înfățișarea nenorocită, s-ar avânta spre sferele aurite ale eleganței aristocratice.

Poezia i-a mai atribuit și iubiri misterioase acestei reptile omenеști. Ceva ca din poveștile lui Perrault, care împerechea monștrii cu prințesele. Se vorbea de o femeie tânără și frumoasă; până aici nimic imposibil. Dar femeia era și nobilă, și bogată.

Se credea în aceste povești absurde? Nu știu. Parisul este prea înclinat să nu creadă nimic pentru ca, la urma urmei, să le creadă pe toate.

Deci Poezia și Invidia au pus mână de la mână pentru a întregi gloria lui Trei-Labe. El nu părea să și-o ia în cap din cauza aceasta. Serios și modest, continua să-și vadă de treabă, cu o grijă exemplară, și s-ar fi zis că nici nu bănuia existența fanfarelor care îi trâmbițau atâta faimă. El nu era cerșetor, dar primea din orice mână și mulțimea grav celor care, văzându-i infirmitatea, își deschideau cu generozitate punga; primea milosteniile la fel cum își primea și salariul. Deprinderile lui erau nealterate, în ciuda zvonurilor care circulau; trăia singur și cu sobrietate.

Totuși, cronica nu mințea chiar pe de-a-ntregul. Era destul adevăr sub canavaua legendară a vieții lui Trei-Labe, pentru a justifica toate uimirile.

Trei-Labe era primit la domnul baron Schwartz; pe scara modestă care urca spre locuința lui neîngrijită, fusese întâlnită și fusese recunoscută o stea a corului parizian, frumoasa contesă Corona. Astfel suna șarada, aruncată curioșilor de șopărlă de la Plat-d'Étain.

Astăzi baronul Schwartz se afla în cabinetul său, când un servitor veni să-l anunțe că domnul Mathieu așteaptă.

— Poftiți-l pe domnul Mathieu să urce! spuse de îndată baronul.

Domnul Mathieu coborî din echipajul lui fără prea mare greutate și ajunse la peron cu o agilitate originală: mâinile, agățate de trepte, îi împingeau torsul și adaosul care îi cuprindea picioarele. Execută totul destul de sprinten, spre marea uimire a celor care îi urmăreau toate mișcările. La capătul scării, un servitor îndatoritor vru să-i ridice partea paralizată a corpului, dar domnul Mathieu îi mulțumi spunându-i:

— Nu te obosi.

Cu toate acestea, după ce intră în cabinetul bogatului bancher și după ce se târî până la trei pași de birou, domnul Mathieu, suspinând ușurat, scoase din buzunar o batistă foarte curată și își șterse pe îndelete fruntea.

— Tare grăbit, deci, domnule Mathieu? întrebă baronul Schwartz zâmbind.

Când voia, avea un stil al lui acest baron Schwartz. Oamenii ajunși sunt excentrici fără să depună efort.

Datorită conciziei frazei sale, domnul baron își făcuse o faimă printre cei care aveau nevoie de el. Conform gramaticii, cuvântul principal, cuvântul prin excelență, este verbul; remarcați totuși că înlăturarea verbului nu face totuși fraza de neînțeles.

— Timp, bani! spunea deseori domnul Schwartz, traducând în felul lui faimoasa axiomă a mult iubitei noastre Anglii.

În virtutea căreia el câștiga pe an salariile a trei sau patru prefecți doar subînțelegând verbele. Cu toate acestea, cei care îl cunoșteau mai bine știau că cea mai mică emoție îl determină să vorbească la fel ca toată lumea.

Trei-Labe răspunse înclinând capul cu o respectuoasă politețe:

— Doream să văd puțin proprietatea domnului baron; dar nu mi-aș fi permis să vin aici numai pentru plăcerea mea.

Capitolul IV - Trei-Labe

Presupunând că domnul Mathieu, poreclit Trei-Labe, ar

fi fost unul din acei săraci care au 150 000 de franci ascunși în salteaua lor de paie, în cazul acesta, el nu mergea cu economia până la capăt. Vestonul de catifea cu nasturi de metal era aproape nou, și de sub el se vedea o rufărie bună, destul de curată, în schimb, coama arămie, stufoasă și nepieptănata, și barba zburlită ca un tufiș de mărăcini ar fi fost o fală pentru un pictor mediocru. În toată această dezordine, figura lui, de o gravitate stranie, atrăgea atenția.

Dacă s-ar fi făcut abstracție de infirmitatea vrednică de milă care îl tăia în două și îi îngrădea viața în partea de sus a trupului, Trei-Labe nu inspira, la urma urmelor, nici dezgust, nici milă. Un frizer ar fi făcut din el, doar tăindu-i părul și barba, o bună jumătate de burghez decent, liniștit și bine hrănit. Era un monstru, o drept, dar un monstru temperat, așa cum se cuvine să fie toți monștrii pădurii celei mai civilizate din Univers, Trebuie să mărturisim că mai toți copiii din cartier îi iubeau, pentru că uneori zâmbea și pentru că, în melancolia zâmbetului lui, era o nu știu ce bunătate atrăgătoare.

Ca înfățișare, domnul baron Schwartz era un fost uscățiv, care luase proporții. Pe aceștia îl recunoști de la o poștă; prosperitatea îi umflă fără să șteargă cu totul linia colțuroasă a structurii lor inițiale. Au pânțelece țuguia. Când grăsimea, simbolul răzbnător al victoriei, le copleșește cu totul autenticitatea scheletului, fericirea îi sufocă și trebuie doborâți, cum se doboară boii carnavalului.

Ei simt acest lucru; se împotrivesc din răsuputeri îngrășării devastatoare. Sunt convins că s-ar așeza cu plăcere pe foc, doar să se topească. Iată un mare secret pe care am să vi-l divulg: nu există soldați obezi.

Exercițiul este pâinea soldatului; aici e salvarea.

Baronul Schwartz era un om mic, gras, dar încă ager sub anumite aspecte. Adevărații Schwartz din Guebwiller rezistă mai bine decât ceilalți învingători. Către 30 de ani, când sunt ponderați, își păstrează o înfățișare înșelătoare timp de 15-20 de ani. Baronul Schwartz era un om fără vârstă.

Secolul nostru vorbește cam ușuratic despre toate acestea și de aceea bietul romancier trebuie să îndulcească fără încetare realitatea *Castigat ridendo*^[43] se spune despre marele Molière. Or, să pedepsești râzând, însemnează să mângulești.

Dacă mi-ar asculta atent instinctele de venerație, aş descrie în genunchi portretul unui om ca baronul Schwartz.

Dincolo de accentul său alsacian, pe care gasconii înșiși căutau să-l imite, J.-B. Schwartz era un om deștept; cu toate că nu frecventase școlile înalte, el își însușise vaste cunoștințe din *Dicționarul conversației*; îi plăceau artele și aici-colo le ștergea de praf; proteja literatura în persoana lui Sensitive, poetul, și a vodevilistului Savinien Larcin, funcționar la Père-Lachaise; împrumuta bani regilor, fără dobândă, cu condiția să i se înapoieze de două ori suma respectivă, și se ocupă, în schimbul unui procent de sută la sută, chiar de locuințele populației!

Astfel înfloarește și fructifică J.-B. Schwartz când poate să apuce în trecere măcar un fir de păr al ocaziei pleșuve. În afară de implicația aritmetică dată de domnul Cotentin de la Lourdeville, poate mai există și ceva foarte neînsemnat, dar tot atât de sigur, că milioanele de care dispunea acum bogatul baron își trăgeau rădăcinile chiar din biletul de o mie de franci, dat lui de către domnul Lecoq într-o noapte agitată, pe o cărare pustie, în apropiere de Caen. Minunea din Cana Galileii înmulțise pâinile; este începutul minunilor; noi lăsăm această preocupare minoră în grija brutarilor și, manevrând pe îndelete surăzătoarea alchimie a cifrelor, vom concentra, în loc să multiplicăm; astfel, prin grija noastră, bănuții de aramă, risipiți pe fundul a o mie de pungi purtate la brâu, însumează doar o pâine, dar aceea este întâmplător de aur.

Unele împerecheri de cuvinte capătă o armonie generoasă, care nu exclude întotdeauna ideea de câștig. Medicul și avocatul săracilor sunt indivizi care pot fi examinați din diferite puncte de vedere, lumea este plină de sceptici care cântăresc beneficiile filantropiei. Domnul baron Schwartz avea bunul-gust să nu își renege începuturile; chiar se mândrea că a fost bancherul săracilor. De multă vreme, totuși, nu mai era în situația de a atrage spre el micile economii ale oamenilor modești. Deci, trebuia să existe un motiv cu totul din afara preocupărilor financiare în raporturile sale cu domnul Mathieu, poreclit Trei-Labe.

— Ceva nou? întrebă el simulând indiferența.

Trei-Labe îl fixă cu ochii mari, nemișcați, umbriți de claia părului său încâlcit.

— Colonelul e pe moarte, răspunse el.

— Tare bătrân! mormăi domnul Schwartz.

— M-am gândit că domnul baron...

— În regulă! îl întrerupse cu indiferență bancherul. Problemă încheiată. Apoi adăugă imediat: Ocupat, Dă-i

drumul!

— Se presupune că domnul colonel nu va trece noaptea asta, zise Trei-Labe.

— Contesa la Paris? întrebă Schwartz.

Estropiatul dădu din cap în semn afirmativ.

— Și domnul Lecoq?

— Și.

— În regulă! zise iar domnul Schwartz. Nimic altceva?

Sub răceala acestui stil se ascundea totuși o preocupare apăsătoare.

— Din moment ce domnul baron zice că e în regulă, însemnează că-l interesează prea puțin ce se vorbește. Clădirea aceea era cam ciudată.

— Cancanuri! făcu domnul Schwartz.

— Domnul baron mă însărcinase să mă uit atent la ferestrele de la etajul patru, din curtea de la Plat-d'Étain...

— Ah! Ah! făcu bancherul, mult mai interesat decât voia să pară.

— Și să supraveghez și interiorul casei, care are intrarea prin strada Notre-Dame de Nazareth, continuă Trei-Labe, în legătură cu cei trei tineri, domnul Maurice, domnul Etienne și domnul Michel.

— Foarte bine! spuse baronul, care căscă în dosul mâinii strânse.

Căscatul, mascat pe jumătate din politețe, are o valoare diplomatică.

— Lung! făcu el în chip de explicație.

— La vârsta asta, continuă liniștit domnul Mathieu, nu mai are secrete.

— Femei? întrebă domnul Schwartz.

— Nu prea multe... dar domnul Michel...

Baronul deveni atent în mod vizibil.

— Dar pe domnul baron nu-l interesează domnul Michel. Domnul Maurice este nepotul său.

Baronul își apăsă arătătorul pe vârful nasului, ceea ce la el era un semn de mare nerăbdare.

— N-am să vă mai spun nimic de domnul Michel, făgădui Trei-Labe. Se întâmplă deci că domnul Maurice și prietenul său domnul Etienne să aibă vocație pentru literatură. Lucrează, lucrează ca niște ocnași, ca să scrie drame; știu acest lucru de la vecinii lor, care îi aud declamând și certându-se, de s-ar crede că vor să dea foc casei.

— Curios! îl întrerupse, bancherul.

— Adică nu mă credeți? făcu domnul Mathieu puțin ofensat.

— Foarte curios! repetă baronul. Dă-i drumul.

— Au vândut tot. Nu se câștigă bine din scrisul dramelor, care le sunt refuzate de către teatre. La început și domnul Michel lucra cu ei, dar acum...

Trei-Labe tăcu brusc, rușinat că intrase fără voia lui pe calea digresiunilor.

— Caraghios! zise baronul, al cărui gest păru să-l încurajeze să continue.

— Scuzați-mă, continuă Trei-Labe. Știu bine că domnul Michel nu vă interesează. Noi,ăștia din Normandia, suntem cam limbuți.

Bancherul făcu un gest echivoc, în timp ce Trei-Labe continuă:

— Domnul Maurice este îndrăgostit, din rațiuni avantajoase, și dacă domnul baron ar vrea să-l căsătorească...

— O iubește pe fata mea, zise indiferent bancherul. Imbecil!

— Aș! Domnișoara Schwartz este destul de bogată pentru doi!

Ultimele cuvinte le spuse pe un ton mieros. Baronul zise:

— Căsătoria, treabă făcută... aproape... Apoi își așează picior peste picior și, cu un aer de totală indiferență, murmură un singur nume, urmat de un semn de întrebare: Michel?

— Poate vreți să spuneți Maurice? rectifică Trei-Labe.

— Michel! repetă bancherul.

Un surâs înflori sub mustața zbârlită a estropiatului. Cum șovăia totuși să răspundă, lăsând să se creadă că nu a auzit bine, domnul Schwartz bătu din picior și strigă, de data asta în limba tuturor:

— Ce dracu! Nu mă lăsa să mă consum, domnule Mathieu! Știi ceva despre individul ăsta dubios? Hai!

Domnul Mathieu luă un aer uimit, sub care se ghicea o urmă de ironie.

— Dumneavoastră mi-ați interzis, încep eu, dar eu sunt cu totul la ordinele domnului baron, în definitiv, mai bine să te ocupi de nerozi dintr-ăștia ca Maurice și Etienne. Domnul Michel o duce prost, scuzați cuvântul. Trăiește, Dumnezeu știe pe unde, frecventează tripourile și joacă pe miză mare...

— Pe miză mare! Michell!

— Și pierde de la două sute la trei sute de ludovici pe seară, mă rog, se duce la teatre, supează, face datorii absurde, dar le plătește!

— Le plătește? repetă domnul baron. Comic!

Sări în picioare și începu să se plimbe prin cameră.

Imediat ce-i întoarse spatele, expresia domnului Mathieu se schimbă atât de repede, încât părea transfigurat. Maska lui căpătă viață, și ochii, deodată însuflețiți, își îndreptară privirile agere spre fereastra larg deschisă. Oaspeții veniți la castel se vedeau împrăștiați în grupuri pe aici. Domnul Mathieu îi cuprinse pe toți și pe fiecare în parte. Privirea lui însă căuta pe cineva anume.

Când domnul baron, plimbându-se prin cameră, se întoarse iar cu fața la el, Trei-Labe se uita în grădină cu o admirație resemnată.

— Iată un paradis! suspină el. Scuzați!

— De unde ia el atâția bani? întrebă domnul Schwartz.

— Tânărul domn Michel? Nu știu de unde. Dacă domnul baron va dori, mă voi informa.

— E mâna lui Lecoq în combinație! gândi cu voce tare bancherul.

Trei-Labe lăsă privirile în jos și nu răspunse. Domnul Schwartz se încruntă.

După o clipă de tăcere, estropiatul reluă cu un fel de aversiune:

— Există o doamnă... care trebuie să fie foarte bogată.

Plimbarea domnului Schwartz se întrerupse o clipă.

— Tânărul? întrebă el.

— Foarte frumoasă, răspunse Trei-Labe.

Ochii bancherului, fixați asupra lui cu insistență, cereau un răspuns mai clar.

— Nu e contesa?

— Nu, răspunse prompt Trei-Labe.

Bancherul făcu un ultim înconjur al camerei, în prada unei agitații, apoi brusc se opri din nou.

— Domnule Mathieu, nu am nici un interes în povestea asta, zise el; nu vreau decât să fiu de folos. Tânărul acela, domnul Michel a fost angajatul meu și chiar ceva mai mult. Inima mea bună mi-a pricinuit destule buclucuri; dar sunt răsplătit de stimă publică... Dumneata știi o mulțime de lucruri despre această contesă Corona nu-i așa?

— Destul de multe, răspunse Trei-Labe. Colonelul îi va

lăsa tot.

— Nu vorbesc despre asta! i-o reteză scurt domnul Schwartz.

— E drept. Domnule baron, este în regulă.

Acum rolurile se inversau. Laconismul îl părăsise pe bancher. El întrebă:

— Slavă domnului, nici pentru mine și nici pentru cei care îmi sunt apropiați nu am motive de îngrijorare și nici de ce să iau informații. Domnule Mathieu, poate ai motivele dumitale să fi discret?

— Da, domnule baron, spuse Trei-Labe, am motivele mele.

Bancherul se învârti pe loc.

— Timp, bani, mormăi el așezându-se iarăși la biroul lui. Treabă terminată. Bună seara.

Concediat astfel, Trei-Labe se târî numaidecât spre ușă. În prag se opri și spuse cu modestie:

— Mă bizuisem pe amabilitatea domnului baron...

Domnul Schwartz, care își și răsfoia hârtiile cu o oarecare afectare, îl întrerupse:

— Dă-i drumul!

— Aș vrea numai să știu, zise pe același ton Trei-Labe, dacă domnul baron ar putea să mă recomande domnului Schwartz, tatăl domnului Maurice, pe care domnul baron l-a cunoscut la Caen, pe timpul Restaurației.

Obrajii bancherului păliră. Îi răspunse totuși, apăsând pe ultimul cuvânt:

— Cunoscut tatăl lui Maurice la Paris!

— Nu vă supărați, reluă Trei-Labe, mă rog, la Caen sau la Paris. Am pe cineva care caută persoane din Caen: soția și fiica unui bancher. A fost bogat pe vremuri; a ajuns sărac ca Iov, o poveste foarte curioasă, ce mai! Vai! Îl plictisesc pe domnul baron. Văd bine de altfel că nu e mulțumit de mine. Dar încep să îmbătrânesc și să capăt înțelepciune. Nu-mi place să privesc prea de aproape anumiți oameni și nici numite afaceri. Îi voi vorbi domnului baron altă dată despre acest domn Schwartz și despre această familie de bancher. Eu sunt sluga domnului baron...

Lăsă să se închidă ușa și dispăru.

Văzându-l plecat, domnul Schwartz făcu o mișcare, vrând parcă să se repeadă după el.

"În povestea asta e mâna lui Lecoq, spuse el pentru a doua oară, așezându-se la loc. Îl simt tot timpul în jurul meu

și uneori mi-e frică!"

Își lăsă capul în mâini. Era foarte preocupat. După câteva secunde, gândurile i se schimbă.

"Soția mea!... șopti el în timp ce cute adânci îi brăzdau fruntea. Michell..."

În secret, trebuie să notăm aici un amănunt. După ce a reflectat și poate a luptat cu el însuși, domnul baron a scos din buzunarul jilectii o cheiță de oțel cizelat, o cheiță foarte frumoasă ca cele care includ trusele de voiaj ale doamnelor. S-a uitat la ea și a șovăit.

Pe fața lui apăruse un surâs chinuit.

Ceea ce îl frământa nu era o problemă de bani; pentru problemele de bani domnul Schwartz nu șovăia niciodată.

După puțină ezitare, domnul baron deschise un sertar al secreterului în care găsi un buton de ceară de modelat.

Pentru ce îl avea? Poate aveți și dumneavoastră; poate și eu; totuși, nici dumneavoastră, nici eu nu fabricăm chei false.

Într-o mână ținea cheia delicată pe care o mângâia cu o privire vicleană, iar cu cealaltă frământa ceara care se încălzea și se muia între degetele lui.

Pe când Trei-Labe cobora scara în felul lui, un pas de femeie se auzi pe dalele coridorului de la primul etaj. Trei-Labe se opri emoționat, gata să leșine.

Era doamna Schwartz, care, anunțată de Domergue, se îndrepta către salon, unde o aștepta tânăra noastră de pe vasul-poștă, domnișoara Edmée Leber. Trei-Labe o auzi spunând:

"Nu e nevoie s-o deranjați pe fiica mea."

Vocea aceasta sonoră și plăcută, dar în același timp hotărâtă, produse asupra domnului Mathieu o impresie extraordinară. S-ar fi putut crede că în clipa aceea el, făptura de plâns, reptila omenească, lipită de pământ, avea să se ridice deodată ca un om normal.

Trei-Labe aruncă o privire înapoi; ochii întunecați scăpărau fulgere.

Dar dacă era stăpânit de dorință, în aceeași măsură îi fu și teamă, căci imediat trecu de ultimele trepte cu o iuțea uluitoare. Când doamna Schwartz coborî la rândul ei, urmată de Domergue, pe scară nu se mai văzu nimeni.

În salon Edmée era tot singură. Pe fața ei încântătoare se reflecta rând pe rând expresia hotărâtă a îndrăzelii, o adâncă descurajare.

Suferea. Febra nu o lăsa să stea locului. Se lupta cu o

toropeală vecină cu leșinul și cu o spaimă maladivă care îi dădea impuls să se miște, și atunci obrații ei palizi se colorau.

Un nume îi venea mereu pe buze, un nume pe care l-am mai auzit și care nu demult reușise să tulbure destul de puternic grava indiferență a domnului Schwartz: Michel...

La un moment dat se revărsă de la etajul superior o gamă strălucită, urcând și coborând toate octavele claviaturii unui pian, ca o minune de prestidigitație.

Edmée surâse printre lacrimi.

Plecă de la fereastră, pentru a se reîntoarce în dreptul portretului. Capriciosul pian tăcuse. Prin ultima fereastră a salonului, în lumina crepusculului care se lăsa, trecu o rază de soare care scălda portretul baroanei Schwartz. Edmée Leber, fascinată, rămase în contemplare.

Dar, lucru straniu, diamantul care strălucea de sub unduțiile generoase ale părului ei negru îi atrase atenția cu o putere de nebiruit. Nemișcată, privirea ei fixă numai acea scânteie.

Un pas de femeie se auzea înfundat pe covorul scării principale.

Domergue spuse de cealaltă parte a ușii:

— Nu aș fi deranjat-o pe doamna baroană, dar domnișoara Leber este încă foarte bolnavă.

Edmée făcu un efort violent să-și recapete calmul.

Afară nu mai vorbea nimeni, iar pasul greoi al lui Domergue se depărta.

Fără îndoială baroana Schwartz era acolo, lângă ușă. Totuși, nu intra. Edmée rămase o clipă în picioare, cu ochii pe cele două canaturi ale ușii închise. Apoi, copleșită de oboseală sau de emoție murmură fără voia ei:

"Tremură ea oare tot atât cât tremur eu?"

Din buzunar scoase o pungă în care nu sunau bani; din pungă luă o hârtie și desfășură un obiect mic cât un bob de porumb.

"Totuși! gândi ea. Poate nu are nimic de ascuns și nu va tăgădui. Sunt ani de când o respect și o iubesc!"

Cu un gest mașinal, când ușa se deschise în sfârșit, Edmée puse hârtia în pungă și punga în buzunar. Baroana Schwartz stătea în prag; privirea ei nu scăpase mișcarea fetei, și sprâncenele avură o ușoară tresărire.

Totul se petrecuse foarte repede. Baroana Schwartz trecu în sfârșit pragul, surâzătoare și calmă, ca o mare doamnă cu inimă și voință de a veni în ajutor oricărei nenorociri care

trezește compasiunea. Acesta este unul din marile privilegii ale bogăției: să nu refuzi niciodată, să preîntâmpini chiar rugămintea timidă, mai mult încă: să cauți, să găsești cu pasiune prilejul de a dăruia așa cum alții caută prilejul de a lua. Orice s-ar spune, Dumnezeu îi iubește pe bogați.

Baroana Schwartz era soția mult iubită a unui om extrem de bogat. Ea își juca perfect rolul de Providență și multe binecuvântări îi înconjurau mâna totdeauna deschisă.

Rămânând deci perfect ea însăși și fără să depășească limita amabilității obișnuite, apucă mâinile lui Edmée ca să o sărute pe frunte și să spună:

— Cum de ne-ai lăsat fără să știm ai fost bolnavă, dragă copilă? Știai că eram la Aix en Savoie. Blanche nu ți-a scris?

— Ba da, doamnă, răspunse Edmée, ai cărei ochi priveau în jos; domnișoara Blanche a binevoit să-mi dea vești despre dumneavoastră.

— Și de ce nu ai răspuns? Ai fost suferindă într-atât încât să-ți pierzi și lecțiile?

— Am stat în pat trei luni, doamnă.

Baroana se așeză, dar glasul ei se auzi ceva mai degajat când reluă:

— Trei luni! Tot timpul cât am stat noi la Aix. Și drăguța dumitale mamă?

— Mama s-a îmbolnăvit îngrijindu-mă, doamnă; eu m-am vindecat; mi-e teamă pentru mama mea.

— Și ai așteptat atât de mult, exclamă baroana cu tonul cel mai afectuos, înainte de a recurge la prietenia noastră!

Edmée ridică spre baroană ochii ei mari albaștri, triști și aproape severi.

— Doamnă, răspunse ea, noi nu avem nevoie de nimic.

Baroana păli. Încercă totuși să suradă și spuse:

— Dacă asta se numește mândrie, scumpă copilă, te rog să nu fii ofensată. Va fi în schimbul lecțiilor pe care le vei da iarna aceasta ficei mele.

Pleoapele fetei clipiră des și trăsăturile ei încântătoare se contractară; cu toate acestea ea răspunse cu o voce limpede:

— Eu nu voi mai da lecții domnișoarei Schwartz, doamnă!

Doamna baroană Schwartz era încă foarte frumoasă. Se împlineau mai mult de doisprezece ani de când se uscase uleiul pe pânza portretului din salon, atârnat împreună cu cel al baronului Schwartz de o parte și de alta a șemineului. Timpul părea să nu fi avut influență asupra acestei fericite și senine făpturi, era aidoma celei din portret: ochii aveau aceeași strălucire inteligentă și blândă; nici un rid nu-i brăzdase fruntea înaltă, obrajii păstrau fermitatea ovalului lor, lucru rar, și, lucru și mai rar, liniile gâtului își păstrau aceeași puritate.

În toată accețiunea cuvântului, doamna baroană Schwartz era foarte frumoasă, fără să se adauge acel corectiv de nesuportat "pentru vârsta ei".

Trecuseră pe puțin șaisprezece ani de când Julie Maynotte își schimbase numele.

Se scurseseră șaptesprezece ani de la acea oră de doliu și de dragoste, când surâsul ei stoic și ascultător luminase tristețea despărțirii, în liniștea și singurătatea pădurii.

Şaptesprezece ani! Trandafirul este în floare o dimineaţă, femeia o primăvară.

Şi totuşi, doamna Schwartz semăna întocmai cu Julie Maynotte.

Apele cerului pot aluneca timp de secole peste frumuseţea pură a marmorei antice. Există femei care sunt sculptate în marmoră.

Julie era frumoasă; baronul Schwartz o iubea cu patimă, înflăcărat ca un tânăr, gelos că un bătrân.

El, baronul Schwartz, îmblânzitorul de milioane!

Ea era tânără cu adevărat, fără să aibă nevoie de ajutorul acelei arte căreia atâtea femei îi cer în zadar înşelătoarea tinereţe.

Era atât de tânără, încât părea tânără şi alături de Edmée Leber, acea floare proaspătă care de-abia îşi deschisese corola în soarele mângâietor, al celor 18 ani ai ei. Aţi fi spus, văzându-le, că sunt două prietene, două rivale poate; căci între ele, în acel moment, se simţea un tainic suflu de iritare.

Cuvântul "rivale" nu a căzut la întâmplare din pana noastră. Am vrut să lămurim mai repede secretul acestei întrevederi ciudate.

Edmée iubea: îi era teamă.

De o parte şi de alta se păstra tăcere. Faţa baroanei exprima tristeţea, uimirea şi poate o uşoară tulburare. Tânăra rămănea rece, ca de piatră.

Un amănunt peste care nu se poate trece cu vederea în ciuda aparenţei lui neînsemnate, este că, de la începutul întrevederii lor privirea fetei se îndreptase de mai multe ori spre minunatul păr al baroanei, ale cărui bucle răsfărânte după moda epocii cădea în două toarte simetrice mult pe dedesubtul urechilor. Parcă ar fi vrut să înlăture acele ascunzişuri care acopereau o mărturie. Baroana o surprinsese. Ea fu prima care rupse tăcerea:

— Poate fiica mea nu a ținut seama de considerația ce ți se datorează?

— Nu, doamnă, răspunse Edmée, ar fi cu neputință, căci domnișoara, fiica dumneavoastră, este foarte delicată, și foarte bine crescută.

— Scumpa mea copilă, spuse baroana cu un accent matern, luându-i din nou mâna, mărturisesc că nu te înțeleg. Dumneata ne-ai arătat până acum mult devotament și prietenie. Fiica mea este la vârsta zăpăcelilor; ar fi trebuit să-i

scuzi vreo lipsă de tact sau un cuvânt imprudent; dacă însă eu sunt aceea care am greșit, nu mi-aș putea-o ierta ușor. Hai, fii sinceră: ai ceva pe suflet?

— Absolut nimic, doamnă, spuse Edmée, făcând un real efort.

— Atunci, de ce să ne părăsești? De ce să refuzi oferte de serviciu atât de normale? Eu știu că ai cunoscut vremuri mai fericite și că o mândrie ușor de înțeles...

— Vă înșelați, doamnă. Am avut un frate și o soră care într-adevăr au văzut casa noastră fericită. Au murit însă amândoi. Eu m-am născut după nenorocirea noastră și nu am cunoscut niciodată decât sărăcia.

— În toate acestea este un mister, scumpa mea copilă, reluă doamna Schwartz, fără să-și piardă nici răbdarea, nici blândețea. Depinde de dumneata ca să-i aflu dezlegarea. Acum ești emoționată și nu te înțeleg, sau cel puțin te sfătuiesc să mai reflectezi. Mama dumitale nu te are decât pe dumneata, gândește-te la acest lucru...

— Doamnă, o întrerupse pentru a doua oară Edmée, al cărei ton deveni hotărât și aproape dur, nu am fost niciodată mai stăpână pe mine ca acum și vă vorbesc în numele mamei mele.

Baroana se ridică brusc și gestul ei păru să însemne că prin minte fi încolțise ideea că avea de-a face cu o nebună. Atunci Edmée răspunse limpede:

— Doamnă, iar vă înșelați: am mintea întreagă.

— În acest caz, dragă domnișoară, zise baroana de la înălțimea rangului ei, pe un ton de demnitate severă, permite-mi să îți spun că întrevederea noastră a durat destul. Presupunând că ar fi nevoie, ceea ce nu cred, să ne faci cunoscută hotărârea luată, aceasta se face prin scrisoare și în două-trei cuvinte. Am crezut adineauri că doreai totuși o explicație, și eu am acceptat fantezia dumitale, pentru mai multe motive, pe care aș fi fericită să ți le arăt în mod amănunțit. Dar nu asta era după cât se pare, dorința dumitale. Am avut impresia, apoi, că în cuvintele dumitale era un fel de provocare, o amenințare chiar, atât de departe de bunul-simț și de caracterul dumitale, încât am dorit să știu. Curiozitatea mea nu merge până acolo încât să-ți pun întrebări. Eu nu te alung, domnișoară Leber, dar dacă dumneata dorești să ne părăsești ești liberă. Cu excepția discuției de față, în care nu te-am recunoscut, nu voi păstra despre dumneata decât o minunată amintire, și voi fi oricând

gata să atestez...

— Doamnă, nu voi cere niciodată certificate de la dumneavoastră.

Baroana făcu un gest de indignare și, îndreptându-se spre ușă, spuse:

— Sunteți deci liberă, domnișoară.

În momentul în care baroana îi întorcea spatele, privirea iscoditoare a fetei încercă iarăși să vadă ceva sub acele ondulații ale părului ei, dar coafură, care se numea, cred "à la Berthe", ținea urechile perfect ascunse. De aceea, Edmée nu văzu nimic din ceea ce voia să vadă.

— Doamnă, zise ea foarte încet când baroana ajunsese aproape de ușă, dacă aș fi vrut doar să-mi iau rămas bun, v-aș fi scris. Aveți perfectă dreptate: totul se poate spune în două-trei cuvinte, binevoiți însă să rămâneți, nu am terminat.

Baroana continua să meargă și mâna ei atinse clanța. Tânăra fată repetă cu vocea și mai înceată, dar plină de stridentă:

— Binevoiți să rămâneți, doamnă!

Și cum baroana nu se oprea, Edmée continuă:

— Noi am schimbat locuința. De trei luni și jumătate locuim în strada Notre-Dame de Nazareth, a doua ușă pe stânga cum intri prin strada Saint-Martin.

Clanța, care se și rotise, se întoarse îndărăt și ușa rămase închisă. Edmée continuă:

— În fundul curții: în casa care dă prin spate spre mesageriile Plat-d'Étain.

Edmée răsufală adânc, ca după un puternic efort. Baroana rămăsese nemișcată lângă ușă; obrazul nu i se vedea, dar toată ținuta ei trăda o tulburare subită.

Poate că Edmée suferise cumplit, căci albastrul întunecat al ochilor ei avu o strălucire de plăcere răutăcioasă. Ea încheie:

— La etajul patru. Ferestrele cu perdele albastre... Știți?

Doamna Schwartz se întoarse în sfârșit, arătând un chip atât de frumos și atât de calm, încât pe fruntea lui Edmée trecu o umbră de mânie, dar și de speranță. "Oh, de m-aș înșela, părea să gândească. Ce mult aș vrea să mă fi înșelat."

— Știți?... murmură doamnă Schwartz, repetând ultimul cuvânt al fetei. Cum să știu?... Apoi, cu nerăbdare și ca și cum i-ar fi părut rău de această întrebare, spuse: Dar ce mă interesează pe mine toată povestea asta?

Era însă prea târziu, întrebările repetate trădau liniștea

așternută pe obrazul ei. Lovitura nimerise în plin.

— Cum și pentru ce?

Doamna Schwartz, fără să mai aștepte răspunsul, spuse cu o voce înceată, plină de blândețe:

— Biată copilă! Uitasem...

Ceea ce voia să însemne:

"Divaghează! Să fim înțelegători."

Privirile înflăcărate ale lui Edmée păreau că citesc în ochii baroanei ca într-o carte deschisă.

— Doamnă, continuă ea încet și nespus de tristă, când am intrat prima oară în casa dumneavoastră, eram aproape un copil și am fost atrasă de obiectele dumneavoastră de toaletă. Nu văzusem niciodată o femeie atât de frumoasă, atât de elegantă, atât de bogată și nici atât de naturală ca dumneavoastră. De aceea, am început să cunosc foarte repede fiecare piesă din podoabele dumneavoastră și mă obișnuisem atât de bine cu ele, încât aveam impresia că sunt ale mele. Așa sunt fetele tinere, fetele sărace mai ales. Între o mie de cercei cu diamante, aș fi deosebit superbele briliante care niciodată n-au părăsit urechile dumneavoastră.

Spunând acestea, Edmée aruncă o privire piezișă spre portret. Doamna Schwartz îi urmări gestul și îi tălmăci cu fidelitate gândul:

— De la nașterea lui Blanche, când soțul meu mi-a făcut acest dar, nu am purtat niciodată altceva, nici chiar la baluri.

— Știam acest lucru, doamnă, răspunse fata, și m-am gândit că ați fi cu atât mai necăjită dacă ați fi lipsită de el.

Doamnă Schwartz deschise ochii mari.

Apoi își duse brusc mâna la ureche.

Edmée își luase punga și din hârtie scotea acel obiect de mărimea bobului de porumb.

— M-ai speriat! șopti doamna Schwartz, care încerca să suradă.

— Dar v-ați liniștit, fără îndoială, nu? spuse tânăra fată cu un sarcasm, atât de amar, încât un roșu-violent înlocui paloarea baroanei.

Cu un gest scurt, involuntar, baroana ridică unul dintre bandouri, arătând astfel cerceul care îi strălucea în ureche.

— Și celălalt? întrebă rece Edmée.

Baroana șovăi și mânia făcu să-i tremure buzele care i se albiseră. Dar, în loc să-și cheme valeții și să pedepsească după puterea ei această extravagantă insolență, ea își păstră zâmbetul și ridică al doilea bandou spunând:

— Nu sunt supărată pe dumneata, domnișoară.

— Doamnă, răspunse Edmée cu un ton liniștit, clar, ascuțit a vârful unui pumnal, acest al doilea cercel v-a costat șase mii de franci, și de acum înainte veți avea trei cercei.

Spunând acestea, Edmée desfăcu hârtia și în palmă rămase un cercel absolut la fel cu cei ai baroanei.

— Iată motivul adevărat al vizitei mele, doamnă. Sărăcii nu se gândesc imediat la posibilitățile oamenilor bogați; de trei luni, eu vă credeam în mare încurcătură, și acum e prima oară că ies din casă.

Baroana rămăsese nemișcată ca o stătute.

Edmée depuse cercelul pe o consolă, salută și se îndreptă cu pas hotărât spre ușă.

În curtea castelului clopotul anunța cina cu dangăt puternic, iar orologiul bătea ora 7 și jumătate.

Baroana făcu un pas, vrând parcă să se repeadă după Edmée. Se opri și se clătină. Pe scară, vocea baronului Schwartz se auzi cu un simpatic accent alsacian:

— La masă! Ora militară! Anunțați doamnele!

Baroana își duse mâinile la ochi, cuprinsă de amețală. La etajul de deasupra, pianul lui Blanche trimitea cascade de note. Afară, grila de la intrare se deschise, apoi se închise din nou cu zgomot.

Era aproape noapte, dar briliantul strălucea pe consolă, adunând razele împrăștiate ale asfințitului.

"A plecat! gândi cu voce tare baroana. Ce i-am făcut?"

Cu o mână nervoasă, apucă briliantul, de parcă sclipirile lui ar fi rănit-o. Privirea îi era fixă și fără expresie. Nu se mișca, cu toate că vocea soțului ei o făcea totdeauna să tresară.

Pianul lui Blanche tăcu. Un pas ușor se auzi pe scară, și Blanche, ca un trandafir viu, năvăli în salon.

— Mamă! strigă ea. Aici erai?... Fără lumină? Ce am auzit? A venit Edmée? Cinează cu noi? Unde s-a dus?

Douăzeci de întrebări fac mai mult decât una pentru persoanele tulburate.

— Să nu-l lăsăm pe tatăl tău să aștepte, fu singurul răspuns al doamnei Schwartz.

Când luminile sufrageriei îi luminară fața, ați fi putut admira cu câtă stăpânire de sine — cum spun englezii — își recăpătase doamnă Schwartz aparența calmului celui mai desăvârșit. În interiorul patriarhal și în fața tuturor, își oferî fruntea bărbatului ei, care bombănea bănuitor, tiranic, dar

sclav, și răspunzând dintr-un singur foc tuturor întrebărilor lui Blanche, spuse:

— Mititica aceea, Edmée... domnișoara Leber. Nu a vrut să rămână să-și ia rămas bun.

— Rămas bun! se miră baronul.

Și Blanche, tristă dintr-odată:

— Ne părăsește?

Doamna Schwartz se așază la locul ei, în capul mesei, și continuă cu nepăsare:

— Pleacă în America.

— Nepăsare de artist! spuse domnul Schwartz. Drăguță mititică, foarte drăguță. Ciocârlii prăjite gata, acolo, așa cred ele... Bun, supa... Se va întoarce bătrână și fără un ban. Comic!

Accentul german al acestui abil financiar dădea felului său eliptic de a vorbi și la care nu renunța deloc o savoare foarte plăcută.

Blanche ar fi vrut să întrebe ceva; dar în jurul acestei mese nu mai era altcineva care să se intereseze de Edmée Leber.

Casei baronului nu-i lipsea nimic, în fiecare zi, după ce se servea supa. Savinien Larcin, vodevilistul de la Père-Lachaise, avea datoria să facă un raport verbal asupra celor mai bune glume din *Charivari*, din *Corsaire* sau din celelalte jurnale de spirit. Se cunoaște câtă strălucire au aruncat, sub Louis-Philippe, aceste ingenioase publicații cu care se delecta burghezia. Milioanele protejează guvernul, dar ele au o slăbiciune pentru opoziție. Ce zburdalnici încântători!

Savinien Larcin, un mic om de litere, nesuferit ca o cârțiță își căuta și el rostul pe unde se nimerea. Era mai vesel decât un fluieraș desfumat de trestie. În loc să creeze, el refăcea *Coțofana hoată* pentru teatrul "Comte" oricât de bine ar fi fost interpretată. Ca să compileze ceva fără importanță, începea să răvășească douăzeci de volume. Simpatică natură, spunea baronul Schwartz. Și original!

Alavoy îl definea astfel: "Un Scribe⁽⁴⁴⁾ nedelicat"; iar domnul Cotentin de la Lourdeville spunea despre el:

— Asta și aia; câte puțin din tipar, pisică, maimuță și dihor. Însă geniul lui Molière!

Vom vorbi numai de cât și despre Alavoy și despre vechiul nostru prieten Cotentin. Trebuie să terminăm crochiul⁽⁴⁵⁾ salonului Schwartz.

— *Chaviari*, zise Savinien Larcin, a publicat portretul

domnului Romieu în chip de cărăbuș.

Se râse. Erau vremuri fericite.

— *Corsaire*, continuă Larcin, a găsit un nou nume pentru domnul de Montalivet. Celelalte, adăugă el râzând, se învechiseră ca *Journal des Dégats*...

— Extraordinar! exclamă domnul Schwartz. Și comic!

— *La Mode* îl numește pe domnul Thiers un prichindel... și *La Caricature* abordează în vârful bastonului de mareșal al lui Lobau^[46] casca gărzii republicane cu meșă a ziarului *Constitutionnel*.

A fost deci în Franța o epocă plină de subtilitate, strălucitoare de spirit.

Chiar și Blanche începu să râdă, arătându-și două rânduri de perle. E atât de bine să râzi! Și cum să rezști la atâtea vorbe de duh? Se vorbi despre Poulet, care nu era altul decât domnul duce d'Orléans, de nasul domnului d'Argout, de îndrăzneala domnului de Salvandy. Larcin le știa pe toate și-și câștiga cu vervă existența.

Dar pentru ce frumoasa doamnă Schwartz spusese cu privire la Edmée Leber:

"Pleacă în America!"?

Capitolul VI - Salonul Schwartz

Există un milion de oameni care frecventează lumea foarte bună: aceștia sunt totuși niște excepții. Pentru că, în general, lumea foarte bună este ca o cetate înconjurată de ziduri. Înlăuntrul acestor ziduri se nasc ei.

Milionul acesta de oameni, pentru anumite rațiuni, poate să găsească deschise ușile caselor aparținând lumii foarte bune; se întâmplă în mod frecvent. Invers, însă, mult mai rar. Oricare ar fi motivul, cu greu acel milion de oameni i-ar atrage pe cei din lumea foarte bună, chiar dacă aceștia ar avea motive deosebite ca să le fie pe plac.

Toate sunt niște simple axiome care se enunță fără să se poată demonstra.

Este inutil a aduce argumente împotriva acestor axiome: excepția confirmă regulă. Bineînțeles, ați putut întâlni în casa unuia din acel milion pe cutare sau pe cutare, cel mai feroce

dintre ducii Academiei, sau cel mai înfumurat dintre cavalerii Sfântului Spirit. Se poate. În intimitate nu-i veți întâlni niciodată.

Lăsăm însă de o parte acele ocazii solemne, când lumea foarte bună, cuprinsă de curiozități copilărești, vrea să vadă și să știe cu orice preț.

Să vorbim de zilele obișnuite, când salonul Schwartz este el însuși.

Este o lume aparte; poate nu este nici chiar o lume, căci elementul feminin este cel care o reprezintă, iar la J.-B. Schwartz, fie că e sau nu baron, femeile cam lipsesc.

Alavoy este burlac; Savinien Larcin se căsătorise cu o bătrână actriță pe care nu-i convenea s-o prezinte. Cabiron este văduv; Cotentin de la Lourdeville își are familia în Normandia; viconte de Glayeulx este despărțit; numai Touban vine cu doamna Touban: o persoană de familie bună, invidioasă, dulceagă și rea. Nu se întâlnește prea des un marsiliez obez care să cântărească 115 kilograme înainte de cină; îl vom prezenta deci cu mândrie doamnelor. Era nobil și sincer. Transpira mereu. Vindea idei industriale și se pricepea la terenuri.

Cabiron lansa afaceri prin publicitate bine făcută.

— Publicitatea, domnii mei, această pârghie modernă care pune în mișcare civilizația noastră!...

Fraze ca acestea formula Cabiron când vorbea cu oamenii dispuși să-și facă reclamă.

El era și redactor de articole serioase, dar și de articole insidioase.

Viconte Honoré-Giscard de Glayeulx descindea dintr-o familie bună; trăia de pe urmă acestui titlu. Frecventa 14 case, care tindeau să urce, deci avea șapte prânzuri și șapte mese de seară asigurate pe săptămână.

Touban era industriaș chimist. Cerceta câmpul științei, ca să găsească simplificarea proceselor de producție. Doamna Touban avea unele contingente cu literatura.

Cotentin de la Lourdeville făcuse asta și aia de când lumea: rând pe rând deputat, gazetar, gerant de întreprinderi și în prezent avocat de afaceri.

La domnul Schwartz acasă totul se reducea la afaceri, de la vodevil, în persoana ascuțitului domn Savinien Larcin, de la arta sacră, până la sfânta poezie, proliferată de insipida specie a lui Sensitive, romantic gen Pompadour, care peticea în stil mare și-și comercializa viața boemă declamând elegii

șterse.

Numai Savinien era tânăr. Cotentin, decanul, avea acum părul alb. Ceilalți, în jur de 40 de ani, ca și domnul Schwartz. Doamna Touban nu avusese niciodată vârstă.

Rămânea, în sfârșit, un cuplu palid, trist, modest și decent, domnul și doamna Éliacin Schwartz. L-am cunoscut pe Éliacin la Caen, factotum^[47] al unei alte familii Schwartz, căci întâmplarea face ca în această carte să mergem pe urmele Schwartzilor până peste poate. Éliacin, căsătorit acum, nu mai fusese pe placul soției comisarului de poliție, devenit azi șef de departament la prefectură.

Domnul și doamna Éliacin, personaje modeste, bieți prinți de sânge ai dinastiei Schwartz, aveau misiunea de a ajuta la onorurile castelului Boisrenaud.

Cam asta ar fi tot. Despre fiecare din cei care se aflau acolo nu am mai găsit de adăugat nici un cuvânt. Și constatăm, cu tristețe, că nimic, dar absolut nimic din ceea ce putem numi "dramă" nu se simțea în această casă îmbelșugată, liniștită și plină de o bună dispoziție burgheză, de acea veselie puțin obositoare care îi urmărește pe oamenii prea fericiți.

Baroana avea un trecut romantic, e adevărat, dar trecutul ei, prescris de timp, părea înecat într-o adâncă uitare.

Ce ar mai fi putut să se schimbe? Să urce? Iar să urce? Poate profilul financiar al acestui iscusit domn Schwartz nu l-a interesat pe cititorul nostru până-ntr-atât încât victoriile lui ulterioare să poată servi drept bază unei acțiuni dramatice.

În afara acestei probleme, liniște plată.

Acea frumoasă fată, Edmée Leber, pleca în America! Am văzut-o pe Edmée strecurân-du-se în tihna obișnuită a casei ca o amenințare trecătoare și neputincioasă, încercând să dezlege un mister...

În afara acestui incident fără importanță, totul era neted ca oglinda. Domnul Schwartz, doamna Schwartz, frumoasa Blanche și musafirii lor alcătuiau una din acele reuniuni cum se văd în fiecare zi oriunde; o reuniune care, păstrându-și totuși doza voită de excentricitate, semăna în linii mari cu toate celelalte, în care se trăiește pur și simplu în prezent, fără grijile din ajun sau ale zilei de mâine, exceptând, bineînțeles, *afacerile*, sânge din vinele acestei lumi și respirația sufletului lor.

Chiar căsătoria fiicei acestei case cu faimosul domn

Lecoq era o *afacere* întrucâtva avantajoasă; ea prezenta profituri și pierderi mai mult sau mai puțin discutabile; dar era, sau cel puțin părea să fie, o afacere convenită, dinainte hotărâtă, care nu mai dădea nici un fel de emoții.

Și, totuși, exista o prejudecată instigată de poeți, o prejudecată care nici nu ar avea nevoie de poeți pentru a se bucura de credit în rândul mulțimii sărace, unde circulă ca o consolare egoistă: "Banul nu aduce, fericirea".

Fiecare spune asta. Fiecare crede asta.

Este un adevăr? O fatalitate?

Poate, mai curând, o consolare naivă a mizeriei?

Întrebați-i pe servitori, nu acesta sau celălalt, mai bine informat decât alții, pe oricare, la întâmplare, întrebați despre viața cutărei case, plină de strălucire; nu aceasta sau cealaltă, ci tot la întâmplare; fac prinsoare cu dumneavoastră că vă vor fi povestit lucruri confuze, este adevărat, dar teribile, uneori sfâșietoare, semănând a tragedie.

Nici aurul nici grandoarea nu ne fac fericiți.

La Fontaine nu făcea deseori versuri mediocre; acest vers, cât e el de execrabil, plat, lipsit de vigoare, prozaic, este totuși ilustru ca cea mai aleasă rimă a lui Corneille. După credința comună, este departe ideea că aurul și măreția ne fac în mod sigur nefericiți.

Luați-l pe primul-venit dintre cei mai convinși adepți ai acestei dogme și oferiți-i grandoarea sau aurul; vă veți convinge dacă are să fugă mâncând pământul!

Nu are nici o importanță, poate ignoranța, poate invidia vor să ghicească neliniștea în spatele acestei măreții, și poate că îndrăznețul romancier, numit *toată lumea*, care nu merge pe ocolite, ne va tălmăci acea neliniște prin cuvinte mai cuprinzătoare, mai pe înțeles, iar vâlul ridicat de mânia lui ne va dezvălui sânge și lacrimi.

Fără îndoială, orice măreție deranjează, acesta este secretul. De acord. Dar, în afara lui, nu există oare și altceva?

Există întotdeauna. În casa domnului baron Schwartz, de exemplu, observatorul cel mai subtil, oricâtă bunăvoință ar avea, nu va descoperi nici cel mai mic simptom sângeros, nici cel mai ușor motiv de lacrimi. Și totuși, există ceva. Ce anume? Niște lucruri mărunte, câteva secrete pe care vrem să i le dezvăluim cititorului, ca să încheiem una din acele socoteli care fac prietenii buni.

Să nu vă așteptați însă la ceva prea serios!

În primul rând, după supă, doamna Sicard, camerista

dichisită, îi șopti ceva micuței noastre Blanche, care se roși și surâse.

În al doilea rând, puțin mai târziu, Domergue se apropie de doamna baroană și îi raportă cu voce tare executarea unei dispoziții. Baroana încuviință: "Bine, Domergue", iar Domergue, pe când se retrăgea, îi spuse ca din întâmplare: "Măine se va lumina de ziuă."

Și acest teribil cuvânt de ordine nu schimbă cu nimic seninătatea încântătoarei femei.

În al treilea rând, aproape în aceeași clipă, domnul Schwartz, care o învăluia pe baroană cu o privire de soț plin de admirație, dar puțin îngrijorat, făcu semn masivului Alavoy, care mânca tacticos, expunându-și fericita rotunjime a unui pânțec de financiar într-o jiletcă excentrică de catifea, brodată cu fir de aur. Acest Alavoy era cel mai elegant dintre plasatorii de idei.

Semnul domnului Schwartz era fără îndoială dinainte stabilit, căci Alavoy lăsă imediat furculița și, ca un om care deodată își aduce aminte de ceva, spuse:

— E formidabil, da, extraordinar, era să uit să vă amintesc în seara aceasta despre afacerea Danduran.

— Bine, bine, făcu simplu renumitul bancher.

— Dacă ați duce lipsă... insistă Alavoy.

— Notat în carnet! întrerupse domnul Schwartz. Timp pentru tot!

Savinien Larcin povestea cea mai spirituală întâmplare din lume, despre cuiele din pantofii domnului Dupin cel vârstnic.

Balzac, marele nostru maestru, a făcut proverbială "afacerea Chaumontel". S-ar putea ca afacerea Danduran să fie supapa de siguranță a familiei Schwartz.

Domnul baron, de altfel, continuă să mănânce nestingherit. Înainte de desert, luă din nou cuvântul, adresându-se soției sale:

— Să profităm de afacerea Danduran? O plimbare la Operă? Nu? Obidită? Bine. Libertate.

Cu toată această perfectă și scurtă formulare, domnul baron găsea modalitatea de a întreba și de a răspunde. El îl chemă pe Domergue.

— Cupeul! Întoarcerea devreme.

Baroana schimbă o privire cu gravul valet.

În sfârșit, al patrulea și ultimul amănunt; pe când se servea cafeaua, domnul baron spuse deodată, privindu-și

soția cu insistență:

— Să nu uit, Giovanna, asta trebuie să fie a dumitale.

Între arătător și degetul mare ținea o cheiță frumoasă, pe care i-o arăta soției sale.

Doamnă Schwartz privi, surâse și-i răspunse:

— Chiar o căutam. Este cheia sertarului meu din mijloc.

— Comic! spuse baronul.

Îi dădu cheia doamnei Touban, care o trecu perechii Glayeulx și doamna Schwartz o primi din mâinile filfizonului Alavoy. Ea o puse pe masă, fără tulburare aparentă.

În jurul mesei, conversația se ducea de la un capăt la altul. Un întreg jurnal de spirit, cu poante nemaipomenite, pe care Savinien Larcin le recita pe dinafară. Acei veseli vodeviliști sunt foarte utili la țară.

După câteva clipe, cheia părea uitată. Nimeni, bineînțeles, nu observă acele câteva picături de sudoare apărute la rădăcina frumosului păr al doamnei baroane. Era cald: motiv pentru care unele fețe deveneau palide.

Doamna baroană era foarte palidă față de orbitoarea fascinație a surâsului ei.

Când cheia a fost pusă pe masă, ceva foarte mic se lipise de fața de masă, lăsând pe albul ei o urmă imperceptibilă; o nimica toată, închipuiți-vă un fir de praf, un atom.

Doamna baroană, care nici măcar nu acordase vreo privire cheii, observase oare că acel atom era ceară?

Știa măcar că amprenta unei chei se poate lua cu ceară?

Unii filozofi pretind că doamnele nu au nevoie să se uite ca să vadă și că, fără să fi învățat nimic, ele știu de toate.

Pe când se ridicau de la masă, doamna baroană, găsi mijlocul potrivit de a ajunge lângă Domergue și a-i spune:

— Trebuie să merg la Paris astă-seară.

În afara acestor taine neconsistente, de mică importanță, absolut nimic: casa Schwa-rtz era oaza unei liniști depline.

Edmée Leber, ieșind din castelul Boisrenaud, ca să poată urca spre Montfermeil, o luase pe drumul care traversează câmpia și dă în pădure. Acest drum mergea vreo sută de pași de-a lungul șanțului de ocrotire, din cauza unui cot al delimitării parcului. În ultimele licăriri ale amurgului, i se păru că distinge de cealaltă parte a drumului o formă stranie, care se strecură printre tufișuri; nu am spus o formă omenească. Era ca o reptilă, cu cap de om, și tânăra fată se uită și mai atentă, cu atât mai mult cu cât astăzi mai văzuse o dată, în coșul ei tras de un câine dog, această faptură

nenorocită, jumătate cerșetor, jumătate comisionar, pe care hidoasa infirmitate o făcea celebră în întreg cartierul Saint-Martin.

Casa din strada Notre-Dame de Nazareth, în care locuia Edmée dădea și în curtea clădirii Plat-d'Étain. Deseori putuse să-l vadă pe Trei-Labe în exercițiul sârmanei lui meserii. În timp ce fusese bolnavă și copleșită de febră, înfățișarea lui Trei-Labe îi inspira milă, amestecată cu spaimă. Nu o dată, și fără voia ei, Edmée petrecuse ore întregi privindul cum își punea în mișcare partea paralizată a corpului său și executând cu torsul și cu brațele acte de adevărată putere fizică.

Pentru Edmée această reptilă cu cap de om, mai curând bănuită decât zărită în umbra drumului, nu era altul decât estropiatul de la Plat-d'Étain.

Ideea aceasta nu avea temei; cum să presupui că Trei-Labe ar putea să stea la pândă în aceste locuri pustii, fără atelajul lui? Și de la ce ora aceasta, la care el se afla totdeauna la postul său din curtea mesageriilor?

Desigur, la vremea asta câinele dog aleargă întins spre Paris.

Ultimele raze ale amurgului fac jocuri cu umbrele care pot înșela vederea oricui.

Edmée era tulburată și-și simțea inima grea după ce ieșise din acea casă unde tocmai căutase o dovadă hotărâtoare pentru ea. Totuși nu era decât o fată tânără și întunericul aduce odată cu el spaima. Când trecu prin fața tufișurilor unde dispăruse vedenia, privirea ei îngrijorată cercetă în jur.

Nu văzu nimic.

Își continuă drumul, fără să se mai gândească la acest incident. Avea mult de mers și trebuia să treacă peste un câmp gol: lung pentru a ajunge până la Livry prin pădure, dar mult mai lung, din păcate, pentru a ajunge la Paris. Or, de când diamantul nu mai era în punga ei, punga rămăsese goală. Ultimul ban de argint îl dăduse controlorului de pe vasul-poștă. Edmée, care tocmai refuzase cu atâta mândrie ajutorul doamnei Schwartz, Edmée, care depusese pe consola din salonul baroanei și fără voia acesteia o bijuterie pierdută pe care nu numai că nu o reclamă, dar chiar susținea că nu îi aparținea, Edmée nu avea cu ce să plătească trăsura de la Livry la Paris.

Dar ce importanță avea acest lucru? Se simțea tare.

Febra o exalta ca o beție. I se părea foarte simplu să meargă pe jos cinci leghe; dacă distanța ar fi fost dublă, tot nu o mai interesa. Inima îi halea, capul îi vâjâia, înaintea ochilor îi treceau năluci, dar ea se simțea tare.

"Știi tot ce voiam să știu, gândea ea. Iată-mă vindecată, vindecată de-a binelea! Nu mai iubesc; cine ar putea crede că e atât de ușor să nu mai iubești?"

La fel gândea și despre drum. Sfida dragostea tot așa cum sfida și oboseala.

Dar, fără voia ei, suspina și mersul i se împleticea.

Ajunse cu greu la liziera pădurii, unde drumul intra brusc sub o boltă deasă de frunziș. După câțiva pași, întunericul deveni atât de dens, încât cu greu se putea distinge ceva. Edmée nu mai înainta aproape deloc, cu toate că își spunea mereu: "Eu merg, eu merg!" În mintea ei era tot atâta întuneric ca și afară; nu își dădea seama de slăbiciunea care îi împiedica mișcările: Se opri lângă tulpina unui copac și își rezemă fruntea de scoarța lui murmurând:

"Trebuie să merg... Merg!..."

Din desigur se auzea ceva, dar putea ea oare să mai ia seama? Urechile îi vâjâiau și abia mai respira.

Încet, picioarele nu o mai ținură. Se lăsă în jos, să se așeze la rădăcina copacului, gândind încă:

"Eu merg! Eu merg!"

În această stare, vecină cu agonia, poți avea vise stranii. Halucinația revenea. În loc să atingă pământul, Edmée dădu peste două brațe care o susținură cu blândețe. Ochii ei, înainte de a i se închide, văzură confuz în întuneric acea siluetă hidoasă: omul-reptilă, Trei-Labe, cerșetorul din curtea de la Plat-d'Étain.

Capitolul VII - Pactul

Trăsura poștei cu imperială de la Vaujours spre Paris (Pantin, Bondy, Livry, Clichy, le Vert-Galant, Montfermeil, Coubron și altele) trecea de obicei prin Livry la ora 8 și jumătate, dacă nu cumva sosea mai înainte sau dacă nu cumva întârzia; ceea ce se întâmpla de obicei de șapte ori pe săptămână. Cam pe la ora 8 și douăzeci de minute, în sala de

așteptare își făcu apariția un alai straniu — doi bărbați, unul din ei ținând în spate un fel de pachet lunguiet, duceau pe o brancardă din crengi o femeie bolnavă. Un personaj robust, cu trăsături regulate, inteligente și bărbătești, care părea să facă parte din clasa oamenilor avuți, îi însoțea.

Numai acesta din urmă, căruia i se spunea domnul Bruneau și pe care cei doi însoțitori îl tratau cu un respect plin de teamă, este pentru noi o figură nouă. În cei doi care duceau targa i-am recunoscut imediat pe Similor, fostul profesor de dans, cu pălăria lui cenușie și jiletca de pluș, și pe Échalot, pescarul cu înfățișarea modestă și fizionomia mai atrăgătoare, căruia îmbrăcămintea de băiat de farmacie îi dădea un aer melancolic. Unul era tatăl nelegitim, celălalt mama-doică a tânărului Saladin.

În ce privește persoană bolnavă, de îndată ce brancardă trecu pragul sălii de așteptare și lampa cu ulei din spatele ghișeului o lumină, apărură fața încântătoare a lui Edmée Leber.

Tocmai își revenea și lumina o făcu să deschidă ochii. Mirată, privirea fetei făcu înconjurul camerei, temându-se parcă să nu întâlnească ceva înspăimântător, fără îndoială o amintire confuză a halucinațiilor ei. Când, în sfârșit, văzu figura mare și blândă a domnului Bruneau, Edmée tresări, apoi îi zâmbi.

— Am visat... șopti ea. Închizând din nou ochii, pentru că lumina lămpii o obosea, adăugă: Cum se face că sunteți lângă mine?

— O să vorbim, scumpă domnișoară, răspunse domnul Bruneau. Stați liniștită.

Apoi luă mâinile fetei într-ale sale și i le strânse părintește.

Similor și Échalot, tăcuți, cu pălăria în mână, stăteau într-un colț al sălii de așteptare. Échalot își așezase sub braț ciudatul pachet, pe care de obicei îl ținea în cele mai incomode poziții. Domnul Bruneau se apropie de ghișeu și spuse:

— Rețin întregul cupeu, doamnă Lafort, dacă este liber, îmi trebuie imediat o trăsură.

Funcționara de la ghișeu consultă registrul și, aruncând spre Edmée o privire semnificativă, îi răspunse amabilă:

— V-ar deranja dacă are să mai fie cineva cu dumneavoastră, domnule Bruneau? Pe locurile care sunt la mine, nu am pe nimeni înscris, dar cei din Vaujours vin

întotdeauna în cupeu.

Similor îi făcu semn cu cotul lui Échalot. Domnul Bruneau se îndreptă spre ei și le spuse:

— Nu am nevoie de voi.

Aceștia ieșiră numaidecât. Similor îl luă de braț pe Échalot și spuse:

— Leșinata asta ar fi putut să ne dea un bacșiș. Ah, lasă, Bibi, noi amândoi o să mai stăm mult timp bosumflați?

— Depinde de sinceritatea ta, Amédée, răspunse Échalot. Eu îmi pusesem toată nădejdea în prietenia ta; dacă trebuie să ne despărțim unul de altul, mai bine să ne batem de pecum; asta e părerea mea.

— Prostii, Bibi!

— Se poate! Dar eu prefer mai curând să te văd mort decât necăjit!

Similor strâmbă din nas.

— Bibi, reluă el cu un ton ușuratic, ca să facem ceva, ce-ai zice să luăm o gustare?

— Nu mi-e foame.

— Stropită cu un litru de acrișor, bineînțeles?

— Nu mi-e sete. Spunând acestea, Échalot își luă un aer sever și adaugă: Nici măcar o mângâiere părintească nu i-ai dat făpturii!

— Nu alintările și maimuțările au să-i deschidă orizontul viitorului! răspunse sentențios Similor.

Échalot își scoase pachetul de sub braț și apropie fața strâmbată și jigărită a copilului de buzele prietenului său, care îl săruta distrat spunând:

— E cam delicat, totuși!

— Și în ce meserie câștigi cu ce să-i oferi orizontul viitorului, Amédée? întrebă Échalot suspinând.

Amédée își retrase brațul și luă o poză emfatică:

— Bătrâne, declamă el, puțin mi-ar păsa să rivalizez cu tine la orice armă sau într-un joc de îndemânare. Am și avut probleme astăzi cu un ofițer de marină, drept care ne vom întâlni mai târziu pe câmpul de onoare, dar eu nu vreau să mă acuzi de pierde-vară și de individ dubios. Cartierul e plin de taine; într-o situație nesigură ca a mea, cu un copil, fără nici un căpătâi, și neștiința în care sunt în ce privește familia mea, nu e o crimă să te strecori. Am reflectat și atunci m-am gândit după cum urmează: mi-am spus: Amédée, tu nu poți să trăiești mereu din prietenie pe spinarea celui care te adăpostește sub acoperământul lui modest. Trebuie să

străbați; ai vârsta potrivită. În cazul acesta, puteam eu să înjghebez o mică afacere ca a ta, nu-i așa, la concurență? Mai curând să mor decât să-i fac rău unui prieten! Aveam deci de ales între domnul Bruneau la poarta mare de alături, domnul Lecoq la primul etaj, și tinerii de la etajul patru, pe care îi auzi prin perete cum vorbesc despre crime. Toți, mistere! Domnul Bruneau mi-a spus să mai trec. Domnul Lecoq mi-a notat numele în deocheatul ăla de registru, în care suntem trecuți tu și cu mine, fi atent! Ce face el, omul ăla? Du-te acolo și vezi! Pariez pe o halbă că totul are să se termine prost. Rămâne tinerețea de la al patrulea. Am pătruns într-o dimineață acolo și-i auzeam că voiau să ucidă femeia...

— Ce femeie? întrebă Échalot, fremătând de curiozitate.

Trebuie, de altfel, să renunț la descrierea atenției încordate cu care acesta asculta mărturisirea prietenului său. Saladin îl cam sâcăia; încercă să-l pună în traistă, dar nu reuși.

— Da, care femeie? repetă Similor, ridicând din umeri ca un ghicitor de șarade care renunță să mai ghicească. Spune-mi tu dacă știi. Totul — mister! Pe scurt, nu e mult mai frumos ta el decât la tine! Cu toate că fumează țigări de cinci și poartă rufărie fină. Sunt trei Băieți de familie și fără bani, dar care sunt puși pe chefuit și altele. Și este unul, domnul Michel, care începe să trăiască separat, o fi descoperit vreo afacere sau vreo comoară, că domnul Maurice și domnul Etienne au rămas nedumeriți. Atunci, nu am îndrăznit să vorbesc numaidecât despre femeie. Am spus doar: eu pot să vă fac servicii pe ascuns, fără prejudecată; asta i-a făcut din capul locului să râdă și le-am mai spus că am profesat arta dansului în saloane. Ei râd de toate cele. Cu toate astea, am fost acceptat. Mă vor plăti la prima afacere.

— Ce afacere? întrebă iarăși Échalot, care, la capătul răbdării, îl puse din nou pe Saladin sub braț.

— Ghicește, Bibi.

— Și tu ce ai să faci la ei?

— În general, de toate.

— Ai leafă?

— Ia termină! Ce, semăn eu a servitor? O să primesc o sută de franci, asta e!

— Ce afacere?

— Scormonește! Din moment ce ți se spune că sunt secrete!

Échalot își scoase pălăria veche de paie ca să-și șteargă

sudoarea de pe frunte cu dosul mâinii.

— Asta explică cel puțin pentru moment gândi el cu voce tare, părăsirea copilului în leagăn, și a prietenului tău. Și e foarte adevărat că, în cartier, misterele forfotesc... Dar ți-au scăpat vreo aluzie la povestea cu omorârea femeii?

— Nici urmă!

— Nici n-ai zărit-o la ei?

— Jur că nu era acolo!

— Atunci unde e?

— Asta e... mister.

— Și ce-ai făcut în casă până acum?

— Timp de trei zile, răspunse Similor cu un fel de sfială, am făcut, cum s-ar spune, menajul: ghetrele și o grămadă de comisioane. Trebuie să debutezi, nu-i așa?

— Ce comisioane?

— Croitori, fructari, restaurant... de-aia nu m-ai mai văzut... Dar alaltăieri povestea a început...

Aici Saladin mormăi; nu era la largul lui. Échalot îi recomandă să fie cuminte și, apropiindu-se de Similor, îi șuieră în ureche:

— Ia să vedem dacă îți descarci sufletul cu sinceritate!

— Alaltăieri, continuă Similor, cel mai tânăr — domnul Maurice, o inimă bună, da! — mi-a dat o scrisoare cu doi franci și cincizeci pentru drum. Scrisoarea nu avea adresă. Era vorba să o duc, aici, aproape...

— La castel? întrerupse Échalot, băgând *ciocul* lui Saladin în subțioară, ca să-l împiedice astfel să țipe.

— Apropiindu-mă... Ah, va să zică, m-ai urmărit?

— Până la vasul-poștă numai... Pentru cine era scrisoarea?

— Mister!

— Cui i-ai dat-o?

— Nimănui.

— Cum?... Te ascunzi de mine?

— Cuvânt sfânt! Am lăsat-o sub o piatră mare care e în plin câmp, la vreo sută de pași în fața pădurii.

Capul lui Échalot căzu în piept. O dramă a teatrului "Ambigue-Comique" nu i-ar fi provocat emoții mai tari.

— Și apoi? făcu el, în timp ce Saladin horcăia încet.

— Nimic ieri, răspunse Similor; azi-dimineață, al doilea masaj.

— Încă o scrisoare?

— Nu, un cuvânt... un cuvânt de la cel mai mare,

domnul Michel, ăla care chefuiește... Ah, ah! Face el pe grozavul, dar tot e îndrăgostit!

— Ce cuvânt?

— Bibi, spuse solemn Similor, fii blestemat pentru vecie dacă trădezi încrederea ce o am în tine. Palavragesc ca un papagal african, pentru că mă enervează să fiu mereu suspectat de tine. Dar îmi risc existența și cea a copilului meu.

— Ce cuvânt? repetă întrebarea Échalot.

— Uite povestea. Domnul Michel mi-a spus: "Ai să te oprești la debarcaderul domnului Schwartz, ai să te plimbi liniștit cu mâinile în buzunare, până când ai să întâlnești un servitor în livrea cu nasturi de argint care privește apa curgând".

— L-am văzut! strigă nerăbdător Échalot. Nasturii, livrea! Și privea apa curgând! Cuvântul, bătrâne, spune-mi cuvântul Saladin, taci din gură!

— *Se va lumina de ziuă mâine?* spuse Similor în urechea prietenului său.

— Ce? făcu acesta, care crezu că nu a auzit bine. *Se va lumina de ziuă mâine?*

— Nimic mai mult!

— Și răspunsul importantului servitor?

— *Poate... depinde.*

— Ei aș! Importantul servitor nu știa el că are să se lumineze a doua zi?

— Trebuia să se informeze mai înainte.

— Pe lângă cine?

— Nu cunosc. Mi-a spus: "Tinere, hoinărește și admiră peisajul în asfințitul soarelui și nu-ți pierde răbdarea dacă voi întârzia să-ți aduc răspunsul". Am hoinărit deci prin împrejurimi, unde e foarte plăcut. După căderea nopții, livrea cenușie s-a întors și mi-a spus, luând o priză de tabac fără să-mi ofere și mie: "Tinere, se va lumina de ziuă, la locul obișnuit, astă-seară, la ora zece."

— Ziuă! La ora zece seara! exclamă Échalot.

— Misterel! răspunse imediat Similor.

În felul lui, Saladin striga sufocat: "Să vină garda!" dar nu i se da nici o atenție, într-atât erau prinși în focul discuției.

Échalot încercă în zadar să lupte împotriva emoției. Își frecă ochii, supunându-se unui irezistibil clan, îl aruncă pe Saladin în bandulieră și-l strânse pe Similor la piept,

inundând cu lacrimi calde paltonul de catifea reiată.

— O, Amédée, exclamă el într-o adevărată efuziune de înduioșare, te-am suspectat, e adevărat; iartă-mă... Când te întorceai acasă, miroseai a cafea, deși erai tată de copil, și îmi spuneam: își are secretele lui în afara asociației. Am vrut să te încerc; ai ieșit victorios.

— Hai, hai, bătrâne, spuse el, nu te prosti. Asta o să-ți servească drept lecție ca să nu te mai lași pradă salturilor închipuirilor oarbe ale geloziei tale...

Era în joc măreția sufletească a lui Similor: el nu abuza de triumful său.

— Primește-mi jurământul! întrerupse Échalot. Am suferit prea mult! Eram acolo pe malul canalului și te pândeam, cu toate că nu are loc spionarea în caracterul meu generos. Te-am văzut venind, m-am apropiat prin spatele mărăcinișului... dacă mă înșelai, vezi tu, se întâmpla o nenorocire! Dar tu nu m-ai înșelat. Am auzit chiar și cuvintele servitorului, care are aerul unui funcționar de bancă: "*Poate... depinde*", ți-a spus el. Am văzut cum el a plecat și tu ai rămas să aștepți; m-am dus încolo și-ncoace prin dosul mărăcinișului și cu greu l-am împiedicat pe țăncul ăsta să nu mai țipe... Și când masivul servitor, îmbrăcat în cenușiu, s-a întors, chiar așa a spus: "Astă-seară, la ora zece". Și ce-ar putea să însemne asta. Amédée, ce-ar putea să însemne ziua care se îmbină cu noaptea în misterele lor?

Similor surăse ca un om care vede mai departe decât vârful nasului.

— Bibi, răspunse el, e o treabă încurcată, că nici dracul nu mai înțelege nimic... Știi că l-ai pus pe Saladin cu capul în jos?...

— La vârsta ăsta nimic nu-l tulbură, răspunse Échalot.

Similor întoarse copilul, care se zbătea convulsiv, și recunoscuse justetea observației. Apoi reluă:

— Al treilea dedesubt, stai să vezi, cu șiretlicuri și mașinații ale șmecherilor din înalta societate, care manevrează tertipuri pline de subtilități, parole de trecere și secrete de francmasoni, nu-i așa? Cine nu riscă nimic, nu are nimic... Eu votez ca să ne vârâm capul în povestea asta, între ramificațiile peste care am dat chiar pe vasul-poștă. Jumătate din Paris e în combinație. Binevoiește să intri alături de mine.

— S-a făcut! răspunse imediat Échalot. Dacă o faci tu, o fac și eu! Bate palma!

— Bate palma! Jurăm credință...

— Până la moarte, Amédée... Dar de ce?

— Ca să ne retragem cu îndemânare din afacere noi și ca să-l împingem pe copil spre cariera lui!

La lumina difuză a stelelor își întinseră mâinile, fără să se gândească să imite gestul celor trei frați Horați^[48]. Drumul era pustiu. Alături de Saladin, doar cerul le fusese martor. Sunt în viață clipe solemne. Nu se încheie un astfel de pact fără să fii profund impresionat.

Există în Paris cartiere a căror educație cade în sarcina dramaturgilor care scriu piese pentru teatrele de mână a doua. Pe o rază de un sfert de leghe în jurul bulevardului Le Crime, veți recunoaște cu surprindere stilul redutabil al domnilor cutare sau cutare: totul este o copie, de la afectarea puțin burlescă a limbajului serios, până la eleganța dubioasă a glumelor.

Échalot și Similor glumeau rareori; ei tocmai pusese răzdalela unei asociații în scopul destul de nededus de a pescui în ape tulburi, într-un ocean ale cărui bogății și primejdii fără îndoială le exagerau. Erau doi poeți cu inimă bună și imaginație naivă, doi fii ai nepieritoarei păduri de carton presat care făceau umbră melodramei, doi sălbatici ai Parisului. Teatrul le dăduse lecții de sentimente delicate, și acea deosebită gramatică de care făceau uz, disprețuia limba aspră și plăcută a poporului, care dispărea, din păcate, pierzându-se cu fiecare zi ce trecea în nu se știe care patos stupid. Noi nu acuzăm teatrul că le-ar fi inoculat păcatul lenei; totuși, ei nu se mai împacă deloc cu munca și, ascultați-mă, când întâlnești prin Paris suflete din acestea sensibile, care nu vor să muncească, fiți atenți la mâinile lor și păziți-vă buzunarele.

O liniște solemnă urmă pactului încheiat.

Apoi, tot vorbind, cei doi prieteni se distanțară de biroul de poștă. Un zgomot surd se auzi din depărtare.

— Trăsura! spuse Similor. Mi-aș ceda bucuros un loc pe imperială, ca să nu-mi tocesc pâslarii.

— Lui Saladin îi place mult să călătorească, răspunse Échalot.

— Cât ai în traistă?

— Crăpceni de un franc.

— Eu, șaptezeci și cinci de centime. Prea puțin.

În spatele lor se deschise ușa unei case și auziră strigând:

— Hai, hai, doamnă Champion! Puțină vivacitate! Ați

luat peștele? Félicité, lanterna! N-o să am loc, să vedeți!

Cadrul ușii se luminează de razele unei imense lanterne cu toartă pe care o balansează o servitoare prost dispusă.

După ea ieși o doamnă foarte grasă, încărcată de pachete, gâfâind greoaie, grăbindu-se și împiedicându-se în propriile-i fuste.

— Întotdeauna faci la fel, Adolphe! se plânse ea. Aștepti până în ultimul moment, când e atât de simplu să intri în birou cu două minute mai devreme! Am batista, Félicité? Închide bine dulăpiorul de alimente, să nu intre insectele. Ai grijă să-ți dea o pisică. Dacă e haimana, nu o vreau...

— Mai repede! Mai repede! zise Adolphe care o luase înainte. Ai peștele, doamnă Champion?

— Am peștele, Félicité?

Adolphe se întoarse. Lumina lanternei îl prinse ca un nimb, din cap până în picioare, pe falnicul pescar de pe malul canalului, cel care *încearca* o știucă de 14 livre.

Mergea degajat și fără nici un pachet, echipat doar cu o undiță cu mâner de baga, ultimul model, în timp ce vrednica de plâns doamnă Champion se cocoșă sub greutatea pachetelor.

Notați că parizienii condamnă cu indignare obiceiurile țărilor barbare în care femeile lucrează pământul.

Numele mic al doamnei Champion era Céleste. La ultima sărbătoare de la Saint-Cloud cântărise 99 de kilograme.

Văzându-l pe domnul Champion, Échalot scoase un strigăt de fericire:

— E vecinul, spuse el, săltându-l pe Saladin până lângă ceafă. O să călătorim cu trăsura!

Și cum Similor nu înțelegea, îi lăsă brațul și-i mai spuse:

— Nu te împotrivi, Amédée. Trebuie să ne învățăm cu trucurile în noua noastră afacere. Mă duc să aranjez legătura și o să avem două locuri ale noastre, și ieftin! Ține-l pe Saladin.

Eliberându-se de povara lui, cu pălăria în mână îl acostă pe inimosul pescar:

— Bună seara, burghezule. Deci, soția dumitale este cea care duce prăjeală mea?

Domnul Champion făcu un salt în lături, ca și cum o roată iar fi strivit piciorul. Cunosce destui pescari care ar fi în stare de crimă ca să tăinuiască cumpărarea a o sută de crăpenci.

— Ce faci dumneata aici? mormăi el grăbind pasul spre

biroul de poștă.

— Fac ce faci și dumneata, burgheziile, mă întorc la treburile mele... merităm totuși o centimă bucata, ce zici, pentru un amator...

— Am hotărât odată prețul! obiectă domnul Champion. Ți-am plătit, bună seara!

— Nu contează, insistă Échalot, care se ținea de el că umbra, doamnele cunosc mai bine prețul lucrurilor... Și dacă soția dumitale ar ști...

— Adolphe, strigă doamna Champion istovită, așteaptă-mă!

Adolphe se opri brusc. Era roșu de furie. Scoase trei piese de un franc din portmoneu și i le dădu spunând:

— Prietene, profiți de situația mea delicată. Ești un om necinstit.

Și-i întoarse spatele. Échalot rămase zăpăcit și sângele i se urcă în obraji. Dar Rubiconul trecut de el și Similor nu e prea lat.

Povestea aceasta îl făcu pe Similor să râdă; o glorie periculoasă. Dându-i înapoi copilul, Similor îi spuse:

— Bătrâne, uite că te instruiești!

Fără remușcări, toți trei se suiră pe imperială.

Aici fură incomodați de o roabă de răchită care nu fusese pusă sub prelată. Înainte de a se urca în coșul care se legăna deasupra arcurilor, recunoscură câinele dog al domnului Mathieu.

— Uite încă ceva hazliu, spuse Similor. Atelajul lui Trei-Labe! Înseamnă că Trei-Labe a dormit la castel!

— Mister!

Cupeul era gol, întocmai cum spusese funcționara. Domnul Bruneau luă loc lângă Edmée Leber, care, puțin ajutată, putu să urce treapta trăsurii.

Nu același lucru fu și cu doamna Champion și pachetele ei; ea avu nevoie de mult ajutor. Céleste se mai îngrășase de la ultima sărbătoare de la Saint-Cloud. În cupeu erau oameni din Vaujours care căutau să-și păzească lucrurile împotriva invadării celor din Livry. Toată lumea ducea pachete, în afară de Adolphe. Lupta fu dârză, dar hotărâtoare: oameni și pachete se instalară după câteva cuvinte neplăcute schimbate cu generozitate, și portiera lăsă interiorul îndesat ca țeava unui tun. Sus, pe imperială, Échalot și Similor se întindeau în voie. Échalot cumpăraseră două țigări, și tutunul regiei sfârșise prin a le amorti conștiința; fumau în sănătatea lui Adolphe,

prima victimă a asociației lor corupte.

— Trebuie să ne obișnuim cu șmecheriile! conchidea Échalot.

— Trebuie făcut totul, accentua Similor. O să ne îngrășăm și noi, ca toți ceilalți, dacă n-o să mâncăm decât pâine uscată.

— Și mereu totul pentru sentimentul prieteniei părintești!

Ultimele cuvinte se refereau la Saladin, nădejdea acestui straniu menaj. Împotriva tuturor legilor naturii, Échalot avea comportarea unei mame. Saladin, vlăstar firav, semăna cu firele de iarbă care cresc prin crăpăturile pietrelor. Viața lui era aspră: clătinat și aruncat ca un colet, dormea foarte ades cu picioarele în sus. În locul lui Saladin, și un câțel ar fi murit, dar el nu se sinchisea.

Fumându-și țigara, Échalot îi vâri în *cioc*, ca să-i folosim stilul, gâtul unei sticle mici cu aspect urât, și Saladin, consolat astfel, sorbi cu marc plăcere.

La etajul de dedesubt, în cupeu, domnul Bruneau se strângea cum putea, pentru a-i lăsa cât mai mult loc tinerei fete pe care o însoțea, spunându-i pe un ton autoritar, care putea explica și vârsta și serviciul pe care i-l făcuse:

— Scumpa mea copilă, fără ezitări. Trebuie să-mi spui neapărat toate amănuntele vizitei dumitale la doamna baroană Schwartz.

Capitolul VIII - Povești cu hoți

În interiorul trăsurii discuțiile se încrucișau. Călătorii care veneau de la Vaujours își continuau ideea începută încă de pe când trecuseră prin pădurea Bondy. Erau trei: o doamnă, un domn foarte vorbăreț și altul taciturn.

— S-a terminat, spunea doamna, cu toate poveștile pădurii Bondy. Hoții sunt acum la orașe.

— Ah, ah, exclamă adjunctul din Livry, înghesuit între două maldăre de pachete, am ajuns la hoții de drumul mare?!... Sluga dumneavoastră, doamnă Blot, cum vă merge?

— Nu v-am recunoscut, domnule Tourangeau. Dar soția

dumneavoastră?

— Tot cu reumatismele ei... o cutie plină de dureri!

— Vaujours e mai sănătos decât Livry! izbucni doamna Blot, profitând de această confidență.

— Dați-mi voie, o întrerupse domnul Tourangeau imediat; cu consider, dimpotrivă, că Livry...

— Ai peștii, Céleste? întrebă Adolphe, a cărui frunte continua să fie încruntată.

El se gândea fără îndoială: "Ticăloșii m-au costat destul de scump!"

— Doamne, da, am peștele, răspunse doamna Champion, chinuită de greutatea pachetului; am tot. Nu găsiți că ne sufocăm aici?

— Serile sunt răcoroase, ripostă doamna Blot de la Vaujours. Eu, una, nu disprețuiesc căldura.

Și adjunctul, continuându-și ideea:

— Pentru puritatea aerului, Livry e, slavă Domnului, bine cunoscut. Cei mai grozavi medici din Capitală recomandă bolnavilor de piept să stea acolo.

— Ei bine, pledă vorbărețul, tâlharii aveau șicul lor! Făceau călătoriile mai palpitate. Numai ce se auzea un fluierat...

— Grozavă treabă, mulțumesc!

— Bărbații le consolau pe doamnele care leșinau și nu o dată adevărate romane de dragoste au început...

— Ah, domnule! întrerupse doamna Blot, rentieră și văduvă a domnului Blot, portărel pe când trăia. Scutiți-ne de rest!

— Domnul nu este din regiunea asta? întrebă insidios adjunctul. Nu cred să fi avut încă onoarea să călătoresc cu domnul?

— Am venit în plimbare, să văd o proprietate de vânzare.

— Cea a generalului, probabil? Uite un militar care avea un viitor strălucit în armată! Bărbat frumos, se ținea bine, avere...

— Și nici un moștenitor, spuse Adolphe; de altfel, un pescar destul de remarcabil.

— Se va vinde ieftin averea lui... Verii din provincie sunt grăbiți să îmbucătățească succesiunea.

— Un cârnățar din Caen, se spune.

— Și un crescător de vite din Bayaux. Generalul era normand.

— Ah! Normanzii!...

— Nu spuneți nimic de rău, preveni Céleste, domnul Champion e de fel din Domfront.

— Când spun pescar destul de remarcabil, știu ce spun, continuă domnul Champion, mă pricep. Dar niciodată nu s-a remarcat cu vreo lovitură memorabilă...

— Vorbiți-mi de pescuitul în mare! exclamă adjunctul. Am o rudă la Dieppe care îmi trimite homari. Îi prinde foarte proaspeți și asta mi se întâmplă...

— Răsfățat, sfârși doamna Blot, care era cam pisăloagă.

— Adolphe, zise încet doamna Champion, vezi în buzunarul meu dacă am cutia.

Dar Adolphe răspundea:

— În fluviile noastre există produse într-un fel superioare chiar celor din ocean!

Vorbărețul:

— Căile ferate au omorât latura pitorească a călătoriilor; e părerea tuturor cugetătorilor.

— Domnule, spuse adjunctul, fiindcă veni vorba de cale ferată, vom avea una în regiunea asta... și, oricât de puțin v-ați gândit să cumpărați o proprietate, eu vă sfătuiesc să vă grăbiți, căci terenul urcă, urcă. Uitați-l pe baronul Schwartz, de pildă, despre care fără îndoială ați auzit vorbindu-se.

— Cred și eu!

— Nu prea e iubit în regiune, știți?

— Domnule, îl întrerupse cu mândrie Adolphe, în felul acesta au început, din imprudență, certuri funeste. Eu am cinstea să fiu subcasier principal al casei Schwartz.

— Se poate afirma că acel om nu a făcut impresie în regiune! ripostă cu acreală doamna Blot.

Dar adjunctul, împăciuitor:

— Domnul are dreptate să-și apere stăpânul. Departe de noi gândul de a vorbi cu ușurință despre un proprietar de o asemenea importanță! Sunt invitat la seratele sale. Ceea ce aveam să adaug este spre lauda lui. Într-adevăr, grație căii ferate proiectate, da care nu e străin, i se oferă domnului baron Schwartz, acum, un milion patru sute cincizeci de mii de franci pe pământul său. Și iată, numai acum trei sau patru ani, l-a cumpărat cu șase sute de mii: o sută douăzeci la sută în patru ani, e considerabil!

— E frumos! Bietul meu Blot a dat destule asigurări pentru acest om!

— Eu găsesc că aburul este o invenție foarte bună, observă cu inocență Céleste.

Vorbărețul răspunse înclinându-se:

— Doamnă, trebuie să mărturisesc că aparține unui mare secol.

— Să apropiem distanțele, spuse numaidecât Adolphe să economisim timpul, acesta este rezultatul unei idei pe cât de vaste, pe atât de ingenioase, care trebuie să aibă cele mai bune rezultate pentru comerț și pentru politică.

— Fără să socotim, adăugă adjunctul, că furturile cu arma în mână la drumul mare...

— Mă sufoc cu siguranță, gemu Céleste, întorcându-și privirea spre portiera închisă.

— Serile sunt răcoroase, constată doamna Blot. Prefer să-mi fie cald decât să capăt vreun guturai.

— Și cum spunea atât de bine doamna, adăugă vorbărețul, înclinându-se din nou spre rentieră, Parisul a devenit locul de întâlnire al tuturor răufăcătorilor expulzați de pe șesurile noastre. Parisul este o pădure...

— Pădurea neagră, în adevăr!

— Anul trecut, în trăsură acoperită, mi s-a furat o tabacheră de argint.

Spunând acestea, doamna Blot își luă cutiuța și Céleste îi spuse:

— Vreți să-mi permiteți, doamnă? Sunt atât de încărcată de pachete, că nu o pot lua pe a mea. Și, știți, când ești învățat...

— Cum să nu, doamnă!

Toți cei care prizau tutun se îndestulară pe seama doamne! Blot, în afară de domnul taciturn, care, pe ascuns, trase o priză serioasă dintr-un cornet de hârtie.

— Tabachera aceea era mai puțin frumoasă decât aceasta, zise doamna Blot, închizându-și la loc cutia, dar țineam la ea din cauza bietului meu Blot, care mi-o cumpărase, cu toate că nu aproba tutunul la cucoane.

— Cea a soției mele costă optzeci de franci, declară Adolphe, de la fabrică direct. Ai grijă de pește, doamnă Champion.

— Pădurea neagră, repetă vorbărețul, ăsta e cuvântul! Și vedeți că există în orice lucru un fel de fatalitate. Parisul a început prin a fi o pădure...

— Nu se poate! protestă rentiera.

— Ba da, doamnă, afirmă adjunctul, pădurea Bondy sau mai curând Livry, pe unde trecem acum.

— Domnule Tourangeau, dumneavoastră raportați totul

la Livry!

— *Libriacum*, mai înainte mănăstirea Saint-Augustin... anterioară Capitalei, doamnă!

— Și Vaujours?

— Neant! Ați răsfoit comentariile lui Cezar?

— O pădure, continuă vorbărețul, nimic altceva decât o pădure. Se vină cerbul și porcul mistreț pe strada Richelieu...

— De acum înainte, pescuitul este singurul posibil aici, de-a lungul fluviului, spuse Adolphe.

— Și în locul unde e acum Bursa, bande de tâlhari nerușinați...

Toată lumea izbucni în răs. Oricare ar fi ele, glumele despre Bursă au întotdeauna un foarte mare succes.

— Ah, exclamă rentiera, bietul meu Blot știa povești din astea despre Bursă!

— Punga sau viața! riscă Adolphe, pe care nu-l lăsase memoria.

Céleste își eliberă una din mâini ca să-l ciupească de genunchi în semn de admirație.

— Fii atentă la pește! recomandă Adolphe.

— Asta, ca să vă confirm, continuă vorbărețul, că nimic nu se schimbă. Pădurea Parisului tot există, minus copacii. Există acolo cerbi în număr mare, dacă ne luăm după vODEVILȘTI, porci mistreți din belșug, sălbatici sau domestici, șerpi, cine poate să tăgăduiască? Și există și trandafiri ca să-i ascundă, păsărele minunate care cântă la etajele tuturor caselor refrenele vesele ale tinereții. Sunt, desigur, câteva mici diferențe; în păduri dragostea nu-și face de cap decât primăvara, pe când aici, șaptele de dragoste se aud permanent în cele patru anotimpuri.

— Sunteți cam lejer la vorbă, domnule, în fața unor doamne!

Soțiile de portărei sunt uneori ușuratece în manifestări. Doamna Blot din Vaujours nu fu de acord cu majoritatea care protestase.

— Ba nu, ba nu! E foarte amuzantă combinația asta! Continuăți!

— Și vedeți, în schimb, câte asemănări! Lupii abundă...

— Toți lupii sunt refugiați la Paris!

— Ca să-și pună scufița-roșie la Clichy!

— Domnule, spuse Tourangeau, aș fi măgulit de cunoștința dumneavoastră dacă ați cumpăra ceva în această regiune.

— Într-o pădure trebuie paznici de vânătoare; noi avem sergenții de stradă...

— Și braconierii!

— Și strângătorii de zdrențe, care adună lemne uscate!

— Și turiștii englezi, ca la Fontainebleau!

— Pădure! Pădure! Pădure!

— Avem bulevardele largi pentru trăsurile luxoase ale grangurilor și potecile întunecoase, șerpuiind lăaturalnic prin desișuri unde banditul își pândește prada.

— Bulevardele și orașul!

— Pădure, pădure!

— Acest om se exprimă cu eleganță, îi spuse Céleste lui Adolphe. E un bărbat bine.

Adolphe răspunse:

— Prea guraliv. Ține bine peștele.

— Cât despre bandiți, reluă călătorul cu convingere, care pădure se poate mândri cu o colecție asemănătoare celei a Parisului? Se vorbește despre Sénart și Villers-Cotterets. Vrednici de milă! Pădurea Parisului i-ar avea la degetul mic!

— Am păstrat abonamentul bietului meu Blot la *Gazette des Tribunaux*, suspină rentiera.

— Eu am la *Le Droit*, declară adjunctul, în trei cu preotul și cu căpitanul raportor; e un preot liberal; bravo lui!

— Căpitanul?

— Ei, nu, preotul. Ieri, în foileton, tocmai scria despre povestea băcanului din strada Saint-Jacques, ale cărui pivnițe serveau ca depozit bandei lui Poulain...

— Eu cunosc afacerea aceea, domnule Tourangeau! Bietul meu Blot era în *jurii*.

— Plăcută ambianță! aprecie vorbărețul în cunoscător. Eu sunt abonat la *Le Droit* și la *La Gazette*. Vă amintiți, doamnele mele, de banda Monroe?

— Ah, ticălosul! sări Céleste. Era pe la începutul căsătoriei mele, Adolphe pescuia mai rar.

— Peștele! spuse domnul Champion. Ai grijă!

— Și Nathan! urmă eruditul călător. Partea cucoanelor: Minette și Rosine! Avem un autor care scrie lucruri de-astea cât multă îndemânare: domnul Balzac; citiți *Vautrin*. Trebuie să aibă el vreo cunoștință bună în întunecatul păienjenis... Tot despre partea doamnelor: Lina Mondor; uite o isteță! Și Clara Wendel! S-au scris drame pe chestia asta; îi măgulește mult pe oamenii aceia când se recunosc pe scenă... Dar de la Louis-Philippe se populează pădurea. Vertubleu! În 1833,

banda Garnier, șaptezeci și cinci dintr-o dată! Banda Châtelain: măciucile și pâslarii, ca să nu facă zgomot pe caldarâmul străzilor!

— Sunt doi oameni cu pâslari sus! întrerupse doamna Champion.

— În fiecare clipă, spuse Adolphe, dumneaei dă dovadă de un adevărat spirit de observație. Nu da drumul la pește!

Adjunctul își scormonea memoria, invidios la culme pe tartorul care vorbea atât de curgător.

— A fost banda Hug! spuse el în sfârșit.

— Cei cincizeci și cinci! preciză doamna portărel. Banda Ghivat, banda Jamet, banda Dagory.

Bărbatul tăcut strănută. Era primul semn de viață pe care îl dădea. Își duse mâna la buzunar să-și ia batista, dar rămase jenat: batista lipsea.

— Poate că ați pierdut-o, domnule, i se adresă adjunctul, fiindcă în jurul dumneavoastră nu sunt hoți.

Scena respectivă fusese împinsă destul de departe pe potecile realismului; dar noi nu vom insista într-atât încât să vă spunem cum se suflă nasul când nu ai batistă. Călătorul taciturn se văzu deci redus la această situație extremă. Cele două doamne își zâmbiră; rentiera desfășură un fular nou-nouț, iar Céleste spuse:

— Adolphe, dă-mi-l pe al meu.

Ceea ce Adolphe făcu, cu condiția să aibă grijă de pește. Speța umană este crudă. Toată lumea din trăsură își suflă nasul. Călătorul nostru taciturn nu păru deloc umilit. Necunoscutul bun de gură continuă:

— Hei, ce mai pădure! Șaptezeci și trei de condamnări pentru banda Carpentier! Și ca să vorbim numai de ieri, Courvoisier, Mignard, Gauthier, Souque, Chapon, care conducea în luptă mai mult de două sute de soldați, bandiții lui Poulmann. Vanternierii lui Marchetti... Și cei care n-au căzut încă în plasa justiției, cea mai grozavă bandă din toate: faimoasele Haine-Negre, care își au soldații în noroiul cartierelor mărginașe și generalii în cele mai înalte sfere sociale...

— Ziarele nu spun nimic despre ei! îi tăie vorba rentiera.

— E interzis, de teamă să nu sperie comerțul. Adevărul e că ei lucrează în mare și că poliția e înnebunită!

— Se spune că sunt protejați de sus...

— Și că au mare trecere...

— Și că și justiția se teme de ei!

— Cum? Cum? izbucni doamna Champion, care asculta cu gura căscată; dar știți că asta te face să te cutremuri!

— Să mă plătească, și n-aș locui în Paris! declară domnul Tourangeau.

Adolphe își îngădui să ridice cu ostentație din umeri.

— Eu sunt subcasier, spuse el cu acea importanță senină care îi plăcea atât de mult lui Céleste, subcasier principal, și cum casierul nostru șef este un gentilom comod, eu sunt acela care am toată răspunderea! Eu singur, și e destul! Atenție la pește! Casa noastră, o știți, e una dintre cele mai importante din Capitală. Noi locuim într-un cartier pustiu și care trece a fi destul de periculos; notați aceste diverse conjuncturi. Printre cauzele pe care le-ați enumerat, numele străzii d'Enghien a răsunat nu o dată în incinta justiției criminale. Asta nu înseamnă nimic. Luați un om inteligent instruit, prudent, îndemânatic și curajos, el va reuși în contabilitate ca și în arta pescuitului. Și trebuie să vă atrag atenția aici în puține cuvinte că pescuitul domolește în mod sensibil moravurile, așa cum filozofii Antichității atribuie aceasta muzicii, lucru pe care nu îl neg, cu toate că nu l-am verificat personal. La Operă se zbiară, nu? Mie nu-mi place decât amestecată cu un vodevil, ca să o mai înveselească cu arii cunoscute... Pardon! Am cuvântul... Spuneam deci că puțin îmi pasă de bandele de tâlhari. Nu există vietate mai subtilă decât peștele, care își datorează instinctele naturii. Cel care se îndeletnicește mai mult cu pescuitul are de învățat de la pește o mie de șiretenii inocente, pe care și le poate însuși în viața lui de zi cu zi. Eu i-aș sfida pe Mandrin, Cartouche sau chiar Haine-Negre, despre care vorbiți, că ar putea să-mi șterpească măcar un teanc de bilete de o mie din mezaninul meu...

— Oh, oh! exclamă adjunctul din Livry. Noroc că ei nu sunt pe-aici ca să vă răspundă!

— Față de ei, răspunse cu subtilitate Adolphe, nu aș dezvălui amănuntele pe care le-aș spune deschis între oameni cumsecade. Ține sus peștele, doamnă Champion... Dar iată-ne la Bondy!

Trăsura de poștă tocmai se oprise. Doi sau trei nenorociți apărură cu coșurile lor, dar teribilul cuvânt: "Complet!" căzu din cușca vizitiului, și chelnerița cârciumii îi aduse acel pahar de rachiu pe care orice, vizitiu priceput în meseria lui îl dă pe gât pentru a le îngădui cailor să-și tragă răsuflarea.

Échalot și Similor cântau sus pe imperială; se conveni să

se evite contactul cu ei la sosire; fiindcă purtau păslari.

Poveștile cu hoți lasă întotdeauna urme chiar și în mintea celor mai curajoși. Céleste, care ținea peștele cu mâna întinsă, pentru a-i păstra în felul acesta proaspeți, ceru voie să se întredeschidă puțin o portieră, dar doamna portărel își aminti de bietul ei Blot, care avusese oroare de curent.

De altfel, aerul îmbăcsit nu displace cu totul indigenilor periferiei Parisului.

— Nu renunț la cuvânt, reluă Adolphe de îndată ce trăsura o porni din nou. Ceea ce am de spus conține învățăminte folositoare, și constat în trecere că dacă de mai mulți ani muncesc ca să fondez societatea pescarilor cu undița din depărta meniul Senei, este că am nădejdea să introduc astfel în Capitală, în patria mea, un element nou de ordine și de civilizație. Eu sunt ofițer al gărzii civile. Vorbiți de pădure: noi veghem. Treceți liniștiți... Pentru cei care nu am cinstea să-i cunosc, eu ocup mezaninul hotelului Schwartz, strada d'Enghien, 19, la Paris, foburgul Poissonnière, împreună cu casierul titlurilor de rente; aceasta însemnează două locuințe separate, deși păstrează între ele raporturi de politețe. Dar nu despre asta este vorba. Am spus că îi sfidez pe Mandrin și pe Cartouche. Îi adaug și pe Poulailier. Barrabas și Lacenaire. Așa sunt eu. Iată armele mele, nu fac din ele un secret: mai întâi, am o casă la țară, unde nu dorm niciodată; acolo e domiciliul undițelor mele; trei sferturi și jumătate din nenorociri se trag din slăbiciunea pe care o au burghezii parizieni de a dormi la țară. Noaptea e la fel peste tot; odată în patul meu, pot să visez că mă odihnesc în mijlocul celei mai verzi naturi. Ușa principală a hotelului Schwartz nu se poate deschide fără să nu sune un clopoțel în anticamera mea. E supărător, din cauza mișcării permanente din casă; dar asta însemnează prima alarmă care previne orice fel de acțiune neașteptată. O a doua sonerie, în legătură cu ușa anticamerei mele, sună imediat ce aceasta se deschide; a doua alarmă deci; prima vrea să spună: "Atenție!", cea de-a doua: "Luați armele!" Dar până aici nu e totul: o a treia sonerie zbârnâie chiar lângă urechea mea, în spațiul dintre perete și pat, care intră în funcție de îndată ce ușa salonului meu a fost atinsă. Domnilor, doamnelor, prima sonerie m-a ridicat în șezut, cea de-a doua, în picioare; a treia îmi strigă: "Champion, apăra valorile încredințate vigilenței tale!"

— Foarte original, zise adjunctul din Livry.

— Foarte original! repetă vorbărețul, care schimba priviri cu doamna portărel.

Călătorul taciturn scoase grav din buzunar un creion și o hârtie pe care scrisese vreo duzină de cuvinte.

— E poet! șopti bărbatul vorbăreț cu un ton batjocoritor.

— Domnule, nu mă surprinde deloc, răspunse cu seriozitate adjunctul. Avem mulți poeți în regiunea asta.

Capitolul IX - Cocotte și Piquepuce

Nici o privire indiscretă nu încercă să descifreze versurile călătorului tăcut; de altfel, lumina lunii care trecea prin portieră de-abia îngăduia să i se poată urmări mișcările degetelor. Cert este că omul scria perfect pe dibuite, acesta fiind desigur numai talentul poezilor.

— Și mai e ceva! continuă Adolphe, care se însuflețea descriind măsurile lui de prevedere. Am considerat ușile deschise dar stați o clipă! Pentru a deschide pe cea de la stradă, este nevoie de portar și ăsta e un fost jandarm, al cărui fiu e toboșar în compania mea. E solid ca fierul. Ușa anticamerei mele, pe palier, are trei broaște dintre care două cu secret, plus două zăvoare de siguranță, totul furnizat de casa "Berthier". În anticamera mea este patul lui Médor. Nu l-am cunoscut pe Cerber^[49], dar n-aș fi pariat pe el contra lui Médor. Îl auzi lătrând de la casierie, ca și cum ar fi sub masă; de ce? Pentru că există două fereștruci acustice, executate prin grija mea! He-he! Neplăcut pentru Cartouche! Ușa salonului se deschide cu clanța și nu e apărată decât de un zăvor cvadruplu, dar ușa casei de bani e cu închizătoare "Berthier", cu limbi încrucișate și cifru secret, în fața ușii există un grilaj care taie încăperea în două, și chiar casa de bani e un adevărat monument, cu grele măsuri de apărare și surprize, ca și vechiul ansamblu de clopote de la Pont Neuf. Cheia o port agățată la gât, zi și noapte, neîntrerupt. Ei drăcie! Sărmane Mandrin! Eu dorm de-o parte a camerei, unde e casa de bani, camera doamnei este în cealaltă parte, și omul nostru, un zdrahon — că doar pentru asta l-am ales — doarme între camerele noastre. Doamna are pistoalele ei, eu pe-ale mele și zdrahonul două perechi. Ai? Hainele-Negre? Cât

despre ferestre, închise ca vitrinele prăvăliilor, patru bare la fiecare! Toate hornurile au gratii. Nu ne e teamă decât de bombe!

— Doamne-Dumnezeule, se miră doamna portărel, mai bine să trăiești la beduini!

— Ce infern! Noi suntem foarte fericiți în regiunea asta! apăsă adjunctul.

— Domnul, interveni vorbărețul, și-a ridicat o cetate în mijlocul Pădurii-Întunecate.

Ideea fu aprobată în unanimitate. Céleste, ale cărei pleoape îngreunate i se închideau, primi al o sutelea avertisment cu privire la pește. Acel diavol taciturn continua să scrie pe dibuite.

— Ascultați! Fiți atenți! reluă Adolphe. Eu nu sunt asin, dar car în spinare conturi. Drace! Am lucruri depuse spre păstrare, valori mobiliare curente și bani numerar. Am avut la mine averea bătrânului colonel Bozzo, bunicul contesei Corona, nici nu vă doresc mai mult! În câteva zile o să am, odată cu sfârșitul lunii, dota domnișoarei Blanche... E-he! Defunctul Lacenaire nu ar fi dat nici pentru două-trei milioane bani gheață afacerea care s-ar putea trata cu mine, la timpul potrivit...

Această aluzie la căsătoria unicei fiice a bogatului bancher schimbă subit cursul conversației. Fiecare începu să-și dea părerea. Baronul Schwartz nu era prea iubit în această regiune, după expresia favorită a adjunctului Tourangeau, dar se interesau de cele mai neînsemnate acțiuni ale lui. Cu toate că frumoasa Blanche abia ieșise din copilărie, cele două milioane dotă își produsese ră efectul: fetelor regelui Louis-Philippe nu li se dădea decât pe jumătate. Două milioane! Fusesse vorba de un duce. Ia te uită! Un duce pentru moștenitoarea alsacianului născut la țară, la Guebwiller! Se vorbise de nepotul unui ministru și de un fin al cuiva de la Curte. Două milioane! Primul aparat fotografic al lui Daguerre de-abia apăruse, firul electric era în fașă, nu se cunoșteau decât vreo 12 planete; secolul era prunc, în ciuda celor 42 de ani ai lui. De atunci încoace, milionul a ajuns ca și cașmirul: se poartă; există mulți fabricanți. Iată însă că și un duce avea nevoie!

Lăsați, sunt destui foarte strâmtorați! Dar cine luase locul ducelui, al nepotului de ministru sau al finului de la Curte? Domnul Champion, din ce în ce mai mulțumit de importanța lui, îl numi cu emfază pe domnul Lecoq.

Vă așteptați poate că la auzul acestui nume ultraburghez să constatați o dezamăgire generală. Eroare. Urmă, dimpotrivă, una din acele tăceri care vădesc un mare efect. Nimeni nu întrebă cine era domnul Lecoq. Trebuie deci să credem că aici fiecare îl cunoștea cel puțin din auzite.

Adjunctul tuși, văduva portărelului își desfășură splendidul fular, Céleste ținu mai strâns pachetul cu peștele. Taciturnul își puse hârtia și creionul în buzunar. Numai vorbărețul spuse încet:

— Există animale curioase în pădurea Parisului!

Spunea adevărul; pădure sau nu, Parisul găzduiește cele mai ciudate individualități care există pe lume. Fundul mării, dezvăluindu-și unul câte unul misterele, aruncă din timp în timp pe prundiș vreun animal apocaliptic care dă academiilor subiect de discuție pentru câteva luni. Parisul însă este mai adânc decât marea; Parisul cuprinde ființe vii, botezate, și chiar alegători, pe drept cuvânt în stare să uimească șarpele marin care măsoară 67 de metri de la cap la coadă, sau marea sepie, monstru de gelatină care înoată cu tuburile ci de orgă. Aceste fenomene, negate de unii, răspândite de alții, au reputații legendare, în funcție de loc sau de cartier. Numele lor în sine nu spune nimic; de cele mai multe ori sunt total nevinovate; Martin, Guichard sau Lecoq. Dar gloria, dublată de mister, poate da celor mai banale silabe o sonoritate fulgerătoare. Numele domnului Lecoq era fără îndoială în această situație, căci el produse un asemenea efect, încât, ca lovită de o măciucă, conversația se stinse și nu mai continuă.

Sus, pe imperială, Échalot și Similor dialogau poemul sentimental al visurilor lor. Nu se știe prea bine ce taină îi unea pe acești oameni mărunți, ai marelui oraș, complet lipsiți de orice simț moral. Erau două firi blânde, plini de iluzii copilărești și uneori în stare să facă și bine. Nu cereau decât să muncească; numai că ei înțelegeau să-și aleagă munca, atrași fiind de aceeași dorință comună, irezistibilă, acea himeră care înnebunește tot Parisul și care se numește libertate. Libertatea, cum o înțeleg ei, constă în a nu suporta jugul unei meserii. Ei se considerau artiști. Artiști ai cărei arte? Nu știau și nici nu voiau să știe. Artiștii de felul lor trăiesc și mor, comici și triști ai mării drame pariziene, biete suflete cumsecade, blestemate de suferința secolului nostru, care își răspândește contagiunile în toate straturile sociale.

Échalot și Similor voiau să facă afaceri, voiau să parvină, și, oricât de modest sau grotesc ar fi fost țelul lor, nu erau

înzestrați cu nimic din ceea ce le-ar fi trebuit pentru a-l atinge. Bastarzi ai feeriei teatrale care ucide bunul-simț și așterne un vâl stupid peste ochii realității, ei se lăsau duși de val, urmărind nu se știe ce ideal, atât de extravagant atât de inaccesibil, încât cititorul nici nu-l va putea bănuși fără ajutorul nostru.

— Așa ceva se găsește, spunea Similor suspinând adânc, este norocul. Un burghez care ne-ar însărcina să omorâm un copil mic, să zicem, pentru a împiedica dezonoarea familiei... cunoaștem noi... nobil, cu să mai vorbim! Și atunci noi luăm copilul — că avem inimă bună — și-l creștem lângă Saladin.

— Micul nobil o să aibă fără discuție un semn pe rufărie, ceva, sugeră Échalot.

— Sau crucea purtată de maică-sa, atârnată la gâtul lui... în sfârșit ceva...

— O medalie pusă pe lanț! Nu, n-ar fi rău!

— Dac-o să fie așa, păstrăm obiectul cu grijă, ca să nu-l piardă copilul când o să se joace cu cei de vârsta lui sau într-altfel, și când, mai târziu, o descoperim pe mama disperată a copilului, are să fie o dovadă de pe urma căreia putem să avem și să cerem o răsplată serioasă.

Lui Échalot îi lăsa gura apă; se uita cu multă tristețe la Saladin cum suga din sticlă.

— Așa ceva s-a mai întâmplat! zise el încet. Păcat că știm ce e cu copilul tău.

— Trebuia așteptat prea mult! spuse Similor cu dispreț. Mucosul din prologul piesei este ofițer. Tatăl lui e mort. Același actor joacă amândouă rolurile. Aș prefera mai degrabă un secret pe care să-l descopăr și pentru care o persoană bogată să mă atingă după poftă în fiecare zi.

— N-ar fi rău! răspunse Échalot. Dacă mă refuzi, eu divulg...

— Și el se supune, de teamă, cu toate că scrâșnește din dinți. Uite, asta urmăresc eu prin cartier.

— Pe din două! L-am putea îngriji amândoi.

— Și cu o leafă permanentă, cu viața bine rânduită, nici datorii, nici chiolhane, stimat de vecini, la casa ta, iar fata vreunuia dintre ei să te remarce în vederea căsătoriei...

Échalot, care îl asculta cu gura căscată, surâzând, se întristă deodată.

— Fără inimă cel care însoară! spuse el. Asta ar păgubi drepturile prieteniei!

Similor nu acceptă discuția asupra acestui punct,

totdeauna atât de arzător între Oreste și Pilade, și schiță un tablou vesel despre plăcerile pe care ți le-ai putea procura cu banii unui dentist, căruia, în liniștea cabinetului de consultații, i-ai surprinde obiceiul vinovat de a adormi paciențele cu cloroform.

Cerul își întindea bolta de azur pe deasupra capetelor lor. Dincolo de această măreață cupolă, ei îl ghiceau pe Dumnezeu oamenii buni, al cărui Sinai este movila Montmartre și căruia îi plăceau mai mult șansonetele decât cântecele religioase. Spre această protectoare a melodramei și a glumei își înălțau sufletele lor simple, pentru a-i cere copilul rezultat din crimă sau dentistul obsedat de obiceiuri perfide.

Se spune că în multe landuri ale săracei noastre Bretanii, pierdute pe coastele unde furia vântului lăasă pământul uscat și sterp, locuitorii acelor târgușoare sălbatice înalță rugăciuni timp de nouă zile în șir pentru a li se trimite furtuna care aduce după ea naufragii.

La etajul de dedesubt, în cupeu, domnul Bruneau, personajul robust, cu înfățișarea liniștită, asculta ultimele cuvinte ale povestirii lui Edmée Leber. Tânără, pe jumătate lungită, se istovise vorbind. Felinarul trăsorii, strecurând o rază oblică pe obrazul ei, îi lumina trăsăturile palide și obosite. În ochi însă nu i se vedeau lacrimi.

Domnul Bruneau rămânea indiferent, cu brațele încrucișate peste piept. Ochii lui priveau fix, în gol, cu o încremenire care le era specifică. Totul părea la el încremenit, chiar și gândurile.

Edmée Leber, ascultând docilă ordinele acestui om, spusese tot ce știa.

Domnul Bruneau nici nu o mângâie, nici nu îi dădu sfaturi.

În acest timp trăsura trecuse bariera și hurduca pe caldarâmul foburgului: Câteva minute după aceea, trecea bulevardul și ajungea în curte la Plat-d'Étain.

În interiorul trăsorii se produse pentru o clipă o dezordine supărătoare. Călători și pachete, puși pe neașteptate în mișcare, se ciocniră între ei fără voie. Pentru o clipă chiar Adolphe se văzu nevoit să aibă grijă de pește.

Apoi toată lumea odată începu să strige:

— Trei-Labe! Unde e Trei-Labe?!

De obicei estropiatul stătea în spatele trăsorii de poștă, cu capul chiar la înălțimea treptei și cu brațele lui puternice primea din zbor pachetele, fără greș. Dar astăzi Trei-Labe

lipsea de la postul lui.

— Aici, burghezule, aici strigă Similor cu surâsul cel mai atrăgător.

Și Échalot, grăbit să facă treabă, cu Saladin la spinare, ca să aibă mâinile libere, strigă:

— Burghezule! Aici, aici!

Călătorul taciturn care coborî primul îl împinse cu coatele. El nu avea bagaje.

— Ia te uită! șopti Échalot. S-a ajuns și Piquepuce!

— Uite-l și pe domnul Cocotte, în fund, îi răspunse Similor. E îmbrăcat ca un rentier!

— Pâslarii! strigă doamna Blot din Vaujours, nu fără oarecare spaimă în glas.

Arătându-l cu degetul pe dușmanul său, Adolphe spuse:

— Uite unul care are aerul unui răufăcător foarte periculos!

— Ștergeți-o, netrebnicilor! ordonă adjunctul din Livry. În țara asta cerșitul e interzis!

Échalot și Similor poate nu erau chiar netrebnici și s-ar fi putut supăra; totuși, ei se retraseră și adjunctul se crezu învingător. Dar el se înșela. Nu de comanda lui ascultaseră cei doi amici. Din cealaltă parte a trăsurii auziseră o chemare discretă. Domnul Bruneau, în picioare, lângă portiera cupeului, le făcea semn cu mâna. Apoi le spuse:

— Însoțiți-o pe domnișoara Leber până la dumneaei acasă.

Și fără să aștepte răspunsul lor, se depărta degrabă, ca omul care e sigur că i se dă ascultare.

Trăsura se golea. Céleste, încărcată până peste cap, coborî gâfâind ca o balenă. Doamna Blot, văduva bietului Blot, avu cruzimea să îi spună în treacăt: "Vă urez o seară bună, doamnă. Serile sunt răcoroase."

Apoi îi oferî brațul lui Tourangeau, care i-l acceptă, în ciuda rivalității dintre urbele lor.

Adolphe coborî foarte degajat, mândru de costumul lui, mândru de formele lui, mândru de el însuși. Când obezitatea este oprită la limită, oricare îngâmfat parizian e cum nu se poate mai fericit. Lui Adolphe îi venea să acosteze trecătorii, să le arate ghetrele lui. Alese momentul potrivit ca să spună cu voce tare:

— Doamnă Champion, este prea greu pentru tine; nu te obosi să duci peștele! Apoi, dând colțul bulevardului Saint-Denis: Se dă o luptă foarte interesantă între mine și acea

știucă. Dar până la urmă o s-o prind eu. Astăzi, pe malurile canalului, vecinii care pescuiau nu prindeau nimic, absolut nimic, și invidiau îndemânarea mea. Nu am pescuit, dragă nevastă, decât crăpceni. Ai văzut ce publicitate am făcut în trăsură? Trebuie să mergi în pas cu timpul ca să trăiești. Poți să fii sigură că cei doi necunoscuți, vorbărețul și mutul acela, se vor duce și vor spune peste tot: "Casa Schwartz are o bijuterie de casier." Asta e sămânța unei măririi de salariu!

— Dar ce căldură, Adolphe! suspină Céleste, doborâtă de povara pachetelor. Nu mai pot!

— E o temperatură bună pentru pește, răspunse domnul Champion, Aș merge așa pini la Pontoise.

La câțiva pași de acolo avea loc o scenă reprobabilă. Călătorul taciturn, căruia Échalot îi dăduse ciudatul nume de Piquepuce, se opri în fața unui vânzător de lichioruri, își regăsise fără îndoială batista; în orice caz, așa părea, pentru că fâlfâia cu o satisfacție nespusă un splendid fular nou-nouț. Vorbărețul, cel căruia Similor îi spusese domnul Cocotte, intră în vorbă cu Piquepuce.

Amândoi erau îmbrăcați acceptabil; toaleta lui Cocotte avea mai multă strălucire, cea a lui Piquepuce mai multă sobrietate. Cocotte putea fi luat drept unul din acei feciori de bani gata de pe bulevardul Crime; Piquepuce semăna mai mult cu un ajutor de secretar de avocat. Cât despre fizionomie, ea se uniformizează din ce în ce în pădurea noastră pariziană, de când casele au luat locul mărăcinișului; la fiecare pas întâlnim figuri care l-ar pune în încurcătură chiar pe Lavater^[50]. Oricât aș căuta, nu voi mai vedea aureolă pe fruntea sfinților și trebuie să mărturisesc că am întâlnit destui pungași care aveau aerul unor negustori de vază. Cocotte era băiat frumos; Piquepuce, mai puțin plăcut la vedere iveau totuși un aer distins.

— Cât dai pe ea? întrebă Cocotte arătând tabachera doamnei Blot din Vaujours. Eu, unul, nu servesc.

Piquepuce își puse în buzunar fularul cel nou al aceleiași rentiere și răspunse:

— O am și eu pe-a mea.

Și oprindu-se în mijlocul trotuarului, își desfăcu grațios cornetul de hârtie pe care îl știm și-i deșertă conținutul într-o cutie superbă de argint, incrustat cu email negru.

Cocotte zâmbi și spuse:

— Am umblat și eu prin buzunarul nevastei casierului, dar n-am găsit nimic. Ține peștele bine!...

Intrară la negustorul de lichioruri și comandară să li se servească absintul la tejghea.

— Cupeul baronului Schwartz ne-a depășit pe drum, începu Cocotte; l-ai văzut?

— Da, răspunse Piquepuce. Și caleașca baroanei. Ea venea din urmă, de, bărbatul e șeful!

— Ce-or mai fi putând să urzească duminică seara la Paris?

— Întreabă-l pe patron! izbucni Cocotte râzând. Aia nu pescuiesc fulare și tabachere!

Piquepuce luă un aer grav.

— Fiindcă veni vorba, tinere, spuse el, tu ești singurul pe lume care știi că eu continui să fac puțină contrabandă, servindu-mi patronul. E vorba de pedepse severe, săptămâna trecută s-a dat consemnul să nu furăm nici cel mai mic lucru în afara loviturilor stabilite. Dacă ne află cei de la casă...

— Bătrâne, atâta-ți spun, îl întrerupse Cocotte; eu numai de tine nu mă feresc. Dacă ai să vorbești... aia e!

— E totuși obligatoriu, zise Piquepuce. Suntem ca soldații mercenari: dreapta, stânga, front! Ochii la cincisprezece pași înaintea ta. Și dacă se prezintă o afacere bună, gata, nu e chip!

— Nu e chip! În principiu, da, cum spunea fostul meu avocat Cotentin; dar există asta și aia... Te despăgubești în secret... și trăiești, la adăpostul gărgărițelor, al mușuroiului și așa mai departe...

— Asta e adevărat, răspunse cu căldură Piquepuce. Casa trebuie să fie blat cu guvernul, pentru că numai așa se explică faptul că niciodată nu sunt accidente. S-ar spune că nu mai există nici poliție, nici Parchet, nici nimic-nimic!

— Iată plăcerea care te face să treci peste umilința disciplinei! decretă Cocotte.

Ciocniră și băură ca oamenii de lume... Ce mare diferență era între ei și Échalot și Similor! După ce puseră paharele goale pe tejghea, Cocotte, generos de felul lui, deschise portmoneul domnului Champion și plăti.

Ieșind, îl luă de braț pe Piquepuce și îi șopti:

— Tu ești mai vechi decât mine în combinație. După tine, cam câți or fi la număr cu totul Hainele-Negre?

— Crezi că se știe? răspunse Piquepuce cu importanță. Apoi, plin de el și serios: O pornește de sus și coboară în zigzag până în cele mai profunde adâncimi ale mocirlei sociale!

Din zece hoți, nouă au stil. Lacenaire nu constituia o excepție. Piquepuce era un om citit; Cocotte, mai tânăr și mai îndrăzneț, îmbina verva franceză cu studiile serioase pe care le făcuse. Erau deci doi oameni plăcuți.

Cocotte continuă:

— Și tot după părerea ta, patronul este stăpânul stăpânilor?

— Haina-Neagră? se miră Piquepuce, dând acestui nume o importanță de netălmăcit.

— Da, Haina-Neagră a Hainelor-Negre! insistă Cocotte. Mogolul.

Piquepuce tăcu o clipă, apoi mormăi cu părere de rău parcă:

— Eu unul, nu am ajuns niciodată decât până la patron. Dacă este ceva peste el, caută! Dar imediat după aceea adăugă: Micule, acolo e articulația. Dacă noi am ști povestea, am fi bogați. Suntem instruiți, și suntem destul de șmecheri, nu-i așa? Ei bine, te doare inima să rămâi tot printre subalterni!

— Cui i-o spui! exclamă Cocotte. Mie, care am compus cuplete care se cântă la cele mai diverse petreceri!... Te ține strâns patronul, hai?

Piquepuce îi strânse brațul puternic și mârâi:

— Ca tine, de gât!

Trecură pragul unui alt negustor de lichioruri. Aceste plimbări se fac degajat, așa cum pui un picior înaintea celuilalt. Din douăzeci în douăzeci de pași, în Parisul ospitalier, lichiorul, ruina verde, cum i se spune, poate puncta o conversație interesantă.

— De unde veneai? întrebă Cocotte când părăseau cea de-a doua teighea.

— De la castel. Dar tu?

— De mai departe și de mai aproape. Aveam treabă la casier și la contesă.

— Ce treabă?

— Dar tu?

Nu departe de Conservatorul de arte și meserii se opriră și se priviră în ochi. Șocul privirilor fulgeră într-adevăr o scânteie de inteligență diabolică. Vă asigur că figuranții melodramelor noastre pariziene ar avea roluri de mână întâi în orașelul Carpentras!

— Contesa Corona este în combinație? întrebă Piquepuce.

— Asta s-ar putea... Chiar și bancherul?

— Nu... știi bine că nu, din moment ce ai în buzunar amprenta cheii casei lui de bani.

Cocotte avu un surâs de îngâmfare. O luară spre stânga și acum urcau spre poarta Saint-Martin.

— E adevărat că am sustras amprenta, spuse Cocotte, dar nu la castel. Bancherul ar fi om cumsecade: nu e rost însă să te apropii de el. Am făcut-o când imbecilul cu crâpcenii lui a spus că totdeauna poartă cheia la gât ca pe o medalie binecuvântată; m-am jucat și eu cu degetele... Vrei să-mi faci cinstea să-mi povestești ce-ai scris când eram în trăsură?

Treceau tocmai pe sub un felinar, Piquepuce își vârî mâna adânc în buzunar și scoase un carnețel pe care îl deschise. O pagină întreagă fusese scrisă.

Nu era poezie. Cocotte citi peste umărul lui.

— ...Ușă de intrare la stradă, sârmă de fier de tăiat. Ușă mezanin pe palier, idem, plus două broaște de siguranță și una obișnuită, două zăvoare. Médor în anticameră: se aude de la casierie prin două ferestruici deschise. Ușa salonului sârmă de fier de tăiat, zăvor cvadruplu. Ușa casieriei, închizătoare "Berthier" cu limbi încrucișate, cifru secret, grilaj, casă de bani cu capcană. Trei persoane înarmate; o femeie grasă, o curcă plouată, și un băiat solid; valori sfârșit de lună, două sau trei milioane.

Aceste note fuseseră luate pe întuneric. Trecând peste acest impediment și în ciuda zdruncinăturilor trăsurii, scrisul era clar și citeț. Se ghicea în el o mână de expert.

— Exact! spuse Cocotte. Cu amprentă și cu notă pe care o vezi, se poate spune: Serviți!... Dar cât vom avea noi din asta?

— O bucată de pâine! răspunse Piquepuce, care își puse la loc, în buzunar, carnețelul.

— Dar dacă am vinde pontul bancherului?

Piquepuce tresări și aruncă în jur o privire de animal sălbatic. Un cuvânt îi veni pe buze, dar arătându-și obrazul cu un gest semnificativ, spuse, forțându-se să suradă:

— Nu ar fi delicat!

Dădu colțul străzii Notre-Dame de Nazareth. Trei trăsuri staționau de-a lungul trotuarului, în fața casei a doua, care este penultima după ordinea numerelor. La ușa acestei case fusese condusă Edmée Leber de către cei doi prieteni ai noștri, Échalot și Similor din ordinul domnului Bruneau.

— E lume la patron! spuse Cocotte fără să se oprească din mers.

Primele două trăsură erau goale. Prin portiera celei de-a treia, ochiul pătrunzător al lui Cocotte ghici mai curând decât văzu o siluetă de femeie.

— Contesa! îi șopti prietenului lui. Uite una care muncește din greu!

Piquepuce juca admirabil rolul omului care n-a văzut nimic. Intrară amândoi, iar Cocotte își băgă capul pe fereștriuca portarului și strigă batjocoritor:

— Ohe, Rabot, bătrâne Rodrigue! S-a luminat de ziuă azi?

Portarul ridică enormul cozoroc verde care îi apăra ochii înlăcrimați și răspunse:

— Toată ziua.

— Merge bine, spuse Piquepuce din spatele lui Cocotte. Nimic nou?

— Nimic.

Piquepuce băgă la rândul lui capul prin fereștriuță.

— Domnul Bruneau tot mai este vecinul duminică? întrebă el cu vocea scăzută.

— Casa de-alături, etajul patru, ușa din stânga.

— Și Trei-Labe aici, etajul patru, ușa din dreapta?

— Întocmai! Altceva?

— E foarte bolnav Trei-Labe?

— De ca să fie?

— Astă-seară a lipsit la sosirea trăsurii.

Portarul își ridică dintr-odată cozorocul.

— Cu neputință! spuse el. Într-o duminică? Pe urmă, știți, eu nu sunt aici spionul locatarilor. Domnul Lecoq spune că asta este casa lui Dumnezeu. Libertate, *Libertas*! Fiecare își duce viața cum înțelege!

Ochii lui roșii și tulburați de strălucirea lămpii se adăpostiră din nou sub vastul cozoroc.

— Individul ăsta vine oare câteodată să-l vadă pe patron? mai întrebă Piquepuce cu o oarecare ezitare în glas.

— Care? Trei-Labe?

— Nu, Bruneau.

Portarul ridică din umeri și răspunse, apucându-se iar de lucru:

— El e cel care se ocupă de vânzările și cumpărările domnului Michel și ale copiilor. S e spune totuși că e în combinație.

— Sună! ordonă Piquepuce.

Bătrânul Rabot apăsă pe un buton și o vibrație cristalină se făcu auzită la etajul superior.

Cei doi tovarăși urcară.

O umbră se profila dincolo de grilajul ușii. Figura liniștită și rece a protectorului lui Edmée Leber se arătă pentru o clipă, apoi dispăru.

Capitolul X - Eroul nostru

Trebuie un erou. Era și timpul. Orice dramă, orice poveste orice poem are nevoie de această ființă privilegiată, în jurul căreia acțiunea își angajează lupta. El trebuie să fie tânăr, frumos misterios; el devine ținta tuturor intrigilor și tuturor simpatiilor. Fără el, opera ar fi ca un trup fără suflet.

Deci era timpul, mai mult decât timpul. S-ar fi putut crede că noi nu avem un erou.

La etajul patru al acestei case, intrarea secundară dădea printr-un coridor îngust, în curtea mesageriilor de la Palat d'Étain casa era supravegheată de Trei-Labe pentru domnul baron Schwartz "casa bunului Dumnezeu", cum îi spunea portarul Rabot, avea cinstea de a număra printre locatarii supravegheați de el nu numai pe acel fenomen numit Trei-Labe, dar și pe acei tineri cărora domnul Bruneau le era lipitoare, pe renumitul domn Lecoq, patronul lui Cocotte și al lui Piquepuce, pe Edmée Leber și pe mama ei, pe Échalot și Similor.

Apartamentul în care locuia eroul nostru era compus din două camere. Prima, dând pe palier, avea drept mobilier un cufăr mare, o canapea veche servind drept pat, două scaune și un gheridon. Unica fereastră se deschidea spre o mică terasă îngustă și apărută de un panou în zăbrele pline de verdeață, panou rămas de la o tânără familie de lucrători pe care șomajul îi silise să se mute din acest modest paradis. Dedesubtul terasei se întindea curtea, veșnic umedă, având pe trei laturi și jumătate clădiri, și al cărei pavaj nu primea decât în zilele de solstițiu un scurt sărut al soarelui.

Jumătatea celei de-a patra laturi lăsa liberă vederea spre

mesageriile Plat-d'Étain.

Deci aceasta era camera eroului nostru, dar înăuntru nu se afla nimeni. Ei erau trei prieteni, trei tineri cumsecade și de treabă, care trăiau Dumnezeu știe cum. Doi locuiau în cea de-a doua cameră, în care vom intra numaidecât; Michel, eroul nostru, cel mai important din cei trei, cu toate că alt nume decât Michel nu i se cunoștea — iar ceilalți doi făceau parte din familii de burghezi înstăriți — avea această cameră numai pentru el. Destăinuirile făcute de Similor lui Échalot despre locuința plină de mister a băieților, în care ei spuneau că vor să omoare o femeie, ne-au făcut să mai aflăm că lipsea confortul; nimic în camera lui Michel nu trăda prezența sau măcar trecerea femeii pe care voiau să o ucidă.

Deocamdată acolo era întuneric.

O lumină oblică, pornind dintr-o fereastră de la etajul patru al laturii celeilalte a curții, străbătea prin fereastra deschisă și își arunca razele peste câteva epure geometrice, prinse cu ace pe tapiseria decolorată și peste un teanc de hârtii de studii, laviuri și desene răspândite pe masa de lângă pat. Fereastra din față era închisă, dar bieteile ei perdele de percal^[51], trase în lături, lăsau să se vadă unul din acele austere și mișcătoare tablouri pe care Diavolul șchiop, la pânda aventurilor, o surprinde deseori când ridică acoperișurile Parisului, acest oraș al tuturor plăcerilor; o femeie slăbită și foarte palidă, căreia boala, mai mult decât vârsta, îi dădea aspectul unei moarte, stătea lungită pe pat și lucra.

Lucra și se oprea, învinsă de o oboseală vizibilă; ochii mirați i se închideau pe jumătate; privind acest cumplit efort, oricine s-ar fi gândit și ar fi sperat că și lampa se va stinge, când acul îi scăpă din mâinile tremurânde. Dar, nepăsătoare, lampa continua să ardă: mâinile palide și descărnate se crispau pe lucru, ochii se deschideau și acul cosea, cosea...

Lângă bolnavă nu se vedea nimeni. Când pleoapele obosite își odihneau pentru o clipă neînduplecata oboseală a ochilor, ea își mișca ușor buzele livide, vâitându-se sau poate spunând vreo rugăciune.

Michel, eroul nostru, părea de vreo 20 de ani; înalt și subțire avea aerul unui adevărat gentilom. În definitiv, putea și fie chiar nobil nu știa nici cine e tatăl său, nici cine e mama sa. Cele mai luminate minți — și Michel era înzestrat cu o minte ageră — au slăbiciunile lor, mai ales când necunoașterea obârșiei îi plimbă, cum e și firească, pe tărâmul

visurilor. Seară de seară Michel relua romanul propriei sale vieți, în ciuda amintirilor confuze, care dezmințeau această feerie, nu adormea niciodată fără să se vadă copil, într-un pat cu perdele de dantele. Apoi îi apărea în minte un bărbat negru, înfășurat într-o pelerină, faimoasa pelerină care ascunde copiii răpiți. Michel simțea parcă și acum o senzație de sufocare pe care o avusese atunci, sub acea mantie. Cât o mai fi plâns biata lui mamă! Și tatăl lui, domnul conte! Poate de atunci îl tot caută...

Între ora 11 și miezul nopții, Michel era torturat de acele închipuiri naiv ingenioase, pe care poezia pur pariziană a lui Similor nu i le-ar fi tăgăduit. I se întâmplase chiar să se trezească brusc din somn în pragul *castelului strămoșilor lui*.

Atunci începea să râdă, căci el trăia cu picioarele pe pământ și știa să-și ironizeze propriile gânduri; totuși, nu râdea din toată inima. Zidurile triste ale cămăruței lui, luminate de raza lunii sau de acea licărire aruncată de lampa vecinilor lui, îi săreau în ochi ca o condamnare.

Am spus lampa vecinilor; deși femeia bolnavă era singură în acel moment, vecinele erau totuși două. Bolnava avea o fată și de obicei nu mama era cea care stătea trează târziu în noapte.

Lampa contribuia mult la ambițioasele visuri ale lui Michel. La 20 de ani nu dai strălucire numai pentru tine unui blazon închipuit.

Pe deasupra acelei curți înguste și umede, de la o fereastră la alta se schimbau surăsuri. Și de nenumărate ori Michel uitase de trecerea timpului pândind ore în șir munca anevoioasă a tinerei fete.

Dar acesta este un alt roman, vai! Un poem mai curând, plin de mângâieri și gânduri nevinovate, cuminți și neprețuite speranțe, temeri și remușcări.

Este oare cu puțință să fie frământată de neliniște această tânără pe a cărei frunte părul blond strălucea ca un nimf? Regrete în acei ochi albaștri, a căror privire candidă și profundă reflecta pe rând bucuriile și tristețile îngerilor? Nu, regretele erau ale lui Michel și numai ale lui.

Mândră și blândă copila cunoștea lacrimile, dar inima ei chema cu îndrăzneală ocrotirea lui Dumnezeu.

Ne aflăm în pădurea Parisului. Tânărul nostru de 20 de ani știe tot, și cine poate să fi învățat totul fără să regrete ceva? Michel, eroul nostru, nu era un înger, nici vorbă, și nici visele lui nu se îndreptau doar către dragoste. El iubea cu

pasiune, cu demnitate, pentru că era un bărbat plin de curaj, un leu al acelor tufişuri pariziene, în care mişuna atâta vânat mărunţ; mai avea însă şi alte pasiuni, alte nevoi, alt destin poate.

Douăzeci de ani, vârsta la care mugurul adolescenţei înfloreşte pentru a se numi tinereţe, un profil grecesc, cu trăsături perfecte, paloarea precocilor, privirea luptătorilor care dispreţuiesc clipă, siguri cum sunt de viitorul victorios.

O talie zveltă, o ținută nobilă şi nu ştiu ce supremă elocinţă; farmec, un farmec distins, s-ar putea spune, ajungând la gingăşii aproape feminine, dar pe neaşteptate lovindu-se de asprimi, ca şi cum ar fi sălăşluit două temperamente în acel înveliș tineresc: loialitatea, împreună cu o oarecare neîncredere diplomatică; o căldură nativă, o rezervă studiată; toate aceste nuanţe se întâlneau în Michel al nostru, dovadă caracteristică a celor două cauze, prima neputând fi decât temperamentul lui, iar cea de-a doua, în funcţie de unghiul din care îl priveai, se putea numi ori înfrângere, ori izbândă.

Tot răul spre bine, spune proverbul; să fie oare adevărat că se poate câştiga ceva prin înfrângere?

După o zicală veche, amazoanele puneau să li se taie sânul drept, tenorii din Italia îşi distrug notele grave; alergătorii de profesie îşi aruncă splina la câini. De ce să păstreze toate acestea dacă îi incomodau? La Paris, în fiecare colţ de stradă veţi da peste chirurghi dispuşi să amputeze sufletele. Ei operează în oraşe şi nici nu vă daţi seama ce persoane energice devin cei supuşi acestei operaţii atât de simple în aparenţă, amputarea sufletului.

Michel, eroul nostru, îşi păstrase puritatea; prietenii lui susţineau chiar că avea un suflet ales. Greutăţile drumului îi răniseră sufletul şi malaria Parisului făcea ce putea ca să alerteze carnea vie a acestor răni, dar... la urma urmelor, cel mai bun lucru ar fi să vă povestesc pe scurt viaţa lui, sau cel puţin ceea ce ştia el despre povestea vieţii lui.

Michel îşi amintea vag, dar cu intensitate, că a fost un copil fericit, îngrijit cu dragoste, răsfăţat, undeva într-o casă liniştită, unde tatăl şi mama sa, amândoi foarte tineri şi frumoşi, se iubeau. Unde se află casa aceea? Nu-şi putea da seama; dacă i-ai fi arătat-o cineva, nu ar fi fost în stare să o recunoască, totul era confuz şi îndepărtat. Tânărul bărbat şi tânăra femeie nu aveau pentru el al: nume decât mama şi tata. Îi vedea însă printr-un abur, ca în vis; mama brodând,

tot timpul surâzătoare, tatăl ocupat cu o muncă manuală, pe care nu ar fi putut-o defini, dar care îi înnegrea degetele și-i asuda fruntea.

După aprecierea lui, putea să fi avut 3 ani când acea perioadă a existenței sale luase sfârșit dintr-odată. Într-o zi a fost o mare agitație în casă, cu spaimă, zgomote și lacrimi. Totul se petrecea undeva, într-un oraș de provincie, căci își amintea perfect de un râu îngust și de un pod vechi, șubrezit, care era mult mai mic decât cele văzute mai târziu la Paris. Nu ținea minte să fi avut el vreun necaz atunci; nici măcar nu plânse, căci aspra și bună doică surădea în apropierea patului lui. Pe ea ar fi recunoscut-o. Doica fusese aceea oare îl mângâiasse și-i spusese mereu: "Or să se întoarcă."

Într-adevăr, a apărut o femeie în doliu; să fi fost oare mama lui?

Într-o noapte cineva l-a suit într-o brișcă, zdruncinându-l pe drumuri. De atunci nu a mai văzut-o nici pe doică.

Toate acestea dăinuiau confuz în mintea lui, ca o plăsmuire de vis. Amintirile cele mai clare i se conturau într-o câmpie mare, normandă; recolte bogate de cereale, pășuni verzi cu iarbă înaltă și umedă, în care se lăfăiau vite leneșe; o fermă joasă, cu o curte în care pentru prima oară văzuse cum se bate grâul; o adevărată sărbătoare. Ajungând în acest punct, în minte îi stăruia ceva, mai greu de explicat. Avea senzația că la începutul șederii sale la aceasta fermă, unde de fapt și crescuse, fusese tratat ca un membru al familiei; ba, mai mult decât atât, ca o persoană care aducea cumva un venit casei; apoi, încetul cu încetul, lucrurile s-au schimbat și la 8 ani își dăduse seama că era o mică slugă, care, fără nici o etichetă, trebuia să facă cele mai neplăcute treburi, într-un cuvânt, moș Péchet și nevasta lui erau niște oameni cumsecade; seara, la gura sobei, moșneagul povestea că un soldat bătrân care trăncănește despre campaniile lui, iar bătrâna, după ce își bea jumătatea ei de cidru tare, putea să doarmă trei ore în șir, dar în același timp nu înceta nici o clipă să depene vârtelnița și să-și toarcă fuiorul.

Pe atunci Michel nu avea nici păreri de rău, nici dorințe; ceva mai târziu apărură amintirile din fragedă copilărie. Valea liniștită în care era situată ferma și colina încântătoare, dominată de o biserică a cărei cupolă susținută de frunziș semăna cu obrazul mare al unui creștin posomorât, alcătuiau pentru el întregul Univers; învățase să împletească sfoară pentru bice și fășii dințate din care se făceau apoi pălării de pai; primăvara descoperea fără greș cuiburile de privighetori de grădină, ca un câine care adulmecă vânatul. Bătrânul și bătrânica Péchet nu îl istoveau cu muncile; deci pâinea cea de toate zilele și-o câștiga fără trudă iar cei din târg se purtau frumos cu el și îl considerau un băiețel drăguț.

Ferma aceasta făcea parte dintr-un domeniu foarte întins pe care revoluția nu îl îmbucătățise, și aparținea unui gentilom în vârstă care locuia la Paris. Într-una din zile bătrânul gentilom muri fără să aibă urmași direcți; astfel, vreo 50 de moștenitori normanzi se năpustiră de îndată asupra acestei averi și tribunalele hotărâră scoaterea domeniului în vânzare. Tocmai atunci își luau zborul acei corbi mănăcători de castele, numiți Haine-Negre; la noi au existat întotdeauna sute de societăți imobiliare și se pare că toate erau girate de oameni foarte cinstiți, dar în general acei negustori de domenii care taie moștenirile în mici parcele și vând pietrele sculptate la cântar nu sunt prea iubiți.

De la Paris sosiră unul după altul 15 sau 20 de iconoclaști de acest fel, bine crescuți, bine îmbrăcați, pentru a sonda vechiul domeniu, și pentru a găsi mijlocul cel mai convenabil de a-l parcela. În regiune existau puține locuințe acceptabile care să adăpostească niște oameni atât de importanți. Astfel, bătrânul Péchet se pomeni a fi gazda unui tânăr bancher de pe șoseaua d'Antin, domnul J.-B. Schwartz, a cărui iscusință, devenită proverbială, îi sporea vertiginos și fără greș averea, și așa destul de considerabilă.

După obiceiul său, domnul Schwartz își dădu seama despre această afacere dintr-o privire; când era vorba de speculații, nu-l întrecea nimeni. După ce se lămurî, vru să se distreze, și de aceea ceru un om care să-l poată însoți la vânțatoare de potârniche; moș Péchet i-l dădu pe Michel, iar Michel îl făcu să doboare vreo șase bucați.

Cum niciodată nu realizase un astfel de vânat, domnul Schwartz găsi că băiatul era nemaipomenit; în drum spre fermă, vorbi cu el, și inteligența și candoarea copilului îl cuceriră. Parizienii, chiar când poartă cele mai sobre^[52] nume

din Alsacia, pot fi și ei impresionați când întâlnesc altceva decât nătărăi, în timp ce domnul Schwartz se ospăta din potârnichele vâdate de el, îi puse unele întrebări bătrânului Péchet; Michel, care până atunci nu-și făcuse nici un fel de probleme în ceea ce-l privea, află cu această ocazie că e orfan, adus aici de prin alte locuri, și că îl țineau la fermă din milostenie. Chiar așa spusese moș Péchet.

Auzind această poveste, Michel se gândi și avu o idee îndrăzneată.

— Luați-mă cu dumneavoastră, se rugă el de domnul Schwartz, am să vă ajut la Paris să prindeți în fiecare zi potârniche.

Domnul Schwartz pufni în râs; era foarte bine dispus și îi spuse lui moș Péchet că are de gând să-l ia cu el la Paris.

Mare ușurare! Când nu cunoaște Normandia!... Moș Péchet ceru în schimbul băiatului 300 de franci. Puțin mai înainte spusese despre el: "O sarcină foarte grea pentru niște oameni săraci de la țară".

Dacă nu cunoașteți Normandia, această regiune încântătoare, duceți-vă în Bretania, în Flandra sau în Bourgogne: veți vedea că Normandia este peste tot, în oricare sat, și suntem convinși că nici nu ar exista Normandia fără un moș Péchet!

Ah, ce om de treabă! Domnul Schwartz numără cei 300 de franci, într-atât îi plăceau potârnichele, iar moș Péchet începu o tânguire care ar fi stat cu cinste lângă cele mai frumoase plânsete ale lui Ieremia: "Oh, la-la! Doamne-Dumnezeule! Și copilu' era bucuria casei! Că-l iubeam, că-l mângâiam, că o să ne vie greu să nu-l mai avem lângă noi!"

Iar băbuța Péchet, ștergându-și lacrimile de crocodil cu o batistă enormă în carouri: "Eu îl iubeam mai mult decât dacă ar fi fost băiatu' nostru! Trebuie, vai, să ne despărțim de copil, Doamne-Doamne, blânde Isuse Cristoase!"

Bocetele acestea mai costară vreo 300 de franci, și domnul Schwartz se grăbi să plece, ca să-i mai rămână în buzunar măcar bani de întoarcere.

Doamnă Schwartz, o făptură încântătoare, rămase uimită de rezultatul acestei călătorii. Ei aveau o fetiță frumoasă, în vârstă de 6 ani, și, desigur, nu ca să aducă în familie un copil luase diligența de Normandia. Michel fu primit deci ca un viitor valet; fu înscris la școală și trimis să locuiască la mansardă.

Fanteziile câmpenești nu se practică la Paris, unde arta

de a te apropia de stoluri de potârnicchi devine inutilă. După opt zile, aproape uitat de toți, Michel nu mai recunosc decât un singur stăpân și protector: puternicul Domergue, îmbrăcat în livrea lui cenușie.

Domnul Schwartz locuia pe atunci într-un apartament foarte frumos din strada Provence. Casa lor mare, boierească, era de-abia în curs de construcție. Domergue îl instală deci pe Michel la mansardă. Acest Domergue era un băiat foarte serios. Timp de doi ani îl întrebasese cel puțin o dată pe lună pe protejatul său: "Când ai să înveți să citești?" Michel însă tânjea după moș Péchet. Dar i se ivi ocazia să aibă o preocupare tocmai când încolțise în capul lui de copil ideea de a fugi.

Într-o seară, din camera vecină se auziră sunete de pian. Michel avea 12 ani și seara aceasta avea să și-o amintească toată viața. Între el și acordurile pianului nu exista decât un perete de scânduri. Pentru cea mai mare parte dintre cititori intervenția acestui instrument ar fi însemnat poate un simplu fond muzical, dar Michel ascultă uimit, ca și cum notele i-ar fi vorbit. Un glas prietenesc se ridica în liniștea vieții lui singuratice. Și din clipa aceea îl atrase surâsul armonios care se strecura în tristă lui locuință.

Noaptea dormi puțin. Se sculă devreme, având parcă o grijă, așteptând parcă ceva. Odată cu arpegiile și cu gamele, se auzise și o limbuție de copil; avea deci o mică vecină. O voce gravă pronunțase numele de Edmée. Ce lucru frumos un nume! Ar fi dat orice să o poată vedea pe Edmée, el, care nu avea totuși nimic pe lume.

Dar Edmée nu ieșea niciodată sau poate ieșea la orele când el era la școală. Trecu o săptămână întreagă fără să o zărească, nici pe Edmée, dar nici pe mama ei, căci era convins ca cealaltă persoană era mama fetei.

Nu îndrăzni să-l întrebe nimic pe portar, care îl îngheța cu aerul lui distant. În fiecare seară pianul cânta, Michel știa că erau sărace; de cealaltă parte a peretelui o auzise odată pe doamna în vârstă spunând: "Culcă-te, Edmée scumpă, să facem economie la lumânare".

Fără îndoială, Michel nu știa că sărăcia este trădată mult mai crunt de cuvântul economie.

Și apoi, sărăcia, ce mare supărare poate fi! Nici el nu era bogat. Totuși, parcă i se strânse inima.

Era iarnă. Cerul împodobise cu frunziș de cristal geamurile mansardei, dar el nu le luase în seamă.

La fermă, altădată, bătrâna Péchet se arăta neîndurătoare când era vorba să se risipească lumânări.

Dar cum să facă să o vadă totuși pe Edmée? Trebuia să găsească o soluție. Prima lui poznă de școlar de aici își trase sursa. De când plecase din sat, încetase să mai fie copilul glumeț, puștiul îndrăzneț; Parisul îl copleșea și îl înfricoșa. Profesorul din clasa lui i se părea un fel de gigant; pe puternicul domn Domergue îl privea de jos și îl vedea la niște înălțimi amenințătoare; zburdălnicia murise în el odată cu veselia. Într-o zi cumpără un burghiu de 10 centime și, cu ajutorul lui, tremurând de spaimă, dădu o gaură în peretele de scânduri.

După ce făcu această ispravă, atât de tare îi bătea inima, încât se așează jos; nu îndrăznea încă să se uite, și când, în cele din urmă, își luă curaj, se simțea atât de vinovat, de parcă ar fi comis o crimă.

Paralizat de emoție, la început nu văzu nimic; apoi, o mișcare îl făcu să deschidă bine ochii și atunci zări o femeie în doliu, cu fața blândă și tristă. Simți pentru acea femeie un respect religios. Femeia — probabil mama lui Edmée — ținea în mână o scrisoare desfăcută. Ochii îi înotau în lacrimi. Michel simți că și lui i se umezesc genele.

Dar nu găurise peretele ca să o vadă pe mama lui Edmée. Unde putea fi copila? Mama plângea; luase iarăși în mână scrisoarea și o recitea. Michel începea să se simtă un mic savant: așa cum privea el hârtia, putu să citească adresa: cu greutate silabisi: "Doamnei, doamnei Leber..."

Edmée Leber! Unde se ascunsese armonia unor acorduri? Poate găsiți foarte normală îmbinarea acestor patru silabe. Când însă încercă să le pronunțe, avu senzația unui sărut.

Se împlineau doi ani de când micul nostru țăran trăia singur aici în mansardă. Vă asigur că aerul liber care circulă prin podurile caselor dumneavoastră, o, generoși proprietari, întreține poezia! Am avut ocazia să văd adeseori acele capricii ale naturii, cum ar fi, de pildă, nemaipomenitele orhidee, care se avântă din crăpăturile unei grinzi mâncate de cari. Viața se împodobește cu contraste; poezia pare a fi cea mai frumoasă floare de prin podurile caselor.

Eroul nostru nu știa câte picioare îi trebuie unui vers. Ce îi păsa poeziei de vers? Dar cele patru silabe din care noi nu înțelegem mare lucru țâșneau din inima lui ca un cântec biruitor: Ed-mée Le-ber.

De cealaltă parte a peretelui de scânduri ceva ca o rază inundă deodată camera; totul parcă se luminează, chiar și doliul doamnei în vârstă. O copilă blondă, al cărei păr lăsat liber îi împodobește capul ca un nimb, se năpusti veselă în cameră, aruncându-se în brațele doamnei Leber. Michel o recunoscuse: așa și-o închipuisese; totuși, parcă nu ar fi dorit să fie chiar atât de drăguță. Doamna Leber ascunse degrabă scrisoarea care o făcuse să plângă; luă în schimb ceva de cusut, iar fetița, care nu părea decât de vreo 10 ani, se așează în fața pianului.

Michel uită să mai coboare în oficiu să-și ia mâncarea; noaptea târziu se desprinsese de la postul său.

Timpul nu ne îngăduie să povestim tot ce văzuse el în camera de alături când iscodise vinovat și fermecător. Un singur lucru este important în povestirea noastră. Că afară era ger cumplit, și în vatra doamnei Leber se vedeau numai doi tăciuni anemici, și aceia abia pălpâind; mama tremura, continuând totuși să coasă, iar degetele delicate ale lui Edmée păreau foarte roșii pe albul clapelor de fildeș. "Îi e frig", se gândise Michel, cuprins de groază. El, care nu dăduse atenție iernii și răsese de frig cum răsese și de lună.

Îi era frig! Edmée, scumpei copile, cu frunte de inger, împodobită cu acea aureolă de păr blond! Și ei, și doamnei Leber, la amândouă le era frig! Se simți rănit în adâncul sufletului și se revoltă. În camerele familiei Schwartz se ardeau atâtea lemne fără să fie nevoie! În noaptea aceea nu închise ochii. Se răsuci până dimineață în așternut. Fel de fel de gânduri îl asaltau. Când se dădu jos din pat, își făcuse un plan. În loc să meargă la școală, o porni drept înainte în Parisul necunoscut, gândindu-se că până la urmă tot va găsi el o pădure. Bătrâna Péchet îl trimisese de atâtea ori la pădure; știa deci cum să adune și să facă o legătură zdravănă de vreascuri. Tot timpul își spunea: "Lui Edmée n-o să-i mai fie frig".

Dar poți să umbli mult și bine prin Paris, fără să găsești pe gratis ceva cu care să te încălzești, să-ți potolești setea sau să te hrănești; eroul nostru își dădu seama în cele din urmă de acest lucru. Merse vreo două ore, fără să ajungă la nici o pădure. Văzu în schimb o mulțime de lucruri noi, dar nici un vreasc, decât în prăvăliile negustorilor, în cele din urmă, ajunse la barieră, și dincolo de barieră iarăși case, dar ceva mai urâte și mai sărăcăcioase. Unde creștea oare iarba? În sfârșit, în fața lui se întindea o câmpie mare, troienită de zăpadă! Zăpada era o veche prietenă de-a lui. În Normandia îi

plăcea zăpada. Dar unde o fi pădurea? Departe, foarte departe, încrețeau orizontul niște pomi. Michel își înfășură mijlocul cu frânghia pe care o luase cu el ca să strângă legătura de vreascuri și grăbi pasul.

Astfel curajosul omuleț ajunsese la pădurea Montfermeil. Ce bucurie îl cuprinsese când văzu, în sfârșit, stejarii! Când palidul soare de iarnă coborî la orizont, Michel adunase o legătură de vreascuri, pe care și-o aruncă în spinare cântând. Din fericire pentru el, paznicul pădurii își încălzea picioarele în cabana lui.

Michel se întoarse pe același drum spre Paris. Era mort de foame, dar cu sufletul mulțumit. Pe melodia unui cântec de Crăciun normand, care nu cunoscuse niciodată un ritm atât de vesel, psalmodie tot lungul drumului: "Lui Edmée n-o să-i mai fie frig! Lui Edmée n-o să-i mai fie frig!" La barieră strigară după el că ducea în spinare vreascuri de 75 de centime. Oamenii aceia îmbrăcați în verde sunt totdeauna huliți; lui Michel i se părură a fi chiar cumsecade. 75 de centime de lemn uscat! La domnul Schwartz, Michel nu ducea lipsă de nimic; dar nu văzuse în buzunarul lui mai mulți bani decât în Normandia. Camera de la mansardă era la sute de leghe depărtare de casa de bani.

Ajungând în foburgul Saint-Martin, se așeză jos pe trotuar; averea pe care o căra în spinare îl zdrobea; 75 de centime de crengi uscate cântăresc greu, puteți să credeți, când le aduci tocmai de la Montfermeil. Cu toate acestea, către ora 10 seara, Michel ajunsese în strada Provence cântând.

Era multă vreme de când el nu mai prezenta nici un interes în casa bancherului; dar absența lui stârni îngrijorare. Domergue spusese: "Băiatul nu a venit să-și ia cina". Doamna Schwartz, aproape tot atât de bună pe cât de frumoasă, întrebase de câteva ori dacă s-a întors, iar domnul Schwartz dăduse dispoziții să fie anunțată prefectura. Când Michel se întoarse cu crengile lui uscate de 75 de centime, portarul dădu de veste; toți servitorii se adunară în curte și fu un adevărat eveniment. De unde furase el legătura aceea? Povestea legăturii de lemne ajunsese până în salon. Domnișoara Blanche, care avea 7 ani, vru și ea să vadă legătura de vreascuri, în salon avu mult succes. Michel crescuse; domnul Schwartz de-abia îl recunoscuse, iar doamnă Schwartz găsi că e încântător. Ideea de a se duce tocmai la Montfermeil să adune lemne păru cu totul originală.

— Băiatului îi este frig acolo sus, spuse doamnă

Schwartz, va trebui să instalăm o sobă în camera lui.

— Oh, oh! exclamă bancherul, pufnind în râs. Cu alte cuvinte, nici nu avea sobă și voia să facă foc? Ridicol! Putea, nici mai mult, nici mai puțin, să dea foc casei. Comic!

Michel vru să vorbească, dar se stăpâni și astfel secretul rămase numai al lui.

Chiar a doua zi Domergue dădu dispoziție să se instaleze o mică sobă de fontă în mansarda lui Michel. În afara surcelor adunate din pădure, i se aduse o provizie serioasă de lemne.

Dar prin îngusta gaură făcută de el în perete, eroul nostru nu putea să încălzească frumoasele mâini înroșite de frig ale lui Edmée. Veți vedea că se dovedește a fi un erou și că nu ne pierdem vremea cu oricine.

Michel observase că tânăra lui vecină lipsea zilnic de la ora 2 după amiază și că se întorcea pe la 4 cu o carte de muzică sub braț. Și ea mergea la școală; un profesor celebru îi dădea lecții gratuit. Michel nu se pricepea la muzică și se mulțumea să găsească încântător tot ceea ce făcea Edmée, dar noi putem afirma că Edmée avea harul unei adevărate artiste.

Zilele de iarnă sunt scurte. Singură și istovită de munca neplăcută, doamna Leber avea obiceiul să ațipească pe înserat. Datorită acestui fapt, eroul nostru combină și puse în practică un plan care până la urmă îl făcu celebru în casa Schwartz.

Capitolul XII - A doua aventură

Primul pas era greu de făcut. Trebuia, deci, să intre pe furiș în casa lui Edmée și a mamei sale. Iar lui Michel îi era chiar frică de doamna Leber, atât de demnă și resemnată, impunând respect în sărăcia ei. Strălucitoarea doamnă Schwartz i-ar fi inspirat mai puțină teamă, cu toată bogăția ei.

Oricine i-ar fi putut lua drept un răufăcător precoce, când, profitând de somnul doamnei Leber, întorsese fără zgomot cheia în broască. Nu se știe ce anume imbold îl

împinge pe om la aceste acte de curaj; când ușa se deschise, scârțiind din balamale, Michel simți că leșină. Totuși, înaintă. În căminul rece ardeau mocnit, ca de obicei, doi tăciuni; Michel aruncă o mână de vreascuri, iar pe deasupra încă patru bucăți de lemne, mari și rotunde, destinate inițial sobei instalate în camera lui.

După aceea fugi ștregărește. Prin gaura din perete văzu focul întâi fumegând, apoi aprinzându-se. Doamna Leber nu se trezi de pâlpâiala jucăușă a vreascurilor; era o vâlvătaie minunată, și lut Michel îi veni să chiuie de bucurie, într-atât se simțea de fericit. Când Edmée se întoarse, lemnele arseseră și căminul își recăpătase înfățișarea lui modestă; o auzi spunând:

— Ce bine e la noi, mamă...

Michel nu se mai bucură. Se așază pe marginea patului, mirat că ochii i se umpluseră de lacrimi.

Și fără să înțeleagă de ce, se apucă să învețe chiar în momentul acela, cu mare furie. Se gândea serios că trebuie să devină cineva.

Camera vecinelor sale era foarte mică și păstra căldura ca o cutie. În seara aceea, pe pianul înviorat, degetele frumoase ale fetei alergau sprintene și tot atât de albe ca însuși fildeșul.

Ce legătură putea fi între acele degete delicate și gândul ambițios care încolțise vag în mintea lui Michel?

Șiretlicurile față de vecinele sale crescuseră mereu, timp de două săptămâni: exact când gerul era mai puternic. Mama și fiica păreau oarecum mirate să găsească în fiecare seară o temperatură atenuată; vatra plină de cenușă ar fi putut ușor să trădeze vinovata vizită a băiatului; dar oamenii nu-și imaginează niciodată imposibilul. Cum să crezi, cum să bănuiești măcar adevărul? Michel, a cărui sobă rămânea rece, prindea curaj și ajunsese să formuleze în sinea lui răspunsuri, pe cât de raționale, pe atât de demne, pentru eventualitatea în care bună doamnă, trezindu-se brusc, l-ar surprinde la ea în cameră. Dar niciodată socotelile de acasă nu se potrivesc cu cele din târg.

Într-o seară când stătea îngenunchat în fața căminului și sufla cât putea în focul îndărătnic, un strigăt de spaimă îi făcu să se ridice în picioare speriat. Doamna Leber, mai uimită decât el, se și repezi în coridor, strigând din toate puterile: "Hoțul! Hoțul!" Agitație, vecini, harababură generală, scandal. Sosiră polițiști înarmați. Prins, Michel amuțise;

tocmai voiau să-l ducă la arest, când pe neașteptate apăru Edmée și văzând flăcările din cămin, ghici întreaga enigmă.

— Mamă, strigă ea, mamă, el este zâna!

Edmée își dădu seama imediat: căldura plăcută care dăinuia seară de seară la ele în mansardă, spiridușul binefăcător care nu lăsa delicatele-i degete să se roșească de frig în timp ce exersa, ei bine, aceste minuni Michel le făcea.

Dar poate chiar Edmée Leber era o zână. Căci cele spuse de ea fură ca o ridicare magică de baghetă; vâlul de pe ochii respectabilei doamne căzu. La urma urmei, ce văzuse ea când se trezise din somn? Un copil ingenuncheat lângă vatra unde acum ardea focul. Se repezi, îi smulse din mâinile polițiștilor, se scuză, explică. O poveste nemaipomenită, numai bună de inserat în ziarul de seară *La Patrie*. Vecinele, ca pulberea de tun: emoția făcu explozie; armele se ascunseră rușinate; gardienii impresionați, sugerară premiul "Montyon"^[53], idee fericită care previne mila publică, adevăratul pericol al entuziasmului; până și portarul își spuse părerea:

— La urma urmei, mă și miram: ce să fure de la niște oameni ca ăștia?

În adunările locatarilor portarul este glasul rațiunii. El adăugă după un timp:

— Ce contează dacă puștiul face milostenie cu lemnele domnului baron!

Căci domnul Schwartz era baron, de o lună devenise baron.

Domergue, atras de zarvă, apăru; în fața lui strălucirea portarului păli, tot așa cum se sting stelele când astrul zilei ia în primire orizontul. Domnul Schwartz, devenind baron, în aceeași măgură crescuse și importanța lui Domergue.

Simplitatea șade bine celor mari; nu vom exprima recunoștința noastră față de Domergue pentru faptul că nu purta nici broderii, nici eșarfă, nici decorații, nici panaș arogant la caschetă. Sub austeritatea livrei sale cenușii, Domergue părea un semizeu.

Însoțindu-și cuvintele cu un gest sobru și elegant, el se exprimă astfel:

— Domnilor și doamnelor, domnul baron și doamna baroană nu doresc gălăgie într-o casă ca asta, atât de bine îngrijită, până când se vor muta în casa cea mare, aproape gata, dar căreia trebuie și i se lase să i se usuce tencuiala, asta fiind dăunătoare reumatismului sau răcelii, că e iarnă. Dumneavoastră ați făcut-o în bună intenție de a sosi când se

strigă "hoțul". Cu toate acestea, eu răspund de copil pentru fapta lui generoasă, care nu a avut nevoie să-și procure lemnele în dauna cinstei, căci el are lemnele de la noi, așa cum are și hrană din abundență. Acuma să ne întoarcem fiecare pe la casele noastre.

Printre gardienii publici era și un latinist care îl compară pe domnul Domergue chiar cu Neptun, liniștind prin simpla prezență emoția acelei nemuritoare canalii, care, după Virgiliu, trebuia să tulbure valurile mării; dar neținând seama de Neptun, majoritatea locatarilor ezită să treacă de partea lui Domergue. E frumos, ce e drept, să ai pe lângă înalta influență și darul atât de rar al vorbirii... Femeile însă șoptiră între ele ceva măgulitor, și deodată bărbații dezarmară. Domnul Domergue îi luă de-o ureche pe Michel și astfel îl conduse la domnul Schwartz.

În casa Schwartz înfloreau bogăția, încântarea, adevărata lună de miere a celor care se unesc sub protecția zeiței Fortuna. Căci într-adevăr această zeiță trecuse fără rezerve de partea domnului Schwartz; el nu se mai socotea demult un milionar oarecare, cu toate că milionarii se întâlneau în vremea aceea mai rar decât astăzi. Domnul Schwartz era milionar într-un fel strălucitor, european. El conta printre vârfurile finanței; se putea chiar fixa ziua în care avea să devină milionarul politic.

Se pare că Béranger^[54] spusese: "Plăcerile fac sufletul mai bun, așa cum a spus de fapt multe alte cugetări fără să fie profunde, dar care plac nemaipomenit, mai cu seamă celor care cred în dumnezeul oamenilor cumsecade și al regaliștilor lui Yvetot^[55]. La urma urmelor, Béranger este un mare poet, și domnul Domergue îi știa pe dinafară toate cântecele. E drept, de la alți filozofi afli că sufletul se îmbunează și se fortifică în acel creuzet misterios și perfect care nu e altceva decât suferința; dar, ce să mai lungim vorba! Să cercetăm direct almanahurile lui Béranger: plăcerile fac sufletul bun. Gavarni, mult mai spiritual decât Béranger, a tradus astfel aforismul lirei naționale: "Toți adevărații apostoli dansează can-can la balul mascat al Operei..."

Să ai milioane, este o plăcere, incontestabil; să fii baron, poate fi socotită o voluptate foarte mare. Cum însă domnul baron nu avea deloc suflet rău, cum doamna baroană nu se manifesta decât binevoitor, la ei în casă era totdeauna o atmosferă de bunătate și sărbătoare. Li se părea că întregul Univers trebuia să se bucure pentru faimă lor, iar batalionul

de lingușitori, care nu lipsește niciodată de pe lângă astfel de case, trăia și el pe picior mare.

Tot ceea ce-i putem reproșa lui Béranger — care nu privea lucrurile în profunzime — este faptul că să folosit de acest mare cuvânt *suflet* pentru a caracteriza buna dispoziție a stomacurilor care digeră bine sau a caselor de bani care își dau mâna între ele.

Casa Schwartz era în fiecare zi la fel de bine dispusă, în povestea aceasta sufletul nu contribuia cu prea mult.

Michel ajunsese în salon cu urechea în mâna domnului Domergue. Obținând permisiunea să vorbească, Domergue puse în povestire toată elocința cu care fusese înzestrat de natură. Era, cu alte cuvinte, o continuare a poveștii cu legătura de vreascuri, care fusese atât de aplaudată cu cincisprezece zile în urmă. Se constată că mica sobă din fontă din camera lui nici nu fusese aprinsă. Michel îi înfruntă cu mult curaj; domnul baron își puse în cap să facă din el un om, adică un bancher, și o parte din bunăvoință i se răsfrânse pe dată asupra vecinilor lui de la mansardă.

La prima vedere, pare un lucru foarte simplu să faci bine unor oameni atât de modești. Totuși, nu era chiar atât de ușor; doamna Leber nu ar fi acceptat nimic de pomană, oricât de bine ar fi fost deghizată; dar mai era și Blanche. Și iată că Edmée, la vârsta ei de 10 ani, începu să-i dea lecții de pian domnișoarei Schwartz.

Cât despre Michel, care nu suferea de mândrie, fu îmbrăcat în hainele potrivite unui domn de statura lui și îl trimiseră la Școala de comerț.

Michel nu reușise încă să vorbească cu Edmée; dar doamna Leber, întâlnindu-l întâmplător pe scară, îl sărutase pe amândoi obraji, urându-i fericire.

La Schwartzi în casă Michel avea trei prieteni: Domergue, în primul rând, apoi Blanche și după aceea baronul. Nimeni nu știe cât de capricioase sunt persoanele foarte bogate, mai ales persoanele foarte îmbogățite, când e vorba să ia o hotărâre. Sațietatea apare mult mai curând decât s-ar crede, dar nu acea sațietate de a strânge bunuri, ci aceea de a se bucura din plin de ele. Domnul Schwartz simțea nevoia de distracții, și pentru el Michel însemna un fel de jucărie de o calitate nemaipomenită. La început se gândi să realizeze o capodoperă, să creeze din el un adevărat Napoleon ai finanțelor.

Domnul Schwartz se privea pe sine — și nu am putea

spune că nu fără îndreptățire — aproape ca egal al Rotschilzilor; dar nu se mulțumea numai cu atât. Știut fiind că Rotschild este cea mai puternică artilerie a finanței, domnul Schwartz voia să perfecționeze această minunată mașinărie, să ghintuiască acest formidabil tun, în așa fel, încât să îi regleze bătaia de zece ori mai lungă. Orice idee își are formula ei precisă în mintea unui inventator: domnul Schwartz pretindea, superior lui Prometeu, să producă nu numai viața, ci să o mărească la proporții supraomenești; el visa un fel de bancher cu aburi.

La început, doamna Schwartz îi arătase băiatului o bună voință surăzătoare și indiferentă. Desigur, nici nu se gândea să se opună remarcabilelor proiecte ale soțului ei, însă nici nu îi dădea în vreun fel concursul: ea o avea pe Blanche.

Frumoasa doamnă Schwartz nu putea fi schițată dintr-o linie sau descrisă în două-trei cuvinte. Știm că era strălucitoare, iar sufletul îi egala frumusețea; era generoasă, avea cum ar spune oamenii necăjiți, o inimă mare; gusturile, instinctul și manierele ei erau mult superioare celor din cercul în care se învârtea, cu toate că nivelul acestora creștea în aceeași măsură în care creștea importanța financiară a domnului Schwartz. Domnul Schwartz își admira și își iubea soția, cu toate că încerca din timp în timp, pentru onoarea și creditul său, câte o aventură galantă în afara căminului conjugal. Această abatere conferă notorietate. E nevoie de un grăunte de viciu. În minunata noastră Franță, dacă se spune despre cineva că este un soț model sau un tată bun, aceste epitete sună ca un epitaf. Suntem, ce e drept, cei mai fermecători oameni din lume.

Don Juan nu fusese alsacian; nebuniile domnului Schwartz nu mergeau deci prea departe; el deschidea din când în când un cont curent vreunei persoane în situația de a-l compromite cât trebuia, dar cu decență; toată lumea câștigă din aventura aceasta, mai cu seamă bijutierul. Cei care făceau parte din așa-zisul Tout-Paris — acea lume despre care se vorbește în articolele extrem de plăcute ale cronicilor mondene — evaluau cu candoare briliantele dăruite, pentru că Parisul nostru este ultima pădure din Europa în care mișună și maimuțoi. Este însăși viața și decorul peisajului. Domnul Schwartz, după ce își făcea astfel poznele, revenea cuminte la picioarele soției iubite.

Or, credeți-mă, noi mergem către un adevărat progres, și întregul Paris, cu cronicarii lui în frunte, are meritul de a fi

moralizat în sfârșit civilizațiile noastre; să se stabilească o dată pentru totdeauna că dragostea conjugală este fructul oprit, și atunci vom avea numai căsătorii reușite.

Om inteligent și cu experiență, domnul Schwartz simțea din instinct superioritatea rasei soției sale; iar dacă domnul Prudhomme⁽⁵⁶⁾ întrevădea la doamna Prudhomme trăsături aristocratice care scăpau neobservate de alții, în schimb domnul Schwartz, nu se înșela câtuși de puțin: soția lui era o aristocrată, independent de averea lor și chiar de titlul nou-nouț de baroană. Podoabele, cașmirurile și echipajele nu aveau nici o influență. Pe jos, cu un șal de lână pe umeri și o rochie de percal, doamna Schwartz tot aristocrată rămânea.

Domnul Schwartz își iubea soția și din orgoliu; era fericirea lui, dar și strălucirea casei. În orice dragoste, dacă cercetezi mai atent, descoperi multe și ciudate lucruri. Nu există două iubiri asemănătoare. În felul lui, domnul Schwartz o iubea cu pasiune și era gelos, cu toate că avea deplină încredere în ea.

Gelozia baronului pornea din faptul că soția lui avea ceva care lui îi scăpa. Nu încercăm să-l prezentăm pe domnul Schwartz ca pe o mare personalitate, dar avea și el defectele lui: era curios și indiscret, plăcându-i să răscolească peste tot și să afle cele mai mici secrete. Ca să își poată cunoaște mai bine soția. Încercase să-i învețe pe dinafară apartamentul; treabă ușoară în aparență, dar aproape imposibilă în realitate. Pentru că în apartament era și un colțisor încuiat; dacă pentru baron exista o enigmă pe care dorea cu ardoare s-o dezlege, aceasta era un anume sertar a cărui broască insolentă avea o cheie de negăsit. Niciodată, de ani de zile. Și tocmai într-o cameră unde se puteau vedea tot felul de lucruri răspândite peste tot.

Deci domnul Schwartz avea încredere, dar era și gelos.

Ce să fie oare în sertarul acela? Și pentru ce rămânea doamna Schwartz pe gânduri? Cea mai mare parte a problemelor se pot rezolva cu un singur cuvânt: capriciu; dar tot atât de bine poate să nu rezolve nimic. Cuvântul acesta este el însuși o încuietore; trebuie deci o cheie.

În general dispoziția doamnei Schwartz era totdeauna plăcută, deosebit de egală. Totuși, după expresia doamnei Sicard, camerista ei, avea și momente când cădea în melancolie. Întotdeauna fusese așa; domnul Schwartz putea de altfel să-și amintească că starea aceasta de tristețe o cuprindea mai des și mult mai pregnant înainte de căsătoria

lor.

După nașterea fetei, a fost o absolută bucurie; aparentă vindecare însă; tristețea revenise foarte curând, urmărind-o pe fericită mamă chiar în preajma leagănului copilei.

Când Blanche începuse să vorbească, îi spunea adeseori domnului Schwartz: "Mama a plâns"...

Medicii sunt teribili când e vorba să explice bărbaților starea soțiilor lor; chiar numai pentru atâta și ar merita să-i proclamăm binefăcători ai omenirii. Domnul Schwartz avea mare slăbiciune pentru explicațiile lor, dar rămânea mai departe gelos.

Medicii îi spuneau: "Ficatul e de vină!" Ce criminal și ficatul ăsta! Și începeau să citeze cazuri, unele mai interesante decât altele. Toate poveștile lor seamănă cu *Coțofana hoată*; credeți că este vorba de un amant; dovezi nenumărate, a fost găsită și pălăria... Dar, nici vorbă de așa ceva, e afecțiunea splinei!

Săptămâni întregi doamna baroană dorea cu ardoare să vadă lume: splina; alte săptămâni, lumea o îngrozea; ficatul.

Tot așa și pentru toaletele ei.

Se observase, rareori, e adevărat, o furie surdă împotriva fetei ei iubite. Medicul, un om încântător, înșelat în dragoste: "Am cunoscut în 1829 o tânără doamnă de familie bună..." etc, etc. De astă dată de vină era stomacul.

Ne-am petrece bucuroși zilele și nopțile cu un doctor care să cânte pe melodia *Coțofenei hoate* farsele ficatului, stomacului și ale splinei. Ei merg însă și mai departe; un întreg sistem filozofic, în care viciul și virtutea, sunt înlocuite avantajos de splină, ficat și stomac. Dar toți nu ajung nici la degetul cel mic al doctorilor poeți, care cultivă isteria. Există doamne respectabile, abonate la vizite de doi ludovici, ca să asculte legendele istoriei. Nu există pe lume nici o meserie proastă!

Domnul Schwartz își supraveghea soția, sau, mai bine zis, ar fi dorit să o spioneze temeinic, minuțios și după tipicul soților geloși care au totuși încredere în soțiile lor. Dar pentru aceasta îi trebuia timp, și timpul însemna bani; bietul domn Schwartz proceda ca toți bărbații: în loc să se distreze și să se ocupe de soția lui, el se simțea obligat să câștige bani, își păstra deci încrederea și îndoielile, informându-se fără rost, pierzându-și uneori demnitatea chestionând pe doamna Sicard sau pe Domergue, care nu știau de fapt mai mult decât știa el.

Pentru toți cei care o cunoșteau, doamna Schwartz prezenți invariabil aceeași monotonie. Nu ieșea decât cu trăsura; nu vedea decât pe prietenii domnului Schwartz, și purtarea ei, în înțelesul strict al cuvântului, era cu mult deasupra oricăror bănuieli.

Cu toate acestea, pentru toată lumea, pentru servitori, ca și pentru soțul ei, doamna Schwartz degaja o vagă și stranie impresie, acei ceva greu de definit, o emanație subtilă, acel parfum al femeii care are un secret.

Domnul Schwartz, trebuie să recunoaștem, fu mulțumit de răceala ei față de actul de eroism al lui Michel. Îi plăcea să fie aplaudate numai fanteziile lui, dar indiferența i-o atribui și acelor faimoase preocupări tănuite poate sub cheie în "sertarul din mijloc". El comise multe mici ticăloșii în speranța de a pune mâna pe acea cheie nevăzută, dar nu reuși.

Deci, în casa Schwartz lucrurile se prezentau astfel: Michel frecventa Școala de comerț, unde făcea progrese serioase. Edmée îi dădea lecții de pian lui Blanche, care, la rândul ei, o iubea că pa o soră mai mare; bunăstarea se cuibărise în casa Leber; nimeni nu se apropia de doamna Schwartz fără să simtă binecuvântările generozității ei. Edmée progresa ca artistă. Se făcuse o fată distinsă și încântătoare, ai cărei ochi mari, de un albastru-întunecat trădau de pe acum un suflet de femeie.

De la întâmplarea cu lemnele, Michel o întâlnise cu regularitate din două în două săptămâni. Niciodată însă nu rămăseseră singuri. Se pare că în inimile tinerilor încolțise dragostea, și înflorirea înceată a sentimentului care trebuia să le umple viața era ceva minunat. Aș vrea să redau într-un poem desfășurarea prețiosului germene; dar prozaica noastră poveste nu ne dă răgaz să ne pierdem în amănunte.

De câte ori îl vedea pe Michel, fata se roșea. Când trebuia să cânte și el era de față, tremoloul^[57] vocii căpăta alte accente. Michel învăța două săptămâni pentru o recreație de câteva ore. Simțea că iubește ca un adevărat bărbat; o știa. Edmée, încă nu.

Când Michel împlini 16 ani, domnul Schwartz îl examină atent și se simți cuprins de un orgoliu naiv; îl socotea propria lui operă. Michel înaintase cu pași de uriaș; de o inteligență robustă, vie, precisă, se jucase realmente cu greutatea studiului, și Școala de Comerț nu mai avea ce să-l învețe.

— Demn să lucreze în birourile mele, îi spuse domnul

Schwartz. Sigur!

Devenise într-adevăr un tânăr frumos, înalt, zvelt, cu talie grațioasă, arborând pe obrazul imberb o bună dispoziție îndrăzneță și distinsă. În ziua în care părăsi uniforma albastră de elev, pentru eleganta haină a lumii noastre — tranziție dificilă de obicei — făcu o adevărată senzație în salonul doamnei baroane. Doamnele îl remarcară, visând poate la desăvârșirea unei educații, iar în ce-i privește pe bărbați, nici unul nu îndrăzni să-l ironizeze. Edmée se simți mândră într-o mai îndreptățită măsură decât domnul Schwartz.

Cu toate acestea, domnul Schwartz se simțea foarte mulțumit. Avea entuziasmul capricios al celor ajunși. El se adresă doamnei Schwartz, arătându-i-l pe eroul nostru:

— Opera mea; un soț pentru Blanche a noastră! Idee!

Doamna Schwartz avu unul dintre cele mai fermecătoare surâsuri și poate pentru prima oară îl privi pe Michel cu atenție.

Edmée auzise; auzea tot ce era în legătură cu Michel. Păli.

Capitolul XIII - Baroana Schwartz

Pentru început, Michel avu o leafă de trei sute de franci pe lună și o cameră în locuința Schwartzilor. Acum familia se mutase într-o nouă casă, aproape ca un palat.

În general, domnul Schwartz era de părere că tinerii trebuie ținuti din scurt și lipsiți de bani, căci numai banii ar fi marele pericol al Parisului. Michel, însă, îl reprezenta pe domnul Schwartz, era prințul moștenitor al regalității sale industriale; se oglindea în el; i s-ar fi părut nepotrivit ca Michel să nu facă din când în când câte-o mică nebunie.

Și într-adevăr, făcu nebunii! Toată lumea îi dădu concursul. După două luni avea datorii. Avea 16 ani, vârsta primăverii de altădată. Acum fumăm de la 10; la 16, Lovelace^[58] cugetă dacă cel puțin să de vină jocheu, ceea ce însemna o maturitate a inteligenței.

Eroul nostru se văzu pentru o clipă celebru în lumea

despre care se vorbește; avu aventuri amoroase notorii și chiar vreo două dueluri justificate. Dacă ar fi prins gust pentru dueluri, cronicarii "lumii bune" l-ar fi consacrat. Domnul Schwartz era foarte mulțumit de băiat. Gloria lui se răsfrângea și asupra casei, fapt care îl determină să-i mărească salariul.

Restul îl făcu domnul Lecoq.

Noi îl cunoaștem bine pe domnul Lecoq și s-a observat, credem, că nu i-am pomenit niciodată numele fără să-l copleşim de tot respectul cuvenit. Nu întâlnești la tot pasul oameni ca domnul Lecoq. Ei se aseamănă cu limba latină, pe care nu reușim nici după opt ani de colegiu să o cunoaștem temeinic.

Multe funcții onorabile îndeplinise în viața lui domnul Lecoq. L-am întâlnit cândva sub strălucita haină a comis-voiajorului. Era tânăr pe atunci. Uneori, călătorind în interese comerciale, îți faci într-un fel stagiul diplomatic, și nu oricine ar fi putut să plaseze cum plasase el faimoasele case de bani cu cifru secret și măsuri de apărare ale casei "Berthier și Compania".

Vârsta lui matură, slavă Domnului! Acoperise toate fângăduielile începutului; nu mai călătorea decât aici, în Paris, în centrul civilizațiilor; își avea afacerile lui; era un personaj cu mult mai important decât domnul Schwartz.

Vânatul apare de peste tot; Parisul în sine, pădurea Parisului adăpostește un stoc de animale bune de vânat, de hăituit sau de prins în cursă. Domnul Lecoq avea monopolul vânatului în Paris fără să fie nevoie să-și dezlege punga.

El nu era cămătar; nu ținea — să-mi fie iertat — o reprezentanță de căsătorii, ca domnul Gluant, care, datorită relațiilor în lumea bună, își îngăduia să ofere dote potrivite de la 150 de franci până la 9 milioane: discreție, decență, iuțeală, nici oboseală, nici efort; cinci ani de garanție, un sfert de secol de succes; plată după vindecare. Nu. El nu avea această industrie rău famată, care se numește birou de plasare; el nu făcea export; nu vindea tineri mercenari; nu favoriza emigrația germană; nici nu se lăsa pe mâna lingușitorilor.

Nu, Cel puțin, nici una din aceste deosebite îndeletniciri nu era obiectul specific al profesiei lui.

Ce făcea atunci? Administra o agentură. Ce este o agentură? Presupun că există unele care se pot defini, dacă ai răbdare și timp. Într-o astfel de întreprindere se fac de unele și de altele. La a domnului Lecoq se făceau de toate. Oamenii

bine informați pretindeau că acel de *toate* nu era decât un pretext pentru a acoperi ceva ieșit din comun care lua amploare sub domnia lui Louis-Philippe: aceasta era mica poliție. Există atâția curioși! Mica poliție care a fost practică la acea epocă; un ticălos renumit, convertit; și făcut ermit^[59], însemna la prefectură cam ceea ce sunt tripourile clandestine față de casele autorizate de joc: ele atrăgeau în aceeași măsură și pe timizi și pe cei prea îndrăzneți.

Oamenii bine informați mergeau însă mai departe cu presupunerile în ceea ce-l privea pe domnul Lecoq; ei spuneau că acel comerț de mică poliție era în sine un pretext pentru a ascunde... O, dar unde am ajunge din presupunere în presupunere? Cert este însă că domnul Lecoq avea relații remarcabile și câștiga bani cât voia. El dădea împrumuturi ca un gentleman, refuzând chitanțe sau polițe; Michel îi datorase cam 30 de mii de franci, pe care domnul Schwartz i-a plătit fără nici o ezitare. El închea ici și colo câte o căsătorie între persoane cumsecade; dezlega nodurile gordiene fără cuțit și spadă; regăsea obiectele pierdute fără mult zgomot. Patru pagini de prospect nu ar ajunge pentru a-i enumera talentele.

Domnul Lecoq era absolut un vrăjitor. Baronul Schwartz încă nu-și mărturisea că dorea să se folosească de vrăjitoriile lui pentru a pătrunde în tainele soției sale, dar există lucruri care se fac și nu se mărturisesc.

În general, tocmai acele lucruri ies mai bine.

Domnul Lecoq îl frecventa pe domnul Schwartz, care, la rândul lui, îl întâmpina îndatoritor; existau între ei niște mici secrete care nu uimeau pe nimeni, căci, în definitiv, oricare militant din lumea interlopă are nevoie de un Lecoq al lui.

Lucru ciudat însă este faptul că și doamna baroană părea să prindă gust pentru vrăjitorie.

Într-o dimineață, domnul Schwartz se scula prost dispus; nu se întâmpla prea des; avea o fire minunată și era un om fericit. Se împlinea aproape un an de când Michel ieșise din școală, și de atunci atinsese apogeul. Știa într-adevăr să îmbine distracțiile cu afacerile: era fără îndoială cel mai strălucit dintre acei tineri soldați ai finanței care purtau în servietă bastonul de mareșal. Prima persoană care îl vizită în dimineața aceea pe domnul Schwartz îi spuse râzând că domnișoara Mirabel se îndrăgostise ca o nebună de Michel, dar că el o tratează cu mare indiferență.

Baronul se întristă; nu pentru că ar fi iubit-o pe domnișoara Mirabel; nu-și iubea decât soția. Dar trecuse de

40 de ani, și când ajungi la 40 de ani, nu mai poți râde când auzi asemenea povești. Și apoi îi displăcea severitatea cu care Michel o trata pe domnișoara Mirabel. Michel îi ceda locul lui? Dublă umilință.

La prânz baroana arăta atât de bine, încât avu o tresărire. În ziua aceea soția lui părea ca trezită după un somn lung, fără vise. Trecuseră ani mulți de când nu îi mai văzuse surâsul acesta senin și minunat. Dar i-l mai văzuse oare vreodată? Se gândi și parcă nu-și amintea. Uneori transfigurările acestea se reflectă chiar pe figura celui care privește; deodată se vede pe sine însuși mai bine, sau poate într-altfel; în dimineața aceea, însă, baronul vedea în negru totul, în afară de soția lui; de unde veneau razele acelea care îi aureolau frumusețea?

Doamna baroană vorbea puțin. Edmée stătea la masă lângă Blanche și flecăreala lor îi provoca surâsuri vagi și absente.

Nu își dădu seama de ce, dar domnul Schwartz dori din tot sufletul să o facă geloasă măcar într-o singură zi din viața lor. Și, printr-o stranie înlănțuire de idei, afrontul domnișoarei Mirabel îl lovi tocmai în această intenție, de a-și vedea soția geloasă.

Din întâmplare, cineva pronunță numele lui Michel; frumoșii ochi ai baroanei străluciră. Probabil tot din întâmplare, pentru că nu luase niciodată în serios marea șansă a eroului nostru.

Domnul Schwartz se retrase în cabinetul său, pretextând că are de rezolvat niște calcule urgente. Continua să fie indispus, fără să-și poată explica de ce; simțea un total dezgust pentru viață, ca și cum numele lui ar fi fost Black și nu Schwartz.

Michel putea intra oricând în biroul lui. Când îl văzu că apare, baronului îi veni deodată ideea să îl trimită într-o misiune la New York. Poate acest gând nu avea nici o legătură cu domnișoara Mirabel. A doua zi însă se răzgândi, avea nevoie de el la Paris.

Să nu ne grăbim totuși; mai întâi veni seara, și nu putem pierde această ocazie de a arunca o privire frumoasei doamne Schwartz.

La prânz ochii ei străluciseră neobișnuit. După-amiază o însoțise pe Blanche prin parc și fusese de o bună dispoziție neașteptată. Își privea fata cu un fel de încântare, iar Blanche, cu toate că se știa iubită, se miră de efuziunile și de

privirile mamei sale. Vremea era posomorâtă dar obrazul doamnei Schwartz iradia ca soarele arzător.

La cină, doamnă Schwartz redeveni visătoare; înserarea o găsi tristă; se retrase devreme în camera ei.

"Stomacul!" reflectă domnul Schwartz.

Vorbele banale își au farmecul și poezia lor. Și nu e oare normal ca, punând pe seama stomacului acele stări de melancolie, pline de mister, să aibă dreptate să fie gelos?

Retrăgându-se la ea, baroana își făcu numaidecât toaleta pentru noapte și îi dădu învoirea de ora 10 cameristei sale, care, punându-și pălăria mov de satin, rochia neagră și șalul strâmb, plecă să-i facă o vizită nașei sale. În mod obișnuit, "nașa" doamnei Sicard purta cu emfază uniforma militară, dar mai bine să nu intrăm în aceste detalii.

Rămasă singură în dormitorul ei, doamna Schwartz luă o carte și se așeză în fața căminului. Nu o deschise. Pentru a-și umple orele de singurătate, îi ajungeau propriile gânduri.

Fața unei femei este la rândul ei ca o carte, o carte închisă atunci când bănuiește ochiul indiscret care vrea să-i citească în suflet, descinsă însă doar când nu e avertizată de vreo bănuială. Ne gândim bineînțeles la persoanele care au ceva de ascuns; și acestea sunt destul de multe, pentru că în lumea în care ne învârtim atât lucrurile bune, cât și cele rele sunt tănuite cu grijă.

Chipul doamnei Schwartz nu era ca o carte deschisă: nimeni nu putea să o spioneze aici, în camera ei; era convinsă de acest lucru. Trei uși o despărteau de coridor și perdele groase atârnavă în fața ferestrelor. Purtase până acum vreo mască? Măscă putea să îi cadă.

Nu avea însă nici o mască, privirea blândă distrată a ochilor ei mari nu se schimbă, era tot același cap de madonă, nespul de frumoasă și gânditoare.

Cine ar fi putut totuși să afirme că doamnă Schwartz nu avea nimic de ascuns?

Retragerea ei o pusese pe seama oboselii; dar nici o urmă de oboseală nu se întrezărea prin superba paloare a obrazilor ei; nu era bolnavă: nici o treabă, nici o grijă nu o făcuse să se retragă. "Stomacul!" spunea pozitivul domn Schwartz. Doamna Schwartz nici nu știa unde era stomacul. Exista însă un motiv mai plauzibil: capriciul; dar doamna Schwartz, cum vom vedea era mai presus de astfel de mofturi.

Prea mult aur exista în casa domnului baron; de pe vremea lui Midas, bogăția cădea în exces; aurul însuflă

pătimășilor respect, iar înfrigurarea speculanților vede galben, așa cum mânia vede roșu. La doamna Schwartz nimic nu trăda evlavie pentru aur; la ea bogăția nu se afirma brutal; oferea doar privirilor, într-o măsură ponderată și sobră, lucruri de gust și de artă. Aurul, tot timpul stăpân și fără încetare învins, nu are nici la târg prețul acelor minunate simplități. Apartamentul ei era mică fortificație a unei aristocrate.

Nu intenționăm să descriem cu lux de amănunte mobilierul acestui cuib somptuos în felul frumuseților discrete, unde generozitatea domnului baron cedase, cu protestele de rigoare, în fața unui spirit elevat; nimic nu strălucea, nici o rază îndrăzneată nu tulbura armonia ansamblului: totul încânta.

Vom vorbi doar — așa cum este obligatoriu de relevat ci te un detaliu în teatru — despre o mică mobilă Boule, o adevărată bijuterie din abanos, sidef, onix, porfir și pietre prețioase.

Chiar doamna Schwartz cumpărase acest mic birou, căruia domnul Schwartz îi cunoștea toate sertarele și toate secretele ascunse cu dibăcie, în afară de unul singur.

Cum bănuia, frumoasa baroană avea ceva de ascuns, din moment ce soțul ei — răbdător, tenace, perseverent, exasperat de atâta căutare, dar știind să treacă peste orice limită a delicateții când era vorba să-și satisfacă o curiozitate — încerca fără succes, de ani de zile, să deschidă sertarul din mijloc, un sertar ca o casă de fier. Înconjurat însă de pietre de malahit și de un minunat buchet de pansele făcute din 16 ametiste și tot atâtea topaze.

Tristul domn Schwartz nu reușise să găsească cheia acelui sertar.

Trecuse mai mult de o oră de când doamna Schwartz se retrăsese în apartamentul ei. Cartea rămânea neatinsă, ochii pe jumătate închiși urmăreau fără să vadă jocul flăcărilor din vatră. Образul ei, la drept vorbind, nu exprima nici îngrijorare, nici supărare; părea din ce în ce mai mult absorbită de gânduri.

"Contesa Corona! murmură la un moment dat. Nu știu dacă o urăsc sau o iubesc pe această femeie!"

Mașinal și destul de des, își ridică privirile spre pendulă urmărind mișcarea limbilor. Aștepta? Pe cine putea să aștepte aici? Era frumoasă, mai frumoasă decât în celelalte zile, într-un fel parcă înfrumusețată de o emoție ascunsă.

Acel nume de femeie, numele contesei Corona, pronunțat de ea, trăda oare adevăratul motiv al acestei stări de visare?

Tresări auzind pașii înăbușiți pe covorul din camera alăturată. Două bătăi discrete la ușă și, fără să-i mai aștepte răspunsul intră Domergue. Rămase în picioare, la câțiva pași de prag, într-o atitudine calmă și respectuoasă. Domnul Domergue putea să joace rolul romanțios de confident, cu toate că nu părea.

— Ai întârziat, spuse doamna Schwartz.

— Doamna Sicard a stat patruzeci și cinci de minute să-și facă toaleta, răspunse Domergue.

Baroana încercă să zâmbească și întrebă:

— Unde este?

— La Chaillot, răspunse Domergue.

Avea mai multe "nașe" doamna Sicard, dacă nu locuiau chiar în mai multe cartiere. Când se ducea să-și viziteze nașa de la Chaillot, învoirea de la ora 10 se prelungea până a doua zi dimineață.

Baroana îi făcu semn lui Domergue să se apropie.

— Vorbește-mi despre acel cerșetor, spuse ea. Povestea asta mă interesează ca un basm.

— Nu e cerșetor, răspunse Domergue, muncește ca să-și câștige existența. Când i-am oferit milostenia doamnei, a refuzat. Este mândru, nenorocitul de el! A spus: comisionul mi-a fost plătit.

— Aș vrea să-l văd... spuse încet baroana.

— Dacă domnul va cumpăra castelul Boisrenaud, zise Domergue, doamna nu va lua deseori diligența de la Plat-d'Étain; dar pentru o dată, treacă-meargă, și când o să vă duceți la Plat-d'Étain, îl veți vedea neapărat și pe Trei-Labe.

— Trei-Labe! repetă baroana. Mă voi duce mâine să vizitez castelul Boisrenaud, adăugă ea apoi.

— Cât despre asta, reluă Domergue, tot grav ca și uniforma lui, din cele trei labe, numai două sunt adevărate. Cealaltă este o roabă, iar animalul, cum s-ar spune, completează atelajul; cal și trăsură.

— Dar cum a putut să vină până aici, infirm cum este?

— Ah, ah! Are un echipaj, nu vă spun? Un coș și un câine. Oamenii ăștia sunt șmecheri! Numai că nu merge atât de repede cum ar merge cu drumul-de-fier!

Domergue nu râse, dar obrazul lui exprima o vie satisfacție, fiind convins că spusese o vorbă de duh.

Doamna Schwartz rămăsese pe gânduri. După un timp îi

întrebă:

— Dumneata nu ai putut afla nimic?

— Nimic, răspunse Domergue. Mi-a spus doar că un călător i-a dat scrisoarea acolo, în curtea de la Plat-d'Étain. Asta e tot. Pe acel călător nu-l cunoaște.

După o scurtă pauză, doamna Schwartz zise:

— Bine. Fă ce ți-am spus.

Domergue se retrase de îndată.

Rămasă singură, doamnă Schwartz scoase din sân o scrisoare pe care o ținu între degete înainte de a o deschide. Era o hârtie obișnuită, o hârtie de om sărac, fără plic, purtând sigiliu din ceară ordinară, aplicată cu o amprentă ștearsă, pe care se imprimase profilul bucălat al regelui Louis al XVIII-lea de pe monedele de 50 de centime.

Nu există om care să nu fi primit scrisori anonime închise astfel.

Doamna Schwartz se uită îndelung și cu atenție la scrisul de pe adresă, un scris cursiv, care nu părea câtuși de puțin contra-făcut. În cele din urmă deplie hârtia și o citi ca pe o scrisoare pe care o mai citise; apoi o luă de la început de nenumărate ori. Părea că o întreagă lume reînvia din această foaie de hârtie aproape albă, pe care se înghesuiau trei rânduri laconice, fără nici un fel de semnătură.

O întreagă lume! O viață de mult trecută și atât de diferită de cea din prezent, încât părea imaginația unui poem.

Există oameni care trăiesc două existențe succesiv, una contrastând atât de mult cu cealaltă, încât chiar ci nu se mai recunosc, și, asemenea discipolilor lui Pitagora, se întreabă nedumeriți, citind istoria veche: nu eram eu acesta sau acela?

Doamna Schwartz împături scrisoarea și nu spuse nici un cuvânt.

Suspină dureros și se ridică. În această nouă atitudine primirea ei își întâlnește propria imagine reflectată în oglinda venețiană care se încadra somptuos deasupra șemineului.

Surâse cu un fel de neîncredere.

"Da, sunt două vise!" murmură fără voie.

Dar trăsăturile feței atât de pure încât păreau tăiate în marmură, i se contractară brusc. Suferea. Oglinda venețiană i-o spuse. Își îndreptă spatele și nu se depărta decât după ce trimise oglinzii un surâs care o făcea din nou frumoasă și calmă ca totdeauna.

Merse spre micul birou și îl deschise. În mâna ei era o cheie fin cizelată, aceeași cheie pe care am văzut-o în mâna

baronului Schwartz și pe care rămăsese o vagă urmă de ceară. Doamna Schwartz o introduse în încuietoarea sertarului central, chiar în mijlocul buchetului de pansele din ametiste și topaze.

Totuși, înainte de a-l deschide, doamna Schwartz șovăi și privi în jur, cu acea grijă specifică oamenilor tulburați. Traversă camera cu pas liniștit și puse zăvorul la ușa principală.

Apoi descuie sertarul. Doamna Schwartz puse aici scrisoarea anonimă. Mâna îi zăbovi, de parcă ar fi vrut să ia ceva în schimbul scrisorii.

Dar un ușor zgomot se auzi în camera alăturată. Doamna Schwartz fusese inspirată să tragă zăvorul. Butonul ușii se mișcă de câteva ori.

— Mamă! se auzi vocea blândă a lui Blanche.

Capitolul XIV - Vizită nocturnă

Doamna baroană nu răspunse. Rămase nemișcată. Blanche așteptă o clipă și adăugă:

— Noapte bună, mamă.

Apoi, liniște.

În camera de alături aveau pe jos un covor foarte gros, iar mica Blanche era ușoară ca un fluturaș. Doamna baroană nici nu îndrăznea să se miște, neștiind dacă fetița se retrăsese, când pasul apăsător al lui Domergue se făcu auzit. Ciocăni de două ori și, ca de obicei, vru să întoarcă butonul.

— Mă iertați, se auzi el spunând. Veneam doar să anunț că s-a întors. Trebuie să o las pe doamna baroană să doarmă?

— Fă ce ți-am spus! i se răspunse cu un ton limpede și poruncitor.

Mână albă a doamnei Schwartz scoase din fundul sertarului o casetă; din ea luă două mici acuarele încadrate cu catifea: două portrete care nu păreau să fie făcute de vreun pictor de seamă și ale căror culori se estompaseră ușor.

Unul din aceste portrete îl reprezenta pe un bărbat tânăr, iar celălalt, pe o fată, de asemenea foarte tânără: aproape o copilă. La prima vedere, am fi putut spune că nu-i

cunoaștem pe nici unul din ei.

Apoi am fi putut gândi că neîndemânaticul pictor încercase să reproducă trăsăturile lui Michel, ale eroului nostru, și pe cele ale unei mici domnișoare, care semăna cu doamna Schwartz, poate o soră mai mică de-a ei.

Dar în cele din urmă, privind cu mai multă atenție, ne-am fi dat seama că nu putea fi Michel, căci costumele erau de pe vremea Restaurației. De altfel, cu cât examinai mai mult, cu atât asemănarea se pierdea. Dar, la urma urmelor, ce să caute portretul lui Michel în sertarul doamnei Schwartz? Cât despre cealaltă acuarelă, efectul era exact contrar: de ce îl examinai mai cu atenție, realizai și mai mult asemănarea.

Marea majoritate a femeilor au o frumusețe diabolică.

Ele pot deveni greoaie, vulgare sau hidoase. Femeile care uimesc la vremea totalei lor înfloriri nu au avut niciodată acest gen de frumusețe. Există compensări tainice. Suprema frumusețe este foarte ades rezultatul unei incubări lente și obositoare, ca și cum natura s-ar folosi de toți anii adolescenței ca să-și desăvârșească opera.

Astfel, minunatul fluture își ia zborul spre cele mai înalte culmi sub razele soarelui de august, după dubla lui metamorfoză. În fața celui biet portret de copil, cu culorile șterse, începeam să întrezărim dincolo de el, ca printr-o ceață, surâsul triumfător al femeii împlinite. Era Cenușăreasa în fumul vetrei, înainte de a o vizita zâna.

Lampa lumina de departe, de pe marmura roșcată a căminului. Doamna Schwartz, așa cum stătea cu spatele, avea obrazul pe jumătate ascuns în umbră. Lumina se juca în minunatul ei păr, căzând din plin pe miniatura ale cărei culori păreau astfel și mai șterse. Baroana privea cele două acuarele cu o emoție crescândă.

Nu spusese nici un cuvânt; razele oblice ale lămpii surprinseseră două scântei în umbra care îi acoperea fața: două lacrimi tremurau înainte de a se rostogoli încet pe obraji palizi.

Pendula bătu ora 11. Focul se stingea încet. Zgomotele nopții pariziene murmurau parcă atrase prin coșul căminului.

Contemplarea tăcută a doamnei Schwartz dură destulă vreme.

Un suspin înăbușit suplini un întreg monolog. În miniatura aceea era chiar ea. Fluturile scânteiilor își regretă poate modestul înveliș de crisalidă. Doamna Schwartz nu avea nici o soră.

Puse cele două portrete pe policioara biroului și din casetă scoase o mulțime de hârtii la a căror atingere mâna începu să-i tremure. Erau acte care prin excelență sintetizau întreaga scară a vieții; adevăratele acte, cu care istoricii autentici explică viața unei fături omenești, rezumată în trei etape principale: nașterea, căsătoria, moartea.

Într-adevăr, în mână ținea un act de naștere, un act de căsătorie și un act de deces.

Doamna Schwartz căută iarăși în fundul sertarului și de această dată scoase un caiet voluminos, cu filele acoperite cu un scris mărunț și des.

Cerneala se decolorase pe filele obosite. Părea foarte vechi și citit de foarte multe ori.

Prima pagină, care păstra urme de lacrimi, începea astfel:

"2 iulie 1825

Ți-am făgăduit să-ți scriu. Au trecut însă cincisprezece zile până când am reușit să fac rost de cele trebuincioase pentru scris. Sunt la carceră, în închisoarea din Caen. Când mă agăț cu mâinile de pervazul ferestrei, pot să văd vârful copacilor de pe Grand Cours și plopii care mărginesc în depărtare pășunile de la Louvigny. Ție îți plăceau plopii aceia; ei îmi vorbesc de tine..."

Și după câteva rânduri aproape șterse, scrisul apărea din nou:

"Știu că te păstrezi pentru mine, și am încredere în bunătatea lui Dumnezeu..."

Doamna baroană Schwartz rămăsese cu ochii pe aceste rânduri. Nu mai plângea: paloarea feței era ca a unei moarte. Părea că inima și-ar fi oprit bătăile și respirația îi murea pe buze.

Miezul nopții o găsi în același loc, în picioare, nemișcată, cu hârtiile în mână.

Zgomotul pendulei o făcu să tresară ușor. Puse în casetă hârtiile și portretul tinerei. Cel al bărbatului îl reținu. Sertarul fu închis la loc, ca și biroul de scris, iar cheia cizelată dispăru.

Doamnă Schwartz reveni să se așeze lângă șemineul care

acum nu mai ardea. Îi era frig și în inimă. Ținuta ei trăda o indispoziție surdă, și din când în când se înfiora.

"Îl voi vedea pe acel om, murmură ea. Cine poate să-mi interzică să port în suflet un doliu? Și apoi Michell!... Voi ști. Oh, se întrerupse înfiorându-se. Mi-e frică să aflu!"

Zgomotele orașului se domoleau.

Către ora 1, pentru a treia oară se auziră bătăi în ușa ei. Doamna Schwartz tresări ușor; dar se ridică și se duse la ușă dreaptă, cu pas hotărât.

— Doarme? îl întrebă pe Domergue după ce trase zăvorul.

— Ca un înger, răspunse vrednicul valet.

Doamnă Schwartz hotărî:

— Să mergem!

Domergue o porni înainte, cu un sfeșnic în mână.

— Doamna îmi va ierta curiozitatea, reluă el după câțiva pași; eu sunt cel care m-am ocupat la început de acest tânăr, și am inima simțitoare, cu toate că sunt în comerț de la vârsta rațiunii. Mă atașez cu ușurință... După încercarea pe care doamna o va face, vom fi oare siguri de ceva?

— Depinde, răspunse de îndată baroana, cu voce ușor schimbată.

— Doamna nu are de ce să se teamă, urmă Domergue, toată lumea s-a culcat, răspund de asta. Nu mai există picior de pisică treaz în toată casa, iar jupâneasa... nici n-a ajuns la cafea, acolo, cu nașa... Doamna știe bine că eu nu sunt vorbăreț, dar este atât de rar să vezi o persoană ca doamna ocupându-se de păcatele din tinerețe ale soțului ei!... Domnul baron este destul de bogat pentru a-și putea plăti ștrengăriile; dar doamna!...

Ajunseră la scară. Apartamentul eroului nostru era la etajul de deasupra.

Doamna Schwartz mergea fără să spună nici un cuvânt; nu încerca nici să impună tăcere valetului, care continua foarte încet:

— Cu asta nu i-ar pricinui mare neajuns domnișoarei Blanche. Este destul pentru doi... Dar când te gândești, e un lucru foarte curios, nu? Asta te face să crezi în Dumnezeu, da! Ca domnul Schwartz să se fi dus tocmai la ferma unde să se nimerească să fie domnul Michel, pe care apoi să-l ia și să-l aducă!...

Tăcu, oprindu-se în fața camerei lui Michel. Paloarea doamnei Schwartz se accentuase și, în timp ce mergea,

tremura din tot corpul.

— Da, există o providență, murmură ea; ai dreptate.

Domergue se gândi:

"Degeaba nu e ea geloasă, tot trebuie să fie ceva!"

— Dar, adăugă el șoptit, ca un fel de scuză pentru baronul Schwartz, tânărul ăsta are optsprezece sau douăzeci de ani; s-a întâmplat deci cu mult înaintea căsătoriei doamnei.

Observația, deși bine gândită, nu păru să liniștească tulburarea baroanei. La un semn al ei, Domergue deschise ușa. Totul era frumos și plăcut în această casă nouă, mai proaspătă decât un trandafir. Fiul casei nu ar fi putut fi mai bine găzduit decât Michel. Ca să nu vă plictisiți cu o descriere inutilă, închipuiți-vă apartamentul unui tânăr bărbat, puțin în dezordine, dar cochet și plăcut, Domergue intră primul, cu precauție, în vârful picioarelor, și se asigură că eroul nostru încă dormea. Doamna Schwartz aștepta afară. Bineînțeles, oricare ar fi fost motivul acestei vizite, intervenția în sine, atât de ciudată și deosebită față de preocupările unei doamne de rangul ei, era de-ajuns să justifice puternica emoție.

Să ne gândim la presupunerea lui Domergue. Oare doamna Schwartz venea aici ca să lămurească trecutul soțului ei? Aveau o căsătorie perfectă; dar dura de foarte mulți ani, și efuziunile sentimentale nu păreau să abunde dinspre partea doamnei Schwartz.

Și dacă Domergue se înșela, cine îi sugerase oare această eroare?

Domergue reveni lângă doamna Schwartz și pronunță abia șoptit:

— Doarme dus.

Doamna Schwartz intră, Michel dormea întins pe pat; buclele răvășite îi dădeau o frumusețe de femeie; era un copil frumos; viața de petreceri nebunești îi obosise figura, dar nu alterase expresia de candoare și vigoare specifice trăsăturilor lui.

Doamna Schwartz stătea în spatele lui Domergue, care ridica sfeșnicul în așa fel, încât lumina să cadă direct pe obrazul celui care dormea.

— După ce o să-l recunoașteți? Scrisoarea vă spune că există vreun medalion, vreun semn, ceva?

Cum doamna Schwartz nu răspundea, Domergue se întoarse și o văzu atât de schimbată, încât era să-i scape sfeșnicul din mână.

— Doamna nu se simte bine... încep eu.

Ea îl întrerupse cu un gest. Mâna arătă către sfeșnic, apoi spre ușă. Domergue îi dădu sfeșnicul și ieși.

Doamna Schwartz rămase singură cu Michel. Timp de câteva clipe, nemișcată, privi cu înflăcărare acea frunte albă, înconjurată de părul răvășit. Deodată pleoapele i se lăsară în jos, ca și cum erau a celui care dormea. S-ar fi spus că venise acolo să se stabilească ceva.

Michel se mișcă. Buzele lui întredeschise schițară un surâs vag. Baroana lăsă sfeșnicul jos, ca să-și domolească bătăile inimii. Apoi, de sub reverul rochiei luă acuarela decolorată cu portretul tânărului. Privi pe rând când pictura îngălbenită, când fața palidă a celui care dormea. S-ar fi spus că venise acolo ca să stabilească o identitate prin comparație.

Când luă din nou sfeșnicul, un suspin prelung îi săltă pieptul și, ajungând lângă ușă, se întoarse să mai contemple o dată, printre lacrimi, surâsul tânărului care dormea.

Când reveni în apartamentul ei, se simțea zdrobită; un gând grav părea că o absoarbe cu totul. La început Domergue crezu că baroana e leșinată, dar când o văzu că se așează, își dădu seama că era distrusă. Se gândea:

"De ce și-o fi făcând atâta sângeră rău pentru ceva care a fost înaintea căsătoriei? Ce, domnul baron era domnișoară?... Nici o piedică pentru aranjarea unui viitor. Doamna e bunătatea lumii. O să-i rostuiască pe amândoi, și pe el, și pe domnișoara Edmée. Ce menaj mic și drăguț!"

Descoperise oare doamna Schwartz semnul sau medalionul prețios? Domergue nu putu să afle niciodată.

Fu trimis pur și simplu la culcare, ca și cum nimic dramatic nu s-ar fi în timpuri at în noaptea aceea.

Doamna Schwartz rămase așa până la ziuă. Uneori surâdea, și frumoșii ei ochi se umezeau. De două sau de trei ori numele contesei Corona veni pe buzele ei, alături de numele lui Michel.

Bineînțeles, acest nume o înfricoșa.

În momentul în care punea la loc miniatura în sertarul biroului ei, murmură:

"Va iubi... Poate chiar iubește..."

Cum toate lucrurile trebuie să aibă un sfârșit, chiar și învoirile de la ora 10, doamna Sicard, camerista, se întoarse în zori, aducând de la "nașa" ei un miros cinstit de țigară de foi.

A doua zi baroana se duse să viziteze castelul

Boisrenaud, pe care soțul ei voia să-l cumpere, și ca o mic-burgheză, luă trăsura de poșta de la Plat-d'Étain.

Văzu cu această ocazie pe omul căruia i se spunea Trei-Labe și i se păru ci avea făptură necunoscută o învăluia-cu o privire insistentă.

Baroana Schwartz nu avea încredere; minunata frumusețe a trăsăturilor îi trăda rareori gândurile. Fața ei rămânea ca de marmură.

Castelul Boisrenaud fu cumpărat.

Apoi, în casa Schwartz viața normală își relua cursul obișnuit. Totul se petrecea ca și mai înainte, atât în interior, cât și în afară, încât domnul Domergue ajunsese să se întrebe dacă visase evocarea semnelui și a medalionului. Povestea nu precizează nici măcar dacă fusese impusă demisia domnișoarei Mirabel.

În această casă exista totuși un element nou: se născuse pasiunea, în consecință și drama.

Primul rezultat al vizitei nocturne făcute de baroană micului protejat al soțului ei va părea straniu: primirea la o recepție a unei tinere femei fermecător de frumoasă, dar care nu se bucura de simpatia baroanei, contesa Corona, compatriota și puțin ruda ei prin acel bătrân venerabil, colonel Bozzo-Corona.

Contesa și baroana se apropiară cu un fel de curioasă amabilitate diplomatică. Păreau două forțe care se supraveghează reciproc.

Contesa, mult mai tânără decât baroana, era de o frumusețe îndrăzneată, ciudată și pe care cunoscătorii o atribuiau tipului corsican. Ochii ei cu priviri arzătoare și profunde erau renumiți. Unii găseau că sunt prea mari pentru paloarea delicată a trăsăturilor, cert este că se vorbea despre el.

Nu era o femeie în pas cu moda, pentru că nu se expunea, iar moda cere acest lucru fără încetare. Moda însă se preocupă de ea.

Se vorbea că este bogată. Numele ei era sonor. Trăia despărțită de soț, un om de viață și de aventuri despre care se spunea că decăzut, fără însă ca cineva să poată preciza natura decăderii lui.

Contesa Corona nu ieșea în lume, iar colonelul Bozzo-Corona, filantrop distins — după cum opinau toate jurnalele și a cărui casa mare, boierească, situată în strada Thérèse, putea trece drept un arsenal de fapte bune — era bunicul ei.

Baronul Schwartz avea legături de afaceri cu colonelul, iar omul de încredere al acestuia era domnul Lecoq. Lucrurile, la Paris, iau uneori întorsături stranii. Se vorbea cu voce tare despre coloritul Bozzo-Corona: presa îi aducea zilnic elogiile care semănau cu anunțurile plătite de unele firme de medicamente. Era bătrân ca Matusalem și aceasta făcea să-i crească faima. Totuși, în jurul gloriei lui caritabile planau unele vagi îndoieli.

În Corsica poseda bunuri considerabile, situate în apropiere de Sartène, moștenite de la soția lui, moartă de mai bine de o jumătate de secol. Stima, într-un fel oficială, cu care Parisul îl înconjură pe acest nonagenar și îndoielile bizare, fără consistență sau temeii, care îl atacau pe ocolite o atingeau și pe fermecătoarea contesă Corona. Ea făcea parte din acea categorie de femei cărora misterul le dă un farmec în plus. Nici un glas nu se ridicase vreodată să o acuze pe ea, dar se părea că se găseau destui entuziaști care ar fi dorit să o apere. Când se vorbea de ea, se evidenția cu un fel de afectare autenticitatea averii și poziția socială.

Atunci se părea că fiecare răspundea calomniilor picate ca din cer.

Domnul Lecoq avea față de contesa Corona acea familiaritate părintească specifică notarilor și consilierilor marilor case. Ea îl întâmpină cu o blândețe rece, care masca destulă teamă și tot atâta ură.

O lună după vizita nocturnă pe care am povestit-o, casa Schwartz, în aparență liniștită, ar fi dezvăluit unui fin observator că între doamna Schwartz și frumosul nostru Michel era o prietenie platonicească, așa cum existase odinioară între paj și castelană. Ceva mai puternic și poate mai puțin virtuos îl atrăgea pe eroul nostru către contesa Corona, care era într-o inspirație fermecătoare. Edmée Leber pierdea sângele din obraji și se întrista. Romanul copilăresc de dragoste căruia i-am schițat naivul prolog, progresase pe îndelete. O singură flință îl intimidă pe Michel, și aceasta era Edmée. Dar el se putea înșela; mai precoce însă, și mai puțin comunicativă Edmée își dădea seama perfect de ceea ce se petrecea în sufletul ei.

Domnul Schwartz își întindea sfera afacerilor și câștiga o mulțime de bani. Schimbarea baroanei față de Michel nu îi scăpase neobservată. El căuta să descopere punctul slab pe unde să poată ținti o lovitură fără greș.

Îi trebui mult timp. Trecură câteva luni. Blanche

devenise o tânără domnișoară. Michel era liniștit, serios și ambițios, simptome alarmante pentru domnul Schwartz, pe care de o bucată de vreme totul îl alarma. Bietul om avea în jocul comercial un noroc nemaipomenit; și acesta îl înspăimânta.

Ce se petrecea totuși? De ani de zile îi imputa baroanei acea răceală față de Michel. Docilă, baroana îl privea acum pe favoritul lui cu mai multă bunăvoință. Unde și în ce consta răul?

Nu era de găsit nicăieri, dar incidentul Mirabel rămăsese ca un cui în mintea baronului; i se năzări că doamnă Schwartz se interpunea între capriciul năvalnic al lui Michel și frumoasa contesă Corona.

Într-o noapte, în timp ce baroana era la un bal, (încercăm o oarecare jenă să vă facem această mărturisire), domnul Schwartz introduse un străin în dormitorul ei. Domnul Lecoq avea multe talente, iar domnul Schwartz îi acorda această primejdioasă încredere pe care nu o acorzi unui om de lume. Vechiul voiajor al firmei "Berthier și Compania" valora mai mult decât un lăcătuș.

Sertarul din mijloc, sertarul biroului de scris, cel a cărui închizătoare își ascundea mica adâncitură în mijlocul unui buchet de pansele lucrate din ametiste și topaze, fu studiat cu artă, pipăit, tras, încercat. Domnul Lecoq adusese toate instrumentele necesare. Sertarul însă rezistă vitejește. Domnul Lecoq declară că broasca avea un cifru secret.

Aceste tentative obligă, cu atât mai mult, cu cât merită toată dezaprobarea. Gelozia timizilor este mai grea decât o boală.

Și, totuși, domnul Schwartz mai avea încă încredere. Bănuiala nu-și făcea loc decât în orele de proastă dispoziție și atunci devenea foarte curios.

Ciudat este faptul că paralel cu aceste frământări creșteau favorurile lui față de Michel.

Domnul Schwartz era un om abil. El avu o idee eficace, care în curând îi vindecă sufletul, inima și rațiunea. Această idee nu-i venise de curând; ea dăinuia de multă vreme, fără să și-o mărturisească. În clipa când i se clarifică în minte, făcu o seamă de extravagante, ca Arhimede când a ieșit din baie.

El intră pe neașteptate în camera soției sale și îi spuse:

— Căsătorim pe Blanche cu Michel. Afacere!

Era desigur o încercare, dar și un proiect serios în

același timp.

Domnul Schwartz întrebă pentru ce.

Frumoasa baroană își deschisese oare casa contesei Corona tocmai pentru acest lucru?

Fapt este că răspunsul fu servit chiar de contesa Corona.

O altă persoană suferea însă în tăcere mult mai mult chiar decât domnul baron. În virtutea nu se știe cărui pact resemnat vreodată, dar care totuși exista, Edmée Leber îl privea pe Michael ca pe un bun al ei. Și iată că Michel, sub privirile ei mirate, era hărțuit de trei femei: baroana, contesa, Blanche. La Edmée nu se gândise nimeni.

Rezultatul conflictului avu urmări violente. Michel exilat, trebui să părăsească casa Schwartz. Oamenii ca domnul baron nu sunt niște oameni răi; ei au chiar bunătatea lor relativă și rareori pot fi acuzați că fac rău din plăcere; dar, în ocaziile delicate, au abilitați nefaste. Expulzarea lui Michel se produse cu abilitate cu decență și cruzime. Lumea îl făcu vinovat și în unele momente fu chiar tentat să se acuze de nerecunoștință. Am întrebuițat cuvântul expulzare ca să spunem dintr-o dată adevărul crud; dar conform aparențelor, Michel era cel care îl părăsise pe domnul Schwartz și domnul Schwartz împinsese cavalerismul până la a nu-l acuza prea tare de ingratitudine.

Ba mai mult: în diverse ocazii, domnul Schwartz dădu mărturie în favoarea lui, în stilul acelor certificate în care stăpânii declară că nu au avut a se plânge de servitorii lor sub raportul onestității.

Cu astfel de certificate greu se mai găsește un loc. Pentru ființa militantă, căreia domnul Schwartz îi era cel mai frumos ornament, Michel putea fi socotit un tânăr pierdut.

O voce necunoscută, publicitate surdă, șoptise pe la urechile oamenilor de afaceri această misterioasă frază:

— Ceva a fost...

Cronica Bursei încercase un început de roman în care frumoasa doamnă Schwartz juca un rol îndatoritor; dar, fără să nege posibilitatea faptului, puternicii Bursei mențineau axioma: "Ceva a fost..."

Părerea domnului Lecoq fu că "Michel era ruinat". Și în Franța domnul Lecoq se pricepea în privința aceasta ca nimeni altul.

Acum toată lumea știe tot, chiar mult mai mult decât nefericiții care își tocesc pana. Frumoșii tineri care servesc doamnele, prin magazinele de noutăți știu tot ce trebuie ca să își dea seama ce înseamnă lumea bună.

Balzac pierduse nădejdea să afle vreodată secretul acestei enigme, dar pe timpul lui Balzac se creau capodopere. Aceasta îndemna la modestie. Astăzi, oricine a învățat să silabisească poate să urmeze un curs de lume bună după acele tratate, ușoare, elegante, gingașe, delicate, curgătoare și foarte bine aduse din condei, scrise eu cele mai strălucitoare pene de papagal de către nobili seniori care au binevoit să fie oameni de litere, dar care, evident, aparțin lumii foarte bune.

Deci, lumea bună, fiind — slavă Domnului! — la îndemâna tuturor, ar fi de prisos, ca să nu spun că ar fi deplasat, să mai dăm noi alte definiții. De altfel, nu edităm o operă de analiză științifică; aici este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, de o melodramă a bunei-credințe.

Lumea bună este deci ceea ce știți, așa cum au avut cronicarii amabilitatea să v-o zugrăvească. *Evanghelia* nu are nici ea o autenticitate mai gravă decât almanahurile acestor fericiți nimicuri. Vă plac fotografiile? Eu, spre exemplu, am strâns toată lumea bună, cronicari și ducese, într-o casă de carton, pe care o populez cu sacrificii. Fiecare persoană din lumea bună mă costă 50 de centime; nu mi-e rușine să-mi cheltuiesc astfel economiile.

În fond, lumea bună nu are ce căuta în această poveste de tâlhari, istorisită cinstit, și pe îndelete, fără vreo predică nobilă și nici în argou. Până în prezent, nu există nici noroi, nici blazoane, cu toate că în adevărata filozofie a melodramei, unul este destinat să-l împrăște, pe celălalt. Mă tem să nu fi comis vreo platitudine neinsultând, pe parcurs, nici o catedrală, nici un palat. Și nici n-am știut să plasez în timp pe acel judecător de instrucție, morocănos și gălbejit, care ascunde sub HAINA NEAGRĂ un întreg arsenal al pasiunilor vitriolice.

Fără să vreau, am scăpat acest cuvânt și îmi pare rău — Hainele-Negre! Ce titlu grozav! Amenințări! Făgăduieli! Tot veninul care îi îngălbenește pe cei mici, toată violența care îi îmbogățește pe cei mari! Eterna bătălie, războiul social, *Iliada* viciului îmbrăcat în alb, îmbuibat, sătul, mulțumit, asaltat de

o mie de virtuți sărmâne, virtuți firave, înfometate, dușmănoase și tinzând, așa cum e și normal, să urce, să se îmbrace, să mănânce pentru a deveni la rândul lor, vicii, căci, în definitiv, toți oamenii sunt frați!

Hainele-Negre! Monștrii! Am cunoscut în 1848 pe unii dintre ei, care, de rușine și de teamă, au îmbrăcat veșminte obișnuite, într-atât îi îngrozea nelegiuirea acestui frac odios. Nu-l mai vedeai nici la viconți, nici la oameni de litere, nici la cei de bursă. Cizmarul meu a scăpat de frac dându-i-l unui marchiz nesolvabil.

Hainele-Negre! Gândiți-vă câți le poartă în acele caverne: la palat, la biserică, la tribunalul de comerț, la Consiliul de Stat! Pentru criminalul onest, pe care imperfecțiunile societății noastre l-a făcut să fure sau să înjunghie, ele sunt livrea ticăloșiei.

Preoți, magistrați, bancheri, avocați, curteni, călugărițe, portărei, academicieni, deputați, mișiți clandestini, toți sunt îmbrăcați în negru. Chiar mareșalii Franței își părăsesc fireturile și broderiile pentru a se amesteca în viața obișnuită. Culoarea neagră, se poate spune că este, în secolul al XIX-lea, un înveliș care maschează toată puterea, toată nobilimea, toate ambițiile, toate cuceririle, toate succesele, toată gloria.

Așa încât, pentru a porni lupta, simplul militant își va pune de îndată această uniformă misterioasă, pe care și învinșii o îmbracă pentru a-și ascunde înfrângerea.

Ce titlu! Gândiți-vă doar și socotiți! De o parte, toți fericiții, ai căror regat ține de lumea aceasta, iar de cealaltă parte, toți nenorociții, care așteaptă, care invidiază, care speră. Nu există șovăială. Fericiții formează o infimă minoritate; o librărie serioasă trebuie să ofere un subiect ales care să fie devorat de marea masă a cititorilor pe nerăsuflăte. Astfel se obține un dublu avantaj: pe de o parte, scriitorul devine generos, pe de alta, grăbește vânzarea.

Se știe bine ce pledoarii cavalierești și dezinteresate stârnește acest cuvânt magic: *vânzarea!*

Dar dacă, din acest punct de vedere, subiectul pare prea vast, prea confuz, sau poate prea riscant, ce ați spune de o altă variantă: mizeria, ascunsă sub faldurile eleganței? Haina-Neagră, deci, luată ca dominoul purtat la balurile mascate, sub care se deghizează uneori bătrânețea, sau gelozia, sau răzbunarea?

Subiectul e banal, și vechi ca încetinita literatură de pe vremui, îl întâlnești la tot pasul, însă romancierilor de duzină

le plac asemenea naivității meschine. Dar, ce-are-a face? O grămadă de bănuți de zece centime face cât o bucată de aur! Existența se câștigă și în minele de cupru, iar împăratul Vespasian, a rezolvat cu un cuvânt sublim^[60] toată filozofia rafinamentului monetar.

Ei bine, nimic din toate acestea! În locul tuturor acestor povești, noi nu avem în sac decât o biată biografie a unui hoț, care nu avea nici vreun plan de reorganizare socială, care nu era nici măcar predicator!

Fără să cădem în ridicol cu dizertații despre "lumea bună", putem foarte bine spune că la Paris lumea bună este o expresie total relativă. Fiecare își are lumea lui bună, și nimeni nu poate nega că în acest mic apartament al Senei, punct aproape neobservat pe hartă, exista categorii fără număr de lume bună, care, puse una lângă alta sau suprapuse, urmează cu fidelitate, de la prima până la ultima treaptă, ascensiunea însăși a scării sociale. Pentru publicul cinstit al teatrului "Gaîté", ducii, primarii și fabricanții de vată sunt exact în aceeași categorie: au trăsură; publicul de la "Gymnase", însă, înaintând prin eliminare, îl scot pe fabricant și pe primar și pun în loc pe bancherul milionar, cu agentul de schimb, amândoi fiind, după părerea lui, niște aristocrați foarte plăcuți.

După cercetări temeinice, pot afirma că este cu neputință să se determine în Parisul burghez două categorii mai nimerit alese ca acestea: amatorii teatrului "Gaîté", de o parte, și amatorii teatrului "Gymnase", de alta; sunt absolut două concepții. "Gaîté" își întinde tentaculele până la Porte Saint-Martin, trecând prin "Théâtre Lyrique"; "Gymnase" cuprinde "Opéra Comique" și "Téâtre Français", acea remarcabilă ruină care, din când în când, bântuită de schimbătoare fantezii, încearcă să se evidențieze prin cârciumile de mahala.

Dacă acceptăm aceste două trepte, cea de a treia, cea mai grozavă, va fi Opera. Clica bogată și mondenă aici începe. După ce răscolești puțin și dai la o parte vârfurile, găsești devotații teatrului "Les Bouffes" Aceștia sunt burghezia nobilă, fie din naștere, fie prin avere, fie prin talent, fie prin vanitate; din aceste patru categorii, vanitatea nu e totuși cea mai puțin fecundă.

Nimeni nu se mai înșală în acest climat. Lumea bună este acolo foarte aproape: alături, deasupra, într-un cuvânt, o vezi; pătrunzi în ea trecând doar piciorul pe deasupra nu știu

cărei balustrade imaginare.

Privești cu ironie toate categoriile lumii bune, care au rămas mai jos, și sunt cu miile.

Mai sus, trebuie să avem grijă de ameteală, căci scara se îngustează și noi ne și aflăm atât de aproape de caldarâm! Deasupra, adevărata lume bună se agită, râde, privește cum se dansează, ascultă cum cântă, face curte, conspiră, pune ceva la cale, dărmă, joacă, veghează, discreditează, mângâie și mușcă, mereu cu privirile mai sus!

Spre ce se uită?

Spre lumea bună, pe cuvânt!

Ce! O altă lume bună?

Bineînțeles!

Și mai sus?

Mereu mai sus.

Dar în această lume bună, de mai sus, ce se întâmplă?

Aceeași poveste.

Se privește în sus?

Din ce în ce mai sus.

Și cei la care te uiți?

Își sucesc gâtul.

Ca să facă ce?

Să privească în sus.

Și sus ce văd?

Lumea bună.

Numai că totul are un sfârșit. Există oameni care au ajuns la culmile Chimborazo^[61] și Himalaya^[62]. Capătul lumii bune are două vârfuri. Unul duce spre palat, celălalt spre saloanele literare.

Dar noi nu avem ce face cu aceste culmi, Schwartzii au nivelul lor precis, la jumătate de drum de aceste piscuri orbitoare.

Doamna Schwartz era deasupra lumii ei bune. Avea perioade de ambiții arzătoare, ca însăși natura ei. O apuca deodată dorința entuziastă de strălucire, de zgomot, de bucurie. Pentru ca apoi să cadă într-o indiferență totală. În schimb, domnul Schwartz avea dorințe mai puțin înfocate, dar aceleași tot timpul.

Ceea ce am încercat să relatăm a fost pentru a explica poziția contesei Corona în casa Schwartz. Între ea și baroană nu exista nici un fel simpatie aparentă; sentimentele uneia față de cealaltă păreau mai degrabă aversiune. Cu excepția câtorva case neidentificate în acea scară a lumii bune, o

femeie nu pătrunde nicăieri decât prin femei; deci contesa era aici prin doamna Schwartz. Vârsta lui Blanche și completa abdicare a domnului baron în fața soției sale când era vorba de mondenități nu puteau fi decât o dovadă în acest sens.

Un pretext, dacă nu un motiv, încolțea în mintea celor care aveau destul timp liber pentru a căuta o explicație în altă parte decât că ar fi din aceeași regiune a țării, sau că ar fi rude îndepărtate contesa Corona, ca nivel social, era peste și totodată sub cel al Schwartzilor. Îi atârna de picior acea ghiulea a misterului; bineînțeles îi împiedica zborul, dar, în ciuda acestei greutăți, picioarele ei atingeau trepte pe care baroana nici nu le-ar fi ajuns, chiar dacă s-ar fi săltat pe vinuri sau ar fi întins brațele. Și aceasta, dincolo de vârful unde scara se bifurcă – spre Curte și spre saloanele literare.

Contesa Corona era primită și chiar bine primită în numeroasa familie a mareșalului, ale cărui rubedenii erau de la Curte; ea îi frecventa în același timp și pe cei din familia Savoie-Boisbriant, care țineau frâiele în foburgul Saint-Germain. Erau două chei puternice pentru a deschide ușile casei Schwartz.

Dar pentru ce îi trebuiau contesei aceste chei? Care să fi fost motivul? Ce o atrăgea spre această casă Schwartz, unde nu avea nimic de câștigat?

Copiii au uneori un fler deosebit. Blanche, când era mică, spunea că fermecătoarea contesă, care o copleșea cu mângâieri și jucării, i se părea a fi o pisică pândind un șoarece.

După plecarea lui Michel, casa Schwartz rămase o clipă dezorientată. Ceva lipsea, mai cu seamă baronului, care era un om cu tabieturi. Cu timpul, însă, totul intră în ritmul obișnuit, cel puțin în aparență, căci, în fond, liniștea interioară era lipsită de viață. Domnul Schwartz avea aceeași preocupare constantă: organiza intens spionajul în jurul soției sale, iar aceasta simțea că este supravegheată.

Pe vremea aceea domnul Lecoq intră mai mult în intimitatea casei. Numai că, abil și îndemânatic, atitudinea lui era la fel de binevoitoare atât față de domnul, cât și față de doamna Schwartz, așa încât nimeni nu ar fi putut spune pe care din doi îl servea mai bine. Contesa Corona nu servea nici pe unul, nici pe celălalt, și, totuși, și ea avea ochi de linx.

Michel se refugiase la etajul al patrulea din strada Notre-Dame de Nazareth. Se adunaseră trei prieteni într-o situație asemănătoare, așteptând să le obosească soarta potrivnică și

nesperând decât puțină fericire pentru a-i ului pe contemporanii lor. Cei doi prieteni ai lui Michel erau poeți, și ei înlăturați din casa Schwartz, unde nu fusese admisă în materie de poezie decât minora producție a lui Savinien Larcin și industria lui Sensitive. Dar sub soarele artei este loc pentru toți; plini de încredere, cei doi tineri dezertaseră din birourile Schwartz pentru a se îndrepta împreună spre nemurire. Nici Michel nu avea ambiții mai prejos decât prietenii lui. Își împărțeau lumea între ei. Până atunci, nimic din ceea ce își doriseră nu le îmbogățea mansardă, însă aveau tinerețea și speranța care le menținea entuziasmul.

Într-o dimineață, Domergue, profitând de absența doamnei Sicard, pătrunse în apartamentul baroanei și îi spuse:

— Persoana a pierdut ieri la ruletă trei mii de franci. Asta are să se sfârșească rău. Îi datorează lui Dumnezeu și sfinților lui. Nu pe doamna o privește povestea asta, ci pe domnul; dar doamna este atât de bună!...

Domergue continua să aibă slăbiciune pentru Michel. Se interesa de el din proprie inițiativă și nu se îndoia cătuși de puțin de serviciul pe care i-l făcea astfel baroanei.

Doamna Schwartz, în toaletă de bal — căci nu-și alegea orele de libertate — urcă în seara aceea cele patru etaje ale locuinței lui Michel. Prezența ei nu stârni deloc senzație în loja portarului Rabot, căci domnul Lecoq primea destule elegante și chiar fusese văzută o tânără doamnă din cea mai aleasă societate — după spusele bătrânei Rabot — urcând până la locuința neîngrijită a lui Trei-Labe. În definitiv, prietenii noștri Échalot și Similor nu se înșelau: această casă a Domnului era plină de mistere ferite de ochii lumii.

Cu câteva săptămâni înainte, doamna Leber și fiica ei Edmée, cărându-și umilul lor mobilier, se instalaseră într-un mic apartament de cealaltă parte a curții. Era un proiect costisitor, jinduit de multă vreme, căci de multă vreme și doamna Leber îl privea pe Michel că logodnicul fiicei ei. Însă de atunci, de când se înfiripase mult îndrăgitul proiect și până în prezent, se petrecuseră o mulțime de lucruri, și în prima seară când Edmée se așezase la fereastră ca să pândească locuința lui Michel, bieții ei ochi plânseseră. Michel nu se întorsese toată noaptea și Edmée nu-l văzuse toată săptămâna.

Ce făcea el departe de ea? Romanul iubirii copilărești, căruia îi cunoaștem primul capitol, se reluase la vârsta la

care intervine rațiunea Edmée avea dreptate. Unde era rivala care îi fură inima și însăși viața ei? Dacă s-ar întoarce, se gândea ea, și dacă ar ști că sunt aici, atât de aproape, nu ar mai îndrăzni...

În seara despre care vorbim, Edmée, palidă și tristă stătea la postul ei, îndărătul perdelelor de percal. Deodată tresări de bucurie: camera lui Michel se luminase.

Fiul risipitor se întorsese.

Cei doi prieteni care locuiau alături de el lucrau. Mereu lucrau. Michel intră repede. Îi văzu cum își luară numaidecât pălăriile și ieșiră.

Părea că Michel îi expediase.

Rămas singur, el închise fereastra fără să arunce măcar o privire către cea a lui Edmée. Trase apoi cu grijă perdelele.

Bucuria biete fete fusese scurtă.

După câteva minute, prin perdele văzu o umbră. Nu era umbra lui Michel. Edmée își duse mâinile la inimă și căzu pe un scaun. În camera lui Michel era o femeie.

Edmée simți că leșină și închise ochii. Când îi deschise din nou, nu se mai vedea nimic decât perdeaua albă. Visase oare? Și-ar fi dat jumătate din sângele care îi curgea prin vine ca să creadă acest lucru.

Vru să se convingă. Doamna Leber adormise, obosită de treburile de peste zi. Edmée coborî, traversă curtea și se furișă pe scara care ducea la locuința lui Michel fără să fie văzută de nimeni.

Îi bătea inima: se simțea slăbită și zdrobită. Se temea să nu moară înainte de a fi văzut ceea ce voia să vadă.

Scara nu era luminată decât la etajul unde locuia domnul Lecoq.

Îi trebui mult efort ca să ajungă la palierul lui Michel. Era întuneric. Se auziră voci de cealaltă parte a ușii; o dungă luminoasă marca pragul.

Vocea femeii se auzi spunând:

— Este un secret de viață și de moarte. Nimeni nu trebuie să știe că te iubesc.

— Voi găsi o parolă, răspunse Michel. Uitați, să zicem așa: când cineva va veni din partea mea, valetul dumneavoastră va fi întrebat: "Se va lumina de ziuă mâine?"

Edmée simți că moare și începu să coboare cu pas șovăielnic.

În timp ce cobora, ușa lui Trei-Labe, estropiatul de la Plat-d'Étain, aflată de cealaltă parte a palierului, se deschise.

Edmée auzi fășăitul unei rochii de mătase. În umbră se strecură o femeie: Edmée o bănuie elegantă și tânără.

Noua-venită, crezându-se singură pe scară, se opri chiar în fața ușii lui Michel și puse urechea la broască. Ascultă astfel un timp, apoi, brusc, bătu puternic.

Ușa se deschise; o altă femeie, cea căreia Edmée îi văzuse umbra profilată pe perdele, ieși ca o furtună.

În prag se ciocni de necunoscută care avu un râs sec și batjocoritor.

Apoi, în întuneric, se împiedică de prima treaptă a scării. Edmée fugea la întâmplare, rușinată de acest spionaj. Simți o izbitură. Două țipete ieșiră deodată, provocate parcă de o durere fizică. Edmée se simți trasă violent de păr. Își duse mâna la cap și mâna întâlni ceva care se prinsese în buclele ei în momentul când se ciocnise:

Acel ceva era un cerceș care se smulsese din ureche; durerea pricinuită trebuie să fi fost destul de puternică; așa se explica țipătul acelei persoane.

Edmée se trezi singură pe scară. Cele două femei necunoscute dispăruseră ca prin farmec.

După ce ajunsese în camera ei, Edmée privi mult timp cerceșul. Era un diamant de o rară frumusețe, pe a cărui montură rămăseseră urme de sânge.

Chiar în noaptea aceea Edmée se îmbolnăvi, cuprinsă de o febră vecină cu moartea.

Persoana căreia îi aparținea cerceșul smuls nu veni niciodată să-l reclame.

Capitolul XVI - Orgie literară

Degeaba se vorbește cu ușurință despre mansardă, ea continuă să-și facă datoria, adăpostind ici și colo frumusețea, îndrăzneala și geniul. Cunosce oameni care nu pot privi fără un vag surâs înduioșat spre micile ferestre deschise sub acoperișuri. Ele domină Parisul: mansarda e un simbol, o prevestire.

Bineînțeles, nu e neapărată nevoie ca o celebritate să fi plătit o chirie de 18 franci pe lună pe vremea când avea 20 de ani. S-au văzut oameni celebri care au stat bine de la început,

dar aceștia sunt excepții. Să nu aveți nici dispreț, nici teamă, zâmbiți-i mansardei pe care poeții au cântat-o, și dacă privind pe jos vedeți vreun chip melancolic coborându-și privirea visătoare asupra mulțimii, înălțați o rugăciune către Dumnezeuul care îi ocrotește pe copii. Cele mai minunate fructe cad, se spune, din vârful pomului; aceste fructe care se coc în vârfurile pădurii pariziene fac nu o dată desfătarea lumii întregi.

Camera vecină cu a lui Michel, eroul nostru, era tot o mansardă. Înăuntru se vedeau două paturi mici de lemn, o masă, șase scaune, un scrin încăpător, care mai păstra pe alocuri câteva vestigii din placajul de lemn de trandafir, două șifoniere, unul lângă altul, și o tărtăcuță în loc de pendulă, în mijlocul șemineului. Câteva lucruri de îmbrăcăminte atârnav prin cuie. Nu erau costume elegante.

Pe masă, o trusă de scris, pipe și două pahare lângă o sticlă plină cu apă. O singură feștilă lumina sobru acest ospăț al inteligenței. Nici poleire pe lambriuri, nici zugrăveala prețioasă pe tavan, nici covor turcesc pe pardoseala rece și o totală lipsă de catifele, care ar fi putut drapa cu superbe falduri paturile sau ferestrele.

În acest decor simplu și pe care un teatru l-ar fi montat, fără cheltuieli ruinătoare, imaginați-vă doi tineri. Parizieni amândoi, bineînțeles, cu toate că se născuseră pe malurile râului Orne: nu există parizieni din Paris; doi poeți, doi aleși ai viitorului. Unul, îmbrăcat cu o cochetărie masculină poartă direct peste chiloți un halat din cașmir imprimat, care nici nu-și mai aduce aminte de când nu mai fusese acceptabil; al doilea poartă o cămașă colorată pe deasupra pantalonilor, încins cu o eșarfă cu ciucuri de fir argintiu, relicvă de bal mascat, care îi servea drept cingătoare.

Primul tânăr, 20 de ani, păr blond, mătăsos și fin, trăsături delicate, puțin efeminate, dar foarte frumos modelate, palid, ochi mari, albaștri, pătrunzători, dar și visători. Pipă de spumă de mare.

Cel de-al doilea, pipă de porțelan, păr castaniu cu reflexe cenușii, ușor ondulat, cap rotund, gât robust și scurt, nas în vânt, ochi vioi, gură ingenuă, 22 ani, barbă à la Périnet-Leclerc care nu-i stă bine. Îl cheamă Etienne. Pe primul îl cheamă Maurice și mustața în devenire îl prinde de minune.

Etienne și Maurice formează un cuplu ca Échalot și Similor. Melodrama, flagel al Parisului, îi frământa tot atât de crunt ca și pe cei doi protectori ai lui Saladin, dar într-altfel.

Ei sunt un fel de păsări de un ordin superior, care se hrănesc cu insecte zburătoare; ei au cinstea să fie autori în devenire și își pun imaginația la treabă ca să descopere una din acele mașinării nevinovate, răsucite, înșurubate, muncite, care îi fac și pe sălbaticii cei mai civilizați din Univers să plângă cu sughițuri în fiecare seară la piața de desfacere a emoțiilor cârpice.

Ah! Este o meserie grea, mai grea decât a jandarmului! Dar în felul lor, au spirit, multă memorie și cât trebuie bunăsimț; cu aceasta se ajunge departe în teatru, iar ideea nefastă de a scrie în franceză nu face să li se pună de-a curmezișul drumului.

Singura ușă care dădea spre camera lui Michel era vopsită în cafeniu-închis, servindu-le astfel drept tablă de scris. Se putea citi pe ea, caligrafiat cu cretă, acest titlu bătător la ochi al capodoperei în lucru:

HAINELE NEGRE

și dedesubt:

Personajele piesei

- Olympe Verdier, mare cochetă, 35 de ani
- Sophie, îndrăgostită, 18 ani
- Marchiza Gitana, rol de elegantă, vârsta la alegere
- Albă ingenuă, 15–16 ani, fiica lui Olympe Verdier
- Haina-Neagră (pentru Melingue).
- Verdier, parvenit milionar, soțul lui Olympe, accent din

Alsacia

– Domnul Médoc (Vidocq prelucrat), mare rol de genul foarte curios

- Édouard (și atât), rol june-prim, de la 20–25 de ani
- Comici

E mare lucru să ai un titlu și personajele piesei. Restul vine, dacă vrea Dumnezeu.

În momentul în care ne luăm libertatea să pătrundem în acest sanctuar, cei doi autori erau pradă unei însuflețiri febrile, datorită mai degrabă pasiunii sacre pentru artă decât conținutului carafei de pe biroul lor. Discutau tare și hotărât; un profan s-ar fi putut teme de o catastrofă.

— E grotesc! spuse Maurice, cel mai drăguț dintre cei doi.

— Cum grotesc?

— Grotesc din cap până-n picioare! Mențin cuvântul!

— Îți spun eu, izbucni Etienne, punându-și mâinile în părul creț, că toată piesă aici e! Bine consolidată! Un monument de piesă! O catedrală!

Maurice ridică din umeri murmurând:

— Te pricepi tu...

Atunci Etienne își ridică piciorul drept cu o energie furioasă, dar numai ca să și-l așeze comod pe masă, între ustensilele de scris și sticla de apă.

— Pe cuvântul meu, reluă el cu un ton de compasiune, mă distrezi grozav cu aerele tale de maestru... Știi tu mai mult decât mine?

— Te cred, puștiule!

— Unde-i fi-nvățat tu meseria?!

— Nu la aceeași școală cu tine, asta e sigur! Tu nu vezi decât schema...

— Și tu, tu nu vezi absolut nimic!

După ce vorbise astfel, Etienne scoase un strigăt și sări în picioare, de parcă dintr-o dată l-ar fi înjunghiat scaunul.

— O idee! izbucni el, avântându-și părul creț spre spate.

Maurice făcu un efort să-și ascundă nerăbdarea, dar în această luptă de copii sunt întotdeauna învinși de curiozitate:

— Să vedem ideea! spuse el din vârful buzelor roz că ale unei fete.

Etienne avea un aer inspirat:

— Să facem ca Sophie să fie sora lui Édouard! decretă el grav. Apoi, corectându-se cu impetuositate: Să facem mai bine, căci ideile îmi clocotesc în cap... să facem ca Édouard să fie băiatul lui Olympe Verdier!

— Olympe nu are vârstă, obiectă Maurice.

— Mai las-o! Gândește-te la doamnă Schwartz! Ai văzut tu multe femei de douăzeci și cinci de ani care să arate mai tinere ca ea?... Și totuși...

— Ascultă! îl întrerupse Maurice, care luă un aer profund. Arta nu e acolo, băiatule. Și atâta timp cât vei face abstracție de artă...

— De unde iei tu arta? răcni Etienne înfuriat.

— Din natură.

— Ai din ce să mănânci mâine?

— Nu e vorba de asta...

— Ei, fir-ar să fie! Atunci despre ce e vorba? Aș vrea să te înăbușească arta ta!

— Înăbuşe! îl corectă Maurice.

— Înăbuşe, dacă vrei tu, sămânţă de academician!... Vrei Să faci o dramă, da, sau nu?

Maurice îşi luă paharul şi îl legănă cu graţie, ca şi cum ar fi fost plin de şampanie.

— Eu vreau gloria, replică el, inspirat la rândul lui. Gloria, minunata ghirlandă cu care să încununez fruntea verişoarei mele Blanche. Vreau aplauzele lumii întregi pentru ca ea să le audă. Vreau toţi laurii pământului ca să îi aştern în calea ei. Victoria, auzi tu, ca să o pun la picioarele ei! Eu nu sunt poet ca să mă aflu în treabă, şi cu atât mai puţin să atrag câţiva ludovici de aur în punga mea goală. Ce nevoie am eu de aur? Eu trăiesc din tinereţe şi din dragoste. Eu sunt poet pentru ca să iubesc şi să fiu iubit, poet ca să exalt cultul meu, poet pentru a proslăvi idolul meu adorat!

— Crezi tu că e de răs! îl întrerupse Etienne. Dar o tiradă ca asta, la o adică, ar ridica sala în picioare!... Potoliţi galeria...

— Am să fac douăzeci de tirade din astea pe zi, spuse de sus Maurice. Am să fac o sută, dacă vrei...

— Fă o mie şi du-te la culcare, trombonistule... Avem potcoavele şi ne lipseşte calul... Ei, drăcia dracului!

— Animal vulgar! spuse Maurice cu o inexprimabilă mutră de dispreţ.

— Mă, jumătate de ciupercă! răspunse Etienne. Întoarce-te la colegiu, să câştigi toată viaţa premiul întâi la "discurs francez". Eu, unui, văd totul în scenă. Drama vrea să însemne acţiune: ne cunoaştem meseria. Lasă-mă să acţionez, ca să ai motiv să trăncăneşti. În fond, ceea ce ne lipseşte este o situaţie tare, serioasă, esenţială...

— Ce înseamnă o situaţie? întrebă Maurice.

— Este... stai puţin...

— Habar n-ai!

— Ba da! Imaginează-ţi pe Sophie îndrăgostită până peste cap de Édouard şi aflând pe neaşteptate că e sora lui... Ai?

— Scârţ!

— Uite o situaţie!

— Dar un pumn în ochi, ce zici, e o situaţie?

— Bravo! Pentru prima oară în viaţă ai înţeles şi tu! Da, idiotule, un pumn în ochi e o situaţie... şi o situaţie e un pumn...

— În ochi... Eu neg asta... O situaţie este lupta

întâmplărilor împotriva personajelor.

— Când nemuritorul Shakespeare pune în scenă...

— Mă plictisești!

— Fă să se răstoarne o trăsură la momentul potrivit, bine nimerit cu pricepere...

— Doamne, ai milă!

— Atunci să începem o comedie, din moment ce ești obsedat de aparențe, încă nu s-a pus în scenă marea piesă premiată la vreun concurs. Elev bun, burdușit de speranțe, orgoliul unchilor lui, exemplu al cartierului său, condamnat să traducă până la moarte în patos înflăcărat frumusețile faimosului său discurs latin...

Frumoasa gură a lui Maurice se deschise larg, ca un cuptor, într-un căscat de temut.

— Noi n-o să facem niciodată nimic împreună, spuse el. Eu nu sunt poet, și tu nu ești decât un măscărici!

— Mulțumesc, răspunse Etienne. Traducere liberă: domnul Etienne Roland nu poate mare lucru, și domnul Maurice Schwartz nu poate absolut nimic. Adjudecat!

Încă un Schwartz, o, cititorule, ce familie!

Maurice se plimba cu pași mari, drapându-și cutele în dezordine ale bietului său halat.

— E un semn al vremurilor, scandă el cu gravitate; vocațiile se pierd. Tu ai fi fost un mare îngâmfat secretar de notar; eu aș fi strălucit la agentul de schimb. Noi stăteam foarte bine în casa domnului Schwartz, care ne-ar fi făcut la amândoi o situație datorită părinților noștri; el o voia: o situație, era vorba lui. Dar noi, mai deștepți! Preferăm să murim de neputință și de foame.

— Iată piesa noastră, zău! strigă Etienne cu cel mai aprins entuziasm. Tu ai o întreagă ascendență a geniului, fără să bănuiești măcar! De altfel așa sunt inventatorii! Gândește-te la Salomon de Caus, care a descoperit aburul privindu-și ceainicul fierbând! *Două vocații rătăcite*, ce zici? Ce titlu! Și înăuntru, toată viața modernă! Édouard ne-ar putea servi e clar. Și Sophie, și Olympe Verdier! Să nu pierdem tipurile noastre, drace! Baronul Verdier ar fi superb în piesă! Și domnul Médoc! Și marchiza Gitana! La deznodământ, toți notarii ar fi poeți, și toți poeții ar fi notari. Aprinde!

Și apucând cu un gest nervos pipa de porțelan, o îndesă cu putere:

— Eu înțeleg inconsecvențele lui Arhimedee, trase el concluzia. Când nu străbați străzile Syracusei în costum de

baie, nu ești demn să ai o idee de succes!

Maurice se opri în fața lui, cu brațele încrucișate. Ochii mari albaștri, trădau că se gândea intens la ceva.

— La ce te gândești? întrebă Etienne.

Maurice nu răspunse.

— Strașnic lucru să prinzi inspirația! spuse Etienne. Văd drama prin căpățâna mea. Sumbă, grațioasă, emoționantă, e crudă... e superbă!

— Ascultă! zise încet Maurice. Nu există meserie proastă. Molière a făcut *Violențele*. Eu văd o piesă cu Arnal, Hyacinthe și Ravel... Grassot, mai curând! Toți patru... Aș da o buclă din părul meu să am o sticlă de șampanie!

Etienne se uita la el cu gura căscată.

— Cu toate că nu-ți cunosc încă ideea, spuse el, declar că ea îți face cinste! Patru comici! Bravo! În lipsă de șampanie, ne vom ameți spiritul nostru; toarnă!

— Uite! Era în *La Patrie*, jurnalul de seară. Un stimabil negustor, Grassot, primește o scrisoare de la corespondentul lui din Pondichéry, prin care îi anunță sosirea unui urangutan de cea mai bună rasă. Spaima cucoanelor; Grassot le liniștește prin considerații extrase din istoria științelor naturii: blândețea cunoscută a urangutanului etc., etc... Acesta, de altfel este domesticit. Scrisoarea are și un *post-scriptum*. În momentul în care Grassot se pregătește să citească post-scriptumul, ușa se deschise și un valet anunță că persoana așteptată din Pondichéry a sosit împreună cu educatorul lui. Răsetele doamnelor și domnișoarelor, la ideea educatorului urangutanului-mascul. "Poftește-i să urce", spune Grassot. Intrarea lui Hyacinthe, educator, și a lui Ravel, tânăr nabab care vine din Pondichéry să se căsătorească cu fata comerciantului... Mă rog, Ravel sau Arnal, dacă vrei. L-aș prefera pe Arnal.

— Ah, spuse Etienne înduioșat, i-ar sta bine totuși lui Ravel!

— O să discutăm asta.

— Prietenește, da, da. Principalul e că în sfârșit ai și tu o idee! Pe cuvânt, o vedeam mijind în căpățâna ta!

— Această căsătorie proiectată făcea obiectul post-scriptumului, continuă Maurice; nu a fost timp să fie citit post-scriptumul și fiecare îl uita cu desăvârșire, în emoția de netăgăduit a unei asemenea aventuri... asta se înțelege de la sine.

— Zău! aprobă Etienne. La Palais Royal!

— Arnal... sau Ravel trebuie să fie un tânăr foarte timid care nu îndrăznește să deschidă gura în fața doamnelor și care nu se mișcă decât la comanda lui Hyacinthe, educatorul lui...

— Ce mai rol pentru Hyacinthe!

— Și pentru Ravel... sau Arnal... ce mai rol! Curiozitatea și stupefacția familiei pariziene ajung la proporții de un comic nemaipomenit.

— Sunt uluiți!

— Grassot îi arată ghidului toată recunoștința pentru un asemenea dar.

— Văd sala în hohote!

— Mama se duce să cumpere pe ascuns un exemplar din Buffon, ca să se informeze despre animal.

— Fiecare repetă pe toate tonurile: cum seamănă cu un om!

— Povestea s-a împrăștiat... Servitorii știu că în casă e un urangutan!

— Cimpanzeul ăsta are cizme lăcuite!

— Poartă redingotă la modă!

— Ochelari verzi!

— Fumează!

— Joacă domino!

— Ciudat animal!

— Și foarte vioi!

— Domnișoara Célestine îl găsește grozav de frumos!

— Mătușa ei se teme de maimuțe, dar îl sărută...

— Se poate risca și o glumă mai liberă: are să se distreze cenzura.

— Frige!

— Serviți! Vi-l prezentăm!... Nu-i lipsește decât rezolvarea.

— Rezolvarea vine la deznodământ, deznodământul e în post-scriptum.

— Înțeles! Cinci sute de reprezentanții, fără premiul Academiei. Maurice, motanule, ne-ai salvat viața!

Maurice se așeză din nou și-și sprijini capul în mâini. Jubilând, Etienne căuta cuvinte, căuta artificii, căuta titlul. În culmea agitației lui, Maurice îl întrerupse spunând:

— E stupid!

— Ce spui? făcu Etienne.

— Tinerețe! Tinerețe! cântă Maurice. Floare a vieții! Parfum al cerului! Dumnezeu ni te dă nouă, iar noi te

coborâm la obscenitatea acestor vulgare orgii!

Capitolul XVII - Misterele colaborării

Etienne se uită la Maurice pe furiș.

— Ei, fir-ar să fie! bombăni el. Se schimbă vântul. Aversă de elegii!

— Aș prefera să mă fac vânzător de frânghii, urmă Maurice cu mâna pe inimă, decât să aștern pe hârtie primul cuvânt al unei asemenea necuviințe. O, visuri ale mele! Ce-ar spune Blanche?

— Ar râde...

— Nu vreau să râdă! Știi la ce mă gândesc? La un rol pentru Rachel: mama Machabeilor...

— Păi... făcu Etienne, lasă-mă să mă gândesc. Cu aproximație nu e chiar imposibil, cu toate că un rol de mamă...

Era un caracter de aur! Maurice reluă:

— Tragedie, nu! Mai degrabă o operă! Doamna Stolz ar fi nemaipomenită!

— Eu nu sunt tare la versuri, știi, insinuă ușor Etienne.

— Rossini nu mai scrie, oftă Maurice. Aș prefera Rossini... Ia uite! Mă apucă rușinea... Sunt un nimic și am pretenții de gigant.

— Bătrâne, spuse Etienne cu un aer evident de consolare, tu îți faci singur dreptate. În fond, nu ești mai prost decât altul. Ce-ți lipsește ție e bunul-simț. Dacă ai ști ce spui și ce faci...

— Blanche! cântă Maurice. Ce timp pierdut! Ca să ajung până la tine, trebuie ca fruntea să-mi fie acoperită de glorie...

— Pe ureche, ca să bată la ochi! îl îngână Etienne cam la capătul răbdării. Vezi tu, micule, eu am să-mi fac treburile singur, pentru teatrul "Gaîté", cu Francisque-Senior, Delaistre și doamna Abit. Tu ești un nimicitor. Cele mai bune lucruri se tocesc, cum le atingi.

— Mă gândeam chiar să înființez un mecanism, îl întrerupse Maurice foarte serios.

— Eu spun să topești, nu să inventezi... E de făcut o întreagă reformă amărâtei noastre limbi! Ea economisește timpurile verbelor, și asta favorizează în mod laș jocul de

cuvinte...

— De când am făcut eu planul unei noi gramatici...

— Ce zici că voiai să înființezi?

— Un jurnal.

— Am înțeles.

— Dar gramatica nu e nimic... Cu un dicționar serios, am câștiga sume nebunești!

— Să facem dicționarul cu plăcere!

— De o istorie a Franței în ordine alfabetică, ce-ai spune?

— Într-adevăr... oarecum...

— Mai întâi vreau însă să editez Cartea de aur a frumuseții, cu miniaturi de mână în text... trei mii de franci exemplarul... Gândește-te numai la o clientelă de cinci sute de femei la modă, ducese sau ticăloase, și fă și tu o socoteală! Trei milioane încasări!

— Mă interesează! Îmi convine!

— O lucrare care se adresează doar la o mie de pungi doldora e o afacere îndrăzneată, băiatule! Teatrul stoarce de la toată lumea: aici e izvorul de îmbogățire! Atenție!

Și răsturnându-se pe scaun, Maurice își înfundă mâinile în buzunare.

— Prezent! răspunse Etienne, salutând militărește. Antractul^[63] s-a sfârșit; să ne întoarcem deci la teatru.

— Nu-mi dau deloc osteneala să caut drama noastră, urmă. Maurice. Și știi de ce?

— Nu.

— Pentru că o am.

— Ei aș!

— E aici: 5 acte și un prolog.

— În sertar?

— În broșura pe care am primit-o ieri seară prin poștă.

— Vreun proces celebru?

— Exact... André Maynotte ăsta e un tip grozav.

— Magnific.

— Și povestea cu mănușa dă un prolog...

— Uluitor!

— Ia creta.

— Gata!

— Du-te la tablă.

— Aicea sunt.

Etienne se așează în fața ușii, gata să execute ordinele șefului; numai că acesta visa.

— Cine dracu ne-a trimis tipăritură asta? întrebă, deschizând sertarul mesei.

De acolo scoase una din acele broșuri de zece centime, tipărită pe hârtie de împachetat, care nu se mai tipăresc în zilele noastre, fiind înlocuite cu jurnale în format de carte; ultimele care mai fuseseră tipărite erau *Almanach liégeois* și *Histoire des quatre fils Aymon*. Cea de care se ocupau eroii noștri se intitula astfel: "Proces curios, André Maynotte, sau vicleana mănuașă. Furtul casei de bani Bancelle din Caen, iunie 1825."

Maurice începu să răsfoiască, în timp ce Etienne răspundea:

— Când se afla că doi tineri vor să se dedice literaturii li se trimit o mulțime de lucruri... De altfel, era pe adresa lui Michel.

— Asta se potrivește cu planul meu! gândi cu voce tare Maurice.

— Cert e, accentuă Etienne mângâind broșura, că aici înăuntru avem o bijuterie de dramă!

— Aici înăuntru! repetă celălalt cu dispreț. Nu e absolut nimic acolo, înăuntru!

— Cum?

— Nici urmă de ceva!

— Ei bine, atunci... începu bietul Etienne.

— Totul e aici! îl întrerupse micul blond, împingându-și vârful arătătorului în frunte. Dacă ar fi cineva... Fii atent, urmărește-mă bine... Cineva interesat, cum suntem noi, să facă din prăpădita asta de cărțulie o dramă în cinci acte și zece tablouri! Ai? Ce zici?

— Nu înțeleg.

— Presupune-l pe Lesurques. Să zicem că nu a fost executat. El vrea să i se revizuiască procesul...

— Nimic deosebit, recunoscui Etienne.

— Ce ar trebui să facă? Publicitate? Bate la ochi. Lesurques va găsi două persoane hotărâte, oameni de viitor, cărora le va propune o sută de ludovici...

— Să te audă Dumnezeu!

— Eu însă resping un asemenea târg, declară cu distincție Maurice, mai ales dacă Lesurques e vinovat.

— Vinovat! Lesurques!

— Am nevoie de această ipoteză pentru planul meu.

— Asta e cu totul altceva, merge!

Și Etienne, cu imperturbabilă lui bună-credință, începu

să asculte foarte atent.

— În fondul acestei rapsodii, reluă Maurice, am dat peste o frază esențială care conține o problemă dramatică, de prim ordin. La interogatoriu, André Maynotte spune judecătorului de instrucție: "Pentru fiecare crimă, justiția are nevoie de un criminal, pentru aceasta este nevoie numai de unul singur."

— E o treabă cunoscută de când lumea.

— Crezi? Și dacă noi am face *Hoțul diplomatic*?

— Ce? întrebă Etienne tentat. Ce înțelegi tu prin asta?

— Înțeleg un om care comite o sută de crime, dar tot el furnizează justiției o sută de criminali.

Etienne rămase zdrobit sub greutatea admirației.

— Dar e colosal! băigui el.

— Și dumnealui îmbătrânește înconjurat de stima unanimă, continuă Maurice, și adună milioane peste milioane, când deodată, la o sută una nelegiuire...

— Providența...

— Nu... Lesurques înviat, sau André Maynotte care a făcut pe mortul... Tatăl tău n-a fost judecător de instrucție la Caen?

— Ba da.

— Cam la epoca aceea?

— Cu precizie.

— Al meu era comisar de poliție. Ne putem procura o mulțime de însemnări... și cred, sunt sigur că am auzit când eram mic vorbindu-se de toată povestea asta. Cască urechea: vom aranja în așa fel ca averea contelui Verdier de acolo să se tragă. Nu te mai mira de tristețea lui Olympe, Édouard e fiul victimei, iar Sophie... Să mă ia dracul, se întrerupse Maurice ridicându-se, ăsta seamănă cu Michel al nostru!

— Și uite unul care ne-a depășit cu o treaptă! spuse Etienne, nu fără o vagă urmă de ciudă.

— Suferă... se gândi cu voce tare Maurice, și lucrează.

— La ce?

— Nu știu... și n-aș îndrăzni să-l întreb.

— Dar să nu pierdem șirul, zise Etienne, care nu glumea niciodată cu ideile sale. Aprob acest mecanism, știi? Bărbatul care întotdeauna aruncă un os de ros legii este categoric un curios. E clar ca bună ziua! Am putea intitula drama noastră: *Vampirul din Paris*.

Maurice nu mai asculta. Se oprise în picioare în fața ușii unde erau scrise numele personajelor. Se juca distrat cu cretă.

Și poate fără să-și dea seama ce făcea, scria în continuarea fiecărui nume un altul, așa cum se obișnuiește când se distribuie rolurile respective actorilor.

Etienne, grijuliu și secretar ai colaborării își muie pana în cerneală ca să noteze tocmai ce spusese. *Verba volant*. Îi plăcea să fixeze toate acele vorbe trecătoare, dar prețioase, care ieșiseră din conversațiile lor cotidiene. El scrisese: "*Vampirul din Paris*: om care înființează un birou de substituie pentru temniță și eșafod. El nu pricinuieste niciodată neajunsuri justiției, care, pentru fiecare crimă, găsește de ronțait un vinovat, în așa fel încât toată lumea e mulțumită."

— Notat! spuse el, aruncând pana. Trei rânduri sunt de ajuns. Dar tu ce scrii acolo? se miră văzând ce făcea Maurice.

Acesta își terminase treaba și tabloul era figurat astfel:

— Olympe Verdier, mare cochetă, 35 de ani — baroana Schwartz

— Sophie, îndrăgostită, 18 ani — Edmée Leber.

— Marchiza Gitana, rol de distincție, vârstă ad libitum⁽⁶⁴⁾

— contesa Corona.

— Alba, ingenuă, 16 ani, fiica lui Clympe — Blanche.

— Haina neagră (pentru Mélingue).

— Verdier, parvenit milionar, soțul lui Olympe — baronul Schwartz.

— Domnul Médoc (Vidocq aranjat) mare rol de distincție

— domnul Lecoq.

— Édouard, pur și simplu, june-prim, rol de 20–25 ani — Michel.

Maurice rămăsese în fața ușii și se uita la cele scrise pe tablă.

— Dacă ar intra Michel... spuse Etienne nu fără îngrijorare.

— Michel nu va intra, răspunse micul blond ca și cum ai fi vorbit singur. Apoi, cu o mânie bruscă: Ce dracu poate să facă? Și de ce ne-o fi părăsit?

— E un bărbat ocupat, răspunse Etienne numărând pe degete: primul rând, Olympe Verdier; în al doilea, contesa Corona; în al treilea Edmée Leber...

Maurice șterse cu dosul palmei jumătatea de tablă, unde scrisese numele reale în dreptul rolurilor.

— Michel e cel mai tare și dintre noi toți e cel mai bun, spuse el încet, cu un fel de afectare solemnă. Nici nu cunosc făptură mai aleasă și mai nobilă. Michel n-a putut să înșele o fată tânără.

— În dragoste... încep Etienne cu un ton atotștiutor.

— Taci din gură! Nu cu banalități trebuie să-l acuzi sau să-l aperi pe Michel. Eu simt lucrurile astea, cu toate că mi-e cu neputință să le explic; Michel e târât într-un curent aidoma fatalității. În jurul lui se ȧes influenȧe misterioase. El își folosește puterea luptând împotriva unor dușmani nevăzuți... Crede-mă, asta e încă o dramă!

— S-o facem, se oferi Etienne numaidecât.

Maurice era într-adevăr un poet bun la toate. Rămase pe gânduri.

— Dacă el ar fi vrut, continuă Maurice după un timp, i-o dădeau de nevastă pe verișoara mea Blanche.

— Cu milioanele ei?

— Da, cu milioanele ei, repetă Maurice.

— Și el n-a vrut?

— Etienne, tu crezi că există în Paris mulți tineri înflăcărați ca el, ambițioși ca el, săraci ca el, în stare să refuze o atât de uluitoare avere?

— Nici nu cred că a refuzat-o.

— Și totuși a făcut-o. Din cauza mea, pentru că îi sunt prieten? Din cauza lui Edmée Leber? Poate că mătușă-mea Schwartz... În fine, nu știu. Nici nu vreau să știu. Dar dacă și-ar fi pus în cap să-mi ia locul, Blanche m-ar fi uitat, pentru că Blanche e o copilă, de câte ori n-am văzut-o admirându-l pe Michel mai mult decât pe toți ceilalți? Baronul Schwartz nutrise visul acesta într-adevăr, încât s-a rugat, s-a enervat... și o puternică bănuială l-a cuprins...

— Te cred! îl întrerupse Etienne. Are și de ce! Uite ce zic eu, puțin aranjat, ăsta e tabloul *Mama și fiica*.

— Este... zise Maurice prompt.

Dar se opri și rămase un timp pe gânduri.

— Nu are părinți, zise el apoi. De unde i-o fi venind biata pensie din care trăiește?

— Da, hai să vorbim despre asta! exclamă Etienne. Biata

pensie din care trăiește ca un nobil, zău! Și ca un băiat de mare vasal al regelui Franței.

— Taci din gură! zise pentru a doua oară Maurice. Dacă l-ai judeca greșit, te-aș renega!

— Oh, dar ia ascultă, izbucni Etienne, eu nu sunt valetul tău, ca să mă pui să-ți fac piața. Poate îl iubesc pe Michel tot atât cât îl iubești și tu dar asta nu mă împiedică să am ochi; numai că eu te întreb: n-o fi găsit Michel vreo comoară...

— Să întemeiem ziarul! spuse deodată Maurice, care își cunoștea admirabil colegul.

Într-adevăr, acesta își umflă obrazii și se roși de plăcere.

— E serios? întrebă el.

— Foarte serios... Un ziar săptămânal, redactat de noi doi, cu cronica teatrelor, a bursei și a lumii elegante.

Etienne îl privi drept în față și spuse cu profundă convingere:

— Hârtie frumoasă, tipar bun, scris cu spirit, inimă și actualități. Mai avem cafeneaua "Hainsselin" și restaurantul "Thuiller" care se vor abona... dacă nu, le tai frecventarea noastră. Doisprezece franci pe an. Va trebui să introducem în pagini rebusuri... plac persoanelor fără prea multă inteligență. Dăm și o gravură? Nu. Știi că am putea face și o rubrică de biliard? Există o mie șase sute de biliarde în tot Parisul; la numai zece jucători pentru un biliard, ar însemna șaisprezece mii de abonați, plus fabricanții de tacuri, turnătorii de bile etc. ...Ce titlu va avea antologia noastră?

Maurice nu mai asculta.

— Ce titlu? repetă Etienne întrebarea. Vreau unul care să ne dea prestigiu în teatru. Loja infernală?... e, ce spui? E de mirare că nu ne-am gândit noi încă mai de mult la asta!

Maurice scoase un suspin adânc și își lăsă blondul cap între mâini.

— Deșertăciune, zădărnicie! spuse el cu glas disperat. Și orele trec! Și fiecare zi odată scursă, îmi mai smulge o fâșie de viitor!

— Micule, îi spuse Etienne foarte supărat, bănuiesc că aptitudinile noastre nu cadrează. Este obositor să-ți tot stârnești imaginația, si așa bogată și fecundă, ca să te desumfli de fiecare dată. Eu ți-o repet, am să fac singur o piesă pentru teatrul "Gaîté", cu Francisque-Senior și Delaistre. Am băguit destul, vrei? Fiecare dintre noi își reia propria lui libertate, singurul bun care îi aparține omului. Sluga dumneavoastră, din toată inima!

Capitolul XVIII - Drama

În marele oraș abundă bieteale comedii ale tinereții. Există aici mici vodeviliști îndrăzneți care ironizează mizeria. Dar când moare tinerețea, mor și zburdălniciile Și totul devine posomorât, iar farsa, ca un monstru, își arată hidoasa trenă a tragediei.

Nimic nu este trist în jur de 20 de ani. Chiar în zdrențe, tinerețea este de aur. Râsul ei vesel izbucnește între două hohote de plâns, și dumneavoastră, în loc să vă fie milă de ea, o invidiați. Acei pereți sărăcăcioși ai mansardelor nu au oare vreo ușă ascunsă, prin care crisalida nevăzută se va avânta din umbră, fluture, spre viitor și spre soare?

S-ar spune că tocmai acele înălțimi ale mansardelor sunt propice și înadins făcute pentru a ajuta primei bătăi de aripă. Din zece glorie — și mă gândesc la cele mai strălucitoare — nouă și-au luat zborul într-o zi prin lucarnă, cu riscul de a cădea cu capul înainte în stradă. Poate așa și trebuie. Pintenul dublează elanul celui mai bun cal, și în fața șanțului peste care trebuie să sară, imboldul îi dă îndrăzneală.

Desigur, nu asta e totul, dar înseamnă mult, și tocmai această lipsește copiilor fericiți.

Există însă două feluri de mizerii: mizeria absolută, a săracului, și mizeria capricioasă a fiului de bani gata care într-o bună zi spune: "Iată, nu mai vreau!" Și se tot încăpățânează. La Paris se moare și din una și din alta; dar prima este întunecată, cu fatalitatea, cealaltă își păstrează până în ultimul moment aspectul chiulului.

Etienne Roland era fiul unui magistrat, consilier la Curtea regală din Paris, și pe care l-am cunoscut cândva la Caen ca judecător de instrucție, un om cinstit, care se bucură pe bună dreptate de stimă publică și foarte apreciat ca jurist. Reputația lui în această privință dată mai cu seamă de la afacerea Maynotte, a cărui instrucție trecea drept o adevărată capodoperă. Domnul Roland-tatăl nu avea încredere în meseria de om de litere. El își îndrumase fiul spre studii de drept, apoi spre comerț: două cariere mai liniștite, desigur, dacă nu chiar mai bine remunerate. Dar neastâmpăratul

Etienne se încăpățâna de a nu mânca nici de pe urma comerțului, nici de pe urma avocaturii.

Tatăl lui Maurice era fostul comisar de poliție din piața Acacias, funcționar integru și zelos, care reușise să ajungă la gradul de șef de divizie. Baronul, trebuie să-i recunoaștem meritele, era binefăcătorul Schwartzilor. Maurice obținuse o slujbă în birourile baronului. Obişnuiții salonului Schwartz nu îl agreau, și aceștia observaseră cu bucurie diabolică primele simptome ale emoțiilor împărtășite între el — destul de tânăr — și Blanche, aproape o copilă. Această dragoste și înclinația lui spre literatură aveau să îl elimine mai devreme sau mai târziu din casa Schwartz.

Neastâmpăratul Maurice rămăsese deci pe dinafară numai din vina lui, din dubla lui vină: dragostea și poezia.

Împreună cu Etienne făceau foamea destul de serios, cu toate că în abstenența lor era mai multă încăpățânare decât sărăcie. Trebuie adăugat că imediat ce întrerupeau acest post, făceau adevărate chiolhane.

Etienne Roland era un băiat cu oarecare talent și educație acceptabilă; puțin răsfățat de boala morală a vieții fără grija zilei de mâine și totdeauna bine dispus; toate acestea ajungeau din plin pentru a deveni dramaturg. Îi plăceau nespuse actrițele de pe bulevard, iar prietenii lui nu se gândeau că, în fond, ar fi putut să aibă și alte preocupări.

Maurice Schwartz o adora pe verișoara sa, Blanche, cu atât mai mult cu cât, fiind exilat rămânea departe de ea. Nu îl putea suferi pe domnul Lecoq, acel vampir, cum îi spunea el, și căuta o metodă de a-l nimici, evident la modul corect.

Cât timp acea odioasă căsătorie, între Blanche și domnul Lecoq, nu se celebrase încă nici la primărie, nici la biserică, Maurice mai nădăjduia să învingă, cu ajutorul gloriei. Dar de unde să ia gloria? La această întrebare, Maurice își răspundea: există oameni care dau peste ea! Era un copil bun, frumos, plin de calități, cu o natură flexibilă, amabil, seducător, cu aspect viril, dar plin de îndrăzneală feminină. Ca inteligență, îl depășea pe Etienne, dar Etienne avea asupra lui avantajul de a ști totdeauna ce voia. În schimb, îi era inferior lui Michel.

Deci, hotărând curajos să-și rezolve singur afacerile, Etienne se îndreptă spre dulapul în care nu era decât un înspăimântător maldăr de hârtii și, luându-le în brațe, le puse pe masă.

Drama lui avea pe puțin 50 de titluri, tot atâtea versiuni

și vreo sută de personaje, dar oricât de frecvent se schimba subiectul, trei tipuri rămâneau mereu aceleași: Édouard, tânărul june-prim; Sophie, îndrăgostita; Olympe Verdier, aristocrata cu trecutul misterios, pentru că aceștia jucau în realitate o dramă a lor, pe lângă drama născută moartă, îngropată în dulapul lui.

— Aici avem adevărate comori, spuse Etienne, răsfoind prin grămada de hârtoage. Un om de meserie ar scoate de aici un succes de peste trei sute de mii de franci!

Maurice continua să tacă.

— Nici nu vorbesc pentru tine, continuă Etienne. Eu procedez ca și cum n-ai fi aici. Totuși, noi colaborăm...

Maurice surâse.

— Fir-ar să fie, exclamă Etienne, înecat în comoara lui, găsesc aici și ideea fiului adulterin! E pe departe monumental!

Maurice căscă și se sculă de pe scaun.

— Bine, bine! Du-te și te culcă, bătrâne, zise Etienne. Eu mă simt în vervă. Ah, dacă în locul tău ar fi aici Michel!

Frumosul blond se îndreptă spre fereastră. El murmură, dând din cap:

— Nu știu cum de îl iubesc eu pe Michel!

Etienne își lăsă o clipă hârtiile, ca să se uite la Maurice. Acesta stătea cu spatele și se uita pe geam. De cealaltă parte a curții, fereastra care se vedea tot mai era luminată, dar ceva mai slab. Bolnava nu mai lucra, și când săracii încetează să lucreze, micșorează flacăra lămpii. Lui Maurice i se păru că distinge în acea semiobscuritate silueta unei fete stând în genunchi lângă pat.

— De joi mă îngrijorează Michel, spuse el cu tristețe.

— Pe mine mai demult, răspunse plictisit Etienne.

În camera vecinilor, silueta ingenuncheată se ridică. Maurice reluă:

— Când el se întoarce acasă, noi dormim...

— Și pleacă înainte de a se face ziuă, îl întrerupse Etienne. Aș vrea să mă înșel, dar toate treburile astea nu-mi miros a bine.

Lampa vecinilor se stinse. Maurice spuse cu un suspin plin de compasiune:

— Și biata domnișoară Leber ce palidă e!

— Nu există pe bulevard o figură atât de plină de voință, atât de pură ca a domnișoarei Edmée Leber!

— Blanche o iubește. Probabil că e un suflet ales.

— E un tip perfect de eroină! Ia ascultă, îți aduci aminte de șarlatanul nostru care nu e medic, dar care e nevoit să-și îngrijească propria fiică aflată în pericol de moarte? Uite, îl am aici... În povestea asta e vorba și de vitriol... Vrei s-o răsfoim?

Maurice se depărtă de fereastră.

— Ce-o fi făcând el de la cinci dimineața până la miezul nopții? spuse fără să-și dea seama că vorbea.

— Drăguțule, replică Etienne cu un ton protector și ironic, dacă ți-ai fi vârat în capul tău mic ideea să-i faci o schemă frumosului nostru Michel, ai mult de alergat, călătorie plăcută! Eu văd mai departe de vârful nasului, și virtuosul nostru Michel ne depășește cu mult...

Maurice se roși și bâlbâi:

— Dacă aș avea aici, în mâna închisă, secretul lui, n-aș deschide mâna fără învoirea lui.

— Îl știi pe domnul Bruneau? întrebă Etienne brusc. Negustorul de haine!

— Cum să nu-l știu?! Are toată garderoba mea, plus polițele noastre!

— Într-o noapte, când mă întorceam de la cineva, l-am întâlnit pe Michel braț la braț cu domnul Bruneau. E mult de când Michel nu mai are haine de vânzare.

— Ce te miră? Michel a luat asupra lui polița...

— Stai să-ți spun... A doua zi l-am întrebat: "Ce fel de om e domnul Bruneau?" Și el mi-a răspuns: "Nu îl cunosc".

— Michel nu ne-a mințit niciodată.

— În afară de dimineața aceea. Oh, dar ascultă... iată ce am scris noi despre acel Trei-Labe: o deghizare... o răzbunare... un secret mare de cercetat... Știi că intriga e tot atât de interesantă ca și obiceiurile barbare ale lui Cooper?^[65]

— Da, zise Maurice distrat. Îmi aduc aminte că îmi plăceau.

Și îndreptându-se spre pat, se așeză și se întinse alene.

— Vrei să reluăm ideea?

— Nu. Nu mai vreau nimic. Și, totuși, zise el ridicându-se într-un cot, e acolo ceva, și-mi aduc bine aminte că ideea asta m-a mai exaltat odată; sălbaticii lui Cooper în plin Paris! Marele oraș nu e tot atât de misterios ca pădurile virgine din lumea nouă? Acest mutilat urmărind cu tenacitate o pistă, în vârtejul străzilor noastre în care se încrucișează atâtea piste... Ura îndârjită care se ascunde sub o infirmitate hidoasă și de plâns. I-aș vrea o fiică monstrului ăstuia... un fiu, mai curând, pe care să-l înzestrez din plin cu realitatea mizeriei

lui... Pensia lui Michel...

— Ei, fir-ar să fie! izbucni Etienne, palid de emoție. De data asta ai nimerit-o!

— Am fost sedus de figura de stil. Îl vedeam pe acel nenorocit înecat în șuvoiul de oameni; capul lui este o piatră de pavaj pe care calcă toate picioarele; îl vedeam păstrându-și destulă virtute pentru ca să întindă un braț neobosit și, la capătul brațului, să ridice o ființă iubită mult deasupra nivelului care pe el îl trage la fund...

— Dacă și asta nu e o dramă, uite, mă blestem, să ajung contabil!

— Așa îl vedeam eu.

— Ei și?

— Nu îl mai văd!

Etienne lovi cu pumnul în masă și aruncă în celălalt capăt al camerei hârtiile de pe ea.

— Domnul îl vedea! scrâșni el. Domnul nu îl mai vede! Am onoarea, în mod aparent, să vorbesc unui fantezist care are cheag? Domnii tobă de carte au dreptul să fie capricioși, ca femeile frumoase! Domnul ar vrea să-mi ofere o țigară în numele unei vechi și sincere prietenii?

— Nu am țigări, bietul meu Etienne.

— Atunci zece centime ca să-mi cumpăr una? Dar nu ai nici centime, dezgustător afectat ce ești! Vezi, nu vezi! Se vede, nu se vede? Facem o dramă, drace! Și apoi, după noi, sfârșitul lumii!

Etienne sări dintr-o dată pe scaun.

— Splendid afiș! strigă Saint-Martin! Cheltuieli o sută de mii de franci! Doisprezece clovni americani angajați pentru reprezentațiile noastre. Trei corpuri de balet, fără să socotim judecata de apoi...Trei acte, treizeci și două de tablouri. O trompetă de doisprezece metri pentru înger, pe care îl va juca Rouvière. Și Antihristul!... E serioasă propunerea ta?

— Nu, nu e serioasă; punga noastră nu e mai goală decât capul meu!

Etienne, obișnuit demult cu această gimnastică, recăzu de la înălțimea entuziasmului său.

— Hai, spuse el fără prea mare amărăciune, acuma chiar că am să mă culc, cocoșelule. Dacă verișoarei tale Blanche îi plac tinerii nobili care au tot atâta energie cât au rufe ude, mă invit singur la nunta ta.

Abia îi ieșise vorba, că o și regretă cumplit: Maurice avea ochii plini de lacrimi. Etienne se repezi spre el cu mâna

întinsa.

— Plângi? izbucni el. Sunt și mai prost decât credeam!

— Sărmanul meu prieten, zise Maurice, zâmbind cu tristețe, să nu-ți reproșezi nimic! Propriile mele gânduri mă supără mult mai mult decât nevinovata ta ironie. Tu n-ai să poți niciodată să-mi adresezi insultele cu care singur mă copleșesc. Există în mine ceva foarte ciudat: pe cât mă simt mai slab, în aceeași măsură năzuiesc mai sus. Și timpul trece. Și dacă Blanche are să se mărite eu o să-mi trag un glonte în cap!

Spusese totul pe un ton rece și egal. Etienne se sperie.

— Măine se va lumina de ziuă! murmură el, ca o consolare. Până la urmă o să ne vină o idee...

— Măine se va lumina de ziuă... repetă Maurice, care visa.

Apoi, după un timp de tăcere:

— Nouă nu ne lipsesc ideile. În fond, ce e o idee? O idee poate fi Dumnezeu, masă, chiuvetă, sau blocul de marmură din poveste. Phidias a scos din marmură o zeitate, pe când cioplitorul ordinar va tăia eterna chiuvetă în care bulevardul își va sufla mereu nasul. Nu vreau să jignesc marmura de Paros; nu e cazul să mă ating de ideea care are să mă consacre poet. O știu! O simt! Și, totuși, în adâncul conștiinței mele pot să strig arătându-mi fruntea: aici există ceva! Râs și lacrimi, auzi? Ceea ce și dă succesul și până la urmă gloria. Lasă-mă să vorbesc, nu divaghez. Trebuie să faci apel la imaginație, ea e pentru arta adevărată exact ceea ce este arena pentru o întrecere. Încearcă să ascuți bine: văd o dramă ciudată, curioasă, misterioasă, tulburătoare, dar care nu are nici o legătură cu ceea ce vreau să păstrez pentru lupta decisivă. Ideea nu e nouă pentru noi: ea ne-a venit exact în seara când am auzit un om pronunțând foarte încet, cu un ușor ton de întrebare, vorbele care ți-au scăpat ție adineauri...

— *Se va lumina de ziuă mâine?* îl întrerupse Etienne sub presiune. Ah! Tunete! Uite un filon! O imensă asociație de hoți...

— Ce știi despre asta?

— Sau chiar o afiliere politică, izbucni Etienne, mergând cu imaginația mai departe.

— Cine ți-a spus? întrebă Maurice ridicându-se.

— Nimeni... Chiar tu...

Maurice urmă cu voce incisivă și sacadată:

— Eu merg pe băjbăite. E însăși forța mea, căci numai căutând acționezi și căutarea va fi chiar acțiunea piesei mele.

Etienne se scarpină laborios după ureche.

— Timp de cinci acte, bombăni el, tot aceeași și aceeași șaradă?

Maurice îl domina cu un cap și ochii îi străluceau ca o flacără.

— Timp de cinci acte, dacă vreau, izbucni el, reîntors la impetuozitatea lui copilărească, și toate misterele pământului, auzi?! Și niciodată la fel! Pune mâna pe hârtie, fi atent, sunt lucid! Aș vrea să am toți stenografi de la *Moniteur*! Noi suntem aici, vezi bine, într-o cușcă, exact ca a agenților de la Bursă. Drama adună mulțimea în jurul nostru, și se înghesuie, și se agită, după exemplul gloatei în care sunt destui oameni trași pe sfoară... Dar la o parte cu declamațiile! Privește, frate-frățioare, nu vezi apropiindu-se nimic? Eu văd marele Paris, împărțit în două tabere bine distincte: de o parte, cei care cunosc cuvântul de ordine, de cealaltă, cei care nu-l cunosc. Este tot? Nu, fiindcă Michel nu cunoaște secretul parolei, dar se servește de ea pentru manevrele lui galante... dacă acele manevre au vreun dram de galanterie în ele... De exemplu, l-am auzit dându-i instrucțiuni comicului nostru, fostului maestru de dans Similor. Similor trebuia să-l întrebe chiar în seara aceea pe un individ, personaj romantic din cap până-n picioare, care privea cum curge apa pe canalul râului Ourcq: "Se va lumina de ziuă mâine?"

— E nemaipomenit! spuse Etienne.

— Notează toate astea.

— Scriu. Dar tu știi că Michel se joacă cu focul?! Ia gândește-te ce mașinații diabolice pot avea legătură cu această parolă?

— În piesa noastră nu se bănuiește. Scrie acolo că Michel se joacă cu focul...

— Chiar numele lui Michel...

— Frumosul nostru posomorât, eroul nostru se numește Édouard. Scrie, deci, Édouard se joacă cu focul. Și iată, frățioare. Uită-te dacă nu vezi apropiindu-se ceea ce urmează... Iată o figură aparte: vecinul nostru, domnul Lecoq. Aș putea spune că dosarele mele conțin toate misterele Parisului. M-am ciocnit aseară nas în nas cu unchiul meu, baronul Schwartz, care suna la ușa lui... Notează.

— Baronul Schwartz? Fără pseudonim?

— Nu, sigur, e vorba de ficțiuni. Olympe Verdier este

contesă, cel puțin, în ideea ta, nu-i așa?

— Desigur.

— Scrie deci: contele Verdier.

Etienne lăsă pana pe masă ca să aplaude. Apoi, cu un fel de spaimă:

— Dacă ar fi asta, totuși? murmură el.

— Ce ne interesează? Noi facem o dramă pentru teatrul "Ambigue-Comique"! Tricotăm un ciorap de lână. Nimic altceva nu ne preocupă... Ia saltă-te pe vârfuri! Ce vezi, frățioare? Omul care contemplă apa curgătoare are o livrea cenușie, cu nasturi de argint: așa i l-a descris Michel lui Similor. Tu cunoști livreaua casei Verdier? El vede totul în culorile Băncii Franței. Oare contelui Verdier sau contesei le trimite Michel... vreau să spun Édouard, consemne?... Celebra femeie voalată care și-a pierdut un cercl cu diamant la ușa noastră nu cred că a fost contele Verdier! Nu; noi ținem în mână rolul contesei. Scrie, bătrâne... Văd coada de la casa teatrului "Ambigue" întinzându-se până la canal!

— Într-un ceas bun! Micule! Într-un ceas bun! Iată-te lansat! Hop hop!

— Contesa nu mai e în atac. Ea a câștigat toate bătăliile. Rolul ei e apărarea: își păstrează secretul. Contele... notează tu acolo: iubește ca un tânăr. Verdier nu e un nume din Alsacia; el e alsacian, totuși, și acești alsacieni sunt mai geloși decât tigrii. El urmărește un secret și apără un alt secret. *Se va lumina de ziuă mâine?* El vânează, e vânat, câine și vânat rând pe rând, în sunetele aceleiași fanfare. *Se va lumina de ziuă mâine?* Aici e o întreagă lume.

Maurice vorbea tare, așa cum se cuvine unui oracol. În timp ce Etienne asculta docil, luându-și notițele necesare, se auzi un ușor zgomot alături, în camera lui Michel. Etienne așteptă și vru să asculte, dar Maurice continuă:

— Și Sophie! Analizează-mi bine trăsăturile ei delicate, frumusețea, delicată, umbrită de suferință. Edmée Leber a fost bogată, răspund eu de asta, în fine, ea, sau tatăl ei, sau mama ei. Ea coboară de sus. Fie că vrea, fie că nu, își va lua din nou avânt sau va muri. Asta e lege. Între ea și femeia voalată, luptă mortală. Nu știm povestea acestei bătrâne mame bolnave, totdeauna tristă și blândă, și care n-a fost niciodată văzută zâmbind; nu o știm: o vom face cu sânge și lacrimi. Scrie, ce dracul!

— A mișcat cineva în camera lui Michel, spuse Etienne.

— Ești acolo, vulcanule? strigă Maurice jumătate ironic,

jumătate înnebunit. Ești acolo, donjuan, inimă banală, mai curând martir! Bolnav de febra secolului, ești acolo, Édouard? Ești acolo, Francisque de la teatrul "Gaîté", Albert de la "Ambigue", Raucourt de la Porte Saint-Martin, ești acolo?

— Vrei să mă duc să văd? întrebă Etienne.

— Nu e acolo. Stai jos și scrie. Nu el este cel care se mișcă lângă noi, lângă noi este chiar drama care se urăște pe urmele secretului. Cine e? Neprevăzutul, necunoscutul, imposibilul! Se va lumina de ziuă mâine? Da, pentru cei care vor trăi; nu, pentru cei care vor fi uciși. Cel care va trăi va vedea, dar celălalt... Contele are copoi lui, contesa are oamenii ei. Scrie. Privește, frățioare! Nu vezi tu apărând acea figură indiferentă care pare să alunece prin viață ca o pasiune, adâncă și tăcută, materializându-se? Încotro se duce? Și ce vrea? Poate acel negustor, acel burghez, acea enigmă nu bănuiește nimic. Poate acel diplomat grav nu are pe toți în buzunarul lui. Îi vom căuta un nume mai târziu. Scrie numele lui adevărat: domnul Bruneau...

— Pe cuvântul meu, izbucni Etienne, mișcă alături...

— Scrie! Prezentul este învăluit într-un nor care aduce furtuna; dar trecutul? În trecut există o poveste foarte urâtă, cam lugubră. Să asociem ideile. Fulgerul țâșnește din ciocnirea norilor: Acest Caliban, Trei-Labe... Iată-! El e trecutul: tot ce rămâne dintr-o fericire strălucitoare, dintr-o tinerețe triumfătoare. Rezumatul actului al treilea, marea intrigă... sau, mai bine zis, bubuitura care răsună la deznodământ.

— Uluitor! spuse Etienne în minunata lui buna-credință. Zdrobitor!... Dar știi tu, ar trebui să se râdă puțin... și nu văd comicul.

— Stai, încă n-am ajuns acolo. După ce vom ști secretul, nu înainte! La ora actuală trebuie să ucidem cu otravă sau cu sabia, fără milă! Să mănânci sau să fii mâncat! Așa e destinul. Se va lumina de ziuă mâine? Da, atunci s-o pornim, fiindcă a venit momentul. Să pătrundem tiptil în dormitorul contesei. Nu noi, ci mercenarii al căror pumnal se cumpără foarte scump; oameni din aceia care se găsesc peste tot la Paris ca și la Veneția: întotdeauna în secolul al nouăsprezecelea, ca și în Evul Mediu, de îndată ce trebuie comisă o crimă în schimbul unei pungi, unelte din acelea în sfârșit...

— Primesc plata înainte uneltele astea? întrebă cineva în spatele lor cu o voce mieroasă, de o prefăcută blândețe,

insolentă și timidă în același timp.

Fu o adevărată lovitură de teatru. La asta Maurice nu se așteptase.

Colaboratorii noștri tresăriră amândoi și lui Etienne îi scăpă din mână pana și rămase cu gura căscată. Maurice, mai curajos, tăsnise în picioare, făcând față inamicului.

Inamicul era dublu: doi indivizi, în picioare, în fața ușii care se deschisese și se închisese fără zgomot: Échalot și Similor, ai căror pâslari făceau trașii de catifea; Échalot ducând în spate pe Saladin, Similor cu mâinile libere; destul de îndrăzneți în aparență, dar arătând pe chipurile lor încurcătura, stăteau palizi, emoționați, cu pălăriile în mână și privirea nesigură.

Échalot își sălta copilul ca pe o raniță, ca să nu-și piardă cumpătul. Cu toate că plăpânda făptură pentru moment nu țipa, el îi recomandă să stea cuminte. Similor tuși sec și spuse dregându-și vocea cât putu mai bine:

— Iată, Échalot și cu mine, hotărâți la orice ca să ne pregătim o situație mai bună decât o avem... și copilul nostru din flori, nevinovat de greșelile mamei lui. Am putut să facem farse de adolescenți la vremea aceea, fapte nesăbuite, chiolhanuri și altele. Imprudența vârstei. Dar vrem să ne cumințim, situație avantajoasă, să fim priviți cu ochi buni, la întâmplare, și suntem hotărâți să lucrăm împreună, amândoi, sub ordinele dumneavoastră până la moarte!

— Asta e! zise și Échalot cu noblețe. Și, gura, Saladin, prostănacule!

Capitolul XIX - Al treilea colaborator

Etienne și Maurice erau de-a dreptul uluiți. Se uitau incremenți la cele două suflete blestemate, pe care divinitatea, în grija ei pentru toate melodramele, le trimitea — "ca să termine odată cu femeia" — pe acești bufoni ai farsei pariziene, aceste două caricaturi extravagante, aceste două cozi roșii, de negăsit în altă parte decât în esențialul sălbăticiei civilizate. Imaginația lor nu plăsmuise nicicând asemenea chinezărie.

Similor își recăpătase remarcabila lui stăpânire de sine. Se ținea drept, îndesat în paltonul lui bej, și din înălțimea

gulerului cu balene surâdea, ascultându-și elocvențele cuvinte pe care tocmai le pronunțase. Échalot, mai puțin îngâmfat de persoana lui, își lăsa cu modestie ochii în jos și își învărtea degetele mari de la mâini sub sortul lui de farmacist. Saladin, tristul copil împachetat, lăsa să i se vadă un cap urât și spălăcit pe deasupra umărului stâng al lui Échalot.

Adăugați-l pe Saladin grupurilor antice care-i reprezintă pe Castor și Pollux, și nu vă veți face decât o vagă idee despre acest tablou.

Văzând că se întârzia să i se răspundă, Similor luă din nou cuvântul, cu mai multă amabilitate.

— Cât despre surpriza secretelor voastre, urmă el împărțind ocheade șirete și complice celor doi colaboratori, ea este efectul unei întâmplări involuntare, fără premeditare. Échalot și cu mine, incapabili de a asculta pe la uși! Échalot este un tânăr care își ia asupra-și rezultatul greșelilor mele, totul fiind comun în prietenie. Îl cunosc bine din copilărie; răspund de el ca de reputația mea, pentru devotamentul față de toate jurămintele pe care le vom face. Astfel, înainte să mă culc, veneam să văd, în trecere, dacă domnii ar avea vreodată nevoie și să-i aduc domnului Michel răspunsul la un comision de încredere. Nemulțumit că voiam să prind ocazia să vă prezint pe colegul meu, dacă ar fi vreo treabă. Făptura care este cu el mănâncă. Deci, umblând pe pipăite, după ce am intrat dincolo, am auzit așa cuvântul cu pricina, și văzând că aici sunteți toți în combinație, am spus: îndrăzneala este favorita norocului! Să oferim să fim și noi în combinație, cu credință și curaj!

Vorbind astfel, fostul maestru de dans își cambra pulpele arătoase, în timp ce Échalot își îndrepta cu un aer modest picioarele subțiri, care susțineau un tors de atlet.

Există bandiți caraghioși, care, la un moment dat, după ce au încetat să provoace râsul, inspiră spaimă. Nu era vorba de așa ceva. Échalot și Similor ajungeau până la cele mai înalte culmi ale grotescului, dar părea cu neputință să fi făcut vreodată piele de găină epidermei celei mai sensibile.

Ei aveau mare poftă să comită o fărădelege, pentru ca apoi să aibă de ce să se cumințească, dobândindu-și prin aceasta o îndestulare cinstită; dar atâta naivitate cavalierească etalau în hidoșenia lor cu totul pariziană, atâta candoare, atâta patos, atâta nerozie strălucea în privirile lor! Păreau atât de bine creați și veniți pe lume pentru a nu înjunghia pe

nimeni, încât efectul produs asupra celor doi dramaturgi începători fu în cele din urmă o explozie de râs convulsiv și de nestăvilit.

— Te văitai că n-ai comici! rupse tăcerea Maurice, înecat în râs.

— Iată bufonii noștri! răspunse Etienne, ținându-se cu mâinile de stomac.

Și amândoi se sufocau de râs.

Échalot și Similor nu râdeau; dimpotrivă; rămâneau reduși la tăcere în fața acestei veselii neașteptate. Fețele lor dezamăgite dădeau a înțelege cât de mult contaseră pe acceptarea serviciilor lor. Orice parizian este artist. Échalot și Similor se așteptaseră la un rezultat de mare efect, în afara beneficiilor. Văzuseră ei la teatru o mulțime de astfel de intrări în scenă care reușiseră întotdeauna de minune.

Ei tocmai vorbiseră despre cumpărarea unui pumnal, la un preț foarte scump. Și, iată-i, acum râdeau!

Amândoi erau curajoși, dar în aceeași măsură nedisciplinați; nu le veni totuși ideea să se supere, într-atât această umilire le biciuia mândria. O insultă serioasă, notați bine, ar fi alunecat pe lângă stoicismul lor. Chestiunea de onoare la sălbaticii din Paris este lucrul cel mai original și mai subtil.

Specia aceasta umană este efectiv o curiozitate greu de descris. Mă îndoiesc că cel mai minuțios și fin observator ar putea zugrăvi aproape la fel aglomerarea de capricii fantastice care după diferitele lor proporții chimice, simplitatea copilăriei și insolența strălucită, formează mii de soiuri diferite. Trăsătura principală este întotdeauna aceeași; amestecul brut al binelui cu răul, zdrobite la întâmplare în piulița ferocității noastre; dar în ce măsură diferă produsele!

Échalot și Similor erau doi dintre acei copii bătrâni, bădărani ai băltoacelor noastre cu noroi, cărora nu încerc să le returnez^[66] mulajul după natură. Oricine a întâlnit doi bădărani din această speță, fără să fie însă nici Similor, nici Échalot, va spune: plăsmuire. În fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor, jurăm totuși că v-au oferit lanțuri de siguranță pe bulevardul Saint-Martin.

— Amédée, spuse deodată Échalot, ai să mi-o plătești că m-ai târât într-o intervenție inconsecventă... Gura, Saladin, păduche!

— Fii calm, bătrâne, îi răspunse numaidecât cu blândețe Similor. Cuvântul servește la explicarea gândului. Nu

înseamnă jignire, se adresă el cu demnitate celor doi care continuau să râdă. Am crezut că n-o să fie cu supărare să aveți un tânăr în plus la același preț și înlesniri de plată pentru povestea misterelor. Noi nu ținem risipim sângele semenilor din plăcere, nevărsându-l niciodată până astăzi...

— Așa da! zise Maurice nespus de vesel.

— Ideal! Ideal! bolborosi Etienne, care nu mai putea de râs.

— Cu toate acestea, noi nu suntem sclavi negri ca să facem să se râdă de noi fără urmări neplăcute, urmă Similor, roșindu-se ușor în obraji.

— Și că dacă vreți, izbucni Échalot, bobocilor moderni cu biberon Darbo, cu mâinile și buzunarele goale, vă jucăm noi o partidă hotărâtă de ghionturi, aici sau în stradă, la dorința domnilor!

În același timp, cu un gest violent, își smulse copilul din spate, îl așeză între picioarele unui scaun și începu să-și frece mâinile cu putere de praful dușumelelor.

Similor abia avu timp să-l apuce strâns, ca să-l împiedice să se repeadă ca un leu.

— Potolește-te, îi strecură la ureche, ăștia sunt niște farsori, dar noi îi avem la mână cu planurile lor vinovate!

Ca ieșit din minți, trezit de bușitură, Saladin scoase un țipăt care păru să producă asupra tatălui său adoptiv efectul unei trâmbițe.

— Trebuie să-i lichidăm pe ăștia doi! urlă el, zbătându-se.

Maurice, imprudentul, râdea încă; dar Etienne, mai puțin cutezător, se și refugiase de cealaltă parte a mesei, și nu se știe ce deznodământ tragic ar fi putut să aibă această scenă atât de hazliu începută dacă intrarea unui nou personaj nu ar fi schimbat deodată situația.

Ușa se deschise larg. Un om robust, cu expresie flegmatică, se opri în prag. Patru voci mirate pronunțară numele domnului Bruneau.

Noul-venit îi salută politicos pe cei doi tineri și cu degetul cel mare întors peste umăr le arată celorlalți doi drumul spre scară.

Échalot și Similor ezitară o clipă, apoi, sub privirea necruțătoare a domnului Bruneau, lăsară ochii în jos și, întorcând spatele, plecară fără să mai spună nici un cuvânt.

— Ați uitat ceva, spuse noul-sosit, arătând cu piciorul spre copilul care se răsucea în zdrențe.

Échalot se întoarce, îl luă în brațe și dispăru în fugă.

— Doi indivizi caraghioși, spuse liniștit domnul Bruneau. Bieții de ei! Doi indivizi foarte caraghioși!

Privirea lui se roti fără grabă prin cameră, de parcă ar fi făcut inventarierea sărăcăciosului mobilier. Apoi zăbovi asupra unuia dintre cele două scaune rămase goale.

— Luați loc, dacă vreți, vecine, spuse Etienne destul de încet. Nu cumva a venit scadența?

Maurice adăugă cu un ton aproape provocator:

— Nu știam că suntem atât de intimi încât să intrăm fără să batem în ușă.

În loc să răspundă, domnul Bruneau continua să examineze scaunul.

— Știu o mulțime de povești, zise el calm.

Cei doi prieteni se priviră mirați.

— Povestea cu polița, continuă vecinul domol, nu vine decât la sfârșitul lui noiembrie. Avem timp până atunci. Nu este aici locuința domnului Michel?

— Camera de-alături, răspunse Etienne.

Privirea întrebătoare a lui Maurice o întâlni pe cea grea și posacă a domnului Bruneau.

— Este mult de când nu ați mai vândut haine, spuse el. Doar sunt de meserie. Apoi, fără tranziție, adăugă: Se găsesc uneori lucruri curioase prin buzunarele hainelor vechi... Știu o grămadă de povești.

Spunând acestea, se depărta de ușă, îndreptându-se spre scaunul la care se uita și, luându-l, repetă:

— O grămadă de povești!

— Și pentru ce să ne spuneți nouă povești? începu Maurice.

Domnul Bruneau îl întrerupse brusc:

— Va să zică, întrebă el, domnul Michel nu e acasă?

— Vedeți bine că nu, răspunse sec Maurice.

În prada ideii lui fixe de teatru, Etienne luă hotărârea de a introduce acest tip pe undeva.

— Se întoarce devreme? întrebă domnul Bruneau.

— Nu.

— Înțeleg. Dar pleacă de acasă dis-de-dimineată. Nu de plăcere duci o asemenea viață...

Cu ajutorul unei batiste mari, în carouri, pe care o scoase din buzunar, el șterse cu grijă praful de pe scaun și continuă, adresându-se lui Maurice:

— Dumneata ai mult chef să te superi, vecine. Ar fi o

greșeală. Sunteți foarte tineri amândoi. Eu mă pricep puțin la fizionomii. Păreți a fi oameni cu inimă bună... Dar nu contează, se întrerupse scuturându-și batista, că e cam mult praf. Femeia de serviciu nu mai vine? Nu. Ah! Păi, valeți ca Similor murdăresc în loc să curețe.

Și spunând acestea, se așeză, prudent, ca un om care nu acordă prea multă încredere celor patru picioare ale scaunului.

Trebuie să atragem atenția că totul fusese spus cu franchețe, apăsător, mai ales pașnic, în așa fel încât să îndepărteze chiar umbra unei bănuieli de intenție a insolenței.

Etienne avea dreptate; acest om putea fi un *tip*, pentru a mai întrebuința o dată în sens convențional acea expresie pretențioasă și neroadă, imaginată atât pentru romanul de zece centime, cât și pentru neprețuita lor dramă. La prima înfățișare, domnul Bruneau nu avea totuși aerul. Făcea impresia, după haine și după felul lui de a fi, al unui mic-burghez necioplit sau al unui meseriaș pe punctul de a se îmbogăți. Profesiunea pe care o practica nu depășea, de altfel, acel nivel social; revindea haine, trăgea puțin sforile socotelilor și se ocupa de diverse mici misitii^[67].

Rețeaua de străduțe care se învecinau cu Arts-et-Métiers aduc o mulțime de meseriași de la Temple până la Porte Saint-Martin. La Temple toți sunt din Alsacia sau din Normandia. Domnul Bruneau era normand.

Era un om între două vârste, de talie mijlocie, robust, dar neîndemânatic. Figura flegmatică nu arăta nici o răutate și dădea impresia că e un om care vegetează. Toată înfățișarea lui, în fond, în mai cu seamă la prima vedere, prezenta viguros tipul parizian pe care romanticii îl alegeau pentru meseria de băcan.

Ați văzut înflorind acei încântători monștri care se numesc orhidee? Unui colecționar i-ar fi greu să găsească alte două fantastice capricii care să aibă asemănare cu ele. Semințele lor răsar prin vâgăunile pădurilor seculare și tocmai de acolo cad direct în pieptănăturile cele mai extravagante. Cam așa este o anumită parte a populației din Paris. Mișună în jurul nostru și atât de aproape de noi, încât nici nu le observăm.

Scriitorul își poate crea condițiile cele mai favorabile descriind rarități americane sau chinezești. Cititorul este îngăduitor deoarece el mi le-a văzut. De fiecare dată când îi

aducem în scenă pe Échalot și Similor, acești doi maimuțoi^[68] mai ciudați decât cei din împărăția cerului, ne cuprinde spaima; cele două exemple, parizieni din cap până-n picioare, modelați, puși în cuptor și lăcuiți cu mare grijă, au trecut pe lângă dumneavoastră pe stradă de zeci de ori fără să le dați vreo atenție.

Ce să-i faci?

Din fericire, însă, domnul Bruneau este așa cum îl știți. El nu vă va tulbura cu pretenții de originalitate. Tipul său este uzat ca un bănuț vechi; fizionomia lui este searbădă ca însăși obișnuința.

Și, totuși, vă vom îndemna să vă mai uitați o dată la el și veți constata că privirea vă va fi surprinsă, chiar speriată. Sub calmul flegmatic al mersului său se ascunde ceva cu totul deosebit. S-ar putea spune, privindu-l cu și mai multă atenție, că acest chip monoton și mohorât ascunde un secret teribil sub acea mască împietrită; dincolo de ea, era o grandoare latentă... Dar cine are timp să-l studieze atâta pe domnul Bruneau?

Așezându-se pe scaun, el scoase un ceas mare de argint, pe care îl consultă cu voce tare:

— La Bursă nu e decât ora nouă. Avem destulă vreme să flecărim.

— Pot, în sfârșit, să știu ce vă aduce aici? întrebă Maurice.

— Ce mă aduce, tânărul meu domn? Da, da, bineînțeles... dar asta mai târziu. Mai întâi, am de gând să colaborez cu voi.

— Să colaborați? se mirară într-un glas Etienne și Maurice, unul râzând, celălalt cu adevărat scandalizat.

— De ce nu? făcu domnul Bruneau, al cărui surâs tăios avu o ascunsă nuanță de ironie. Eu vă spun că am povești... grămezi de povești!

— Dar... încercă să vorbească Maurice.

— Înțeleg bine. Voi nu mi-ați destăinuit că tot timpul nu faceți altceva decât să căutați o dramă, tot așa cum strângătorii de petice — cu tot respectul pe care vi-l port — scotocesc prin gunoaie. Sunteți doi tineri simpatici... dar care lăsați hârtii prin buzunarele redingotelor voastre.

— Ați găsit scheme, însemnări? întrerupse Etienne.

— Scrisori?... adăugă Maurice, pâlind ușor.

— Vă asigur că n-am găsit acțiuni ale Băncii Franței. Dacă ar fi așa, v-aș spune-o categoric și am împărți între noi,

căci ce e vândut e vândut, nu-i așa? Eu am plătit cele două redingote cu căptușeală cu tot. Dar îmi place tinerețea. Poftim, domnule Schwartz, corespondența dumitale.

Îi întinse o scrisoare împăturită lui Maurice, care se schimbă la față.

— Nu am citit-o, reîncepu domnul Bruneau cu un fel de demnitate, dar cunosc scrisul.

— Domnule, vă mulțumesc, spuse Maurice cu un aer jenat.

— Nu aveți pentru ce, între vecini... Cât despre domnul Roland, iată: două contra-mărci⁽⁶⁹⁾ și o recipisă de la Muntele de Pietate.

Etienne le luă și făcu o reverență adâncă, spunând:

— Vecine, nu trebuia să vă deranjați.

— Oare o cunoașteți bine pe această domnișoară Sarah? întrebă încet domnul Bruneau.

— Cum adică?

— Vedeți recipisa: un ceas de femeie, pe numele domnișoarei Sarah Jacov.

— O întâmplare!... bâlbâi Etienne.

— Eu nu sunt tutorele dumitale, domnule Roland, dar l-am cunoscut cândva pe tatăl dumitale, care este un om respectabil... și am văzut tineri foarte drăguți pe care legături condamnabile îi duceau acolo unde ei nu voiau să ajungă.

Etienne spuse la rândul lui foarte rece:

— Vă mulțumesc, domnule.

— Nu aveți pentru ce... la dispoziția voastră. Rămâne de știut cum am aflat că sunteți autori dramatici. Nu e prea complicat. Locuiesc într-o cameră de unde se aude trei sferturi din ceea ce vorbiți...

— Vom schimba locuința! exclamă într-un glas cei doi prieteni.

— Și cele două scadențe?

— Știți și...?

— Știu aproape tot. Când nu lucrați la Sophie, Édouard și Olympe Verdier, vorbiți despre micile voastre încurcături. Eu, cel puțin, nu contez prea mult în socotelile voastre. Domnul Michel te curăță ca lacrima, dar când pleci atât de dimineată și te întorci atât de târziu... Asta nu aduce prea mari venituri, nu. Ia să vedem: cât mi-ați oferi, înțeleg din drepturile voastre de autor, dacă eu v-aș aduce o intrigă gata făcută pentru teatrul "Ambigue"?

— Nimic, răspunse Maurice, noi ne facem singuri

piesele.

— Piesele voastre! repetă domnul Bruneau. Aveți multe de acest fel în depozit?

— Nu voi permite unui om ca dumneata... încep frumosul blond, care avea motive personale de a-și pierde răbdarea.

— Sunt un om ca toată lumea, lăsați, întrerupse domnul Bruneau la rândul său cu o blândețe atât de desăvârșită, încât Maurice rămase cu vorba tăiată.

Etienne îi șopti totuși:

— Vezi bine că e prost ca o găscă! Nu cumva ai de gând să te înfurii? Țștia sunt cei care au idei în afară de faptul că, așa cum singur o spune, ideile se mai găsesc prin buzunarele hainelor vechi.

Domnul Bruneau se uită iar la ceas.

— Douăzeci de ani... și douăzeci și doi de ani... murmură el. Ori ai inimă bună la vârsta asta, ori niciodată!

Era pentru a doua oară că vorbea astfel. Cei doi prieteni ai noștri auziseră perfect. Ciudățenia situației îi cucerea; Maurice devenea curios și Etienne imagina îngrijorări nedefinite.

— Domnule Bruneau, spuse el privindu-l fix, dumneavoastră nu ați venit aici ca să ne spuneți baliverne, dedesubt trebuie să fie ceva serios.

— Totul e serios, răspunse negustorul de haine, fără să piardă nimic din liniștea lui flegmatică: deasupra și dedesubt. Adineauri eram trei în camera de alături, eu, care veneam pentru ceea ce veți vedea, și acei doi bieți băieți. Ah! Caraghioase făpturi! Am intrat toți trei pe băjbăite, eu însă văzându-i, pentru că mă uit atent pe unde pun piciorul, ei nevăzându-mă. Am crezut că aveau intenții rele: sunt niște bieți necăjiți. Uite, tot îmi vine să rād de povestea asta! Ei aveau intenții bune! Voiau pur și simplu să înjunghie pe cineva în locul vostru, ca să nu stea fără să facă nimic. Să nu vă încredeți în aceste tipuri de comici în drama voastră. Prea e parizian: Parisul nu crede în ei.

De notat că domnul Bruneau nu râdea absolut deloc.

— Tinerii mei domni, reluă el, așa cum am picat din senin în camera voastră de autori dramatici începători, care vă frământați mintea, eu aș putea să joc un personaj straniu spunându-vă: "Iată-mă, cunosc drama voastră pe dinafară; dramă pe care nu ați încheat-o încă, o știu de la prolog până la deznodământ. Vreți să v-o povestesc?"

— De fapt, zise Etienne, este original.

Maurice tăcea.

— În drama aceea, continuă domnul Bruneau, pe al cărui obraz nemișcat se văzu un vag surâs, poate am și eu un rol... voi la fel, fără să bănuți... Ah! Este o dramă cum puține se văd, înțelegeți? Eu îi cunosc pe toți ceilalți eroi, colegii noștri, și pe doamnele eroine de asemenea. Îl cunosc pe contele Verdier și pe soția lui, îl cunosc pe Édouard, o cunosc pe Sophie.

Vorbind, el își plimbă privirea de gheață pe ușa care servea drept tablă de scria.

— O cunosc pe Alba, scumpa copilă, continuă el; îl cunosc pe domnul Médoc, acest mare rol de distincție; o cunosc pe marchiza Gitana...

— Și Haina-Neagră? îl întrerupse cu glas abia șoptit Maurice, care își ascundea curiozitatea crescândă sub o mască ironică.

— Mélingue vă va ține în șah! răspunse domnul Bruneau în amator. Apoi, nemaiuitându-se la tablă, spuse: Mai cunosc și alți oarecare domni și oarecare alte doamne care sunt vârâte până-n gât în povestea asta. Am povești... o grămadă! Vreți să știți ce fac marionetele voastre în momentul acesta?

— Ce face Alba? întrebă Maurice prostește.

— Dansează, răspunse negustorul de haine. Contele Verdier a venit la Paris într-un cupeu, contesa Verdier în caleașca ei, și marchiza Gitana stă la câpătăiul unui muribund.

— Gitana este o eroină rea sau bună? întrebă Etienne.

— Va trebui ca tocmai spectatorul să-și pună această întrebare, răspunse domnul Bruneau, pentru că drama voastră să prindă la public.

— Și Sophie ce face?

— Plânge. Ea nu știe că bogăția și fericirea bat la ușa sărăcăcioasei ei odăite.

— Oh, oh! exclamă cei doi tineri.

— Eu vă asigur că este palpitant de interesant! zise domnul Bruneau, care sublinie cu un sarcasm ponderat ultimele cuvinte.

— Altfel spus, dumneavoastră sunteți vrăjitor? zise Etienne neîncrezător.

— Nu, nu mai există vrăjitori. Eu sunt mai mult decât un vrăjitor: vrăjitorii ghiceau poveștile: pe când eu le știu la perfecție.

— Și Olympe? Ce caută la Paris?

— E pe cale de a se pierde.

— Și soțul ei?

— Othello milionar îi comandă lui Jago o dublură a cheii de la biroul de scris al Desdemonei.

— Și Michel?

— Édouard vrei să spui?

— Da, Édouard. O iubește oare pe Olympe Verdier?

Maurice pusese această întrebare. Domnul Bruneau răspunse:

— Nu este că destul de frumoasă pentru asta?

Pentru prima dată o vagă emoție îi tulbură glasul. Își abātu plivirea, își scoase din buzunar ceasul, ca să nu-și piardă cumpătul, și tuși sec.

Probabil tușea îi urcase în obraji o ușoară și trecătoare roșeață. Abia observată, de îndată nu se mai văzu; și la fel cum nimic nu arată locul unde o piatră căzută în apa unui lac stârnise mai înainte cercuri concentrice, tot așa pe figura imobilă și greoaie a domnului Bruneau nu rămăsese nici o urmă din trecătoarea emoție.

— Este un tânăr frumos, spuse el cu un ton abătut. Dar la începutul drumului care duce spre ocnă nu există bornă indicatoare.

Aceste cuvinte îl făcură și pe Etienne și pe Maurice să tresară.

— Domnule, zise micul blond cu hotărâre, să ne spuneți cine sunteți!

Domnul Bruneau, lustruindu-și atent geamul ceasului pe genunchi, consultă cadranul cu un aer distrat.

— Tinerii mei prieteni, le răspunse el cu blândețe, nu m-ați vedea aici dacă nu aș socoti că mai e timp să se pună o barieră de-a curmezișul drumului său... cu al vostru. Este un tânăr frumos. Înainte să ne despărțim în astă seară, vom vorbi din nou despre el. Cât despre mine, nu am ajuns încă la prologul dramei voastre, iar unele enigme nu își arată dezlegarea decât în apropierea deznodământului. Răbdare deci. Ora și-a văzut de drum, în timp ce noi am flecărit; de aici înainte, timpul ne grăbește. Să atacăm deci motivul vizitei mele. Ați luat cunoștință de asta?

Arăta cu degetul spre broșura de pe masă, tipărită pe hârtie proastă, care purta titlul: *Proces curios, André Maynotte sau Mănușa vicleană. Furtul casei de bani Bancelle (din Caen), iunie 1825.*

— De un sfert de oră mă tot gândesc că dumneavoastră sunteți expeditorul acestui pachet, mormăi Maurice.

Etienne își apropie scaunul.

Orice-am spune, Etienne și chiar Maurice arătau un interes crescând acestei scene bizare. Convorbirea, trebuie să înțelegem, se urnea în așa fel încât să prezinte una din acele șarade îndrăznețe care fac deliciul autorilor dramatici. Presupunând că povestea misterioasei mânuși ar fi un prolog, prin ce legătură ar ajunge aceste premize imagine la complicata acțiune căreia tinerii noștri prieteni îi simțeau în mod vag roțițele funcționând în jurul lor?

Acest normand cu înfățișarea burgheză lua pentru ei din ce în ce mai mult proporții uriașe.

Și îndărătul masivității domoale a măștii lui, acea altă fizionomie despre care am vorbit, acel al doilea înveliș, acel caracter ascuns de îndrăzneală viguroasă și de inteligență neîndurătoare ieșeau încet la iveală...

Capitolul XX - O grămadă de povești

Domnul Bruneau luase în mână broșura. Îi citi visător naivul titlu. Apoi se reculese și, cu mâna lui robustă, își apăsă fruntea, ca și cum și-ar fi exprimat gândul.

— Există aici un punct de plecare surprinzător, sfâșietor de adevărat, ceea ce nu strică deloc, zise el laconic. Aceasta este istorie, cu toate că nu e scrisă fără abilitate, căci autorul, pentru a o scrie, a plecat de la același punct de vedere al judecătoriilor. Fiți liniștit, domnule Roland, nu spun nimic împotriva tatălui dumitale.

— Oh, răspunse Etienne, nu vă jenați. Doar despre piesa noastră era vorba...

— Eu îl consider pe tatăl dumitale un magistrat demn și sunt într-un tot de acord că al dumitale, domnule Schwartz, și-a făcut datoria.

— Nu v-aș sfătui să spuneți altfel, îl întrerupse Maurice. Normandul se înclină cu gravitate.

Ceea ce nu-l împiedică, reluă el ridicând vocea fără voia lui, ca acel André Maynotte să fie nevinovat și să aveți în el un rol de primă mărime, un rol cât coloana Vendôme. Fiți atenți! Drama nu așteaptă reprezentația; ea se joacă; noi o jucăm, iar

eu sunt aici mai ales pentru ca voi să știți la timpul și locul potrivit ce trebuie știut ca să nu greșiți intrările. Mă urmăriți?

— Vă urmărim! răspunseră tinerii, la fel de atenți amândoi.

— Un fapt care le-a făcut un deserviciu, atât lui André Maynotte, cât și soției lui, atunci, la proces, începu domnul Bruneau, a fost situația lor de străini; căci aproape peste tot în Franța, corsicanii sunt priviți ca niște străini. Iată pentru ce frumoasă Julie și soțul ei, originari amândoi din Corsica, își părăsiseră patria:

Acolo, mai departe de Sartène, există o frumoasă regiune de tâlhari; vreau să spun ca decor, căci, în realitate, cei mai perfecți bandiți din lume ar găsi acolo puține ocazii de a-și exercita prostimea. Călătorii sunt rari, iar ceea ce numim noi "case înstărite", încă și mai rare. Există totuși o poveste care plasează misterioasa capitală a brigandajului european în împrejurimile vechiului castel al conților Bozzo.

Ce pe vremea primului Paoli, un conte Bozzo ar fi capturat pământurile lui, punând să fie spânzurat, pe grecul Nicolas Patropoli, ale cărui isprăvi sângeroase îi înspăimântase pe locuitorii provinciei italiene Romagna și care se făcuse vestit în întregul Univers sub numele de Fra-Diavolo. Veți afla că acest nume se transmitea din generație în generație, ca acela de faraon în Egipt: au existat zece Fra-Diavolo. Nicolas Patropoli se afla atunci în Corsica pur și simplu pentru a se reface, în mănăstirea Mântuirii. Aici îl îngrijea un medic priceput. Se poate că acest colț sălbatic de pământ, dacă nu servea drept cartier general, să fi fost cel puțin un loc de refugiu pentru francmasonii crimei. Veți aprecia.

Eu pot să vă afirm doar că vechea legendă a unei mănăstiri locuite de bandiți, deghizați în călugări, era o realitate în Corsica la sfârșitul secolului trecut. Amintirea acelor puternici călugări din mănăstirea Mântuirii este încă foarte vie în împrejurimile orașului Sartène și mulți oameni au văzut meterezele întunecatelor ziduri, îndărătul cărora se ascundea o veșnică orgie. Mănăstirea Mântuirii exista, în 1802, la liziera întinselor păduri de castani care mărginesc mărăcinișurile. Tot un conte Bozzo a fost cel care a dăruit acest bârlog în primii ani ai Imperiului.

Ultimul Fra-Diavolo, tată al acelor *Veste-Nere* din Italia și superior al mănăstirii Mântuirii, luptase cu oaste împotriva francezilor. El se numea Michele Pozza, după unii, Bozzo,

după alții și a fost spânzurat, se spune, la Neapole, în 1806.

Acest Michele Bozzo, ultim șef al călugărilor briganzi, și contele Bozzo care a distrus mănăstirea, erau oare rude? Nu se știe.

Conții Bozzo, așa cum se vede deseori în țările primitive, erau căpeteniile unei numeroase familii, în care existau mai mulți săraci decât seniori bogați. Am observat un lucru asemănător în Scoția, unde o întreaga seminție poartă același nume. Sub Restauratie, principalele căpetenii ale rasei sau ale clanului, cum s-ar spune în Anglia, se împrăștiaseră. Nu mai rămăsese decât ramura Bozzo-Corona, din Bastia și neamul Sebastian-Reni, stabilit în împrejurimile orașului Sartène. Sebastian-Reni, purta titlul de cavaler. Trăia la castel cu soția sa, care era franțuzoaică. Hanul îl recunoștea pe el drept șef, și când avu o fică, însuși episcopul din Ajaccio veni să o țină deasupra cristelniței. O botezară cu numele Giovanna-Maria.

Din toată mănăstirea Mântuirii nu mai există decât un turn pe jumătate ruinat. De acest turn se rezemă o casă modernă, înconjurată de sumbre ruine. Din când în când, un bărbat venea să locuiască aici. Era bogat și risipea bani în toată regiunea. Nu era un străin; purta numele Bozzo. Soția sa, care murise cu mult timp înainte, era o Reni; fiica și ginerele, tot un Reni, locuiau în clădirile anexe ale castelului. Și, totuși, în ciuda acestor uniri prin căsătorie, o atmosferă misterioasă îl învăluia pe acest om, căruia i se spunea Tatăl sau Tatăl-Tuturor.

În lungile și frecvente sale absențe, nimeni nu știa unde se ducea.

Anul 1818 se dovedește la Paris fecund în atentate împotriva persoanelor și proprietăților. Într-atâta, încât aceste acte criminale fură atribuite unui partid politic care ar fi încercat astfel să discrediteze guvernul la putere atunci. În plină prosperitate fără precedent spaima și panica puseseră stăpânire pe toate straturile sociale. Gogorița aceasta purta un nume de care se mai auzise în împrejurări asemănătoare sub Imperiu și chiar, spuneau bătrânii înainte de revoluție; i se spunea Haina-Neagră.

Persoanele cu judecată aveau tot dreptul să nu creadă în existența acestui bandit legendar, căci pentru fiecare crimă comisă fusese pronunțată o condamnare, iar dacă ceva ar fi trebuit să-i mire pe acești oameni, ar fi fost poate nemaipomenita exactitate a bilanțului judiciar care a putut să

plaseze, fără nici o excepție, vinovatul pedepsit în fața fiecărui act criminal săvârșit.

Îl cunoașteți pe colonelul Bozzo-Corona, care se apropie de vârsta de o sută de ani...

— El e Haina-Neagră? întrebă Etienne râzând, sau e Fra-Diavolo înviat?

— Lasă-l să vorbească! spuse Maurice sever.

Domnul Bruneau îi făcu un semn amical de aprobare.

— Colonelul Bozzo, continuă el fără să țină seama de întrebarea lui Etienne, este muribund de câteva zile. Domnul baron Schwartz va pierde în el un client bogat, și, în schimb, contesa Corona va avea o moștenire considerabilă.

Vă vorbesc despre el fiindcă în vremea aceea i s-a întâmplat o aventură din cele mai romantice. Cu toate că era în vârstă, ducea viața unui băiat tânăr și pe picior mare. Era mai ales mare amator de jocuri de noroc. Junele nostru prim, Édouard, este și el, știați, nu-i așa? Dar vom vorbi și despre ei...

O mulțime de oameni opuneau, totuși, că viața de plăceri a colonelului nu era decât o mască în dosul căreia se ascundeau eforturile unui conspirator.

Ultima partidă a colonelului a rămas de pomină; a pierdut șapte mii de ludovici pe o carte. Trebuia, desigur, ca averea lui să fie normă, din moment ce pierdea sume mari fără să se enerveze, și niciodată nu și-a făcut creditorii să aștepte plata unei astfel de datorii de onoare.

Nu i se cunoștea vreo avere în Franța. El vorbea despre bunuri considerabile pe care le-ar avea în Corsica. După ultima lui pierdere, a plecat din Paris pe neașteptate, și cel care câștigase l-a urmat. Era vorba să vândă domeniul său din Corsica pentru a plăti cei șapte mii de ludovici; așa știa lumea; dar câștigătorul celor șapte mii de ludovici, entuziasmat de moșie, și, fără îndoială, trădat la rândul lui de cărțile de joc, ceru de la Paris polițe după polițe și sfârși prin a muri în Corsica sau altundeva. Era un flăcău tomnatic. Atât.

Numai că Parisul se liniști deodată. Acel flăcău tomnatic putea fi deci autorul tuturor fărâdelegilor care mâhneau Capitala. Orice ar fi fost, în curând nu se mai făcură atâtea ironii la adresa naivilor care credeau în Haina-Neagră.

Haina-Neagră se mutase la Londra!^[70] Londra nu mai îndrăzneă acum să iasă seara, în ciuda celor trei poliții ale ei. Londra tradusese cuvintele pariziene: îi era teamă de *Black-*

Coat. Și Londra avea dreptate, căci *Black-Coat* sau Haina-Neagră o brutaliza strașnic. Cele trei poliții își pierdeau capul.

Cam în același timp, colonelul Bozzo veni să se stabilească la Londra, unde se pomeni deodată înconjurat de oameni care îi laudau poziția socială și averea; mai ales marele domeniu din Corsica. Rumorile politice începură numaidecât să circule.

El trăia singur și ducea o existență de burlac. Cina la club. În casa lui nu avea alt personal decât o jupâneasă italiancă și un tânăr secretar francez, un fel de valet cultivat, foarte inteligent. Micul secretar, avea poate și el un nume ca toată lumea, dar stăpânul lui, care îl luase de la Paris dintr-un atelier de lăcătușerie ca să-l formeze pentru aceste funcții de casă mare, îi dăduse una din acele porecle duble în breasla de calfă, numindu-l Toulon-nais-l'Amitié.

La Londra, Haina-Neagră sau *Black-Coat*, cu acoliții lui, îi preocupară pe toți gură-cască timp de un sezon. Fărădelegile atribuite bandei fură numeroase și originale. Numai că oamenii rezonabili având ceva cunoștințe în materie de drept, nu șovăiră să nege existența misteriosului șef al hoților: fiecare crimă, efectiv, aici ca și la Paris, se solda în fața justiției cu o condamnare.

La ce bun atunci să mai cercetezi? Haina-Neagră era un surplus, și dacă din întâmplare l-ar fi arestat, legea nu avea nimic ce să revendice de la el!

Astfel vorbeau cumpătații, dar cumpătarea are ea oare bun-simț? Nebunii credeau fără șovăire în Haina-Neagră: un dublu vampir, un monstru care ucidea de două ori, întâi cu pumnalul, apoi cu eșafodul...

Și colonelul nostru își pierdea banii cu eleganță, după cum îi era obiceiul.

Oamenii care au ceva de ascuns își schimbă numele. Colonelul nici nu se gândea: la Paris, la Londra, oriunde, el era colonelul Bozzo. La club fusese agitație, că nu se știa cine e și de unde venea; cei mai răi de gură se întrebară unii pe alții mai de una, mai de alta, dar gentilomul francez fusese totuși prezentat după toate canoanele și mai știa să și piardă.

Partenerul lui obișnuit era John Mason, un fiu de nabab, al cărui tată câștigase milioane corupând chinezii. Despre acest Mason se spunea că ar fi avut o sută cincizeci de mii de lire venit, ceea ce însemna două milioane șapte sute cincizeci de mii de franci. De-abia se însurase cu o artistă și se și căia, după obicei.

Într-o dimineață el plecă în compania colonelului cu un vas care naviga spre Italia... Iată zvonul care circulă la Londra în această privință:

John Mason, ipohondru, chiar puțin bolnav de plămâni, voia să cumpere în sudul Europei o reședință pentru iarnă. Or, moștenirea colonelului era tocmai pe măsură să-i satisfacă acest capriciu, deoarece averea lui își începea hotarul la munte și se întâlnea cu marea trecând peste păduri vaste. După spusele celor de la club, colonelul nu mai poseda decât această moșie, dar mai adăugau că cei doi tovarăși de călătorie o să joace neîntârziat o partidă formidabilă de table, a cărei miză va fi chiar acest domeniu.

Colonelul nu mai reapăru la Londra, unde legenda Hainelor-Negre începu să fie uitată din ce în ce, rămânând până la urmă doar o poveste de adormit copiii, în nici o capitală europeană nu se mai pronunța la vremea aceea numele Haina-Neagră, care strălucea totuși undeva, în mitologia tâlharilor, așa cum străluceau numele lui Cartouche, Mandrin, sau Schinderhannes. Dintr-o dată, către anul 1821, ziarele îl readuseră la viață. Haina-Neagră se afla arestat în închisoarea din Caen, pentru uciderea unei englezoaice, fosta artistă Sara Butler, văduva lui John Mason.

John Mason murise deci? Eu nu vă spun tot tinerii mei domni, dar dacă vreți informații mai ample, există un om, un cinstit, care și-a petrecut 15 ani din viață cu polițiștii și cu hoții...

Domnul Bruneau se opri aici să-și recapete suflul; era nespus de palid și broboane mari de sudoare se vedeau pe la tâmpile.

Etienne și Maurice ascultau cu o curiozitate crescândă această poveste care părea anume calculată ca să le stârnească interesul, plimbând-o departe de punctul inițial de plecare. Fiecare din ei se afla desigur, la sute de leghe depărtare de judecătorul de instructiv și comisarul de poliție din Caen și la tot atâtea sute de leghe de André Maynotte, gravorul viclenei mânuși.

Maurice întrebă.

— Omul acela despre care vorbiți sunteți chiar dumneavoastră?

Domnul Bruneau îl pironi cu o privire stranie, metalică și tristă, dincolo de care poate mocnea focul incendiar.

— V-ați uitat vreodată de aproape la acel nenorocit care locuiește aici, lângă voi?... Trei-Labe, cum i se spune? întrebă

încet domnul Bruneau.

După care tăcu iar.

— Ei bine? întrebă Etienne, căutându-și mereu drama lui, cu tenacitatea unui câine care adulmecă pe urma vânatului. Ce e cu Trei-Labe?

Normandul nu răspunse.

— John Mason ora mort de-a binelea, reluă domnul Bruneau, brusc. O poveste curioasă. Eu știu o mulțime de povești din acestea! Ah, ah! Parisul și Londra nu mai auzeau vorbindu-se de Haina-Neagră. Cred și eu! Nu poți să fii peste tot. Haina-Neagră călătorea. Și micul secretar al colonelului, Toulonnais-l'Amitié, crescuse cu timpul; era aproape un bărbat.

John Mason murise de-a binelea. Timp de un an notarul lui din Londra făcuse să-i parvină în Corsica sume fantastice, fiindcă el stătea în Corsica și își data scrisorile din Sartène.

Ce făcea el la Sartène? Cu siguranță că nimeni n-a știut vreodată. Juca fără îndoială domeniul. Partida dura, dura... Norocul se întorsese. Mason pierdea, din moment ce el cerea mereu fonduri. Artista, soția lui Mason, se temu să nu fie ruinată. Plecă într-o bună zi de la Londra și veni în Corsica, să vegheze asupra soțului și asupra părții ei de avere.

Când un nenorocit este prizonier, poate fi făcut să scrie și să semneze orice, nu-i așa? Pe bulevard e cunoscut bine acest lucru. Eu cred că John Mason nu mai juca de multă vreme. Când soția veni să-l întâlnească, ce s-o fi petrecut, nimeni nu știe, fapt este însă că printr-o scrisoare îi anunța notarului din Londra moartea soțului său și îi cerea la rândul ei bani, mereu bani.

Haina-Neagră a manevrat la viața lui mai mult aur decât ar trebui ca să cumperi tot Parisul.

Dar el are în jur o armată, și aceasta costă scump.

Notarul lui John Mason primi o ultimă scrisoare de la văduvă. Aceasta nu semăna deloc cu celelalte și conținea doar câteva rânduri, în care îi anunța evadarea ei miraculoasă. Vedeți bine că era o închisoare! Doamna Mason nu dădea, de altfel, nici un amănunt; se limitase doar să spună că avea să se adreseze justiției.

Fiindu-i teamă de mare, întreprinse călătoria spre Calais de-a curmezișul Franței. A fost asasinată într-un bar din Caen.

Pentru ce Caen? Nu era în drumul ei...

Asasinul a fost arestat.

Haină-Neagră a fost pentru prima și ultima oară în viața lui arestat. Era oare chiar Haina-Neagră? Așa se vorbea în închisoarea din Caen; și chiar din fosta lui celulă — cinci sau șase ani mai târziu, — a evadat André Maynotte printr-o fereastră ale cărei gratii fuseseră tăiate încă de pe vremea când stătuse închis aici Haina-Neagră.

Toulonnais-l'Amitié o pornise în urmărirea actriței. Stăpânul său, colonelul, îl secundase. Mult timp după aceea, într-o noapte întunecată, se întorseseră amândoi în Corsica, împreună cu un străin care, fără îndoială luă în primire camera de culcare a lui Mason. Scrisorile pe care le punea acum l'Amitié la poșta din Sartène erau adresate la Berlin. Căci din Berlin lipsea un bogat bancher evreu. Sosiră mulți bani prusieni la Sartène. Apoi șeful făcu o călătorie în Australia, și încă una în Rusia. Avea loc destul în pivnițele mănăstirii Mântuirii. Cei care îi însoțeau la întoarcere pe Tatăl-Tuturor și pe Toulonnais-l'Amitié intrau acolo și nu mai ieșeau... În 1821, Toulonnais-l'Amitié se făcuse un bărbat zdravăn și frumos, om de viață, îndrăzneț, insolent, îndrăgostit de toate femeile și omorându-și timpul cum putea. Sunteți mulțumiți, sper, că v-am arătat dintr-o dată dedesubturile jocului; cei din vecinătatea orașului Sartène erau departe de a ști atât de multe lucruri câte știți voi acum de la mine. Ideile politice care au generat revoluția din 1830 se nășteau atunci în întreaga Europă, iar suflul societăților secrete din Italia pătrundea până în acest colț retras. Pentru toți cei care căutau explicații, Tatăl-Tuturor era un misionar al carbonarismului⁽⁷¹⁾.

Ceea ce se dovedea era ura lui împotriva lui Sebastian-Reni, a conților Bozzo, așa-zisul șef al clanului, care rămânea însă devotat Bourbonilor. Sebastian-Reni muri la castel, în acel an 1821, iar văduva lui, o femeie pioasă, nu putea întârzia să-l urmeze, fiindcă medicii o condamnaseră și pe ea. Tânăra lor fică, blândă și de o frumusețe îngerească, numai grație și bunătate, fusese nevoită să părăsească mănăstirea din Sartène, unde își făcea studiile și educația, pentru a-și îngriji părinții.

Giovanna-Maria Reni urma să împlinească pe atunci șaisprezece ani. Mătușa ei, superioară Bernardinelor din Sartène, o crescuse ca o nobilă doamnă, așa cum trebuia să fie. Ea fusese destinată unuia din verii ei din Bastia, unul dintre tinerii de frunte din insulă. Într-o seară, pe când se întorcea de la biserică, fu atacată, nu departe de ruine, de

acel necopt donjuan, Toulonnais-l'Amitié. Omul acesta nu respecta nimic. Un băiat din oraș, de meserie armurier-gravor, îi sări fetei în ajutor și îl bătu pe agresor. Giovanna-Maria nu îl uită pe tânăr. Toulonnais-l'Amitié nu îl uită nici el.

Salutați, domnilor autori dramatici! Eroii voștri intră în scenă. Armurierul-gravor din Sartène se numea André Maynotte, și Giovanna-Maria, acel înger frumos, este contesa voastră Olympe Verdier.

Capitolul XXI - Secretul piesei de teatru

Când domnul Bruneau pronunțase numele Giovannei-Maria, ochii îi străluciseră neobișnuit, ca în urma unui șoc. Maurice asculta, nemaicăutând în această povestire, parcă voit încurcată, acțiunea unei drame, ci succesiunea faptelor, atât de asemănătoare cu realitatea care îi înconjura. Sprâncenele îi dădeau un aer mai bărbătesc. Nu ar fi putut spune că pricepea tot, dar intuise destul, și domnul Bruneau, simțind că între ei se stabilise o înțelegere, i se adresa de preferință lui.

Etienne, credincios piesei, căuta intriga. Se lăsase furat de hățișul acestei povestiri confuze, ascultând cu o spaimă voluptoasă. Își lua notițe de neînțeles. Teribila siluetă a Hainei-Negre domina întreaga atmosferă sumbră. Își imagina un act al piesei petrecându-se în pivnița de sub ruinele mănăstirii. Actrița, soția lui Mason, va juca oare mai târziu vreun rol? Aici era cheia.

Dar, la dracu! La ce bun să te încurci cu preliminarii de acestea? Numai afacerea Maynotte, ieșind din dramaticele încurcături, promitea vreo trei-patru duzini de tablouri, la alegere.

Domnul Bruneau continuă:

— Țin să vă spun acuma, ca nu cumva să uit, că pentru uciderea lui John Mason, la Londra a fost spânzurat un om. La Berlin, un cap s-a rostogolit în coșul ghilotinei pentru dispariția bancherului evreu. Mortul de la Viena și cel de la Petersburg au fost și ei răzbunați de eșafod. Haina-Neagră și legea și-au făcut datoria. Socotelile bune fac prieteni buni!

Acest André Maynotte era orfan de tată și mamă. Nici ambiția, nici inteligența poate nu ținteau dincolo de situația lui socială, dar întâlnirea cu Giovanna îi transformă sufletul. Înțelese atunci ce însemna adevărata fericire. Iubea.

Cu atât mai bine sau cu atât mai rău pentru voi, tinerii mei maeștri, dacă acest sentiment vă spune totul...

— V-a tremurat vocea când i-ați pronunțat numele, zise Maurice cu destul interes.

— Pentru că inima mea sângerează, răspunse normandul, recăpătându-și calmul cu un vizibil efort. Care om nu are o amintire? Eu am suflet... André Maynotte și-a părăsit atelierul; alerga să-și găsească inima pe care și-o pierduse. Petrecea zile și nopți dând târcoale zidurilor întunecate care îl despărțeau de comoara lui iubită.

— Și Giovanna-Maria știa?

— Toate fetele care sunt iubite știu. Chiar în seara în care murea mama Giovannei, Toulonnais-l'Amitié plănuise să o răpească. André Maynotte nu știa nimic, dar era foarte neliniștit. În loc să se întoarcă la el acasă, rățăcea visător pe la liziera pădurii de mirt. Se făcuse noapte și toate zgomotele parcă le înghițise pădurea. De-odată un pas ușor lipăi în praful potecii, și André auzi o voce de fetiță, care îl strigă pe nume.

"Pe aici, răsfățato", îi spuse André; căci o recunoscuse în semiîntunerice pe Fanchette, nepoata Tatălui-Tuturor. O făptură ciudată, care era tot sufletul bunicului ei și despre care cei din regiune spuneau că va fi mai bogată decât o regină.

Copila sări pe sub pomi și veni să se arunce gâfâind în brațele lui André.

"Noaptea nu mă sperie, spuse fetița, dar secretarul bunicului meu este un bandit. Dacă m-a urmărit, are să mă omoare!"

Îi făcu un semn să tacă și ciuli urechea. Totul părea pustiu în jurul lor. André o întrebă:

"Dar de ce te urmărește Toulonnais, fetițo?"

"Pentru că Giovanna m-a trimis la tine."

"Giovanna?!" se miră André, simțind că i se înmoaie picioarele.

El își simțea tot sufletul plin de dragoste.

"Uite că tremuri, spuse copila, cum tremura și ea când mi-a vorbit de tine. Dar ascultă: Toulonnais-l'Amitié este un bandit; îl disprețuiesc; inspiră teamă și tatălui și mamei mele,

cu toate că sunt copiii Stăpânului, în seara asta se plimba prin castel, chiar în coridorul care duce la camera moartei. Tu ai văzut vreodată morți? Eu aș fi vrut să văd moartă și mă învăTEAM și eu pe acolo. Așa l-am auzit pe l'Amitié spunându-i cameristei: «Am să-ți dau zece napoleoni...» și îi strângea tare brațul; camerista plângea. Am auzit apoi că i-a mai spus: «Caii au să aștepte la jumătate de drum de ruine...» Camerista a răspuns: «Dar diaconul care păzește camera mortuară...» Atunci l'Amitié a început să râdă și i-a spus: «I s-au astupat urechile și ochii cu ducați...» Și a adăugat: «Măine se va întoarce la mănăstire, va fi prea târziu: o vreau în noaptea asta».

André rămăsese încremenit.

"Ai înțeles?" l-a întrebat copilă, ai cărei ochi inteligenți și adânci ca niște ochi de femeie străluceau în întuneric.

"Desigur, i-a răspuns André, înțeleg."

"Atunci, a continuat mica Fanchette, camerista a spus un da, foarte încet, și l'Amitié a sărutat-o... Ah, era să uit ceva: cei zece napoleoni sunt pentru ca să-i dea Giovannei un ceai care să o adoarmă. Trebuie să o ia la ora două noaptea, pentru ca luna stă pe cer până la ora unu... Știi ce-și spun între ei, ca să se recunoască, cei care nu sunt de pe aici și care vin să ceară bani bunicului?"

"Nu, nu știu."

"Ei spun așa: *Se va lumina de ziuă mâine?* I-am auzit de sute de ori. Asta te va ajuta să intri la castel dacă e poarta închisă. Dar uite că mă zăpăcesc, și nu e bine, căci ar fi trebuit să fiu înapoi. Nu ți-am mai spus că am alergat la Giovanna de îndată ce l'Amitié și camerista n-au mai fost în coridor. Și i-am spus tot. Nu am putut să văd moartea, pentru că era cu un cearceaf mare alb pe față și pe cearceaf un crucifix mare negru... Giovanna e foarte frumoasă. Am să fiu și eu frumoasă când am să mă fac mare. I-am spus tot; ea s-a făcut palidă, parcă era de ceară. L-a pomenit pe Dumnezeu, pe Sfânta Fecioară și apoi pe tine. I-am spus: «Eu îl cunosc și știu unde este în fiecare seară». Atunci ea m-a trimis și, uite, aceasta este din partea ei."

Și Fanchette puse în mâinile lui André o cutie de bijuterii și o pungă.

"E tot ce are!" mai spuse Fanchette înainte ca tânărul armurier să-și fi putut exprima în vreun fel uimirea.

Nu aș ști să vă repet cuvintele copilărești, naive, fermecătoare, cu ajutorul cărora Fanchette îl făcu pe André să

înțeleagă că ceea ce îi trimisese nu era o recompensă, ci chiar zestrea, sărmana zestre încredințată logodnicului ei de către logodnică. Lui André i se păru că are cel mai minunat din toate darurile lumii.

Fanchette termină astfel:

"Trebuie să vii înainte de ora două și să-ți amintești bine totul. Adio! Au să mă certe."

Și se repezi, ușoară că o căprioară, pierzându-se în întuneric. André rămase mult timp nemișcat în acel loc. Ideea că totul era un vis îi revenea în fiecă clipă, dar obiectele trimise de Giovanna vorbeau. El se duse în oraș să-și ia armele și tot ce avea și el ca bani. Era vorba într-adevăr, să fugă cât mai departe. Întregul trib avea să o pornească în urmărirea lui. Ajungând din nou în dreptul castelului, identifică locul unde așteptau caii comandați de tuloanez. Se petrecea și se cânta în casa Tatălui, care adusese nu demult un oaspete din Ungaria.

André își trase pălăria pe ochi și se înfășură în manta. Luna, la primul pătrar, chiar începuse să coboare de după munte. Era timpul. André intră cu îndrăzneală și spuse omului de la poartă:

"Se va lumina de ziuă mâine, prietene?"

"Tot ca și ieri, răspunse celălalt, dacă vrea Dumnezeu.

Apoi adăugă:

Sosești cam devreme!"

"Timpul ne grăbește", răspunse André, care trecu.

După scurt timp, el se întorcea ducând în brațe pe Giovanna-Maria, care avea un voal înnodat peste gură.

De data aceasta, gardianul se făcea că doarme.

O voce plăcută de copil se auzise la o fereastră, pe când ei treceau pe sub pinionul castelului, strigându-le: "Noroc!"

Fanchette nu dormea.

Omul care ținea caii nu avu nici o bănuială. Giovanna se lăsa urcată în șa gemând. O porniră în galop. În casa Tatălui-Tuturor se cânta tot refrenul vinului.

Pentru cei doi tineri nu a fost o noapte de dragoste. Giovanna plângea, urmărită de imaginea mamei sale. André, supus și blând, respecta durerea iubitei lui. În zori trebuiră să poposească la un han, pentru că Giovanna își pierdea puterile. Cei din familia Reni o și porniseră să străbată regiunea.

Se văzură nevoiți să se afunde în desiș, căci drumurile erau cercetate în lung și în lat de urmăritori. Toulonnais îi

pusese pe picior de alarmă pe toți cei care dădeau ascultare Tatălui-Tuturor. Cei doi îndrăgostiți, ghemuiți în desiş, auziseră nu o dată vânătoarea care se pornise în dreapta şi în stânga, prin faţă şi prin spate. Pericolul îi înconjura din toate părțile.

Acum, însă, Giovanna își rezema capul ei palid de pieptul lui André şi amândoi erau fericiți.

După şapte zile de la fuga lor de la castel, ajunseră la mare, care totuşi nu era la mai mult de o zi de mers. Debarcară la Sassari în Sardinia şi îi căsători un preot, unchiul lui André din partea mamei.

Oh, minunată primăvară! Sassari era prea aproape; se duseră în insula Hyères, unde îndrăgostiții se pot simți atât de bine. Se aflau însă prea aproape. Trebuia să traverseze întreaga Franță ca să pună un spațiu cât mai mare între ei şi nenorocire. Giovanna avea să fie mamă: erau cu adevărat fericiți.

André căuta un oraş care să nu fie pe drumurile de acces care duc de la Paris spre capitalele Europei. Alese în cele din urmă Caen, oraş vechi şi liniştit, la patru sute de leghe de Sartène, şi, privind în jurul lor, tinerii soți râsuflară ușurați, crezându-se la adăpost. Un diavol se afla însă pe urmele lor, un diavol nevăzut. În mijlocul surâzătoarei lor fericiri şi când copilul așezat între ei ca o mângâiere înmulțea bucuriile paradisului lor, ei erau de mult condamnați.

Într-o seară, un evreu care vindea lucruri de ocazie, pe care André Maynotte nu-l văzuse niciodată, veni la el să-i ofere, printre altele, şi mănuşa de oțel cizelată, care joacă un rol atât de funest în afacerea Bancelle. Evreul avea toate hârtiile în regulă şi actul de vânzare din care se vedea că era proprietarul acelei mănuşi. În fața minunatei opere de artă, simțindu-se în stare să o restaureze complet, André întrevăzu o mică afacere. Julie a lui, căci Giovanna purta acum acest nume, era atât de potrivită pentru a străluci printre fericiții lumii acesteia! Ambițios cum era din fire, André cumpără mănuşa. Peștele mușcase din nadă. André şi Julie își puseseră singuri lațul de gât.

Toulonnais-l'Amitié îi spusese Stăpânului: "Ăștia doi cunosc secretul nostru."

Își înșela, desigur, stăpânul, pentru că André știa tot atât cât știau cei care cleveau în Sartène, iar Julie, crescută la mănăstire, nu știa nici atât. Dar André Maynotte avea să afle totul foarte curând într-o îngrozitoare școală.

Domnul Bruneau tăcu brusc și rămase visător.

— După aceea?... întrebare într-un glas cei doi tineri.

— Restul este aici înăuntru, zise domnul Bruneau, apăsându-și energic mâna pe broșura în care se descria procesul din Caen. Dacă nu ați citit cu atenție ce scrie aici, mai citiți o dată; este ideea principală: omul care aruncă un nevinovat ca nutreț legii, sceleratul virtuos care cântă la *Cod* așa cum își agită Bériot vioara...

— Dar cenzură? obiectă Etienne din înălțimea bunei lui credințe.

Maurice spuse pe un ton hotărât:

— Domnule Bruneau, dumneavoastră nu ați venit la noi pentru un subiect de melodramă.

Ochii lui ageri fixau ochii normandului. Acesta clipi și căută în jos.

— Am venit, este adevărat, pentru una și pentru alta, murmură el; drama care se joacă în această casă, la castel, în casa boierească, în stradă înaintează mai repede decât pana voastră, și ea se va fi dezlegat de multă vreme când voi deabia o veți prezenta la teatru.

— Michel este amenințat? întrebă Maurice.

— Toți suntem amenințați, răspunse domnul Bruneau, redeschizându-și încet ochii, care acum nu mai străluceau. Apoi, coborând vocea: V-ați încrucișat vreodată pe scară cu domnul Lecoq, vecinul vostru?

— Zău! făcu Etienne, care ridică din umeri.

Normandul continuă, adresându-se lui Maurice, ale cărui sprâncene se încruntaseră iar:

— Nu te supăra, tânărul meu maestru: eu voiam să vă dovedesc că sunteți și voi implicați în această dramă.

— Oare domnul Lecoq... începu Maurice.

— Știți bine, îl întrerupse domnul Bruneau, că în orice paradis trebuie să existe un șarpe.

— Trădătorul! izbucni vesel Etienne. Diavolul este cel care, deghizat în vizitiu, conduce întotdeauna trăsura melodramei!

Căci toată lumea o jignește pe această rentabilă melodramă, chiar cei care o cultivă! Chiar și cei care ar vrea să o trăiască și nu reușesc!

— Un om iscusit, acest domn Lecoq! spuse normandul, ca și cum ar fi vorbit singur. În piesa noastră ar fi excelent rolul lui ca Satana-vizitiu.

Domnul Bruneau ținea în mână ceasul. Îl deschise și-i

consultă cadranul.

— Există, spuse el încet și rar, cu un ton de profundă emoție, există un om care s-ar arunca în apă cu o piatră de gât numai ca să-l împiedice pe domnul Michel să se înece. Voi sunteți tineri, trebuie să aveți inimă bună. Și apoi eu v-am dat de înțeles: sunteți și voi implicați în povestea asta până în gât...

— Până în gât! repetă el, răspunzând privirilor întrebătoare ale lui Maurice și Etienne. Sunteți amestecați prin legăturile voastre de familie, prin prietenia, prin ura și prin dragostea voastră. Cu voia sau fără voia voastră, va trebui în curând să jucați o îngrozitoare partidă. Este o prăpastie care vă atrage...

— Ce fel de om e ăla? murmură Etienne. Vorbim despre piesă sau despre ce?

— Nu despre piesă, răspunse tăios Maurice.

— Desigur, interveni domnul Bruneau cu o ușoară nuanță de ironie. Noi le facem pe toate dintr-o dată; noi trăim drama.

Și ridicându-se adăugă:

— Ceasul meu merge la fel cu cel de la Bursă; trebuie să vă părăsesc pentru ca să termin o treabă care te privește pe dumneata, domnule Maurice.

— Ce treabă?

— Să împiedic căsătoria domnului Lecoq.

Maurice sări în picioare.

— Puteți face ceva în afacerea asta? izbucni el.

— Am mere trecere... foarte mare, răspunse normandul zâmbind.

Lui Etienne îi fierbea capul.

— Ce intrigă bună de scenă, zise el.

Domnul Bruneau făcu un pas spre ușă, dar se opri văzând tabla pe care erau scrise personajele dramei.

— Ah, făcu el, s-a șters ceva! Și întorcându-se spre cei doi, spuse: Eu sunt singur împotriva unei armate, și legea nu e de partea mea. Nu mă mai întrerupeți. Într-o inimă zdrobită în care sentimentul supraviețuiește tuturor celorlalte stări, există o formidabilă putere, iar ura, transformată în martiriu, oțelește sufletul. Eu sunt tare cu toate că sunt singur. Vreți să mă ajutați să-l salvăm pe Michel?

— Dacă am ști... începu Etienne.

— Vrem! îi întrerupse Maurice.

— Sunteți gata la orice pentru el?

— La orice, răspunseră de data aceasta amândoi.

Etienne simțise că ezitățile lui dădeau o lânchezeală în dialog.

— Chiar fără voia lui? mai întrebă domnul Bruneau.

— Chiar fără voia lui.

— Atunci e bine. Tot ce v-am spus este riguros exact: sunteți amenințați amândoi, pentru că cel puțin unul din voi poate stingheri anumite proiecte și amândoi sunteți în situația da a vă asuma crima pentru că amândoi faceți parte din casa Schwartz.

— Crima! spuse Etienne, încă nu s-a vorbit de o crimă!

— Explicați-vă! interveni Maurice.

— Mai târziu, răspunse scurt domnul Bruneau. Acum e de ajuns să știți că salvându-l pe Michel vă salvați și pe voi, Și luând creta, le spuse: Citiți repede și să vă aduceți aminte. Ceea ce voi scrie va echivala cu multe explicații!

Etienne și Maurice, aplecați înainte, îi urmăreau mâna și-l ascultau ca pe un oracol.

Tabla începu să fie completată astfel:

Édouard — fiul lui André Maynotte și al lui Julie.

Olympe Verdier — Julie Maynotte.

Sophie — fiica bancherului Bancelle.

Médoc — Toulonnais-l'Amitié.

Cei doi tineri rămaseră o clipă muți, apoi Maurice întrebă:

— Verișoara mea Blanche este fata acestui André Maynotte?

— Nu, răspunse domnul Bruneau.

— Și... acest André Maynotte nu trebuie să fie mort, din moment ce este eroul dramei? întrebă Etienne.

Fața domnului Bruneau deveni palidă; vocea i se schimbă; răspunse totuși imediat:

— Dacă acest André Maynotte ar trăi, Olympe Verdier ar fi bigamă; este cu neputință. André Maynotte este mort.

Cu un gest rapid, șterse tot ce scrisese, aruncă departe creta și ieși.

Trecând pragul, le mai spuse:

— Ați făgăduit: fiți gata!

Și dispăru.

— Gata la ce? șopti Etienne. De când e lumea lume, nu a existat vreodată o situație asemănătoare! E original, e răsucit... mă impresionează!

— Ne-a mințit cel puțin o dată, se gândi cu voce tare

Maurice. André Maynotte trebuie să fie în viață.

— Ca tine și ca mine, răspunse Etienne. Mi-aș băga mâna în foc. În caz contrar, ar trebui mai întâi să-l înviem pentru piesa noastră.

— Nu ne-a spus cine era acest André Maynotte.

— El este, zău!

— Nu cred...

— Atunci cine?

— Acel Trei-Labe...

— Formidabil! André Maynotte este Trei-Labe! Trei-Labe este André Maynotte... Pânza sau banii mei! Tunete din Brest! Ce schemă! Aburi de cinci sute de cai putere! Tata are să vină la teatru să vadă drama. Scrisoarea mea de invitație: "Dragul meu părinte, vei recunoaște în sfârșit că fiul tău avea aptitudini excepționale..." Lojile de avanscenă pline de femei cumsecade. Toată burghezia Capitalei la balcon, presa la fotoliile de orchestră. Jos cu intriga!

— Ești nebun! zise Maurice.

— Și mă mândresc! Ștregarii în paradis, la galerie. Cu ochii ațintiți la parter! Îi și aud cum cântă bătând din picior:

Vii tu să supezi la mine?

Sau eu să supez la tine?

Tot atât e pân'la tine

Cât ai tu până la mine,

Umbrelă, brelă, brelă, umbrelă,

brelă, brelă...

— Gălăgia îl imploră Maurice. Lasă-mă să reflectez.

— Autorul! Autorul! Autorul!

— Taci din gură, ce dracu!

— Domnilor, piesa pe care avem cinstea să o reprezentăm în fața dumneavoastră...

Maurice îl apucă strâns de guler.

— Dar Haina-Neagră? întrebă el.

— Podoaba noastră de Haină-Neagră! Să vorbim despre el...

— Dar dacă omul ăsta ne întinde o cursă?

— O complicație? Cu atât mai bine! Omul ăsta ne întinde poate o cursă! Orbi cum suntem noi! Noi nu îl văzusem! Francisque! Doamna Abit! Delaistre!

— Dacă face din noi instrumentele unei crime?

— Bravo! Vreau! Vrea să facă din noi instrumentele unei

crime! A vorbit despre o crimă... Toți! Toți!

— Dacă o fi chiar el... domnul Bruneau... Haina-Neagră?

Etienne își împreună mâinile și căzu pe scaun, sufocat de bucurie.

— Ei! Haina-Neagră! O sută de reprezentații în plus! Mulțumesc, Doamne! Mulțumescu-ți ție!

Capitolul XXII - Haina-Neagră

Iată, a venit timpul să vorbim și despre Hainele-Negre, care sunt de fapt cheia acestor întâmplări adevărate. Am adus de nenumărate ori în discuție acest mit care a neliniștit diferite epoci și a cărui prezență la Paris a lăsat urme serioase, cu deosebire la începuturile acestui secol. Am spus atâtea despre Hainele-Negre, încât cei ce se ocupă cu descifrarea rebusurilor și dezlegarea șaradelor vor putea pecetlui pe careva cu aceasta vestită poreclă.

Dar nu am spus oare prea multe? Și domnul Bruneau, acel normand, este oare sigur pe acțiunile lui?

În anumite perioade Parisul a văzut înmulțindu-se asociațiile de răufăcători în așa măsură, încât panica s-a răspândit de la o stradă la alta, iar oamenii și-au baricadat casele că pe adevărate fortărețe. Nu ne referim aici la Evul Mediu, nici la timpurile barbare, când nici o rază nu lumina nopțile pariziene dacă nu era pe cer luna; nu vorbim nici chiar de acele zile mai apropiate, când domniile Sartine⁽⁷²⁾ și La Reynie⁽⁷³⁾ — asigurau cu mare greutate și cu tot felul de sacrificii liniștea orașului, făcând ordine prin dezordine și uneori dezordine prin ordine. Noi vorbim de timpurile noastre; piața Bastiliei își avea demult coloana ei; rămășițele pământești ale împăratului Napoleon erau demult sub domul Invalizilor; *Gazette des Tribunaux* anunța deschiderea unei noi străzi, Rambuteau⁽⁷⁴⁾; pe tronul Franței domnea Louis-Philippe; câteva personaje politice de la înălțimea grandorii lor trișau în schimbul unor mari beneficii, care erau înseși interesele guvernamentale; se vorbea fără jenă de corupție politică; glumind, ca între prieteni, jurnalele atacau vreun demnitar spunându-i: "Dragul meu, ești un vândut!" Nu li se dădea prea multă atenție celor care ofereau bune recompense.

Orice se transforma în ironie; deputații aleși și jurnaliștii mituiți dădeau asalt buneii dispoziții; toată atmosfera era de o veselie excentrică; nu se pronunța și mai ales nu se scria cuvântul "virtute" decât pentru a stârni ilaritatea.

În Europa domnea pacea, pacea cu orice preț, cum spunea opoziția; nimeni nu lua în serios amenințările de război. Prosperitatea materială creștea; industria luă avânt vrednic de memorat, iar acești ani ar putea fi numiți vârsta de aur a societății comerciale. Averi scandaloase creșteau, scădeau, se umflau, se turteau: era un fel de binecuvântare. Parisul semăna cu o imensă stradă Quincampoix^[75] în care tropăia fără încetare jocul de bursă. Bogații jucau și câștigau; săracii jucau și pierdeau; și, ca un corolar, guvernul încuraja, sustrăgând la rândul lui fonduri.

În taină, dar în mare grabă, ceva se fărâmița în această mașinărie. Se simțeau simptome stranii; răsul suna fals, belșugul părea bolnav. Fiecare era târât din umbră de nu se știe ce fatalitate.

Se comiteau crime: acest lucru nu aduce noroc unei domnii; crime interesante, nelegiuri dramatice, procese celebre, cu duiumul. Notarul Peytel făcea concurență doamnei Lafarge, Elicabide rivaliza cu Léotide, iar artistele de la "Marcellange" ofereau curiozității înfierbântate a mulțimii — lamentabil blazată fața de subiectele cu bun-simț — cea mai bună comedie umană pe care le-a inspirat-o vreodată Curtea cu juri.

Criza își făcuse loc în straturile înaltei societăți; în păturile, mijlocii, mâinile mai puțin înroșite de sânge erau în schimb mai lacome de câștig; jos de tot se lăfăia dansul macabru al viciului, hoț și asasin. Se mai râdea încă, dar domnea trama.

Se ascuțea pana care avea să scrie *Misterele Parisului*, acea carte bizară și măreață care a avut, după părerea noastră, neajunsul de a plasa toate mizeriile sociale în domeniul fantasticului. Tot căutând neprevăzutul, Eugène Sue a descris situații extraordinare, perindând în mintea cititorului atâtea crime, încât prin însăși maniera lor au ajuns incredibile. Dacă un scriitor a meritat vreodată numele de istoric, acela a fost el, și, totuși, cine poate da crezare tablourilor descrise în acea carte decât exagerata naivitate populară?

Pe de altă parte, Sue încerca să dea sfaturi, acesta fiind alt neajuns, căci faptele trebuiau să fie convingătoare, și nu

povestitorul; a scris într-o limbă aleasă, foarte greu de înțeles, pe care nici el poate nu o pricepea îndeajuns. Acei vocabular nou al socialismului, care nu are nici treizeci de ani, pare cititorului cu mult mai învechit decât franceza lui Amyot sau a lui Montaigne.

Nu din întâmplare ne-am referit la socialism; el se năștea în paralel cu toate aceste frământări și neliniști; își bâlbăia destul de confuz, dar cu orice prilej, declamațiile austere. Apostolii socialismului se sfâșiau între ei cu atâta înverșunare, încât părea a fi epoca certurilor scolastice, iar întovărășirea, acest adevăr primordial, căruia nimeni nu se gândea să-i nege puterea, amenința să se năruie tocmai din cauza pledoariilor turbulente ale apărătorilor ei.

A existat un om care avea geniu, un om lucid și totodată poetic, plin de impetuoșitate, de imaginație, de idei practice, un adevărat izvor de efervescentă. El se numea Charles Fourier^[76] și a murit în mansarda sa din strada Saint-Piere Montmartre, tocmai când, propriii lui ucenici să renunțe la sistem.

Nu ne-a rămas de pe urma lui decât o băcănie model și amintirea gazetei *Democrația pacifică*.

Este oare destul de învechit acest titlu? Scos deodată la iveală, el nu face impresia unei mumii egiptene? *Democrata pacifică*! Secole scurse! Cât de mult au durat deci acești douăzeci de ani!...

Atât înainte, cât și după moartea lui Fourier, cei care nu au dorit altceva decât să se întovărășească au fost hoții. Dacă citești *Gazette des Tribunaux* începând de pe la 1830 până la 1845, rămâi surprins de numărul și importanta bandelor de răufăcători care au încăput pe mâna justiției. Justiția însă nu i-a prins pe toți; dovada este însuși faptul că au rămas destui, fără să-i mai socotim pe cei care au murit pe la casele lor, respectați de toată lumea; se știe că Vidocq și domnul Allard, vestiții șefi de poliție, au făcut în acea epocă arestări memorabile. Fiecare regiune a putut să vadă două, trei, uneori patru adevărate regimente de bandiți defilând cu șeful lor în frunte, majoritatea aveau legături misterioase între ei; crima trecea cu pas gigant de la unii la alții, și eroi ca Graft, asasinul ceasornicarului Péchard de la Caen, avea state serioase de serviciu într-o duzină de astfel de regimente diabolice.

Cu toate acestea, între ele existau același stil unitar de organizare; fiecare opera pe cont propriu, și în tot noianul de

mărturii și denunțuri care lămureau juriile nu exista nici o urmă care să ducă spre acele centralizări care, pe bună dreptate, înspăimântau lumea. Tipul uriaș al lui Vautrin^[77] monarhul absolut al lumii interlope, nu a existat niciodată decât în imaginația lui Balzac. Ticăloșii — slavă Domnului! — nu au spirit de familie; ei se pizmuiesc, se hărțuiesc, se trădează reciproc și de fiecare dată când unul dintre ei face vreo afacere strălucită, un cor de voci se ridică invidioase în adâncurile întunecoase pentru a denunța numele lui poliției.

În această privință, hoții din Londra sunt mult mai de temut decât cei din Paris. Iată, se împlinesc aproape două secole de când The Great Family — Marea Familie — există în Capitala Regatului Unit. Ea își are regele, legea, Parlamentul, religia și forța ei armată. Rădăcinile ei coboară adânc, mult sub nivelul social; vârfurile urcă însă atât de sus, încât acuzarea cu greu le poate ajunge. Aici adevărul lasă mult în urmă toate ficțiunile romancierilor noștri; crimă, organizată cu înțelepciune și generozitate, are precauțiunile unui guvern, și față de restul lumii rămâne în limite, într-un fel, politice.

Noi însă ne aflăm în Franța; să lăsăm deci deoparte originalitățile transcendente ale Angliei.

Ceea ce am spus mai sus În legătură cu Londra și solida asociație a răufăcătorilor ei nu este totuși deplasat; panica nedefinită care a zdruncinat Parisul în acel an 1842 se bizaia pe un fapt asemănător. Numărul mare de bandiți, ale căror acte criminale se succedau fără încetare, apariția neîncetată a criminalilor care se iveau în masă, de parcă însuși pavajul orașului ar fi acoperit un nesecat izvor de tâlhari, toate făceau să reînvie în mintea populației acea veche idee că un misterios grup studia cum să completeze neîncetat golurile produse în rândurile armatei răului. Poate că exista chiar Vautrin, acest geniu declasat, această roată puternică, dar dezaxată, a cărei forță acționa împotriva mișcării mecanismului social. Exista poate un om, cu destulă trecere și mâna destul de lungă, încât să ajungă și să stăpânească toți borfașii din Franța și din Navarra; un cap inteligent și destul de puternic, încât să fondeze Roma crimei; o judecată destul de limpede, încât să instaureze în acest nou Vatican marea politică a excomunicațiilor.

Aceasta s-a spus; de către cine? Nu se știe; s-ar părea că anumite lucruri sunt purtate de vânt. Odată căzut primul cuvânt, ecoul îl adună de pe jos, îl ia și îl răspândește. Toată lumea știe cât de departe se aud cuvintele repetate foarte

încet. Este că un miracol. Apoi freamățul vocilor se amplifică într-o bună zi, și întregul Paris vibrează ca un instrument de mare rezonanță.

Este adevărata reputație; însăși publicitatea care se face în jurnale și în ciuda jurnalelor; este pata magică de ulei care se mărește și se întinde cuprinzând deodată totul. Din acea clipă dispare îndoiala și se naște certitudinea; cuvântul "poate" nu se mai pronunță. Vautrin, există, categoric. Cine l-a văzut? Nu are importanță. Oare Vautrin poate fi văzut? Are să spună vreodată: "Eu sunt Vautrin!"? El este acela, sau acesta. Poate fi un soldat: în definitiv, cât costă o uniformă? Sau un preot; ei își bat joc de lucrurile sfinte. Sau o femeie: a existat cavalerul d'Éon^[78].

Iată faptele: Vautrin există. Poartă numele care a vrut să și-l ia. Îl cheamă Martin sau domnul duce. Plouă cu titluri. Se poartă zece nume mult mai mult decât unul; trebuie să te joci cu poliția. În fața evidenței nu trebuie dovezi; negați soarele, el vă va orbi; existența lui Vautrin se demonstrează prin chiar bătaia de cap pe care i-o dă juriului. Puneți gratii de oțel la ușile voastre!

Și cu toate acestea, tremurați; căci împotriva lui nu există nici uși, nici gratii, nici încuietori. El este vrăjitor.

Nimeni nu spunea; Vautrin; numele ne aparține, îl aducem aici voit, ca un omagiu celui mai mare portretist al secolului. Cunoscându-l pe eroul lui Balzac, oamenii nu mai făceau prea mare caz de el. Pe de altă parte, însă, rumoarea era prea serioasă ca să se mai confunde cu isprăvile eroilor din literatură. Nu se pronunța nici un nume. Și, totuși, le trebuia neapărat un consemn care să reprezinte o idee, oricât de vagă sau oricât de fantastică ar fi fost ea. Consemnul exista, era Haina-Neagră.

Și datorită unor amintiri mai mult sau mai puțin recente, confuze, dar profunde ca însăși rumoarea, aceste două cuvinte aveau o rezonanță mai puternică decât dacă s-ar fi spus Rob-Roy, Jacques Sheppard, Fra-Diavolo, Zampa, Schinderhannes; Haina-Neagră înspăimânta cu mult mai mult chiar decât Vautrin.

Sunt destui oameni care își amintesc o întâmplare foarte asemănătoare cu povestea noastră. În același an 1842, Curtea cu juri a Senei a judecat o bandă de răufăcători din speța cea mai periculoasă. Hainele-Negre își datorează în bună măsură trista celebritate chiar acestei întâmplări. S-ar fi putut ca ei să aparțină puternicei asociații care a fost spaima

Parisului; nimic nu dovedește contrariul; dar, în loc să fie capturat statul-major, poliția pusese mâna pe ordonanțele armatei...

Acele Haine-Negre; ticăloși josnici, puțin mai bine îmbrăcați decât clienții obișnuiți ai tribunalului, purtând mănuși și jucând — cel puțin unul dintre ei — un teatru de proastă calitate, nu reușiseră să înșele justiția decât pentru puțin timp.

Printre ei nu îl aveau pe regele Vautrin și, la rândul lor, ei nu erau curtenii lui. Dacă în această clică ar fi apărut deodată Haina-Neagră, frunțile tuturor ar fi ajuns de-abia la glezna lui.

Acel gigant numit "toată lumea" este și el un romancier, dar Dumnezeu știe ce mai imaginează: închipuirile lui au o sută de cozi și o sută de capete. Odată inventată această Haină-Neagră, sau regăsită, "toată lumea" făcu eforturi de imaginație și îl învălui din cap până-n picioare cu o mantie după propria-i fantezie. Purtă deci toate numele, toate deghizările și luă toate înfățișările. Nimeni nu mai avea îndoieli. Persoana lui celebră plană în umbra acelor sărbători gălăgioase, bogate în vin, care fac să răgușească ecourile orașului; mucaliții burghezi căutară cuvinte cu haz, imaginară aventuri interesante, și chiar nobilele saloane, râzând, își deschiseră ușile acestei glorii legendare.

Râzând deci, aici este toată diferența. La șezătorile țărănești teama este serioasă. La petrecerile pariziene oamenii degeaba se sperie, aici nimic nu-i împiedică să râdă. Ele dau hazliu cu tifla temerarilor și își adorm cu ironie credulitatea.

Avem atâta umor la Paris! Observați, de pildă, cu câtă plăcută veselie se vorbește despre Jud, asasinul la modă. Este un comic perfect, Copiii mici izbucnesc în râs când îi aud numele. Cine să se gândească la sângele care-i mânjește mâinile? El îi pune pe jandarmi în derută — oh, e îndrăzneț om! Fără eșafodul care nu glumește, Jud ar reveni, vă asigur, să întemeieze un șantan⁽⁷⁹⁾, cu care ar face avere și apoi ar da faliment.

Și Dumelard! Ce de vorbe de duh! Ce de jocuri de cuvinte! La Paris avem atât de mult umor! De altfel, fie că râde, fie că rămâne serioasă, frica are farmecul ei. E lucru dovedit. Doamnelor, mai cu seamă, le place să tremure. Povestea cu fantome, acel mare succes al vremurilor trecute, și-a pierdut hazul, pentru că fantomele au încetat să mai sperie. Au greșit nemaiarătându-se atât de des; spaima

așteaptă, apoi se domolește, și moda dispare odată cu spaima. Nu mai există fantome.

Dar hoții! Iată o instituție care nu este amenințată să piară. Pe măsură ce progresul înaintază, iar civilizația își perfecționează opera, furtul, cuprins de emulație, crește și se dezvoltă pe o scară cu totul epică. Eu bineînțeles vorbesc aici doar de furt, care este o profesiune, dar în același timp și o artă, fără să îl confund cu escrocheria rușinoasă a furnizorilor sau cu fraudă josnică a negustorilor. Să-i lăsăm de o parte pe aceștia! Să se nituiască degrabă cătușa de fier de la glezna bandiților noștri, sau să li se taie cu eleganță capul, dar să binevoiască să nu-i compare cu pușlamalele nerușinate care otrăvesc vinul săracilor sau care forțează cântarele, acel simbol al echității, pentru a reduce îmbucătura de pâine a înfometatului!

Hoții! Adevărații hoți! Cei îmbrăcați în catifea neagră la "Opéra Comique" și pălărioare cochete cu pene roșii, sau pălării mari de fetru mai frumoase decât ale mușchetarilor! Hoții de capă și spadă! Bandiții! Îndrăgiții bandiți! Oamenii cu flinte scurte, cu cizme moi; oamenii cu ghitară — dacă sunt în Spania sau în Italia; oamenii care duc cornul de argint la bandulieră — dacă au fericirea să locuiască în masivul muntos Hartz sau în Pădurea Neagră, oamenii cu spada lungă și manșete; tâlharii, hoții de drumul mare! Mult iubii briganzi! Toți, absolut toți, nu sunt ființe imagine! Capriciul este plămădit aici din carne și oase. Câte englezoaice nu și-au pierdut capul, îndrăgostindu-se de acești îndrăzneți învingători! Câte spaniole! Câte calabreze! Ei au darul de a topi gheața din sângele nemțoaicelor; rusoaicele, acele franțuzoaice ale Nordului, zburdă în jurul lor ca niște cățeluși savanți. Ce motiv ar avea parizienele să rămână în urma lor?

Și nici nu rămân. Ele oftează, e adevărat, după banalitatea timpului care a suprimat vesta scurtă de catifea cu mâneci și pana roșie la pălăriuța împodobită cu jais^[80]; ele regretă cingătoarea memorabilă de care atârnav pumnalele și pistoalele atât de frumoase; ele plâng răposata mandolină, flinta și toate celelalte accesorii; să sune într-o noapte cornul misteriosului vânător și să trezească ecourile pădurii lor pariziene, și atunci le veți vedea pe toate tresărind sau leșinând!

Da, aceasta se numește frică. Trebuie însă să repet, este plăcut să tremuri. Frica are și ea farmecul ei. Îmi amintesc de pe vremea când eram copil că îmi plăcea nespus să colind

peste tot, dorind să mă cuprindă frica. Probabil la fel e și parizianca noastră, vrea să rămână până la 40 de ani o fetiță încântătoare.

Se vorbea că marele șef era un bărbat tânăr și tot atât de înspăimântător. Sau că era aproape un moșneag, dar uns cu toate rafinamentele crimei. Adevărul este că avea 35 de ani; vârsta rolurilor lui Mélingue; frunte lată, palid, privire rece, dar arzătoare; barbă neagră, înalt, mâini albe, nas acvilin, picior mic, sprincene arcuite și marcate ca o incrustație de abanos și fildeș. Palmer ar fi fost numele lui, sau Cordova, sau Rosenthal. Bastard de casă nobilă, după toate aparențele: greșelile doamnei duceau la zămislit hoți superbi.

Totuși, nu. Se pare că era fiu din popor, galic din cap până-n picioare, protest viu al sărăciei; o figură deschisă și îndrăzneată, încadrată de păr blond, buclat. Bărbat frumos, curajos, curtenitor, puțin brutal. Caracteristici care nu se potrivesc blonzilor; tocmai în asta consta adevărata surpriză.

Eroare: avea o față de bulldog! John Bull și Duguesclin! Pumni pătrați, nas despicat, urechi mari, nu purta barbă, dinți de lup!

Locuia undeva, într-o pivniță. De când fiecare metru al subsolului parizian face cât prețul unui pogon de altădată, pivnița a înlocuit subteranul. Se făceau descrieri ale pivniței lui. Nu ar fi fost mai verosimil să locuiască într-o carieră? Există loc cât vrei ca să-ți plasezi acțiunea a mii de romane în pânțele dealului Montmartre; și Clamart este destul de potrivit, chiar Montrouge, Arcueil sau Villejuif. Dar pentru o asemenea treabă poate merită un apartament mobilat de șase mii de franci pe lună, în strada Richelieu sau piața Vendôme? Un prinț într-o pivniță, ce extravagantă!

Era deci prinț? Nu încapă îndoială că nu există hoți printre prinți, dar există mulți prinți printre hoți. Era categoric prinț, un prinț frumos, bun, cu tot atâtea prințese și herghelii de cai; prințul Palladio, prințul Wittensten, prințul Demovoi — un roman, un german, un slav...

Pe cinstea mea, lumea asta veche nu mai produce nimic. Aflați că venea direct din America, unde impresarul lui, proprietarul marelui circ "Barnum", îi aștepta întoarcerea ca să îl arate, să îl exhibe la prețul de zece dolari fotoliul în fiecare seară. Jonathan Roe din Kentucky, din Tennessee sau din Virginia; o matahală de om, un animat superb, îndopat cu ceai, șuncă, grog și rachiu mentolat. Tatăl lui avea 1 500 de sclavi și idei republicane; mama lui era o Pawnie-Louve cu

cercel în vârful nasului. Purta la el o tabacheră cu douăsprezece focuri, o umbrelă cu baionetă și scobitori-pumnale...

Doamnă, în numele cerului, acestea sunt minciuni imorale; glume de-ale presei de scandal, să nu le credeți! Ați văzut vreodată cum arată un englez milionar? Sau un membru al Camerei? Sau în negustor din Birmingham? Vreun lord Thompson sau master Thompson? Ei bine, uitați-vă la această față serioasă, roșie, fleșcăită, mândră, apoplectică. Acesta este omul nostru! El l-ar păcăli chiar și pe Vidocq! Dumneavoastră, care nu știți să vă înclinați, îi fi ispitit să-i ridicați de pe jos batista. El are aerul unui londonez împins la puterea a 13-a; a unui cartof deghizat în sfecă și îndrugând un fel de parodie a păcăliților. Este englezul din balade, din comedii și din caricaturi. Măine își va cumpăra o roabă ca să-și poarte în ea pânțele. Iată omul nostru! Sergenții de stradă îi arestează pe cei prădați de el, într-atât are aerul unui veritabil saxon!...

Iacă nu v-ați lămurit! *Haina-Neagră*; cuvintele acestea spun chiar ele totul. Nu vedeți un tânăr puritan înțepat, grav, precis, metodic, nou-nouț, cu sutană de la Geneva? Nimic mai comod decât uniforma quakerilor^[81] și o trusă de chei false, pentru a ascunde un spadasin încercat. Ah, să privească oamenii drept în față, cu ochii lui cinstiți, ușor somnoroși! Veți constata cât de sincer se plictisește, obosindu-și aproapele tot atât cât pe el însuși, exact după preceptele *Evangeliei*! El este liniștea, este pacea, este pietrificarea conștiinței. Ce vorbiți de Vidocq! Omul nostru l-ar înșela și pe domnul Lecoq, un Vidocq și jumătate!

Dar oare domnul Lecoq o fi chiar el însuși? Toulonnais-l'Amitié?...

Un alt mister! Pădurea noastră pariziană este plină de enigme ca boschetele de la Irminsul^[82] sau pădurile seculare de la Brocéliande.

S-au petrecut schimbări stranii și transformări care uluiesc. Poate domnul Lecoq este acum un viteaz cavaler, și cine știe dacă nu îl vom întâlni luptându-se cu gigantul Haină-Neagră! Răbdare! Curând vom face cunoștința cu cavalerul și cu monstrul.

Plecând de la cei doi tineri, domnul Bruneau închise atent ușa. Traversă repede camera lui Michel, pe care ardem de nerăbdare să vi-l prezentăm. Când ajunsese însă în dreptul ferestrei, se opri brusc, făcu un salt înapoi și reveni, lipindu-și fața de geam.

Fereastra din față, unde până nu demult lampa aprinsă își împrăștiase lumina puțină în camera sărmanei bolnave, era acum în întuneric. Doamna Leber dormea fără îndoială, dar la cealaltă fereastră se vedea încă lumină. Prin perdele se proiectau umbre sau mai bine zis umbra unei perechi: o siluetă de femeie stând în picioare și a unui bărbat ingenuncheat, cu capul aplecat.

Grupul părea nemișcat și tăcut. Cu toate că era de-ajuns de grăbit, domnul Bruneau mai zăbovi o clipă ca să privească.

Apoi, când se depărta în sfârșit de fereastră, oftă. O emoție puternică, clar plăcută, se vedea pe obrazul lui.

Coborî încet seara, cu pas apăsător și liniștit; chipul său redevenind posac, exprima acum calmul și indiferența acelor negustori în așteptare de clienți. Parisul nu duce lipsă de tot felul de combinații de pe urma cărora se pot câștiga bani fără bătaie de cap. A gândi prea mult, înseamnă pierdere de timp.

Ocolind palierul primului etaj, domnul Bruneau aruncă o privire piezișă și destul de rapidă spre o ușă de o eleganță severă, în mijlocul căreia, pe o placă de aramă, strălucitoare ca aurul, scria numai două cuvinte: "Agentura Lecoq". Atâta tot; trecu mai departe. La parter întredeschise ușa portarului Rabot și îi spuse:

— Lui Trei-Labe îi e somn, leneșul!

— Ia te uită! Vra să zică Trei-Labe era acasă? se miră portarul.

— Dar cum?... N-am făcut decât trei sute de partide de pichet^[83] aseară... Ia zi, moș Rabot, nu prea e belșug la băieți?

— A, ați intrat pe la băieți?

— Da, da, să le amintesc scadența... Nu, nu e belșug...

Și închise ușa.

Ajungând în stradă, domnul Bruneau o luă la stânga și se opri după câțiva pași la intrarea casei alăturate. Bătu în ușă și ciocani scurt în geamul portarului, care îi strigă fără să se deranjeze:

— Da, domnule Bruneau, n-a venit încă scrisoarea care să vă aducă renta de douăzeci și cinci de mii de livre!

— O să vină... Răbdare!... Răbdare...

Din camera portarului se auzi un hohot de râs.

Domnul Bruneau urcă încet și cu grijă primul etaj, iar celelalte trei cu o neașteptată agilitate. Ușa locuinței lui era la etajul al patrulea și pe ușă se putea citi numele său scris cu cretă.

Dacă cineva ar fi avut interes să-l spioneze — și vom vedea în curând că acest cineva exista — iată ce ar fi descoperit punându-și ochiul și urechea la broasca negustorului de haine.

Normanzii sunt prudenți. Prima grijă a domnului Bruneau, imediat ce intră în locuința sa, fu să întoarcă de două ori cheia în broască, și după aceea aprinse lampa. Pentru el era ora mesei de seară; mănca ceva stând în picioare; după vreo cinci minute, spuse destul de tare, încât oricine ar fi trecut pe scară l-ar fi putut auzi:

— La coteț!

Oamenii care trăiesc singuri capătă acest obicei, de a vorbi singuri. Domnul Bruneau trăia absolut singur. Toaleta pentru noapte nu ținu mai mult decât masa. Se auziră apoi scândurile patului scârțâind puternic.

— Bună seara, vecinilor, mai spuse el destul de tare și tot atât de vesel.

Și lampa se stinse. Avea să-i tragă, evident, un somn strașnic!

Vecinii domnului Bruneau putem să vi-i spunem; iată, nu îl putea auzi nimeni, camera lui întinzându-se pe toată latura palierului era destul de mare și îi servea și ca magazie, și ca depozit pentru hainele vechi. Dar în cealaltă casă, de unde tocmai ieșise, la același etaj cu el locuiau cei doi tineri autori dramatici, prietenul lor Michel și Trei-Labe, estropiatul de la mesageriile Plat-d'Étain.

Primii doi aveau camera prea departe; cel de-al treilea lipsea de acasă, dar domnul Bruneau nu avea de unde să știe. Cât despre Trei-Labe, acesta dormea, după cum afirmase chiar el. Însemnează că domnul Bruneau își dorise lui însuși noapte bună.

Timpe de mai multe minute domni o liniște deplină în camera lui. Apoi patul scârțâi pentru a doua oară, dar ceva mai încet, și o ureche atentă ar fi putut prinde zgomotul abia perceptibil al unor pași care parcă de-abia atingeau podeaua. După aceea se auzi vag rotirea unei uși în balamale.

Unde putea fi această ușă? Camera domnului Bruneau, din câte se știa, nu avea decât o ușă, cea care dădea spre

palier; chiar arhitectul casei ar fi putut confirma acest lucru.

Dar, la urma urmelor, nimeni nu putea ști precis ce exista sau ce nu exista în camera domnului Bruneau; căci, lucru ciudat, de când o închiriasse, nimeni nu avusese îngăduința de a-i trece pragul. Era un locatar liniștit și își plătea chiria cu exactitate. De aceea i se tolerau toate maniile.

Un minut sau două după acel ușor scrâșnet al balamalelor se văzu lumină în camera lui Trei-Labe. Moș Rabot v-ar fi putut asigura că nu îl văzuse pe estropiat întorcându-se acasă. Domnul Bruneau însă pretindea că făcuse la el și cu el o lungă partidă de pichet; dar câte nu spun normanzii aceștia!

Se zări deci lumină pe sub ușa lui Trei-Labe. Fie că se întorsese atunci, fie că se dăduse jos din pat la această oră la care oamenii se culcă, fapt sigur este că nu dormea.

Tocmai atunci Similor, cu mâinile în buzunare, și Échalot, ducând pe Saladin ca pe un coșuleț de toartă, urcau abătuți scara spre locuința lor umilă. Dăduseră o raită pe bulevardul Temple, de-a lungul scumpelor teatre, ca să-și risipească amărăciunea umilitorului lor eșec. Circul uriaș, sensibila "Gaîté", "Folies-Dramatiques", "Gymnase de la moyenne épicerie", "Madame Saqui", "Les Funabules" și "Le Petit-Lazari" își deschiseseră pe rând ușile pentru începerea spectacolelor, iar ei nu reușiseră să câștige nici măcar o contramarcă fie ea cât de neînsemnată.

Publicul de duminică soarbe spectacolul ca pe o ceașcă de cafea, până la zaț.

În capul lui strâmt, Similor rostogolea fel de fel de gânduri entuziaste. Échalot se simțea umilit; recenta tentativă pe lângă cei doi tineri îl prăbușise. Să omori femeia, nu este totuși o treabă prea plăcută, când ai inimă bună; și, totuși, iată că băieții nu aveau nevoie de ajutorul lui!

Saladin, purtat în tot felul de poziții incomode, protesta scâncind fără vlagă. Zilele acestui copil nu erau fericite, dar se obișnuise cu agonia ca Mitridate cu otrăvurile. Ducea viața grea a pisoilor orfani. Ca să moară, trebuia să i se fi zdrobit capul cu un pietroi.

— Și când te gândești că există persoane care la ora asta joacă partide formidabile în toate localurile Capitalei! mormăi Similor, strângându-și pumnii în buzunare.

— Fericirea e pentru norocoși! zise Échalot.

Similor se opri în fața ușii lui Trei-Labe.

— Ia te uită! făcu el. Șopârta nu doarme!

— Până și ăsta are o slujbă! suspină Échalot săltându-l pe Saladin pe umăr, ca în tablourile celebre ale meșterilor italieni, în care splendide fete duc vase etrusce întorcându-se de la fântână.

Vasele acelea nu spun nimic. Saladin al nostru protesta.

— Să încercăm? întrebă Similor. Individul ăsta are ceva dubios.

— Încearcă, Amédée, dacă vrei, răspunse obosit și resemnat Échalot.

Fostul băiat de farmacie se simțea la capătul speranțelor.

Similor răcâi timid scândurile prost îmbinate. Nu i se răspunse.

— Se va lumina de ziuă mâine? zise el foarte încet.

Échalot se opri. Amândoi își țineau respirația, ca să asculte. Saladin țipă, dar fu pe loc pedepsit. Din camera lui Trei-Labe nu se auzi nici un răspuns.

— Hei, domnule Mathieu! reîncepu Similor, ridicând puțin vocea. Dacă ați avea nevoie vreodată de doi tineri care să știe să vorbească pentru povestea cu treburile dumneavoastră secrete?...

— Duceți-vă dracului! li se răspunse în sfârșit.

Ghinioniștii noștri prieteni schimbă între ei o privire îndurerată. Nimeni nu avea nevoie de ei. Continuară să urce scara, ale trei trepte nu răsunau sub pașii lor vătuiți cu pâslari. Saladin începu iar să țipe și Similor propuse să fie înăbușit. Bietul Saladin era de felul lui un copil cuminte, dar împrejurările îl înăcriseră. De altfel Échalot nu acceptă propunerea de a-l înăbuși.

Urcând scările, ajunseră în cele din urmă în podul casei, unde câteva scânduri de barcă închideau micul lor colț. Bătută în cuie de-a curmezișul scândurilor, o bucată mare de carton parodia bogata placă de la etajul întâi murmurând parcă umilă: "Agenția Échalot", așa cum cealaltă striga cu emfază: "Agentura Lecoq".

Sărăcie! Uimitoare sărăcie! Și tot atâtea speranțe oarbe! Échalot nădăjduia să facă afaceri. Ce fel de afaceri? În care interese putea servi el ca intermediar? Nu fiți neîncredători, totuși: Parisul are bancherii lui în zdrențe și fiecare înșelătorie pusă la cale în saloanele marii finanțe se răsfrânge asupra gunoiului din rigolă sau asupra criminalului.

Sărăcia lucie are și ea școala ei, birourile ei și agențiile ei, așa cum își are și locurile ei de desfrâu, tripourile sau saloanele pentru baluri. La o sută de picioare sub nivelul

posibilului, se speculează, se fac tot felul de calcule. Mijlocitorul de iluzii nu se întâlnește numai în jurul Bursei, și orgolioasa sirenă căreia i se spune industriei își întinde hidoasele ei picioare ca niște tentacule până unde nici nu se poate bănuî.

Dacă ați vrea totuși un bilanț exact al resurselor "Agenției Échalot", ar trebui să vi se răspundă că esența însăși a acestei speculații îndrăznețe era deșertăciunea. Échalot se bizuia pe noroc și nu pretindea decât să câștige lozul cel mare fără să cumpere bilet. Aproape toți nenorociții care au gustat din acea aleasă otravă a abrutizării, distilată din melodrama antică, joacă un rol lamentabil în viață. Ei trăiesc în lumea neverosimilului imoral. Absurdul, acea pavază a drumului bătătorit, nu mai există pentru ei. În general, se dovedesc a avea suflete bune, uneori sunt chiar naivi. Câte fete nu s-au pierdut astfel! Câți băieți cumsecade nu au abandonat munca cinstită pentru a se exalta în fața viciului și a hoțiilor! Când opiumul se vinde cu zece centime în plină stradă, cum să te miri de toate aceste beții stupide?

Dar abisul? Este știut că orice prăpastie are undeva și fund. Ei bine, Échalot, această ultimă expresie a ființei umane, în afara agenției cu care se mândrea, își pune în practică talentele fostului băiat de farmacie și fabrica pe ascuns praf de scărpinat, pe care îl vindea ambulanților de leacuri din piața Bastiliei. N-am fi vrut să-l demascăm; el însuși se rușina de această îndeletnicire și chiar față de Similor justifica realizarea micilor beneficii atribuindu-le unor "trucuri". Din misterioasa lui muncă reușea să-l hrănească pe Saladin, și acest om pervers ar fi fost în stare să-și împartă ultima sa bucată de pâine cu un alt sărac.

Dar, cu toate acestea, nimic nu l-ar fi împiedicat să ucidă *femeia*. Se poate oare ca răul în sine să fie atât de greu de realizat, iar cei ce cred în crimă să aibă un profit atât de neînsemnat? La "Agenția Échalot" nu exista nici lampă, nici lumânare. Ba, mai mult, cei doi prieteni se culcară fără să cineze.

Numai milostiva lună le profila mișcările și tristul decor. Locuința lor insalubră avea ca mobilier un scaun, două banchete numai zdrențe, o saltea lată de paie, complet desfundată, și o masă; care susținea două rânduri înalte de cutii de carton. Ce țineau oare în aceste cutii? Afacerile casei Échalot! Două-trei grămăjoare de zdrențe, așa-zisele scutece ale lui Saladin, și prafuri de scărpinat.

Saladin fu depus pe masă, între o călimară uscată și o sticlă goală, care ar fi valorat 15 centime dacă n-ar fi fost ciobită.

— Și când te gândești, zise Similor cu glasul gâlgâind în lacrimi, că dintr-un mic câștig la cărți ar ajunge să te distrezi, să chefuiești cu dame și să te scufunzi în uitarea tuturor amărăciunilor.

— Mereu femei! ripostă Échalot capricios. Eu, dacă aș avea bani, nu aș vrea decât să ne oferim plăcerile mâncării...

Doamne! În seara aceea Similor s-ar fi mulțumit numai cu această mică bucurie.

— Nu contează, la urma urmei, am văzut noi cine erau persoanele care îl îmbuibau pe un tânăr: tot femeile... La ultimul specia rol de la "Folies-Dramatiques", îți aduci aminte? Negustoreasa de coloniale lua hârtii de cinci sute de la bărbat-su ca să i le vâre în buzunar domnului Théophile!

— Da, dar ăla arăta altfel decât tine! zise Échalot, care între timp își îndeplinea obligațiile materne față de Saladin.

Similor se aruncă pe saltea.

— Dacă am avea toalete! suspină el. Jiletcă albă, cravată albastru-deschis, un ac cu pietre prețioase, inele pe degete, pieptănat de peruchierul teatrelor și cu fard pe obraji... Mama lui Saladin era mai aristocrată decât nevasta negustorului ăluia de coloniale.

Échalot ridică din umeri și spuse:

— Înghite, mititelule, eu sunt adevărata ta mamă prin sentimente... Apoi, suspinând, adăugă: Biata Joue-d'Argent!

Era poate numele sau porecla defunctei care îl născuse pe Saladin.

Înflăcăratul Similor se tot răsucea pe saltea.

— Nu, nu există Dumnezeu! izbucni el deodată. Eu am fost făcut pentru toate desfătărilor unei existențe fericite și desfrânate!

— Liniștește-te, Amédée! îi spuse prietenul lui cu severitate. Îți faci sânge rău degeaba cu pasiunile astea arzătoare. Norocul poate să ne suradă. Dacă am găsi un truc...

— Am eu unul! îl întrerupse Similor cu un aer întunecat.

— Să auzim!

Amédée se ridică într-un cot. O rază de lună îi lumina fața slabă, în jurul căreia părul slinos îl cădea ca niște șerpi.

— Semeni cu trădătorul! zise Échalot înspăimântat.

— Gata! începu Similor exaltându-se. Nu mai cred în

nimic, nici chiar în slăbiciunile naturii. Toată lumea știe foarte bine că există burghezi neputincioși care vor să-și perpetueze neamul ca să nu lase să li se piardă numele strămoșesc. Uite, eu le-aș oferi pe Saladin pentru o sută de franci peșin.

Échalot nu răspunse imediat; strânse copilul la piept cu o adevărată afecțiune și-i sărută îndelung bietul lui obraz palid.

— Taci din gură, Amédée! zise el grav. Hulești! Copilul e mai mult al meu decât al tău, pentru că eu l-am hrănit cu problemele mele lactate! Am să pornesc, dacă trebuie, pe căi criminale, hotărât și gata să calc legile despotice făcute de tirani. Țasta mi-e caracterul! Dar ai să treci peste cadavrul meu; că eu am un plan de educație gata făcut și toată moștenirea mea lui i-o las!

— De simțitor, ești simțitor! zise Similor înduioșat. Dar dacă neputinciosul burghez ar fi, să zicem, vreun vasal de-al regelui Franței? Dacă asta ar aduce fericirea lui Saladin pentru tot restul vieții lui? Și dacă ne-ar proteja și pe noi mai târziu... Ne-am duce, numai pe imperială, să-i vedem castelul, și ne-ar pune în mână pungi cu aur pentru că noi îi cunoaștem secretul nașterii lui, secret pe care l-am ascunde întregului Univers. Când am intra la el ne-am preface nepăsători, dar odată ajunși în biroul lui, ne-am descărca sufletul departe de privirile mulțimii... "Bonjur, papa Similor! Merge bine, maman Échalot?..."

— Vrăjitorule! murmură Échalot, care plângea și râdea în același timp. Cum știi tu să întorci vorbele cu dibăcie! Pentru fericirea lui, cum să-ți spun...

Tăcu un timp și apoi continuă:

— Dacă are să ne renege mai târziu?

— Incapabil! protestă Similor. Nu spun că o să ne îmbrățișeze în plină stradă. Nu, n-ar fi nici potrivit... dar o să ne facă mici semne prietenești din trăsura lui luxoasă.

— Nici nu pretind mai mult! suspină drăgăstos Échalot.

— Și apoi tu crezi că până la epoca aceea nu o să fim și noi îmbrăcați ca lumea?

— Păi, dacă are să cheltuiască cu generozitate...

— Are să cheltuiască, garantez eu! Hai, treci și te culcă!

Échalot îl sărută încă o dată pe viitorul vasal al regelui Franței și se întinse pe salteaua de paie. Bună înțelegere se restabilise între cei doi prieteni. Timp de un sfert de oră vorbiră despre planurile de viitor, apoi se scufundară într-un

somn plin de vise, în care se văzură grași, înstăriți, cinstind eternul chiolhan.

De bună seamă Saladin, devenit în visele lor moștenitorul aceluia neputincios, ar fi putut oare să nu facă atâta lucru pentru tatăl și mama lui?

Sforăiau amândoi, tata și mama, biete stomacuri lipite de șira spinării, biete suflete chinuite. Cutreierați lumea, căutați în tot Universul, și nicăieri într-altă parte nu veți întâlni aceste monstruoase vegetații decât aici, în văgăunile pădurii pariziene.

Luna își trimetea acum lumina pe firava față a copilului. Era un bătrânel în miniatură, dar drăguț. În cutele nehotărâte ale acestei măști se ghiceau începuturile unui surâs voltairean.

Cum se dezvoltă și cresc aceste fapte? Copiii îngrijiți cu toată atenția mor din te miri ce, căci Parisul nu este o bună doică; dar cei de felul acestuia nu mor niciodată. Ei sunt ființele care străpung pământul cu piciorul, și pământul nu îi strivește. Se bucură de sănătatea ciupercilor. Dacă ar băntui ciuma, pe ei nu i-ar atinge. Norocul ierbii rele.

Iarba rea, să ne înțelegem, are și fire prețioase și gunoi. Ce se întâmplă oare cu acești fii ai imposibilului?

Mister și întâmplare. La ce poate servi o asemenea călire? La tot. Leagănul lor a fost viciul, dar ei au suferit. Nici o suferință nu se irosește în lumea aceasta dacă pacientul are forță și timp.

Majoritatea acestor fapte nu au forță. Vegetează, rezistente la suferință, dar sunt anihilate tot de suferință. Ei sunt așternutul de paie al orânduirii noastre.

Dar ceilalți... Ah, ceilalți sunt de oțel. Luați seama sau scoateți-vă pălăria; sunt robuști, nu li se poate face nici rău, nici bine; sunt neînfricați sau neîndurători; inspiră teamă sau respect. Marii ticăloși au neapărat această proveniență.

Oare stârpitura asta de Saladin va fi un Cartouche^[84] sau un Robespierre? Un Bernadotte? un Beaumarchais? Sau un Vincent de Paul?

Parisul e în stare de orice.

În orice caz, urâtă mai e în lumina lunii această sămânță de nătarău sau de erou! Priviți-l!

În timp ce totul se liniștise în vizuina plină de iluzii și mizerie, ușa locuinței lui Trei-Labe de la etajul de dedesubt se roti ușor în balamale. Infirmul comisionar din curtea de la Plat-d'Étain ieși prudent din camera lui, după ce mai înainte

stinse lampa. Urcă scara cățărându-se și era un lucru straniu și tot atât de cumplit să-l vezi cu câtă îndemnare și agerime de reptilă profita de acea rotilă sau a treia să labă!

Se opri în fața locuinței mizere a lui Échalot și își ciuli urechea.

Apoi, strecurându-se de-a lungul unui coridor strâmt, care traversa acoperișul, ajunsese la scara de serviciu și coborî treptele de-a-ndăratelea până la primul etaj.

Aici se vedeau două uși, una din ele dând în bucătăriile destul de vaste și active ale casei Lecoq, care se dovedea a fi un mare și rafinat mâncăcios.

Înfirmul bătu la cealaltă ușă șase lovituri distanțate între ele astfel: trei, două, una.

Ușa se deschise îndată și o voce strașnic de răgușită spuse în dialect corsican:

— *Fa giornе, dunque, а queste nott', schiopat?*^[85]

Trei-Labe trecu pragul târându-se.

— E ceva nou, doamnă Battista, spuse el. Am muncit astăzi pentru doi, așa olog cum sunt. Nu mă culc până nu vorbesc cu patronul.

Capitolul XXIV - Visul lui Edmée

În camera modestă, unde nu demult la lumina sumbră a lămpii am văzut-o pe doamna Leber, se aflau acum două persoane: bătrâna întinsă în pat, și Edmée stând la căpătâiul ei. Lampa îi trimitea lumina puțină prin încăperea de o curățenie flamandă, care avea însă un vag aer de tristețe. Nimic din mobilierul sau din obiectele din jur nu aminteau de o casă care și-ar fi pierdut bunăstarea; totul era modest, cu excepția unei foarte frumoase mânuși de oțel cizelat, aparținând artei secolului al XV-lea, așezată pe un scrin și învelită complet cu o bășică de bou foarte transparentă.

În afara acestui obiect, care contrasta cu tot restul camerei, bogăția de altădată nu lăsase alte urme. Trecuseră ani mulți de când dispăruse această bogăție, căci, așa cum se întâmplă după catastrofei financiare când cel falit era om cinstit, stăpânii acestei case se treziseră într-o bună zi lipsiți de toate bucuriile și de-a dreptul săraci.

De aici înainte putem să vorbim fără rezerve, pentru că

domnul Bruneau ne-a dezvăluit adevăratul nume al familiei Leber. Numai doamna Leber și fiica ei Edmée supraviețuiseră din toată familia Bancelle, cei care fuseseră mândria și invidia orașului Caen, stăpâni ai unei bogate bănci, care avuseseră o casă îndestulată, moșie, și trăsură luxoasă.

Ați văzut pe la vreo fermă, în câte-o cameră sărăcăcioasă sau în vreo mansardă la Paris, o diplomă încadrată întocmai ca o icoană? Ea reprezintă singura avere a omului ajuns deodată sărac: ea evocă modesta glorie a stăpânului; ea poate fi prețul a îndelungate servicii aduse patriei sau multe nopți de veghe și sânge vărsat; ea amintește câteodată o activitate nobilă sau încununarea adevăratului eroism. Oamenii de onoare, ajunși în cea mai neagră mizerie, nu și-ar da acel talisman nici pentru o avere.

Mănușa cizelată, obiect de artă valoros, nu era o relicvă a vreunui fapt orgolios, ci doar o mărturie, un brevet care vorbea despre onoare.

Domnul Bancelle, înainte de a se muta definitiv din Caen își cheltuisese ultimele rezerve pentru a-și procura această mărturie, care pleda cauza vieții sale, unealta cu ajutorul căreia ajunsese în mizerie, ruinat.

Acolo, sub învelișul transparent, era însuși trăznetul care îl doborâse.

În momentul prăbușirii, domnul Bancelle avea patru copii frumoși și sănătoși, o soție tânără, pe care o iubea, o mamă în vârstă și o soră, al căror singur sprijin era numai el. Cu toții se sfătuiseră atunci ca împreună să lucreze neobosiți zi de zi, și astfel să poată plăti greaua datorie pe care destinul o aruncase în spinarea lor. Onoarea negustorilor despre care s-a vorbit atât, de când comerțul este stăpânul nostru, avea desigur măreția ei. Trebuie să le-o recunoști fără exagerări, dar cu tot respectul care se cuvine acestui cult auster al datoriei.

Domnul Bancelle, împreună cu familia sa, se stabili la Paris; renunță la numele care fusese gloria lui morală și, luându-l pe cel al familiei mamei sale, începu o luptă dărză și anevoioasă. La câteva zile de la sosirea lui la Paris, doamna Bancelle dădu naștere unei fete, pe care o botezară Edmée. A fost o sărbătoare scaldată în lacrimi un surâs îmbrăcat în haină de doliu.

Ce am putea să vă spunem despre această tristă bătălie cu inerția? Domnul Leber nu avea decât iscusința superficială a fericirilor. El nu era nici de-ajuns de aprig, nici de-ajuns de

subtil ca să reușească ceva din nimic. A murit foarte curând, muncind.

Când își trăia ultimele clipe, pe patul de suferință, și-a ațintit o privire disperată asupra celor din jurul lui; moartea a rămas apoi stăpână în casă. La scurt timp l-au urmat sora lui, o biată domnișoară bătrână care nu se putea resemna și plângea întruna luxul vieții de altădată, așa cum ar fi plâns o dragoste pierdută; după aceea, lucru și mai trist, la intervale aproape egale, cei patru copii.

Toate acestea în numai trei ani. Doamna Leber era împietrită de durere Edmée, ultima ei bucurie, căzu și ea bolnavă, împlinind parcă un soroc. Disperată, văduva se întinse pe jos, crucificată în neputință de a lupta în vreun fel împotriva implacabilului festin.

Dar glasul plâpând și dulce al fetei o strigă, îndemnând-o să aibă curaj. Lecția de viață pe care ne-o dau uneori copiii are efecte neașteptate. Biata doamnă Leber se ridică și, îngenunchind, începu să se roage. Promitea să fie tare, aceea fiind prima și ultima ei descumpănire.

Edmée se însănătoși. În casa lor se perindară bucurii melancolice. Văduva păstra neștirbită amintirea domnului Bancelle. Avea însă destulă înțelepciune să înțeleagă că în situația ei nu trebuia să riște nimic. Cel mai simplu lucru ar fi fost ca Edmée să intre undeva ca lucrătoare. Dar din câștigul unei lucrătoare de-abia ar fi avut din ce trăi.

Dacă însă Edmée ar reuși să ajungă o mare artistă... Celebritatea aduce cu sine și bani: doamna Leber îi și văzu numele soțului ei reabilitat de pata infamiei, exhumat din mormântul rușinii și reasezat pe pedestalul unde timp de o viață, prin muncă cinstită, își adusese locul lui și se bucurase de stima concetățenilor săi.

Edmée crescuse și se făcuse o fată fermecătoare, plină de talent. Știm prin ce împrejurări copilărești viața ei modestă se împletise cu cea îmbelșugată a familiei Schwartz, fără de care nu ar fi reușit niciodată să iasă din obscuritatea în care vegetează la Paris atâtea talente, fusese un noroc, dar de aici i se trăsese și destule supărări; fire entuziastă, devotată și sinceră, ea se îndrăgostise de eroul nostru, de Michel.

Fără îndoială, Michel merita să fie iubit. Și el era devotat și sincer, dar nici pe departe ca Edmée.

El avea multe calități; era delicat, loial și curajos: avea farmecul celor puternici, dar cum să vă spunem? Entuziasmul lui își pierduse din intensitate, cum se întâmplă

cu unele culori când stau într-o atmosferă viciată. Domnul Schwartz, care nu era un om rău, avea un anturaj căruia ar fi nedrept să îi dăm un epitet jignitor. Patron și clientelă, astfel puteau fi catalogați acei oameni agitați, speriați, luptând excesiv și căroră nevoia de a risca le răpea toată personalitatea și le distrugea conștiința. Am spus "nevoia de a risca", nu de a munci, cu toate că jocul acela al lor era o adevărată muncă. Suflul poetic și entuziasmul care trebuiau să înfioare această mulțime își pierduse avântul.

Edmée suferea. Poate nu numai din cauza lut Michel. Există unele secrete care nu se pot încredința nici chiar femeii iubite. Dar pe ea tocmai acest lucru o mânănea, și Michel nu putea înțelege.

Eroul nostru căuta aventuri în acea pădure fermecată a Parisului. Era un cavaler desăvârșit, tot timpul avea numele iubitei pe buze și în suflet; dar Edmée nu știa și se frământă și suferea, în timp ce el, împreună cu acei cavaleri rătăcitori, se distra.

Dând lecții de pian, se dovedea a fi o bună profesoară. Se lansase destul de repede în lumea Schwartzilor. Cu talentul ei real, dublat de farmecul pe care îl degaja, putea să întrevadă perspectiva unui loc deosebit în societate, dar fiind săracă, rămânea în umbră, căci și în această modestă carieră, ca să poți răzbate, nu trebuie să rămâi prea mult timp sărac.

Ea era săracă din cauza visului mamei sale, vis care se realiza, e drept, într-o foarte mică măsură; ea rămânea săracă pentru că banii câștigați de pe urma lecțiilor luau aproape în întregime drumul către buzunarele creditorilor tatălui ei.

De două ori pe an negustorii din Caen, când primeau modestele sume de bani, își spuneau stupefiați: "În ritmul ăsta calicii Bancelle n-au să ne mai plătească datoria nici într-o sută de ani!"

Din fericire, această muncă de zi și noapte a bunei doamne Leber, [lipsindu-se](#) atât de ea, cât și de fiica ei, cu o rigoare spartană, de orice fel de bucurii, avea și o latură de mulțumire, aceea a conștiinței împăcate.

Noi știm cum s-a spulberat bucuria din viața lor, cum și-a făcut loc mai întâi spaima, apoi boala, apoi moartea. Edmée își adora mama, în care avea și o confidentă, această mamă martirizată pentru convingerile ei; dar orice pasiune solitară este în pericol să devină monomanie. Doamna Leber raporta totul la ideea ei fixă: până și în frumusețea fiicei ei vedea, fără să vrea, un viitor avans pentru creditorii din Caen.

O căsătorie! Visul tuturor mamelor. Bătrâna doamnă Leber cântărise deseori ce s-ar putea realiza dintr-o eventuală căsătorie a fiicei ei cu Michel. Tot felul de planuri depăna în timp ce lucra; lucra mereu, iar când Edmée o dojenea, ea îi răspundea cu vocea slabă și blândă: "Însemnează un bănuț în plus pentru creditorii noștri!"

În seara aceasta Edmée o adormise ca pe un copil, povestindu-i fără prea multe amănunte întrevederea ei cu doamna baroană Schwartz. Trecuse peste întâlnirea ei cu domnul Bruneau. Doamna Leber nu îl cunoștea pe domnul Bruneau, pe care Edmée îl salutase acolo ca pe un prieten. Pentru ce avusese față de mama ei această reținere?

Mângâindu-i mâinile, bătrâna doamnă adormise astfel. Edmée nu o mai vedea. Privirea ei tristă rămăsese pironită spre fereastra lui Michel.

Acolo însă domnea întunericul. Edmée își spunea: "Nu, nu mai însemn nimic în viața lui". Văzuse și ea caleașca baroanei depășind diligența lor pe șoseaua de la Livry. Gândul ei își continuă firul: "Acum sunt undeva împreună!"

Își întoarse privirile spre mama ei, care se agita. Pe buzele palide Edmée desluși aceste cuvinte, mereu aceleași, exprimând gândul care o tortura și în somn: "...creditorii... creditorii noștri..."

Pentru acești creditori mama ei ar fi fost în stare să cerșească în colțul străzii.

Edmée își retrase ușor mâna din mâinile mamei sale, care rămaseră crispate pe deasupra cuverturii. Luă cu grijă broderia pe câte fiecare floare parcă tremura întocmai ca degetele celei care le lucrase și o puse pe un raft unde bătrâna să nu poată ajunge, căci deseori se trezea noaptea și voia să mai lucreze; apoi o sărută pe frunte și, luând lampa, trecu alături. Aici era camera ei, în care se vedeau aranjate cu mult gust patul, protejat de perdele albe din dantelă, o bibliotecă, în ale cărei rafturi puteai găsi muzica măestrilor alături de geniul poeților, două fotolii confortabile, unul din ele în apropierea, pianului, așteptând parcă un oaspete care întârzia, și, în sfârșit, un pian frumos, clasic, marca "Erard".

Michel și Edmée se socoteau că și logodiți. Altădată venea la ea doar când doamna Leber dormea. Atunci pianul tăcea, iar visele cântau în locul lor minunatul poem al viitorului.

În acel fotoliu de lângă pian se așeza întotdeauna Michel. Edmée puse lampa pe măsută și, absentă, se îndreptă spre

fereastră. Chipul ei palid se apropiase atât de mult de geam, încât respirația făcu să reapară numele ei scris de Michel pe geam poate într-o zi când el o așteptase...

Ochii i se umplură de lacrimi. Camera lui rămânea cufundată în întuneric.

Vocile lui Etienne și Maurice se auzeau încă până la ea. Băieții continuau aceeași disputa dramatică.

Edmée se așeză în genunchi în fața patului. Pe peretele din fund se vedea o icoană a Fecioarei. Începu să se roage, dar numai buzele ei se mișcau, pentru că toate întâmplările serii îi absorbeau gândurile și îi știrbeau credința, acea ultimă resursă a inimilor rănite. Toată fericirea din jurul baroanei Schwartz însemna pentru ea o cumplită farsă. Oricât ar fi încercat să se roage, nu se putea concentra; deodată, în minte îi incolți un gând: "Dacă aș pierde-o pe mama, cine m-ar putea împiedica să mă omor?"

Simți ca un balsam de gheață peste suferința ei.

Edmée era o fată curajoasă, stăpână pe sine și plină de devotament. Dar ultima ei întâlnire cu baroana Schwartz îi otrăvise sufletul.

Femeia aceea nu se putea plânge de fericire! Avea dragostea fiicei ei — un înger! Avea dragostea soțului ei — un om cinstit, puternic și care o scălda în toate bucuriile belșugului. Avea stima lumii, ea, care fura unei copile nefericite supremul și singurul motiv de a spera și de a trăi; tocmai ea, comediana ipocrită și adulteră, care sfida legile bisericii și legile omeniei!

Edmée se ridică fără să se mai gândească la vreo rugăciune; nu mai știa ce anume vruse să-i ceară lui Dumnezeu. Se așeza lângă pian, în fața fotoliului gol, și o podidi plânsul.

Altădată el stătea acolo și ținându-se de mână, își făceau planuri care începeau totdeauna la fel: "Când vei fi soția mea..."

Deodată se simți foarte slăbită. Auzea parcă aievea cuvintele lui venind dintr-un freamăt confuz: "Când vei fi soția mea..."

Și lacrimile care îi ardeau ochii îi răspundeau: "Nu, nu vei fi niciodată soția lui..."

Apoi ideea de a fi singură pe lume și liberă să dea curs disperării puse din nou stăpânire pe ea ca un refren legănat de încordarea care alină suferințele.

Măinile ei se întinseră desperate spre camera unde

dormea mama ei.

Nu, nu fusese un leșin, fiindcă visa, dar parcă nici cu somnul nu semăna ceea ce se petrecea. Buclele ei frumoase atinseră claviatura pianului, scoțând un lung suspin, apoi ochii i se închiseră.

...Stătea în camera mamei ei și se simțea cuprinsă de o spaimă neînțeleasă. Se și aprinseseră luminările! Cum! Atât de repede! Crucifixul așezat pe cearceaf și mâinile ca de marmură se odihneau încrucișate lângă broderia care nu avea să se mai termine niciodată.

Închideți! Oh, fie-vă milă, închideți acești ochi, care păstrează în ei priviri atât de duioase! Atât de repede slujba preotului, și gata! Iată! Coșciugul!

Dar acesta fusese gândul ei avut cu o clipă înainte! Doamna Leber dormea. "Dacă aș pierde-o pe mama, cine m-ar putea împiedica să mă omor?"

Edmée gândise astfel în timp ce stătea îngenunchată vrând să se roage. Oare cerul împlinise atât de repede gândurile nebuniei?

Groapa gata făcută. Oh, Michel nu se vedea nicăieri că să își ia rămas bun de la aceea căreia îi spunea nu demult "mamă".

Michel! Acolo! O caleașcă trasă de doi cai iuți! Michel! Și femeia aceea, femeia pe care o iubește el acum, baroana Schwartz!...

"Mamă, este loc aici pentru amândouă!"

Gata! Cât de repede merge totul! Și gazon, și flori, și pământ pe mormânt! "Roagă-te pentru mine, mamă, sfânta mea mamă!"

Gazonul a înverzit, florile s-au deschis. Atât de repede. Doamne, atât de repede!

Iat-o pe Edmée singură în locuința lor goală. Michel și cu femeia pe care o iubește sunt dincolo, amândoi; perdeaua indiscretă le profilează siluetele înlănțuite. Ușile și geamurile sunt bine închise, cărbunii se aprind: rugăciunea funestă se împlinește, iată, punct cu punct.

Edmée nu mai are mamă: este deci liberă să moară.

Michel! strigă ultimul ei gând! Dacă pentru a-l reține sau pentru a-l chema înapoi, ar trebui să renunțe la moarte, acest bun care îi este acum mai scump decât însăși viața, dacă ar trebui...

"O, mamă, roagă-te pentru mine! El nu mi-a dat niciodată acel sărut pe care îl ghicesc și care mă ucide! Fie

binecuvântat Michel! Și ea blestemată să fie!

Cum se aprind cărbunii și aburul lor cum îmi cuprinde creierul! Cât de ușor e să mori! Și cât de plăcut!...

El va afla mâine dimineață, când se va trezi: «A murit». Când murim suntem regretați."

Poate acolo va veni să o viziteze pe cea care a fost atât de aproape de el și a părăsit-o... Când suntem moarte, suntem iubite...

Oh, să nu fie blestemată! Doamne, iartă-i! Devenim mai buni când murim. "Mamă, vin la tine. Adio, Michel! Adio, scumpa mea dragoste! Ochii mi se împăienjenesc, dar te iubesc, mor și te iubesc; nu mai am decât o suflare, și aceea e pentru a-ți spune că le iubesc. Te voi iubi până dincolo de moarte..."

— Cine e acolo? întrebă de alături bătrâna, pe jumătate trezită din somn.

— Eu sunt, se auzi o voce plăcută, bărbătească.

— Ah, făcu doamna Leber, dumneata erai! Edmée iar a plâns! Nu mai sta atât de mult departe de ea. Și crezând că încă vorbește, își continuă gândul, pe jumătate adormită: Dă-mi lucrul mai aproape...

Dar somnul pusese din nou stăpânire pe doamna Leber.

Capul frumos al lui Edmée se rezema de umărul lui Michel, care, în sfârșit, a venit, nestatornicul și hoinarul! Buzele lor se atinseră. Edmée deschise ochii mari, galeși. Gura lividă schiță un ușor surâs.

— Și tu ești deci mort? murmură închizând iarăși ochii. Unde e mama? Nu o văd. Suntem cu toții în cer?

— Frumoasa mea, în cer nu s-au făcut niciodată căsătorii. Trezește-te, sunt viu, sunt bogat, sunt fericit. Pe când nunta noastră?

Capitolul XXV - Edmée și Michel

Michel stătea în genunchi în fața lui Edmée. Ce minunat păr buclat avea! Ce bine îi venea paloarea obrajilor! Ce privire bărbătească! Mângâindu-l, Edmée se apleca înspre el; părul lor își amestecă nuanțele. Pe chipul fetei strălucea bucuria și încântarea.

— Aceea este mama mea, îi spuse Michel sărutând-o.

Ați înțeles deci, așa cum și Edmée înțelesese pe dată; fusese de-ajuns un cuvânt ca acesta, pentru ca totul să se clarifice în mintea ei. Suferința, odată destrămată, lăsa loc unei bucurii totale.

"Ea, baroana Schwartz, atât de frumoasă și atât de tânără, să fie mama lui Michel?"...

Își făcea loc îndoiala, și îndoiala dădea un farmec în plus tuturor explicațiilor, prelungind astfel mult așteptata bucurie.

Edmée se gândea:

"În fond, Blanche are cincisprezece ani..." Și deodată doamna Schwartz nu-i mai părea chiar atât de tânără încât să nu poată fi mama lui Michel.

Fremăta de bucurie, uitând toate spaimele prin care trecuse.

— Michel, cum am s-o iubesc eu pe mama dumitale?

Deodată îi reveniră în minte privirea calmă a baroanei, blândețea și ținuta ei trufașă.

— Ah, trebuia să fi înțeles!...

Apoi iarăși o cuprinse îndoiala.

— Mi-ai spus adevărul? Oh, să nu glumești cu astfel de lucruri; înainte de venirea ta am visat cum muream! Michel, baroana este prea frumoasă... prea tânără...

— Sigur, sigur, șopti Michel, încântându-se de tinerețea scânteietoare din privirea îndrăgostită; este foarte tânără, este foarte frumoasă... Dar cum am putut eu să stau atât de multă vreme departe de tine, Edmée, sufletul meu scump?

— Da, cum?... Și de ce, Michel, de ce totuși? Ah, numai eu sunt aceea care te iubesc!

Michel îi acoperi gura cu un sărut. Am putea spune, ca un soț hotărât, cinstit, un sărut cast, pe care Edmée îl primi ca pe o binecuvântare.

Așa sunt toate iubirile mari, care pornesc din inimă și ale căror rădăcini dăinuie din copilărie.

Edmée stătea lângă el cuminte, ca însuși surâsul ei.

— Ești rea! spuse Michel. Ți-am destăinuit un secret penare nici eu nu îl cunosc încă pe de-a-ntregul. Un secret care poate să ucidă tot ce am mai scump pe lume, în afară de tine... în afară de tine, căci eu știu pe care dintre voi două o iubesc mai mult!

— O voi iubi tot atât cât o iubești și tu, murmură Edmée.

Apoi mâinile ei albe și frumoase mângâiară părul lui Michel ca o mamă iubitoare care a plâns mult așteptându-și copilul și îl alintă văzându-l că s-a întors mare și puternic.

— Suntem deci trei! zise ea încet, Apoi, revenindu-și și pierzându-și surâsul, adăugă: Crezi că mă va putea iubi?

— Te va adora mai târziu, răspunse grăbit Michel.

— Ah... mai târziu! oftă Edmée, rămânând pe gânduri.

Buzele lui Michel se jucau cu vârfurile degetelor ei.

— Am cunoscut lumea îndeajuns, reluă Edmée, de jos sau prin ușile întredeschise, ca să înțeleg că acolo nimic nu se aseamănă cu situația noastră. Dar, în fond, care este viața dumitale, domnule?... Te întreb eu, făptura îndrăgostită și slabă...

— Și sfântă! o întrerupse Michel mângâind-o. Lumea nu are ce căuta între noi, Edmée.

— Pentru mama dumitale mă sperie lumea...

— Lumea nu are ce căuta între mama mea și mine, o întrerupse plin de tristețe.

— Este adevărat, spuse Edmée naiv și nu fără bucurie, nu mă gândisem... tu nu poți să fii băiatul baronului Schwartz.

Cum Michel își lăsă privirile în jos, ea îi luă din nou capul în mâini.

— Nu știu ce spun, izbucni ea. Este atâta timp, atâta timp de când sufăr! Nu te cert, iubitul meu, ci doar mă scuz. Aș vrea să vorbesc întruna, să vorbesc despre mama ta, cu dragoste și respect...

— Te va adora, repetă Michel, sunt sigur!

— Și sora ta? Oh! Ea a și fost o surioară drăguță pentru mine. De câte ori nu m-a mângâiat surâsul ei. Și tu ai să lași să se facă acea căsătorie? Blanche, scumpul nostru înger, să se căsătorească cu domnul Lecoq!...

Eroul nostru își luă un aer important.

— Draga mea, răspunse el, vom mai vorbi despre aceste lucruri. Știu de ce nu îți place domnia Lecoq și m-a ferit Dumnezeu să mă plâng de aceasta!

— Cum, știi pentru ce nu îmi place mie domnul Lecoq? repetă Edmée pălind.

Se uita la Michel cu un fel de spaimă. El izbucni în râs.

— Cine este acolo? întrebă a doua oară bătrâna, trezită brusc.

— Eu sunt, doamnă Leber, răspunse iarăși Michel.

— Ah, da, tu ești, fință rea! Ai unde să stai?... Edmée, copila mea, lampa și lucrul meu. Vreau să mai lucrez puțin.

Dar numaidecât o și auziră sforăind.

— Sărmana ei minte îi slăbește, spuse încet Edmée.

Între doamna Leber și Michel exista o prietenie trainică; de el se lega amintirea căldurii plăcute din mansardă. Bătrâna îl vedea și îl considera tot copil și nu putea să-i pronunțe numele fără să surâdă.

"Există atâția oameni răi! Avea ea obicei să spună. Michel avea inimă; el da, era tot numai inimă!"

— Când ne vom căsători, iubita mea, reluă Michel emoționat de veselia lui, vom putea plăti creditorilor. În ultima vreme m-am gândit mult la doamna Leber.

— Asta chiar mă sperie, îl întrerupse Edmée.

— Tot ce am să-ți povestesc, răspunse eroul nostru, este nemaipomenit. Sunt secrete mari, închipuiește-ți; dar pot eu să-ți ascund ceva?

Se ridică și închise ușa care dădea spre camera doamnei Leber.

— Ce faci? întrebă Edmée.

Michel răspunse jumătate ironic, jumătate ceremonios:

— Va fi vorba de afaceri, de viața și de moarte. Mai întâi, continuă el împingând fotoliul lângă Edmée, acest Bruneau este un nelegiuit și trebuie să-i înapoiem banii pe care ți i-a împrumutat.

— Cum ai aflat?... bâlbâi Edmée.

— Am banii, spuse Michel în loc să răspundă și bătând cu palma buzunarul de la vestă, ca omul care triumfă simțindu-l plin. Ce e și cu noi! adăugă el cu un accent vrednic de milă. Am gesturi, cuvinte și bucurii de mic-burghez, eu, care acum șase luni puteam să trec drept oglinda unei *true gentleman* (adevărat gentilom)! Banul este însuși sângele care curge în vinele acestui secol, acest lucru este sigur! Am dus lipsă de bani, fapt care m-a degradat... Unde rămăsesem? Bruneau este un nelegiuit și contesa Corona nu valorează mai mult decât el. Fără domnul Lecoq, ți-o spun în mod serios, Edmée, eram pierdut și lipsit de mijloace de trai.

Tânăra fată își întorcea ochii stânjenită de fiecare dată când pronunța numele domnului Lecoq. Ea întrebă:

— Domnul Lecoq este cel care ți i-a vorbit de rău pe domnul Bruneau și pe contesa Corona?

— Nu ai s-o aperi acum și pe contesa Corona! izbucni Michel.

— Ea te place... dar tu nu o placi, murmură Edmée. Când sufeream, mă gândeam la ea ca la o prietenă.

— O prietenă! repetă Michel rânjind. Dar, în definitiv, nu este vorba de contesa Corona, și vom reveni la acest onorabil

domn Bruneau... încă o dată, îți spun, știu toate poveștile tale cu domnul Lecoq.

— Toate!... făcu Edmée ca un ecou.

— Toate!

Edmée rămase încremenită.

— Bine, bine! murmură Michel. Hai, liniștește-te! De când îi este interzis, în definitiv, unui om onorabil să ceară în căsătorie o fată cinstită?

— În căsătorie! protestă Edmée, simțind că îi ard obrajii. Și dumneata ești cel care îmi vorbești astfel, Michel!

— De când, continuă Michel, cu vocea nestânjenită, cu ochii strălucitori și fără urmă de tulburare, omul cinstit care și-a pus în cap o asemenea idee nu mai are dreptul — el, foarte bogat fiind — de a pune cât de cât la încercare pe tânăra săracă? Nu te căsătorești mereu, sau pentru o zi!

— Glumești? îl întreabă Edmée uluită.

— Nu, pe cuvântul meu...

— Înseamnă că nu mă iubești.

— Ba da, din toată inima... fii te rog rezonabilă! Nu te iubesc decât pe tine!

În acest jurământ era atâta convingere, ba, mai mult, o totală lipsă de afectare, încât Edmée nu putu să nu suradă.

— Restul îmi este indiferent spuse ea. Dacă tu mă iubești, totul este bine. Totuși...

— Totuși? repetă eroul nostru, care o pândeă cu coada ochiului cu o superioritate imposibilă.

— Ah, făcu ea bătând din picior, am mai văzut asemenea încapățânări în comedii! Nu te umili prea mult față de mine, Michel!

— În *Tartuffe*, nu-i așa? Credulul Orgon?...

Și eroul nostru râdea liniștit.

În ochii frumoși ai lui Edmée se aprinsese o rază de mânie.

— Tu ești un delicios Orgon, mititelul Orgon, iubita mea, spuse Michel. Și Tartuffe este acest Bruneau, care te-a învăluit în minciunile lui.

Rușinată de nerăbdarea ei, Edmée îi întinse fruntea să i-o sărute și reluă cu delicatețe, cum faci ca să înlături o discuție asupra căreia nu vrei să revii:

— Ce ne interesează toate astea? Te rog, să vorbim despre tine.

— Ce ne interesează? protestă Michel, scandalizat la rândul lui. Dar eu îți vorbesc de mine și de tine și de noi!

Domnul Lecoq este pur și simplu providența noastră!

Edmée îl privi drept în ochi.

— Ești nebun! spuse ea aproape cu duritate.

— Este limpede, din moment ce nu suntem de aceeași părere.

— Ești nebun!... Ți-a spus că voia să mă ia în căsătorie?

— Înainte de a ști că mă iubești, da.

— Și pentru a înfrumuseța josnicia insistențelor lui, ți-a vorbit de încercări... Roșești, Michell!

— Pentru că te iubesc... Da, mi-a vorbit de încercări, cu fruntea sus, privindu-mă în ochi.

— Iar tu ți-ai lăsat privirile în jos!

— Da, e adevărat.

— Ești credul.

Michel se ridică, desfășurându-și deodată toată silueta înaltă și demnă.

— Dacă te-a insultat, spune-mi! porunci el. Omul acesta este ultima noastră speranță, dar dacă te-a insultat, îl omor!

O clipă Edmée șovăi. Apoi apucă mâinile iubitului și i le sărută cu buzele arzânde.

— Mulțumesc, îngână ea. Mă speriașezi.

Michel aștepta. Ea reluă cu vocea schimbată:

— Nu, nu m-a insultat.

— Poftim! Și mă acuză de credulitate! mormăi Michel, așezându-se din nou. Ascultă-mă bine, tu nu poți înțelege acel caracter. Capul și inima lui sunt pline de un gând ales. Ai fost neîncrezătoare. Am să te pun în situația să cumpănești singură dezinteresul lui.

Michel vorbea cu căldură. Edmée îl lăsa acum să spună ce vrea. Printre pleoapele întredeschise îi alunecă o privire stranie, care o făcea și mai frumoasă. Pe buzele ei strânse se putea citi fără efort: "Bietul meu Michel, domnul Lecoq este mai șiret decât crezi!"

Orice am gândi despre eroul nostru, el știe însă să citească pe figura lui Edmée, fiindcă îi spuse:

— Nu, domnișoară! Sigur că nu! Nu sunt eu chiar orb! Am dovada celor ce demonstrez, și dacă ai fi vrut să mă asculți...

— Dar, în sfârșit, nu te poți căsători cu două fete odată! aruncă Edmée triumfătoare. Căsătoria lui cu Blanche este hotărâtă...

— Nu se mai face! ripostă eroul nostru pe un ton care nu îngăduia replică.

Edmée ridică spre el o privire mirată.

— A scăpat prada! murmură ea.

Michel răspunse din vârful buzelor:

— Domnul Lecoq este sursa tuturor informațiilor... Zâmbește tu cât vrei, iubita mea. Nu vei mai zâmbi când îți voi spune pentru ce a ales domnul Lecoq acest gen de profesiune care nu este pe gustul dumitale. Domnul Lecoq știe multe. Sigur, averea baronului Schwartz este imensă, dar sursa acestei bogății... în sfârșit, eu mă pricep.

— Acest exces de delicatețe, începui Edmée, din partea domnului Lecoq...

— Este și asta, o întrerupse Michel. Este și o nobilă și părintească bunătate. Prin mine, domnul Lecoq a aflat de iubirea celor doi copii: Blanche și Maurice. Nu a trebuit decât o vorbă... Mulțumită lui, în curând se va face această căsătorie.

Cum pe obrazul lui Edmée se oglindea cu energie neîncrederea, eroul nostru luă degetele delicate ale iubitei și i le sărută protector.

— Vrei să vezi întotdeauna mai bine decât mine, draga mea? o întrebă el. Trebuie să știu. Apoi adăugă cu seriozitate: Ești cel mai bun suflător pe care îl cunosc; însă cel mai bun suflător din lume, când este vorba de femeia cea mai modestă, cea mai naivă, cea mai sinceră, tot năzuiește cât de cât să fie o zână. Este îngâmfarea voastră, a femeilor. Și cum îngâmfarea este arma cea mai puternică dintre încăpățănări, am să lovesc într-a ta cu toată puterea, și de la început. Răspunde-mi la o singură întrebare: dacă domnul Lecoq ar avea asupra ta, și implicit și asupra mea, relele intenții pe care i le atribui, nu ar fi el în câștig dacă m-ar vedea în închisoare? Spune-mi!

— Ce tot vorbești? spuse Edmée sărind iar de pe scaun.

— Răspunde... este clar și limpede acest raționament. Eu și un obstacol; un obstacol care ar fi periculos de disprețuit. Ei bine! La ora actuală, fără domnul Lecoq, aș fi în închisoare.

Edmée repetă, neputându-și ascunde spaima:

— În închisoare, tu, Michel?! Și pentru ce?

— Pentru că, răspunse eroul nostru puțin descumpănit, surâzând însă de naivitatea explicației sale, pentru că am avut fantezia să fac dintr-o dată avere. Asta e! Apoi, întrerupându-se și lăsând să vorbească acea tinerească franchețe care era farmecul lui: Oh, nu este tocmai dragostea

de bani: în această privință, vocația mea întârzie să se arate. Voiam să fiu bogat pentru tine...

— Eu nu am nevoie să fiu bogată, declară tânăra cu oarecare asprime în glas.

— Ia seama!... și ratele doamnei Leber?...

— Da, da, băiatule, să devii bogat! se auzi o voce tremurată de cealaltă parte a ușii. Eu am contat că vei ajunge bogat.

Edmée se repezi în camera de alături și o văzu pe doamna Leber stând lângă ușă în picioarele goale. O luă de după umeri și o conduse înapoi în pat. Bătrâna tușea dogit și repeta:

— Ce cauți aici? N-a spus el că o să fie bogat?

Edmée închisese ușa, lăsându-l singur pe Michel. Acesta se apropiase de fereastră. În atelierul de creație Etienne și Maurice gesticulau ca niște nebuni. Eroul nostru surâse orgolios și se gândi. "Sunt niște copii". Desigur, el era un om rezonabil.

Când Edmée deschise ușa, o auzi pe bătrâna strigând:

— Lumina și lucrul meu! Vreau să lucrez puțin...

Edmée avea ochii în lacrimi.

— I se rătăcește de tot mintea! Biata mamă!

Michel se așeză lângă ea și-i spuse:

— Îți dai seama că trebuie să fim bogați. Boala de care suferă s-ar vindeca doar cu puțin aur.

Edmée suspină:

— Să vorbim de dumneata, Michel, și să vorbim serios.

— Pentru asta am și venit, iubita mea, răspunse el. Eu, când vreau, sunt om de afaceri, știi. Am o stea pe cer, asta fără discuție; fii atentă, te rog: iată, mă îndrăgostesc nebunește de o tânără plină de farmec, dar foarte săracă; se întâmplă însă că fără să știe nimic, această tânăra să fie bogată, chiar foarte bogată...

Edmée îl privea cu gura căscată. În loc de orice alt răspuns, îi puse doar o întrebare:

— Tot domnul Lecoq este acela care ți-a povestit toate astea, Michel?

Michel râse ca un copil voios.

— Da, în așa fel încât, dacă nu m-ai cunoaște, domnișoară-soția mea, te-ai putea gândi că după ce în ultima vreme am cutreierat puțin lumea, m-am întors atras de mirosul misterioasei dumitale averi.

— Explică mi, te rog, spuse tânăra fată, sunt nerăbdătoare să știu.

— Asta și fac, îngerul meu. Și te rog să-ți dai seama că în purtarea domnului Lecoq este, în fond, o logică. Nu găsești că Blanche ar fi prea tânără pentru el?

— Ba da, sigur, răspunse imediat Edmée, schițând un zâmbet. Dar nu este vorba de Blanche.

— Este vorba de tine. Domnul Lecoq, știind că există undeva în lume o avere care îți aparține și vrând poate să-ți dea dreptul să intri în luptă împotriva deținătorilor acestei averi... Ah, ah, tu nu îl cunoști!

— Dar unde este această avere, izbucni Edmée, și cine o deține?

Michel căzu pe gânduri. După un scurt timp spuse, arătând spre fereastra lui Maurice și a lui Etienne:

— De cealaltă parte a curții am doi prieteni care sunt cam nebuni, dar nu mai nebuni decât restul Parisului. Nebunia lor constă în a ticlui totul într-o dramă și de a considera viața reală ca pe un imens repertoriu de piese de teatru demne să fie reprezentate pe scena teatrului "Ambigue". Există adevăr în ceea ce fac ei, nu zic nu. Deci, acești doi băieți buni, pe care îi cunoști poate la fel de bine ca și mine, au răscolit totul în jurul nostru, Edmée, în jurul casei Schwartz, în jurul a ceea ce nici tu, nici eu nu cunoaștem. Am lucrat și eu cu ei un timp, am colaborat, ca să spunem așa, și în noianul de ipoteze pe care le discutau pe toate fețele, căutând să găsească hrana lor, dădeau mereu peste acel antagonism între Olympe Verdier și Sophie; Sophie ești dumneata, Olympe Verdier este mama mea. Ei nu cunosc această taină și nici pe mama mea, care nu își deschide inima decât față de Dumnezeu. Dar presupunerile lor, comparate cu unele vorbe ale domnului Lecoq, în legătură cu averea Schwartzilor și cu proveniența ei, te ispitește să te gândești... în fine, baronul Schwartz este un om abil și eu nu răspund decât de mama mea... Or, când mama; s-a căsătorit cu baronul Schwartz, el avea un capital de patru sute de mii de franci...

— Patru sute de mii de franci! repetă Edmée. Avea patru sute de mii de franci! Apoi adăugă, ca și cum însăși această cifră i-ar fi mărit tulburarea: Te rog, Michel, nu îmi ascunde nimic!

— Domnul Lecoq, urmă eroul nostru ca un om care își descarcă inima, afirmă că nu cu mult timp înaintea căsătoriei, domnul Schwartz a acceptat să cineze împreună cu el într-un han din Caen.

— Din Caen! se miră Edmée cu vocea schimbată.

— În ziua aceea, domnului Schwartz îi era foame, zise Michel în încheiere. Am spus: foame. Urmă un moment de liniște, după care tot el continuă: Mi-am visat o familie compusă din mamele noastre și dumneata; și, în fond, ce ne mai trebuie altceva? Apoi, cu bruschete: Este o nebunie cu tot ceea ce s-a întâmplat; mama mea nu este nenorocită și domnul Schwartz are reputația unui om cinstit; orice ar fi, nu îmi mai cere o silabă în plus. Am spus tot ce trebuia despre averea ta; am să-ți vorbesc despre a mea, care urmează a fi realizată. Asculți?

Edmée rămânea gânditoare.

— Ascult, spuse totuși.

— Sunt momente când stăm unul lângă celălalt de parcă fi doi soți bătrâni, spuse Michel că pentru sine.

Edmée îi căută privirea și îi spuse cu multă duioșie:

— Te iubesc din ce în ce mai mult.

— Draga mea, șopti Michel, acoperindu-i mâinile cu sărutări, eu nu te merit, sunt sigur, dar nu am nici un păcat de moarte pe conștiința. Pentru tine, numai pentru tine am lucrat, bine sau rău. Orice s-ar întâmpla, nu-ți mai face griji. Sunt al tău și îți spun asta mai mult pentru mine decât pentru tine. Dacă am putut să trăiesc departe de tine, este numai pentru că te știam a mea. Totul mi se pare cu puțință în lumea aceasta, în afară de despărțirea noastră. Suntem ca și căsătoriți, ți-o repet; este singura mea bucurie, este tot ceea ce îmi dă încredere în mine. Îmi voi cere drepturile de soț chiar dacă într-o bună zi te vei trezi prințesă... Dar mai bine să vorbim despre altceva. Când am părăsit casa Schwartz, aveam rezervele mele față de domnul Lecoq; îmi făcuse impresia că știa un secret destul de periculos în ceea ce mă privește, pentru că o dată s-a întâmplat să-mi fie adresat un cuvânt în trecere, o parolă care nu-mi era destinată. Mulți oameni aici la Paris se recunosc între ei cu ajutorul acestei parole fără importanță: *Se va lumina de ziua mâine?* Dar nu

toate misterele de acest gen sunt criminale, dovadă că această parolă îmi înlesnește legături secrete cu mama mea. În profesiunea pe care o practică domnul Lecoq este nevoie de precauțiuni stranii; ba, mai mult, trebuie să frecventeze, să susțină și să plătească o clientelă interlopă... ca să nu mai vorbim...

— Vreau să te întreb, spuse Edmée foarte încet, dacă ai repetat această parolă domnului Bruneau pe vremea când credeai în el?

— Poate, zise Michel, dar sunt bun de plată pentru socoteala pe care o are domnul Bruneau cu mine. Adevărul este că meseria domnului Lecoq îmi făcea silă tot atât cât poate să-ți displacă și ție. Tu nu te duci des la teatru, micuța mea frumoasă Edmée, și citești puține romane, dar nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de oameni care împing devotamentul sau pasiunea până la a accepta roluri demne de ură. Scopul este uneori nobil... chiar eroic... scopul scuza mijloacele: domnul Lecoq trebuia să descopere o pistă, o pistă foarte iscusit tănuită; atunci domnul Lecoq s-a transformat în câine de vânatoare. Consider că aceasta este o treabă de om inteligent, de om curajos. Tu ce crezi?

Michel tăcu, așteptând un cuvânt din partea lui Edmée. Edmée i nu spuse nimic.

— De la început, continuă el, domnul Lecoq, m-a lăsat să înțeleg că se interesa de mine. Dacă aș fi răspuns avansurilor lui, am fi acum pe deplin fericiți. Dar cedând antipatiei mele, întărită și de părerile contesei Corona și de calomniile acestui prețios domn Bruneau, m-am îndepărtat cu totul de el. Am căutat o slujbă; plecarea mea de la familia Schwartz mi-a închis deodată toate ușile: și la bănci, și în industrie; circulau despre mine tot felul de zvonuri care păreau că răsar din pământ; spre exemplu, ca afecțiunea fostului meu patron, întâlnită doar în romane, aș fi plătit-o cu cea mai cumplită ingraturitudine... Pe scurt, nici o slujbă pentru mine în tot Parisul... Atunci am găsit refugiu la voi; vă iubesc prea mult ca să vorbesc despre recunoștință. Am muncit Dumnezeu știe ce: la una la alta, și apoi încă la altceva; extravagante care la prima vedere par raționale. Cred că voiam să fiu autor dramatic, apoi inventator... o mulțime de prostii... Trebuie să-ți mărturisesc însă că nu eram chiar lipsit de mijloace. O făptură misterioasă — ai ghicit, nu? Baroana Schwartz — nu a încetat o clipă să fie alături de mine. La capătul năzbâtiilor și al tuturor nebuniilor, am încercat jocul...

— Cea mai periculoasă dintre toate nebuniile! spuse Edmée.

— Pentru cei cuminți și fericiți, așa o fi. Dar pentru cei obligați să întreprindă *ceva care îi depășește* — cum spun cazuiștii — este altceva; iubești sau nu iubești... Am pierdut și am semnat polițe... nu una, ca pârlitii mei de colegi, dramaturgii aceia în fașă, vecinii mei, ci mai multe, mult mai multe. Și, pe cuvânt, iubita mea Edmée, a fost tot pentru tine. Nu mă crezi? Ei bine, sincer nu ai dreptate! Fără tine aș fi un oarecare salariat cu o mie opt sute de franci, în vreun birou mucegăit: vezi bine că ești îngerul meu!

Edmée surâse trist, fiindcă nu se aștepta la atâta prăbușire. Zise:

— Ai fi liniștit, Michel! Și cu speranța de a avansa.

— Te rog, nu spune asta! Am trăit în lux și trufie în casa familiei Schwartz tocmai la vârsta când caracterul se formează și se modelează. Am rămas bun, din moment ce te iubesc pe tine. Dar ascultă, Edmée; odată mama mi-a spus cu lacrimi în ochi: "Tinerețea mea a fost trufașă". Ei bine, eu sunt fiul mamei mele!

Edmée își lăsă capul în jos.

— Aveam prieteni, continuă Michel în afară de Etienne Roland și Maurice Schwartz, care mi-au dovedit un devotament frățesc, îl aveam pe bunul Domergue, care îmi întreținea vanitatea spunându-mi în fel de fel de șarade, limpezi ca apa de izvor, ca eu sunt fiul domnului baron Schwartz. Pretindea că știe asta din sursă sigură și crede și acum neclintit acest lucru. O aveam pe contesa Corona, care îmi vorbea în enigme mai puțin naive, arătându-mi poarta deschisă a grădinii Armidei^[86]; mai era Trei-Labe, schilodul de la Plat-d'Étain, care îmi aducea mesajele acestei încântătoare femei. Iată un rebus, acest cuplu fantastic: contesa și Trei-Labe! Ea vine la el să-l vadă... știi la fel de bine ca și mine... Dar singurul om care cunoaște misterul acestei povești ca în romane este domnul Lecoq. În sfârșit, îl aveam pe creditorul meu normand, pe domnul Bruneau, care îmi cumpăra garderoba bucată cu bucată și îmi avansa bani. Mama, cel puțin, nu știa nimic din toate acestea! Sunt, ce e drept, puține zile de când îi spun mamă... Te rog, Edmée, ascultă-mă, ne apropiem de deznodământ... Nu închide ochii...

— Îi închisesem, spuse Edmée cu minunatul ei surâs, gândindu-mă la făptura aceea frumoasă care m-a făcut să plâng atâta. De câte ori pronunți numele mamei tale, Michel,

sunt atât de fericită!

— Te va iubi, îți garantez! Dacă ai ști cum mă iubește!... Ascultă, există o mică taină pe care aș vrea mult să o cunosc: cu ce ocazie a pătruns în casa voastră acest onorabil domn Bruneau?

— Când m-am îmbolnăvit acum trei luni, după ce am întâlnit-o pe doamna baroană Schwartz în pragul ușii tale, răspunse Edmée, mama tocmai trimisese bani creditorilor noștri; nu aveam nimic pus deoparte și ne spuneam că va trebui să vindem ceva. Într-o dimineață, când tocmai deschiseseam să aerisc, am văzut la celălalt geam figura stranie a lui Trei-Labe, pe jumătate ascunsă de după perdelele modestei lui locuințe care e sub acoperiș. El nu mă zărea și nici nu-și dădea seama că este observat. Se uita în casa noastră cu o atenție deosebită. După câteva clipe, nemaibizuindu-se pe ochii lui, și-a potrivit un binoclu enorm și l-a îndreptat spre odaia mamei.

— La ce anume se uita?

— Nu știam. Apoi a dispărut și, puțin timp după aceea, când mama ieșise pentru cursele ei, domnul Bruneau a venit să bată la ușa noastră, să întrebe dacă nu aveam ceva de vânzare. L-am poftit să intre în casă, căci el are în cartier renumele unui om cinstit, și într-adevăr a dat un preț bun pentru obiectele mărunte de care voiam să scăpăm; dar de fapt nu lucrurile acelea voia el să le cumpere.

— Atunci ce?

— Mănușa... mănușa cizelată... și m-am gândit nu o dată că Trei-Labe își potrivitise atunci binoclul lui mare ca să privească mănușa.

— Asta e o dovadă că cei doi se înțeleg de minune! spuse Michel.

— Niciodată nu i-am văzut împreună, răspunse Edmée. Domnul Bruneau a mai venit, dar totdeauna în absența mamei, și aș fi ingrată dacă nu aș mărturisi că ne-a făcut unele servicii.

— Totdeauna în absența mamei tale! reflectă Michel.

— Poate e o întâmplare... în câteva rânduri a oferit pe mănușă o sumă considerabilă.

— Poate valorează mulți bani! spuse ca pentru sine eroul nostru.

— Cred, fiindcă domnul Bruneau nu e singurul care dorește s-o cumpere.

— Trei-Labe? întrebă Michel.

— Nu. Domnul Lecoq. Mănușa a fost primul lui motiv ca să ne treacă pragul. Cunoaște un amator, zice el, care ar da pe mănușă zece mii de franci.

— Zece mii de franci! repetă Michel mirat. Mănușa aceea, zece mii de franci? Apoi adăugă ca pentru sine: Firește, uneori se caută pretexte ocolite pentru a face un bine...

Edmée tăcu, dar sprâncenele ei frumoase se încruntară; rămânea hotărât neîncrezătoare în virtuțile domnului Lecoq.

— Noi am fi departe de închisoare, reluă Michel după o scurtă pauză, dacă domnul Lecoq nu m-ar tot aduce înapoi aici. Uite, de trei zile mă joc de-a v-ați ascunselea cu bunul domn Bruneau, care m-a reclamat și a obținut mandat de arestare împotriva mea. Partida a fost dârză căci eram singur contra trei: normandul, Trei-Labe și contesa. Ce rol are ea în această intrigă, și cu asemenea asociați? Ah, dar iată că încep să vorbesc prea mult. Da, ea este complicea lor, sunt sigur, și chiar din cauza ei era să cad în capcană. Pentru ce? Iată, pledez o cauză și trebuie să-ți spun totul: în această femeie există puțin din doamna Putifar^[87]... Ea știe că te iubesc; vrea poate să se răzbune? Nu mai departe decât ieri îi dezvăluisem locul unde stau ascuns din motive personale din zori și până la asfințit. Azi-noapte am primit un mesaj de la domnul Lecoq în care-mi spunea: "Vei fi arestat la prima oră". Și, în adevăr, la prima oră, abia îmi luasem zborul că locuința mea și fusese împresurată de ajutoarii de portărei. Și stărpitura aia de Trei-Labe, trecând pe acolo în echipajul lui fantastic, le-a spus polițiștilor că m-a văzut. Mesajul domnului Lecoq îmi dădea întâlnire; am alergat acolo. Ce păcat că mama are rețineri față de el...

— Ah, făcu Edmée, cele două inimi care te iubesc mult au aceleași resentimente!

Michel ridică din umeri.

— Faptele vorbesc, spuse el. Eu mărturisesc că mă încred în fapte. Domnul Lecoq mi-a numărat banii poliței mele, capital, dobânzi și cheltuieli...

— Cerându-ți în schimb ce? întrebă fata neîncrezătoare.

— În schimbul unui mare mulțumesc, pe cuvânt! Omul acesta se bizuie pe mine; m-a intuit; are încredere în viitorul meu. Și eu, iubita mea Edmée, mă bizui pe viitorul meu; dovadă, însuși faptul că am început să fac o prostie, și mi-a reușit, deci norocul s-a întors. Am noroc. De îndată ce domnul Lecoq mi-a dat banii, am avut inspirație să joc: am câștigat trei sute de ludovici; vrei niște rate?

Spunând ultimele cuvinte cu un aer vesel, Michel își vârâse mâinile în buzunarele vestei, zornăind aurul. Dar se opri și se schimbă la față văzând ciudata expresie a lui Edmée.

Tânăra ascultase la început cu tristețe această nechibzuită înșiruire de vorbe, dar deodată privirea ei se însufleți, și nu cuvintele lui Michel fuseseră cauza acestei tulburări; ea își fixase ochii mari asupra ferestrei. Michel se întoarse repede ca să vadă ce atrăgea astfel atenția ei. Se ridicară amândoi deodată.

De cealaltă parte a curții, camera lui Michel, care rămăsese atâta timp în întuneric, tocmai se luminase. Se vedea perfect înăuntru. Etienne și Maurice erau la el, în picioare, în ținuta neglijentă mai mult decât originală a toaletei lor de casă. Maurice ținea lampa în mână. Etienne stătea înclinat în fața unei doamne îmbrăcate în negru și al cărei obraz dispărea sub un voal gros de dantelă.

— Mama! șopti Michel. Mama este!

— Parcă o recunosc și eu, spuse Edmée tresărind.

Michel nu făcuse decât un salt până la ușă.

Curioasă, Edmée stinse repede lampa și deschise fereastra.

Doamna baroană Schwartz, căci ea era, dispăruse, iar cei doi colaboratori se întorceau acum în dramatica lor locuință, căutând fără îndoială locul cel mai potrivit ca să plaseze această vizită în piesa lor.

Edmée se aplecă peste balustradă, în spatele ei, nici o lumină nu îi putea trăda prezența. Iată ce văzu:

Curtea avea trei uși pentru trei scări, dintre care una de serviciu. Scara de serviciu era luminată de o lampă atârnată deasupra ușii de intrare. Michel, care coborâse etajele din patru în patru trepte, se arătă primul; aproape în aceeași clipă, femeia voalată se arătă și ea, ieșind de sub boltă și alergând de parcă ar fi fost urmărită. Ducea sub șal un pachet, Michel se întâlni cu ea la cotitură bolții; femeia voalată se trase un pas îndărăt, apoi își puse un deget pe gură. Înlătură șalul cu un gest grăbit. Fără să vorbească, fără să șovăie, aruncă în mâinile lui Michel o casetă și fugi pe scara de serviciu.

Cum Michel rămăsese năucit, un bărbat, ieșind tot de sub boltă, se repezi spre el și, tot fără să spună o vorbă, vru să smulgă caseta. Din instinct poate, Michel rezistă. În luptă, pălăria necunoscutului căzu și astfel apăru fruntea și chelia

baronului Schwartz.

— Este a mea! spuse el atunci gâfâind. Femeia asta m-a furat!

Apoi, recunoscându-l deodată, îl luă de gât cu amândouă mâinile și bâlbâi furios:

— Eram sigur! Ești un mizerabil și am să te omor!

— Omul ăsta e nebun! se auzi o voce plăcută și calmă din spatele lor. Nu lăsați din mână obiectul pe care vi l-am încredințat, domnule Michel!

Amândoi tresăriră și se întoarseră în același timp. O femeie, îmbrăcată în negru și voalată întocmai ca doamna baroană Schwartz, se afla acolo în picioare, în spatele lor.

Temându-se, Michel întinse mâna pentru a împiedica vreo mișcare a bancherului:

— Bagă de seamă, spuse bancherul. Te voi ucide!

Dar femeia în negru își ridică voalul, arătându-și frumoasa paloare a obrazului.

— Contesa Corona! îngăimă domnul Schwartz uluit. Crezusem...

Nu termină fraza și își trecu mâna pe frunte.

Nici o vorbă nu mai ieși din gura lui Michel, care rămăsese încremenit. El se gândea: "Contesa a ieșit ca din pământ!"

Domnul Schwartz își luă pălăria de pe jos apoi se înclină adânc, îngânând o scuză, și se depărtă, apucând-o și el pe scara de serviciu care ducea spre apartamentele domnului Lecoq.

Contesa se uită după el cum se depărta și spuse ca pentru sine:

— Va trăncăni. Dar ce importanță mai are o calomnie în plus sau în minus?

— Doamnă, spuse Michel n-aș fi crezut că am să vă fiu vreodată îndatorat!

Vru să o pornească și el pe scara de serviciu, dar contesa îl opri:

— Fiți liniștit, spuse ea cu o amărăciune distantă, acolo uncie se duc amândoi nu se vor întâlni. Apoi, lăsându-și voalul peste față, adăugă ceva mai încet: Domnule Michel, vă iubiți dușmanii și vă urăți prietenii!

Cu aceste cuvinte, se întoarse și plecă, cerând cuiva cu voce tare și poruncitoare să sune la portar.

Michel rămase singur în mijlocul curții. Zgomotul făcut de fereastra lui Edmée care se închidea îl făcu să tresară. Își

îndreptă privirea spre scara de serviciu, ca și cum ar fi avut de gând să pornească și el pe acolo.

În prima clipă fusese aproape înșelat și el de diversiunea contesei Corona, dar ultimele ei cuvinte dovedeau cu prisosință rolul de binefăcătoare jucat în favoarea mamei sale. Caseta i-o înmânase baroana cu puțin timp înainte, deci lui vruse să i-o lase în păstrare.

Michel cunoștea pe de rost interiorul casei Schwartz; știa că baronul își iubea și își spiona soția cu pasiune, ca un burghez; reconstitua aproape în întregime scena care avusese probabil loc între cei doi soți: secretul amenințat, fuga baroanei, luând cu ea chiar acest secret, soțul pe urmele ei, urmărirea nocturnă pe străzile Parisului și întâlnirea prilejuită de însuși faptul că el, Michel, lipsise de acasă. Își dădea seama perfect de ce fusese chiar el ales ca depozitar; caseta conținea fără discuție, secretul propriei lui existențe.

Dar câte lucruri îi scăpau! Mai întâi intervenția neașteptată a contesei Corona și serviciul pe tare i-l făcuse această femeie pe care o socotea un adversar; apoi deznodământul aventurii: baroana o pornise pe scara de serviciu, ca și când cunoștea bine drumul; baronul, la fel, iar lui Michel îi suna încă în urechi ironia din vocea contesei Corona când spusese: "Acolo unde se duc amândoi nu se vor întâlni!"

Unde anume? La domnul Lecoq? Pentru prima oară în viața lui, Michel fu precaut. "Să punem mai întâi secretul în siguranță, se gândi el. După aceea vom vedea..."

Urcă încet seara spre locuința lui și, ajungând aici, Etienne și Maurice începură să-i povestească despre misterioasa vizită. Michel se așeză pe scaun și îi rugă să tacă.

— Cineva te-a împăcat cu baronul Schwartz, îi spuse el lui Maurice, Blanche va fi soția ta, dacă vrei.

— Dacă vreau! exclamă Maurice, înnebunit de bucurie. Știa bine că fiind vorba despre acest subiect, Michel nu putea nici să glumească, nici să-l mintă.

— Este o poveste, continuă Michel. E ca un basm cu zâne! Mai există încă duhuri bune.

Tristețea și îngrijorarea care i se vedeau pe obraz contrastau cu veselia din glas.

— Ești palid! spuse Etienne apropiindu-se.

— Nu are importanță, răspunse Michel. Apoi, așezând caseta pe masă în fața lui Etienne, adăugă: Eu cred că drama ta se află aici înăuntru, o dramă strașnică!

Etienne intuiise mâna, plin de nerăbdare. Și-ar fi scos drama și din foc dacă ar fi fost nevoie.

Michel îl opri.

— Este ceva cu totul ieșit din comun, îi spuse el cu vocea schimbată. Pe cât sunt de trist, pe atât de bune sunt veștile pe care vi le aduc; vom fi bogați, vom fi fericiți. Și totuși am o greutate mare pe suflet... Maurice, am încredere în tine ca în propriul meu frate. În cazul în care mi se va întâmpla vreo nenorocire, îți las în păstrare acest obiect sfânt; să știi că este în joc viața și onoarea unei femei.

Capitolul XXVII - Ultima afacere

Cu câteva ore înainte de a se fi petrecut scena relatată mai sus, Edmée Leber, cuprinsă de febră, se depărta grăbită de castelul Boisrenaud. În același timp, o grațioasă caleașcă se opri din trapul cailor în fața intrării principale a unei liniștite case boierești, în care noi am mai intrat odată, pe urmele domnului Lecoq, comis-voiajor al firmei "Berthier et Compania", când am făcut cunoștință cu acel bătrân respectabil numit Colonelul și cu domnișoara Fanchette, nepoata acestuia. Era tocmai în ziua în care J.-B. Schwartz, om pe atunci cu un capital de patru sute de mii de franci, se cununa la biserica Saint-Roch cu acea frumoasă străină, dona Giovanna-Maria Reni, din familia conților Bozzo...

În ciuda anilor care s-au scurs, această casă boierească nu și-a schimbat cu nimic înfățișarea. A rămas aceeași clădire mare, liniștită și sumbră, amintindu-le pe cele din foburgul Saint-Germain, construite spre sfârșitul secolului al XVII-lea.

Pe strada Thérèse, unde se afla situată, caldarâmul fusese acoperit cu un strat gros de paie, pe o lungime de 50-60 de metri. Era un privilegiu suprem, inutil și disperat; o mărturie tăcută care înăbușea pașii mulțimii neatente, avertizând-o că aici un preafericit muritor este în suferință sau pe cale de a trece în lumea dreptilor?

Majoritatea oamenilor nu sunt bogați și, necruțători cu fericirea celor favorizați de soartă, iau deseori în derădere acest ultim lux al agoniei îmbelșugate. Înțeleptul însă trece mai departe, gândindu-se la implacabila treaptă a

mormântului.

Vizitiul elegantei trăsuri nu strigă. Poarta însă se deschise încet, fără zgomot. O femeie voalată, a cărei talie și ale cărei mișcări suple trădau tinerețea, sări grăbită și trecu pragul cu pas ușor. Era îmbrăcată în negru, cu o eleganță absolut pariziană.

În curte domnea o liniște absolută. La câteva ferestre de la primul etaj se vedea lumină.

Portarul, stând în picioare în fața gheretei lui, spuse încet:

— Bună seara, doamnă contesă; domnul nu o mai duce mult...

Tânăra femeie grăbi pasul și ajunse la peron.

În capătul treptelor, un servitor foarte bătrân în livrea neagră, cu înfățișare de călugăr, deschise ușa, înainte ca doamna contesă să fi apucat mânerul clopoțelului. Servitorul ridică sfeșnicul pe care îl avea în mână și spuse:

— Domnul este foarte bolnav, e pe moarte. Nu mai apucă zorile.

— A întrebat de mine?

— De două ori, înainte și după spovedanie.

— Ah, făcu ea cu o expresie ciudată în glas, s-a spovedit!

— Da, da, răspunse servitorul cu un accent și mai ciudat.

Și zâmbind discret, se dădu la o parte, ca să-i facă loc tinerei femei.

— Probabil că e lume în casă? întrebă ea intrând în vestibul.

— Domnilor li s-a servit cina în salon.

— Cine e sus?

— Domnul duce, englezul, unul nou care vine din Italia și care și-a spus parola convențională de la Camorra, doctorul și soțul dumneavoastră.

Contesa simți o ușoară înfiorare, dar urcă repede scara.

Din partea stângă a încăpătorului palier din care se deschideau cele trei uși ale primului etaj se auzeau voci reținute, râsete însoțite de clinchet de pahare și furculițe. Nu părea a fi o petrecere, ci mai degrabă o masă obișnuită, la care cei adunați discutau nestingheriți despre întâmplări sau afaceri curente.

Spre dreapta scării și la mijloc domnea liniștea.

— Domnul Lecoq a venit? întrebă pentru a treia oară tânăra femeie.

— Dumnealui a adus preotul, răspunse pe loc valetul.

— Și n-a intrat și el?

— Nu, a spus că se va întoarce.

— Și preotul?

— Preotul a stat vreo jumătate de oră cu domnul.

Prin dantela voalului tânăra femeie îl privi fix pe valet.

— Este un preot adevărat? întrebă ea încet.

Ridicând din umeri, servitorul îi răspunse:

— Este cel nou: v-am spus, vine din Italia și a dat parola de la Camorra. E acolo, la masă, împreună cu ceilalți. Dacă vreți să vedeți, uitați-vă.

Tânăra femeie se apropie de ușa din stânga, se aplecă și își puse ochiul la gaura cheii; ca să vadă mai bine, își ridicase voalul. Când se îndreptă, în lumina puțină a sfeșnicului, apărură chipul unei femei de o frumusețe neobișnuită; palid și fin, cu trăsături energice, în ciuda grației delicate a liniilor. Arăta cam de 25 de ani, marcați de plăceri sau poate de suferință. Ceea ce frapa era privirea pătrunzătoare, îndrăzneată, dominatoare a ochilor ei imenși, conturați de precizia desenată parcă a sprâncenelor. Privirea lor însă trăda oboseală și îngrijorare.

În locul unde ne aflăm, în vastul hol al scării, am mai întâlnit o dată acești ochi prea mari care aruncau scântei de sub o claie de păr ondulat. Pe vremea aceea copila râdea și aruncase ca pe un proiectil un buchet mare de flori ude în obrazul domnului Lecoq.

Acel domn Lecoq pe care îl amenința că îl va alunga ca pe ultimul lacheu.

Era o dușmănie declarată fățiș încă de pe vremea aceea între demnul Lecoq și fetița zburdalnică în stare să țină piept unui bandit. Chiar de pe atunci să fi dăinuit oare lupta dintre ei?

Tânăra femeie rămase o clipă pe gânduri lângă ușa care o despărțea de cei care se ospătau. Fața ei exprima un dispreț suveran și o adâncă tristețe. Se întoarse și traversă palierul fără să-și mai lase voalul pe față.

— Deschide! porunci ea.

Alegând o cheie din legătura pe care o ținea la brâu, bătrânul valet deschise numaidecât ușa din stânga. Intrară mai întâi într-o cameră goală; în cea de a doua — un salonaș cu mobilă austeră și demodată — veghea o soră de caritate așezată lângă o măsuță pe care era un crucifix încadrat de două lumânări aprinse; muribundul zăcea în cea de-a treia:

un dormitor foarte mare, aproape gol, luminat numai de o fereastră care dădea în balconul dinspre grădină, având patru uși; una singură rămânea larg deschisă, cea dinspre micul salon în care veghea sora.

Pe o masă de stejar de la căpătâiul patului stăteau aliniate fiole și sticle cu medicamente, îmbâcsind atmosfera cu acel miros specific întâlnit în camerele bolnavilor.

În lumea mărunță, banală, îndeobște cunoscută sub denumirea de "tout Paris", cel care murea aici în patul lui somptuos, protejat cu perdele de pânză albastră, garnisite cu ciucuri mici de bumbac alb, trecea drept un om bogat. El avea investiții în întreprinderea Schwartz. Casa lui boierească era foarte arătoasă și impunea. Se dusesse vestea că ar fi *un om de bine*.

Printre oamenii mai informați, însă, el trecea, pe bună dreptate, drept foarte bogat, dar nu se punea preț pe generozitatea lui.

În sfârșit, într-un cerc restrâns și mai aparte, al unor oameni cu totul inițiați în tainele romanului vieții lui și în natura afacerilor care le făcuse, se spunea că ar ascunde pe undeva o comoară și că nu ar fi deloc un apostol, ci dimpotrivă.

Căci, în definitiv, viața acestui om fusese un mare mister. Își schimbase obiceiurile după epoci și vârstă, jucând în plină zi în fața întregii lumi și sub privirile legii cel mai greu din toate rolurile. Era un artist desăvârșit. Și, iată, se săvârșea din viață victorios, cu capul pe perna lui, în ultima oră a acestei lupte de neînvins. Și, de aproape o sută de ani, nimeni nu reușise să-i afle secretul nici prin cea mai desăvârșită abilitate, nici prin violență.

Acest om fusese frumos, chiar foarte frumos, un jucător nestăpânit, risipitor strălucit, călău de capete și de inimi: văzuse în tinerețea lui marele carnaval al vechilor monarhii; își bătuse joc de republică și mai târziu răsese în hohote și în fața gloriei și în fața crimei; făcuse războiul în timpul Imperiului — războiul lui; o înșiruire neîntreruptă de victorii și de cuceriri pe care singur și le răsplătise, atribuindu-și gradul de colonel. Orice tulburare politică ușurează treaba celor care complotază în umbră. Schimbările de la cârma țării — când a guvernului imperial, când al celor două restaurații — nu făcea decât să pună la adăpost aceasta promoție interlopă. La epoca în care s-a vorbit pentru prima oară despre Colonel, opera în care s-a vorbit pentru prima oară despre Colonel, opera legea prescripției morale. Ce importanță mai aveau dovezile!

Un om cum era Colonelul nu putea duce niciodată lipsă de acele acte măsluite de mâini îndemânatice.

Vom vedea, de altfel, când ultimul cuvânt a fost spus, că el putea într-adevăr să aibă un grad înalt.

Cei care sunt obiectivi vor găsi că este de-a dreptul modest titlul de colonel pentru un asemenea personaj.

Există însă un alt titlu, cel care îi dădea drepturi de general, comandant al unei întregi armate înfricoșătoare.

Acum "Colonelul" se stingea aici, singur, ca un sfânt sau ca un câine. Unde rățăcea oare statul lui major?

Și la ce îi servea prada nenumăratelor lui victorii?

Plăcerile au epoca lor, sau mai curând, poate că se schimbă după vârsta. De ani de zile, Colonelul pusese surdină zgomotoasei sale existențe. Diavol sau sfânt, la bătrânețe devenise sihastru. Vegeta liniștit într-o mediocritate îndestulată, ca o moluscă rentieră, clasată după importanța cochiliei, felul echipajului și numărul rozătorilor, care se evaluează la noi de la un venit variind între 30 până la 50 de mii de franci.

Or, Haină-Neagră avea fără îndoială șiruri nesfârșite de milioane.

Nimeni pe lume, fie dintre membrii Camorrei peninsulare, al cărei șef suprem rămăsese, fie printre afiliații de la Paris, Londra sau de oriunde, care făcuseră misteriosul jurământ al Îndurării, nu ar fi putut spune cifra comorii adunate de Haină-Neagră.

Stătea întins pe spate, și trupul lui își și căpătase rigiditatea cadavrelor. Abia dacă i se mai ghiceau sub cuvertură contururile membrelor. O barbă de vreo cincisprezece zile, încă foarte deasă și albă, ca un strat de brumă, îi acoperea fața osoasă. Ochii închiși se pierdeau în adâncul orbitelor, cărora arcadele sprâncenelor și oasele pomeților le conturau brusc marginile.

La căpătăiul lui nu se vedeau nici prieteni, nici servitori, nici câinele care își întindea îndurerat botul pe cuvertura stăpânului. Din camera alăturată sora îi pândea respirația scurtă și apăsătoare. Poate că așa vrusese chiar el, pentru că moartea lui trebuia să fie ca și viața: ciudat de rezervată. În această singurătate a agoniei, Colonelul se zbătea când întocmind planuri pentru un viitor, care nu îi mai aparținea, când într-un delir brusc, dar liniștit, fără violențe.

E de mirare ce uluitoare subtilitate a simțurilor se îmbină uneori cu neputința clipei de pe urmă. Chiar în

momentul în care tânăra femeie trecea pragul ușii de intrare, muribundul spunea:

— Uite că vine! Fanchette... știam bine că Fanchette are și vină...

Pe trăsăturile lui veștejite apăru aproape un surâs.

Dar ușoarele clipe de luciditate trecură fulgerător. Imediat după aceea, muribundul divaga încetișor, pomenind despre afaceri, calcule, călătorii. Tânăra femeie stătea acum lângă el în picioare și îl privea; pe chipul ei era o expresie greu de definit.

Da, acesta este cuvântul, căci privirea noii-venite trăda totodată o curiozitate aproape sălbatică, o compasiune involuntară, vagi urme ale unei afecțiuni care părea să-și găsească rădăcinile în trecut și o cumplită aversiune.

În timp ce ea tăcea, pierdută parcă în visare, buzele muribundului se întredeschiseră ca un mecanism greoi și înțepenit.

— Care este stăpânul, pronunță el foarte distinct: tu sau eu, l'Amitié? Toată problema aici este... Apoi, cu voce mai puțin sigură:

— Para este coaptă în casa Schwartz... Ai matrița bancnotelor? Va fi ultima mea afacere...

Sfârșitul frazei rămase îndărătul buzelor.

Cea căreia i se spunea contesă îi puse mâna pe frunte, dar contactul cu pielea moartă o făcu să se înfloare, Își retrase degrabă degetele, ca și cum ar fi atins răceala unui șarpe.

— În sfârșit, tu ești, Toulonnais-l'Amitié? întrebă bătrânul cu un ton mucalit, deschizându-și pe jumătate ochii aproape orbi.

— Nu, bunicule, eu sunt, îi răspunse încet de tot tânăra femeie.

Bătrânul păru că-și adună gândurile și spuse:

— Ah, da... adevărat... mica mea Fanchette, care-și iubește bunicul!

Apoi adăugă printre dinți:

— Doamna contesă Bozzo-Corona!

Tănăra femeie avu un surâs amar și îl întrebă:

— Bunicule, nu ai nimic să-mi spui?

Pentru prima oară bătrânul făcu o mișcare. Măinile lui descărnate încercară să se încleșteze pe cutele așternutului, ca pentru a se apuca de ceva. Acest gest instinctiv, simptom al deznădejzii supreme, îi înspăimântă întotdeauna pe cei

care nu sunt obișnuiți să vadă un muribund de aproape. Contesa își întoarse capul cutremurându-se.

— Ba da, ba da! spuse cu greutate bătrânul. Am multe să-ți spun... și nu-mi lipsește încă forța. Cum rezist! Și să nu crezi că sufăr mult, nu, totul se stinge în mine progresiv. Am trăit în mod înțelept, mi-a folosit. Sunt momente când îmi închipui că o voi mai duce încă mult timp... Acum, de exemplu, s-ar spune că sângele mi se încălzește din nou în vine. Te iubeam mult, fetiço. Când erai copil, făceam tot ce voiai tu! Ar fi trebuit să te cresc departe de mine... în afara atmosferei noastre; tu nu ai ști acum nimic; ai fi bogată și fericită... și soție de om cinstit.

— De ce n-ai făcut asta? întrebă contesa, ai cărei ochi mari aruncau parcă foc.

— Sigur, sigur, continuă Colonelul. Dar mama ta știa tot ce știi și tu, și totuși ea se ducea la biserică. A murit cu mâinile împreunate; noi avem o religie, suntem o sectă, ca și Thugii din India. Vezi bine că și eu mor liniștit. Eu nu l-am insultat niciodată pe Dumnezeu, și am văzut în timpul lungii mele vieți toți oamenii, pe toți, pe cei mici, pe cei mijlocii, pe cei mari, furând, jefuind, asasinând, după diversele formule, care, ce e drept, deghizează furtul, jaful și asasinatul. Vrei să-mi spui, fetița mea, care este mai bun: un Thug care îl sugrumă pe un englez negustor de opium, sau un englez negustor de opium care îl otrăvește pe Thug? Unul este totuși un monstru în ochii încremeniți al mulțimii, și celălalt rămâne un negustor onorabil atâta timp cât nu a dat faliment. La noi nu se vinde opium; dar sunt altele mai rele, de la un capăt la altul al pădurii pariziene. Eu am trăit bine, din moment ce am trăit peste optzeci de ani bogat, onorat, liniștit. În comerț doar falimentul silește legea să iasă din teacă. Eu nu am dat niciodată faliment, și legea nu a făcut cunoștință cu mine. Atunci de ce te plângi tu, fetiță orgolioasă și ingrată?

Aceste cuvinte fuseseră spuse curgător și chiar cu o oarecare energie. Capul lui se întorsese pe pernă în așa fel, încât ochii pierduți în fundul capului își îndreptaseră privirea fixă spre contesă. Pleoapele ei căutau în jos și se încruntase. Îi răspunse:

— Eu nu ți-am reproșat nimic niciodată, bunicule.

— Nu, dar ai suferit! izbucni bolnavul, care se însuflețea din nu se știe ce capriciu al inimii sale. Și suferința este un reproș! continuă el. Ascultă, Fanchette, tu vei fi bogată!

Toulonnais te acuză că ești de partea dușmanilor noștri. Ce-are a face? Eu te iubesc, vei avea tot ce am eu. Îl ai de pe acum, fiindcă eu sunt ca și mort. Nu voi mai vedea nici bătrânele păduri de castani de acolo, din insula noastră, nici desișul de mirt, nici marea albastră, nici caldarâmul de pe strada mea, care acum e acoperit cu paie ca să nu mai aud zgomotul roților... Ai memorie? se întrerupse deodată. Spune-i lui l'Amitié că para e coaptă în casa pe care o știe el bine, coaptă, perfect coaptă. Trebuie s-o culeagă! Dacă merge repede, o voi vedea și pe asta, și va fi ultima mea afacere...

Contesa avu pe buze o nuanță de milă și dispreț.

— Ai chemat totuși preotul! șopti ea.

— L-am chemat, răspunse bolnavul. Este o treabă decentă și bună pentru cei din cartier.

— Ce i-ai putut spune?...

— Fata mea, o întrerupse colonelul cu o severitate stăpânită, eu sunt dintr-o țară unde toți oamenii sunt credincioși, și sunt pe lume de pe vremea când se credea. Am văzut tâlharii calabrezi, și am cunoscut oameni *Enciclopediei*^[88]; ei vorbeau tare atâta timp cât aveau o situație avantajoasă; dar atât unii, cât și ceilalți nu erau mândri când le venea timpul să moară. Fii liniștită, am spus numai ceea ce trebuia, doar atât...

— Dar gândul dumitale mai păcătuiește încă! izbucni contesa de bună-credință.

— Mai încet! E acolo o călugăriță... pentru ce răzi, fetița mea! Omul păcătuiește mereu și se pocăiește fără încetare; iată conștiința!

Ochii obosiți se închiseră și respirația se transformă într-un fel de horcăit. Dar forța lui era departe de a fi ajuns la capăt, pentru că, răsucind așternutul, întrebă:

— Câți sunt dincolo și așteaptă să mor ca să-mi desfacă patul să scotocească salteaua?

— Îi cunoști bine, spuse Fanchette calmă. Ai dreptate sunt dincolo și asta așteaptă.

— Dacă aș fi vrut, șopti Colonelul, aș fi putut să mor înconjurat de guarzi, ca un regel!

Cu toate acestea, răspunsul contesei îl preocupa; nădărduse să-l contrazică.

— Tu nu-i iubești, Fanchette? Câți sunt? întrebă încet.

— Cinci. Ducele, englezul, doctorul și contele Corona.

— Și l'Amitié?

— L'Amitié a și început să mănânce din moștenirea

dumitale. Este un ticălos, un laș nerecunoscător.

— Este elevul meu, spuse bătrânul atât de încet, încât contesa abia îl auzi. Dacă l-ai fi luat de bărbat... Fetița mea, se întrerupse el, nu ai vrut niciodată să devii văduvă!

— Încă nu vreau, spuse ea, știu să sufăr.

— Când eu nu voi mai fi, dacă îți vei schimba părerea, tu ești din Sartène și ești foarte frumoasă. Cineva te va iubi îndeajuns ca să îl urâști...

Tinerei femeii îi dădură lacrimile și îngână:

— Iubesc și nu sunt iubită!

— Pe cine iubești, fetița mea?

Întrebarea fusese pusă cu o curiozitate de copil.

— Pe Michel! spuse dintr-o răsuflare contesa.

Colonelul deschise ochii mari.

— Michel! repetă el. Fiul acelui Maynotte? Afacerea asta revine mereu... mereu!

Apoi, scuturându-se parcă de un gând supărător, adăugă:

— Nu mi-ai spus decât patru nume, fetița mea. Cine este al cincilea șacal?

Contesa răspunse cu o duritate stăpânită:

— Confesorul dumitale!

Tânăra femeie crezu că va țâșni din pat, într-atât îl impresionă răspunsul ei. Capul vru să se ridice de pe pernă, dar căzu de îndată înapoi.

— Au făcut ei asta? zise el sufocat de indignare. Au riscat mântuirea mea veșnică?

Contesa îl contempla încremenită și reflecta:

"Se gândea deci cu adevărat să-l înșele pe Dumnezeu!"

Au făcut ei asta? repetă bătrânul, a cărui voce slăbea pe măsură ce îl sufoca mânia. Au profanat straiile sfinte? Nu există decât o crimă fără iertare: profanarea. Sau poate chiar două, căci și cea care veghează aici, alături, nu cred să fie călugăriță. Ah! Ticăloșii, blestemații! Ah, mizerabili! Ducele acela? Un destrăbălat fără inimă! Lordul? Un hoț de buzunare! Doctorul? Un fals savant! Conte, bărbatul tău? Un bandit adevărat! Vezi tu... vezi tu că am făcut bine să nu-i spun tot preotului? Îmi rămâne secretul. Dumnezeu este bun! Dumnezeu este drept! Am crezut întotdeauna în Dumnezeu, iată, o confirm!

— Există totuși un secret? întrebă tânăra femeie cu o grabă nestăpânită.

Mânia Colonelului se domoli și privirea lui tristă o

învăluie pe contesă.

— Da, spuse el cu o afectare în care se ghicea sarcasmul. Există un secret. N-ai auzit tu niciodată pronunțându-se numele pe care îl purtam când mergeam în fruntea tuturor Camorrelor?

— Ba da, răspunse contesa.

— Acel nume suna amenințător! continuă bătrânul. Nu va fi scris pe mormântul meu. Și, ia spune, nu ai auzit niciodată vorbindu-se despre tunica Îndurării?

Tânăra femeie rămase tăcută, dar ochii ei înflăcărați implorau.

Bătrânul își ridică mâna tremurândă până la pleoape, ca și cum ar fi vrut să-și îndepărteze o ceață și să citească gândul contesei în privirea ei.

Dar mâna îi recăzu obosită.

— Nu mai văd deloc, murmură el. Nu l-am recunoscut nici pe ticălosul care mi-a furat mărturisirea... Dar am pe cineva... Îmi rămâne un servitor credincios... Ei nu-mi vor afla secretul! Toulonnais-l'Amitié nu s-a amestecat în această trădare nelegiuită. El este elevul meu. Lui îi voi da tunica Îndurării.

— El este cel care l-a adus pe falsul preot, spuse tăios tânăra femeie.

Ochii bolnavului avură o vagă licărire.

— Nu mă enerva, fetița mea, spuse el. Asta îmi strică ultimul meu ceas, și sunt bunicul tău!

Apoi făcu un gest, căruia tânăra îi cunoștea semnificația, căci, destupând o sticlură care era pe masa de lângă pat, turnă din ea câteva picături într-o lingură de argint aurit.

Puse lingura între dinții bolnavului, care clămpăniră la atingerea metalului.

— Tu mă iubești, Fanchette, murmură el după ce bău. Mulțumesc.

— Tc iubesc, Tată, răspunse contesa. Dacă l'Amitié devine Stăpânul, mă va distruge.

— Tu nu ești decât o femeie; nu poți să fii Stăpânul.

— Uită-te bine la mine! spuse ea.

Talia ei suplă și mușchiuloasă se arcui. Avea o frumusețe regească.

Bătrânul îi făcu un semn admirativ și șopti:

— Ai fi mai puternică decât bărbații! Ai dreptate!... dar mai avem timp.

Era poate efectul medicamentului. În pomeții obrazilor lui

palizi îi revenea puțin sânge. Păru să asculte deodată un zgomot care la urechile celei de lângă el nu ajungea; ochii lui, regăsindu-și strălucirea, făcură ocolul camerei și se opriră pe rând mai întâi asupra celor trei uși închise, apoi la fereastră.

— Nu mai sunt la masă, spuse el.

Și cum contesa îl întreba din priviri, el adăugă:

— Du-te să vezi.

Ea ascultă pe dată. În timpul scurtei ei absențe de lângă pat, sora care veghea în salonaș apărură în prag și furișă până la pat o privite atentă. Bolnavul o pândea printre pleoapele pe jumătate închise.

Când contesa se întoarse, își reluă locul lângă bolnav și îi spuse foarte încet:

— Da, au plecat.

Bolnavul îi făcu semn să se apropie. Buzele crispate schițau un surâs amar. Îi spuse repede și foarte clar:

— Sunt acolo... simt... îi văd prin uși; după fiecare dintre acele canaturi se ascunde un carnivor la pândă; fereastra tot așa. Am auzit pași umblând pe balcon. Nu te mișca... nu te uita... îi cunosc: dacă ar ști ce îți spune gura mea la ureche acum, te-ar ucide!

Și Fanchette îi cunoștea, căci un tremur îi trecu prin tot corpul.

— Au încercat să se înșele unii pe alții, continuă bătrânul. Este instinctul lor. Asociația, între ei, este o luptă de fiecă clipă. Pe rând, fiecare s-a făcut că pleacă apoi s-a întors cu pași de lup. Îmi adu-mecă moartea...

— Dar mai au încă până atunci, Tată, îl întrerupse contesa, mirată de simptomele evidente de vitalitate care părea că se întoarce în corpul și rațiunea lui. Ești mai bine.

— Până-ntr-un sfert de oră, răspunse liniștit Colonelul, voi fi mort. Ai văzut vreodată flacăra pe care o aruncă lampa când e aproape să se stingă? Totul va fi al tău, Fanchette, secretul Hainelor-Negre, Scapularul Îndurării și Cheia tezaurului. Te roșești, ochii îți sclipesc, nu m-ai iubit. Se va lumina de ziuă mâine? Nu! Nu pentru mine, nu aici. Altundeva, nu știu unde. Nu se poate duce nimic acolo unde mă duc; unde mă duc?

Avu o scurtă tresărire, care îi mișcă sub cearceaf slăbiciunea membrilor. Vocea îi rămânea clară; dar liniștea lui făcea loc unei disperări surde.

Ochii i se rostogoliră, ștersi și rătăciți, în orbitele adâncite.

— Se va lumina de ziuă mâine? repetă el. Pentru ce amintirile trecutului urca în noi ca un flux? Ochiul meu era mai pătrunzător decât al vulturului, vocea mea se auzea pe deasupra zgomotului torentelor, acolo, în muntele unde mii de frunți ale Camorrei se înclinau în fața unei singure căpetenii: în fața mea! Noi luptam atunci împotriva unor armate... Se va lumina de ziuă mâine? Știi tu de unde vine această parolă? Era veselă, era războinică; anunța pericolul și prada. Eu eram cel care răspundea întotdeauna la această întrebare a perfizilor mei soldați. După săptămâni de desfrâu în noaptea fără sfârșit a locuințelor noastre subterane, venea momentul să ieșim la lumina zilei și să luptăm. Se va lumina de ziuă mâine? Va fi sânge și aur? Vom asculta concertul prafului de pușcă? Vedeam-vom printre șei le noastre albele captive despletite?... Da, se va lumina de ziuă mâine. Atunci era un strigăt lung de îmbătare. Femeile păreau mai frumoase și vinul curgea mai dogorător. Și era adevărat! A doua zi se lumina de ziuă. Tenebroșii noștri cavaleri străbăteau potecile muntelui... sau îndrăzneții seniori își arătau catifelele mantiilor lor până în oraș. Și un singur nume, numele meu, izbucnea ca tunetul...

Vocea îi slăbi, consumată de acest inutil efort. Contesa îl apucă de mână.

— Tată, spuse că, dacă n-ai avea timp!

El o privi cu ochii stinși.

— Se va lumina de ziuă mâine? zise el încă o dată. Apoi reluă: Nu știu. Cine știe? Eu cred în Dumnezeu, dar te poți înșela. Am trăit bine, am trăit aproape o sută de ani. Poate există ceva de făcut dincolo de mormânt; rămâne de văzut. Nu-ți fie frică, fetița mea, voi avea timp să-ți spun totul. Nu-mi va lipsi mie un minut la capătul unei atât de lungi vieți! Vei poseda talismanul; vei fi bogată și vei fi iubită. Apleacă-te deasupra mea... apleacă-te ca și cum m-ai îmbrățișa și săruta din toată inima. În jurul gâtului meu este un șiret de mătase... taie-l cu dinții și vei avea Scapularul. Cum îți lucesc ochii! Mai sărută-mă o dată! Nu mă iubeai!

— Am Scapularul, spuse contesa cu un nemaipomenit sânge rece.

— Însemnează că nu mă vei mat săruta. Secretul Hainelor-Negre este cusut acolo înăuntru...

Contesa își mai lipi încă o dată buzele de fruntea bolnavului.

— Îți mulțumesc, șopti el, este prea mult. Cât despre

bani... Ah, banii! M-au costat scump! Ascultă bine: para este coaptă la baronul Schwartz; cred că voi mai vedea această afacere: va fi ultima. El nu mai are nimic de-al meu. Ți-am spus unde erau banii Camorrei?... Du-te la ruinele Îndurării... îi vei găsi în...

O a doua tresărire îi mișcă membrele.

— Îi voi găsi în ce? repetă încet contesa. Colonelul nu răspunse. Și ochii și gura rămăseseră larg deschise. Fanchette îi pipăi inima.

Apoi făcu semnul crucii, înainte să desprindă un mic crucifix de abanos agățat în perete. Așeză liniștită crucifixul pe cuvertură.

După ce îndeplini această datorie, traversă camera cu pas sigur și îi spuse călugăriței care veghea în camera alăturată:

— Soră, colonelul Bozzo-Corona a murit.

Imediat după aceea, caleașca ei trecea fără zgomot prin paiele întinse pe strada de-a lungul casei boierești.

În momentul în care călugărița se ridica să intre în camera mortului, o mână înfășurată într-o batistă de mătase sparse un ochi de la fereastra care dădea pe balcon și răsuci încuietoarea. Era o mână agilă, care își cunoștea bine meseria.

Fereastra se deschise; un om mascat sări din balcon pe parchet.

Se apropie de pat și smulse nasturele care îi închidea cămașa în jurul gâtului său slăbit, descoperind altfel pieptul și umerii mortului.

În timpul celor câteva secunde câte îi trebuiră pentru această treabă executată cu îndemânare și siguranță, cele trei uși până acum închise se învărtiră încet în balamale. Câte doi bărbați se arătară la fiecare din primele două; falsul preot apăru și el la cea de a treia. Toți cinci erau înarmați.

La cea de-a patra ușă, cea care dădea în salonașul de veghe și rămăsese tot timpul deschisă, apărură figurile avide ale călugăriței și bătrânului servitor cu înfățișare de călugăr.

Toți priveau plini de curiozitate și interes spre omul mascat Acesta aruncase cearceaful peste fața mortului cu un gest de mânie; se auziră râsete înfundate.

— Vii prea târziu, l'Amitié! spuse călugărița cu o voce dogită.

Omul mascat se îndreptă fără să arate nici teamă, nici surprindere. Își încrucișă brațele pe piept și își plimbă încet

privirea asupra celor din jur.

Aceștia se apropiaseră în cere. Printre ei, doi erau tineri, unul mai ales, de tip burbonian și semănând cu Louis al XV-lea când era adolescent, se remarcă prin frumusețea lui aproape feminină; părul negru, bogat buclat, îi încadra fața blândă și fină: acesta era ducele. Celălalt tânăr, cei căruia i se spunea mylord, purta părul, de un blond-roșcat, periat în maniera englezească.

Altul, un bărbat cu trăsături energice, cu privirea aspră și dură, arătând cam de 40 de ani și îmbrăcat cu o decență sobră: așa-zisul doctor. Ceilalți aveau aerul că se tem de el.

Urmau apoi încă două personaje în care vechea și profunda degradare lăsase urme mai vizibile: contele Corona, un cap frumos de italian decăzut, și preotul, față devastată de viciu, dar luminată de o inteligență diabolică. Obrazul și ochii lui mai purtau încă urmele machiajului excelent executat, cu ajutorul căruia putuse să însele ochii slăbiți ai muribundului.

Venea la rând, în sfârșit, călugărița, o fată frumoasă, cu vocea dogită, cu un răs insolent și brutal, și bătrânul servitor, care păstra din obișnuință o bună parte din aerul său ipocrit.

— Vă așteptam pe toți aici, spuse omul mascat. Se cuvenea ca Înalta Lojă a Hainelor-Negre, în totalitate, să înconjoare patul de moarte al Tatălui...

— Lipsesc trei capete, spuse doctorul. Suntem doisprezece de gradul întâi, dacă-l punem la socoteală pe Stăpân.

Omul mascat răspunse:

— Eu sunt Stăpânul. Numărându-mă, deci, suntem unsprezece. Fanchette, domnul Bruneau și Trei-Labe lipsesc. Fanchette va fi judecată, domnul Bruneau este suspect; Trei-Labe este sclavul meu: putem delibera deci.

Un murmur întâmpina această declarație: "Eu sunt Stăpânul."

Omul mascat continuă:

— Trebuie ca funeraliile să fie demne de cel care nu mai este. Nimeni nu va lipsi, nici dumneata, nici cei din gradul doi, nici armata de simpli colegi. Măine se va lumina de ziuă, și Asociația va putea să se numere în plin soare sub privirile profanilor.

— Bine vorbit, l'Amitié, răspunse prompt contele Corona rânjind. Și pentru a ne predica asta ai sărit pe fereastră?

— Cu o mască de carnaval? adăugă călugărița care în timpul acesta își scosese rochia de dimie^[89] și își făcea toaleta

în fața unei oglinzi.

— Știam că trebuie să vină contesa, răspunse omul mascat, adresându-se italianului: tu ne datorezi niște socoteli în privința asta și trebuie să ni le dai.

Corona ridică din umeri și spuse:

— Fără acest diavol bătrân de Tată, aș fi fost văduv chiar de a doua zi de la căsătoria noastră!

— A dezvăluit ceva la spovedanie? îl întrebă omul mascat pe falsul preot.

— A povestit câteva păcate ușoare, răspunse acesta, dar în ce privește partea importantă, nimic. A murit ca un sfânt, cuvânt de onoare!

— A fost un om, și a fost Tatăl! spuse Toulonnais-l'Amitié cu afectare, făcând astfel în două cuvinte discursul funebru al măiestrului decedat. Frații mei, reluă el imediat, schimbând tonul; mi s-a spus adineauri: ai sosit prea târziu. Asta este adevărul în ceea ce vă privește; în ceea ce mă privește, însă, nu are nici o semnificație. Iată, se împlinesc: mai multe zile de când am primit din mâinile Tatălui secretul Hainelor-Negre, cu ultimele instrucțiuni.

— Ce căutai atunci pe sub cămașa lui, întrebă cu asprime doctorul, dacă ai Scapularul?

— Arată Scapularul! adăugă italianul.

— Îl voi arăta, răspunse l'Amitié, la adunarea care se va fixa pentru recunoașterea moștenitorului; voi spune totul atunci, precum și ultima dorință a Tatălui, și voi da în amănunt socoteală de imensa operație al cărei plan l-a preocupat până în clipă din urmă... eu singur pot face aceasta: este cineva care vrea să mă contrazică?

— Ce căutai tu sub cămașă? repetă doctorul.

— Căutam un plic despre care știam și pe care nu l-am mai găsit. Tatăl mi-a înmănat secretul lui, care nu poate aparține decât unuia singur, și care acum este la mine; dar aurul lui trebuia împărțit între voi toți; și îi venea greu să se despartă de el. Există și ceva de copil în omul care se duce. Tatăl nu voia ca în viață fiind să lase din mână Cheia tezaurului.

— Asta poate fi adevărul, spuse preotul; mai păstra o vagă speranță că va trăi...

— Eu căutam cheia, urmă l'Amitié, și căutam acel plic explicativ care trebuia să vă pună în posesia moștenirii. Dar adineauri a fost aici o femeie. Noi vegheam, este adevărat; ochii noștri stăteau ațintiți asupra ei. Ce contează! Are sânge

de țigan în vinele ei corsicane; este îndemânată, îndrăzneată... voi nu fiți văzut-o cum se apleca deasupra Tatălui ca să-l sărute?

— Ba da! Ba da! se auzi din toate părțile. Am văzut-o.

— Femeia asta e împotriva noastră încă din copilărie.

— E adevărat! E adevărat! Tatăl și mama ei nu erau de partea noastră, i se răspunse.

— Această femeie v-a luat averea pentru ca să o ducă dușmănim noștri; a furat averea care v-ar fi făcut bogați dintr-o dată; Tatăl nu mai este nici ca să pună dragostea lui oarbă între ea și pedeapsa cuvenită. Trebuie să moară!

Cei șapte răspunseră într-un glas:

— E drept: trebuie să moară!

Și contele Corona, râzând cinic, adăugă:

— Mă faceți gelos, nu vă amestecați în treaba asta: mă ocup eu de ea.

Capitolul XXVIII - Agentura

Acea "Agentură Lecoq", al cărei prag îl vom trece în sfârșit, era o casă mare, în care nu lipsea nimic și în care totul vorbea despre bani; poate nu chiar acei bani, periodică binecuvântare ce se revarsă tot atât de regulat ca marea peste plajă și care aduce bunăstarea, acele rente, acel vis fermecător al tuturor gospodinelor; ci bani capricioși, bani câștigați într-un fel sau altul, venind din toate părțile, buni din speculații, din combinații, din afaceri, aproape tot atât de sprinteni ca cei de la jocurile de noroc.

Oricât ar fi de îndepărtată de noi domnia lui Louis-Philippe, este sigur că Parisul ajunsese în vremea aceea un oraș destul de frumos, de rafinat, șiret și excesiv de ingenios și unde se câștigau banii din tot felul de combinații. Publicitatea, suverana reclamei la Paris, a cărei prosperitate era etalonul de măsură firesc al civilizațiilor, mergea de la sine și fără piedici; existau laboratoare de căsătorii; birourile de informații ridicau obloanele caselor: se putea, în cel mai rău caz, trăi.

Toate acestea nu le-am inventat săptămâna trecută, așa cum ar fi tentați să creadă nepoții dezmoșteniți ai lui Balzac. Cercetând cu grijă, veți descoperi chiar în Antichitate urmele

dughenei moderne în care se vinde obiectul nevăzut.

Dumnezeul necunoscut! spunea un dicton păgân. Magazine de fum, bazare de vânt, tejghele de iluzii! Există oameni care cumpără de toate.

În dosul ușii aceleia care purta drept firmă: "Agentura Lecoq", se găsea o anticameră foarte mare, transformată în birou și despărțită pe toată lățimea, în două părți egale, una pentru public, cealaltă rezervată salariaților, dar protejată cu un grilaj dublat de perdele grele de mătase verde. Semăna foarte bine cu vestibulul unei bănci de schimb. Cu toate că bătuse ora 9 seara și că era duminică, se mai auzea încă vorbindu-se îndărătul grilajului, dovadă că afacerile mergeau.

După biroul-anticameră urma salonul, o încăpere foarte boierească, mobilată bătrânește, cu catifele roșu-aprins și acaju cafeniu-închis, pendula cu motiv filozofic, candelabre bogate, dar supărător de încărcate, covor Aubusson⁽⁹⁰⁾ puțin uzat, măsuță plină de broșuri politice, pian cu coadă imensă, tablouri încadrate cu rame de valoare. Pentru cartier, totul era de-a dreptul superb.

Salonul, luminat de o lampă care ardea singuratică pe o măsuță, era pustiu. Ar fi greu de spus într-un cuvânt înfățișarea "cabinetului" care venea după acest salon. La prima vedere, era amplu și grav, dar se simțea în el un miros de pipă. În 1842 pipa nu avea în lume poziția de care se bucură azi. Moravurile noastre lăsausă încă de dorit. Deci acest miros de pipă dădea o notă mediocră; dar: pe de altă parte, teancurile impresionante de hârtii răspândite peste tot, dosarele cu aspect grozav, mobilele simple și austere dădeau cabinetului un aer aproape ministerial. Stăpânul unui astfel de sanctuar trebuia, fără discuție, să acționeze în mare. Dar ce anume făcea el?

Nimic ilegal sau măcar pe ascuns, pentru că biroul lui cu oblon cilindric, ridicat în sus, își arăta cu nevinovăție hârtiile și harababura scrisorilor desfăcute. Nu s-a văzut o dezordine mai perfectă decât pe masa de lucru a unui poet. Această lipsă de precauție exprimă neînțeles lealitatea; cei care arată astfel descoperiți inspiră neapărat încredere.

Cum însă acei creștini îndatoritori care au cinstea să conducă o firmă purtând numele de "agentură" nu tratează propriile lor afaceri, toată această delăsare ar putea să aibă inconveniente serioase. Este a.b.c.-ul meseriei: discreție capabilă să reziste la orice; patronul este un duhovnic; cabinetul lui este un mormânt. Încercați, din moment ce nu

vă vede nimeni, cotrobăiți, căutați, adulmecați, întoarceți totul și pe o parte și pe alta, nu veți găsi nimic, numai dacă nu veți cădea tocmai pe canapeaua vreunei undițe nemișcate, pusă acolo special pentru un pește de soiul dumneavoastră.

Studiați încă zorzoanele ușii. O agentură este mai bine echipată decât vă închipuiți. Acesta este foaierul public; tabernacolul este în altă parte; căminul personal este închis cu lacăt pentru profani. Aici, în agentură, suntem sinceri, este adevărat, dar suntem prudenți prin însăși meseria noastră.

Facem toate lucrurile pe care notarul nu știe sau nu poate să le facă. Biroul notarului este pe pământ, agentura este în nori.

Noi planăm în toată accepția cuvântului și, dacă ne lipsesc diplomele, înseamnă că suntem la o sută de leghe deasupra banalelor examene.

O lampă, geamănă cu cea care lumina salonul, ardea pe șemineul cabinetului și lumina ușa întredeschisă a unui budoar.

De ce nu? Agentura nu exclude sexul frumos. Există și latura doamnelor.

Budoarul era fermecător și de un gust foarte acceptabil. Nu poate ascunde totuși că mirosul de pipă persista și aici. Pe pereți tablouri delicate și două copii mici ale sculptorului Pradier; măsuța de lemn de trandafir se vedeau câteva gravuri cochete și operele desenatorului Gavarni, foarte elegant legate. Flori proaspete umpleau vasele și catifelele perdelelor desfăcute din șnururile lor cădeau în falduri largi în fața ferestrelor. Erau, bineînțeles, ieșirile care evitau orice pericol de întâlnire între cele care veneau și cele care plecau.

Dar, vai! Nu ați fi găsit așa ceva la "Agenția Échalot"! Nici anticameră, nici vreun funcționar în spatele mătăsurilor verzi care mascau grilajul, nici salon, nici cabinet! Similor era strălucitor de inutil, iar Saladin, care păgubea atât de mult curățenia mansardei, putea trece drept un mare lux. Totul pentru unii, nimic pentru ceilalți!

Lui Échalot îi lipsisera întotdeauna 35 de franci pentru a pune pe roate afacerea lui.

Budoarul era ultima cameră oficială a "Agenturii Lecoq". Un mic palier care dădea pe scara de serviciu îl despărțea de sufragerie, care începea seria de apartamente personale ale patronului. De aici casa se schimba. Un dormitor exagerat de anacronic și a cărui descriere nu și-ar găsi deloc rostul dădea și el spre micul palier. Patronul masca, după cum se spunea, o viață particulară destul de aventuroasă. Dincolo de dormitor, o cameră foarte mică, mobilată cu trei scaune de trestie și o masă de brad, termina casa, dar nu și domeniul domnului Lecoq, care era un Guzman^[91] și jumătate în înlăturarea obstacolelor. Domnul Lecoq dăramase zidul proprietății vecine: două alte camere mari urmau după odăița mobilată cu cele trei scaune și masa de brad. Odăița și cele două camere formau tabernacolul de care am pomenit.

Acolo nu se vedea nici o hârtie; existau dosare protejate de plase de sârmă, sertare cu broaște triple care sfidau efracțiile, o casă de fier, capodoperă a întreprinderilor "Berthier", la adăpost de explozive.

Discreție? Cuvântul este prea blând: mister de nepătruns! Aici era templul unde domnul Lecoq îndeplinea latura sacerdotală a funcțiilor sale. Secretele domnilor și doamnelor rămăneau acolo înăuntrul și dormeau până în momentul când Lecoq găsea de cuviință să le trezească.

Viața este o luptă. Înainte vreme, pentru a-și deschide

drum în această învălmășeală, oamenii recurgeau la metode grele și brutale. Astăzi, în afară de nobila Americă, și în mai mică măsura vesela Anglie, toate popoarele zise civilizate sunt convertite la metode mai blânde. Tot admirându-i cu pasiune pe nepoții lui Washington, acel popor atât de tânăr, atât de liber, atât de prietenos și atât de unit, ingenioșii noștri filozofi dau înapoi în fața religiei revolverului "Colt" și a cuțitului cu arc, cu ajutorul cărora se rezolvă acolo toate problemele. Procedând astfel filozofii noștri se supun unui rest de prejudecată. Bătrâna Europă, suferind de gută și reumatism, are repulsie față de aceste exerciții salutare. Există duelul, desigur, sau lupta farmacistului care ar conveni mai curând persoanelor retrase, dar legea, îndărătnică, prigonește pilulele, și medicina este împotriva oricărei otrăviri care nu este cuprinsă în Codexul ei... Unde să găsești atunci arme ca să dai lupta cu viața?

La "Agentura Lecoq", poftiți! Domnul Lecoq este o invenție a acestui secol ingenios, ca și fotografia, telegraful electric și atâtea alte lucruri de preț. Domnul Lecoq furnizează informații, și apoi? Apoi iarăși informații, mereu informații. Vă rog să credeți că o informație bine întemeiată face cât trei sau patru revolve. Lăsați doar să prospere societățile noastre descurcărețe și veți vedea într-o zi firma "Devisme et Le Faucheux" părăsind vechile, mașini care au nevoie de fulminat^[92] sau de salpetru și luând brevet pentru un nou sistem de informații cu douăsprezece focuri!

Războiul se distrează de urmările lui, trebuie să-l vedeți. Zeul Marte merge șontăc-șontăc, bătrânul nemulțumit bombăne pe drumul care duce la «Invalides», Venus, mereu tânără, se miră că a avut slăbiciuni pentru un asemenea caraghios. Știți dumneavoastră ce ar face astăzi Venus dacă nu și-ar păstra demnitatea? L-ar trăda pe Marte cu Vulcan, și presupuneți că l-ar mai trăda și pe Vulcan, din obișnuință, cel puțin cu Mercur.

Încă o perfecționare la tunurile ghintuite, o placă în plus la blindaje, două perfecționări, dacă vreți, și două plăci, zece perfecționări, un tun electric, ucigând o divizie dintr-un singur foc, căptușeală magică rezistentă la trăznet! Este cu neputință? Cu atât mai bine! Măine o vom avea. Și după ce războiul își va fi dansat ultimul lui dans, vom trece în revistă armatele noastre de diplomați.

Domnul Lecoq era un diplomat. El fondase la Paris prima întreprindere de informații. Prin mulțimea imitatorilor,

amintirea lui rămâne la înălțime. El ține de istorie. La el s-a aprovizionat Argus, când vârsta i-a așezat pe cei o sută de ochi, cincizeci de perechi de ochelari. El nu era poliția, dar poliția cumpăra pe tăcute excelentele lui almanahuri.

Ați fi dorit mai mult fast în casa unui om atât de însemnat? Acolo este un cartier bogat, dar oamenii sunt bănuitori. Luxul îi tulbură. Acolo se câștigă mai mulți bani decât se cheltuiesc: este contrariul lui Chaussée-d'Antin: pentru a face bani, nu e necesar să te fălești cu bogăția ta.

Fiecare cartier își are obiceiurile lui. În strada Provence trebuie să te ruinezi ca să mănânci pâine; în strada Saint-Martin se face cheag, și cutare nimfă comercială, modestă, puțin sordidă chiar, care a vegheat douăzeci de ani departe de soare, se avântă într-o bună zi ca un fluture din gogoșa lui întunecată, ca să zboare spre o minunată casă boierească de pe Champs-Élysées, care ieri nu i-ar fi îngăduit prezența nici în anticameră și care astăzi devine palatul ei. Întrebați-i pe acești victorioși dacă banii au miros!

Dar există agentură și agentură. Totul se uneltește în pădurea noastră de păstori, de la amor — acest bun suprem, cum spunea "Téâtre Lyrique" — până la biletele de loterii autorizate; de la fericirea conjugală până la decorațiile străine; de la dreptul la muncă prost retribuită până la gloria nepieritoare. Agentura este în toată strictețea cuvântului un microcosmos; acolo se păstrează totul, și ceea ce dă un farmec neasemuit este tocmai faptul că ea nu se miră de nici o cerere, oricât de stranie v-ați putea-o imagina. Se găsesc totuși agenturi de specialitate, așa cum unele persoane foarte abile nu se ocupă decât de obiecte furate. Cuvântul *vrăjitor* nu este pronunțat aici cu ușurință. Agentura este în sine un lucru fantezist, care zgândăre imaginația în aceeași măsură ca și arta de a da în cărți sau ca somnambulismului. Ghicitorul în palmă, stăpân al acestui cabinet, inspiră o încredere *sui generis*, dar în așa măsură, încât nu i se cere chiar programul de acțiune. A pune piciorul pe pragul unei asemenea case este începutul escapadei; așadar, orice aventură angajează și te duce cu sine. Acei domni Lecoq o știu bine; ei speculează categoric tocmai în această direcție.

Dacă aveți mult, chiar foarte mult talent, o mare suplețe în gândire, o voință dârză, imaginație, subtilitate, știința de a vă face simpatici, experiență, sânge rece, elocință, uzanța diferitelor categorii sociale, cea mai bună părere despre dumneavoastră înșivă, o sumară cunoștință despre sforăriile

comerciale și industriale, posibilitatea de a discerne cu temeinicie amabilitățile de sâcâieli, ton cumsecade la nevoie, ton dur când trebuie, stomac sănătos, cap rezistent, conștiință complexă, curaj de muncă, vorbă glumeată, dacă, într-un cuvânt sunteți cu totul superior contemporanilor dumneavoastră; dacă, totuși, nu ați vrut sau nu ați putut să fiți nici secretar general, nici avocat la tribunalele de comerț, nici profesor la Sorbona, nici jandarm, nici director de asigurări, nici portar, nici persoana care se angajează în scris să procure furnituri pentru spitale, fondați "Agentura Lecoq" și puneți-vă la adăpost de procurorul imperial!

De mult timp nu ne-a fost dat să ne întâlnim cu domnul Lecoq față în față. A trebuit să-i pronunțăm numele foarte des, și cititorul știe încă de pe vremea când plasa, în provincie, case de bani cu cifru secret și măsuri de siguranță al întreprinderii "Berthier și Compania", că domnul Lecoq și-a parcurs drumul în mod strălucit, dar este un spectacol interesant și totdeauna nou să vezi transformările operate de vârstă la o natură înzestrată ca a lui. O astfel de tinerețe puțin vijelioasă se maturizează în deplină virilitate.

Cu emoția unei mândrii legitime, îl prezentăm deci aici prietenilor și dușmanilor noștri pe domnul Lecoq transfigurat: domnul Lecoq de la Perrière, cavaler al mai multor ordine. Ce e drept, nu eu l-am inventat pe acest om de imaginație și de inimă; el este însăși opera naturii care a creat totul, dar am impresia că o parte din strălucirea lui se va răsfrânge cumva și pe obrazul meu, și fiecare caută să profite de cunoștințele lui ilustre.

Suntem departe de comis-voiajorul dotat cu un oarecare brio, dar atins de viciul execrabil care contaminează acest element social. Domnul Lecoq desigur nu luase acele maniere ale vechiului regim, căruia Comedia Franceză îi face atât de bine caricatura, nu își scutură jaboul, nu se întorcea pe călcâi, nu își arunca sub braț clacul^[93] ca un acrobat de circ; la ce bun să-și renege secolul? Domnul Lecoq avea înfățișarea unui Titan al Bursei. Mirosul pipei nu este incompatibil cu meseria lui. Există în acel parfum bărbătesc ceva care vorbește despre cuceririle moderne.

La el insolența devenise cutezanță, brutalitatea sinceritate, fanfaronada autoritate: în așa fel încât se poate spune că fondul rămăsese același, purificându-se și sublimându-se. Domnul Lecoq de la Perrière era fără înconjur chintesența eterată a celui Gaudissart care fusese

amfitrionul lui J.-B. Schwartz al nostru la hanul din Caen în primele capitole ale acestei povestiri.

El era acolo în apartamentele lui particulare, în conferință intimă, nu cu primul-venit, ci chiar cu domnul marchiz de Gaillardbois. Vedeți deci unde duce comportarea! Un om așezat, un om influent, un om de cabinet ministerial și chiar puțin om de Curte, lansat de cele mai bune relații în afacerile politice și care, se spunea, își vânduse foarte scump regalității cuasi-legitime trecutul lui de conspirator din Vendée. Domnul marchiz și domnul Lecoq se vedea că erau în relații intime; domnul marchiz fuma o țigară și bea "Scotch Ale", acea bere scoțiană, așezat comod și odihnindu-și picioarele pe măsuta de la gura șemineului, picioare lăcuite ca un gheridon^[94] chinezesc: domnul Lecoq, pe jumătate lungit pe o canapea de două persoane, cu spătar curbat, bea și el "Scotch Ale" și fuma dintr-o pipă mare, albaneză, cu cap de chihlimbar. Nu trebuie să ne mire alegerea băuturii. Berea este băutura universală a oamenilor care fumează; fie ei din popor, fie prinți. Un bărbat binecrescut nu gustă decât o dată din acele ticăloșii farmaceutice, inventate de bețivii americani, în care alcoolul e amestecat în mod criminal cu apă de colonie și oțet și care poartă numele respingător de grog!

Domnul Lecoq purta o haină de casă din catifea neagră, dublată cu șaten roșu, încins cu o cingătoare împletită cu fir: haina de oraș, la butoniera căreia strălucea o panglică multicoloră, era aruncată pe un scaun. Noi știm că avea mai mult de 40 de ani; dar se păstrase perfect și părea să fie încă un om tânăr, în ciuda unui fascicul de mici riduri, pe care firea lui veselă le grupase în evantai la coada ochilor de culoare deschisă. Trăsăturile erau perfect conturate, mai ales nasul, de ampoare romană; avea gura mare, tăiată energic și marcată de o cută sarcastică. Părul castaniu-închis spre arămiu cădea ondulat sau încrețit pe o frunte înaltă, cu luciu de bronz: sprâncenele, dimpotrivă, se albiseră, ceea ce îi dădea ochilor o strălucire deosebită. Nu purta barbă.

Tinerețea lui se regăsea mai ales în talia suplă și robustă. Putea fi luat pe drept cuvânt un strașnic om de viață.

Domnul marchiz de Gaillardbois, mai în vârstă cu vreo zece ani, era un fost frumos, obosit, dar destul de bine conservat. Părul poate nu-l avea vopsit, cu toate că așa părea. Purta barbă întreagă și mustăți de un negru ca smoala. Toate medalioanele unei epoci au acel aer de familie și sunt de-

ajuns câțiva ani ca să schimbe tipul istoric, fie că este vorba de îmbrăcăminte, fie chiar de fizionomie. Figura din 1789, fără nici un dubiu s-a schimbat în 1793, s-a modificat profund sub Directorat și s-a transformat cu totul sub Imperiu. Ce vreți mai diferit sau mai opus decât două siluete luate la întâmplare în spatele domnului președinte de consiliu, de Villèle, și din jurul domnului ministru Guizot la interval de 15 ani? Eu știu o persoană care are simțul acesta distinctiv deosebit de dezvoltat și care poate spune de la prima vedere: iată un bărbat de la cutare epocă ministerială. Ba mai mult: această persoană descoperă la simpla cercetare a unui profil dacă, de exemplu, fiindcă sub domnia, lui Louis Philippe, omul făcuse parte din opoziția dinastică sau din opinia doctrinară. Acest talent nu îi aducea însă nici un beneficiu.

Domnul Lecoq aparținea categoric anului 1842. În această privință, el își purta epoca tot atât de bine marcată ca și cea de pe ultima monedă de cinci franci. Domnul marchiz de Gaillardbois nu oferea, în ceea ce îl privea, diagnostice tot atât de sigure: era o monedă disparată și retușată cu măiestrie. În el era mai multă fantezie: două sau trei epoci se armonizau în acest remarcabil eșantion ai omului de talent, fără prejudecăți, pe care nevoile tui prea stringente îl împiedică să reușească. El era nobil, se vedea; era om de lume, în ciuda prezenței sale în acest loc îndoielnic; neglijența exagerată pe care o afecta nu ascundea cu totul, o autentică distincție în maniere, pe care ținuta domnului Lecoq le făcea să iasă și mai mult în evidență.

O ultimă trăsătură: ochii negri ai domnului marchiz, sfidători și de o tăietură deosebită, înconjurați cu un cerc mare estompat, aveau în unele momente o irezistibilă atracție, care te făcea să îi eviți; dar atunci îi îndrepta direct și te forța să îi susții cu îndrăzneală privirea.

În momentul în care intrăm în sanctuar, acești domni treceau printr-una din acele pauze care punctează conversațiile grave când fiecare are nevoie să reflecteze. Domnul Lecoq își scoase pipa dintre dinți și spuse:

— Am Hainele-Negre în buzunar, și când va voi prefectul, îi voi aranja acea mică afacere destul de ieftin.

Domnul marchiz rămase tăcut și aruncă spre tavan un nor de fum de temut.

Domnul Lecoq lăsă pipa. Luă pâlnia de fildeș a unui tub acustic care atârna la îndemână pe perete. Existau două

conducute din acestea ale căror tuburi verzui, asemenea unor șerpi lungi, se îndreptau în direcții opuse.

Domnul Lecoq puse gura în pâlnie și suflă. Apoi pâlnia înapoind acest suspin șuierător care însemna: se ascultă, domnul Lecoq introduse din nou buzele și întrebă foarte încet:

— A sosit Trei-Labe?

— Nu, răspunse conducta.

Cealaltă pâlnie șuieră un lung suspin. Domnul Lecoq, apropiind-o numaidecât de ureche, primi această comunicare:

— Cocotte și Piquepuce așteaptă.

Capitolul XXIX - Un gentilom care se pretează

Puțin îl interesa, se pare, pe acest puternic domn Lecoq că Piquepuce și Cocotte așteptau, căci el, fără să răspundă, aruncă nepăsător pâlnia de fildeș, ca să-și reia pipa cu cap de chihlimbar.

Domnul marchiz nu auzise nimic din întrebările și răspunsurile schimbate.

— Aceste Haine-Negre sunt ceva considerabil, spuse el după o tăcere. Jurnalele se ocupă de ei, iar în familiile nobile crește neliniștea.

Domnul Lecoq ridică din umeri.

— Asta înseamnă să fii bine servit! zise el. Un semn să-mi facă prefectul, și dacă ne înțelegem, îi dau pe tavă hrană serioasă.

— Eu nu sunt însărcinatul cu afaceri al domnului prefect, răspunse Gaillardbois cu un ton indispus.

Domnul Lecoq îl privi printr-un nor de fum.

— Fără îndoială, fără îndoială, făcu el, nu fără o nuanță de ironie. E o slujbă frumoasă și care nu este deloc peste posibilitățile dumneavoastră... Chiar m-am gândit...

— La ce v-ați gândit? întrebă marchizul.

— La prefectura de poliție pentru dumneavoastră.

Picioarele lui Gaillardbois căzură de pe măsută.

— Fără nebunii, spuse el, am nevoie de toți oamenii

acea.

— Ne vom mărgini oare ambițiile numai la secretariatul general? întrebă cu dispreț domnul Lecoq. Noi! Fii de cruciați!

Tocmai când domnul de Gaillardbois se pregătea să răspundă, pâlnia care anunțase prezența lui Cocotte și a lui Piquepuce suspină, și domnul Lecoq o apropie cu nepăsare de ureche.

— Este ceva în dulăpior, șuieră în pâlnie.

El se sculă numaidecât și deschise un mic dulap în zid a cărui singură ușă se închidea doar cu un buton. Scoase de acolo o cutie de carton și un plic mare, pe care îl desfăcu spunând:

— Permiteți?... Bravo! exclamă el după ce își aruncă o privire asupra conținutului plicului. Sunteți încă bine văzut la Curte, domnule marchiz?

— Să presupunem, răspunse Gaillardbois cu o indiferență afectată.

Lecoq deschise cutia de carton care conținea ceară de modelat și spuse din nou:

— Bravo!

Marchizul adăugă, scuturându-și scrumul țigării:

— Dragul meu, îți vorbeam de Hainele-Negre ca și cum aș fi vorbit de altceva. Eu nu vreau să spun că ați avea la minister sau chiar la prefectură ceea ce se numește dușmani. Dar, înțelegeți-mă bine, nu este încă totul lămurit... ați luat o poziție tare, care este remarcată... Și în toate țările din lume unde există o administrație, se simte nevoia să se creeze ceva nou pentru ca să se bucure de un credit din ce în ce mai mare. Asta nu trebuie să vă întristeze...

— Nu mă întristează, îl întrerupse brusc domnul Lecoq. Puțin îmi pasă mie de miniștrii dumneavoastră sau de prefectura dumneavoastră!

— Aveți un fel personal de a vorbi, murmură marchizul. Dar, fără să vă supărați, nu ar trebui să vă lăsați prins de lăudăroșenii ieftine.

Domnul Lecoq citea cu atenție documentul din plic și arunca din când în când o privire piezișă spre boțul de ceară.

— Iată un băiat care se numește Piquepuce, spuse el deodată, și care mă servește ca un câine pentru un os de ros. Nu l-aș schimba pe o duzină de administratori cu douăzeci de mii de franci pe an. Oare se dorește acolo să mi se facă necazuri, ai? Încercați să vorbiți deschis!

— Dragul meu domn de la Perrière, răspunse

Gaillardbois păstrând distanța, nu e nimic mai periculos decât să faceți pe deșteptul cu un om ca mine. Eu nu am putut niciodată să știu adevărul despre dumneavoastră. Dacă aș cunoaște acest lucru, v-aș putea fi mult mai util.

Domnul Lecoq continua să contemple hârtia împodobită cu scrisul mare și frumos al prietenului nostru Piquepuce. Surâdea. Luă ghemotocul de ceară, îl examinează și spuse ca pentru sine: "Cocotte este un individ simpatic!"

Cornetul acustic din stânga lui suspină din nou și îi spuse la ureche:

— Domnul baron Schwartz este în cabinet.

— Într-un minut sunt la ordinele domnului baron, răspunse domnul Lecoq în pâlnie.

Apoi se întoarse spre marchiz și relua simplu:

— Dumneavoastră mă serviți, dragul meu domn, exact așa cum doresc eu să fiu servit de către dumneavoastră.

Și cum gentilomul se înroșea de mânie, domnul Lecoq adăugă:

— Este un punct pe care trebuie să-l stabilim odată pentru totdeauna. Dar ce-o mai fi încă? spuse el, apucând nerăbdător pâlnia de fildeș care șuierase iar.

— Doamna baroană Schwartz este în budoar, i se spuse în pâlnie.

Începu să zâmbească și răspunse:

— Într-un minut sunt în ordinele doamnei baroane.

— Oh, oh! Avem o baroană la orele astea! făcu Gaillardbois, prinzând din zbor acest ultim cuvânt.

Domnul Lecoq în loc să-i răspundă repetă:

— Este un punct, spuneam, pe care trebuie să-l stabilim odată pentru totdeauna: să nu vă supărați niciodată de ceea ce v-aș putea spune. Eu am frecventat o lume care nu e a dumneavoastră și am prinderi pe care nu mi le voi pierde. Nu am nici cea mai mică pretenție să fiu superiorul dumneavoastră. Noi facem afaceri și suntem în relații bune. Dragă domnule, datorită acestei indeletniciri, am un mare număr de astfel de relații, unele mult mai jos decât dumneavoastră, altele și mai sus, poate. Între unele și celelalte, eu rămân pur și simplu la nivelul meu, care îmi convine și de care sunt mulțumit. Eu sunt domnul Lecoq *de la Perrière*, dacă vreți, nu țin la asta în mod deosebit, un industriaș, atât, și nimic mai mult. Eu trebuie să cunosc foarte exact ceea ce se petrece în ministere și la prefectură pentru că am angajate mari interese... interese imense.

Dumneavoastră sunteți unul dintre cei care îmi furnizează informații excelente și pentru aceasta vă am în vedere. Dar ca eu personal să am a mă teme de ministere sau de prefectură, asta nu! Dacă m-ar ataca cineva la prefectură sau la ministere, eu apreciez că mi-ar produce mai mult de trei sute de mii de franci publicitatea pe care mi-ar face-o tocmai această nerozie! Pot să nădăjduiesc că de acum înainte v-ați lămurit în privința aceasta?

Totul fusese spus cu un ton liniștit și într-un fel sacadat cu pauze savante.

Marchizul își aruncă în foc țigara de foi și se ridică.

— Trebuie să vă iau așa cum sunteți! spuse el ca omul care preferă retragerea unei lupte de cuvinte neegale.

— Permiteți? făcu domnul Lecoq. Nu am terminat.

— Doamna baroană devine nerăbdătoare, rânji marchizul fericit să ironizeze.

Domnul Lecoq ținea cu insolență între degetul mare și arătător nota lui Piquepuce.

— Nu e o speculație pe care vreau să v-o prezint, spuse el domolindu-și debitul verbal, cu toate că în fond cam tot despre niște bani este vorba, în ideile bune există totdeauna bani. Binevoii să luați loc.

Marchizul îl ascultă. Cuvântul "bani" îl gădilase la ureche.

— Eu sunt o fire mai aparte, ieșit din comun, continuă domnul Lecoq. Planurile îmi vâjaie în creier. Eu produc enorm. Poate am prea multe mecanisme în acțiune... și totuși nu, căci îmi rezolv cu plăcere o problemă, concentrând într-o muncă nemaipomenită douăzeci de forțe diferite. Noi avem de tratat în seara aceasta mai multe afaceri deosebite una de alta. Vreau însă să v-o spun din capul locului: nu am decât o afacere, dar imensă. Vreți să asistați mâine sau cei târziu poimâine la o ceremonie stranie?

— Care?

— Înmormântarea șefului suprem al Hainelor-Negre.

— Oh, dar!... izbucni marchizul. Hainele-Negre există deci?

— Exact! Omul care a murit și pe care aveți onoarea să-l cunoașteți în mod deosebit, comanda cam două mii de bandiți din Paris.

— În Paris! Două mii de bandiți!

— Bărbați, copii, femei, nu cred că exagerez. De altfel, veți putea vedea.

— Și numele acestui om?

— Colonelul Bozzo-Corona.

— A murit colonelul?

— Ca un sfânt, dragă domnule, acum o oră.

— Și dumneata îl acuzi?

— Doamne-fereste! La ce bun? Eu am puțină ambiție, și puțină mea ambiție nu are nici o legătura cu povestea aceasta.

— Dar colonelul...

— Nu-i așa? Ce om cumsecade! În mod hotărât, cei de dincolo devin nerăbdători.

Cele două cornete de fildeș gemuseră cam în același timp. Domnul de Gaillardbois bău un pahar de bere, în timp ce gazda sa vorbea cu interlocutorii nevăzuți. Își simțea capul tulbure nu de băutura rece, nici de fumul de țigară, ci mai curând de straniile țopăieli pe care le făcea domnul Lecoq în convorbire.

— Mă ocup tocmai de doamna baroană! răspunse domnul Lecoq în pâlnia din dreapta. Și în pâlnia din stânga, cu aceeași bună-credință: Mă ocup tocmai de domnul baron!

Apoi surâse, adăugând pentru însoțitorul său:

— Cu ajutorul acestei formule atât de simple, dragă domnule, câștigă în mod obișnuit un bun sfert de oră asupra celei mai îndărătnice nerăbdări. De cum îi spui unui bărbat sau unei femei: mă ocup tocmai de dumneavoastră, impetuositatea se domolește și nerăbdarea se cumințește ca un vierme de mătase. Asta este secretul meseriei. Femeie sau bărbat, nu există om care să nu aibă nevoie de ajutor. Și, de fapt, eu nu mint: mă ocup de cei care sunt dincolo, ocupându-se în același timp de dumneavoastră, de mine și de încă mulți alții. Pentru a întrebuința cum trebuie sfertul de oră, să mergem drept la țintă: ați da mult pentru a face un remarcabil serviciu Siguranței Publice?

— Mult!

— Cât?... Dar nu răspundeți; voi fixa eu însumi contribuția recunoștinței dumneavoastră. Mi-ar fi permis oare să vă întreb dacă în adâncul inimii nu păstrați nici un vechi germene de partizan al Bourbonilor?

— He-he! făcu marchizul, punându-și picior peste picior, ca diplomații.

— Perfect; este clar; avem sentimente... și interese. Le păstrezi pe unele, având grijă de celelalte. Regele Franței este un om înțelept, un filozof, aproape un savant...

— Vom discuta oare probleme de Stat? întrebă Gaillardbois, sincer mirat.

— În povestea noastră este de mâncat, și de băut, răspunse domnul Lecoq. Este vastă cât Câmpul lui Marte; este adâncă...

— Și dumneavoastră ați vrea să ajungeți la ministru? îl întrerupse Gaillardbois.

Domnul Lecoq coborî asupra lui o privire sublimă.

— Eu vă vorbesc de rege, spuse el liniștit. Aș ceda cu plăcere patru sau cinci sute de ludovici pentru a fi primit doar o clipă la Tuileries, între patru ochi.

— A, este deci ceva foarte serios! exclamă gentilomul ai cărui ochi străluciră...

— Dar, urmă domnul Lecoq, eu nu îmi arunc ludovicii pe fereastră. Există un lucru, dragă domnule, care trebuie să servească, drept garanție oricărui om care tratează cu mine; și anume, că eu nu pozez în filantrop. Eu nu am nici o dorință să te îmbogățesc pe dumneata. Se întâmplă însă ca pentru îmbogățirea, asta să câștig o victorie: profitați deci, dacă vreți.

— Ceea ce aș vrea, ar fi o explicație, mormăi marchizul, dacă v-ar fi posibil, să vorbiți măcar o dată în viața dumneavoastră clar și deschis.

— La ordinea dumneavoastră. Explicație algebrică, bineînțeles; dar neavând diplomă, trebuie să mă tem de greșeli. Spuneam, deci că regele francezilor, cu foarte mari calități, are și el unele slăbiciuni. Printre toate aceste slăbiciuni, cea mai bine supusă unor anumite condițiuni este pasiunea pe care o are de a-și alătura cu orice preț partizani ai eredității regale prin dreptul de naștere...

— Dar asta e politica înaltă! îl întrerupse Gaillardbois cu un surâs.

— Este tot ce doriți. Eu am spus "pasiune"; cuvântul nu mi se pare prea tare, hei? Din moment ce, iată-vă pe dumneavoastră, domnule marchiz, bucurându-vă, acolo sus, de un adevărat credit și asta pur și simplu pentru că simulați tăgăduindu-vă credința...

— Domnule Lecoq... sări gentilomul îndreptându-se.

— Binevoiti să-mi permiteți. Am spus: a simula; evident dumneavoastră nu ați tăgăduit deloc. Nu există renegați politici. Cei care se vând, pentru a întrebuința expresia vulgară a celor care nu se cumpără, au bună rațiune de a nu opera livrarea. Reflectați și veți vedea că aceasta este o dovadă

în plus a pasiunii regelui, pasiune atât de naivă, adică atât de puternică, încât se distrează să jinduiască după o umbră în lipsa realității.

— Mă gândesc, domnule Lecoq, spuse încet gentilomul, că nu aveți deloc intenția să mă supărați?

— Noi stăm de vorbă, domnule marchiz. Este în interesul meu să vă las să întrevedeți extrema importanță a ideii mele. Admiteți pasiunea regelui așa cum am definit-o eu?

— Dacă aceasta vă poate face plăcere...

— Da și nu, dacă vreți. Este vorba de ceea ce ați căutat dumneavoastră fără să găsiți, toată viața: bogăția!

Admițând că elocvența este singura artă de a convinge, în privirea fixă a domnului Lecoq, în accentul său calm și aspru, în sfârșit, în toată atitudinea lui era o adevărată elocvență. Domnul Gaillardbois rămase o clipă gânditor, apoi răspunse cu tonul unul profesor interogant care își câștigă salariul:

— În fond, nimeni nu poate să vă informeze mai bine decât mine. Îl cunosc pe rege. Există ceva asemănător... Cred că regele ar da mult pentru a stinge ura și patimile ascunse. Regele nu își prea face griji în privința republicanilor; nu crede în opoziția radicală. Mai mult: regele se gândește că opoziția radicală este o rațiune a guvernării sale. Este un caracter studios, caută în cărți știința de a domni, în problemele esențiale judecă prin comparație cu Anglia și cu America: poate nu e bine. În orice caz, în ciuda aceluia curent de idei liberale pe care încearcă sau își închipuie că le aplică, firea lui predomină de cele mai multe ori. Filozofia căreia îi aparține majestatea-sa se clatină serios, căci principiul său este *mezzo termine*: o frânghie întinsă între două adevăruri — cel vechi și cel nou — o sârmă de alamă pe care se merge cu un strat gros de sacâz pe tălpi și cu o prăjină între degete. Chiar majestatea-sa i-a spus acestui fel de a rezolva lucrurile *calea de mijloc*, vorba obișnuită a eclectismului. Majestatea-sa este fericit când i se spune: "Sunteți abil", și tocmai aceasta este marea nenorocire, pentru că abilitatea este inferioară tronului și se compune dintr-o grămadă de procedee minore care nu stau bine decât oamenilor mărunți. Majestatea-sa poate este mai degrabă un excelent om de afaceri decât un bun șef de stat. El caută ca burghezii, să i se ierte averea nu numai de către Europa, în chiar și de către Franța. Franța iubește regii care sunt regi. Iar regele nostru nu este destul de rege. Există printre miniștrii săi inteligențe strălucite, și el

însuși este o inteligență remarcabilă, dar miniștrii săi nu se înțeleg cu el pentru două motive: primul este că regele tratează politica întocmai ca pe o simplă afacere de familie, care n-ar avea alt scop decât prosperitatea întreprinderii sale particulare; aici este neajunsul calităților sale: părinte bun, soț bun, știți, omul din el îl depășește prea energic pe suveran... Al doilea este că întregul regim este bazat pe un compromis, ba, ceea ce e și mai grav, pe o subtilitate. Aceasta se aseamănă, n-aș putea spune cu un palat, suntem prea modești până la umilință la Curtea quasi-legitimă, ci cu o casă enormă ai cărei pereți din piatră cioplită s-ar rezema într-un atacat de cari. Aici nu există credință, pentru că nu există dogmă. Se trăiește de la o zi la alta; se lasă să se înțeleagă că știința supremă este așteptarea și că un tron, cu timpul, se prescrie, ca și o lege. La rigoare, nu ar fi un lucru imposibil, căci lumea este tare bătrână și cade în mintea copiilor. Or, în primele epoci ale lumii, sceptrul nu era decât o mobilă pentru care o posesiune îndelungată echivala cu un rang. Ceea ce mi se pare a fi o eroare nu este poate decât dispreț. Ajung să mă îndoiesc, și atunci mă uit în jur. Dacă această regalitate ajunsă pe culmi s-ar înălța deodată până la absolutism?... Dar mă abat de la subiect, și dumneavoastră nu mi-ați cerut articolul pe care îl va face *Le Journal des Débats* în ziua a doua a unei revoluții.

Marchizul se opri brusc. Domnul Lecoq, care îl ascultase cu o atenție vădită, îi făcu din cap un mic semn protector.

— Dimpotrivă, domnule, dumneavoastră vorbiți despre aur, spuse el. Văd în dumneavoastră legitimismul de ieri...

— Și republicanul de mâine, veți spune? îl întrerupse gentilomul, care își deschise tabachera cu un gest sigur. Vă înșelați; eu sunt de calitate; merg pe jos sau rămân acasă, nu mă urc în omnibuz.

Mâna domnului Lecoq i se așeză pe braț.

— Părerile, spuse el cu un râs jovial, eu le respect... Și nu mă interesează. Să fie regale, asta sau aia, nu contează; este rege pentru un sfert de oră și e de-ajuns pentru combinația mea. Aveți dreptate, regele își bate joc de republicani; el nu are decât o piatră pe inimă: foburgul Saint-Germain, Ei bine, iată: eu am instrumentul care trebuie pentru a tăia în două foburgul Saint-Germain.

— Cum o înțelegeți dumneavoastră? întreabă Gaillardbois.

— Înțeleg să tai cum se taie: să fac dintr-un flaut două bucăți mute, dintr-un om, un cap care se rostogolește și un

corp mort.

— Regele e neîncrezător în invenții, murmură gentilomul.

— Instrumentul meu nu este o invenție. Dar mă cam iau cu vorba, să revenim la Hainele-Negre.

Marchizul avea țigara într-o mână, chibritul în cealaltă. Rămase astfel cu gura căscată, uitându-se la Lecoq.

— Ar fi o asociație politică! îngăimă el.

— Cât ar face pentru dumneavoastră povestea aceasta, dragă domnule?

Gaillardbois se roși până în albul ochilor și dădu foc țigării pentru a-și păstra cumpătul.

— Sunteți din ăia? întrebă încet domnul Lecoq.

La anumite adâncimi sociale acest subînțeles face parte din limbajul curent. Așa cum, în dramele religioase, inițiatii nu pronunță niciodată numele lui Dumnezeu, tot astfel, în cazul nostru. A FI DIN ĂIA înseamnă a aparține poliției secrete.

Roșeața care năvălise în obrajii gentilomului făcu loc palorii.

— Nu există meserie proastă, reluă domnul Lecoq. Știu asta din vremuri imemorabile. Pădurea Parisului este domeniul meu; cunosc totul în ea: vânători și vânat. Straniu desigur, iepurele este cel care ia urma câinilor... nici nu puteți să credeți, dragă domnule, cu cât sunt mai puternici decât dumneavoastră acei ticăloși! Omul care a murit acum îi trăgea pe sfoară pe toți copoi Europei; a murit în patul lui, și sper că forța armată va asista la funeralii.

— Aveți deci interes să nu îl denunțați? întrebă Gaillardbois.

— Era cel mai bun client al agenturii mele... și poate eu nici nu știam... Surâdeți? Exact așa cum am onoarea să v-o spun. Dumneavoastră căutați mereu și nu găsiți niciodată; eu am găsit fără să caut: ce este de mirare în treaba asta? Dumneavoastră întrebați dacă asociația este politică? Aceasta însă nu implică faptul de a nu exista nici un personaj politic în asociație. Acolo am găsit eu instrumentul care vă va face pe dumneavoastră prefect, iar pe mine, dacă voi vrea, ministru.

— Excelența-voastră, spuse Gaillardbois, care își recăpătase sângele rece batjocoritor, va continua să vorbească până la capăt în șarade?

— În acest moment eu spun precis și clar ce vreau să spun, răspunse domnul Lecoq. Unealta este duce...

— Un duce în povestea aceasta!

— Este mai mult decât duce, scumpul meu domn! Casa Lecoq este o pânză de păianjen care are diametrul Parisului, cu toată periferia și chiar ceva mai mult. Este tocmai aceeași circumferință ca și prefectura dumneavoastră; dar la prefectură sunt mercenari care se duc și vin. Aici, dimpotrivă, sunt oameni cumsecade care îmi aduc bani. Socotiți enorma diferență! Eu eram ca dumneavoastră, nu credeam în Hainele-Negre. A nu crede este lucrul cel mai absurd care există pe lume. Orice ateu este un nerod. A crede înseamnă a-ți păstra o șansă. În loc să negi, trebuie să cauți cuvântul șaradei. Într-o bună zi, vântul mi-a adus prima silabă a cuvântului; o formulă cabalistică, așa cum există în toate privințele: *Se va lumina de ziuă mâine?*

— Se va lumina de ziuă mâine? repetă Gaillardbois. Unde am mai auzit eu asta?

— Peste tot; cântecele și consemnele vagabondează în Paris. Copii se joacă acum tot cu așa ceva. Dar pumnalul își tocește oare vârful ca să distreze copiii? *Se va lumina de ziuă mâine?* Mi-a parvenit prin unul din acei copii și m-a condus la soția unui bancher milionar care îi dă întâlniri fostului secretar al soțului ei. Nici urmă de Haine-Negre mai mult decât pe mâna mea. Dar acest secretar își împarte locuința cu doi tineri zăpăciți, care fac piese de teatru și care iau bani cu împrumut de la un cămătar, negustor de vechituri, care protejează o profesoară de pian, care are o mamă pe jumătate nebună, care are o mânășă de oțel. Notați aceasta, este al doilea jalon și valorează mai mult decât însuși consemnul. Pe de altă parte, profesoara de pian este dulcinea fostului secretar și dă lecții de pian fiicei soției bancherului...

— La dracu! izbucni Gaillardbois ștergându-și sudoarea de pe frunte. Ce însemnează toată această încurcătură? Eu pierd pasul, vă spun drept!

— Aceasta este filiera, răspunse liniștit domnul Lecoq.

— Unde duce filiera dumneavoastră?

— Duce spre neprevăzut, duce și la romanesc, duce la sublimul eleganței! Sunteți dumneavoastră om să vă entuziasmați pentru o capodoperă? Eu sunt pe urmele unui furt monumental.

— Ah, ah, făcu Gaillardbois, iată-ne departe de politică!

— Știu, dragă domnule, știu! Acest diavol de furt eu îl văd cum înflorește. Îl mângâi și îl cocoloșesc! Nu vă faceți o idee greșită în privința lui; este un furt care va face epocă; un furt cu compartimente și cu sertare, cu prolog și epilog; un

furt de mai multe milioane, dacă vreți, în care oamenii artei și-au îndopat casa de bani înainte să o mănânce, așa cum cunoscătorii între-ale mâncării îngrașă curcanii înainte de a-i umple; un furt calculat algebric ca o manevră pe câmpul de luptă, solid și înzestrat cu articulații de schimb ca un plan de luptă, un furt combinat, pus la cale, montat mai bine decât o piesă-feerie în treizeci și șase de tablouri și două sute de personaje. Ah! Pe cuvântul meu! Progresul ăsta! Chiar un asemenea furt este dovada triumfătoare a acestui progres. Între el și acele lucruri naive care altădată se numeau furturi exista aceeași diferență că între un căluț de mesagerii și o locomotivă! Iar eu i-am văzut pregătirile închipuiți-vă, punerea în mișcare, punerea în scena: îi urmăresc repetițiile, și cu câtă încântare! Este a mea această capodoperă, mă auziți, cu un singur cuvânt aş putea să pulverizez acest admirabil eşafodaj...

— Păziți-vă bine! exclamă violent marchizul.

Schimbară o privire, Cea a marchizului își și retrăgea izbucnirea: cea a domnului Lecoq pătrundea învârtindu-se ca un sfredel.

Domnul Lecoq surâse și, luând pâlnia de fildes care tocmai chemase, spuse din vârful buzelor și cu o inflexiune mângâietoare:

— Vedeți bine că *sunteți din ăia...*

În același timp își apropie de ureche tubul acustic care îi spuse acest singur nume:

— Trei-Label!

Chipul lui se schimbă. Se ridică brusc în picioare.

— Te scurt, făcu el oferind domnului de Gaillardbois o strângere de mână care era o expediere, formală: trei sute de ludovici pentru o audiență la rege, cu participare la afacerea care va urma după, și în mâna dumneavoastră capătul de funie pe care am s-o trec în jurul gâtului Hainelor-Negre. Vă convine?

— Îmi convine, răspunse marchizul.

— Atunci, veți primi o invitație pentru ceremonia înmormântării. Ne vom vedea acolo. Pe curând.

În momentul în care domnul marchiz de Gaillardbois ieșea pe ușa de la intrarea principală, cea care dădea pe micul palier se deschise încet și capul părös al schilodului apărui cam la nivelul pardoselii. Se târî, străduindu-se să-și tragă picioarele inerte dincoace de prag, și de îndată cineva închise ușa în urma lui.

Domnul Lecoq luă una din pernele de pe divan și o aruncă în sus. Trei-Labe o prinse din zbor și se instală pe ea, scoțând un suspin de ușurare.

— Vii cam târziu astă-seară, domnule Mathieu! spuse patronul.

— Picioarele nu mă mai ajută de cincisprezece ani, răspunse Trei-Labe, dar am făcut treabă multă astăzi.

Cum stătea așezat aproape la nivelul parchetului, primea drept în față lumina lămpii căzând de sub abajur. Era fără îndoială a făptură vrednică de milă, dar conturul feței lui arăta o vigoare stranie. Ochii mari, negri, stingheriți de șuvițele rebele ale părului, aveau o privire tristă; se ghicea în expresia lor o luptă neîncetată, dar resemnată, împotriva suferinței de fiecare clipă, fie morală, fie fizică.

Restul feței, a cărei principală trăsătură era o încremenire mohorâtă, împrumuta de la barba neîngrijită și zburlită o înfățișare sălbatică, dar linia nasului și conturul buzelor nu erau departe de a fi inimoase.

Data fiind superioritatea vădită a domnului Lecoq, de orice natură ar fi fost prezența ființei nenorocite la o oră atât de înaintată în casa lui trebuia să trezească ideea unei adevărate sclavii și a unui stăpân absolut. Oamenii ca domnul Lecoq au astfel de unelte docile de care se folosesc. Pe de altă parte, însă, ceva în fizionomia estropiatului dezmințea acest lucru, care părea atât de verosimil. Poate nu ar fi cazul să ne gândim la regele animalelor când vorbim de această ruină umană care-și târa după ei cu mare trudă jumătatea cadavrului său; nu s-a văzut nicicând un leu paralizic, dar să presupunem totuși că ar fi existat...

Trei-Labe își șterse cu dosul mâinii fruntea plină de sudoare și adăugă:

— Patroane, sunt foarte ostenit!

— Tu ai valora foarte scump, răspunse domnul Lecoq care se înveseli deodată, dacă ai avea amândouă picioarele!

Și, spunând acestea, umplu paharul marchizului și i-l întinse. În timp ce Trei-Labe bea, domnul Lecoq spuse,

frecându-și mâinile mulțumit:

— Știi că prefectura este pe urmele noastre?

— Și asta vă distrează, patroane? întrebă Trei-Labe.

— Întocmai cum m-ar distra un cocoșat, bătrâne! Ție îți spun totul; nu există pe lumea asta altul, în afară de mine, care să-ți dea tot ce vrei tu. Mă distrează, pentru că toată haita are să mă caute unde nu sâni... sau unde aş putea să fiu într-o bună zi, se corectă domnul Lecoq; partida merită să fie jucată, hei?

— Da, da, spuse estropiatul. Tânărul acela are profilul lui Louis al XVI-lea de pe monedele de zece centime. Dar nu poate fi decât nepotul, rămâne de găsit fiul.

— Tu n-ai îndrăzni să te deghizezi în Louis al XVIII-lea, Mathieu, hei?

— Eu îndrăznesc toiu! când dumneata poruncești, patroane, dar nu am vârsta.

— Din ce an ești?

— 1802, 1803, cine știe? Ca să mă însor, n-am avut niciodată nevoie de acte.

Râsul lui încercă să fie deșănțat.

— Pe cinstea mea dacă n-ar fi totuși o afacere! mormăi domnul Lecoq, scufundându-se din nou pe canapea. În afară de cei douăzeci de ani. Dar cu mutra ta... și cu infirmitățile astea provocate de bătăile crunte ale bestiilor de călăi... Ce ticălos și temnicerul ăsta Simon! Cum te-a mai maltratat, sârmanul de tine!

Domnul Lecoq avu un surâs jovial, și Trei-Labe, râzând la rândul lui, răspunse:

— Fapt e că m-au adus într-o stare de plâns, patroane.

— Tu ai ucis, Mathieu? întrebă Lecoq cu bruschete, dar fără să-și piardă buna dispoziție.

Era evident că profită de acel moment de expansiune pentru a obține de la musafirul lui o mărturisire.

Dar Trei-Labe își păstră veselia nepăsătoare și-i răspunse:

— Dar dumneata, patroane?

Și cum domnul Lecoq își încrunta sprâncenele albe, el adăugă:

— Știți domnul Schwartz este în salon și baroana în budoar.

— La doi pași unul de altul, zise încet domnul Lecoq, înveselindu-se deodată la gândul acesta. Ușa dintre cei doi nu se închide decât cu un zăvor. Ce-ar fi oare în stare să facă

acest Othello alsacian?

— Baroana știe că el e acolo, zise Trei-Labe. Poartă un voal gros pe față, ca o mască.

Domnul Lecoq își apăsă degetul pe frunte.

— Se zbat lumi multe aici, înăuntru! spuse el mândru și foarte convins. Vom ajunge departe, domnule Mathieu, și îți vei găsi o pereche de picioare, dacă așa ceva se poate cumpăra cu bilete de bancă. A, fiindcă veni vorba de bilete de bancă, ale noastre sunt retușate?

Trei-Labe își descheie nasturii hainei lui de catifea și din buzunar scoase un portofel.

În timp ce îl deschidea, domnul Lecoq continuă:

— E bine că acest Schwartz și soția lui să aștepte. Trebuie să știe cu cine au de-a face. Vom vedea numaidecât ceva curios. Am totul în cap, totul!

Estropiatul îi întinse două bancnote. Domnul Lecoq se ridică să le ia.

— Da, spuse Trei-Labe, e bine să aștepte, dar e bine să știți și ce trebuie să le spuneți, și asta o s-o găsiți în raportul meu.

Domnul Lecoq nu răspunse. Examină cu atenție meticuloasă cele două bilete de bancă. Îl întrebă:

— Care este cea veritabilă? Fă-ți raportul, omule.

Și punându-și la ochi o mică lupă de ceasornicar, se apropie de lampă. În timpul acestui examen, ochii lui Trei-Labe străluciră.

— Când am ajuns, începu el, am găsit-o pe tânăra Edmée Leber la poarta castelului.

— Pentru ce începi cu asta?

— Veți vedea. Domnul Schwartz m-a primit pe mine, iar doamna Schwartz a primit-o pe tânăra Edmée Leber.

Ai ceva ciudat în glas când îi pronunți numele, omule! făcu domnul Lecoq fără să-și ia ochii de pe biletele de bancă. "Tânăra Edmée Leber..."

— Că doar nu mi-o fi și inima paralizată, răspunse Trei-Labe. E frumoasă ca un înger!

— Ei aș! La dracu, dacă aceste două bucăți de hârtie nu seamănă ca două picături de apă! Nu-ți mai continui povestea "Frumoasa și Bestia" cu contesa Corona?

— Îmi plac femeile! răspunse Trei-Labe cu o afectare neașteptată.

— Și mie, spuse domnul Lecoq, mascând un zâmbet. Ești cam ciudat, domnule Mathieu! Și trebuie să fi fost un

mare crai când aveai picioarele întregi!

— N-am avut niciodată picioare, și sunt încă un om de viața, spuse sec estropiatul. Vă convin biletele?

— Vra să zică gravorul băncii nu ar vedea absolut nimic! Trebuie trase, și repede!

— Se și trag. Am dat un bon de avans.

— Bravo! Cu astea, bătrâne Mathieu, vei putea să-ți plătești un harem, ca un sultan!

— Dacă vă gândiți să-mi faceți socotelile cu astea... începu Trei-Labe cu un aer de proastă dispoziție.

— N-ai încredere în mine, omule? reluă domnul Lecoq cu acea perfectă mulțumire de sine care era forța lui. Planul meu este o capodoperă: să nu ieșim din el. Există o vânătoare în care se prind păsări vii cu o pasăre împăiată. Nici eu nu mai am poftă, ca și tine să strecur pe ascuns bilete false: mi-e silă! Nenorocită meserie! Ia spune, cât se poate trage în douăzeci și patru de ore?

— Două mii pe zi. Trebuie grijă.

— Trei zile pentru șase milioane. Miercuri vom plasa dintr-o dată tot ce se va fi tras... La raport. Dă-i drumul!

Trei-Labe începu numaidecât:

— Am fost primit de domnul baron și i-am strecurat ce mi-ați spus.

— În consecință, iată-l în anticamera mea!

— Aș, vine pentru altceva... cu toate că a tresărit și s-a îngălbenit când am vorbit de orașul Caen, de bancherul ruinat, de colonel și de fostul comisar de poliție.

— Ce-a spus?

— Nimic. M-a întrebat despre contesa Corona.

— Și ce i-ai răspuns?

— Nimic. Eu îți dau socoteală numai dumitale. Baronul Schwartz este la dumneata astă-seară pentru că a luat, ca un hoț, amprenta cheii care deschide biroul soției lui.

Domnul Lecoq mângâia cutia de carton în care era bucata de ceară.

— Plouă cu amprente! zise el încet. Apoi cu glas tare: Este capabil de așa ceva. Dar cum de știi tu?

— Știu.

— Și nu vrei să spui cum?

— Nu.

— Pentru ce?

— Pentru că mijlocul meu de a ști este chiar mijlocul meu de a trăi.

— E adevărat. Și baroana?

— Baroana e la dumneata pentru că tânăra Edmée i-a adus înapoi cerceul cu diamant pierdut pe scara domnului Michel.

— Bine. Știu povestea. Și ce pot eu în toată povestea asta?

— Veți vedea... Și, în plus, pentru că știe că soțul ei a luat amprenta cheii.

— Excelent pentru durerea de dinți! exclamă Lecoq. Când un plan e bun, totul vine să-l îndulcească. Excelent!

— N-am terminat. Așa cum veneau, fiecare pe cont propriu, dar amândoi în același loc, baronul s-a întâlnit nas în nas cu baroana.

— Unde asta? întrebă domnul Lecoq, care deveni mai atent.

— În curtea dumitale. Baroana ducea într-o casetă conținutul sertarului pentru care baronul îți va cere cheia în schimbul amprente pe care o aduce.

— Ai idee cumva de conținutul sertarului, omule? întrebă domnul Lecoq cu un ton catifelat.

— Nu, n-am idee, răspunse rece Trei-Labe.

— Baroana mai are caseta?

— Nu. Acolo, sub fereastra dumitale, a avut loc o scenă à la Deaumarchais.

— Ai asistat la ea?

— Printre zăbrele; asta mi-e meseria.

— Să-ți vedem scena: ești om de viață!...

Trei-Labe reluă cu grijă:

— Femeia este urmărită de soț. Ea intră, voalată ca o îndoliată; soțul o urmărește pas cu pas. Un bărbat trece prin curte din întâmplare. Femeia, nici una, nici două, îi pune în brațe caseta și dispare.

"Dați-mi caseta!" strigă soțul către omul care rămâne uluit.

— "Vă interzic!" răspunde o a doua femeie, nu mai puțin voalată, răsărind chiar la țanc pentru a da lovitura de teatru...

— Cine adică, a doua femeie?

— Contesa Corona, zău!

— Asta de unde-a mai ieșit?

— A apărut ca din pământ.

Domnul Lecoq își luă capul în mâini.

— Și bărbatul care trecea din întâmplare? mai întrebă

Lecoq.

— Tânărul domn Michel.

Domnul Lecoq își umplu paharul.

— Să fie într-un ceas bun! murmură el. Totul merge strună!

Trei-Labe îl privi surâzând. Mâna domnului Lecoq avea un tremur febril când așeză din nou paharul pe masă.

— Ea are secretul! mormăi Lecoq printre dinți. Vreau secretul: mie mi-l datora. Mă disprețuia dinainte de a îngâna numele maică-si. E dușmanca mea de totdeauna. Cu atât mai rău pentru ea!

— Nu vorbiți de baroana Schwartz? întrebă estropiatul.

— Știi tu, întrebă brusc domnul Lecoq în loc de răspuns, ce venea să facă în casă contesa?

— Avea de vorbit cu mine, răspunse Trei-Labe fără să șovăie; venea pentru afaceri.

Domnul Lecoq aruncă asupra lui o privire bănuitoare.

— În locul dumitale, urmă cu destulă răceală estropiatul, m-aș împăca într-un fel cu ea. Ea știe tot atât de multe ca și dumneata.

— Și mai multe decât tine?

— Da, mai ales despre acest Bruneau, care vă are atâta la inimă.

Fața triumfătoare a domnului Lecoq se posomorâse vizibil:

— Dracul l-a aparat pe ăla! mormăi el. L-am văzut de trei ori cu frânghia în jurul gâtului. A patra oară, când s-a întors de la Londra, Tatăl ne-a spus: "Îi e dat să trăiască, să-l luam și pe el în combinație". Tatăl a fost un om, dar a trăit prea mult.

— E, acum, că e mort, spuse Trei-Labe, aș face o afacere cu capital plasat în rente viagere cu vecinul meu Bruneau!

Domnul Lecoq luă pâlnia de fildeș care scotea în acel moment un apel prelungit.

— Sper că nu-l pierzi din vedere, spuse domnul Lecoq înainte de-a pune cornetul la ureche.

— Îl urmăresc ca umbra lui, zise Trei-Labe. Trăiesc în pielea lui. Am făcut găuri în peretele despărțitor ca să-l văd și când doarme.

— N-ai descoperit nimic?

— Nimic, atâta doar că și-a petrecut și el duminica înspre pădurea Bondy și s-a întors de la Livry la Paris în

cupeul trăsorii, singur cu tânăra Edmée Leber.

— Trebuie să ne grăbim, gândi tare domnul Lecoq. Aici este adevărata afacere. Nu există altele. Para este coaptă, gata să cadă!   i când va fi culeasă, nu ne vom mai sinchisi de acest Bruneau.

Cornetul acustic ii spuse la ureche:

— Baroana   i pierde răbdarea   i baronul amenin  t  .

—   ştia să aştepte! răspunse brutal   i cu voce tare domnul Lecoq. Spune-le că nu au ajuns încă la capătul răbdării. Să aştepte! repetă el ridicându-se pentru a măsura cu pa  i mari camera în lung   i-n lat. Am piciorul pe c  p  t  nile lor! Au să mai vadă ei   i altele!

Vântul se schimbase; domnul Lecoq era inspirat.   ncepu să se laude:

— Deci, urmă cu un ton triumfător, oprindu-se brusc    fața lui Trei-Labe, care   i luase pe pernă o poziție comodă   i lene  , baronul a renun  at la casetă?

— Salut  nd-o p  n   la pământ pe contesa Corona, dacă vă place!

— S-a lăsat păcălit?

— Pe jumătate.

— L-a recunoscut pe Michel?

— Perfect.

Domnul Lecoq   i pocni mâna pe pulpă cu un gest victorios.

— Totul este în casetă! izbucni el. Dacă a   fi plătit-o pe Fanchette cu ora, n-ar fi manevrat mai bine! Bruneau   i tânăra Edmée a ta mă servesc fără să ştie. Când un plan este bun, vezi tu... Ce slujbă ai cere, domnule Mathieu, farsor năzdrăvan ce ești, dacă m-ar numi ministru, hei? Situa  ia cur  tat   dintr-o dată!   n fața nimic de dorit; în spate nimic de temut! C  t beneficiu crezi tu că poate să aducă o hârtie de-o mie de franci,   mprumut  t   fără dobândă unui coate-goale, timp de cincisprezece ani? Nu te jena: am putea merge p  n   la şase la sută! Ah! Ah! Para este coaptă, spunea bine bătrânul!   i tu n-ai să mă trădezi, Mathieu, auzi, pentru că ştii bine că am să-i joc pe to  i pe degete! Doi timpi   i trei mi  c  ri! Atât! Du-te, hai!   n trei zile, colegul meu drag, ai să c  ştigi lozul cel mare; destule profiluri ale regelui-cetăţean, pe aur sau pe argint, ca să-  i cumperi cincizeci de femei, din moment ce asta   i place, bătrâne!   n  leg femei care nu se v  nd, hei! Fără să socotim toate plăcerile vie  ii   i prietenia unui om mare, care este o binefacere a zeilor, cum spune

cântecul!

— Nu, cum spune tragedia, rectifică liniștit Trei-Labe.

— Tragedia, dacă vrei, căci te pricepi la asta, caraghios bătrân! Uită-te bine la mine! Avem noi aerul unui recrut, he? Eu nu atac problemele astea decât în ultimul moment. Într-o oră, dacă aș vrea, ai fi în drum spre ocnă!

Trei-Labe lăsă ochii în jos sub privirea fixă a domnului Lecoq.

Acest rezultat puse vârf exaltării lui orgolioase.

— Te am la mână, ca și pe ceilalți, urmă el, și cu atât mai bine pentru noi, căci, dacă nu aveai una din funiile mele în jurul gâtului, nu aș avea încredere în tine! Și când nu am încredere în cineva... Gata, destulă vorbă! Tu ai meritele tale și mi-ar părea rău să te pierd!...

— Patroane, îi spuse cu naivitate Trei-Labe, ridicând spre el ochii mari, triști, vă jur că am fost mai mult nefericit decât vinovat.

Domnul Lecoq izbucni într-un râs sonor.

— Zău?! exclamă el. Dar eu?! Este superb!... Nu mai puțin adevărat că ești redus la tăcere, domnule Mathieu!

Făcu o piruetă, apucă pâlnia și strigă în ea:

— Venim! Două minute pentru a așeza, găti și servi cald!

Și încrucișându-și brațele pe piept, cu capul dat spre spate și nările umflate, își întoarse privirile spre invalidul rămas gânditor și umil pe perna lui.

— Nu mai sunt decât eu! reluă el cu un ton sec și tăios. Celălalt s-a dus la dracu! Era bătrân; mă încurca. Nu m-aș fi atins de un fir de păr de-al lui, fiindcă el era Tatăl. Dar a murit, și eu sunt acum, la rândul meu, Tatăl, comandantul de la Camorra; *Haina-Neagră*, după ritul Îndurării, *Stăpânul* la Paris și la Londra, *Stăpânul* peste tot! Aceia doi care așteaptă acolo sunt prada mea, și tu știi. Dar cum vom devora prada? Nimeni, nici chiar tu, nu este în stare să ghicească. Privește bine totuși, ea să afli încep să-i creșter prin așteptare, îi zdrobesc dinainte. Îi umilesc, îi macerez, îi sperii. Asta mă înalță, micșorându-i; asta îmi dă toată forța pe care ei o pierd. Eu am aerul de a trâncăni, dar acționez. Cu cât vor aștepta mai mult, cu atât vor fi mai supli și mai docili, și mie supli și docili îmi trebuie, așa, că mânușile de căprioară, he! Altădată eram obligați să fim șmecheri, ca pisica în jurul șoarecelui! Ne fandoseam și ne îndoiam spinările. Toate astea s-au schimbat. După timp, lumea ia o manieră sau alta ca să cadă în copilărie. Omul era ipocrit,

acuma e filozof și pe urmă devine idiot tot temându-se de Croquemitaine, Calotin, Tartuffe, Basile și alți monștri de carton lipiți de oamenii de geniu! Schimbare de front pe toată linia: opusul lui Tartuffe este nebunul binefăcător. Fii brutal, vei fi crezut; condu oamenii cu lovituri de picioare, și vei obține imunitatea. Vorbește în orice clipă de egoismul tău și își vor spune: este un apostol. Molière și Beaumarchais au făcut să reușească multe afaceri, căci ipocrizia se veștejea încet-încet în meseria pe care o ducea de atât de multă vreme. Omule, vei vedea cum am profitat noi de comedie. Dă-ți osteneală să intri în corpul de gardă — și arată ușa micii încăperi goale — există acolo un ghișeu de unde poți să auzi și să vezi tot; ai acolo hârtie, pana și cerneală de scris...

În timp ce el vorbea, Trei-Labe traversase camera târându-se. În momentul în care trecea pragul camerei alăturate, acea cameră de gardă, domnul Lecoq termină, apăsându-și cuvintele:

— Să ascuți, să privești și să iei note; treaba asta e serioasă ca și cele patru milioane: ai să fii totodată martor și grefier.

— Bine, spuse schilodul.

— Să fie poftită doamna baroană! porunci domnul Lecoq în pâlnia de fildeș.

Capitolul XXXI - Confruntarea

De îndată ce rămase singur în acea cameră mică, goală, un fel de celulă căreia domnul Lecoq îi spunea corpul său de gardă, domnul Mathieu se târî până la scaunul de paie care era lângă masă. În loc să se așeze pe el, apropie mai întâi scaunul de ușă, apoi masa, cu o ușurință în mișcări ce părea că îl însuflețește când nu îl spionează nici o privire. Ușa avea o vizetă foarte mică, formată din găuri rotunde, peste care atârna un pătrat de stofă. Ridicându-l, Trei-Labe îl văzu pe domnul Lecoq în picioare în mijlocul camerei, într-o atitudine solemn de comică. Domnul Lecoq bătu cu tocul pantofului trei lovituri, distanțate ca la teatru, și spuse:

— Atențiune! Cortina! Începem!

Trei-Labe răspunse:

— Sunt la postul meu, patroane!

Și domnul Lecoq, agitându-și brațele, șuieră un "ssst!" prelungit.

În clipa aceea, ușa care lega această cameră cu apartamentele agenturii se deschidea.

Domnul Mathieu își trecu mâna tremurândă peste frunte, dar și-o retrase de îndată, udă de sudoare. Era foarte palid. Chipul lui își păstra aceeași încremenire sub clăia zburliță de păr; dar cearcăne mari se adânceau în jurul ochilor, pe care și-i simțea arzând.

Domnul Lecoq o salută galant pe baroană și o conduse spre un fotoliu.

Fie din întâmplare, fie că fusese dinainte hotărât, fotoliul spre care domnul Lecoq o conduse pe soția bancherului milionar se afla chiar în fața vizetei.

Trei-Labe nu aruncă spre baroană decât o privire, apoi își închise ochii pe jumătate și căzu pe gânduri.

Doamna baroană Schwartz părea foarte emoționată și poate că prea lungă așteptare dând frâu liber gândurilor sale, în loc să o liniștească, dimpotrivă, o tulburase.

— Mă ocupam de dumneavoastră, frumoasă doamnă... începu domnul Lecoq.

— Sunt pierdută! îl întrerupse baroana cu o voce înăbușită, care îl făcu pe estropiat să tresară în ascunzătoarea lui.

Vocea ei trăda, mai mult decât înseși cuvintele, îngrijorarea profundă care o copleșea.

— O cred ca și dumneavoastră, frumoasă doamnă, răspunse domnul Lecoq distant, și totuși noi nu avem aceeași părere, sunt foarte sigur, în privința motivelor acestei deznădejdi...

— Puteți aranja, întrebă brusc baroana, ca această tânără Edmée Leber să se imbarce imediat pentru America?

Domnul Lecoq avu un surâs disprețuitor, care se reflectă mai amar, dar mai trist, pe chipul domnului Mathieu.

— E nevoie de treisprezece zile pentru traversare de la Le Havre la New York, răspunse domnul Lecoq. Cred că se mai poate câștiga o zi sau două. Asemenea idei însă avea lumea pe vremea vaselor cu pânze și pe vremea diligentelor; dar astăzi se pot lua altfel de măsuri. Nu vă neliniștiți din pricina acestei tinere. Este latura minoră a problemei.

— Dumneavoastră nu știți... îl întrerupse baroana.

— Ba da, ba da. Intenția, ambițioasă sau nu, pe care am avut-o într-o zi să devin ginerele domnului baron Schwartz m-

a făcut să deschid ochii, vă închipuiți pentru ce, asupra casei dumneavoastră, bogată și onorabilă. Poate prima bănuială mi-a încolțit când dumneavoastră ați cedat acestei dorințe cu o oarecare aversiune. Prinți ai banilor, ca dumneavoastră, nu trebuie să cedeze când au o aversiune. Poate însă aveam și eu jaloane cu mult mai vechi. Și, desigur, îmi trebuia vreun motiv, mai puțin romanțios la vârsta mea și în situația mea modestă, ca să îmi iau îndrăzneala să candidez pentru această minunată alianță.

— Retragerea dumneavoastră ne-a mirat foarte mult, spuse baroana cu un vizibil efort.

— Lucrurile astea fac plăcere sau provoacă suferință morală, frumoasa doamnă... Faptul că v-a mirat este un cuvânt care nu înseamnă nimic. În orice caz, rămân prietenul dumneavoastră, dacă îngăduiți, și păstrez pentru scumpa domnișoară Blanche o afecțiune aproape părintească. Să vorbim despre dumneavoastră, și numai despre dumneavoastră.

Spunând aceste cuvinte, veni să se așeze lângă doamna Schwartz. Evident, nu era prima vizită pe care ea o făcea la agentură.

— Vă rog să scuzați ținuta! continuă domnul Lecoq, întinzându-se în fotoliu. Eu nu fac caz de etichetă, știți. Spuneți-mi, ce conține oare acea minunată casetă?

Baroana îl privi uluită.

— L-ați văzut pe soțul meu! îngână ea.

— Nu încă, zise Lecoq.

— Atunci de unde știți?

Lecoq se prefăcea că se distrează cu ciucurii de preț de la cordonul halatului.

— Trebuie lămurită situația, spuse el, lăsând parcă să-i scape fără voia lui un gând care îl frământa. Este mult timp de când ne cunoaștem, scumpă doamnă, și oamenii care joacă teatru în viață au dreptate să spună că întotdeauna rămâne ceva dintr-o primă dragoste. Nu vă simțiți ofensată! Noi am fi avut acum copii mari, și dacă ar fi fost așa, poate azi nu v-ați fi aflat pe marginea prăpastiei.

În timpul întrevederii sale cu Trei-Labe ținuse în mână hârtia cu însemnările lui Piquepuce, care acum era foarte mototolită. Ochii baroanei se opriră din întâmplare pe ea, și atunci domnul Lecoq o desfășură obraznic; întinzând-o pe genunchi, spuse:

— Asta se referă la casa dumneavoastră, scumpă

doamnă. Sunteți amenințată de o mare catastrofă; trebuie neapărat să v-o mărturisesc.

— Soțul meu trebuie să fie aici, murmură doamnă Schwartz.

— Care? întrebă domnul Lecoq cu un ton liniștit.

Ea începu să tremure.

Invalidul, în ascunzătoarea lui, tremura mai tare decât ea.

— Trebuie să clarificăm situația! repetă domnul Lecoq împăturind cu grijă notița scrisă de Piquepuce în trăsura de Livry. Cunoștința mea cu domnul baron este poate tot atât de veche ca și sentimentele mele de admirație pe care le am pentru dumneavoastră și nu mă sfiesc să observ că tocmai aceste sentimente, platonice, puteau fi un motiv plauzibil și foarte natural ca să vă facă silă la gândul că aș intra în familia dumneavoastră. În toată povestea asta a fost o mișcare greșită, dumneavoastră sunteți un biet suflet minunat, răătăcit într-o țară sălbatică. Reiau: dacă domnul baron ar vedea această hârtie, s-ar cutremura până în măruntaiele casei sale de fier. Ați coborât vreodată până la casa de bani, scumpă doamnă?

— Niciodată, răspunse baroana; dar aș vrea să vă vorbesc despre situația mea.

— Ați fi putut vedea acolo un lucru foarte interesant, o întrerupse Lecoq cu o naivitate crudă, ați fi putut vedea un lucru pe care îl cunoașteți bine, cel puțin din auzite. Acestea se numesc treburi întâmplătoare. *Întâmplătoare* este un cuvânt bine găsit. Casa de bani a domnului Bancelle, nenorocitul bancher din Caen, a fost de vânzare acum câțiva ani. Domnul baron căuta și el una asemănătoare, cu măsuri de apărare și cifru secret! Dumneavoastră știți că eu sunt specialist tocmai în această profesiune. Domnul baron m-a însărcinat cu cumpărarea, și am găsit această piesă într-adevăr excelentă, de care puteam să răspund, deoarece eu însumi o vândusem pe vremuri acelui nefericit domn Bancelle.

— Dar pentru ce îmi spuneți mie toate astea? întrebă doamnă Schwartz cu voce sugrumată.

— Pentru că există apropieri uimitoare, doamnă. Știu de asemenea unde este mănuașă cizelată...

— Mănuașă! repetă Julie cu o dureroasă tresărire.

Acum era chiar Julie, Julie Maynotte, și nu baroana Giovanna Schwartz, căci de un minut trăia cu totul în trecut.

— Cine posedă acea mănășă? întrebă ea.

— Oh, răspunse pe dată domnul Lecoq, aparține unor oameni care nu ar vinde-o, cu toate că sunt foarte săraci. Eu am recunoscut-o în camera de culcare a doamnei Leber.

— Mama lui Edmée! făcu baroana, a cărei bărbie căzu în piept.

S-ar fi spus că de cealaltă parte a ușii Trei-Labe se zbătea în prada unei mocnite și nemăsurate mâinii. Privirea lui de foc nu slăbea găurile vizetei.

— Ce să caute la mama lui Edmée? îngână baroana. Pentru ce?

— Cunoașteți dumneavoastră adevăratul nume al mamei lui Edmée? Există momente când vechile întâmplări care par uitare se trezesc deodată. În această casă în care suntem, eu cunosc doi tineri — fiul unui magistrat care l-a condamnat pe André Maynotte și fiul comisarului de poliție care l-a arestat; doi tineri care scriu o piesă de teatru despre această întâmplare. Tocmai acea întâmplare, mă auziți? Este destul de interesant, nu?

— Nici nu mai știu ce voiam să vă spun, murmură biata femeie, deznădăjduită.

— Eu știu însă, și asta e de-ajuns. Cercelul cu diamant, nerozie! Amprenta cheii, fleac! Piesa noastră merge mai repede decât toate astea. Vom juca numaidecât trei acte, în zece minute. Ce conține caseta? Iată, pentru a doua oară vă întreb.

— Cuvintele dumneavoastră au aerul unei amenințări! spuse baroana cu vocea pierdută.

— Nu sunt eu cel care amenință, ci faptele. Ați avut dreptate să veniți. Dacă nu ați fi venit, aș fi fost eu în noaptea asta la castel.

— În noaptea asta! Și pentru ce?

— Pentru ce! Pentru că trebuie luat taurul de coame.

Domnul Lecoq își ascultă ceasul și se ridică. Trei-Labe făcu o mișcare ca și cum, uitând de infirmitatea lui, ar fi vrut și el să se ridice în picioare.

— Fără slăbiciuni, reluă cu multă răceală domnul Lecoq. Veți simți un șoc, scumpă doamnă. Să ne ținem firea. Leșinurile nu ajută la nimic, credeți-mă!

Întinse mâna și luând pâlنيا de fldeș care tocmai începuse să șuiere, ascultă:

— Baronul pleacă, spuse cornetul. Este furios. Îl lăsăm să plece?

Se știe că sunetul se oprește la capătul acestor tuburi acustice. Nimic nu ajunsese la urechile baroanei, care totuși asculta cu atenția încordată.

Domnul Lecoq răspunse:

— Chemați-l înapoi, să vină și să se calmeze. Îl vreau aici!

De data aceasta Julie auzi și spuse repede:

— Veți primi aici un străin? Eu mă retrag.

— Nu e un străin, răspunse aspru domnul Lecoq. Țineți-vă firea! Noi jucăm aici un joc mare, vă previn, toți, atâtea câți suntem!

Julie, care se ridicase vrând să plece, se reaseză pe fotoliu.

În acel moment ușa se deschise și domnul baron își făcu intrarea. Julie de-abia își stăpâni un țipăt de disperare, rămânând încremenită sub adăpostul volanului de pe față.

Trei-Labe își lipise ochiul de găurile vizetei.

— Timp pierdut! spuse baronul trecând pragul. Obositor... și necuviincios!

Acest ultim cuvânt restabilea distanțele. Fu pronunțat cu tonul care trebuia.

Domnul Lecoq făcuse câțiva pași în întâmpinarea oaspetelui său și o masca astfel pe Julie.

— Două cuvinte, reluă domnul Schwartz, păstrându-și rigoarea limbajului său scurtat. Fără scuze! Pierd timp!

— Eu nu am de ce să-mi cer scuze, domnule baron, declamă în replică domnul Lecoq cu o afectare pretențioasă. Eu am acționat așa cum trebuia, în interesul dumneavoastră.

— Interesul meu! repetă milionarul, privindu-l cumva de sus.

Domnul Lecoq se dădu la o parte cu sprinteneala pe care și-o menținuse: și care îl făcea mai tânăr decât era. Văzând-o pe baroană nemișcată, ghemuită în fotoliu, domnul Schwartz se dădu câțiva pași înapoi.

Voalul nu o putea ascunde. O recunoscuse imediat.

— Ah, făcu baronul, simțindu-se lovit violent și atât de neașteptat în ciuda bănuielilor care i se învălmășeau în minte de aproape o oră. Ea era!

— Formidabil! făcu Lecoq, râzând jovial. A spus bine tatăl vitreg: Ea era!

Baronul stătea înlemnit. Insolența alunecă pe lângă el sau mai curând îi mărea spaima.

În camera alăturată Trei-Labe asculta și privea. Își ținea

răsuflarea; parcă și inimii îi era teamă să bată.

Purtarea domnului Lecoq era pentru baron o enigmă pe jumătate dezlegată; dar există drame cărora le cunoști dinainte deznodământul și, cu toate astea, provoacă emoții zdrobitoare.

— Trebuie să lămurim situația, repetă pentru a treia oară domnul Lecoq. Trebuie luat taurul de coarne! Nu sunteți la ananghie, nu? Și eu nu sunt un sfânt, ce dracu! Dacă aș spune că sunt, parcă m-ar crede cineva? Pot însă să fac servicii când interesele mele sunt în joc.

— Doamna baroană... vru să înceapă domnul Schwartz.

— Dumneata să taci, Jean-Baptiste! îl întrerupse pur și simplu domnul Lecoq.

Acest nume de botez pronunțat pe neașteptate produse un efect foarte straniu. Milionarul tăcu docil, dar păru cât se poate de tulburat.

În această situație Trei-Labe nu se putu stăpâni să nu suradă acolo, în ascunzătoarea lui. Muie până în cerneală și scrise în grabă câteva cuvinte.

— Avem de vorbit toți trei, urmă domnul Lecoq, împingând fotoliul spre baron, avem de vorbit lucruri atât de uimitoare, încât, dacă ați rămâne în picioare, ați putea să cădeți de la înălțimea dumneavoastră. Dați-vă silința să vă așezați.

— O luați pe un ton!... îngână baronul, părăsind dintr-o dată elipsele^[95] limbajului său obișnuit.

Se așeză totuși, întorcându-și privirea de la baroană, care părea moartă.

— Ați prefera mai degrabă un lucru neplăcut sub un aspect atrăgător? întrebă domnul Lecoq, ascunzând sub această cutezanța tatonarea jongleriei lui. Nu are rost, ascultați-mă pe mine! Mai ales la vârsta mea! Nu mai avem douăzeci de ani, Jean-Baptiste. Eu sunt foarte culant^[96] și merg drept la țintă; prefer să jignesc decât să înșel. Iată deci care e problema: domnule baron și doamnă baroană, cu toate milioanele pe care le aveți, eu nu aș vrea să fiu în pielea dumneavoastră.

— Fiți mai explicit! spuse domnul Schwartz, care încercă să-și reia tonul autoritar.

— O să fie așa cum vreau eu, băiatule, hei! Nu ați venit aici fiecare singur pentru cumpărat prune, bănuiesc! Un iezuit v-ar înșira baliverne; eu n-am timp; soția dumitale te-a tras pe sfoară, omule!

Julie nu se mișcă. Domnul Schwartz strânse pumnii și mormăi:

— Bănuiam!

Fața lui descompusă manifestă mai multă durere chiar decât mânie. Și celui mai înrăit om i-ar fi fost cu neputință să ia situația în glumă.

Ceea ce apărea însă acum pe figura lui Trei-Labe era mai ales o curiozitate nestăpânită.

— Este vorba, urmă domnul Lecoq cu un dispreț suveran, tocmai de a repeta mereu vechile scene de gelozie, de a scotoci, a spiona, a fura cheile, a le lua amprente pentru a deschide sertare de birouri de scris ca un netrebnic...

— Domnule... vru să-l întrerupă baronul.

— Zău! o să spui că nu ai amprenta în buzunar, hei? Eu îți răspund că nu mai e nimic în sertar. Consolează-te însă: dacă ești curios, o să te sature. Ce ți-ar fi spus sertarul? Minciuna soției dumitale. S-a terminat cu minciuna; e timp pentru tot, și uite că soția dumitale îți va servi o porție de adevăruri!

— Din cauza dumitale sufăr deci aceste umiliri, doamnă? întrebă cu demnitatea marilor amărăciuni baronul.

— Vai, exclamă domnul Lecoq, încă nu ai înțeles că nu e vorba de o ceartă de familie?! Eu nu sunt om râu, ce dracu! Și nu v-aș fi adus față în față ca să vă provoc necazuri. Dumneata ai început. Ți-ai înșelat soția, domnule Schwartz: dumneata știai că primul ei bărbat trăia!

— Afirm... începu bancherul.

— Nu ai dreptul să afirmi.

— Jur...

— Nu jura! pronunță încet baroana, care până atunci tăcuse.

— Să fie într-un ceas bun! spuse domnul Lecoq. Iată, scumpa doamna și-a regăsit glasul. Trebuie să știi, domnule baron, că doamna baroana este cel puțin tot atât de mirată ca și dumneata. Este o surpriză pentru amândoi. Eu sunt un om ciudat, he? Veți vedea cum știu eu să conduc o discuție. M-am ocupat de dumneavoastră toată seara. Îl cunoașteți pe domnul marchiz de Gaillardbois?

Baronul își lărgi nodul de la cravată.

— Cel puțin să alegi o moarte fulgerătoare, asta ar fi o soluție, mormăi domnul Lecoq dispus, dar un atac de apoplexie mi se pare deplasat în acest moment. Puțină vigoare, ce dracu! Fii bărbat! Și vom ieși la liman. Vorbeam

despre acest scump Gaillardbois, pentru că dă din coate să ajungă prefect de poliție. Este un om de ținută. Și-a pus în cap să pescuiască Hainele-Negre... La cât se ridică contul comisioanelor dumitale în afacerile colonelului Bozzo, dragă domnule?

Spuse totul ca din întâmplare și cu un ton nepăsător, foarte bine jucat.

Dintre cei care îl ascultau, numai Trei-Labe ghici o parte din efectul pe care îl putea avea întrebarea.

Baronul răspunse cu oboseală în glas:

— La mine toate conturile sunt la zi. Adresați întrebarea la birourile mele.

— Acolo este neajunsul, spuse domnul Lecoq coborând vocea. Acolo este neajunsul mare. Nu în birouri trebuie lăsate asemenea conturi dacă vrei să dormi liniștit. Acest diavol de Gaillardbois era bine informat. El mi-a spus fără înconjur: "Bancherul Hainelor-Negre este baronul Schwartz".

— Este o calomnie, răspunse baronul cu simplitate.

— Întocmai răspunsul meu dat lui Gaillardbois! Nu ai cumva un valet cu numele de Domergue?

— Ba da, un vechi și credincios servitor.

— Trebuie să-ți spun că afacerea Hainelor-Negre, bine dusă, îl face pe Gaillardbois să ia cu asalt postul de prefect. Fiecare merge spre ținta lui, așa cum înțelege, nu-i adevărat? Exista agenți care îți dau târcoale, domnule, și la Paris, și la țară. Acest Domergue, un vechi și credincios servitor, face jocul lui *Se va lumina de ziuă mâine...*

Baroana dădu semne de nerăbdare.

— Este cumva în avantajul dumneavoastră, frumoasă doamnă? întrebă domnul Lecoq.

— Da, răspunse ea, plină de curaj.

Pe hârtia pe care o avea în față, mâna distrată a domnului Mathieu scrisese: "Un păianjen care își întinde pânza..."

Într-adevăr, păianjenii se târăsc pe ici, pe colo, agățându-și firul lipicios care va susține apoi munca lor aeriană. La început nu se bănuiește forma precisă a acestei capcane minunat aranjată. S-ar crede că lucrează la întâmplare. Curând însă apare urzeala, lăsând să se vadă ingeniozitatea țesăturii ochiurilor concentrice. Și tot ce încearcă să treacă prin aceste ochiuri rămâne acolo captiv.

Domnul Lecoq se înclină spre baroană și se întoarse spre soțul ei.

— Eu nu știu totul, spuse el. Niciodată nu se știe tot când este vorba despre femei. Singura mea pretenție este să știu cât mai mult, ca să vă dau un sfat bun, bun pentru dumneavoastră, bun pentru mine, fiindcă vă dați seama că eu nu lucrez aici de florile mărilor. Vom reveni poate la prietenul Gaillardbois, care este pe punctul de a sosi; să acționăm energic: doamna baroană având și un alt soț decât pe dumneata, așa cum știi, nu o să te mire să afli că Dumnezeu a binecuvântat această căsătorie și că există un fiu.

— Michel? spuse domnul Schwartz, a cărui față se luminează sincer.

Apoi, întorcându-se către soția lui, adăugă cu accentul unei adevărate pasiuni:

— Doamnă! Oh, Giovanna, de ce nu mi-ai spus?

Ea păstra tăcerea. Transparența voalului lăsa să i se vadă ochii care priveau în jos și paloarea obrazilor. Domnul Lecoq râse cu poftă și zise:

— Uite ce lipsește acestei piese învechite: femeia cu doi bărbați! Michel e un băiat de viață, ca și mine, care își face și el o situație corectă. Ei bine, nu putem deci să ne explicăm, în loc să urmărim scenele unei melodrame interminabile? Știi, o piesă ca asta se joacă în fiecare zi de vreo douăsprezece ori la Paris, și în ea bigamia duce la Curtea cu juri. Curtea cu juri degeaba face ochii mari, ea nu împiedică nimic, hei? Lăsând glumă la o parte, soția are aproape totdeauna motive foarte bune; i-ar fi de-ajuns să deschidă gura și să vorbească; toți s-ar îmbrățișa și totul s-ar sfârși. Nu-i așa, Jean-Baptiste?

Era a treia oară că domnul Lecoq i se adresa astfel și nimic raporturile lui obișnuite cu bogatul bancher nu îi dădea dreptul la această familiaritate care, pe lângă atâtea vorbe spuse ca să provoace curiozitatea, pe Julie o surprindea peste măsură.

Domnul Schwartz nu protestă. Continua să rămână interzis față de ciudățenia situației care, după cum se desfășura, avea să demaște în curând noi amenințări.

Tonul domnului Lecoq trezea în el cu o neobișnuită intensitate amintiri îndepărtate. Se reconstitua în memoria lui chiar savoarea impresiilor pe care le avusese la 14 iunie 1825, cu ocazia întâlnirii sale pe cheiul râului Orne cu insolentul comis-voiajor.

De aceea tresări, ca și cum propriul său gând ar fi vorbit, când Lecoq, privindu-l drept în față și înfundându-și mâinile buzunarele halatului, zise deodată:

— Vinul, jocul frumoasele, ehe, băiatule! Cina noastră la hanul "La Cocoșul îndrăzneț"! Bătrâna Brûlé gătea bine! Și bărbatul, faimosul soț, căci a existat și un soț! Ți-aduci aminte! Bine reușit alibiul de dragoste! Un baston uitat, bastonul meu cu mâner de argint. Și lecția repetată comisarului de poliție; încă un Schwartz: câte pietre de pavaj! Nu eram grozav noaptea, pe drumul mare? Dar pe drumul cu hârtoape? Biletul de o mie... Uite un bilet care de atunci a făcut pui, Jean-Baptiste!

Broboane mari de sudoare apăruseră pe fruntea domnului Schwartz.

Un suspin înăbușit ridică pieptul estropiatului, care rămăsese cu privirea pierdută în gol.

Capitolul XXXII - Se va dansa

Domnul Lecoq își împărțea generos triumfătoarei cumsecădenie. Făcea cu ochiul domnului Schwartz și adresa semne de prietenie lui Julie.

— N-am înțeles tot ce ați spus, murmură Julie cu vocea schimbată. Trebuie oare să cred că domnul Schwartz este amestecat în acea oribilă afacere Bancelle?

— Hm! Hm! făcu domnul Lecoq, vrând să împace și capra și varza. Așa și-așa!...

Și cum bancherul protesta, Lecoq reluă cu un gest energic:

— Fără îndoială, fără îndoială, scumpă doamnă, domnul baron este nevinovat ca un prunc. Îi sunt dator această mărturisire: nu a fost amestecat în nimic. Numai că, știți, te naști om de afaceri. Domnul baron a fost cămătar înainte da a avea vreo lețcaie în buzunar. Eu am avut plăcerea să-i fac rost de primii lui bani; oarecum îi câștigase. Imediat ce i-a avut, i-a împrumutat cu camătă mare pe timp scurt: imagine naivă și redusă a celui vis glorios care se numește bancă. Iată povestea. Există vocații. Nu sinagoga îl face pe evreu. Și luând mâna domnului Schwartz o scutură într-un elan de caldă cordialitate și îi spuse: Nu-i așa, Jean-Baptiste? Avem noi vreun fel de scrupule? Țasta e principalul. Dar să nu ne

depărtăm de subiect. Unde rămăsesem? La Gaillardbois pentru Hainele-Negre? Nu, nu încă. Eram la cauzele care o scuză pe doamna baroană în legătură cu bigamia. Dânsa nu are nici o vină mă auzi, omule? Dânsa își credea soțul mort, și nu te acuz în privința asta decât pe dumneata; crezându-și deci soțul mort, a putut să se recăsătorească, e normal și omenește, că numai locuitorii din Bengal cer arderea văduvei malabarului. Vă gândiți poate că ar fi fost în stare să vă mărturisească? Nu ține! Așa cum o vedeți, are pe umeri... ah, frumoșii umeri!... O condamnare mică, în lipsă, de numai douăzeci de ani muncă forțată pentru femeii. Dar!

— Soția mea!... izbucni baronul înnebunit.

— Da, nu mai mult! răspunse domnul Lecoq. Și îmi stăruie în minte ideea mea, că pentru dânsa căsătoria era cumva un refugiu, cu toate că meritai să fii adorat numai pentru persoana dumitale, Jean-Baptiste. Ghicești care era adevăratul nume ai domnișoarei Giovanna Reni?

— Nu vreau să ghicesc! spuse domnul Schwartz printre dinți.

— Lucrurile acestea, îl corectă liniștit domnul Lecoq, sunt involuntare. Se ghicesc sau nu se ghicesc. Dacă nu ghicești, omule, am să te ajut eu, în ziua în care ai primit acel admirabil bilet de o mie de franci, patru sute de bilete la fel ca acela au fost șterpelite din casa de fier a domnului Bancelle. André Maynotte, care a fost condamnat...

— Destul! spuse domnul Schwartz, ștergându-și fruntea cu batista.

— E adevărat, întrebă domnul Lecoq că părul îi albise de tot când l-ai întâlnit în insula Jersey, după șase sau opt luni de la proces?

— Destul! repetă bancherul cu disperare. În povestea asta este o fatalitate!

Julie simțea că se sufocă.

— Uite unul, continuă domnul Lecoq, care nu cred că te la inimă! Dar să nu pierdem firul: suntem încă la motivele doamnei. Omule, ai să mă crezi, când e vorba de viață sau de libertate, nu te bizui nici chiar pe dragoste, nu-i așa? Apăsând pe ultimul cuvânt; surâse și continuă ironic: Julie Maynotte era tocmai în această situație. Condamnarea lui André Maynotte o atingea și pe ea. În sinea dumitale ai fi pretins să vină și să-ți spună: "Bibi, eu sunt văduva unui ocnaș și ocnașă eu însămi. Vrei să te căsătorești cu douăzeci de ani de muncă silnică și un copil din prima căsătorie?" În

locul dumneai așa ai fi făcut, Jean-Baptiste? Dar, ia spune, micile dumitale păcate i le-ai mărturisit?

Râsul lui biciui parcă liniștea apăsătoare.

Baroana rămânea indiferentă și părea împietrită. Domnul Schwartz se prăbușea parcă mai tare la fiecare lovitură primită în plin.

— Și cine a câștigat la acest târg normand al căsătoriei? reluă domnul Lecoq, scoțându-și pipa și făcând cu ea o reverență baroanei. Ai rămas tot un om greoi, scumpul meu baron, cu toate că ai una din cele mai distinse soții din Paris. Uite, se împlinesc șaptesprezece ani de când o adori. Dumneai ți-a satisfăcut și vanitatea și sentimentele; în rest, dumneata ești omul de bursă, lipit de această aristocrată! Nu te plânge, ți s-ar râde în nas. Nu vorbi de despărțire: căsătoria voastră este nulă, ceea ce o face pe fiica voastră bastardă, nici mai mult, nici mai puțin, de la rădăcina părului ei frumos și până în vârful delicatului ei picior.

— Totul este adevărat, spuse încet baronul, totul trebuie să fie adevărat, din moment ce ea nu protestează.

— Totul este adevărat, spuse baroana.

Domnul Schwartz scoase un geamăt.

Pana lui Trei-Labe scrise câteva cuvinte, în timp ce mormăia cu un straniu accent:

— ...ești martor, ești grefier, ești judecător!

— Bilanțul general, reluă domnul Lecoq așezându-se din ce în ce mai comod, este o totală înșelăciune. Prima înșelăciune, din partea soțului; cea de a doua înșelăciune, din partea doamnei. Să le amestecăm pe amândouă și să trecem la ceva cu totul mai serios, orice-ar putea să gândească acest sărman domn Schwartz, pe care îl credeam bărbat și care se turtește ca o grămadă de rufe muiate. Omule vom avea nevoie de energie și vrem să ne retragem cu îndemânare din această afacere. Gaillardbois este un polițist de temut și este pe pistă. Este în stare să ajungă până la mia aia de franci de pe drumul desfundat... Colonelul, comanditarul și clientul dumitale, era băgat în povestea asta până-n gât. Contesa Corona este moștenitoarea Colonelului. Nu vreau să vă enumăr aici talentele acestei încântătoare femei. Totul este grav. Dar încă nu v-am spus nimic André Maynotte este la Paris.

— Ah!... strigă baroana fără voie.

Domnul Schwartz se uita la ea. O nouă spaimă se abătu gândul de la deznădejdea lui.

Pana estropiatului se opri din scris.

— André Maynotte este sănătos tun, urmă Lecoq a cărui insolență lăsa să se întrevadă o nuanță de stinghereală. Iată principalul pericol, fiindcă André Maynotte este un ticălos.

Auzind-o, Trei-Labe tresări ca scuturat de un curent electric.

— Minți! îl întrerupse baroana cu fermitate.

Domnul Lecoq se înclină, mulțumind ironic.

— Nimeni nu îl va insulta pe André Maynotte în fața mea, spuse baroana, a cărei siluetă distinsă luase o atitudine demnă.

Baronul bâlbâi în exagerarea nimicniciei lui:

— Tot mai ești deci soția celui condamnat!

— Da, răspunse ea fără ezitare. În sufletul meu, totdeauna!

Trei-Labe își luă capul în mâini.

— Nu-mi venise niciodată ideea să-mi zbor creierii! gândi cu voce tare baronul, a cărui privire rătăcea în gol.

Efectul scontat de Lecoq se producea deci cu o înspăimântătoare violență. Baronul se clătina sub lovitura prea brutală. O prăpastie fără fund se deschidea în fața acestui spirit formalist și rece, obișnuit cu calculele nu chiar atât de simple, dar neieșind totuși din cercul în care algebra Bursei își țese ingenioasele ei ecuații. O sclipire ca de fulger venea să pună o rapidă și implacabilă balanță în toate amenințările care îl înnebuneau.

De o parte, tot ceea ce se consolidase din acea fatalitate, și de altă parte, măsura în care propria sa conștiință îl acuză.

Primul pas făcut de el pe drumul bogăției îl tortura ca vârful unui cuțit răsucit în rană; amintirea care îl lega de femeia iubită era o remușcare.

În plus, mai existau și raporturile lui cu Colonelul.

Domnul baron Schwartz fu îngrozit de cuvintele lui Lecoq pentru că în adâncul conștiinței lui nu se simțea chiar nevinovat. Dați-i absolută puritate, cu alte cuvinte, onoarea, și atunci tot eșafodajul acelor melodramatice amenințări se va prăbuși. Acolo unde cinstea înțelegerii înlocuiește solidul adăpost al conștiinței, născocirile nesănătoase capătă o valoare stranie.

Dar acest om care nu avea conștiința curată se credea, cel puțin până acum, fără pată în fața legii.

Începea să-și dea seama că însăși legea îl părăsea și se îndrepta împotriva lui.

Nimic asemănător nu preocupa gândurile baroanei: nu pentru că în sufletul ei nu ar fi dăinuit acel chin al muștrărilor, ci, dimpotrivă, pentru că acel chin nu o părăsise nici o clipă.

Astfel, la puțin timp după ce o născuse pe Blanche, cu toate că menajul lor era foarte liniștit, tânăra soție avea dese stări curioase de melancolie; într-o zi, domnul Schwartz lipsi de acasă: pentru prima oară Julie rămânea singură. Ea se duse la Saint-Roch și comandă o slujbă pentru pomenirea morților, la care însă nu invită pe nimeni: la întoarcerea de la acea slujbă, unde tot timpul plânse, se pregăti pentru o călătorie. Noi cunoaștem motivul stărilor ei de melancolie: celălalt copil era departe, copilul iubit, care era în grija doicii Madeleine. Julie nu mai putea să-și stăpânească dorul; simțea nevoia să-și îmbrățișeze fiul. Domnul Schwartz nu era pe atunci nici baron, nici milionar: Julie ceru să i se aducă una din valizele soțului ei, în vederea unei călătorii cu trăsura de poștă.

Pe valiză Julie văzu eticheta pachebotului de Jersey, Nu era nici geloasă, nici copilăroasă. Ea manifesta acea rezervă rece specifică oamenilor care sunt obligați să păstreze o taină sau să stăpânească năvala unei amintiri. Cu toate acestea, deschise valiza cu o mișcare nervoasă, plină de curiozitate. Înăuntru nu era nimic altceva decât un plic mare prăfuit, fără nici un fel de timbru, dar înțesat de hârtii.

Adresa de pe plic o frapă ca o lumină orbitoare.

Simți un ușor leșin. Când își reveni, se repezi și luă plicul.

Toată ziua rămase închisă în camera sa, citind și recitind tot ce găsisese. Spre seară plecă spre ferma doicii Madeleine. Așa cum arăta atunci, s-ar fi putut spune că fusese mult timp bolnavă.

Copilul nu-l mai găsi la Madeleine. Fusese răpit cam la două săptămâni după căsătoria doamnei Schwartz, căreia bună doică îl spunea încă doamna Maynotte.

Madeleine îi povesti despre vizita pe care i-o făcuse André când revenise în țară de la Jersey.

Întorcându-se la Paris, Julie nu mai ieși din camera ei câteva luni de zile. Apoi toată lumea o văzu palidă și tristă.

Suferea, spunea ea, și medicii care o îngrijeau îl sfătuiseră cu toată seriozitatea pe domnul Schwartz să o distreze.

Voluminosul plic conținea toate scrisorile încredințate de

André Maynotte domnului Schwartz când acesta venise la Jersey pe urmele unui debitor nesolvabil.

Din partea domnului Schwartz, atât cât îl cunoaștem, fusese oare trădare sau pur și simplu o neglijență egoistă? Știm că André, chinuit de teama de a nu pune justiția pe urmele lui Julie, nu își trădase secretul. Or, și în prima ipoteză și în a doua, domnul Schwartz nu putea fi nici total nevinovat, dar în aceeași măsură nici vinovat.

Domnul Lecoq fu primul care rupse tăcerea.

— Eu nu sunt dintr-aceia care să disprețuiască prostește acel procedeu de a-ți zbura creierii, spuse el. Când ai epuizat toate argumentele și dacă te pipăi bine și vezi că ești din cap până-n picioare piele udă de găină, ascultă-mă pe mine, un foc de pistol rezolvă lucrurile. Totuși, este o prostie.

Acest ultim cuvânt fu spus cu solemnitate. Domnului Schwartz îi căzuse capul în piept.

— Îți iubești soția? întrebă brusc Lecoq.

Nenorocirea se pare că îi înduioșează foarte mult pe oamenii de afaceri. Domnul Schwartz întoarse spre baroană o privire rugătoare și timidă. Își împreună mâinile și-i răspunse domnului Lecoq:

— O iubesc cu toată forța sufletului meu!

— Dacă soțul dumneavoastră ar fi constrâns să se expatrieze, continuă Lecoq adresându-se lui Julie — înțeleg soțul care îl vedeți aici — l-ați urma?

— Da, răspunse baroana cu un ton hotărât.

Auzind-o, Trei-Labe își ridică încet capul, de parcă s-ar fi trezii dintr-un somn adânc. Cum stătuse sprijinit în mâini, grămada de păr încâlcit i se ridicase și de o parte și de alta. Fie că era un joc capricios de umbre, căci lampa îi lumina din spate, fie că așa era și în realitate, obrazul lui părea în clipa aceea de o frumusețe deosebită, cu trăsături foarte regulate.

Trei-Labe își aținti privirea spre Julie, care, stând cu fața spre el, tocmai își dădea spre spate voalul de pe față. Trei-Labe clipi des, ca și cum deodată l-ar fi orbit o lumină prea puternică.

Julie era neasemuit de frumoasă. Fruntea înaltă și netedă că murmură părea aureolată de o gravă tristețe.

— Nu pentru mine, Giovanna! spuse domnul Schwartz cu un accent tânguitor. Dar pentru fiica noastră...

Nu îi răspunse nimic, dar un minunat surâs i se schiță pe buze.

— Pentru fiica voastră! repetă domnul Lecoq. O fi, dar...

puțin și pentru ea personal!

Privirea pe care i-o aruncă Julie îl făcu pe domnul Lecoq să-și lase ochii în jos.

— Dacă ar fi fost vorba odinioară despre eșafod, spuse ea rar și foarte încet, cu acel accent care sublinia fiecare silabă mai bine decât ar face-o un strigăt puternic, aș fi fost gata, jur, aș fi fost gata să mor cu André. Am meritat totuși să fiu insultată de dumneata, căci am fost lașă... lașă la gândul închisorii, mai cumplită decât însăși moartea, lașă la gândul de a trăi umilită!

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraz.

Domnul Lecoq își frecă deodată mâinile, ca omul căruia îi vine o idee bună.

— Pe cuvântul meu, spuse el, nu a fost nimic în zadar; dar mi se pare că suntem cu toții de acord!

Cum însă privirile soților erau întrebătoare, el adăugă:

— Azi e duminică; propun să fixăm plecarea pe miercuri...

— Atât de curând! se miră bancherul.

— Vreau ca averea fiului meu să fie asigurată în mod serios, spuse baroana.

Domnul Schwartz reluă:

— Am posibilități imense. Nu am făcut rău niciodată. Înainte de a ajunge la o asemenea extremă...

— Hai! îl întrerupse cu resemnare Lecoq. Trebuie să o luăm iar de la început. Iată, trebuie să repetăm din nou borderoul situației; caz de bigamie, care mâine poate fi cunoscut de toată lumea; asta pentru amândoi. În ce o privește pe doamna baroană, treisprezece ani de aici înainte, pentru a ajunge la prescrierea hotărârii Curții regale din Caen. În ce îl privește pe domnul baron, să vedem. Să pornim la vânătoare de prezumții. Vânatul, cel puțin, nu va lipsi. Am văzut cazuri în care prezumțiile... Hei, la urma urmei, împotriva lui André Maynotte n-au existat decât prezumții. Să socotim pe degete: prezența domnului J.-B. Schwartz la Caen, noaptea din 14 iunie 1825, minciuna strecurată de numitul la urechea omonimului său, comisarul de poliție, suma primită pe drumul desfumat, plecarea în aceeași trăsură cu soția condamnatului Maynotte: o făptură frumoasă, care, dacă se ia în considerare hotărârea Curții, trebuia să aibă asupra ei cei patru sute de mii de franci furați din casa de fier Bancelle; căsătoria ulterioară a acestui domn cu această doamnă. Act de recunoaștere a domnului către doamnă, a sumei de patru

sute de mii de franci. Cifra este rotundă și frumoasă... hei?

Domnul Lecoq tăcu dintr-o dată, pentru că pe figura baronului se oglindea un surâs șters și nepăsător. Fusesse atacat într-un punct în care conștiința lui nu era vulnerabilă.

— Oh, oh! făcu Lecoq. Timp, bani! O luăm pe un drum greșit. Nu trebuie vorbit astfel unei persoane de forța dumitale! Atunci, să zicem că n-am spus nimic și s-o luăm de la început: pentru domnul baron, la dracu! Neant! Intru în maniera lui de a judeca. Ziua nu este mai curată decât adâncul inimii lui. Unde dracu îmi erau mințile? Numai că există contesa Corona și acel chefliu de Gaillardbois, fără să mă mai socotesc pe mine, și dacă nu sunt ascultat, va trebui totuși să mă pun la socoteală. Acuzația de criminal va cădea ea singură, zău! Împotriva considerabilelor milioane, prezumțiile sunt niște domnișoare naive. Și în ceea ce îl privește pe Colonel, te întreb ceva! Ești obligat să știi că Hainele-Negre nu sunt doar niște ființe imagine și că șeful Hainelor-Negre?... S-o lăsăm încurcată, n-ar mai exista afaceri! Oricare bancher poate să administreze fondurile oricărui hoț, fără să existe umbra unui delict sau a unei crime. Banii nu au mai multe semne particulare decât miros, dar... dar... dar...

Și după ce spuse acest cuvânt de trei ori cu inflexiuni diferite, se opri o clipă și continuă nepierzându-l din ochi pe domnul Schwartz:

— Iată însă, justiția apare în afacerile dumitale, omule! He! E neplăcut, Jean-Baptiste! Știi dumneata pentru ce câinii și lupii se mușcă între ei? Pentru că sunt veri. Câinele e un lup nerușinat. Un om negociind cu onorariu, calculator în gol, adunător de beneficii pe spinarea aproapelui, contabil clandestin, profesor de șotii pe care nu îndrăznește sau nu poate să le pună în aplicare, scontator care n-a reușit, cămătar onorific, perforator de fișe la ruletă comercială, hrănit cu gelozie și venin, hărțuit de milioanele pe care nu le are, acuzând blândețea legii și cruzimea soartei, fruct găunos al școlii care pregătește pentru speculații, lupul câinilor cametei și câinele lupilor, acest om te pândește. Ești prada lui mult râvnită e sărac. Și i-ar plăcea și lui viciul care costă și dragostea care o aduce cu sine. Stoicismul lui e mincinos și forțat. Dumneata ai fost agitația lui, într-atât fericirea dumitale i-a rănit deseori mizeria. Dacă i-ai încăpea în mână să-ți faci expertiză, unghiile lui s-ar lungi ca să-ți scormonească de ajuns carnea. El știe să găsească răul care

există și să imagineze răul care nu există. E abil, dușmănos, clarvăzător; e poet când îi vine bine, imaginează sforării a căror existență nici măcar nu ai fi bănuț-o dumneata, șmecherul genului și pe care ți le pune în seamă cu generozitate. El face asta din toată inima, ca un câine basset în goană după măruntaie; ceea ce nu devorează murdărește. Și mulți oameni, crede-mă, oameni pașnic, care nu te cunosc, îi aplaudă desfrânarea, fiindcă dumneata și milioanele dumitale nu sunteți iubiți. Jean-Baptiste! Te desfid să mă contrazici.

Domnul Schwartz avea privirea fixă și fruntea plină de sudoare.

— Nu sunteți iubiți, urmă domnul Lecoq, a cărui voce incisivă și aspră parcă lua câte-o așchie la fiecare cuvânt, întocmai ca barda dulgherului. Cei mici te privesc bănuitori, mirându-se că brațele dumitale încrucișate pot câștiga sume atât de nebunești; cei mari își pierd răbdarea să tot vadă atât de aproape de umerii lor capetele voastre neretate. Timizilor le e frică de dumneata, pentru că ești arogant și provoci pasiunile urâte, ca și acele talere mici de lemn care îi sfidează arogant pe înfometații dindărătul ochiurilor de geam ale prăvăliilor; puternicii te disprețuiesc, pentru că sacii dumitale plini nu îți servesc la mare lucru. Aurul, pentru dumneata, maniac al lăcomiei de bani, nu este decât un mijloc de câștig. Mizeria v-ar blestema chiar atunci când ați fi generoși. Bogăția teritorială, adevărata bogăție, și ea se indignează la zgomotul scandalos pe care îl fac monezile. Oamenii cinstiți vă judecă și vă apreciază cu o severitate oarbă și nedreaptă, fiindcă voi sunteți poate în cel mai înalt grad utili vieții publice; dar voi nu plătiți impozite, iar cei pe care îi zdrobesc impozitele vă detestă. În sfârșit ticăloșii înșiși, completând unanimitatea, văd în voi concurenți periculoși, superiori, dacă vrei, și vă păstrează vitriolica ranchiună a confrăților. În plus, domnule baron Schwartz, în afară de mine, Lecoq, care am motivele mele ca să te susțin într-o oarecare măsură și care nu îți ascund acest motiv interesat, în plus, zic, întregul Paris se va distra joia viitoare; asta e cuvântul: *se va distra* și va aplauda, afli răd că pe registrele dumitale vor fi puse sigilii și că expertul Taupart și-a băgat botul lui pătimaș în câmpul tău de trufe. Am spus! Acum, acționează cum îți va plăcea; eu îmi spāl mâinile.

Domnul Lecoq își împinse scaunul și veni să se așeze în fața șemineului cu mâinile la spate.

— Domnule, spuse baroana, adresându-se soțului ei, m-ați întrebat dacă v-aș urma...

— Schimbat părerea, o întrerupse domnul Schwartz, reluându-și sintaxa prescurtată cu o siguranță cu totul neașteptată. Inconvenientele unei fugi sar în ochi. Prefer să rămân. Idee!

Domnul Lecoq avu, înclinându-se, un surâs sceptic și răutăcios.

— Mai curajos! spuse el parodiind laconismul financiarului. Mai puțin sigur!

— Eu, declară doamna Schwartz, voi pleca cu fiica mea...

— Înțeleaptă! opină domnul Schwartz.

— Ca imagine! încheie Lecoq rânjind.

Baronul se ridică.

— Dragul meu domn, spuse el studiindu-și fraza și cu un aer degajat, dumneata ascunzi sub forme bizare o vastă semnificație și mult devotament, știu. Eu nu refuz deloc să fac socoteala dobânzilor... și a dobânzilor dobânzilor acelui bilet de o mie de franci, pe care, recunosc, l-am primit de la dumneata în 1825, cu toate că, se pare, ai pretins să-mi cumperi tăcerea la acest preț în legătură cu o crimă sau un delict la care ai participat, fără ca cu să știu ceva. Cam asta am înțeles. Zece sau douăsprezece mii de ludovici sau chiar mai mult sunt o bagatelă pentru mine. Eu dau miercuri seara un mic bal pentru fiica mea care a venit pe lume de Sfântul Cyprien. Am cinstea să vă invit la bal, doamna baroană vă invită de asemenea.

Baronul Schwartz oferi brațul soției sale, care se ridică.

— Se va dansa? întrebă ironic domnul Lecoq.

— Se va dansa, răspunde bancherul, care salută și deschise ușa.

Trecând pragul, baroana spuse tare:

— Vă voi vorbi mâine, domnule Lecoq.

Lecoq se înclină la rândul lui, dar în tăcere.

Când rămase singur, își băgă amândouă mâinile în buzunarele halatului și rămase gânditor, în picioare, în mijlocul camerei. O ușă care scârțâia din balamale îl făcu să ridice ochii. Îl văzu pe Trei-Labe ghemuit în fața mesei și ținând încă pana în mână. Lumina lămpii cădea de sus pe strania figură a estropiatului.

O clipă domnul Lecoq se uită la el fără să spună nimic. Trei-Labe surâdea.

— Tu de ce râzi? îl întrebă cu asprime Lecoq.

— Pentru că e comic, îi răspunse estropiatul.

Apoi, după o clipă de tăcere, Trei-Labe continuă:

— André Maynotte era deci nevinovat acolo?

Lecoq ridică din umori și începu să măsoare cu pași mari camera.

La al doilea sau al treilea tur se opri în fața lui Trei-Labe, care tot îl mai privea.

— Pe tine, mormăi Lecoq, fără domnul Bruneau, te-aș strânge de gât!

— N-ar fi prea greu, răspunse estropiatul.

— Sunt momente în care mă sperii, urmă domnul Lecoq, vorbind ca pentru sine. Dar știu că acest Bruneau este André Maynotte, știu!

— Doar eu sunt cel care ți-am spus-o, patroane...

— Adevărat, tu ești acela...

Privirea lui Lecoq, bănuitoare și aspră, rămânea îndreptată asupra lui.

— E strașnic de frumoasă baroana Schwartz! spuse estropiatul, ai cărui ochi sclipiră.

— Sunt nebun! mormăi Lecoq, care întoarse spatele pentru a-și relua plimbarea.

— Oare eu semăn de aproape sau de departe cu acel André Maynotte? întrebă Trei-Labe.

— Pentru ce? făcu Lecoq, oprindu-se scurt.

— Pentru că baroana a rămas cu gândul la el, răspunse pe loc estropiatul, cu un fel de cinism copilăresc. Și atunci, dacă i-aș semăna...

— Sunt nebun! repetă Lecoq. Știi tu, adăugă el, i-am tras pe sfoară cum mi-a plăcut! El vrea să se pună în gardă pentru cazul în care l-aș denunța la prefectură; dar acum plecarea lui este hotărâtă.

— Dar balul...

— Balul îl trădează. Trucul e răsuflat demult. Miercuri își vor fi făcut toate socotelile: evaluez la patru sau cinci milioane ceea ce va putea să adune până atunci.

— În lire, dacă pleacă în Anglia?

— Nici urmă de lire! Asta ar atrage atenția. Va lua bilete da bancă bune și frumoase, ca și cum ar fi vorba de un termen de plată deosebit. Îl cunosc: e îndemânatic în lucruri mărunte.

— Și nevastă-sa?

— Ea face cât zece ca el. Te însărcinez, împreună cu Bruneau; ascultă bine aici: există un obstacol între Bruneau

și baroană; eu îl știu, din moment ce chiar eu am ridicat acest obstacol. Dacă ar cădea, și să știi că un cuvânt de-al baroanei l-ar face să cadă, păzea din cale! Să fii atent, domnule Mathieu, căci ai postul cel bun, și dacă ai să adormi în ghereta ta, nu te vei mai trezi!

— Eu nu dorm niciodată decât cu un ochi, patroane.

Domnul Lecoq trecu pragul "corpului de gardă" și citi hârtia peste umărul lui Trei-Labe.

— Douăzeci de rânduri, mormăi el, și ai cuprins tot! Semnează. Trebuie ca mâine domnul și doamna Schwartz să știe că a existat aici lângă ei ceea ce ți-am spus: un martor și un grefier.

Fără nici un fel de ezitare, Trei-Labe își puse semnătura: Mathieu.

— În casa Schwartz, spuse el nu fără îngâmfare, se cunoaște semnătura mea.

— Citește asta! porunci domnul Lecoq, punându-i în mână hârtia lui Piquepuce.

— Ia te uită! zise estropiatul. Atunci, tot ce ați făcut este pentru ca să fie umplută casa de fier înainte de a o goli?

Domnul Lecoq nu răspunse decât dând din cap surâzător.

— Cam drăguță farsa asta! murmură Trei-Labe. Dar la ce vor servi biletele false?

Domnul Lecoq avea într-adevăr orgoliul autorului aplaudat.

— Ai să vezi! spuse el. E cel mai frumos! Și după ce-și frecă mâinile, continuă: O să avem nevoie de actori și de figuranți. Ai să primești distribuția rolurilor, și mâine le vei înmâna oamenilor la cafeneaua "l'Épi-Scié".

— S-a înțeles, patroane!

— Pe lângă asta, ai grijă de tipărirea biletelor; patru milioane, cel puțin.

— Înțeles.

— Și domnul Bruneau... mai ales domnul Bruneau!

— Pentru ăla, patroane, spuse simplu Trei-Labe, vă garantez, mă țin după el ca umbra.

Capitolul I - Tratat despre originea și Drumul îndrăgostiților

Fiecare lucru, mare sau mic, își păstrează specificul originii lui. Chiar focul e vesel în căminul în care troznește fericit lemnul scump. E posomorât și arde mocnit în vatra modestă, îndesată cu cocs. Sau lânzezește fără strălucire și fără căldură în vatra săracilor, în care turba se consumă încet sub cenușă.

Lemnul vine din păduri splendide, cocsul se scoate din adâncuri, iar turba din smârcuri.

Londra a fost construită pe un teren mocirlos; Parisul s-a avântat din mijlocul minunat al unei păduri; Londra are lumină posomorâtă; Parisul arde și strălucește ca o flacără.

Nu se va mai construi nici un Paris în lumea această bătrână Parisul este ultimul oraș al civilizațiilor noastre. Dar niște cobe au întrevăzut semne prevestitoare, întunecate, că nu știu care fantomă a pădurii se va întoarce după secole pe furiș, pentru a-și recuceri vechiul său domeniu. Stejari, stejari! Reflexul progresului efemer, marea pustiitoare a nenorocitelor sălbaticii, stejari străpungând bolta de la Notre-Dame, stejari făcând o nouă colonadă la ruinele Luvrului; stejari peste tot unde se poate înălța stejarul, iar în ariditatea cartierului pretențios numai spinii își vor face loc.

Atunci, vreun tiran din alte civilizații, sau un proconsul trimis de aiurea, pentru a pipăi și lua pulsul plâpând al acestei bătrâne Europe în agonie, se va mira să găsească aici animalele sălbatică care prin țara lor nu se întâlnesc. Un Cuvier⁽⁹⁷⁾ din slujba lui va măsura scheletul elefantului Kiouni, mort în Jardin des Plantes, în timp ce istoriograful expediției va număra stâlpii trunchiați de la Bursă. De acolo se vor inspira și vor scrie două cărți — în una se va demonstra că rasa dispărută a elefanților era de fel din ținutul Mouffetard, iar în cealaltă se va dovedi că în timpuri de mult uitate, pe când Franța fusese în plină înflorire, existase și o credință.

Parisul va fi poate altundeva plasat, și asta va însemna un suprem capriciu al istoriei.

Pe măsură ce te apropii de soare, totul este mai vast; pomii, în ciuda grelelor lor mantii de liane, se avânta spre înălțimi necunoscute; fluviile sunt mari, gazonul, pădurea mărunță; este nevoie de douăzeci de oameni ca să poată cuprinde un trunchi în jurul căruia șarpele perfid își înfășoară și își desfășoară minunatele lui vertebre; șopârlele se numesc caimani, nucile mari ca pepenii se leagănă în vârful palmierilor coloși... Ce mai oraș va fi Parisul intertropical! Fiecare lucru, am spus, păstrează amprenta și fatalitatea originii lui. Comparați oul de struț cu cel de botgros. Ceea ce trebuie să iasă din acele păduri virgine copleșește imaginația.

Atât de strâmt și neînsemnat este Parisul din zilele noastre, încât din înaltul movilelor Montmartre o privire mioapă îl cuprinde cu ușurință, și poate trece drept un oraș frumos. Parizianul este mândru de sine, așa cum eschimosul și locuitorul din arhipelagul Samoa se mândresc cu rasa lor față de celelalte popoare. Parisul are în permanență un mare număr de scriitori însărcinați să-i spună fără încetare că numai el e plin de spirit, de onoare și frumusețe. Este recunoscut că orice om care știe să țină pana în mână își poate câștiga liniștit existența la Paris dacă scrie în fiecare dimineață aceste cuvinte: pariziențele sunt cele mai elegante femei de pe glob. La Londra se spune același lucru, e drept, dar despre englezoaice; la Berlin, despre nemțoaice, la Haga, despre olandeze. Eu personal cunosc destulă literatură din Imperiul Celest ca să pot afirma că la Peking soțiile mandarinilor nu apreciază cărțile în care autorul omite cumva să celebreze infirmitatea picioarelor lor. Deci Parisul, în această privință, este peste tot.

Dar nu peste tot este Paris. Dacă interesul meschin mi-ar dicta să îl adulez, în speranța de a aduna pe ici, pe colo câteva cititoare, ar trebui să recunosc că mai toate țările de pe pământ vin să caute Parisul la Paris. Celelalte capitale se laudă; Parisul nu face altceva decât să-și facă dreptate. Numai el este Paris, numai el se amuză de orice și oricine se amuză odată ajuns aici; chiar și învățătura, care altundeva lânzește, la Paris strălucește. Nu aș vrea să-i calomniez pe acei venerabili preoți celți, sau acele solemne preotese care locuiau înaintea noastră pe bulevarde și pe cheiuri, dar aerul Parisului e plin de acidul glumei libere în descompunere și se

pare că și pe vremea când în locul lui era numai pădure, aici tot se râdea.

Nu, nu la noi, în bătrâna pădure Saint-Honoré, sau în desișul Antin, s-ar fi petrecut funestele tragedii care se cântă sau care se declamă. Vestala pariziană are o poveste mai puțin plicticoasă, și în colțul acelor crânguri unde avea să se ridice Teatrul de Vodevil, în fața casei de agenți de schimb, totul, chiar și sacrificiile omenești aveau un aer de mare veselie. Se mai execută oameni pe ici, pe colo; ne plânge oare pentru atâta lucru?

Eu mi-i imaginez pe tâlhari și pe lupi sub o înfățișare plăcută. Cezar nu citează, e drept, nici un calambur al vreunui bandit și nici o bâlbâială de telal^[98], dar pana lui devine ironică atunci când scrie numele *Lutèce*^[99], care înseamnă totuși noroi. Existau și fire de aur în acest noroi, și Cezar a întâlnit poate acolo prima zână din Paradisul femeilor.

Prima căprioară... vedeți totuși că Parisul a rămas o adevărată pădure; un oraș devenit pârlăgă, prundiș sau pajiște, ar fi găsit un alt cuvânt pentru a simboliza această intolerabilă și roșiatică rujeolă care macină. Căprioarele nu sunt decât la Paris; din Midi și din Nord, din Orient și din Occident toți vin la Paris să le caute; ele se reproduc aici providențial, fără cultură și fără îngrijiri speciale, ca trufele în Périgord, ca arahidele la Lyon, ca sardelele pe coastele noastre din vest. Reprezintă bogăția însăși. Societățile de aclimatizare au încercat să le transplanteze în diverse țări; fără rezultat.

Trebuie pădurea, pădurea Parisului. Nu observați filiațiunea istorică și sacră? Ele se trag din acele pășuni al căror nume obscene se miră că figurează într-un tratat atât de serios; ele descind direct din Velléda^[100], care asasina tinerii fii de familie cu o armă de aur!

Cât despre cerbi... Molière a murit, și limbajul s-a limitat; recunoașteți totuși că acele glume grosolane, atât de îndrăgite de strămoșii noștri, își strigau în gura mare obârșia silvestră. Faunii rătăcesc mult timp după tăierea pădurii. Mercur, critic sau cronicar, răutăcios cum e și complice, ar ști să spună unde există încă desișurile propice, în ciuda serioaselor defrișări, opere ale edililor noștri; Semele^[101], ducese sau lucrătoare tânără și cochetă, își închide umbrela ca și nu piardă nici o picătură din ploaia aurită.

Dai degeaba se străduiesc edilii noștri! *Est in secessu longo locus...* Este adevărat, bulevardele duc încolo și înapoi,

făcând din pădurea noastră cel mai minunat loc de vânătoare de pe lume. Vânători și vânat se urmăresc unii pe alții, sub lumina cuminte a gazului. Dar mai există și vor exista întotdeauna tufișuri, văgăuni și caverne pentru oamenii sărmani care au motive temeinice să nu iubească lumina zilei. Trebuie, spune un proverb, ca toată lumea să trăiască.

Mai trăiesc oare bătrâni cărora vorbindu-le despre Parisul de acum douăzeci de ani să nu te întâmpine cu un surâs ca la auzul unor povești de pe cealaltă lume?

Exista în 1842 o străduță care începea din foburgul Saint-Martin și străbătea mai mult de un kilometru, pe căi lăturalnice, de-a curmezișul unui fel de periferie, până în colțul străzii Ménilmontant unde Padeloup^[102] dădea trecătorilor lecții de muzică clasică; partea bulevardului care se deschide acum, lăsând să se vadă rotonda albă a Circului "Napoleon", se numea atunci La Galiote; era un fel de sucursală de obstacole. De aici și până în piața Bastiliei, bulevardul, mărginit pe o singură latură de maghernițe, alinia de cealaltă un loc de promenadă îngust și trist, care domina și strada Amelot. Mesageriile de pe apă și cele de pe uscat care dăduseră rotondei numele La Galiote nu mai existau, dar în memoria vremurilor de altădată; vitrina întreprinderii de vase de poștă de pe râul Ourcq se putea vedea fotografia "Vulturului din Meaux nr. 2", tras de un formidabil atelaj. Clădirile învecinate erau niște căsuțe de mahala; iar terenul din jur se vedeau câteva barăci de saltimbanci.

Chiar în locul unde este intrarea circului și în spatele clădirilor. La Galiote era capătul gătit al acestei străduțe care, după nenumăratele ocolișuri, ajungea în foburgul Saint-Martin. Străduța această întortocheată nu se bucura de o reputație bună; i se spunea în cartier Le Chemin des Amoureux.

La intrarea întunecoasă, mascată de o poartă de șantier cu doi batanți, noaptea se aprindea un felinar cu lumină gălbuie, care făcea să se vadă firma cafenelei "l'Épi-Scié", iar mai jos, scris cu litere agresive, se putea citi: "On joue la poule"^[103]. Ziua, însă, deasupra felinarului atârna un tablou, care, adăugând un rebus la jocul de cuvinte, arăta un spic gigantic de grâu tăiat de o secure imensă, rectificând astfel ortografia firmei: "La Cafeneaua l'Épiciér".

Pe o lungime de cincizeci de pași, străduța noroioasă, populată de maghernițe mizere, pătrundea paralel în strada Ménilmontant. Acolo întâlnea cafeneaua, clădire de o totală

lipsă de gust, destul de mare însă, care pe vremuri probabil adăpostise vreo uzină. Străduța înconjură cafeneaua la sud și la vest, urmându-și calea perpendicular cu ea însăși spre strada Crussol, formând astfel o dublă alee. Tăia strada Crussol, apoi pasajul Deux-Boules, și se angaja între șantierele de la amplasamentul vechiului schit de Malta din spatele clădirilor Societății pariziene de gaz. O clipă, străduța căpăta aici numele Haut-Moulin, și, trecând pe lângă primul circ clădit de frații Franconi, devenea foburg du Temple nr, 16, apoi, depășind aceasta mare cale, intra într-un pasaj prost întreținut, nu departe de restaurantul "Passoir".

De aici aspectul ei se schimba. Le Chemin des Amoureux își merita întru totul numele. Pe de o parte, case cu etaj, mohorâte, un fel de pietre funerare, care dau o notă aparte mahalalelor Parisului: pe cealaltă parte, un adevărat gard viu de șoc bolnav, susținut de țărugi, mâncați de cari, marginea locuri virane unde se puteau vedea capre, scaieți și pe alocuri varză. Aici se întâlneau îndrăgostiții, completând astfel tristul peisaj.

În luna ianuarie a anului 1833, unul din acei îndrăgostiți, bijutierul Lassusse, tânăr de 22 de ani, bolnăvicios și diform, a fost găsit mort, asasinat cu lovituri de răngi de fier; l-au îngropat nu departe de antrepozitul actual al vămii. Logodnica lui locuia în strada Fontaine-du-Roi, iar când a fost săvârșită crima, pe la ora 4 după amiază, el se întorcea acasă din pasajul l'Industrie.

Drumul Îndrăgostiților atât de ciudat calibrat, avea pe parcursul lui multe gătuiri. Două persoane ar fi mers greu alături, dar multe din aceste gătuiri s-ar fi putut apăra singure mai bine chiar decât defileul de la Termopile. În două locuri însă era carosabil; în împrejurimile străzii Lancry și în partea unde, schimbându-și nunele în Haut-Moulin, urca de la foburgul du Temple la Șantierele "Malta".

În noaptea de marți spre miercuri, adică puțin mai mult de 48 de ore de la întâmplarea neplăcută din acea seară de duminică pe care am povestit-o, un cupeu închis se oprise la intrarea în străduță, cam la douăzeci și cinci de pași de foburgul spre care era îndreptat capul calului. Vizitiul, înfășurat în mantaua lui, dormea.

Cupeul acesta merită atenție nu numai pentru că staționa aici la o asemenea oră.

Sosise cam de douăzeci de minute. O femeie coborâse, dând ordin vizitiului să întoarcă și să o aștepte. Femeia părea

tânăra, îmbrăcămintea era simplă și elegantă. Ea pornise pe jos pe străduță și dispăruse după primul colț.

Cu puțin timp înainte ca trăsura să iasă din foburg pentru a intra în străduță, un om care nu părea a fi un servitor ce-și însoțește stăpânul sărise sprinten pe caldarâm din scaunul dinapoi.

Din clipa aceea, ascuns după colțul străduței, omul acela părea că îl pândește pe vizitiu.

Și în timp ce vizitiul dormea, căci vecinătatea unei mari căi de comunicație îl scutea de orice fel de temeri, omul de la pândă se apropie tiptil de cupeu, deschise fără zgomot portiera și, cu mare grijă, fără nici o zdruncinătură a echipajului, se strecură în interior. Odată stăpân pe situație, închise ușurel portiera la loc.

Cam tot atunci, în extremitatea opusă străduței, în pofida orei târzii, apăru o lumină roșiatică la fereastra unei fierării săracăcioase din vecinătatea faimoasei cafenele "l'Épi-Scié", prin ale cărei obloane închise răzbăteau vorbe confuze, dominate de zgomotul sec și discret a două bile izbite pe masa unde se juca "poule".

Ușa fierăriei se deschise; o pereche se profila pentru o clipă prin dreptul acelei lumini roșiatică. Noi i-am recunoscut din prima aruncătură de ochi frumusețea gravă a lui Edmée Leber și figura de bronz a domnului Bruneau, negustorul de haine din strada Notre-Dame de Nazareth.

Domnul Bruneau spuse:

— Fata mea, aici ne vom despărți.

Apoi îi dădu un pachet destul de voluminos, învelit în stofă.

— Înainte de sfârșitul zilei, continuă el, îți va fi cumpărată dumneata vei consimți să o vinzi. Dacă refuzi târgul, va fi furată.

— Și ce am de făcut? întrebă fata.

— Nimic... să aștepți. De acum înainte capcana este întinsă, lupul se va prinde singur în ea.

— Nu există nici un pericol pentru biata mamă? mai întrebă Edmée.

— Nu, nici unul, răspunse domnul Bruneau. Și luând-o de mână, o îmbrățișă, profund emoționat:

— Vei fi soția lui Michel, iar memoria tatălui dumitale va răzbunată.

Și despărțindu-se, se îndreptă liniștit și sigur spre foburgul Temple.

Edmée îl urmări o clipă, apoi merse de-a lungul cafenelei, să ajungă la La Galiote și la bulevard. Lumea care îi popula gândurile nu făcea decât să-i liniștească spaima.

Tânăra femeie care sărise din cupeu trebuia în acest timp să îl întâlnească pe domnul Bruneau. Fusese un lucru bine stabilit într-adevăr, în dreptul pasajului Deux-Boules se pomeniră față în față. Femeia își ridică voalul, și domnul Bruneau o sărută pe frunte. Un felinar din apropiere luminează fața încântătoare, dar palidă a contesei Corona.

Capitolul II - Contesa Corona

Aici este misterul acestor întâmplări, relatate de noi fără malițiozitate și fără surprize ieftine; mister pentru cititor, și poate și pentru scriitor, fiindcă de fapt el nu a inventat nimic. Într-o zi cineva i-a povestii niște aventuri fantastice, fără sfârșit, și, uimit, el a încercat să redea toate acele incredibile situații în această carte.

Evenimentele se succed așa cum au fost. Nu ne-a preocupat ideea de a zugrăvi caractere și personaje ocazionale; ele, dacă există, vor apărea la timpul și la rândul lor.

Sursa de la care s-a inspirat autorul este unică, ciudată prin ea însăși. Dacă ar da-o în vileag, ar rezulta cel mai senzațional dintre romanele sale. Discreția însă și în același timp prudența nu ne îngăduie acest lucru.

De altfel, nu cunosc ceva mai atrăgător decât lucrurile necomplete, și, fără să îndrăznesc să fac o comparație între modestul rezumat al cărui cenzor benevol sunt și Venus din Millo, m-aș încumeta să cred că nemaipomenita capodoperă, dacă ar fi fost întreagă, s-ar fi bucurat doar de o infimă parte din celebritatea universală de care este astăzi înconjurată.

Pentru orice creație este ideal să existe un capăt sau o limită care să marcheze întrucâtva desăvârșirea visului fiecăruia.

Eu mi-am imaginat această carte ca pe o statuie, o statuie stranie de argilă, diavolește modelată de un om oarecare, iar capătul ei, misterul, fiind însăși contesa Corona.

Celelalte personaje sunt conturate destul de clar. Chiar Colonelul, Haina-Neagră, nu are pe chipul său, în viață sau

mort, un vâl mai gros decât îl îngăduie convențiile ficțiunii. Îl vezi strecurându-se în umbra hățișului sau ducându-și barca de pirat prin apele Londrei sau ale Parisului; îl vezi, sau cel puțin îl bănuiești. Există și alte aspecte decât cele cunoscute, dar Fra-Diavolo, îmbătrânind, poate se va fi temut de răceală și s-a înfășurat în flanele.

Domnul Bruneau va fi explicat și el; Trei-Labe, de asemenea; amândoi, cu prisosință. Ei sunt însuși trunchiul statuii imăginate de noi și, oricâtă slăbiciune am avea pentru mutilări, nu vom merge până acolo încât să suprimăm trunchiul, lăsând numai resturile.

Dar contesa Corona, fetița din Sartène, cu părul ei bogat și zbârlit, slăbuță și cu ochii enormi, marcați de linia precisă și fină a sprâncenelor negre; Fanchette, mica sălbăticiune care, cu riscul vieții, i-a transmis lui André Maynotte primul mesaj al lui Julie; Fanchette, ultima slăbiciune a banditului osificat care nu demult a murit; Fanchette, dușmanca lui Toulonnais-l'Amitié, pe care am văzut-o operând acel miracol copilăresc: învierea lui André Maynotte...

Cine era ea? De unde izvora acea atracție pentru André, născută parcă odată cu ea, atracție care nu a împiedicat-o să facă o altă pasiune, ce avea să-i umple și să-i zdrobească inima? Ce făcea ea la Paris, pe lângă acea asociație criminală ale cărei mârșavii păreau totuși să nu o atingi? Ce rol juca? Era oare, fără să-și dea seama, un factor al răului? Sau, dimpotrivă, neutraliza, pe măsura posibilităților ei, puterea lor ocultă?

Uneori acele fiice ale pasiunilor meridionale au în ele răspunsul la cele mai diverse și ciudate întrebări. Sângele lor clocotește; prin venele lor curge foc. Din povestea noastră, așa cum s-a desfășurat, nu reiese acest lucru. O cunoaștem pe contesa Corona ca pe o făptură frumoasă, stranie, care trece prin aceste pagini așa cum o lasă autorul să treacă.

Soție legitimă a unuia din cei mai neglijăți dintre toți părtașii acelei tenebroase Mese-Rotunde, dar în același timp și cel mai vicios și mai ticălos, pentru că el decăzuse din clasele sus-puse ale societății; aceasta era contesa Corona. Cum acceptase fetița voluntară și bățăioasă, să se mărite cu un valet de-al lui Toulonnais-l'Amitié, pe care îl pune la punct un atâta îndrăzneală!

Când Fanchette devenise o fată superbă, contele Corona era încă tânăr și foarte frumos. El nu se da în lături de la nimic. Iar domnul Lecoq era foarte dibaci. A organizat un

sistem de pierzanie pe care l-a utilizat apoi cu pricepere. Fanchette nu avea nici familie și nici cu cine să se sfătuiască. Iar când a întâlnit singurul bărbat căruia i-ar fi dăruit fără rezerve inima, era demult soția contelui Corona. Mai târziu, în casa ei se organizau jocuri de cărți, și Michel începu să joace... Dar ce importanță are? Să nu ridicăm tot vâlul de pe obrazul acestei mândre și melancolice frumuseți. Să-i lăsăm imaginea să plutească în mister...

În acea noapte de echinox, caldă, dar agitată, nouri mari treceau grăbiți acoperind luna, care își măsura discul pornit spre asfințit. În depărtare se iveau zorile, dar aici întunericul devenea din ce în ce mai intens.

Pe porțiunea de la drumul Îndrăgostiților denumită Haut-Moulin, cele două sau trei felinare nu luminau decât până la vreo cincizeci de pași, apoi străduța întunecată se pierdea în zigzag prin șantiere, într-acolo se îndreptară domnul Bruneau și contesa. Străduța era pustie, ca și străzile laterale. La ora aceasta, înainte de a se trezi, tot Parisul este o imensă și tăcută cupolă.

Domnul Bruneau și contesa Corona merseră un timp unul lângă altul fără să-și vorbească; în întuneric, talia robustă a normandului nu mai avea acel aer pașnic și greoi, ci degajat și plin de îndrăzneală. Capul și-l ținea semeț, iar umerii și pieptul păreau și mai largi.

— Ești tânără, spuse Bruneau. Franța nu îți oferă nimic din ceea ce ar putea să te rețină. Lumea este mare.

— M-am gândit și eu la asta, răspunse contesa cu o tristețe nemărginită, încât domnul Bruneau tresări.

— Vom găsi noi totuși un loc unde să te simți fericită, spuse el.

— Fericită! șopti contesa.

Vrând să o mângâie, domnul Bruneau simți pe mâna lacrimile contesei.

— Am fost la biserică, spuse ea, dar Dumnezeu nu se lasă înduplecat dacă îi aduci o inimă plină de grozăvii... Niciodată nu m-am gândit la Dumnezeu atât de mult ca astăzi. Nu mai am forța necesară să trăiesc, și totuși mi-e teamă să mor!

Măinile ei reci le strângeau în neștire pe ale domnului Bruneau.

— André Maynotte, întrebă ea cu un accent straniu în glas, ora care se apropie și care te va răzbuna îți aduce fericire?

— Sunt ani mulți de când aștept această clipă, răspunse însoțitorul ei oftând.

— Ești trist, André. Te înțeleg. Dragostea dumitale este mai puternică decât ura. Și deodată, izbucnind în plâns, îi spuse: Eu nici măcar nu știu dacă am avut vreodată puritatea copiilor. Diavolul sălășluia în acel castel imens, a cărui amintire mă urmărește. Mă îndoiesc de tatăl meu și mă îndoiesc de acea biată femeie, pe care o văd mereu numai ingenuncheată, mama mea. Acolo locuiau, între zidurile lui; acolo au și murit. Nu mă pot gândi la zilele copilăriei, fără ca perversitatea însăși să nu mi se arate la tot pasul sub înfățișarea lui Toulonnais. Iar acel bătrân care mă iubea, singurul care m-a iubit, bunicul meu... Pot eu oare să-mi găsesc liniștea lângă amintirea lui?

— Nimic nu atacă diamantul, spuse André Maynotte strângând-o la piept și sărutând-o pârintește. Ți-ai păstrat inima curată Fanchette.

— Inima mea! spuse ea cu amărăciune. Rana mea, poate vrei să spui, în care toți și-au răsucit cuțitul! Și cei pe care îi urăsc, și cei pe care îi iubesc! Dumneata ai să te răzbuni, André; eu nu am nici măcar răzbunarea... Dumneata ai fost de două ori nefericirea mea, și totuși mi-aș da viața pentru dumneata!

După o scurtă pauză, continuă:

— Aș putea oare să le urăsc pe aceste două femei, pe rivalele mele? De două ori am fost înfrântă: de dumneata, și de fiul dumitale... și, în fond, ce fel de fericire pot să ofer unui om eu, care sunt însăși nenorocirea? Nu, nu le pot urî, pentru că dumneata le iubești. Asta sunt eu: am cucernicia și devotamentul bandiților. Sunt întocmai că asasinii din țara mea, fac milostenie chiar cu sufletul meu.

— Ai dreptate, Fanchette, spuse André grav, m-ai miluit.

Ea își aruncă brațele în jurul gâtului lui André și rămase un timp așa. Apoi izbucni:

— Nu îți reproșez nimic! Sunt a dumitale, ăsta e destinul meu. Sufletul meu de copil s-a avântat spre dumneata. Am fost geloasă pe Giovanna din prima zi. Și cât de frumoasă era, scăldată în lacrimi! Dragostea ar fi făcut din mine o ființă bună, Andrea, îți jur! Dacă ai ști cum sunt visele mele, când mă întreb ce anume se poate dăruia unui bărbat adorat! Te rog, lasă-mă să-ți vorbesc! Cine știe când vei mai putea să mă asculți! Am impresia că voi suferi mai puțin dacă îți voi mărturisi toată durerea mea. Nu știam că Michel este fiul

dumitale, dar de fapt pe dumneata te iubeam în el. Țsta este adevărul: te-am regăsit în el. Pentru ce m-ai trimis la această moarte, André, André, nu ajungea un singur chin?

Erai dumneata, mai tânăr și liber. Poate atunci nu o iubea pe Edmée. I-a forțat însă dragostea prin chiar tăria iubirii ei. Nu o urăsc; are ceea ce eu nu îi pot da lui Michel al meu... Michel al meu!! Nebunia mea! Pentru ce m-ai aruncat pradă acestui leu, mai timid și mai blând decât un miel? Îți trebuia un ochi deschis asupra lui! Ai pus dinamita să supravegheze flacăra? L-am iubit mult mai mult decât te-am iubit pe dumneata... Oh, dar cu totul altfel, năvalnic, cu vârsta mea arzătoare, cu biata mea tristețe și forță. Eu am fost aceea care i-am făcut curte; am coborât până acolo încât într-o zi am devenit complicea lui Lecoq, omul acesta care îl târa spre prăpastie. Îmi spuneam: voi fi lângă el și îl voi salva... sau mă va târi și pe mine cu el!

Contesa Corona tremura în brațele lui André, care o sărută iarăși liniștit pe frunte.

Simțind atingerea buzelor înghețate, ea se desprinse cu violență.

— Să nu mă disprețuiești! spuse ea, rănită în slăbiciunea inimii ei. Să nu cauți să mă consolezi, știi că sunt disprețuită; în Corsica femeile le înjunghie pe femei!

Ajunseră în colțul străzii Crussol. Lumina unui felinar lăsa să se vadă destul de clar trăsăturile răvășite ale contesei. André o privea plin de admirație: era neasemuit de frumoasă.

— Dumnezeu ți-a dat o familie, doamnă, spuse el. Eu sunt tatăl dumitale, deci Michel este fratele, dumitale.

Contesa schița un surâs.

— Mama și sora mea! șopti contesa. Și ele au suferit destul de mult...

La câțiva pași zăriră fațada joasă a cafenelei "l'Épi-Scié" care bara capătul străduței.

— De-acolo ai ieșit dumneata? întrebă Fanchette.

— Nu, răspunse André. Acolo voi intra peste câteva ore.

— Dumneata, se miră ea ca și cum ar fi fost vorba de mi sacrilegiu, dumneata, printre oamenii aceia?! Apoi, întorcându-se pentru a merge în sens contrar, spuse: Dar minutele sunt prețioase, André, iar eu nu am venit aici ca să-ți vorbesc despre mine. Între baronul Schwartz și soția lui, a avut loc o explicație.

— Ah! făcu André Maynotte, devenind mai atent.

— Plecarea s-a fixat pentru mâine, joi.

— Și balul va avea loc astă-seară?

— Balul va fi splendid. Vor să-l inducă în eroare pe Lecoq.

— Și amândoi au căzut de acord?

— Baroana comandă: își impune fiul.

— Vor pleca împreună cu el?

— În două grupuri. Baronul, cu diligența și valorile, pleacă în zori. Familia, cu trenul. Blanche știe că Michel e fratele ei.

— Domnul Schwartz are deci motive temeinice să se teamă, gândi cu voce tare André.

Contesa tăcu; după o clipă însă continuă:

— Probabil Colonelul l-a compromis în vreun fel. De șaptesprezece ani își înmulțea milioanele cu grijă. De altfel, baronul își dă seama de tot ce ar putea fi în stare Lecoq.

— Te întreb, reluă André apăsând pe fiecare cuvânt, după părerea dumitale, domnul Schwartz a fost complice la un moment dat, într-un fel sau altul, cu Lecoq sau cu Colonelul? Trebuie neapărat să știi acest lucru.

— Raționamentul dumitale are un scop, zise contesa. Îți voi răspunde pentru că mi-o ceri. În ce privește trecutul, nu există nimic în afară de mia aceea de franci iar când domnul Schwartz a primit-o, habar nu avea de jaf. În ce privește prezentul, Colonelul ajunsese să-l ia în serios pe acel fiu al lui Louis al XVII-lea ducele, care face parte din Cei Doisprezece. Iar domnul Schwartz nu s-a dat în lături să-și dea fata unui prinț. Oamenii din categoria lui sunt niște naivi, Viața lor este ca un vis de aur; ei cred în miracole.

Surâsul lui André exprima o mulțumire amestecată cu dispreț.

— Și Blanche? mai întrebă el.

— Blanche îl iubește pe vărul ei, pe Maurice; dumneata știi asta mai bine decât mine.

— Dragoste de copil?

— E fiica mamei sale, N-a crezut mai mult decât alții în căsătoria ei cu Lecoq. Oscila între două variante: căsătoria princiară sau fuga cu Maurice. Jumătate din sângele ei rămâne totuși corsican.

— Dar despre Edmée nu îmi spui nimic? mai întrebă André.

Contesa se întristă iarăși:

— Este deci cu mult mai frumoasă decât mine? întrebă ea.

Apoi, făcând un efort și ridicându-și fruntea, continuă:

— Nu pot să o urăsc, jur pe Dumnezeu și pe Fecioară, în mila cărora îmi pun acum toată nădejdea! Aș fi ucis-o dacă Michel ar fi șovăit între noi două. Dar el a ales: să mi se împlinească deci destinul! Ea va fi fericită; și-a plâns ultimele lacrimi. Trăsura doamnei Schwartz o va duce la bal.

— Ah, făcu pentru a doua oară André, lucrurile au mers destul de departe. Domnul Lecoq știe acest lucru?

— Știe tot, răspunse imediat contesa. În ce îl privește, e greu să-i scape ceva.

— Eu țin jocul meu! spuse André, nu fără o nuanță de orgoliu. Dar casieria băncii Schwartz a putut să strângă tot ce trebuia într-un timp atât de scurt?

— Fără nici un fel de greutate. Oamenii de acolo sunt suveranii pieței.

— Vor lua eu ei bani englezești?

— Nici un șiling. Numai bani franțuzești.

— Avea deci dreptate Lecoq! murmură André.

— Nu știi în ce avea Lecoq dreptate, spuse contesa, dar dacă e vorba să ghicească ceva, nu greșește niciodată.

André surâse iarăși.

Mergeau pe străduță pe partea care mărginea șantierul. Contesa îl apucă de braț și îl strânse ușor.

— Sunt foarte nefericită, reluă ea eu vocea sugrumată, sunt obosită și chinuită. Atâta vreme cât sunt cu dumneata André, și atâta vreme cât îl văd pe Michel, pentru care aș renunța la fericirea vieții de apoi, nu îmi pot găsi refugiu în religie. Religia îi respinge pe cei care nu vor să se pocăiască. Și, totuși, nu am altă cale de ales. André, îmi trebuie liniște, singurătate, moarte... Când spuse ultimele cuvinte, se înfloră.

— Dacă ar fi să mor ca bunicul, neîmpărtășită... spuse ea cu groază.

Apoi, urmând capriciul unui gând, lăsă brațul lui André își descheie degrabă rochia la gât și de acolo desprinse un șnur.

— Iată pentru ce vor să mă omoare! spuse ea tremurând din tot corpul.

— Să te omoare, Fanchette! se miră André.

Fanchette se ridică pe vârfuri picioarelor și îi trecu în jurul gâtului șnurul pe care îl ținea în mână.

— Cu asta, șopti ea nu fără o oarecare exagerare, dacă aș avea curaj și speranță, m-aș putea apăra, căci toată combinația tenebroasă împotriva căreia lupti dumneata

ascultă fără să crâcnească de acest semn!

— Ei bine, dar ăsta este Scapularul! exclamă André înveselit.

— Da, e Scapularul Îndurării i spuse cu greu contesa. Secretul suprem al Hainelor-Negre, efigia, parafa comandamentului din Camorra.

Era prea întuneric ca să poată vedea ceva. Degetele lui André însă pipăiră curioase cele două pătrățele de stofă prinse de șiret, fiecare din ele ascunzând câte un obiect tare.

— Ai descusut stofa? Cunoști secretul? întrebă André.

— Încă de ieri; mai voiam să lupt, răspunse ea. Îmi spuneam: te faci iubit uneori cu ajutorul aurului și al puterii. Visam talismane, încântări, feerii. Și bagheta mea imaginară ba o nimicea pe cea a cărei fericire mă face să sufăr atât, ba o cruțam pentru că triumful meu să fie mai crud și mai complet. O voiam martoră în momentul în care Michel s-ar fi târât la picioarele mele. Da, am descusut stofa. Și mi-am dat seama că o crimă nu ar fi un preț prea mare pentru a pune mâna pe aceasta formidabilă moștenire.

— Pentru a doua oară vorbești de moarte, spuse André, strângând-o lângă el protector.

Fanchette rămase o clipă tăcută, apoi spuse foarte încet:

— Soțul meu...

Și după o scurtă pauză, continuă:

— Ei știu că cu am fost ultima care l-am văzut în viață pe, Colonel. Toulonnais-l'Amitié este acuma Stăpânul: de duminică mâna contelui Corona stă amenințătoare deasupra capului meu.

— Nu te voi părăsi nici o clipă! izbucni André.

Fanchette îi întinse fruntea și, cu ochii plini de lacrimi, șopti cu efort:

— Îți mulțumesc. Ești bun, ți-e milă de mine. Dar timpul dumitale este măsurat și temerile mele sunt curate nebunii. În jurul meu am numai prieteni devotați; Battista, vizitiul care așteaptă în colț mă știe de când eram copil și și-ar da viața pentru mine; oamenii din casa mea mă iubesc: am făcut tot ce am putut ca să fiu o bună stăpână. Mă vor păzi bine în cele câteva ore care te mai despart de țelul vieții dumitale. André, și când îți vei fi atins acest țel, totul se va fi lămurit între lume și mine. Unde va trebui să ne întâlnim data viitoare?

— Diseară, la balul doamnei baroane Schwartz, răspunse André.

— Atunci, pe diseară. Nu mă mai conduce, rămâi aici, și

veghează doar până când voi fi în siguranță, în trăsură.

Cu o mișcare bruscă luă mâna lui André și i-o sărută, apoi, fugind, se depărtă.

În întunericul străzii, cine ar fi văzut silueta aceea grațioasă alergând cu pas ușor ar fi putut crede cu ușurință, că se întorcea de la o întâlnire de dragoste.

De la colțul străduței unde André rămase nemișcat și cel al foburgului nu erau mai mult de cincizeci de pași. André putu să audă cum se deschide portiera și să o vadă pe contesă intrând în trăsură și apoi dând ordin vizitiului: "Acasă!"

Nici o mișcare suspectă nu îndreptătea temerile tinerei femei.

Trăsura o porni în goană mare. Dar exact în acea clipă, lui André i se păru că aude un țipăt disperat, înăbușit de zgomotul roților.

Cuprins deodată de o nedeslușită îngrijorare, grăbi pasul. Când ieși din străduță, lansat în galop, cupeul o și pornise spre bulevarde. André își continuă cursa până în bulevard. Cupeul nu se mai zărea, dar în deportare se pierdea uruiul surd al roților.

Se opri sub un felinar și, cu ajutorul cuțitului, tăie firele cu care erau cusute cele două pătrate de stofă ale Scapularului.

Capitolul III - Descoperirea vaccinului

Englezul Ed. Jenner⁽¹⁰⁴⁾ a descoperit vaccinul înzestrând lumea cu acest formidabil mijloc de apărare. Parlamentul l-a răsplătit cu o recompensă națională de o mie de lire sterline ceea ce nu a însemnat prea mult, la urma urmelor, să salvezi viața atâtor bărbați și frumusețea atâtor femei cu prețul doar al unei jumătăți de milion de franci.

Pentru aceeași descoperire, însă, Échalot, inventator, și Similor, prietenul lui, nu au avut parte decât de trei franci și cincizeci de centime. Cu atâta, trebuie să recunoaștem, nu se poate ca cineva să-și asigure un viitor.

Trădați fără încetare de soarta potrivnică și neputând ajunge să comită nici una din acele crime care în piesele de teatru aduc eroilor îndemânatici și prefăcuți bogății imense și

respectul nemeritat al cartierului, acești doi băieți cumsecade își storceau neîncetat creierii: Similor în scopul unei egoiste ambiții, Échalot pentru Similor și mai cu seamă pentru acea plăpândă creatură Saladin, căruia, vrând-nevrând, îi era mamă vitregă.

Pentru o clipă speranța li se cuibărise în inimă; speranța urmată de întregul ei alai de vise frumoase. Întrevăzuseră posibilitatea *de a omori femeia!*

Cei doi tineri, vecinii lor, nebuni după teatru, dar din alt punct de vedere, avuseseră cruzimea să rădă de pretențiile lor modeste; căci, trebuie să credeți, Échalot și Similor nu ar fi cerut prea mult ca să comită această ispravă. Cu toate că le-ar fi venit destul de greu, pentru că aveau suflete sensibile.

Din ziua aceea ei vedeau viața în negru. Trebuie să te supui rațiunii ca să ajungi să vrei să ucizi o femeie. Odată luată această hotărâre cu îndrăzneală, în mod serios și temeinic, dar constăți că lipsește femeia, apare nimicnicia existenței înseși; vezi, fără nici un fel de dubiu, că viața este o monstruoasă cutie cu iluzii și că aici pe pământ nu este nimic adevărat decât mizeria.

Aceasta era situația lui Échalot și a lui Similor. În noaptea de duminică spre luni avuseseră un somn agitat, plin de aspirații imposibile: Similor lăfăindu-se în sânul orgiilor celor mai obscure, Échalot înjghebându-și un mic și mult râvnit menaj și depunând la casa de economii prețul masacrului îndeplinit în condiții onorabile.

Pentru primul, acel paradis bogat în vin era bariera femeilor neglijente, "dansul saloanelor", rivalii loviți, mirosul îmbătător al bucătăriei, fumul pipelor: cutremurul, ce mai! Aidoma cântecului delirant al bogatei lui imaginații. Nu se vedea în acest vis decât pe el singur. Nimic pentru prietenul credincios, nimic pentru copilul nevinovat. Așa sunt toți petrecăreții din lume.

Pentru celălalt, era căminul lui, cearceafuri în leagăn, doi litri flancând pe masă o mâncare copioasă, cu pastramă încălzită ușor la tigaie, cu 50 de grame de mahorcă pe fundul cutiei, câteva monede de argint în buzunarul vestei: Similor fericit, Saladin dormind sau surâzând cu toată gurița lui mare, mânjită de lapte apos.

Vedeți diferența care poate exista între două simple structuri, formate la școala păcatului!

Punctul de plecare era același: femeia ucisă; dar ce întrebuințare opusă dădeau Échalot și Similor beneficiilor lor

legitime!

Când se trezi, Échalot regăsi mansarda lor goală. Saladin țipa în coșulețul lui sărac. Similor, deschizând și el ochii, constată că nu vede nici sticle, nici femei. Se simți tare nefericit.

Toaleta celor doi prieteni în general nu era o operație complicată. Similor avea destulă cochetărie, dar la el această virtute nu mergea chiar până la a se spăla. Își descurca părul cu ajutorul unei bucăți nenorocite de pieptene și îi istovea smocurile tot periindu-le. Atâta tot. Échalot, cu desăvârșire foarte curat, își scutura sorțul de praf și își răzuia mâinile cu o lamă veche de cuțit care servea și la întreținerea încălțămintei. Nu există om să aibă toate calitățile: apa le făcea silă.

Inutil să adăugăm că dormeau îmbrăcați, afară doar de pălăria cenușie și pălăria de pai care în timpul nopții rămâneau, ce e drept, fără stăpân.

— Hai, spuse Similor cu un suspin prelungit, că am avut un vis grozav!

— Dar când te deștepți, dispare ca un abur! răspunse Échalot resemnat.

— Iar a scăpat, ticăloasa! mormăi fostul profesor de dans.

Era vorba, bineînțeles, despre femeia care trebuia ucisă.

Échalot se sculă în picioare, atras de țipetele lui Saladin.

— Uite una care are o viață grea! suspină el, Nani, nani, băiatu, nani!

— Arde-i câteva! îl sfătui Similor.

— Arde-mi tu mai curând un bănuț, să-i cumpăr lapte lui Saladin. El nu e autorul pe care îl punem la încercare cu torturi.

Similor nu găsi de cuviință să răspundă. Încercă că adoarmă din nou, dar stomacul țipa la fel ca Saladin. La capătul puterilor, se sculă și căută cu o privire furișă prin toate colțurile, poate va găsi ceva de vândut.

De altfel, cam a suta oară opera în zadar o asemenea cercetare. Mormăi și înjură; Échalot încercă să îl liniștească, plin de blândețe. Asociația această bizară era chiar un menaj: un tată și o mamă. Échalot era mama, blând, resemnat, activ, păzind cu strășnicie casa lor sărmană; Similor era tatăl, zgomotos, vesel când avea pânțelele plin, morocănos, brutal, lugubru când nutrețul lipsea din iesle; tatăl, așa cum îl reprezintă sălbăticiile de temut ale civilizației noastre, tatăl

cumsecade, lacom, trândav, dăunător, idol al bietei mame umilite; tatăl, orgoliu și fatalitate al acestei sărăcii care îl corupe și din cauza căreia nu moare niciodată.

Échalot era mama, cu alte cuvinte dragostea, devotamentul, virtutea. Există o virtute în adâncul acelor neverosimilități înspăimântătoare și grotești care este însuși adevărul. Nu este și virtutea domeniilor posibile, dar așa cum este, ducându-și straniul drum, cârpăcită în zdrențele unui lamentabil carnaval, este totuși o virtute. Acesta lucrează, suferă, servește. De când e lumea, diferitele legi morale n-au cerut niciodată mai mult. Numai că trebuie să cazi de acord asupra sensului cuvântului a munci.

Și dacă ar avea de ales, vă asigur că Échalot ar prefera să se ocupe de afaceri decât să ucidă femeia.

Échalot era mama; îi iubea pe amândoi cu o afecțiune egală. El suporta, fără să se plângă, inutilitatea vicioasă a "artistului"; era mândru de mintea lui, de gingășiile lui, de frumusețea lui; el rămânea, așa cum trebuie să rămână orice soție model, într-o stare de inferioritate relativă; avea de altfel toată modestia adaptării la situația lui, dar și toată gama geloziei, și când Similor nu se purta bine cu copilul, el, această oaie bleagă, devenea leu.

Similor își puse pălăria cenușie de-a curmezișul peste părul lins și spuse:

— Mă duc să fac un tur pe la cozi, că numai eu trebuie să mă zbat, pe când tu, te răsfeți cu copilul.

— Ai dreptate, eu îmi fac viața ușoară! murmură Échalot cu o nuanță de amărăciune.

Fostul profesor de dans ridică din umeri și se îndreptă spre ușă, mușcând în joacă din capătul de țigară pe care nu îl mai putea aprinde.

— Amédée, spuse Échalot, dacă găsești ceva la cozi, adu, omule, lapte de zece centime, în numele a tot ce ai mai scump! Saladin are nevoie. Și vino să-l săruți înainte să pleci, fiindcă sărutul unui tată este un balsam pentru copilul lui!

Similor se apropie în silă și își lipi barba de fruntea pământie a copilului care urlă, înțepat de părul țepăn al acelei perii.

— Individ infect! mormăi el.

Lui Échalot îi dădură lacrimile, îl luă pe Saladin în brațe și începu să-l lege.

A face un tur la cozi este o meserie pe care poate nici unul din cititorii noștri nu a exercitat-o. Pentru această

îndeletnicire nu este absolut nevoie de o diplomă.

Turul se face după plecarea cozii, seara, noaptea, sau chiar a doua zi dimineața. În medie, două sau trei mii de franci în monedă măruntă intră și ies prin cele două ghișeuri. Câteva picături din minunata rouă mai cad pe jos, și slujbașii care ridică balustradele găsesc deseori bănuți sau băncuțe de argint. Aceia se numesc secerătorii.

După ei vin cei care strâng "spicele rămase în lan"; pe vremea când bulevardul Crimei prospera, turul cozilor începea de la Porte Saint-Martin și se termina la Petit-Lazari. Vagabonzii mergeau ca niște furnici, în șir, de-a lungul teatrelor, și nimeni nu va întâlni vreodată o procesiune mai jalnică! Toți oamenii care adună chiștoace, toate femeile bădăranilor, copiii nomazi, frumoșii modei hrubelor. Unii dintre ei au făcut și zece ani acest renumit turneu fără să găsească o lețcaie, dar cei favorizați de noroc au căzut și peste o piesă de cincizeci de centime.

E știut. Așa spune și proverbul. Norocul poate să vină oricând. *Locul este bun.*

Rămas singur, Échalot se apucă să-l legene pe Saladin, căruia îi era foame de mâncare, nu de mângâieri. Nenorocitul de el se dovedea a fi de-o robustețe formidabilă, dar și abstenența își are limitele ei. Saladin țipa ca un turbat; bietul lui trup costeliv era zguduit de convulsii. Tot sângele care îi mai rămăsese i se urcase în obraji și făcea niște strâmbături cu adevărat diavolești.

— Nani, nani, băiatule, nani, hai, dormi! spunea Échalot cu extraordinara lui răbdare. Hai, băiatul e frumos, mititelul, o are pe mătușica lui! Tăticu are să-i aducă lăptic. Nani!

Asta chiar și voia Saladin, dar numai decât: lăptic.

De câte ori dorințele lui Échalot nu chemaseră acel miracol: o schimbare de sex! De câte ori, înșelat de un vis minunat, nu se văzuse pe el descheindu-și halatul de băiat de farmacie ca să-i dea băiatului să sugă! În plimbările lui se uita cu invidie la doici. Și, prin nu știu ce înduioșătoare asociație de idei, se uita cu plăcere la militari, pentru că acești viteji sunt totdeauna distracția doicilor. Sublim! am spus noi gândindu-ne la Échalot, care voia să devină criminal și nu putea. Și pe rug vom menține cuvântul. Échalot era sublim!

Și nu veți găsi în nici un colț de pe glob animale atât de stranii ca cele din pădurea Parisului!

— Nani, nani! Copilu, nani! Tăticu Amédée e nervos, dar

numai așa, când treburile merg prost, altfel are inimă bună... biribi, bibi, bibi, ah! *Mon chéri, carabi, oui...*

Îl ridică pe Saladin deasupra capului și îl lăsa repede în jos. Este un joc plăcut pentru copiii sătui. Saladin, însă, plâpând și nemâncat, avea un gol în stomac. Țipa cu o nouă forță și urechile tristului Échalot țiuiău.

Abia după o bună jumătate de oră Échalot se supără.

— Pungaș mic, spuse el lăsându-l jos, pe cuvânt de onoare, că mă așez deasupra ta! Mă enervează să te tot aud! Din moment ce îți fac jurământ că nu avem nimic în casă, nimic în buzunar, trebuie să-ți ții pliscu! O dată... de două ori...

Saladin urla și mai tare.

— Ei, fir-ai să fii, izbucni Échalot, renunțând la ideea de a-l sufoca, puțin îmi pasă dacă legea are să mă pedepsească! Am să mă umilesc până la a cere de pomană!

Și, dezgustat, ieși pe ușă, în pradă unor emoții de nedescris, căci gândul de a întinde mâna îl umilea până la disperare. Din fericire, nu avu nevoie să ajungă până acolo. În pragul ușii vecine fusese lăsat un prânz, cu încredere în onestitatea publică. Échalot îl șterpeli, ca să folosim acest termen alintător care îmbogățește și înobilează ideea furtului. Se simți ispitit să strige ca la teatru "Doamne, este pentru copilul meu!"

Dar orgoliul acestei meserii își făcea loc în suflet, și întorcându-se în vizuina lui, își spuse:

"E totuși un exercițiu! Am să-i povestesc întâmplarea lui Amédée".

— Drept care, continuă el hrănindu-l pe năzdrăvanul Saladin, care tăcu imediat ce mâncarea îi atinse ciocul, din moment ce suntem reduși la șmecherii, vei ști să te servești cu pricepere, nu-i așa, comoară? Înghite-! Dar înghite-! Ai să te îneci, caraghiosule! Unde, hai, pe unde trece, ia zi, fiule?

Radia de fericire și toată pasiunea maternă îi strălucea în priviri.

— Cu toate că, murmură el întristat dintr-odată, vecina nu e nici ea bogată... Și eu, care îmi pusesem în gând să-l cresc pe Saladin al meu pe căi cinstite, cu ce scot din praful meu de scărpinat... Dar, lasă, o să înapoiem noi vecinei la prima afacere laptele ăsta de cinci centime. Și tu, copilu, nu vei ști prin ce tertipuri vom fi strâns noi averea de care ai să te bucuri mai târziu.

Îi era foame și lui; cu toate acestea, turnă cu atenție în

sticlă restul mesei lui Saladin, care și adormise ca un bursuc.

O fericire nu vine niciodată singură. Vocea pretențioasă a lui Similor scotea rulade false pe scară. O puternică speranță îi strânse inima lui Échalot care se gândi:

"Cei de la patru i-or fi vorbit poate din nou despre femeie!"

Similor intră cu un aer triumfător și aruncă pe masă un pumn de monede de 10 centime.

— La coadă? întrebă Échalot uluit.

— Dacă n-am avea, spuse Similor în loc să răspundă, ar cădea casa.

Nările fostului băiat de farmacie se dilatară cu o voluptate bănuitoare.

— Am și băut rachiu, Amédée? întrebă el încet.

— Ei, și ce e cu asta?

— Păi jurasem să nu bem nimic de unul singur...

— Gura, Bibi! Ca să faci afaceri, trebuie să te întreții cu persoane, nu-i așa?

— Da, Amédée, spuse gospodina cu un ton supus. Ce persoană?

— Ca să te întreții cu persoana, intri într-o cafenea, biliard...

— Când ai cu ce, Amédée.

— Și dacă străinul e cel care oferă consumația?

— Ești beat, pe cuvânt! izbucni Échalot cu admirație și invidie.

— Trei pești din doi nu ar obține acest rezultat asupra unui om în deplinătatea vârstei mele, răspunse de sus Similor. Ia-ți pălăria, vom ști curând despre ce este vorba în toate misterele lor din *Se va lumina de ziua mâine?* și altele. Plătesc doi cârnați și băutura.

— Mulțumescu-ți, Doamne! murmură Échalot. Vor luci în sfârșit și pentru noi zile fericite!

Similor aprobă această maximă, oare îi amintea mai mult de un al cincilea act. Conștiința pe care o avea despre posibilitățile lui îi dădeau o bună dispoziție.

— Există fără nici o îndoială o ființă supremă pentru vulg, spuse el, dar cel care are sorți de izbândă știe să se plaseze deasupra cu îndrăzneala lui. Cinstea e o prostie; te lași să putrezești toată viața în lipsuri. Dacă nu am fi avut slăbiciunea să ținem în principiu la onoare, nu mi-ar fi scăpat diferitele ocazii și aș fi alungat sărăcia care ne stă împotriva să facem afaceri; căci dacă ești sărac, ești nedreptățit și

disprețuit în ordinea noastră socială; dacă, dimpotrivă, ți-ai procurat bunăstarea prin fapte necinstite, cartierul își va scoate pălăria. Am dreptate?

— Așa e! făcu Échalot, care pescuia pe sub masă zdrențe cu neputință de descris și pe care le îngrămădea unele peste altele.

Similor își avea poza lui de orator. Nu semăna cu arhanghelul decăzut ținând predici locotenentului infernalei sale cohorte, dar naivul orgoliu al revoltaților îi lumina fruntea îngustă și făcea să îi sclipească ochii bolnavi. Pe biata și strania lui figură se vedea o oarecare inteligență și spirit îndrăzneț parizian, veselie plină de viață și fluxul crescând al imbecilităților pe care le predase nu le putea îneca întru totul. Similor nu era din popor: poporul muncește; el aparținea acelei categorii nedefinite numită în ansamblul ei "boemă": o boală de piele care produce mâncărime întregului oraș și pe care fermecătorii poeți au cântat-o. Dacă s-ar întocmi cu grijă un recensământ al boemei, ar înspăimânta Parisul. Fie ea lăcuită sau murdărită cu noroi, politică, financiară, literară, artistică, filozofică, religioasă — căci există și boema religioasă, iar reprezentantul ei face să se vorbească în lume despre el — fie că se strecoară în saloane, că scandalizează reuniunile sau că se bălăcește fără rușine la rigolă, boema rămâne boemă: o lepră. De sus până jos în dezorganizarea ei, specificul boemei este de a se crede rafinată și de a-și pierde în mod exagerat timpul cu prostii. Ea neagă totul, în afară de acel adevăr primordial: că se înșală grosolan.

Ea nu crede în nimic decât în absurd, absurdul fiind însăși în chezășia și sacra lor pavază. Știutorii de carte care fac parte din clan socotesc acest idol paradox. Ceilalți, restul, fără să vorbească pe ocolite, spun întâmplător același lucru.

Toți au un limbaj aparte, un argou, fragmente literare potrivite după sistemul hainelor de Arlechin. Limbajul însuși este cel care trădează originea literară a bolii lor. Nu veți găsi nici un singur boem care să nu fi fost otrăvit cu fraze.

Au existat din cei care îl recită pe Voltaire, sau care îl schilodesc pe Bossuet. Coborând astfel scara inteligențelor, acești nefericiți se suprapun nenumăratelor straturi, din care ultimele repetă fără încetare antagonismul almanahurilor, spiritul vodevilurilor și sentimentul melodramelor.

În așa fel încât aprofundând acest subiect baroc, se ajunge la neașteptata convingere că domnul Prudhomme^[105] este un boem, și că toți boemii sunt niște Prud'hommes.

— În consecință, reluă Similor, cercetându-și bogatul repertoriu al amintirilor, societatea franceză este compusă din nătărăi și din șmecheri care știu să se retragă cu îndemănare. Primii sunt păcăliții celorlalți, cum se cuvine, gemând sub apăsarea ipocritului care a prins cheag și care spune: "Este al meu, nu vreau să se mai atingă cineva!" Aceasta este legea, produs al celui care și-a umplut cel dintâi buzunarele. Și atunci, ce vrei, să rămâi în disprețul încurcăturii de a nu avea niciodată cu ce să-ți mai faci vreo plăcere?

— Nu, nu, răspunse Échalot, care înfășura un pachet din zdrențele găsite! Am și hotărât că vom disprețui zadarnicele prejudecăți ale onoarei!

— Dă-i drumul, atunci! izbucni Similor. Vom profita măcar de crimele onoarei. Ce vrei să faci cu batistele alea?

— Sunt rufele murdare, Amédée! Am să spăl și cârpele lui Saladin în canal.

— Vai! Vai! Povestea sensibilului Échalot s-ar putea intitula: "Prăbușirea unui înger"!

Échalot își luă pachetul, apoi pe Saladin și sticla. Ideea de a mânca un cârnat îi încununa fruntea cu razele fericirii. Similor, om de lume, se cam rușina de pachetul lui Échalot și de copil. În mintea lui, nevinovata făptură îi știrbea succesul la femei.

Mizeria nu are, desigur, nimic de râs, mai ales când împinge un suflet bun spre prăpastie. Noi încercăm un fel de sfială când zugrăvim această familie de bărbați, circulând aiurea prin Paris: Échalot, încărcat cu tripla lui povară, făcea impresia unui om blând și modest, cu preocupări de nevastă; Similor, tot frumos, tot îngâmfat, mergând cu pasul arcuit și în poantă, umflându-și pieptul pe sub paltonul galben, cu pălăria cenușie pe-o ureche, aruncând priviri asatine prin vitrinele magazinelor și depărtându-se cât mai mult de prietenul lui, ca să lase impresia unui burlac la plimbare.

Se opriă într-un birt modest și luară loc la o masă de brad, neagră ca cerneala, pe care zăceau o solniță și un pahar cu muștar. Saladin, pachetul și sticla fură atârnați de un cui din zid care ținea loc de cuier. O femeie bătrână, care poate ispășea acolo păcate de neiertat, se apropie bănuitoare de masa lor ca să-i servească.

— Situația viitorului nostru, asigurată în profesia crimei, spuse Similor pe un ton de afaceri, îți va fi comunicată odată cu felul în care va trebui să te servești de *Se va lumina de ziuă mâine* și altele. Piquepuce este cel care a oferit masa de azi-

dimineată.

— Oh, domnul Piquepuce! izbucni Échalot uluit.

— Vorbește cu prudență. Poveștile astea nu se obișnuiește să fie spuse în gura mare și, în definitiv, ce te miri, toți oamenii sunt egali. Eu l-am văzut pe Piquepuce în mizerie, așa cum suntem noi acum.

— Pentru asta da, mărturisi fostul băiat de farmacie. E grozav cârnatul!

— Acceptabil; atunci când va fi bine, o să avem ceva în plus la masă, și mai scump; dar să ne întoarcem la misterul la care o să colaborăm, uite, să știi, nu are să fie decât miercuri.

— Ce este? întrebă Échalot.

Cam în acest fel și-o imaginează lumea pe tânăra Psyche întrebându-l prostește pe Amor.

Similor puse un deget pe gură.

— Mai sunt încă două zile întregi de trăit din propriile noastre resurse reluă el. Nu mai vreau să ne lipsească nimic-nimic nici ție. Trebuie să facem apel la ingeniozitatea noastră ca să rezolvăm problema.

Umplu paharul lui Échalot, care mângâia cu privirea sticla cu sfertul de litru de spumă roșu-închis.

— Cu douăzeci și cinci de franci, continua Similor, crezi tu că o putem duce până miercuri?

Échalot își trecu dosul mâinii peste buze. Patruzeci și opt de ore de bogăție!

— Ei bine, încheie Similor, am găsit un șiretlic: trebuie salvat înecatul; tu știi, cine salvează un înecat capătă un premiu de douăzeci și cinci de franci. Asta nu e mai greu decât ce avem noi de făcut...

Échalot se uită la el cu un aer buimac.

— Și ai tu un înecat? întrebă.

— Da, Bibi; tu ești înecatul, și eu sunt salvatorul: recunoști că e un șiretlic?

Din punct de vedere moral, Échalot nu avea decât un și mai mare merit, să spele din când în când în canal jumătate de duzină de cârpe oribile, care nu erau altceva decât scutecele lui Saladin. Apa îl dezgusta în așa măsură, încât, de teama ei, își neglija chiar talentul de pescar cu undița. Ideea lui Similor era foarte simplă: el voia să-l arunce pe Échalot în ecluză și apoi să-l scoată. Numai că Échalot nu voia.

— Ia ascultă, bătrâne, spuse Échalot tremurând tot și împingându-și farfuria, tu nu știi să înoți! Găsesc că e un joc

murdar.

— A, faci pe lașul? întrebă Similor amenințător.

— Eu fac întotdeauna tot ce vrei tu, dar apa nu intră în ideile mele.

— Și spui că făptura aia ți-e dragă? izbucni Similor, ridicându-și amândouă brațele spre Saladin, care dormea atârnat în cui. Hai, mănâncă, bun de nimic ce ești! La ce servește să realizăm invenții! Mănâncă! Mănâncă! Mănâncă!

Dar lui Échalot nu îi mai era foame. Îi pierise și cheful.

— Amédée, spuse el cu tristețe, mă ofensezi în sentimentele mele cele mai sfinte!

— Nu există, nu există nici un Amédée! Tu mă împiedici să facem o afacere!

— Aș prefera orice, dar nu ecluza.

— Ai tu altă idee să câștigi douăzeci și cinci de franci fără muncă.

— Putem să căutăm...

— Sunt treizeci și cinci de ani de când cauți. Nu ești demn să faci parte din asociația mea!

Spunând acestea, Similor, care își terminase cârnatul, trase spre el farfuria fostului băiat de farmacie și începu să înfulece.

— Ascultă, spuse Échalot, fără să se plângă că îi mânca porția de care i se rupea inima, ecluza e adâncă.

— Da, ripostă Similor, dar nu e lată!

— Ei, atunci aruncă-te tu în ea și îți dau cuvântul meu de cinste că te scot afară!

Similor îl fulgeră cu privirea.

— Cu asta, răspunse el terminând sfertul de litru, o baie după masă, însemnează moartea subită a prietenului tău!

Échalot avu delicatețea să nu-i întoarcă argumentul. Nu abuza niciodată de avantajele lui și tocmai acest lucru menținea relațiile lor. Se apucară din nou să caute trucuri. Pentru această rasă subtilă de oameni, care în mod sincer se socotește cea mai ingenioasă din Univers, este o ocupație plină de farmec. Ea valorează aproape cu visele poezilor. Ei bine, prietenii noștri sunt într-adevăr visători ca niște poeți trăind din iluzii în mijlocul celor mai respingătoare realități.

O goană după trucuri, în colaborare, nu este mai puțin seducătoare decât o goană după melodramă. De altfel, amândouă sunt într-o oarecare măsură speciale în pădurea Parisului; nu pentru că în altă parte nu exista adepți ai meseriei transcendente și oameni devotați șireteniei, aceasta

a zecea muză, ci pentru că Parisul este centrul artelor, iar restul Universului nu are decât rebuturile lui.

Se duc, vin, adulmecă, scormonesc, cutreieră desișurile fermecate ale fanteziei. Exista idei în suspensie în această atmosferă fecundă: idei de drame pentru Etienne și Maurice, idei de șiretlicuri pentru Échalot și Similor. Există un tărâm californian unde fiecare pas poate călca pe o adevărată bogăție. Se calculează, se trâncănește, se divaghează, uneori lozul cel mare se găsește în extravagante.

Apoi vin aducerile-aminte, închipuirile uitate reînvie, se ametește fără a se bea sau se amesc bând, depinde de starea pungi fiecăruia — spiritul se înfierbântă, capriciul cântă, se omoară femeia...

Și, desigur, este cazul de a insera aici acel poem grațios, acea idilă înduioșătoare și cu totul pariziană: nașterea lui Saladin, marioneta de carton, chemat poate în viitor să îmlânzească lei, să înghită săbii sau să joace roluri de mâna a doua, cu oarecare strălucire, pe scenă la "Ambigue-Comique".

Pălăria cenușie a lui Similor era pe atunci mai tânără cu trei ani. Échalot mătura la vremea aceea o farmacie cu aspect jalnic de pe strada Vaugirard. Similor, amabil și făcut anume să placă, dădea lecții de dans la bariera Montparnasse.

Ida Corbeau, zisă Joue-d'Argent (Obraz-de-Argent), infirmă de la cucerirea Algerului, vindea lămâi, zaharicale și limonadă în fața Domnului. Era respectată în cartier și cunoscută a fi avut numeroase aventuri cu resturile gloriilor noastre.

Ida Corbeau, fostă vivandieră, de statură înaltă, era acum ciolănoasă, sleită de puteri, cu părul bătând în cenușiu și cu o mustață aproape ca la bărbați. Povestea obrazului artificial și care dădea înfățișării ei un aer straniu, rămânea un mister.

Până atunci, Échalot și Similor își văzuseră de treburile lor, nici unul din ei nu avusese vreo aventură amoroasă. Într-o seară o văzuseră însă pe Ida bând zdravăn undeva la barieră, înconjurată de o ceată numeroasă și aleasă. Aerul le păru deodată mai cald, briza mai parfumată; înțeleseseră primăvara, cântecul păsărilor surâsul florilor...

Ida intona un cuplet patriotic; dansă cu un cavaler care abia se mișca; destinul celor doi prieteni fu hotărât; dar Échalot trebuia să joace și aici, ca întotdeauna, marele rol al prietenului care se sacrifică. Similor, puțin mai delicat, nu era

gelos pe alții; singur Échalot îi provoca neîncredere. Cine să cerceteze ciudățeniile inimii omenеști!

Échalot juca deci rolul abnegației. Era în epoca în care învățase arta de a fabrica praf de scărpinat.

După câteva luni, petrecute în acea grădină a Armidei⁽¹⁰⁶⁾, la poarta căreia rămânea melancolicul Échalot, Similor simți o mare bucurie și tot atâta orgoliu.

Ida Corbeau era pe cale de a deveni mamă.

Din ziua aceea, Ida nu mai ieși din beție. Similor îi îngădui atunci lui Échalot să-i facă cinste cu câteva zaharicale. Petreceau zile întregi îmbuibând-o pe Ida, care se gândea în mod serios să se cumițească pe viitor.

Échalot găsi pentru copil numele de Saladin nu dintr-un sentiment deosebit pentru turci, ci fiindcă lui Joue-d'Argent îi plăcea nespus salata. Échalot ar fi strălucit prin calda lui veselie în multe societăți distractive.

Într-o seară, Ida vru să bea ceva mai mult, dar nu mai putu. O picătură în plus face ca vasul să dea pe dinafară. Și Ida își dădu sufletul în momentul în care Saladin venea pe lume. Micul ștregar se născu beat. Échalot jură să îi facă educație. Similor, neconsolat, dori să-i salveze cel puțin obrazul, pe care îl iubise atât mult; a fost atunci o supărare în plus: defuncta îl înșelase — obrazul nu era de argint, ci de cositor.

Astfel sfârși această femeie necumpătată. Acum este dată uitării. Numai Échalot se duce uneori să-i pună o floare de câmp pe modestul ei mormânt...

Către amiază, doamna Eustache, stăpâna cafenelei, văzându-i pe cei doi prieteni că nu mai consumau nimic, îi pofti afară din local. Échalot și Similor erau din aceia care douăsprezece ore în șir pot bate caldarâmul metropolei fără să obosească și fără să poarte pică cuiva. Le plăcea să se răcorească pe sub poduri sau, după anotimp, să se încălzească mișcându-se de colo până colo de-a lungul zidurilor care mărginesc Sena. Căutarea neîncetată a șiretlicului le însuflețea conversația și cred că i-aș uimi pe cei care se ocupă de estetică dacă limitele acestui studiu mi-ar îngădui să povestesc în extenso palavrele lor. Similor era mai strident, mai îndrăzneț, mai romantic; Échalot avea mai mult simț practic, mai multă blândețe, mai mult farmec, dar în definitiv amândoi erau din Arcadia, și dacă Virgiliu i-ar fi ascultat, ar fi tălmăcit dialogurile lor în deplină înțelegere. Dar păstorii arcadieni ai lui Virgiliu erau lipsiți de acel

element gingaș care înobilează și sfințește poemul pastoral modern; copilul, fructul dragostei, era speranța lor vie de viitor. Échalot îl avea pe Saladin sub braț; îl uita rareori pe vreun colț de bornă, și doar țipătul plăpândeii făpturi era de ajuns să îi trezească toată atenția maternă. Atunci îl lua de picioare, îl învârtea și îl răsucea cu o îndemănare mângâietoare; după două-trei piruete, îl așeza din nou cu capul în sus, drept care Saladin îl răsplătea cu o strâmbătură caraghioasă, care voia să fie un surâs, Échalot îl contempla; trăsăturile acelea la scară mică aveau și vagi asemănări cu profilul bărbătesc al Idei Corbeau, invalida Venus.

Pentru ce câmpia, mereu câmpia? Credeți oare că peisajul parizian este fără farmec și fără poezie? Trândăvia se simte la locul ei și pe stradă; adierea se îmbibă în vitrinele gratargiilor ca și în straturile de trandafiri; în trecere se culeg surâsuri care valorează cât florile, și ar fi nevoie de mii de păsări savante pentru a înlocui tremolourile din Wilhelm Tell, executate de flașnete.

În fundul câmpiilor pustii, veți da peste acei barzi răgușiți care cântă fals șansonetă populară, acele femei sulemenite care sar nerușinate de gâtul bărbaților, acei atleți care scot pietrele din pavaj cu dinții, sau acel jongler de bastoane, da, acel mult iubit jongler care prinde din zbor cu îndemănare banii, aruncându-i în aceeași mișcare în buzunarul căscat al jiletcii!

Échalot și Similor erau niște copii ai Parisului, ei simțeau intens toate frumusețile ilustrului lor leagăn al copilăriei, fiecare după firea lui: Similor iubind mai mult jonglerul de baston, Échalot fiind atras de flașnetă; lui Similor placându-i răspântiile zgomotoase, Échalot simțindu-se bine privind pescarii cu undița. Câte diferite spectacole! Câte gusturi, atâtea bucurii! Câte și mai câte... Există și animalele din Jardin-des-Plantes, Teatrul de Marionete, jucătorii de biliard, ecluzele, Morga și tunul de la palatul regal...

Prietenii noștri se plimbară până seara încet, când într-o parte, când într-alta, târându-și picioarele prin praf și jinduind după tot ce vedeau, ca niște copii. Găsiră multe *șiretlicuri* ingenioase, dar care nu puteau fi utilizate. Ar fi fost mai simplu totuși să *ucidă femeia!* Avură fel de fel de idei năstrușnice; Similor, care se gândea la distracții, fu de părere să-l pună pe Saladin la muntele de pietate: motiv de râs; Échalot nici nu ar fi suportat să se dezbată în mod serios această propunere.

Către ora 8 făcuseră cam opt leghe, și din colaborarea lor nu ieșise nici un șiretlic. Pofta de mâncare însă creștea: mirosul birturilor îi atrăgea din ce în ce mai mult; începură să discute despre mâncăruri grozave și să întocmească un meniu consistent pe care aveau să și-l ofere peste două zile, după "afacere". Nimic nu excită mai mult pofta de mâncare decât acest periculos exercițiu; fiecare fel de mâncare evocat le apărea cu aroma lui specifică; pe această cale omului celui mai cumpătat i s-ar face o foame dureroasă, ideea unui fel, preparat cu carne de vacă și cu tot dichisul, pregetat în mod imprudent de Similor, îl făcu pe bietul Échalot să lăcrimeze.

— Friptură împănată, zise el, fără să-și ascundă emoția.

Există unele cuvinte care merg la inimă, Similor, oricât de voltairean era, nu putu să-și împiedice un oftat.

Ajunseră aproape de rotonda Temple; vederea atâtor bogății atârinate între stâlpi — cizme vechi, haine uzate, bluze albastre legănate de vânt, batiste în carouri, fărâșe, mături, cratițe și chipie de uniforme — puteau să-i înnebunească dacă ochii lor n-ar fi căzut deodată pe un afiș lipit la înălțimea unui stat de om.

Care din ei avu ideea șiretlicului? Échalot sau Similor? Amândoi odată și într-un singur glas izbucniră:

— Uite un beneficiu de trei franci și cincizeci!

Cu alte cuvinte, descoperiseră vaccinul. Afișul purta în fond un anunț scurt: "Primăria arondismentului VI. Vaccinări gratuite de la ora 10 la 12, spitalul «Saint-Louis». Prima este fixată la 3,50 franci pentru părinții care aduc un certificat de paupertate."^[107]

Saladin nu era vaccinat.

O clipă Échalot și Similor rămaseră fără glas. Descoperirea șiretlicului produce bucuria care sufocă. Exista totuși un obstacol: certificatul de paupertate.

— Perfect, hotărî Similor, care nu căuta niciodată prea mult, te vei duce singur să-l ceri.

— Dar tu ești tatăl natural! obiectă Échalot.

Se înțelege repulsia instinctivă a celor doi prieteni pentru locurile unde se eliberează asemenea certificate.

Échalot avea totuși ideea lui. Se apropie de afiș și îl dezlipi într-o clipă, fără să-l rupă. Este și asta o artă; sunt pe lume numeroase familii care trăiesc din așa ceva. La întrebările lui Similor el răspunse sec:

— Amédée, vom crește acești trei franci și cincizeci până la dublu sau la triplu prin dibăcia mea; în plus, vom scuti

copilului tău durerea de a suporta torturile lanțetei^[108].

Afișul reprezenta pentru el un titlu; peste valoarea în sine a banilor, există creditul. Și ce trebuie pentru a stabili creditul? Un titlu. Cu acest titlu, deci, dovedea că Saladin prețuia trei franci și cincizeci, pentru că nu era vaccinat. Odată vaccinat, Saladin nu mai valora nimic.

Echipați cu afișul și cu Saladin, Échalot și Similor începură un turneu triumfător. Peste tot li se deschise un credit de cincizeci de centime pentru amanetul lor viu. Timp de douăzeci și patru de ore, umblând din cârciumă în cârciumă, descoperiră belșugul, și Saladin fu salvat de la vaccin.

Nu aveam noi dreptate să-l comparăm pe Échalot cu Jenner?

A doua zi seara, sătui de voluptate și îndopați ca niște țevi de tun, se odihniră pe o bancă de pe bulevardul Temple. Saladin avusese porția lui de mâncare din belșug; ca să nu-l stingherească, îl puseră la răcoare sub bancă și ei continuară să facă planuri; vorbiseră, slavă Domnului, de la prima sticlă golită și tot despre același subiect: viitorul plin de strălucire pe care li-l fâgăduiau *povestea misterele* și domnul Piquepuce. Era un subiect nesecat, grație diferitelor combinații care năvăleau în mintea lor inspirată de repertoriul bulevardului crimei. Îi înconjurau o sută de melodrame; n-aveau decât să aleagă.

De pe banca pe care ședeau puteau să vadă La Galiote și intrarea străduței înguste care ducea la cafeneaua "l'Épi-Scié". Era țara fâgăduinței; mai mult chiar: paradisul! La Paris, faptul de a frecventa unele cafenele transmite gloria contagioasă. "Café Anglais", "Tortoni", "Riche" sunt locuri ilustre, care impun notorietate unui tânăr.

Cafeneaua "l'Épi-Scié" însemna *înalta societate*, și erau luni, poate ani de când Échalot și Similor nutreau ambiția de a trece acel formidabil prag. Și nu îndrăzneau.

Bucuria aleasă încurajează inima pe care o însuflețește succesul.

— Cu toate că întâlnirea e fixată pe mâine, spuse Échalot, de obicei atât de timid, n-au să ne mănânce în seara asta acolo înăuntru, nu-i așa, Amédée?

Dorința lui Similor nu era mai mică, dar fiind conștient de superioritatea domnului Piquepuce, îi răspunse:

— Piquepuce este cu toți cei la modă, cu cei plini de ifose, ca demnul Cocotte, și poate chiar mai de văză. Ar trebui

să avem un motiv, cum că avem de văzut acolo o cunoștință, sau cum s-ar spune că avem ocazia să-i anunțăm pe ei când intrăm: "Ia te uită cine a apărut!"

Chiar în momentul acela un bărbat în costum pe jumătate militar se îndrepta de la La Galiote spre cafeneaua "l'Épi-Scié" și trecu pe sub felinarul fumegând, care aruncă pentru o clipă pe fața lui o lumină confuză.

Marile hotărâri sunt iuți ca fulgerul. Părinții lui Saladin săriră în picioare amândoi odată.

— L-ai recunoscut pe ăla? întrebă cu solemnitățe Similor.

— E domnul Pattu, căpitanul "Vulturului din Meaux nr. 2" de pe canal, răspunse Échalot.

— Drept care, spuse Similor, am avut destule motive cu acest șef de echipaj, care m-a obrăznicit pe vasul de transport. Onoarea cere o chelfâneală, și uite că am găsit motivul. Dă-i bătaie!

Échalot aprecia și el exigențele onoarei. Stăpânindu-și emoțiile, își urmă prietenul, care cobora spre străduță cu un aer hotărât. Saladin rămase uitat sub bancă.

Ce să mai spunem? Noi cunoaștem sufletul lui Échalot. În loc să pornim la o analiză lungă și penibilă a tulburării care îl domina, constatăm un singur fapt: l-a uitat pe Saladin!

Înainte de a intra, Similor se scutură de praf de sus până jos; și își infundă pălăria cenușie pe-o ureche, dar îndrăzneala îi și fu știrbită. Există praguri care dau bătăi de inimă. Împinse totuși ușa; Échalot se strecură în urma lui ca o umbră, scoțându-și instinctiv pălăria, ca un creștin care pătrunde într-o biserică.

Era o sală destul de mare, cu plafonul jos și foarte înnegrit. Aici, vreo patruzeci de consumatori beau într-un nor de fum. Pentru cei care trec cu privirea peste aceste rânduri și care nu sunt familiarizați cu povestea șiretlicului nu le-ar fi făcut nici cea mai mică impresie cafeneaua ordinară care nu era nici măcar un local rău famat, însă un sentiment aproape religios le tăia respirația celor doi prieteni. Toți fumătorii de pipe și jucătorii de domino care aveau aerul unor mici burghezi erau fără nici o discuție *în combinație*!

Échalot rămase direct zdrobit gândindu-se la nimicnicia lui față de acei talentați îmbogățiți. Similor, mai puțin sensibil și foarte fanfaron, reacționează împotriva stingherelii lui și se duse direct la tejghea, unde o femeie grasă, în culori liliachii, tocmai îl întâmpina cu un surâs șters pe căpitanul Pattu.

— Șefule! îl acostă Similor cu glas răsunător.

Marinarul de apă dulce se întoarse tresărind în mijlocul urărilor de bun venit cu care fusese întâmpinat.

— Fii calm, Amédée, îi strecură Échalot.

— Drept care, reluă Similor cu măreție, trebuie să recunoașteți un tânăr care a avut motive să se plângă de *dumneata* în exercițiul funcțiunilor de luntraș de două parale și care a promis să-ți rupă o aripă sau două fără supărare, călare sau pe jos, sabia, baston, baionetă sau doar lovituri de picior undeva, nimic în mâini, nimic în buzunare, fără efort!

Un hohot de răs zgomotos și răgușit primi concluzia acestui discurs, care evident exaltă aprobarea generală.

Échalot îl privi de jos în sus pe Similor și în ochii lui se înalță cu treizeci de coți.

În orice țară soțul reginei este înconjurat de invidioși. Căpitanul Pattu nu scăpa de aceste neajunsuri ale fericirii. Când doamna și stăpâna cafenelei "l'Épi-Scié" sugeră să-l arunce pe Similor pe ușă afară, se auzi un murmur.

— Cerșetorii nu sunt primiți într-un local cinstit! vru să insiste cu răutate suverana, care răspundea la veselul nume de madam Lampion.

— Și dacă ți s-ar închide pliscul cu o vorbă prietenească, tăntico? întrebă Similor, care prindea curaj. Dacă ți-aș spune la ureche: *Se va lumina de ziuă...*?

Nu apucă să termine. Nasul, gura și bărbia îi dispărură în pălăria cenușie, înfundată brusc de un pumn aplicat de o mână de maestru.

Tunete de veselie în sală. Échalot avu trezirea leului, își suflecă mânecile hainei, își trecu amândouă mâinile prin păr și luă, spre marea bucurie a galeriei, garda boxerului francez, dar în loc să lovească, își aranja stângaci o șuviță și îngână:

— Bună seara, domnule Piquepuce; salut, domnule Cocotte; servitorul dumneavoastră, moș Rabot!

Domnul Piquepuce se îndreptase spre tejghea și îi spuse la ureche reginei Lampion:

— Sunt mieii lui Toulonnais-l'Amitié. Nu faceți prostii! Nu vor ține decât până mâine seară.

Câteva minute după aceea, Similor și credinciosul lui Échalot, simțindu-se în al nouălea cer, stăteau la o masă în mijlocul a cincisprezece sau douăzeci de artiști, care *erau în combinație*.

A fost o noapte nemaipomenită; se jucă; se vorbi despre afaceri, cei doi prieteni se simțeau transformați de toată

mișcarea acelei impunătoare societăți. Visul lor devenise dintr-o dată realitate.

Amăgirile sunt uneori atât de firești, încât nu găsești cuvinte și forță pentru a le stigmatiza. De altfel, de câte ori până acum Saladin nu fusese uitat prin diferite locuri, fără să existe vreun pericol pentru sănătatea lui? Acesta este avantajul copiilor din melodrame. Punciul era tare, vinul cald, aromat, cum scria la carte, între fumătorii de pipe se făceau atâtea calambururi, iar unii din ei povesteau atâtea trucuri, încât ar fi dat de gândit și morților.

Către ora 4 dimineața se produse o mișcare. Un personaj care părea de primă importanță intră misterios prin ușa care dădea spre drumul îndrăgostiților. Acel personaj, cu păr negru, favoriți mari de aceeași culoare și ochelari albaștri, trezi celor doi prieteni ai noștri o ușoară tresărire. Dar nu avură decât o vagă bănuială, pentru că mințile lor erau tulburate de multele lucruri bune pe care le tot gustaseră.

Domnul Lecoq nu purta nici favoriți negri, nici ochelari albaștri...

Tocmai când se străduiau să-și aducă aminte mai bine, domnul Piquepuce le spuse:

— Hai, la coteț, căprioarelor! Întâlnirea se ține la ora unsprezece dimineața, aici; atunci o să-l vedeți pe stăpânul tuturor, pe domnul Mathieu...

— Cum, Trei-Labe e stăpânul tuturor?! se miră Échalot, încremenit.

Și Similor, pe care nimic nu-l uimea cu ușurință:

— Am bănuț eu întotdeauna că schilodul era cel care trăgea sforile!

Era încă întunerice când prietenii noștri o porniră din nou pe ideea care ducea spre bulevarde. Similor o luase înainte, cu pieptul avântat și inima mulțumită.

— Drept care, spuse el iradiind bucuria sinceră a triumfului, vezi cumva strălucind la orizont măreția viitorului nostru?

Échalot, care se simțea în totul mulțumit, se repezi la el și îl strânse în brațe murmurând:

— Copilul nostru are să aibă deci un destin!

Dar această frază se termină cu un strigăt dureros. Se smulse din brațele lui Similor ca să-și pipăie subțiorile și spinarea: locurile obișnuite ale lui Saladin. Saladin însă nu era nicăieri; printr-un instinct înduioșător de comic, își scotoci prin buzunare: nici urmă de Saladin.

Memoria îi reveni brusc. Scoase un behăit tânguitor și o luă la fugă spre La Galiote.

— Zău, îl liniștea stoic Similor, nu e pericol să-l fure!

A trebuit să ne mai exprimăm o dată acest regret: dotat cu atâtea calități, Similor nu era totuși un tată bun.

El grăbi pasul pentru că țipetele jalnice îl asurzeau. Un bărbat alerga, traversând șoseaua, și curând o trăsură, oprită de cealaltă parte a bulevardului, se depărtă în galop.

— Au omorât femeia! bâlbâia în acest timp Échalot, gâfâind ingenuncheat lângă bancă. Au omorât două femei!

În adevăr, două femei zăceau aruncate la întâmplare lângă bancă, într-o baltă de sânge. Felinarul din apropiere lumina capul contesei Corona rezemat de gunoaiile pe care dormea Saladin și obrazul alb al lui Edmée Leber, încadrat de grămada părului ei lung și blond.

Capitolul IV - Povestea cu uciderea femeii

Cu toate că instituția agenților de poliție și tot ceea ce privește poliția de la oraș a progresat foarte mult de la epoca în care se petrec întâmplările noastre, este neîndoios că asemenea acte de violență, comise în plin centrul orașului, chiar la acea oră târzie, când bulevardul este pustiu, însenina și atunci, cum ar însemna și astăzi, un lucru exagerat și nemaipomenit.

Încă de pe atunci dramele nocturne trebuiau săvârșite repede și cu multă îndrăzneală, căci dacă gardienii erau mai puțini la număr și de o vigilență mai puțin severă, ei totuși existau, și cumplitele fiare ale pădurii Parisului se plâneau că întâmpină greutăți în afaceri.

În câteva minute fuseseră comise două acte de violență, în două puncte absolut diferite, cu toate că victimele fuseseră găsite în același loc pe bulevard.

Evenimentele se precipitaseră în ultimele două zile, după cum afirmase nu demult însăși contesa Corona. Partea din subiectul nostru care se ocupa de ipocrizia din familia Schwartz se apropia de deznodământ, și tot ce depindea de această luptă avea să se hotărască întocmai după voința baroanei, numai dacă vreo influență și mai puternică dinafară nu ar fi făcut în așa fel încât lucrurile să ia o altă întorsătură

de ultim moment.

Domnul Schwartz, preocupat întru totul de partida formidabilă pe care o juca plin de hotărâre, nu se mai gândea la nimic altceva. Dar ar fi pus rămăşag pe orice că din această poveste cu hoţi, un lucru era sigur: romanele de dragoste — al lui Michel cu Edmée şi al lui Blanche cu Maurice — aveau să se încheie în modul cel mai simplu cu putinţă, prin căsătoria lor, la a căror realizare de aici înainte el nu se va mai opune în nici un fel.

Aceasta să fi fost oare ideea domnului Schwartz sau a soţiei sale, care hotăra destinele în acea mică lume în care se agită personajele noastre?

Edmée petrecuse o zi fericită, plină însă de încordare, fiindcă sănătatea ei, abia restabilită, era prea solicitată de atâtea emoţii. Blanche şi mama ei veniseră la ea, în modesta lor locuinţă. Un cald şi delicat sărut ţinuse loc tuturor explicaţiilor. O toaletă de bal nouă şi fermecătoare fusese aşezată pe patul simplu al fetei.

Etienne, ale cărui lucrări dramatice nu avem timp să i le urmărim, ar fi intuit aici un grozav act pentru care să-i uşureze în piesă un deznodământ fericit. Totuşi, parcă lipsea cineva. Da, Michel nu asista la această plăcută sărbătoare.

Mult timp după plecarea baroanei şi a fiicei sale, tot aşteptându-l pe Michel, Edmée se trântise pe pat, unde o cuprinsese amorţeala oboselii. La o oră pe care nu ar fi putut-o preciza se auziră uşoare bătăi în uşă. Ea se sculă bucuroasă, crezând că venise în sfârşit Michel. Afară se întunecase de-a binelea şi fitilul lămpii scădea, gata să se stingă.

Domnul Bruneau însă apăru în cadrul uşii.

— Michel nu va veni, spuse el drept răspuns dezamăgirii din privirea tinerei fete. Apoi adăugă: Se pot foarte bine lua patruzeci şi opt de ore din existenţa unui om pentru a-i salva întreaga viaţă.

— Am încredere în dumneavoastră, şopti Edmée cu un fel de respect sfios, am încredere absolută. Vă datorez adevărul: Michel nu vă iubeşte.

Domnul Bruneau începu să zâmbească, ceea ce i se întâmpla rar.

— Cred, răspunse el; de fiecare dată când vrea să-şi frângă gâtul, eu îl stingheresc.

Apoi, reluându-şi tonul serios, întrebă:

— Buna dumneavoastră mamă doarme?

La răspunsul afirmativ al lui Edmée, domnul Bruneau făcu mai multă lumină, apoi pătrunse în camera de dormit a bătrânei doamne Leber. Edmée îl urmă și constată uimită că ridică învelitoarea de pe mânușa cizelată. Uitându-se pe fereastră, constată că la nici una nu se mai vedea lumină.

— Este deci foarte târziu? se miră ea.

O pendulă din vecini bătuse de trei ori.

— Eu nu îmi aleg momentele, spuse domnul Bruneau cu calmul său impasibil. De-altfel, trebuie ca mama dumneavoastră, când se va trezi, să vadă mânușa la locul ei. Măine i se va oferi pe ea o sumă frumoasă.

— Ce vreți să faceți cu mânușa? întrebă Edmée, văzându-l ca o ia și o ascunde sub manta.

— Vei vedea, fata mea, fiindcă mă vei însoți, răspunse domnul Bruneau. Îi lipsește ceva jucăriei acesteia, care îți datorează puțin bine pentru tot răul pe care vi l-a făcut. Mergem împreună undeva pe aproape, la fierăria unui vechi prieten; într-o oră vei aduce mânușa înapoi. Vino.

Edmée își puse de îndată pălăria și își aruncă pelerinuța pe umeri.

La Fierăria din vecinătatea cafenelei "l'Épi-Scié" era lumină și un lucrător îi aștepta.

Se știe cum se fabricau acele mânuși masive cărora li se spunea și brasarde. Probabil carapacea crustaceilor a inspirat inițial fabricarea lor. Domnul Bruneau, căruia Edmée nu îi bănuia deloc abilitatea în mănuierea acestor piese, demontă mânușa într-o clipă și o deschise întocmai cum ar fi operat un homar. Fierarul pregătise trei rânduri de franjuri metalice alcătuite dintr-o serie de tije ascuțite. Domnul Bruneau le fixă în interior întorcându-le iar vârfurile libere, care erau ușor înclinate față de planul zalelor le întoarse spre degetele mânușii.

Montă apoi mânușa la loc tot atât de repede cum o desfăcuse.

La atât se rezumase toată operația. Știm cum să despărțit Edmée de domnul Bruneau.

Edmée mergea agale și obosită, urmând drumul pe trotuarul sudic al bulevardului. Nu se temea deloc la această oră de singurătate. Era foarte încordată. Simțea un gol în creier și făcea efort să prindă firul gândurilor care i se învălmășeau.

În dreptul cafenelei turcești se încrucișă cu un bărbat. Edmée nu-i dădu nici o atenție.

De îndată însă ce bărbatul o depăși, acesta se opri în loc uimit și se uită după ea cum se depărta.

Bărbatul părea între două vârste. Purta un palton larg, cu gulerul ridicat până la urechi. Obrajii îi erau acoperiți de favoriți negri, și purta niște ochelari mari, albaștri.

Luând o hotărâre bruscă, fără nici un cuvânt, se întoarse din drum, simulând mersul împleticit al unui om beat. O ajunsese din urmă și, apucând-o de după talie cu brutalitate, îngână ca un chefliu:

— Căutăm, va să zică, aventuri mititele, singurică, noaptea, pe străzi, amorașule?

Trezită brusc din apatie, Edmée îi evită îmbrățișarea și sări câțiva pași înapoi, clătînându-se.

Bărbatul cu ochelari albaștri simțise însă ceva sub pelerinută ei. Dacă nu ar fi să împingem neverosimilul până la absurd, am presupune că mânușa era tocmai obiectul mult râvnit de îndrăzneată lui purtare, căci rămase o clipă foarte mirat de această descoperire.

Șovăiala lui fu de scurtă durată.

Sări după ea, dând vocii accentele oxidate și răgușite ale totalei beții:

— Oh, face nazuri domnișoara? exclamă el împleticindu-se pe picioare și mișcându-și brațele cu gesturi ciudate. Disprețuiești un simplu cetățean pentru că nu are trăsura luxoasă, domnișoară? Ia mai lasă-te! Cel care-ți oferă inima e un francez, să știi! Jos cu jandarmii, domnișoară! Trăiască undița, domnișoară! Am să-ți fac eu un viitor că nici nu te-aștepți, domnișoară!

Era o beție gen Frédérick-Lemaître; puțin prea bine făcută. Dar biata noastră Edmée nu se pricepea în astfel de treburi. Ea fu cuprinsă de acea spaimă nemaipomenită care le taie respirația copiilor când se simt în fața unui pericol; începu să scoată țipete cumplite, continue, țipete de nebună, și fugi fără să mai știe încotro se ducea.

Bărbatul cu ochelari albaștri se ținu un timp după ea, fără să mai joace rolul de bețiv. Știa el bine că fata nu se va întoarce. De altfel, avea și altă preocupare; privirea lui pătrunzătoare scruta pe deasupra ochelarilor, cercetând bulevardul în depărtare dacă nu se vede cumva vreo patrulă.

Bulevardul era însă pustiu cât cuprindea cu ochii și țipetele disperate ale fetei slăbeau din ce în ce mai mult. Ea traversă șoseaua. Poate se gândea să se întoarcă la punctul de unde plecase pentru a cere protecția domnului Bruneau.

Cât despre omul cu ochelari albaștri, planul lui nu avea nimic nesigur. Voia să-și împingă victima până la terenurile virane care mărgineau noul bulevard Beaumarchais, sigur fiind că acolo rămânea stăpân pe situație.

Nu avu nevoie să facă atâta drum. Fata se împiedică tocmai când să traverseze și căzu fără cunoștință pe trotuar aproape de La Galiote. Milos, omul cu ochelari albaștri o ridică în brațele lui puternice și o transportă lângă banca cea mai apropiată. Apoi o lăsă acolo fără să se mai preocupe de starea în care putea să fie și se depărtă degrabă, luând cu el mănuașă, pe care o ascunse sub redingotă.

Astfel ajunse la cafeneaua "l'Épi-Scié", și prezența lui acolo fu semnalul de retragere pentru Échalot și Similor.

După plecarea lor, ușile cafenelei se închiseră cu grijă și bărbatul își scoase mai întâi ochelarii albaștri, apoi favoriții mari, negri, lăsând să se vadă astfel chipul insolent și hotărât al aceluia domn Lecoq.

— Uite, să vă povestesc o întâmplare! spuse el, arătându-le prada. Îmi dădusem osteneala să deschid chiar eu cu un șperaclu, un simplu începător, ușa casei unei vecine, ca să îmi procur jucăria asta...

— Ia să vedem! făcu galeria, cu o atenție respectuoasă.

Și Cocotte adăugă cu un ton slugarnic:

— Uite, asta e farmecul domnului Toulonnais-l'Amitié, se pune pe lucru și nu se joacă niciodată de-a v-ați ascunselea cu noi.

— Ce este asta, patroane? întrebară câțiva curioși.

— Asta, răspunse domnul Lecoq, reprezintă patru milioane în hârtii de-ale Băncii Franței, de împărțit între băieți!

Toți rămaseră cu ochii pe mănuașă.

— Îngerașilor, continuă domnul Lecoq, nu pot fi acuzat că mi-e teamă să mă compromit cu voi, he? Colonelul făcea parte din școala veche, eu sunt din școala nouă: să te faci venerat, asta e cea mai bună platoșă!

— Și să ții lațul la gâtul iubirilor? rânji Piquepuce.

Domnul Lecoq îi făcu un semn de aprobare din cap și răspunse rânjind:

— Omule, tu știi ce înseamnă să vorbești!

În timp ce vorbea cu ei, examina cu minuție mănuașă, pe care o tot întorcea și o răsucea pe toate părțile.

— Să domnești prin forță și totodată prin dragoste, cam asta e programul noii școli, continuă el. Fiecare dintre voi știe

bine că nu e chip să-i faci rău Tatălui; dar chiar dacă lucrul ar fi cu putință, nu s-ar găsi nici o laudă în societatea respectabilă, he? Iubiților?

O aclamație zgomotoasă sublinie această cuvântare scurtă, clară și precisă.

— Corona nu a sosit încă? întrebă domnul Lecoq, punând din nou sub palton mănusa, care părea neatinsă.

La răspunsul negativ, privirea domnului Lecoq făcu înconjurul galeriei:

— Întotdeauna curat și bine îmbrăcat, Cocotte! mai zise el. Ia vino încoace. Îl cunoști pe domnul Bruneau, negustorul de haine?

— Bineînțeles, făcu elegantul călător din trăsura de Montfermeil.

— Ai să ieși acuma și ai să te duci până în bulevard. Pe prunci bancă o să găsești o tânără domnișoară leșinată. Ai să-ți dai osteneala să-i dai tot ajutorul pe care îl impune omenia, apoi ai să o conduci curtenitor până la ea acasă, fără să-ți îngădui nici o intimitate necuviincioasă. Locuiește în aceeași casă în care trăiesc eu. În drum, aranjează tu în așa fel încât să întâlnești un agent de-al autorității; așa ceva găsești când ai cap și îndemănare. Tânăra persoană va povesti cazul ei cu nevinovăția specifică sexului și vârstei ei. Tu ai să depui mărturie că ai sosit tocmai când hoțul se pierdea în întuneric și ai să dai chiar semnalmentele domnului Bruneau: cele patru degete și degetul mare!

— Domnul Bruneau *e în combinație*, zise Piquepuce, care se încruntă.

— Ba, mai mult, răspunse domnul Lecoq, este în marele consiliu. Nu încerca însă să vezi mai departe de vârful nasului, omule, he! Te anunț că raportul tău asupra mezaninului casei Schwartz îți va aduce o rentă de zece mii de livre, s-a hotărât! Tu, Cocotte, la drum! Ampretele luate de tine au să fie plătite tot cu același preț!

După cum știm, ne-am despărțit de trăsura contesei Corona când galopa spre poarta Saint-Martin. Peste drum de teatru, în porțiunea căreia i se spune în mod hazliu "ecluza Saint-Martin", se executau mari lucrări. Vizitiul Battista, băiat frumos, brunet ca un metis, nu auzise acel strigăt care îl făcuse pe domnul Bruneau să grăbească pasul până în foburgul du Temple. Cum era și pe jumătate adormit, în dreptul localului "Banquet d'Anacréon", tocmai când din cauza săpăturilor a trebuit să încetinească trapul cailor, fu

trezit brusc de o oscilare violentă a trăsurii. Atunci vizitiul se întoarse. Văzu portiera deschisă și un bărbat alergând spre bulevardul Temple.

Battista își strigă stăpâna; stăpâna nu îi răspunse.

Coborî de pe capră și în cupeu o găsi pe contesa Corona întinsă de-a curmezișul — moartă.

Era un servitor credincios: instinctiv, se sui din nou pe capră și biciui calul în urmărirea fugarului, care fără nici o îndoială trebuia să fie asasinul. Acesta însă dispăruse. După o cursă în linie dreaptă de câteva minute, lui Battista îi veni ideea că i-ar putea da ajutor stăpânei. Opri trăsura în față la La Galiote și o scoase pe contesă din cupeu.

O duse pe brațe până la prima bancă, pe care stătea întinsă Edmée Leber. Văzând alt cadavru, confuzia din mintea lui ajunse la culme. Începu să îi fie teamă. Și cu toată nevinovăția, dar poate având și el păcatele sale, la primul zgomot de pași o luă la fugă.

E de prisos să descriem mirarea nenorocitului Échalot când văzu scena acestui adevărat masacru. *Să ucizi femeia* i se păruse multă vreme lucrul cel mai simplu și cel mai firesc de pe lume. Dar spectacolul celor două cadavre, căci el o credea și pe Edmée Leber moartă, îi risipi pe loc zăpăceala alcoolică și îi înlocui beția cu un fel de slăbiciune. Lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji, căzu în genunchi și, împreunându-și mâinile, repeta:

— Au ucis o femeie! Au ucis două femei!

Similor grăbi pasul. Credea că e vorba de o glumă.

— Ia te uită, spuse el ajungând, mica profesoară de muzică! Apoi, zărind-o pe contesă: Nemaipomenit! Frumoasă rochie!

Échalot îl scosese pe Saladin și îl strângea nebun la piept.

— Era o bogată, murmură el. Ah, zace în bietul ei sânge... Poate are și ea un copil acasă!

Échalot plângea.

Similor se străduia să facă pe curajosul, dar și lui i se strângea inima.

— Trebuie să fii tare înrăit, totuși! spuse el fără să știe ce vorbea.

— Și fără inimă! gemu Échalot. Uită-te la mâinile alea mici și frumoase. Și părul, ce moale!

Îl puse jos pe Saladin, care protestă cu un urlet disperat.

Échalot însă nu-l asculta. Își suflecă mânecile, plimbând

în jur o privire cavalierească.

— Drept care, spuse el, jur pe cuvântul meu sfânt ca o să-l omor pe neîndemânaticul care a comis ticăloşia asta înspăimântătoare!

— Uite ca una îşi revine! izbucni Similor, ridicând capul lui Edmée, care scosese un suspin.

Échalot îşi puse mâinile pe inimă şi spuse din fundul sufletului:

— Dacă am putea să le salvăm viaţa cu preţul mântuirii noastre veşnice!

— Hai freacă, nu-i nimic caraghios în treaba asta! Iar lacrimile care curgeau pe obrazul bietului caraghios erau sincere.

Doi oameni se întâlniseră nu departe de acolo şi se ascundeau după colţul casei de la capătul bulevardului, la punctul numit La Galiote.

Unul din ei era Cocotte; celălalt, asasinul pe care l-am văzut furişându-se în cupeul contesei Corona, în timp ce vizitiul Battista moţăia pe capră.

Acest al doilea tânăr, palid, înalt, cu înfăţişarea elegantă, era într-adevăr frumos, dar tulburat, şi părea înjosit de o adâncă prăbuşire morală.

— Soţia mea era destul de puternică, îi spuse el celui alt, care ieşise de la cafenea. Mi-am dat multă osteneală pentru nimic: nu avea Scapularul.

Cocotte tremura: el nu era un ucigaş.

— Ştii, reluă contele, care îşi îndrepta cu sânge rece dezordinea toaletei, chestie de gelozie, în fond... m-am răzbunat şi eu... Aia doi sunt cei care au făcut isprava.

Şi îi arătă pe Échalot şi pe Similor.

— Imposibil! răspunse Cocotte.

— Cum aşa?

— Sunt în combinaţie!

— Ei şi? Când este vorba de un maestru...

— Ei da, dar ei sunt micii lui Toulonnais-l'Amitié, pentru marea afacere, încheie Cocotte.

— Atunci, spuse contele, am să călătoresc pentru sănătatea mea. Să-l ia dracu pe l'Amitié!

Şi dând colţul pe după La Galiote, dispăru în strada Fossés-du-Temple.

În momentul în care Cocotte se apropia de bancă, Edmée îşi revenea. Échalot râdea printre lacrimi văzând viaţa colorându-i încet bieţii ei obraji: el îşi sărută nebuneşte

copilul marionetă. Similor, a cărui emoție era la fel de sinceră, dar mai puțin profundă, simțea cum se trezesc în el gânduri vinovate. Sub înfățișarea lui, parcă anume făcută pentru a displăcea, acest Similor era de fapt o uimitoare plăsmuire a celui înger al infernului căruia i se spune don Juan. Pustiit de nevoia de a seduce, își și arcuise pulpele, luând atitudinea care să-l avantajeze, iar în gând repeta câteva nerozii culese și reținute în paradisul de la "Folies-Dramatiques"...

Apariția lui Cocotte fu o lovitură de teatru. Similor se temu să aibă în el un rival; Échalot era gata să apere victima până la moarte. Numai că povestea misterelor avea asupra lor o influență atât de uluitoare, încât la primele cuvinte ale lui Cocotte tăcură supuși, luând pe umerii lor corpul contesei.

Nu înainte însă ca domnul Cocotte să se fi asigurat de deces și de a-i fi sustras broșa, ceasul și cerceii.

— Pericol de a trăda mașinația! pronunță el în chip de explicație cu o afectare neasemuită. Doamna *era în combinație*.

De prisos să vă mai spunem că toate aceste diferite întâmplări povestite de noi pe îndelete în realitate s-au petrecut foarte repede și că banca de pe bulevard nu a găzduit funebra povară mai mult zece minute.

Conform obiceiului, de cum a dispărut urma crimei, a trecut și o patrulă din garda națională, reprezentând vigilența publică, alcătuită din oameni cinstiți, care discutau pe marginea articolelor apărute în foile volante și repetau întruna vechile calambururi.

Cocotte o dădu în primire pe Edmée Leber în mâinile cinstite ale acelor gardieni ai ordinii. Le povesti că ajunsese prea târziu pentru a opri fuga răufăcătorului și, corectând amintirile confuze ale tinerei fete, descrie semnalmentele complete și întocmai ale Domnului Bruneau, negustorul de haine.

— Uite un băiat cinstit, declară caporalul.

— Ce mai, nu există decât apostoli pe străzile Parisului, accentuă un grenadier deștept.

— Ei, totul este în regulă, adăugă ofițerul. Înainte, marș! Dacă nu aveți altceva mai bun de făcut...

Între timp, Échalot și Similor ajunseseră la marginea canalului. Nefericită și frumoasa contesă Corona alunecă sub apă cu un pietroi de gât.

— Pericol de a trăda *mașinăria*! spuse Similor cu un suspin adânc. Hai, fără prostii!

— Nu contează, murmură Échalot, privind cu melancolie apa care se liniștise, nu contează, Amédée, că nici tu, nici eu nu am fost părtași și avem mâinile nevinovate în furtul bijuteriilor cadavrului. Și noroc că Saladin este prea mic ca să păstreze amintirea acestor momente.

— A fost o brunetă frumoasă! exclamă Amédée. Am s-o revăd nu o dată în visurile mele.

Échalot îl aruncă pe Saladin sub brațul stâng și medita cu voce tare:

— Ar fi un mijloc să scăpăm de asociația infernală, la capătul căreia ne așteaptă poate rușinea eșafodului: să ne angajăm curajoși în jandarmeria departamentală!

Capitolul V - Funeraliile unui om drept

După grozăviile petrecute în timpul nopții, soarele își reaprinse torța ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Păsările vesele ale pădurii se trezesc exact în momentul în care animalele sălbatice încetează să rătăcească pentru a se întoarce în bârlogurile lor. Pe banca de pe bulevard stăteau acum trei frumoase lucrătoare și spărgeau nuci în dinții lor sănătoși și tari. Una dintre ele spuse, zărind câteva picături de sânge alături, în praf:

— Poate că unchiul i-o fi dat peltea de struguri mătușii mele.

Cuvântul nu e în argou, ci un ciripit aspru al privighetorii de pădure. În căsniciile silvestre *a da peltea de struguri* înseamnă a zdrobi prietenește, cu o lovitură de pumn, nasul unei soții vinovate sau arțăgoase. Și nu suntem de lemn...

Măturătorii de ambe sexe, desfășurându-și pitoreasca lipsă de jenă a costumelor, stârneau valuri de praf; covoarele își lăfăiau nuanțele stridente pe la ferestrele deschise, în timp ce prin balcoanele învecinate cucoanele în hăinuțe scurte, albe, își sorbeau cafeaua de dimineață. Un strângător de zdrențe, întârziat, se întorcea, legănându-și lanterna stinsă; vinișorul alb curgea din belșug în toate cârciumile; birjele își luau rândul de-a lungul trotuarelor.

Era ora 9 dimineața. La "Café Turc" se și agitau bilele și tacurile pentru partidele de biliard, în timp ce cafenelele

speciale ale teatrelor își închideau ochii lor de veritabile bufnițe. Doamnele aparținând acelei categorii pe care scriitorii la modă le numesc "studii" alunecau în cupeuri închiriate sau se întorceau spre casă pe jos după noaptea transformată în zi.

Funcționarii, acele flori vioaie, păreau, de-a lungul întregului bulevard, o brazdă în mișcare, un val de jiletci primăvăratice și cravate delicate. Alergau spre galera comercială, de unde ciuguleau fericiți o bucată de pâine de cinci centime; haimanalele își pierdeau băncuța de zece centime la cafenea; vizitii omnibuzelor schimbau între ei saluturi curtenitoare când se încrucișau la prima cursă; statuia Coloanei din Iulie^[109], frumoasă și nouă, își zornăia lanțurile de aur, emblema stranie a libertății stâlpnice^[110], condamnată pentru vecie să stea tot într-un picior.

Ce se mai vedea încă? Pe sub porți, lăzi cu lapte; măgărițe ducând în ugere câteva săptămâni de răgaz ftiziei^[111]; căruțe de crevete, de cartofi, de scrumbii; și acel om puternic, ce-și cară în spinare publicitatea — o piramidă de coșuri împletite. Și toate acestea într-o beție de voie bună, unii cântând cântecul străzilor, acele strigăte bizare cu modulații excentrice, alții pândind, pescuind centime sau ludovici de aur...

Desigur, tinerele noastre lucrătoare care stăteau pe bancă și spărgeau nuci nu aveau nici o vină că nu le trecuse prin minte ideea vreunei crime. Ce li s-ar fi putut imputa era doar faptul că nu se prea spălau pe mâini. O crimă! Ce crimă? La așa ceva nu te poți gândi decât noaptea, la ore de coșmar. Toate crimele aparțin epocii Turnului Nesle, când străzile erau înguste și neluminate. Acuma ele se comit ori în locuri tănuite, departe de ochii lumii, ori în teatre, la lumina rampei.

La lumina zilei pădurea este a soarelui, a bucuriei și a cântecelor. Chiar intrarea în caverne se ascunde pe după mărăcinișuri îmbietoare.

Către ora 10, trecătorii se înmulțiră; pe la 10 jumătate era chiar afluență. Un lung șir de trupuri omenești care se oprește singur când trebuie să traverseze. Oprindu-se, se dublează, se triplează, devenind deodată gloata, acea plăcere cotidiană a Parisului.

Pe la ora 11, gloata se sufoca voioasă de la Porte Saint-Denis la Bastilia.

Îmbulzeala nu se știe totdeauna din ce anume motive se produce. Mulțimea se înghesuie mai întâi, și după aceea se

informează.

De astă dată se ştia ceva şi chiar destul de mult: avea să treacă spre cimitir convoiul Colonelului.

Cine era acest Colonel? Colonelul Bozzo. Ce era el? Un grangur. Ce fel de grangur? La alegere. În funcţie de zi, de vreme, de vântul care bătea, convoiul unui colonel, grangur în materie de nu interesează ce, poate să atragă sau o mie sau douăzeci de mii de curioşi. Depinde de felul cum operează valul care rostogoleşte bulgărele de zăpadă.

Vremea era frumoasă; primul val de oameni se înghesuie pe traseu; erau însă unii care stăteau grupaţi după o socoteală anume făcută; cel puţin, aşa păreau. Convoiul promitea să fie prietenos, vesel şi meritând din plin gloata de gură-cască.

Aproape de ora 11 şi un sfert se auzi muzica militară, ceea ce însemna că defunctul fusese milionar. Iată un lucru pe care îl cunoaşte toată lumea.

Când muzica tăcu, din împrejurimile Cafenelei Turceşti, unde ne aflam, se şi putea zări un car mortuar împodobit ca baldachinul scos de ziua Domnului, tras de cai ce păreau mândri că sunt de la pompele funebre.

Din timp în timp marşul târăgănat era întrerupt de tam-tamul înfundat, lugubru, al unei singure tobe acoperite cu pânză neagră.

În mulţime toate aceste observaţii şi reflecţii circulau de colo-colo:

— Se spune că avea o sută şapte ani!

— Ca romul lui moş Lathuille!

— Încă o rămăşiţă a vechilor noastre glorii care se duce!

— Asta n-a auzit niciodată bubuitul tunului.

— A fost colonel de cazaci!

— Ia uite, şi Béranger e în cortegiu.

— Îl prefer pe Désaugiers!

— Învârtit! Doar atât ca preoţime!

— Şi trupa! Hei, dumneata, scoate-ţi pălăria! Trebuie să-l rogi pe domnul să aibă îndatorirea să se descopere...

— Hopa! Uite-l pe Gillouet! Hei, Gillouet! Sunt cu nevasta!

— Sophie, nu-mi plac aglomerările. Sunt oameni prea neîndemânatici.

— Sau prea îndemânatici!

— Hai, că vine muzica! Stai aici!

Carul mortuar trecu, înalt ca una din acele căruţe pline

eu fân, mândria Normandiei. Panglicile le țineau personalități cunoscute și onorabile: domnul Elysée Léotard, filantropul european; domnul Cotentin de la Lourdeville, al cărui nume nu e cazul să-l mai completăm cu vreun epitet laudativ; savantul și mult iubitul doctor Lunat; Savinien Larcin, tânăr încă, dar destul de celebru în literatură!

În urma carului mortuar, câțiva reprezentanți ai pompelor funebre, toți vechi vodeviliști, îmbrăcați în costumul impozant al instituției și îndeplinind rolul de bocitoare, a căror existență se pierde în noaptea ceremoniilor antice.

Venea apoi trăsura clerului, după aceea un grup de șase persoane, pe jos, în mare doliu, printre care i-am recunoscut cu ușurință pe domnul Lecoq și toate figurile întâlnite pentru prima oară în jurul patului în care zăcea neînsuflețit Colonelul.

Mai în urmă, un cortegiu lung și lat, reprezentând toate clasele sociale, ținea pasul în reculegere. Domnii Cocotte și Piquepuce nu lipseau; de asemenea, moș Radot, portarul casei bunului Dumnezeu și mulți din obișnuiții cafenelei "l'Épi-Scié". Apoi, Échalot, cu obrazul lui răvășit, purtându-l la subțioară pe Saladin; lângă Similor, superior și important, după împrejurare, dar fără vreo urmă a emoțiilor prin care trecuse doar cu o noapte înainte.

În sfârșit, între două rânduri de soldați, mergea încet un lung șir de trăsuri de lux; și cum grotescul își face loc peste tot, echipajul lui Trei-Labe, tras de câinele lui ciobănesc, încheia distinsul cortegiu.

Morții au acuma bulevardul Prince Eugène, foarte comod pentru a fi conduși direct la cimitirul Père-Lachaise. Pe vremea aceea, însă, trebuia făcut un mare ocol prin strada Roquette spre Bastilia. Am vrea să redăm câteva din conversațiile care au înveselit această lungă călătorie.

În cea de-a șaptea trăsură de doliu care venea înaintea caleștii goale a baronului Schwartz, stăteau doi bărbați cu înfățișare gravă, amândoi în puterea vârstei. Primul era fostul comisar de poliție Schwartz, tatăl lui Maurice, în prezent șef de secție la prefectură, al doilea, domnul Roland, tatăl lui Etienne, consilier la curtea regală din Paris.

Prezența lor la această ceremonie și faptul că se aflau împreună în aceeași trăsură nu trebuie puse pe seama întâmplării de care se bucură din plin romanul nostru. Ei nu se văzuseră de 17 ani și aici fuseseră convocați din dorința altcuiva.

În momentul ieșirii din biserică, un bărbat în doliu îi condusesese spre această trăsură, închizând apoi în urma lor portiera. Când cortegiul trecea prin fața teatrelor, domnul consilier Roland spunea:

— Nici nu am nevoie să mă ascund în fața propriei mele conștiințe; toată experiența și toate cunoștințele mele juridice îmi confirmă că André Maynotte a fost vinovat.

— Și, totuși, îi răspunse fostul comisar de poliție, amintirile acelea va tulbură...

Domnul Roland rămase tăcut. Era într-adevăr impresionat.

Fostul comisar de poliție reluă:

— Eu nu am prea multă cultură, dar cred că am destulă experiență. Ei bine, sunt de aceeași părere cu dumneavoastră: André Maynotte a fost vinovat.

— Da, fără îndoială, da, de o mie de ori da, spuse cu efort consilierul; vinovat! Vădit vinovat! Și vreți să vă mai spun ceva? Noi suntem impresionați de o forță ocultă. Există o conspirație împotriva acestei sentințe.

— Cred; am primit scrisori...

— Eu am văzut un bărbat...

— Și eu, spuse consilierul, care pâli.

— Și nu este oare ciudat, spuse încet domnul Schwartz, că băieții noștri își canalizează inspirația pe aceeași idee?

— Care idee? întrebă grăbit magistratul.

— Nu știți că scriu împreună o dramă?

— Există atâția tineri nebuni în aceeași situație!

— O dramă, continuă domnul Schwartz, intitulată:
Hainele-Negre...

— Ah! exclamă fără voie domnul Roland.

— Și subiectul este povestea acestui Maynotte!

— Ciudat, într-adevăr! îngăimă magistratul.

— Dar, continuă Schwartz, subiectul le-a fost procurat.

Mereu aceeași forță ocultă...

— Aceeași conspirație...

— În fața lui Dumnezeu, pentru mine, nenorocitul acela era vinovat.

— Și pentru mine, pe dumnezeul meu!

După o tăcere scurtă, domnul Roland zise:

— Se vorbește de o foarte gravă afacere de poliție.

— Nu pot să vă spun nimic precis, răspunse domnul Schwartz; domnul prefect vine și pleacă, dar păstrează față de noi o tăcere absolută.

— Omul la care făceați aluzie este un cerșetor schilod?

Domnul Schwartz dădu afirmativ din cap.

— Și sunteți convocat pentru astă-noapte?

— Ca și dumneavoastră, fără îndoială, la balul baronului Schwartz.

— Și vă veți duce?

— Da.

În trăsură care urma echipajului gol al domnului Schwartz erau de asemenea doi bărbați a căror conversație avea puțină legătură cu pompoasa și cea de pe urmă călătorie a colonelului Bozzo Corona. Unul din ei era domnul marchiz de Gaillardbois; vom păstra tăcere asupra titlurilor și numelui celui de-al doilea personaj și, neținând seama de ridicolul acestei formule, vom îndrăzni să-l numim *Necunoscutul*.

Necunoscutul spunea:

— Opinia publică e și așa agitată. Eu nu am prea multă încredere în aceste întinse asociații de răufăcători. Dintre toate poveștile aruncate drept hrană guralivilor din vechiul oraș, treaba aceasta este cea mai ușoară.

— Totuși... obiectă Gaillardbois.

— Eu nu contest nimic, ci doar mă îndoiesc. Puteți să-mi arătați care e ducele în chestiune?

Gaillardbois se aplecă de îndată spre portiera trăsurii și se uită în față.

— Este cel care merge alături de Lecoq, spuse arătându-i-l.

Necunoscutul privi la rândul său îndelung și cu atenție. Putea să vadă așa, din spate, doar un cap elegant al unui tânăr cu profil într-adevăr burbonian. Când se reasează în perne, spuse:

— Din toate animalele dăunătoare din Paris, acest Lecoq este pe departe cel mai periculos.

— Vă servește, totuși?

— Primul câine a fost un lup dresat... dar trebuia să muște!

— Ce hotărâți pentru razia Hainelor-Negre? întrebă marchizul.

Necunoscutul ridică din umeri cu dispreț.

— Nimic, spuse el. Dacă închidem mâna, nu vom prinde decât vânt. Afacerea cu fiul lui Louis al XVII-lea^[112] este mult mai amuzantă.

— Amuzantă! repetă marchizul.

Celălalt bărbat era un adevărat amator.

Cuvântul *amuzantă* o demonstrează cu prisosință. El surâdea și își mângâia distrat lanțul ceasului.

— În fond, este absurd, reluă el, dar regele l-a ascultat.

— Ah! exclamă Gaillardbois, Lecoq l-a văzut deci pe rege!

— Oare nu chiar dumneavoastră v-a plătit intrarea la rege? Da, la văzut pe rege: o audiență, o întrevedere, o bârfeală, spuneți-i cum vreți, dar a durat două ore încheiate, după ceas.

— Și regele ce-a spus?

— Hm, hm! Regele vorbește în șarade, doar știți. Se pare că există lăzi întregi cu dovezi, titluri, acte de notorietate, mărturii. Richemond, Naundorf, Mathurin Bruneau nu sunt nimic pe lângă acel prinț moștenitor! Există scrisori ale papii, ale lui Louis al XVII-lea, ale ducesei d'Angoulême, scrisori de ale lui Péthion, de ale regelui Angliei și împăratul tuturor Rusiilor, de asemenea scrisori ale lui Bourrienne și ale lui Charette! Este de-a dreptul uluitor!

— Și tatăl lui ce-a devenit? întrebă marchizul.

— Asta rămâne secretul domnului Lecoq.

— Și ce avantaj ar putea realiza regele?...

Necunoscutul îl opri cu o privire.

— Ei asta-! spuse el. Dumneavoastră deci nu știți nimic!

— Eu sunt cel care a adus afacerea, răspunse marchizul cu un aer înțepat.

— Da, așa cum aduce factorul o scrisoare pecetluită. Eu mă interesez de dumneata, dragul meu. În birourile noastre trebuie să vezi mai departe de vârful nasului. Regele ar putea să realizeze un avantaj... Vei înțelege că acest mizerabil Lecoq este indiscutabil un cap politic. Să admitem că toată povestea cu prințul moștenitor ar fi întemeiată în mod juridic, iar el ar avea de trei ori mai multe dovezi decât ar fi nevoie ca să poată spune: "Iată un rege legitim"...

— Rezultat prețios!

— Încearcă să urmărești firul: acel rege fiind legitim, ăstălalt rege legitim cade în baltă; Henri al V-lea devine un simplu răzvrătit. Și vrei dumneata să-mi spui ce lipsește celor cinci șesimi și jumătate din onorabilele capete care compun partidul vostru pentru a-și schimba brusc opinia credinței lor?... Fiindcă dumneata nu îți faci iluzii că ai fi singurul dintre ei, presupun... Dumneata ți-ai schimbat opinia...

— Ce lipsește? Lipsește desigur un motiv, spuse Gaillardbois roșind.

— Iată-l motivul! Iată ceva mai mult decât un motiv! Iată

o necesitate care proclamă însuși principiul pe care fostul dimitale partid se cocoată ca un papagal pe bățul lui. Ramura mai veche nu rămâne decât o ramură a casei d'Artois...

— Dar acest nou pretendent vă jenează tot atât cât și celălalt!

— Nu chiar! Lecoq v-ar înfășura în batista lui de buzunar. Acest nou pretendent este un băiat drăguț, care se mulțumește cu titlul de prinț moștenitor, cu câteva milioane venit, un castel regal drept reședință, un palat drept casă, un fel de Carol Quintul, mai puțin rasa de călugăr: un rege beneficiind de avera rămasă de la cel decedat...

— El abdică! izbucni marchizul, frapat în sfârșit de materializarea ideii.

— Zău! În favoarea noastră. Iar familia lui Charles al X-lea rămâne cu câțiva soldați ai lui Louis al XV-lea, de care foburgul Saint-Germain, convertit, râde cu hohote.

— Dracul să mă ia, spuse Gaillardbois, asta da combinație! Se va realiza oare?

— Dacă vreau eu, răspunse scurt Necunoscutul.

— Și dacă va avea fonduri, adăugă marchizul.

Necunoscutul răspunse nu fără un oarecare afectat respect:

— Acest Lecoq se face forte pentru patru sau cinci milioane.

— De unde va pescui el atâta bănet? se miră Gaillardbois.

— Dacă ar exista cu adevărat armata Hainelor-Negre... se gândi cu voce tare Necunoscutul, care își puse degetul la frunte în semn de cugetare.

Cortegiul depășea în acest moment strada Les Filles-du-Calvaire.

Etienne, amestecat în mulțime, dar nu ca să urmeze convoiul, ținea de braț pe unul din acei oameni neglijenți îmbrăcați cu haine pretențioase dar ieftine, caraghioși din cap până în picioare, de la pălărie până la pantofi, plus îngâmfarea prostească ce se revarsă din toți porii lor, unul din acei măscărici ai civilizației noastre cărora în teatru li se spune *artiști*, iar în limbajul simplu al celorlalte cartiere, *cabotini*. Etienne pusese mâna pe el și nu i-ar fi dat drumul nici pentru un imperiu. El vorbea întruna și nu știa că trece un car mortuar, îi povestea drama acestui pârlit actor de mâna a doua, care își câștiga existența exact din așa ceva.

Artistul arunca priviri impertinente femeilor pe lângă care treceau. Midinetele^[113] îl considerau bărbat frumos, pentru că purta la gât o cravată roșie și la cămașă guler de hârtie.

— Sunt sigur, spunea Etienne, colaboratorul meu se căsătorește și mă lasă baltă. Este un băiat inteligent, dar care nu ar fi reușit. Dragul meu Oscar, îți voi încredința un rol de cinci sute în piesă dacă ai să-l convingi pe directorul dumitale...

— Directorul meu este un catâr, răspunse dragul Oscar cu sinceritate.

— Cert e că, neîncredințând un rol de piesă unui tânăr de talia dumnilă...

— Ce plătești, Fanfan?

— Ce vrei!

Pentru a-l încânta pe acest influent Oscar, al cărui director nu l-ar fi lăsat nici să-i lustruiască pantofii, Etienne și-ar fi dat și tinerețea. Oscar pretinse vin fiert, dar servit numaidecât.

— Colaboratorul meu avea prea multe pretenții literare, reluă Etienne când se așezară la masă într-una din acele "Cafés d'acteurs" pe unde își pierde vremea figuranții și care mărginesc bulevardele mărginașe. Pretenții care mă fac să râd! Am pornit de la Corneille! Ceea ce trebuie este ambianța...

— Și tutun, adăugă Oscar.

— Chelner! Tutun... Am ambianța, încă o ambianță mai potrivită decât cea din *Victorine*, sau noaptea este un bun sfătuitor... Un cadru viu, strălucitor, arzător.

— Foc! comandă Oscar.

— Chelner! Foc!... Ce este ambianța din *Victorine*? Un vis!

Oscar spuse, aprinzându-și pipa:

— Mulțumesc, slavă Domnului, nu era decât o iluzie funestă!

— Un vis este învechit ca regele Herod. Eu, personal, nu aș vrea să mă servesc de un vis când mi se garantează o sută de reprezentații de trei mii.

— Mie, spuse Oscar, nu mi s-ar părea de nesuportat să iau o gustare.

— Chelner, friptură rece!... În locul visului, eu pun, ghicești ce?

— O iluzie, ghici de îndată Oscar, care căscă, apoi continuă să mănânce.

— N-ai prins încă!

— Îmi e indiferent.

— Credeam că te interesează...

— O, enorm!... Dar mă usuc după o sardea în ulei...

— Chelner, o sardea în ulei... În locul visului pun o colaborare, înțelegi?

— Nu, răspunse Oscar, îți fac trei colaborări cu șapte franci, dacă te aranjează... Ascultă, vrei să ne tutuim?

— Cred și eu! răspunse Etienne, onorat până la măduva oase lor.

— Ei, atunci fă rost de pateu de ficat, nu prea alterat. Îmi place.

— Chelner, un pateu de ficat proaspăt... Uite cum înțeleg eu să fie înlocuit visul cu colaborarea noastră. Cei doi autori sunt în acțiune din plin. Ei au impresia că imaginează drama, când acolo, drama există...

— Cine ce imaginează? îl întrerupse Oscar cu gura plină.

— Nu... vreau să spun că drama imaginată, din întâmplare este o realitate, înțelegi?

— Cred, bătrâne, că înțeleg.

— Și ce părere ai?

— Coniac!

— Chelner, coniac! Există o îndrăcită de casetă care joacă un rol...

— E rolul meu?

— Sunteți tare nostimi voi, actorii! Caseta este a lui Olympe Verdier.

Oscar se sculă de la masă.

— Să nu intrăm încă în detalii, spuse el cu morgă. Eu doresc să contactez cu tine o datorie de onoare de cinci franci... și vino din nou să mă aștepți mâine, în același loc. Te voi răsplăti cu încă un prânz.

Fără îndoială, norocul surădea debutului lui Etienne. Cumpărase influența lui Oscar.

În această clipă se cobora din trăsură la poarta cimitirului Père-Lachaise. Domnul Schwartz, fostul comisar de poliție, și domnul Roland îl salutară respectuos pe Necunoscut.

Lângă groapă, domnul Cotentin de la Lourdeville pronunță discursul obișnuit. Vorbi despre neajunsurile vechiului regim, despre excesele Revoluției, despre bătăliile Imperiului; asta, asta și ăia; îl prezentă pe clientul său (se poate ca și morții să aibă nevoie de avocați!) cum renunțase la cariera armelor și se dedicase în exclusivitate filantropiei. Plăcerea jocului, înflăcărarea tinerească, pasiunile, dacă ăsta este cuvântul, au făcut mai eroic apostolatul eminentului om pe care îl regretăm cu toții astăzi. Aceste suflete mari pot fi pline de asta și aia; floarea binelui, germenul răului... Desigur, nu se poate spune că a fost răpit din primăvara vieții, fiindcă primăvara celui de-al o sutelea an avea în curând să se împlinească, iar vigoarea temperamentului răposatului făgăduia încă de aici înainte o lungă carieră. El citea fără ochelari!

Un murmur măgulitor primi acest gest oratoric. Cotentin își manifestă supărarea de a nu se putea extinde despre asta și aia, și iarăși asta, mai ales asupra călătoriilor nobilului său prieten în diferitele capitale ale Europei, călătorii atât de profitabile omenirii; dar cel puțin el putea să constate, cu lacrimi în ochi, că acest mare cetățean temperase moravurile unui întreg ținut și aprinsese torța civilizației în adâncul desișului corsican.

— Adio, colonel Bozzo-Corona! termină el. Adio, venerabilul nostru prieten! Din înaltul cerurilor, supremul tău refugiu (*ultim locaș* fusese folosit de domnul Scribe), coboară-ți privirile asupra acestei imense mulțimi care va lua, în fiecare din cele cincizeci de mii de inimi, sfânta relicvă a amintirii tale!

Interesant. Oare cuvintele lui treceau pe deasupra a cincizeci de mii de inimi? Ca să nu îl imităm pe domnul Cotentin în exagerările sale, vom spune că vorbele lui păreau destinate doar câtorva sute de perechi de urechi. ARDE! fusese spus într-un grup. După aceea circulară cuvinte frânte: *la prânz, jocul*; apoi nume și aceste nume păreau un fel de triere, căci se formară diferim grupuri.

Domnul Cotentin, felicitat călduros, răspundea cu modestie:

— Trebuia trecut repede peste asta și aia...

În timp ce mulțimea se scurgea, un om îmbrăcat simplu, ca un lucrător, se apropie de Necunoscut, care tocmai punea piciorul pe treapta trăsorii sale, și îi spuse foarte încet:

— *Arde. Se va lumina de ziuă la amiază, la cafeneaua "l'Épi-Scié". Se face jocul.*

Capitolul VI - Reuniune în familie

Geografii au dreptate: nu există nici o grădină mare în strada a Thérèse nici o grădină mare și că niciodată vreo locuință princiară, cum trebuia să fie cea a influentului baron Schwartz, nu a fost construită în strada Enghien. Alții, însă, dimpotrivă chiar i-au reproșat niște pretinse transparente ale unor măști dincolo de care se puteau distinge personalități care au existat cu adevărat.

Geografii au dreptate: nu există nici o grădină mare în strada Thérèse, iar casa baronului Schwartz nu putea fi văzută în locul unde am amplasat-o noi. Ceilalți însă nu au dreptate.

Luați deci numele străzii Enghien drept fictiv și intrați cu noi în palatul acestui financiar zgârcit la vorbă. Să nu vă temeți că vom încape niște descrieri sfâșietoare, romanul nostru este acum într-un stadiu prea avansat ca să ne mai pierdem în amănunte; închipuiți-vă sunt vreo cinci sute, la alegere. Dar opriți-vă la cel mai frumos.

Sigurul lucru care se cuvine să fie știut, pentru înțelegerea dramei este că birourile ocupau parterul și mezaninul, în față, restul clădirii spre stradă servind drept anexe administrative, iar casa propriu-zisă se ridica strălucitoare și cochetă în spate, între minunata curte și grădina fără cusur. Pe cele două laturi ale curții se vedeau grajdurile și remizele pe partea stângă, iar pe dreapta, oficiile, și deasupra lor, etajele cu galerii care legau cele două clădiri principale.

În acea faimoasă zi de miercuri, către amiază, birourile funcționau ca și cum nimic deosebit nu s-ar fi întâmplat; domnul Champion își făcea casa curentă la mezanin, puțin formalizat, de faptul că de trei zile patronul își dădea personal

osteneala de a-i lua locul în încasările de fonduri foarte importante, al căror plasament rămânea pentru el un mister. Chiar se plânse de dimineață soției, în acele momente de expansiune care urmează trezirii din somn:

— A fost bun peștele de duminică, ai, Céleste?

Și la răspunsul afirmativ al doamnei Champion, el adăugase:

— Există invidioși în toate profesiunile. Eu nu mă gândesc că secretele patronului sunt încununarea mulțumirilor, fiindcă întreprinderea "Schwartz" nu te poate lipsi de un om că mine. Totuși, e ceva caraghios în treaba asta. Domnul mi-a luat înapoi cheile casei celei mari, în care sunt închise valori cu totul deosebite. Nu se poate să fie vreo lovitură de Bursă, căci în situația pe care o are, domnul Schwartz poate să opereze fără acoperire. M-am gândit la vreun împrumut neclasat. Omul ăsta va ajunge ministru... Dar n-ai putea crede, Céleste, geloșii îmi atrag pe de altă parte succesul la undiță.

— Nu există mulți pescari de talia ta, răspunse Céleste, care, adunând lașități, își păzea liniștea căsniciei.

Pentru balul din seara aceea, doamna Champion își aranja o toaletă extraordinară; la bal urma să asiste și maestrul Léonide Denis, notarul. Și între Léonide și Céleste, fidelă îndatoririlor de soție și mândră de Champion al ei, exista totuși de douăzeci și șapte de ani una din acele iubiri platonice care nu se sting decât o dată cu viața.

Toată casa era propriu-zis cu susul în jos. Încă din 1842 familia Godillot avea grijă de apartamente și de aceea se lăfăiau peste tot; stăpânul și stăpâna casei, bineînțeles, nu luau în nici un fel parte la această muncă înverșunată, și abia dacă soții Éliacin aruncau o privire languroasă preparativelor. Nimic deosebit nu lăsa să se întrevadă vreo viitoare peripeție. Servitorii umblau încolo încoace cu un aer degajat, și chiar influentul Domergue arbora calmul lui de toate zilele.

Numai doamna Sicard, camerista elegantă, care aducea din vizitele periodice făcute la "nașa" acel puternic parfum de tutun; dădea semne de neliniște. Curiozitatea nesatisfăcută o îmbolnăvea. Nu înțelegea de ce doamna baroană, în loc să se ocupe de toaleta pentru bal, așa cum s-ar fi convenit, pierdea vremea cu niște tineri pe care ea nu ar fi dat nici măcar un păhărel din lichiorul de coacăze pe care îl bea pe furiș.

Într-adevăr, îmbrăcată în rochie de casă, doamna baroană stătea retrasă în dormitorul ei. Pe figura palidă se

vedea o teribilă oboseală, dar frumusețea ei căpăta și din aceste semne de neliniște un farmec cu osebit. Fără să strălucească mai puțin sau mai mult ca de obicei, era emoționată, iar cei doi copii care o înconjurau îi sărutau mâinile albe, plini de admirație. Maurice Schwartz, la fel de palid ca și baroana, stătea în picioare, privind-o fascinat; Edmée Leber se așezase pe o pernă la picioarele ei și simțea încă pe frunte senzația aceluia sărut matern.

Edmée avea ochii în lacrimi; vorbea mama lui Michel. Maurice încerca o emoție specifică temperamentului său, în inima autorului dramatic făcându-și loc fără voie acel simțământ artificios care printr-un ciudat proces transformă realitatea în replici, în tirade supărătoare, exagerate și pline de patos.

El însuși, trebuie s-o mărturisim, era un caz foarte civilizat de holeră teatrală. Germenele abia îl atinsese; rămânea un tânăr demn de admirat, putând înțelege și simți efortul curajos, calculele eroice, durerea sfâșietoare a acestei nobile și frumoase făpturi care greșise poate, dar care astăzi se reabilita prin martiriul unei imense ispășiri.

Baroana tăcuse, dar Edmée și Maurice tot o mai ascultau. Ea vorbise mult timp cu ochii uscați, dar cu inima sfâșiată de amintiri cumplite.

— Am spus tot, reîncepu ea după ce îi sărută pe amândoi. Blanche nu trebuia să mă audă, fiindcă, fără să vreau, îl acuzam într-un fel pe tatăl ei; cât despre Michel, poate mi-ar fi fost mai greu să mă spovedesc lui. I-am spus totul celei care va fi soția fiului meu și tânărului care va trebui de aici înainte să-mi protejeze fiica. Voi aveți dreptul să cunoașteți înspăimântătoarea slăbiciune ce se ascunde sub masca strălucirii noastre.

Greșeala mea a fost că m-am temut și am crezut prea repede că am fost părăsită de mila Providenței. Știrea morții lui André mi-a zdrobit inima: nu mai eram eu însămi. Gândul că aş putea ajunge la închisoare mă înnebunea, și toată tandrețea, devotamentul și generozitatea lui au ținut trează în mine această spaimă.

Eram singură; și totdeauna gândisem să rămân singură dar o influență, ca o vrajă nevăzută, mă impresura și mă fascina. Această căsătorie mi s-a părut atunci o pavază între mine și spaimile mele. Am intrat în această viață ca într-un azil, și am găsit, dacă nu chiar fericirea, cel puțin o oarecare liniște, până în ziua când am descoperit scrisorile lui André.

V-am spus pe scurt despre ce era vorba în acele scrisori care acum sunt poate în mâna dușmanului nostru de moarte. Azi-dimineață fiecare din voi mi-a adus vești proaste, ca și cum orice clipă din zi ar trebui să îngroașe mănunchiul de amenințări care îmi baricadează drumul: Maurice, tu mi-ai adus la cunoștință furtul casetei, și tu, Edmée, furtul mănușii de oțel. Cele două lovituri sunt date de aceeași mână. Tot ce am făcut de șaptesprezece ani încoace se spulberă. Puterea legii stă la ușa mea, ca și în cea de-a doua zi după ce ne-a lovit pentru prima oară nenorocirea.

— Dar lucrurile s-au schimbat mult de atunci... încercă Maurice.

— Da, s-au schimbat, copiii mei: nu mă mai tem. Dacă mă mai înfioară ceva, este gândul pentru fiica mea. În ceea ce mă privește, sunt resemnată și pregătită...

Toate frământările lui Edmée se oglindeau în ochii ei frumoși, plini de lacrimi. Ea luă mâna baroanei și i-o sărută ușor.

Maurice spuse:

— Tatăl meu s-a înșelat atunci, ca atâția alții la începutul acestei afaceri diabolice. Tatăl meu este un om integru și bun. Ce-ar fi să mă duc să-i vorbesc?

Privirea tristă, dar fermă, a baroanei îl făcu să tacă.

— Tatăl dumitale nu ne-a îngăduit nici măcar să ne apărăm, spuse ea cu greu. Veți putea face totul pentru viitorul fiicei mele, pe care ți-l încredințez, Maurice, pentru mine nu poți face însă nimic, nimeni nu poate face ceva, în afară de omul care are dreptul să prindă torța, pentru a aduce lumina în acest întuneric; omul care a suferit mai mult decât noi și pentru noi; cel pe care eu l-am plâns cu lacrimi fierbinți și a cărui înviere îmi aduce acum o tristă și jalnică bucurie pentru că între noi doi există o prăpastie.

— Trăiește? întrebă Edmée.

De altfel Maurice îl înviase demult în piesa lui. Drama aceasta îl obseda într-atât, încât lua proporțiile unei profeții.

Baroana își puse mâna pe fruntea arzândă.

— Îl simțeam în jurul meu, spuse ea. Deseori îmi înăbușeam elanul, de parcă aș fi vrut să scap de o superstiție, fie că-mi aducea speranță sau teamă. Dar totul oră în zadar: presentimentul mă stăpâna mai puternic; el devenea certitudine într-atât încât mi se părea că fantoma mult iubită neștiind chinul vieții mele și necunoscând lupta din inima mea, își luase chipul răzbunării. Și nu m-am înșelat: am fost

condamnată de justiția lui. Acum, copiii mei, am terminat cu trecutul; rămâne prezentul. Vă repet, voi aveți dreptul să cunoașteți totul.

Baroana scoase din sân o scrisoare ghemuită și jilavă. Cu un zâmbet plin de tristețe, făcând aluzie la aspectul scrisorii, spuse:

— Astăzi am primit-o... Este de la soțul meu, de la cel care în fața lui Dumnezeu rămâne soțul meu. Voi sunteți foarte tineri, dar veți cumpăni mai târziu, pe tot parcursul lui, sacrificiul bieteii femeii care v-a dezvăluit fără rezerve și fără să ascundă nimic prăpastia rușinii și a nenorocirii ei.

Edmée și Maurice se apropiară și rămaseră o clipă stânjenți.

— André Maynotte, continuă baroana oftând, a fost la câțiva pași de mine în biserica Saint-Roch când m-am căsătorit cu domnul Schwartz. Atunci s-a îmbolnăvit grav și a zăcut timp îndelungat; apoi a plecat din Franța, ca să nu mă dezonoareze. O mână nemiloasă l-a pândit însă tot timpul. Arma care îl mai lovise și-a repetat lovitura. A fost condamnat la spânzurătoare pentru furt, de astă dată la Londra.

— Pentru furt, de două ori condamnat pentru furt! spuse Maurice.

— Da, el, cinstea personificată. A evadat și din închisoarea de la Londra, așa cum și-a sfărâmat lanțurile la închisoarea de la Caen. Providența l-a ajutat.

În rândurile pe care mi le scrie aici, pe jumătate șterse de lacrimile mele, îmi povestește cincisprezece ani din viața lui. Este absolut un miracol fără precedent cât se poate suferi fără să mori. André trăia pentru fiul lui. Pe mine nu mă mai iubea... Și de ce m-ar mu fi iubit?

Trăia pentru fiul lui și pentru a se răzbuna. Să nu uităm că este corsican. S-a strecurat până în tabăra dușmanilor lui. Cele două condamnări — una de douăzeci de ani muncă silnică, cealaltă la moarte — îi dădeau un drept cumplit în fața lor. Acolo, în acele tenebre, există legi făcute special pentru a lupta împotriva legii. V-am spus ce e cu Hainele-Negre: nici maeștrii primului grad, ai primei trepte, nu mai puteau întreprinde nimic împotriva lui André, sfințit de dubla condamnare.

Puteau doar să-l înșele; au făcut-o, derutându-l și îndreptându-i mâna răzbunătoare împotriva unui nevinovat, cel puțin nevinovat din punctul de vedere al crimei care a tras nenorocirea noastră a tuturor, draga mea Edmée.

Ani în șir André a crezut că baronul Schwartz a fost autorul furtului comis la Caen, care a adus ruina nefericitului dimitale tată în noaptea de 14 iunie 1825. Existau dovezi ciudate în sprijinul acestei erori, încă din timpul când André era deținut la Caen, în scrisori îmi amintea de apariția celui Schwartz, sărac și fără resurse, în prăvălia noastră, îmi relata cum s-a urcat în aceeași diligentă cu mine atunci când am fugit la Paris, de cuvintele cârciumarului Lambert, care a fost complice la furt: "Haina Neagră a prins două muște dintr-o lovitură!" Era vorba de tânăra negustoreasă de fier vechi!

Și iată mă regăsea măritată cu cerșetorul de altădată care acum sute de mii de franci, același om care nu-mi înmânase scrisorile pe care i le încredințase pentru mine în insula Jersey!

Ceea ce l-a salvat pe baronul Schwartz a fost o altă eroare: André a crezut că îl iubeam. Și André este cel mai generos om din lume!

El era judecător; el se făcuse judecător. El nu s-a comportat însă ca aceia care l-au condamnat, el care nu cunoaște nici frâiele legii, nici practica dezbatărilor și a mărturiilor sub prestare de jurământ. El avea timp să se lămurească. Își trăia viața numai pentru această acțiune. A așteptat, a căutat și a găsit.

Baroana despături scrisoarea și o deschise, sărind primele două pagini scrise mărunt și înghesuit.

— Tot ce v-am spus este scris aici, spuse ea strângând la piept hârtia cu un gest aproape religios. Restul trebuie să vă fie citit pentru că numai astfel vom ști, ce ne rămâne de făcut. Ascultați:

"... Bărbatul care mi-a vândut mânușa este mort; cel care s-o servit de ea trăiește. Dumneata îl cunoști, Julie, de mai mult timp decât mine, fiindcă el a fost cauza plecării noastre din Corsica. Îl am la mână, așa cum m-a avut el pe mine atâta timp. În douăzeci și patru de ore, asociația Hainelor-Negre va fi zdrobită.

Știu totul. Dumnezeu mi-a ajutat să citesc în inima dimitale ca într-o carte. Trecutul nu mai poate reînvia; totuși, am avut o mare bucurie în momentul în care privirea mea a putut pătrunde până în adâncul gândului dimitale. Ai spus adevărul: pe eșafod m-ai fi urmat... Dar viața trăită în umilință este un supliciu mult mai aspru.

Nu am nimic să-ți iert. Mi-aș da pentru dumneata mai mult

decât viața.

Domnul Schwartz, fără să fie vinovat, așa cum am bănuit la început, își merită o ispășire. Și va ispăși exact pentru cât a greșit: nimic mai mult. El este tatăl unei copile minunate, a cărei mamă ești dumneata.

Totul este prevăzut și hotărât în jurul dumitale, independent de dumneata; nu uita aceasta. Cei care se apropie imprudent de anumite mecanisme puse în mișcare de forțe motrice pot fi zdrobiți.

Pentru câteva ore voi sunteți victimele unor concursuri bizare de împrejurări, impulsionate de o forță mai puternică decât cea a forței motrice. Nu vă mișcați, este un sfat și un ordin.

Orice i s-ar întâmpla lui Michel, atât dumneata, cât și Maurice și Edmée, pe care îi cunosc și îi iubesc, nu vă mișcați. Eu sunt aici, veghez răspund de tot, în afară de o mișcare imprudentă care l-ar face pe acel membru al familiei voastre să cadă în dinții mașinăriei infernale.

Nu vă faceți griji, mai cu seamă de Michel. El este un leu. A trebuit să-l leg în lanțuri și să-i pun botniță.

Mă veți vedea în noaptea asta..."

Baroana Schwartz se opri, fiindcă din anticameră se auzea o discuție zgomotoasă. Ușa se deschise și intră Michel cu fața congestionată și plin de sudoare.

— Știam eu bine că vă găesc aici pe toți! strigă el. Nu voiau și mă lase trec, dar nimic astăzi nu-mi poate sta în cale... Iată-te fericit, logodnicule!

Surâzând, îi făcuse un semn cu capul prietenului său Maurice, apoi sărută mâna mamei lui și fruntea lui Edmée.

Baroana nu putu să nu zâmbescă, într-atât această scenă părea tipică unei familii...

— Măine dintre noi nu va mai lipsi Blanche! se gândi ea cu voce tare.

— Vă deranjez? zise Michel. Nu vă cunosc secretele. Am să vi le spun însă pe ale mele: am ieșit din închisoare.

— Din închisoare! repetară baroana și Edmée.

— Da, din închisoarea "Sainte-Pélagie", unde mai devreme am fost ferecat prin grija celui bun domn Bruneau și a onorabilei lui asociate, doamna contesă Corona. Ce le-oi fi făcut eu ăstora, știi cumva dumneata, mamă?

— Nu, răspunse baroana; nu știu.

Cuprinsă deodată de o spaimă inexplicabilă, gândurile ei

rătăceau. Fără să își poată închipui ceva anume din ceea ce avea să se întâmple, presimțea o catastrofă; chiar André când se referise în scrisoare la Michel îl voia în lanț și cu botniță.

— E bine să ai prieteni, continuă Michel. Bine că am avut timp să-i scriu un cuvânt lui Lecoq și să primesc și răspunsul; polița mea fusese lichidată. Și, dă bice, vizitiu! Și acasă știți ce mi s-a întâmplat? Caseta furată. Între noi fie vorba, dacă ar fi conținut bijuterii sau valori, poți să fii liniștită, mamă. Tâlharul n-a avut timp să facă uz de ele.

— Care tâlhar? întrebă baroana din ce în ce mai neliniștită.

— Veți vedea am eu demult ideea mea. Am coborât scara din patru în patru trepte. Am vrut să știu adevărul... O ocazie într-adevăr! Oamenii poliției stăteau jos și dădeau semnalmente exact ale omului meu, informându-se...

— Te rog, de cine vorbești? întrebă sfârșită baroana.

— Spune-i numele, Michel! zise Edmée cu autoritate.

— Numele? Uite că nu mi-l aduc aminte! Dar este unul din numele pe care și le ia acest Bruneau când dă o lovitură...

— Și de ce îl căutau? întrebă Maurice.

— Nu pentru premiul virtuții, prietene. Îmi voi aminti imediat acel nume. În orice caz, am pus copoi pe urmele lui, casa a fost încercuită, și comisarul, după ce și-a legat eșarfa, a urcat scara acestui Bruneau... Dar ce e cu voi? Toți?

Toți erau palizi și tăcuți.

— Caut în minte acel diavol de nume... continuă el. Stați, da, Maynotte, zău! André Maynotte!

Baroana sări în picioare dreaptă, iar Michel făcu un pas înapoi văzând privirea ei înspăimântătoare.

Tocmai atunci doamna Sicard, fericită să facă exces de îndatoririle ei, intră speriată.

— Domnul baron! exclamă ea. Domnul baron, care vrea să vină aici, în dormitorul doamnei!

— Poftește-l, spuse automat Julie.

Domnul Schwartz își făcu apariția de îndată. În ultimele trei zile se schimbase mult și parcă îmbătrânise, dar el simula un mare și perfect calm.

— Vești! spuse el, purtând pe deasupra celor de față o privire tristă, dar în același timp îngrijorată. Neobișnuite! Însmormântare splendidă. Contesa Corona asasinată astă-noapte.

— Contesa Corona! Asasinată! repetă baroana, ca și cum creierul ei zdruncinat ar fi prins cu greu sensul cuvintelor.

— Femeie frumoasă! Nenorocire! spuse baronul Schwartz.

Apoi, cu vădita intenție de a da o lovitură, adăugă fără elipsă:

— Domnul prefect a fost încântător pentru noi. Va veni astă-seară la bal.

— Vă rog, nu va împanicați. Eu sunt mai tare ca niciodată.

— În ce o privește pe contesa Corona, spuse Julie, se știe...?

— Haine-Negre, întrerupse bancherul, reluându-și stilul prescurtat. Casă împresurată strada Sainte-Elisabeth.

— Dinspre strada Saint-Martin? întrebă grăbit Michel.

— Exact! răspunse domnul Schwartz, care se întoarse pe loc și se îndreptă spre ușă. Un anume Bruneau.

— Înseamnă că e tâlharul acela! exclamă Michel, ținându-se după bancher.

Edmée și Maurice o prinseră de brațe pe baroană, care își pierdea puterile.

Michel continuă:

— Întâmplarea a vrut... Am dat indicii agenților.

— Bune indicii! zise domnul Schwartz trecând pragul fără să mai uite înapoi; capcană organizată. Nici o pisică nu iese din cele două case lipite una de alta, nici o făptură, în afara lui Trei-Labe, domnul Mathieu.

Michel reveni spre mama sa și vru să se apropie. Dar mâna baroanei îl respinse cu groază.

— André Maynotte este tatăl tău! îngăimă ea închizând ochii.

Michel rămase o clipă ca trăznit; apoi, fără să spună un cuvânt, se repezi afară.

Alerga pe străzi ca un turbat, neștiind prin ce anume mijloace ar putea să rupă cercul poliției care îl împresura pe tatăl său: ajungând lângă Saint-Martin se auzi strigat.

Trei-Labe trecea în echipajul lui tras de clinele ciobănesc. Părea să fie în bună dispoziție. Din desişul părului zbârlit care îi încadra fața nemișcată ca o mască răzbătea parcă un surâs.

— Vin de la dumneata de-acasă, domnule-Michel, spuse el voiam să vă dau vești de la vecinul Bruneau. Dacă pe undeva sunt persoane care se neliniștesc și se frământă pentru el, duceți-vă acolo și spuneți-le că toate întâlnirile rămân valabile pentru astă-seară. Să mai spuneți că și caseta

este în mâini bune, caseta pe care nu ați știut să o păstrați. Vă salut, tinere; în închisoare ați fi fost la adăpost. Dar, din moment ce sunteți afară, fiți atent, există capcane!

Capitolul VII - Se face jocul

Regina Lampion era o femeie frumoasă: nici un istoric nu va putea spune altfel: Sophie Piston, iubita lui Piquepuce, și sensibila Sapajou, doamna gândurilor lui Cocotte, aveau farmecul lor aparte și beau absint ca îngerii; mai era Riquette, într-adevăr iute de picior; apoi Caporal, care fuma mai ceva decât un coș de sobă, și Rebeca mereu umflată de pachetele furate din magazinele de noutăți: toate niște nostime, care pe deasupra mai aveau și frumusețea, acel dar al zeilor, și talentul, care se capătă numai prin studiu... Dar cum soarele este superior astrilor nopții, tot așa Mazagran își eclipsa toate rivalele.

Cu alte cuvinte, Mazagran era la modă. Prin cele mai întunecate tufișuri ale pădurii Parisului ea se bucura de faimă. Numele celebru pe care îl purta stârnea ecouri la răspântii întunecoase unde animalele neîmblânzite se mușcau între ele pentru un surâs de-al ei.

Rămăsese cheală în urma unei maladii, dar în gură mai avea destui dinți, și când un strat țipător de roșu mineral îi lumină obrazul tăbăcit, ea le întorcea la toți inima pe dos, ca pe-o mânășă.

Cam atât despre această seducătoare, care și-a întins tentaculele vrăjite în calea înfocatului Similor.

De ce nu avem noi timp și spațiu să vă cântăm așa cum s-ar cuveni idila acelor afurisite desigur!

Drama noastră nu ne dă răgaz. De la Mazagran nu vom reține decât un surâs, căci pentru noi, în acest loc al desfătării, în cafeneaua "l'Épi-Scié", se va desfășura o scenă foarte sobră.

Personajele cărora la cimitir li se aruncaseră din treacăt cuvintele: *La amiază. Jocul!* erau fiecare la postul lor, în picioare în jurul biliardului sau așezați pe banchetele învelite cu fâșii de rogojini, acestea fiind locurile obișnuite ale "galeriei".

Échalot, așa cum îl cunoașteți, "fuma trabuc", întocmai

ca defunctul secretar de stat Chamillart. În orice loc al biliardului ați fi dorit să-l păstrați, el v-ar fi marcat direct cu banda prin ricoșeu, după interesul sau capriciul lui, în fiecare clipă, la temperamentele modeste se descoperă un nou talent; acesta, este farmecul lor.

Échalot nu își scotea niciodată haină din pricina cămășii pe care spălătoreasa i-o ținea amanet, dar își sufleca mânecile, își ridica sorțul de farmacie și îl încredința pe Saladin cuiului din perete. Liber în mișcări, își ungea tacul și începea să înșire boabe cu entuziasm.

În toiul jocului, regina Lampion își arătă fața rubicondă la ușa biliardului și spuse:

— Domnul Mathieu vă așteaptă!

Tacurile fură lăsate la rastel, galeria se sculă, Échalot — pentru a întrebuița propria lui expresie — se împreună cu Saladin, și chiar Similor, aruncând spre Mazagran flacăra unei ultime priviri, se prezentă la ordin.

Domnului Mathieu nu-i plăcea să aștepte.

Sta singur într-una din sălile cafenelei, cocoțat pe o masă și rezemat de zid. După spusele tuturor acelor domni, când îl vedeai astfel, de la înălțimea omului, cu picioarele în față, părea cineva, și trebuie să fi avut totuși pe dracu în el pentru că, în ciuda infirmității, să aibă un loc important în organizație. Era temut și era admirat; acest Richelieu mutilat de o regalitate tenebroasă, inspira ofițerilor inferiori și soldaților armatei lui un respect înfricoșător.

Intrarea se făcu în liniște. Fiecare privi pieziș acest cap ca de piatră, încadrat de clăia de păr rebel. Doar femeile mai îndrăzniră să se apropie, riscând, în baza galanteriei lui bine cunoscute, un atac insolent, dar totodată timid.

Domnul Mathieu îndrăgea sexul frumos, și ceea ce se povestea despre aventurile lui imposibile contribuia în suficientă măsură la această reputație.

El răspunse nazurilor acestor doamne cu surâsul cinismului pietrificat. Există capete din acestea la teatrul de marionete, dar o marionetă naturală inspiră frică.

— Fanchette și-a înghițit cuțitul azi-dimineață, spuse el pe un ton ursuz.

— Întotdeauna are el un cuvânt de duh! se auzi între rânduri.

— E adevărat, micuțule Trei-Labe, întrebă Sophie Piston alintându-se, că erai bun prieten cu contesa asta?

Un tic nervos agită o secundă față estropiatului, care

răspunse pe un ton de fatalitate lugubră:

— Nu e lipsă de femei! Apoi, despăturind o foaie de hârtie, adăugă: E toată lumea de față?

— Toată lumea, i se răspunse.

— *S-a luminat de ziuă!* pronunță solemn domnul Mathieu.

Această propozițiune nu avea în ea nimic extraordinar, din moment ce era 12 și jumătate; întreaga adunare însă o primi ca pe o mare noutate. Bărbați și femei răspunseră voioși:

— Vorbește! Vorbește, Haină-Neagră!

Ușile erau închise. Nu putem ascunde faptul că în prezența unei atât de remarcabile puneri în scenă Similor era emoționat. Cât despre Échalot, misterele lui Isis, Eleusis și al Marelui Orient din Franța l-ar fi impresionat mult mai puțin. Povestea cu uciderea femeii era doar o bagatelă pe lângă ceea ce avea să se petreacă în grote. Saladin nu avea, din fericire, vârsta cuvenită pentru a înțelege...

Domnul Mathieu spuse:

— Hotărâre a gradului întâi, conducerea lui Toulonnais-l'Amitié, supraveghere a ducelui și a doctorului. Valoare patru milioane în bancnote ale Băncii Franței.

Un murmur prelung de bucurie umplu sala.

— Gura! porunci sec domnul Mathieu.

Și aruncându-și ochii pe hârtia pe care o ținea în mână, adăugă:

— O să fixăm ordinea.

Hârtia conținea doar lista persoanelor prezente, cu semne cabalistice în dreptul diferitelor nume. Pentru amănunte, se bizuiseră pe excelența memorie a lui Trei-Labe.

— Este o chestiune de timp, spuse el. Mare spectacol, figurație, mutare și așa mai departe. Toulonnais n-a pregătit niciodată ceva asemănător. Numărul 1 — Riffard!

Un băiat gras, bucălat, ieși din rând.

— Tu ești nepotul portarului de la casa Schwartz?

— Pe departe...

— Taci din gură! Vei fi la poarta casei Schwartz în seara asta și vei privi cum intră lumea. Numele asupra cărora trebuie să atragi atenția sunt acestea... Notează-ți.

— Am să-mi amintesc...

— Notează-ți: domnul Maurice Schwartz, domnul Etienne Roland, domnul Michel, doar atât pentru ăștia... domnul Bruneau... Când va apărea Bruneau, vei spune:

"Cum se face că un asemenea specimen intră la noi?!

Câțiva murmurară în sală ca și în noaptea precedentă:

— Dar Bruneau e în combinație!

Și oamenii tăcură. Trei-Labe chemă patru alte nume de bărbați și două de femei.

— Același rol ca Riffard, spuse el: a se așeza în afara intrării printre curioși și la timp să formeze martori în mulțime.

— Să formeze martori! se miră Échalot la urechea lui Similor, sufocat de admirație.

Échalot suspină și-i răspunse:

— Aici este iscusința infernală a trădătorilor.

— Numărul 8 — Échalot! strigă domnul Mathieu.

— Prezent! răspunse bietul de el, ieșind din rânduri cu Saladin în spinare.

Se auziră câteva glume proaste; dar Échalot declamă cu distincție:

— Din cauza acestei plăpânde făpturi particip eu la iadul vostru, el s-a născut cinstit din sânul naturii.

— Îl cunoști pe domnul Champion? îi întrerupse Trei-Labe.

— Destul... fiindcă i-am vândut niște crăpceni de trei franci.

— Știe că te duci să pescuiești pe canal?

— Da, tocmai, dovada...

— Ora unsprezece. Sosești la domnul Champion acasă: îi spui că întorcându-te de la pescuit, ai văzut pompierii alergând spre Livry și că erau în număr mare de-a lungul drumului: acolo sunt ogoarele și casa de la țară a casierului domnului Schwartz și-i spui că toate ardeau.

— Ah, bine! exclamă Échalot. O să-l îngrijoreze zdravăn pentru undițele lui!

— Trebuie să-l scuzați, spuse Similor. Degeaba mă străduiesc, nu pot să-l fac șmecher.

Lumea râdea, Échalot se îndreptă de spinare ofensat:

— Îmi voi îndeplini datoria cu viclenie și credință, spuse el. Nu resping decât omucidul voit, de a răspândi sângele semenilor mei!

Spunând acestea, îl învârti pe Saladin ca pe o cartușieră și îl apropie urlând de sânul său stâng, de unde ieșea la iveală gâtul unei sticle. Acest gest produse o asemenea impresie, încât întreaga adunare aplaudă strigând:

— Bravo, doica!

— Numărul 9 — Similor! chemă domnul Mathieu.

Ținută distinsă, surâs amabil, mers elegant, Similor le avea pe toate.

— Nu-i așa? zise el prezentându-se. Nu păți să-ți renegi un coleg numai pentru motivul că nu are manierele tale alese. El mi-a mai produs asemenea insolații în societate.

— Ai să-ți amintești de numele domnului Léonide Denis? îi întrebă Trei-Labe.

— Zău, nu vă fie teamă, domnule Mathieu, puteți să-mi dați cel mai complicat dintre toate rolurile. Am cunoștințele necesare, vorbesc cu ușurință și abilitate ca să mă prezint în lumină avantajoasă...

— Taci din gură! Ora unsprezece și jumătate: Riffard te va ajuta să intri înăuntru. O vei căuta pe doamna Champion.

— Soția celui de mai înainte?...

— Încă o vorbă, și te sfărâm! Soțul ei este plecat să-și salveze undițele; aceasta îl împiedică să meargă la bal. Tu îi spui "Domnul Léonide Denis, notar regal al Versailles, este în ceasul morții. Există lucruri care nu pot fi încredințate hârtiei. Aveți doar timpul, dacă vreți, să-i primiți ultima suflare..."

— Fir-ar să fie! murmură Échalot, care își șterse ochii pe furiș. E neplăcut totuși!

— Repetă ce-ai auzit! porunci domnul Mathieu.

Similor repetă, înflorind totul după stilului lui propriu.

— Nu e rău, aprobă infirmul. Vei avea o trăsură la poartă. O vei conduce pe doamna la trăsură și vizitiul va face restul.

Numărul 10 era vizitiul.

Numărul 11 — Mazagran.

Trecând, ușuraticul Similor îi strânse mâna pe ascuns.

Numărul 12 — domnul Ernest!

Acest domn Ernest era cel puțin tot atât de sclipitor ca Cocotte. Vedeți că i se spunea *Domnule*. Nu există egalitatea pe lumea ăsta!

Ernest avusese o mică slujbă la domnul Schwartz. El îl cunoștea pe băiatul de la casa de fier a lui Champion: fusese ales tocmai pentru acest lucru.

Și facem deci dreptate cui i se cuvine. Domnul Lecoq era un om nemaipomenit! El nu uita nimic, nici chiar iubirea virtuoasă și platonică dintre domnul Léonide Denis, notar la Versailles, și Céleste Champion.

Nu aveți idee, sunt sigur, de talentele necesare unei

astfel de cariere, în general puțin apreciată.

De trei zile se manevra în jurul băiatului de la casa de fier. De trei zile se țesea cu grijă o intrigă amoroasă. Fusesse stabilită și o întâlnire, care trebuia să întâmpine greutăți prin absența domnului Champion și a soției sale. Dar domnul Ernest sosea la momentul potrivit și se oferea să stea de gardă în locul băiatului.

Aceste lucruri se obișnuiesc între prieteni. O oră de dragoste, apoi datoria. Mazagran avea misiunea să lungească ora.

Numerele 13, 15, 16 etc. — vizitii, valeți de însoțire pentru mai multe echipaje care urmau să staționeze de-a lungul trotuarului, gata de plecare, rapide ca fulgerul.

Numărul 20 și numerele următoare — invitații însărcinați să facă martori în interior, ca și ceilalți din exterior: asociația avea, după cum se știe, actori pentru toate costumele. Și puțin trebuia să redeștepte ura domnilor Touban și a lui Alavoy, a lui Savinien Larcin și a lui Asta-și-Aia însuși.

Numerele 20 și următoarele, actori de mână a doua iscusiti, erau însărcinați să șoptească la urechea lui Etienne și Michel vești lipsite de importanță, dar prezentate în chip misterios.

Trebuia ca această combinație minunat chibzuită să realizeze, dintr-o lovitură nu bogăția asociației Hainelor-Negre, cum vom putea vedea în curând, ci bogăția domnului Lecoq și completa lui punere la adăpost, dând pe mâna justiției pe toți cei care, amestecați mai de demult sau mai de curând în trecutul lui, îi stinghereau vreun fel viitorul.

Cei trei tineri ai noștri, împreună cu familia Leber și domnul Bruneau, erau condamnați fără apel.

Poate nici domnul Mathieu nu știa chiar tot, pentru că acest Lecoq era un abis diplomatic. Dar, cel puțin, domnul Mathieu se bucura mai mult decât ceilalți de încrederea importantului personaj.

Și după cum vedem, el îl servea din toată inima.

— Numerele 30 la 40!

Aceștia trebuiau să se ocupe de vecini, să păzească bulevardele. Aveau roluri inferioare, dacă vreți, dar vai de cel care disprețuiește modesta infanterie!

Și fiți atenți! Numerele de la 40 la 50 — domni și doamne — obligația să organizeze la un moment dat, o ceartă, chiar o încăierare, dacă vreun anume zvon se va auzi de la mezanin.

Alte numere... Noi nu putem să intrăm în detalii. Ar fi un

poem prea lung. Să spunem totuși că, în mare, domnul Mathieu, după ce le-a dat roluri de nobili, burghezi, funcționari, lachei, apoi cerșetori, servitori care coboară treapta la trăsură, florărese, a distribuit și un cântăreț de orgă.

Tradiția trage foloase din fiecare artă, oricât de minoră ar fi. Organistul este aici mai important decât asasinul însuși sau decât o victimă. Dar nu găsiți că aceste cuvinte, aruncate în noapte pe melopeea târguitoare pe care o cunoașteți cu toții, par făcute pentru a servi drept semnal într-o clipă anume (ultima, și de cea mai mare importanță): "Lanterna magică! Piesă originală!"

Șaizeci de numere erau aranjate, și la ele se mai adăugau alte patruzeci, fiindcă nu există o bună punere în scenă fără figuranți. De acum înainte totul este prevăzut. Există până și falși agenți de poliție; o jumătate de duzină de atleți însărcinați să facă dezordine acolo unde găseau ordine și să-i înlăture pe cei prea ostili lor.

Domnul Mathieu își agită clopoțelul și ceru un pahar cu rom. Ședința lărgită lua sfârșit; aveau să se concentreze în comitet secret. Échalot îi spuse lui Similor:

— Acum, că suntem în combinație, ai putea să ceri o sumă ca să schimb și eu aspectul copilului pe care îl port.

— Ida avea o comportare ușuratică, răspunse Similor, repezindu-se după Mazagran. Nu se poate ști...

"Asta înseamnă... se gândi Échalot încremenit, că există dubii asupra legăturilor tale de sânge cu micuțul. Nu-ți face griji. Saladin! Eu te adopt în fața celui veșnic, în situația pe care am căpătat-o acum."

Dar cinci sau șase granguri rămăseseră în jurul domnului Mathieu, care dăduse ordin să fie închisă ușa.

Piquepuce și Cocotte, unul procurase planul autentic al casei, iar celălalt amprente, făceau bineînțeles parte din această întrunire de elită.

— Copii, le spuse domnul Mathieu, este rândul vostru! Toată pleava este pentru bagatela de la poartă. Voi sunteți cei care veți juca adevărata comedie și veți fi plătiți în consecință. Patronul vrea ca afacerea să fie cadoul lui în cinstea urcării în scaun; pentru el nu-și păstrează nimic; partea voastră va fi în acest fel și mai mare.

— Oh, oh! murmură Piquepuce cu neîncredere. Toulonnais nu păstrează nimic pentru el!...

— Cel puțin, o nimica toată, răspunse Trei-Labe, a cărui

mască incremenită schița un surâs sinistru. Să punem mai întâi la punct povestea *mielușeilor*.

— Câți *mielușei* avem? fu întrebat.

— Numai doi: Échalot și Similor. Ei trebuie să rămână la fundul năvodului, pentru că sunt vecinii tinerilor și pentru că le-au servit și ca servitori. În plus, ei vor stabili legătura lui Bruneau cu povestea contesei Corona. Pârliții aceștia ne vor fi foarte utili.

Doi dintre cei de față își luară obligația în mod expres să facă să-i aresteze pe Échalot și pe Similor la momentul potrivit.

— În felul acesta, reluă domnul Mathieu, spatele este asigurat. Justiția își are drepturile ei, și toate vechile socoteli ale procesului de la Caen sunt la zi. Spre casa de bani!

Scoase din buzunare două bilete de bancă, niște chei, două invitații purtând la sigiliul care închidea plicul ștampila fastuoasă a casei Schwartz.

Cheile erau nou-nouțe și se vedea că atunci ieșiseră de la fierărie.

— Poftim pentru intrare, continuă Trei-Labe, înmânând lui Piquepuce și lui Cocotte cele două invitații; astea pentru lucru, și le dădu cheile. Cât despre astea, sfârși el oferindu-le biletele de bancă, sunt pentru toalete și bani de buzunar.

Cocotte și Piquepuce luară totul fără să mulțumească. Veselia lor emfatică dispăruse.

— Ar mai fi ceva, spuseră ei deodată.

— Mănușa... începu Cocotte.

Și Piquepuce completă cu hotărâre:

— Noi nu lucrăm fără mănușă!

Domnul Mathieu luă o mină serioasă și răspunse:

— Nu veți fi singuri, mititeilor. Suma e prea serioasă ca să fiți lăsați între patru ochi cu ea. Toulonnais-l'Amitié va fi printre invitați și el este cel care vă va da mănușa și vă va explica modul ei de folosință.

Capitolul VIII - Balul bogătașului

În anumite nopți, Parisul mărunț nu se culcă. În orice pădure există păsărele, muște, scarabei și alte lighioane și insecte mărunte care Providența nu le-a creat deloc la

întâmplare, și cu toată aparența lor nevinovată, pot fi în realitate foarte dăunătoare. Nici o pădure nu este locuiră mai din plin decât cea a Parisului: nu vom încerca măcar să numărăm capetele animalelor neînsemnate pe care le adăpostește și le hrănește fără nici o socoteală.

În acele nopți, lumea mărunță era lacomă să vadă și să audă, curioasă să adulmece un parfum, să prindă în trecere sclipirea unui diamant sau străfulgerarea unei priviri, atentă să iscodească toaletele, dornică până la înfrigurare să se apropie cât mai mult cu puțință de acele bucurii lipsite de sens și zadarnice care i se păreau mai mult decât orice demne de invidiat și de care își pierduse nădejdea că s-ar putea sătura vreodată.

Cartierul Schwartz trăia în emoții ca într-o seară de focuri de artificii. Acești Schwartzi, în fond, nu erau nici iubiți, nici detestați; nu li se purta pică decât pentru motivul că erau atât de bogați. Nu exista împotriva lor acea ură care coalizează mansarda cu dugheana și care face să țâșnească blesteme sub pasul cailor când mândra familie alunecă, într-o apariție regală, spre latitudinile pe unde se plimbă milionul. Domnul Schwartz era prea inteligent ca să nu fi făcut și multe servicii oamenilor, iar doamna Schwartz, generoasă de felul ei, ar fi fost binecuvântată de toată lumea dacă nu ar fi existat acel sentiment de repulsie care dăinuie în jurul palatelor răsărite ca ciupercile peste noapte.

Cei din cartier aproape că iertau Schwartzilor nemaipomenita lor prosperitate. Aceasta însemna o generozitate din partea lor și pleda în mod ciudat în favoarea Schwartzilor. Apoi era Blanche, a cărei drăgălășenie plana deasupra acelei bogății! Există deci prescripții și pentru crima de fericire. Blanche era scuzată pentru că ea se născuse în acele catifele cu franjuri de aur; să îndrăznim să spunem adevărul: pentru că ea nu avea nici o vină în cucerirea, acestei averi.

Scrieți cărți despre așa ceva și rânduiți cuvinte mari pentru, a onora în mod demn pe descendenții lor. Parisul mărunț vă va aproba, însă va face șmecherește cu ochiul și vă va spune despre eroul dumneavoastră: "Ăsta n-a fost totdeauna bogat!"

Spaniolii au concentrat într-un singur cuvânt un întreg tratat de morală mondenă, o întreagă satiră de umanitate, o întreagă comedie amară și profundă. *Hidalgo*, spun ei; ceea ce înseamnă: *fiul cuiva*. Trebuie să fii deci fiul cuiva. Secolul

nostru, e drept, răgușește negând acest lucru, dar acțiunile sale dezminț vorbele fără încetare. În fiecare clipă el numără cartierele ca pe o carte cu steme, culege toți suveranii de pe încrengăturile arborilor genealogici, și țara lui Temistocle însuși se ferește că caute vreun rege în afara almanahului *Gotha*!^[114]

Blanche era fata cuiva; ea era a doua generație căreia i se ierta aceasta cucerire, avea deci dreptul să fie frumoasă, nobilă miloasă și să uimească întocmai ca o rază surâzătoare.

Nu pretindem însă că în cartier nu se bârfea; ba se bârfea destul și pe după ușile saloanelor, dar noi afirmăm că acei modești invitați care se pierdeau pe afară, înghesuindu-se în jurul porții pentru trăsuri, ca micii savoiazzi care se satură cu mirosul, nu șușoteau mai mult decât oaspeții privilegiați ai domnului baron.

Veniseră aici din foburgul Poissonnière și din foburgul Saint-Denis portărese incorecte, oameni de serviciu fără stăpâni, băieți de prăvălie, lucrătoare tinere, vagabonzi și curioși de tot felul, și printre ei se învârteau de colo-colo acei filozofi care sunt deasupra pasiunilor omenești — sergenții de stradă.

În fața porții luminate discret, doi soldați călări din garda municipală se contemplau unul pe altul ca două statui ecvestre.

Ambiția cartierului era să arunce măcar o privire în interiorul curții; lucru greu, din cauza neîntreruptei procesiuni a echipajelor și a tenacității primului rând de curioși care, apucând loturile bune după multe ore de așteptare, le apărau cu prețul vieții.

Ar fi de prisos să adăugăm că toată strada Enghien se înghesuia pe la ferestre, de la mezanin până la acoperiș. La ferestre se discuta cam în felul acesta:

— Și regele și-a trimis, fiul că să prezinte felicitări.

— Au cheltuit o sută douăzeci de mii de franci numai pentru arbuști și ghirlande.

— Șirul trăsurilor începe de la Madeleine.

— Schwartz a avut totuși o dugheană în hale.

— Și ea a dat lecții particulare pentru un franc cincizeci.

— Ce mai! Există unii care au noroc!

Șirul de echipaje însă cred că nu mergea atât de departe, dar de la ora 11 tot treceau întruna, intrând în această curte înflorită, descărcându-și lângă minunatul peron încărcătura lor de femei de diamante, de flori, pentru ca apoi să iasă ca să

facă loc altor și altor echipaje.

Curioșii își suceau gâturile. Din când în când se auzea numele cunoscut al vreunui om celebru în artă, în politică sau în finanțe.

Atunci se producea o ușoară rumoare în mulțime. Nimeni nu vedea, fiecare însă își dădea cu părerea asupra acelui personaj.

Printre toți acești nevinovați și gură-cască, se urmărea punct cu punct treaba pregătită de Trei-Labe la cafeneaua "l'Épi-Scié". Un bărbat venit pe jos la balul domnului baron Schwartz, singurul poate venit astfel, și numele lui pronunțat de Riffard îi tulbură până și pe agenții de poliție, care expediară degrabă un trimis special la prefectură.

Riffard, nepot al portarului, stătea la postul lui. El spuse întocmai cum avea sarcina:

— Este ciudat să vezi un asemenea specimen intrând în casa stăpânilor!

Și în stradă, numerele 2 până la 8, bărbați și femei, repetară numele domnului Bruneau, explicară modesta lui poziție socială și se mirară zgomotos.

Dimpotrivă, fără gălăgie și profitând de câteva ușoare oscilații în mulțime, același Riffard îl și introdusese pentru domnul Champion pe Échalot, care îl lăsă pe Saladin într-un dulap la portar, apoi pentru doamna Champion, pe Similor, echipat cu un costum onorabil, care îi scotea în valoare calitățile lui naturale, apoi numerele 11 și 12, domnul Ernest și domnișoara Mazagran, însărcinați să se ocupe de băiatul de la casa de fier, după ce vor fi plecat soții Champion.

Totul mergea fără greș. Se vorbise pe larg despre Michel, despre Etienne și despre Maurice; aceste cancanuri interesau îndeajuns mulțimea, pentru ca la momentul potrivit aceeași mulțime să devină excelenți martori; invitații lui Trei-Labe intraseră (numerele de la 20 la 30), iar un moșneag care ducea în spinare o cutie de lanternă magică avusese de două-trei ori discuții din cauza instrumentului său incomod. Numele 30 la 40 știți că se aflau la ferestre.

Deci afară totul mergea după program. Înăuntru... nici o grijă! Nu veți avea multe descrieri. Vom sări peste minunățiile scării și nu vom menționa decât încântarea în sine a saloanelor. În realitate, nici nu era mare lucru de descris în casa Schwartz. Milionul luat izolat nu este ferit nici de fanteziile burlești, nici de acele imaginații destinate să copleșească pe cei care nu sunt milioane. Dar mai întâi era

doamna Schwartz, al cărei tact subtil era o adevărată protecție, apoi era poetul Sensitive, expert blond și sucit, care de mai bine de treizeci de ani se ocupa de profanii copleșiți de binefacerile zeiței Fortuna ca să le dea lecții de bun-gust.

Sensitive este înzestrat și lansează gustul frumosului în câte exemplare vrea el. Acest gust, fără cusur de altfel, anulează dintr-o singură lovitură delicatele originalități ale doamnei Schwartz și greșelile grosolane ale domnului Schwartz. Este și asta o manieră care se învață și care servește la comercializarea artei vândute la prețul zilei; această manieră creează ceva care nu se poate descrie pentru că aparține tuturor.

Dar întotdeauna vor rămâne fermecătoare vastele saloane care au drept plafoane ceruri pline de amorași și de trandafiri; acele lambriuri albe, zebrațe de fire subțiri de aur; acele oglinzi enorme, în care se reflectă la lumina pâlpâindă a sfeșnicelor, miile de scânteii pe care șlefuiala cristalului o smulge pietrelor prețioase ale bijuteriilor purtate de femei, strălucirea decorațiilor de la reverele ofițerilor de cavalerie, focul din priviri... Este o frumusețe ca în povești această navă armonioasă în care se învolbură suavele mătăsurii și beția diamantelor în calda atmosferă a surâsurilor; există acolo și entuziasmul sincer, în ciuda obișnuinței care blazează și a îmbuibării care istovește.

Acele priviri vorbesc; ele iubesc, fie chiar pentru o singură clipă. Parfumul florilor este însuși parfumul respirației; se urmăresc cu priviri mângâioase spiralele valsului amețitor care învăluie în iubire inspirația lui Weber sau a lui Beethoven; este o neașteptată baie de melancolie, în care plutesc cei tineri și în care — vai! — cei care nu mai sunt tineri încearcă să reaprindă entuziasme veștejite. Minciuni, se va spune, fiindcă în spatele acelei un încântătoare aparențe, plictiseala cască, feeria ascunde dedesubturi hidoase; florile sunt fanate^[115], femeile sunt fardate...

Eu nu mă pricep. Cei care au darul să vadă dincolo de acel saten^[116] însuflețit și plin de farmec, sub care se ascunde un trup de 20 de ani, îmi inspiră o admirație care mă înfloară. Eu nu văd dedesubturile decât în orele nesuferite ale lucrului, și dacă noaptea cu întunericul ei vestejește câteva petale dintr-un buchet de flori, privirea mea nu vede dimineața decât caliciul mândru care rezistă, desfătându-mi privirea și mirosul, reînsuflețind întregul buchet.

Ce să vorbim despre minciuni? Iată niște fete tinere! Iată

acele pariziene cu mersul delicat, pentru care Phidias înviat ar modifica stilul reliefurilor lui. Iată accentul desăvârșit al fecioarelor din Atena modernă, blândul spirit francez, grația, eleganța neasemuită a acelor femei al căror capriciu făurește moda celor cinci părți ale lumii. Ați citit prea multe cărți scrise de don Juan reformat, ridiculizat fără milă, înfrânt; ați cercetat prea multe *studii*. Dar nu ați privit cu atenție. Nu e cuminte să-ți pui ochelari când ai ochi buni. De ce atâtea perfecțiuni de preț ar ascunde neapărat o prăpastie nefericită?

Nu. Fetele sunt tinere și dumnezeiesc de frumoase; nu vă aplecați urechea la calomniile care se târăsc în urma carului triumfal, în ovațiile Romei antice; nu îi ascultați pe acei rechini, ordonanțe ale cohorței care proferă insulte împotriva gloriei învingătorilor.

Ele sunt tinere. Există acolo inimi care pulsează emoția cerească a pasiunii. Iubiți și voi dacă puteți, sau priviți cum se iubește. Minciuna este egală cu ura. Și dacă în unele cazuri se află în acel buchet de surăsuri și unul ofilit, un *studiu* prea des editat, treceți-l cu vederea și priviți mai departe.

Balul era strălucitor. Lumea bună a cronicarilor asista la masă. Milionul nu este sărman decât în intimitate; în zilele solemne, dacă cel puțin nu a făcut o alianță prea nepotrivită, își vede măcar acceptată ospitalitatea. Uneori așa ceva îl costă mult, dar niciodată nu este prea scump. O mulțime de oameni, de altfel cărora nu li se bănuiesc poftele de afaceri, au nevoie de el. Saloanele baronului Schwartz erau realmente împănate cu nume sonore: Curtea însăși era reprezentată; foburgul Saint-Germain — și mă refer la partea cea mai neviciată — își trimisese acolo o deputație substanțială; literale, artele, finanțele — cele trei regalități neîncoronate — se învârtteau aici în număr serios; armata, magistratura, diplomația etalau de-a lungul fastuoaselor lambriuri o ghirlandă de soții de ofițeri, de președinți și de ambasadori. Într-adevăr, orașelul Guebwiller — *alma mater* al acestei prodigioase dinastii a Schwartzilor — ar fi fost foarte mândru să vadă astfel Europa civilizată — ce spun? — Europa-ilustră, academică, oficială, înconjurând acest milion pe care îi crescuse încă de pe când era un simplu bănuț.

Sub această ploaie de lumini care curgea fără sfârșit, doamna baroană Schwartz — Giovanna-Maria Reni din conții Bozzo — era mai frumoasă ca niciodată, cu tenul ei mat de

italiancă, ținuta distinsă, trăsăturile perfecte, încadrate în splendoarea generoasă a părului negru. Datorită numelui familiei sale — amintit de noi intenționat — nu putea fi în inferioritate față de oaspeții ei iluștri. Ea era de fapt blazonul strălucitor care proteja cu faldurile lui acea marcă de fabricație a bogatului Schwartz.

În picioare, la locul de stăpâna a casei, cu fața luminată de un surâs curtenitor, plin de demnitate, s-ar fi spus că stătea pe tron. Era admirată, era invidiată; baronul Schwartz și poate și alții o adorau.

Nu am spus că era respectată. Ea era milion. Și la noi nimeni, nici chiar robii vițelului de aur, nu respectă milionul. Aceasta e în legătură cu mai multe cauze și nici una nu onorează nici milionul, nici pe noi.

Balul baronului Schwartz, o știm, nu fusese dat pentru a se dansa. Nici noi nu ne aflăm acolo ca să vedem cum se dansează. Vrem doar să urmărim aventura noastră, care pare oprită pentru o clipă în mijlocul acestei petreceri, dar care, totodată, își grăbește pasul spre deznodământ.

Cursa cu obstacole a anonimilor noștri care pariau trecea, evident, neobservată prin iureșul petrecerii, dar între timp efortul lor îți producea amplu efectul. Circulau încolo și încoace zvonuri despre a căror sursă nimeni nu ar fi știut spune de unde vin și cine le-a lansat. Se ocupau peste măsură de Maurice și de Blanche, care singură poate se distra din toată inima: o pereche încântătoare! spuneau persoanele care găseau ușor adjectivele.

La urma urmelor, acest tânăr era fiul unui șef de secție. Poți avea oricând nevoie de prefectură...

Într-un grup destul de bine alcătuit se discuta astfel:

— Scumpă doamnă, acest înger blond va avea de două sau de trei ori zestrea reginei Belgiei.

— Se vorbise în legătură cu ea despre un domn Lecoq de la Perrière.

— A, o persoană foarte bizară! Ați prins ceva despre absurditățile care se povestesc în legătură cu acel biet bătrân colonel Bozzo-Corona?

— Pare neîndoios că nepoata lui, contesa, a fost asasinată în plin Paris!

— Noaptea, doamna mea, pe o bancă de pe bulevard... Și care bulevard!

— Este cel puțin o comportare stranie.

— Care, cea a ucigașului?

— Este cunoscut, domnule; este Haina-Neagră.

— Gaillardbois îmi spunea că ticăloși din ăștia sunt în Paris mai mulți de zece mii!

— Și se știe oare ce avea biata contesă de făcut pe banca aceea de pe bulevard?

Într-un alt grup, de calitate inferioară:

— Ah! Tânărul ăsta Michel ține deci de ramura Schwartzilor?

— Atunci pentru ce a lipsit atâta timp?

— Baroana... Înțelegeți?

— A dispărut un timp...

— Puțin la închisoarea "Sainte-Pélagie"...

Al treilea grup, de lume pestriță:

— Conveniențele... Baronul este foarte bucuros să aibă cu el un om care a făcut parte din mai multe adunări naționale... Asta și aia... și aia!

— Știați cumva ce a fost între el și colonel?

— Hai, domnule Cotentin, povestea cu Hainele-Negre nu e cumva o glumă proastă?

— Este de asta... și de aia. Înaltele mele relații mă puneau în situația de... Oh, dar nu îmi este îngăduit să fiu indiscret.

Al patrulea grup, crema:

— Este absolut o încântare să vezi lumea asta de aproape.

— Se întâmplă o dată în viață. Este foarte interesant.

— Da, e un succes real. Am zărit-o pe marchiză.

— Și vicontesa e aici și toți ai casei X.

— E un succes!

— Numai că prea e multă lume pestriță.

— Dar la teatru nu-i tolerează?

Al cincilea grup, colțișor modest și veninos:

— Cu toate că baronul nu e iubit la noi, am socotit că trebuie să-i accept invitația.

— Bietul meu Blot a urmărit pe cale judiciară mai multe cambii^[17]. Veți vedea că se va sfârși rău cu toate încurcăturile pe care le face: să cheltuiești sute de mii de franci numai ca să sărbătorești o fetiță...

— Se și răspândesc destule povești!

— Toți sunt tâlhari acum. V-am spus că duminică în trăsură mi s-a furat tabachera, fularul și portmoneul?... Ah! țipă ea deodată.

Doamna Blot, rentieră, tot povestind, i se păruse că

recunoaște în mijlocul unui grup de invitați pe călătorul vorbăreț din trăsura de Livry, cel care comparase Parisul cu o pădure. Făcuse însă o confuzie de o clipă.

Dar printre toate aceste vorbe care aveau darul să întrețină într-un fel conversațiile, o agitație ciudată și plină de curiozitate se insinua și se amplifica de la o clipă la alta, fără ca cineva să poată spune de unde pornea. Numele colonelului Bozzo și al contesei Corona reveneau mereu; se povestea cu lux de amănunte moartea acesteia, iar numele ucigașului ei circula din gură în gură, dobândind astfel o faimă funestă. După prima oră, toată lumea știa numele lui Bruneau negustorul de haine din strada Saint-Elisabeth. Contesa Corona, cum știm, era rudă foarte apropiată cu cele două mari familii care duceau o viață îmbelșugată la Paris. Moartea ei dădea deodată un conținut înfricoșător legendei Hainelor-Negre, învăluită până nu de mult în mister. Ea întârea într-un fel neprevăzut și izbitor mai ales acea credință răspândită printre naivi, că misterioasa asociație își ramifica rădăcinile până la cel mai de jos nivel al mizeriei sociale și atingând cu crengile ei înalte până la vârfuri, unde bogăția nobilimii pare la adăpost de orice bănuială. Cine s-ar fi gândit vreodată că respectabilul colonel Bozzo-Corona?...

Există însă o enigmă. Contesa, a cărei viață prezentase întotdeauna o latură obscură, era sau nu afiliată acestei asociații?

Dramă a cărei victima căzuse avea la baza ei sancțiunea sau răzbunarea?

Soțul ei... un alt mister.

Și, fără îndoială, drumul pe care în general luneca discuția nu ar fi atras de la sine atenția asupra celor trei tineri, dintre care numai Michel era cunoscut într-o oarecare măsură. Totuși, se vorbea despre Etienne și Maurice și în paralel despre Michel. Erau, se spunea, vecini cu acel Bruneau. Ei scriau o piesă de teatru despre afacerea Maynotte.

Nimeni nu cunoștea procesul Maynotte, și totuși se povestea întâmplarea din noaptea de 14 iunie 1825 de la Caen. Cine își dădea atâta osteneală?

Niște persoane amabile, fără îndoială. Nu se știa numele lor; niște invitați. La un bal ca acela la care suntem, se vor găsi fără îndoială întotdeauna pe puțin cincizeci de nobili pe care nimeni nu i-a prezentat și pe fața cărora chiar stăpânul casei nu ar ști să așeze un nume.

În concluzie, oricare ar fi fost numele lor, aceștia nu lipseau de la balul domnului baron Schwartz. Ei vorbeau și niciodată nu lipsesc din jurul lor ziariștii, celebrii purtători de vorbe și noutăți.

Edmée, acea minunată făptură, avea și ea porția ei în aceste cancanuri. Fusese văzută dând lecții de pian; o regăseau îmbrăcată simplu, dar atât de încântător. Alături de doamnă Schwartz, avea cinstea succesului care atrăgea asupra ei toate geloziiile. Făcea parte din familie? Atunci acești Schwartz nu erau străini de aventura dubioasă care se povestea destul de confuz, cum că o tânără fusese găsită noaptea trecută leșinată pe aceeași bancă lângă contesa Corona. Voci necunoscute pronunțaseră numele lui Edmée. Existau legături deci între ea și acel Bruneau, iar ea locuia chiar în casa celor "trei tineri" și... mai știu eu cel!

Se credea oare în toate vorbele acestea?

Parisul, se știe prea bine, crede și nu crede; el se cunoaște pe sine; are convingerea că este pădurea miracolelor. El trăncănește liniștit, cu indiferență, colportând absurdități care a doua zi intră în istorie. El nu crede în toate acestea, nu. Numai atunci când s-a petrecut un fapt absurd, în aparență imposibil, el face cu ochiul lui Voltaire și întreabă cu candoarea lui Beaumarchais: "Nu v-am spus eu?"

Parisul credea și nu credea; privea însă cum trece domnul baron Schwartz, demn și curtenitor, cu toată împlinirea cucerită. Avea miere în glas când spunea: "Îndatorat pentru totdeauna, contesă..." "Recunoscător pentru favoarea ce ne-o faceți, domnule duce" "Adevărată cinste pentru noi, doamnă marchiză..."

În ciuda obiceiului său de a fi lapidar, avea grijă să nu uite niciodată un titlu și se ocupa ca o bună gazdă de toți musafirii. Nu numai că nu exista pe figura lui nici urmă de îngrijorare, dar, privit cu atenție, s-ar fi observat chiar o bucurie ascunsă.

Pasiunea, o adevărată pasiune, tânără și am putea spune aproape naivă, îi strălucea în ochi ori de câte ori privirea lui întâlnea frumusețea strălucitoare a soției sale.

Domnul Lecoq îi șoptise câteva cuvinte în trecere. Domnul Lecoq de la Perrière venise însoțit de un tânăr înalt, foarte frumos, puțin greoi, dar remarcabil prin profilul său burbonian.

Căsătoria lui Blanche cu acel zburdalnic Maurice încă nu se făcuse. Fiecare putea să vadă cât de bine arăta domnul

de la Perrière și să creadă că n-ar fi greu să i se cedeze locul, mai cu seamă că fusese logodnicul oficial... Să fim atenți! Aici s-ar găsi și motivul celui aer triumfător care îl făcea pe domnul baron să țină capul sus. Avea și de ce. Se știa doar că domnul Lecoq fusese primit la Tuileries, și nu puține doamne contemplau trăsăturile tânărului său însoțitor cu o emoție paralizantă.

Ducele! Nici un alt nume pentru a-l înlocui pe cel de Bourbon, la care avea dreptul și care încă nu îi fusese îngăduit să îl poarte.

Parisul crede sau nu crede. Acest tânăr însă le dădea de gândit.

O intrare care produse senzație, nu lipsită însă de legătură cu prezența pretinsului nepot al lui Louis al XVI-lea, fu aceea a personajului sus-pus din guvern pe care l-am întâlnit la funeraliile Colonelului, *Necunoscutul*. Domnul marchiz de Gaillardbois îl urma tot timpul ca o umbră. Necunoscutul îl salută pe domnul Lecoq și pe tânărul său însoțitor cu distincție.

Dar dacă ați ști în ce măsură Edmée și Michel, pe de o parte Maurice și Blanche, de cealaltă, erau departe de toate acestea și în ce sfere pluteau ei deasupra acestor neguri!

Maurice tocmai se întâlnise cu tatăl său, fostul comisar de poliție, care îi spusese cu gravitate, strângându-i mâna:

— Sunt foarte mulțumit că te-ai reîntors la domnul baron.

Aceași scenă între domnul Roland Etienne, care, nefiind îndrăgostit, respira această atmosferă înfierbântată ca pe o esență potrivită pentru piesa lui de teatru. Etienne nu făcea parte dintre scriitorii care iau sau lasă câte ceva din frământările din jur. Își însușea totul fără să-și dea seama cătuși de puțin că în marele spectacol el fusese distribuit în rolul unui actor. Simțea cu intensitate acele amenințări ale catastrofei care pe ceilalți îi distra. Poate acesta era avantajul lui: stătea la pândă.

Către ora 1 dimineața, domnii Roland și Schwartz de la prefectură se apropiară unul de altul în fața unei ferestre.

— Se pare că totul este pregătit pentru noaptea aceasta, spuse fostul comisar de poliție, care încerca să fie ironic. Ni se va dovedi că timp de șaptesprezece ani nu am avut dreptate să ne culcăm pe o ureche...

Magistratul repetă cu gravitate:

— Se pare că în noaptea aceasta. Da, ne-o vor dovedi.

Un bărbat pe care nu îl cunoșteau se apropie de el, îi salută și le spuse încet:

— Domnilor, fiți gata. Semnalul va fi: *Justiția este infailibilă*.

Amândoi tresăriră, iar obrajii magistratului se împurpurară de mânie.

Omul însă salutase din nou cu o politețe rece. În fond, era un om trimis să aducă un mesaj, al cărui sens fără îndoială că îi scăpa și lui. Schimbând o privire tăcută, domnul Roland și domnul Schwartz de la prefectură îl lăsară să se piardă printre invitați.

Capitolul IX - Dragostea care ispășește

Michel ar fi fost mult mai neliniștit dacă Edmée, strălucind de fericire, nu l-ar fi antrenat și pe el să-și manifeste bucuria alături de ea. Edmée știa să râdă. Și în seara aceasta oricine ar fi putut să jure că frumoșii ei ochi nu plânseseră niciodată. Rămânea tot timpul în preajma iubitului ei, care fremăta de dorința generoasă de a lupta, conștient însă de neputința de a acționa în vreun fel la aceste momente grele, când drama al cărei erou principal era își desfășura din plin acțiunea.

Cineva îi spusese lui Edmée: Michel nu trebuie să facă vreo mișcare!

Și cu toate că Michel nu făcea nimic, lumea avea grijă să se ocupe de el. Nu știm dacă indiscrețiile lui Domergue, pornite din anticameră, urcaseră până în salon, sau dacă trebuia să se atribuie altă sursă zvonurilor care circulau, dar este sigur că toată lumea căuta o asemănare între frumusețea bărbătească a lui și figura de nevăstuică dolofană a domnului baron Schwartz. Nu se înșelau: erau ca ziua cu noaptea; totuși, noaptea este sora zilei, și aerul de familie sărea în ochi.

Acest băiat înalt și distins trebuie să fie rodul unui păcat un tinerețe. Se aminteau cheltuielile nebunești ale lui Michel dintr-o anume perioadă și reputația pe care și-o făcuse în rândul feciorilor de bani gata. Însăși dizgrația în care căzuse avea aerul unei pedepse părintești; și apoi doamna baroană tocmai de aceea acționase împotriva lui: mamă a unei singure fiice, era în toate drepturile rolului ei.

Vedeți bine că Parisul nu credea în plăsmuiri din

moment ce controla cu grijă realitățile burgheze. Dumneavoastră nu vedeți nimic. Parisul însă le face pe toate odată. Ascultați încă puțin.

— Veți fi de acord cu mine, doamnă marchiză, că domnul prefect de poliție nu se află aici de florile mărului?

— Toată lumea este aici, domnule conte. Suntem și noi.

— Bomba va exploda, v-o garantez. Într-o discuție avută cu Gaillardbois, mi-a spus că acest domn Lecoq de la Perrière ar avea legături... În fine, eu mă pricep!

— Un vrăjitor acest Lecoq!

— În sfârșit, în Paris sunt azi zeci de mii de oameni care vorbesc despre Hainele-Negre.

— Și *Mesagerul* din astă seară își bate joc de nătăfleții care cred în asemenea povești.

— Ah, spuse marchiza, este cu totul altceva! Din moment ce guvernul neagă.

— Eu pun rămășag că Lecoq va intra în guvern.

— Ce motiv să aibă?

— Ca domnul baron Schwartz să dubleze dota promisă, și astfel să devină socrul unui prinț de sânge.

— Oh, ne întoarcem la gluma cu Louis al XVII-lea! Încântător!

— N-a existat încă vreun fals Louis al XVII-lea care să aibă și bani... Dar dacă balul a fost dat anume pentru acest fiu al virtuosului Louis al XVI-lea, s-ar putea! Priviți cum este prezentat baroanei, cu tot ceremonialul!

— Femeia aceasta este deosebit de frumoasă!

— E ceva între ea și acest Lecoq!

— Dar iată că domnul duce... de Bourbon o invită cu solemnitate pe mica domnișoară Schwartz...

— Absolut cu solemnitate, pe cuvântul meu!

— De la cine o fi având el profilul ăsta?

— Eu presupun că toată mașinația cu Hainele-Negre e un fel de conspirație în gen italian... s-a și văzut...

— Domnul Lecoq i-a șoptit chiar acum ceva baroanei Schwartz, iar ea s-a schimbat la față.

— La urma urmei, cu asemenea metode nu mai există nimic absurd!

— Părerea mea, îi spuse în colțișorul lui retras adjunctul din Livry doamnei Blot, rentiera, este că prezența în țară a unui particular atât de bogat nu face rău.

Rentiera îi răspunse cu un ton misterios adjunctului din Livry care tocmai își termină de sorbit al șaselea suc de

fructe:

— Știți ce se șoptește? Că toată casa ar fi plină de spioni. Bietul meu Blot avea părerea lui: el simțea orice de la un sfert de leghe! Se pare că asasinul contesei Corona este aici, la petrecere!

Tocmai în acest moment, Necunoscutul ieși din casă destul de grăbit. Domnul marchiz de Gaillardbois rămase în salon. Avea aerul destul de îngrijorat.

Pe când orchestra ataca ultimul acord al cadrilului, o voce îndepărtată și totuși foarte clară pătrunse prin ferestrele deschise. Ea aducea acel strigăt tânguitor, dar voios, pe care cântăreții de orgă îl trimit în noapte:

— Lanterna magică! Piesă originală!...

— Dar unde o fi acel faimos domn Lecoq? întrebă marchiza în clipa următoare.

— Nu se mai vede... prefectul de poliție, de asemenea...

— O fi într-adevăr ceva?

Baroana își păstra calmul și zâmbetul ei încântător.

Iar baronul Schwartz arăta ca un burghez remarcabil, în rolul de stăpân al casei, a cărei petrecere se vădea a fi un adevărat succes.

Dar, aproape în aceeași clipă, omul care îi vorbise încet demnului Roland și șefului de secție de la prefectură se apropie de baroană și o salută. În seara aceasta baroana își înclinase cu grație încântătorul ei cap în fața multor invitați pe care nu-i cunoștea.

Omul despre care vorbim, înainte de a se îndrepta din reverența cu care o salutase, îi spuse baroanei în așa fel încât numai ea singură să poată auzi:

— Vă așteaptă în dormitorul dumneavoastră.

Baroana nu își pierdu surâsul, dar privirea i se încruntă ușor. Mesagerul trecu. După câteva secunde, baroana se ridică și îl luă de braț pe Michel.

— Ce s-a întâmplat, mamă? întrebă el cu spaimă în glas.

Prin dantele îi simțea brațul mai rece decât marmură.

De departe, baronul îi văzu împreună cum se depărtau încet.

În salonul alăturat, baroana îl rugă să se întoarcă și îi spuse:

— Voi reveni imediat.

Și cum Michel insista să cunoască motivul tulburării, doamna Schwartz insistă:

— Du-te și stai lângă Edmée: doresc acest lucru.

Și liniștită în aparență, porni pe scara care ducea spre apartamentele familiei.

Inima însă i se zbătea dureros. Se întreba mai înnebunită decât o adolescentă la prima întâlnire:

"Mi se va adresa ca altădată și-mi va spune Julie?"

Ar fi banal să analizăm câtă luptă, câtă neliniște chinuitoare sau speranțe exaltate pot ascunde zâmbetul calm al unei femei. De trei ore încheiate Julie surâdea și tăcea. Dar în inima ei simțea numai scrâșnete și hohote de plâns; Julie se simțea trezită din nou la viață, fiindcă această clipă ștersese șaptesprezece ani din existența ei; se simțea tânără, înflăcărată, îngrijorată, curioasă, pasionată și femeie, mult mai femeie decât fusese altădată. De trei ore Julie ascundea cu un efort supraomenesc o fericire dusă până la extaz, o suferință de martiriu, temeri sfâșietoare, speranțe de mult îngropate, o lume de frământări violente, de emoții extenuate, de gânduri nevinovate, ca beția adolescenței.

Începând din acea neuitată seară din iunie 1825, când își luaseră rămas bun, ea plângând, aplecată peste portiera diligenței care trebuia să o ducă la Paris, seară pierdută în timp și mereu prezentă, nici o clipă nu trecuse fără ca ea să fi chemat sau să se fi temut de clipa prezentă, clipa supremă...

De câte ori, trează sau visând, nu auzise tresărind de încordare aceste cuvinte, aceste cuvinte ale coșmarului ei:

"Vă așteaptă, este aici!"

André! Bărbatul pe care îl iubea, omul pentru care se învinuise cu amărăciune că nu-l iubise atât cât ar fi trebuit!

Suntem siguri că toți ați făcut aprecieri, în măsura în care ați putut, și ați judecat cu severitate și fără drept de apel; dar și acolo, la Caen, fusese judecată fără drept de apel și cu severitate.

Dumneavoastră v-ați spus: "Această femeie este lipsită de curaj; în ceea ce a făcut există egoism și slăbiciune."

Eu vă răspund: Este adevărat, dar nu aruncați cu piatra.

La Curtea cu juri din Caen oamenii s-au înșelat pur și simplu. Dumneavoastră poate nu vă înșelați. Totuși, nu vă grăbiți să o judecați.

Minunata frumusețe i se conturase treptat; nici o înflorire precoce nu strălucise în făptura ei. Sub acest înveliș, căruia naturii i-a trebuit mult timp ca să perfecționeze o capodoperă, sufletul se născuse mai târziu. Un suflet înflăcărat, mocnind în neștiute adâncimi. Acolo se ascundea germenele unei femei curajoase și sensibile, tresărind și

vibrând din toate fibrele, întocmai corzilor sonore pe care geniul le face să cânte sau să se tânguie; o dragoste hotărâtă, cinstită, fără limite, sfințită în vegheri sfâșietoare; o dragoste tânără și vie, o castitate de foc, o nebunie, un destin.

Zilele care au trecut nu se mai numără. Iat-o fecioară, copilă, și atât de minunat de frumoasă!

"Mi se va adresa ca altădată și-mi va spune Julie?"

La asta se gândea ea acum. Trebuie să recunoaștem că era un copil.

Dar pieptul i se zbătea, pleoapele îi tremurau grele de lacrimi. Pe această scurtă distanță care o despărțea de dormitorul ei, i se perindară toate aducerile-aminte, toate năzuințele, toate dorințele, toate spaimile care îi puseseră la încercare greii ani de exil. Ideea crimei ei o zdrobea; André avea însă atâta îndurare! Și o iubise atât de mult odinioară!

Câte schimbări în el! Se spunea că părul îi albise complet. Nu are nici o importanță: ea îl vedea frumos. Cum avea să-i recunoască ea surâsul!

Doamne! Doamne! Se așeză sfârșită, gata să leșine, pe ultima treaptă a scării.

Nimeni nu era acolo să-i spioneze ciudata slăbiciune. Fără îndoială fuseseră luate toate măsurile. Nu se zări nici Domergue, inevitabilul, nici doamna Sicard, care de obicei era peste tot unde nu voiai. Zgomotele balului se revărsau până aici, pe scările și coridoarele luminate discret. Lui Julie i se făcu frică, și acordurile îndepărtate îi strângeau pieptul.

Vă amintiți de luminișul din bătrâna pădure Bourguebus? De pârâul nevăzut care susura, de păsările care cântau și vântul care risipea generoase freamăte spre vârful copacilor? Și atmosfera calduță, plină de melancolii înmiresmate?...

Julie revăzu toată scena aceasta din trecut: soțul ei, iubitul ei, martiriul, dragostea ei; soarele frizat prin frunze se juca în buclele negre care îi cădeau pe fruntea înaltă și frumoasă. Oh! Desigur că în vremea aceea îl iubea din toată inima. Dar nu atât cât trebuia. Inima ei crescuse parcă. Acum el era acolo, la câțiva pași; de ce să mai întârzie? De ce să piardă un minut? Se ridică brusc și cu pas grăbit se îndreptă spre ușa dormitorului. Ușa era întredeschisă. Înainte de a o împinge, mâinile ei reci mai liniștiră puțin fierbințeala frunții.

Intră în sfârșit, dar totul părea învăluit în ceață. Privi nesigur de jur împrejurul camerei și i se păru goală.

Deodată un țipăt de spaimă îi tăie respirația. Zărise

aproape la nivelul podelei, nu departe de ușa care ducea spre apartamentul lui Blanche, nemișcat și înfricoșător, ieșind dintr-o pădure de păr zbârlit, chipul lui Trei-Labe, schilodul din curtea de la Plat-d'Étain.

Se dădu înapoi, clătinându-se, și bălbâi:

— Nu, acesta nu este André!

În mintea ei dureros de exaltată nu rămăsese decât un punct lucid: să-l vadă! Acesta era singurul ei gând. Uitase tot, în afara acestui lucru. Ea nu mai era, trebuie să o spunem limpede, nici soția baronului Schwartz, nici mama lui Blanche; era singură și liberă; biruise egoismul pasiunii; ar fi comis toate imprudențele; ar fi bravat toate amenințările; nu exista nimic altceva în lume, nimic îngrozitor, nimic sfânt care să stea în calea elanului ei. Dacă ar fi zărit, în locul, acelui nenorocit, pe André, un André bătrân, lepros, criminal, ea ar fi fost demult în brațele lui!

Acesta însă nu era el! Vru să fugă.

— Vin din partea lui! se auzi o voce ursuză, care o ținui pe loc, de parcă o mână grea i s-ar fi pus pe umărul gol.

Cerșetorul din curtea de la Plat-d'Étain nu vorbise niciodată în prezența ei; pe de altă parte, vocea lui nu semăna deloc cu vocea care îi vibra în amintire; și totuși această voce o făcu să tresară.

— Pentru ce nu a venit? întrebă fără voie.

— Pentru că astăzi, ca și odinioară, este acuzat, cum s-ar spune cu alte cuvinte, condamnat.

— Ah! făcu ea îndreptându-și privirea din nou și fără să vrea asupra infirmului, căci vocea lui o tulbura și o chinuia mai cumplit decât înseși cuvintele pe care le spunea.

Domnul Mathieu își pironea asupra ei ochii strălucitori și reci ca reflexul unui cristal. Baroana se rezemă de una din coloanele patului care arunca din incrustațiile de sidef și perle reflexele palide albăstrui ale draperiilor grele de catifea. Atitudinea ei descurajată făcea un contrast ciudat cu toaleta elegantă și bogățiile care o înconjurau.

Privirile îi erau îngrijorate ca ale unei făpturi încolțite. Pleoapele domnului Mathieu se lăsară în jos.

Totuși nu avea milă, fiindcă acea voce de gheață se auzi din nou:

— Mă aflu aici pentru a-l înlocui și trebuie să mă ascultați doamnă.

— Vorbește-mi despre el! îl imploră Julie.

— În casa asta, spuse domnul Mathieu, în loc de

răspuns, sunteți împresurată de evenimente al căror deznodământ se apropie și se grăbește să vă cuprindă. Toți cei pe care îi iubiți sunt amenințați.

— Nu-l iubesc decât pe el, murmură Julie, care se lăsă să cadă pe un taburet, frângându-și mâinile. Dar imediat parcă își reveni și, cu un fel de groază, hohotind în plâns, spuse: Oh, copiii mei! Copiii mei! Michel al meu, care este fiul lui! Mica mea Blanche, iubita! Degetele îi tremurau, vocea era sfâșietoare; totuși cuprinsă de o pasiune de nestăpânit, adăugă: Te rog vorbește-mi de el!

Privirea metalică a lui Trei-Labe se strecură iute printre pleoape ca o rază tăioasă de lumină. Paloarea trăsăturilor ei se schimba și cearcăne vineții i se conturau pe sub ochi.

— Dumneavoastră i-ați spus cândva, începu el cu voce joasă: "Pentru mine numai tu existi pe lume. Însăși atotputernicia lui Dumnezeu nu ar putea să îmi dea alt bun mai de preț."

Julie se ridică în picioare, îndreptându-se din adâncul prăbușirii ei. Frumusețea stinsă pentru o clipă se reaprinse ca un incendiu. Făcu un pas; tot sufletul îi era în priviri.

Privirea ei se lovi însă de acea mască ursuză, mai inertă decât piatra. O medalie, ștearsă de tăvălugul secolelor, păstrează cel puțin câteva urme care trădează vârsta și originea ei.

Aici, nimic.

Cum de știa acest om? O chinuia enigma de nerezolvat.

Era ca o leoaică. Inima îi bătea în neștire, sângele pulsant violent îi ardea obraji, împurpurându-i, părul, desfăcut dintr-o singură mișcare, îi unduia în tumult pe gât și pe umeri. Julie căuta.

Dar niciodată, absolut niciodată nu existase vreo mască mai încremenită ca a omului pe care îl privea.

Nimic. Nici o urmă. Îi povestise oare André acestui straniu confident secretele torturii lui?

Ferestrele dormitorului dădeau spre curte, unde, de mult timp încă, încetase acel du-te-vino al trăsurilor. Un sunet de orgă pătrunse printr-una din ferestrele întredeschise. Când orga tăcu, o voce izbucni, strigând:

— Lanterna magică! Piesă originală!

Era a doua oară că se auzea. Privirea domnului Mathieu se întoarse grăbită spre pendulă.

— În zece minute trebuie catotul să se fi sfârșit între noi, doamnă! spuse el cu un ton rece și aspru.

Aceste cuvinte sunau într-un fel parcă împotriva celui care le pronunțase; ele nu aveau tonul unui mesager, ci al unui stăpân. Julie nu mai auzea, ci înțelegea numai latura care măgulea exaltarea speranței ei. Înaintă încă un pas, apoi privirea ei iscoditoare, părăsind fata înspăimântător de nemișcată, cercetă bustul, apoi picioarele...

André, pentru ea, însemna forța; când închidea ochii, vedea cutezătoarea statuie a tinereții.

O spaimă îi cuprinse din nou sufletul și scoase un geamăt. Nu, nu era el. Dumnezeu milostiv! Nu mai voia să fie el! Se opri, cuprinsă din nou de uimirea care o paralizase puțin mai devreme. Sângele îi presa creierul. Se opri și se rezemă de marmoră șemineului; își sprijini capul în mâini, pentru că totul îi juca în fața ochilor.

Jos, în salon, dăduse dovadă de atâta eroism, cu zâmbetul pe buze!

În timp ce gândea astfel, consternată și zdrobită, pleoapele lui Trei-Labe se mai întredeschiseră o dată.

— Mă ascultați? întrebă deodată cu multă bruschete.

Baroana tresări. Nu răspunse. Auzise bine și înțelesese. Dar se gândea. În cumplita negură în care gândurile se pierd ca un delir fără sfârșit, plutește o stranie putere de a percepe unele combinații neașteptate. Ea își spunea: "Uneori aceste excese de asprime au în ele ceva ce ascund ca un scut sentimente de dragoste sau de milă, gata parcă să se trădeze..."

Imaginația este ultimul refugiu al condamnaților.

— Trebuie să plec mâine, izbucni ea. Vreau să-l văd în noaptea aceasta. Îmi voi risca viața ca să-l văd, fie doar o clipă. Unde se află? Mă voi duce acolo!

Sprâncenele domnului Mathieu se încruntară. Ea îi surăse, cum surăd copiii când vor să înlăture și să înlocuiască mânia cu o mângâiere.

— Știu, știu, spuse ea încet, ești grăbit. Dumneata nu ai venit pentru mine. El nu mă mai iubește, și însuși acest lucru nu este oare o pedeapsă echitabilă? Dar dumneata ești bun, ești bun din moment ce ți-a dezvăluit secretul nostru. Bănuiești cât sufăr? Domnule... biet domn... du-te! Dumneata nu ai venit aici ca timp de zece minute să-mi vorbești cum se comandă unei slave. Dumneata vii din partea lui: voi face tot ce îmi vei spune...

— Nu mai sunt decât cinci minute, spuse infirmul, a cărui voce aspră avea intonații tot mai răgușite.

— Sunt de-ajuns ca să vă ascult, răspunse ea, părăsind șemineul clătînându-se. Ca să spun un cuvânt nu îmi trebuie decât o secundă. Și pentru a vorbi despre el, eu nu mai am decât această clipă, prea scurtă. Oh! Privește-mă, am mâinile împreunate! Dacă el m-ar vedea, s-ar înduioșa. Am fost nebună adineauri... o clipă am crezut că erai dumneata... Mi-am întrebat inima câtă adorație ar avea pentru el dacă ar fi zdrobit, torturat, doborât... cum ești dumneata... sărmane domn...

Ea nu mai mergea și totuși distanța dintre ei se micșora.

Desigur, se petrecea ceva inexplicabil. Asprimea acestui om se manifestase fără temei. Pentru ce nu spunea cuvântul care ar fi pus capăt acestei discuții?

Acolo, în împărăția lui Lecoq, el se lăudase că îi plăceau femeile. Și Lecoq zâmbise ca un filozof care privește liniștit cele mai hidoase excentricități. Suntem oare în prezența unui satir sau a unui vampir care se hrănește cu sângele unei agonii?

Unii ar fi crezut aceasta, fiindcă tresăriri tainice trădau din când în când și viață în masa aceea informă pietrificată.

Julie continuă:

— Sărmane domn... mi-am întrebat inima ce ar fi făcut dacă ar fi fost mai zdrobit, mai zdrobit chiar decât dumneata... Și inima îmi răspundea: L-aș fi iubit astfel... l-aș fi iubit mai mult decât o spun vorbele... Te rog, ai milă, sunt nebună, fără îndoială... și vorbesc fără să vreau... m-am gândit la toate, chiar la eșafod! L-aș iubi pe eșafod! L-aș iubi victimă... L-aș iubi călău!...

Acest ultim cuvânt izbucni de pe buzele ei fremătânde ca strigătul unei idolatrii supreme.

Respirația invalidului se precipită, dar nu făcu nici o mișcare.

Julie reîncepu, dându-și spre spate cu amândouă mâinile voalul supărător care îl avea peste păr:

— Sunt frumoasă! Dumnezeu mi-a păstrat acest dar pentru André al meu. Dacă ai ști dumneata cum mă iubea pe vremuri. Eu... Oh! Nu îmi cunoșteam inima... El a fost cel care mi-a spus: "Nu te duce în închisoare..." Acuma, dacă mi-ar spune: "Nu veni în infern!..." Oh, dar ți-au strălucit ochii! spuse ea schimbând tonul. Dacă ai fi dumneata!... Dar nu... ți-ar fi milă!

Julie se aplecă parcă ar fi atras-o o putere irezistibilă. El redeschise ochii mari: două pupile înghețate, apoi pleoapele

se lăsară repede în jos, în timp ce spunea:

— Timpul trece!

— Spune-i, murmură ea cu o afecțiune pe care nu ar putea-o reda nici un cuvânt din lume, m-aș târî ca dumneata... lângă el, pentru ca buzele mele să primească sărutările lui... aș cerși, dacă este cerșetor... Spune-i asta... și să nu creadă că mi-am uitat fiica și fiul... fiica este a mea: ea ar veni cu noi... fiul meu este și fiul lui... Spune-i... spune-i că ai văzut o femeie vrednică de milă... soția lui? Soția lui care îl iubește, cum iubea el! Și ceva mai mult: o femeie care este a lui, fără voia lui chiar, o femeie care ar muri fericită ca să plătească un cuvânt de iertare... Și fremătând de energia dragostei ei, de-abia respirând, încheie: O femeie care și-ar sfâșia pieptul ca să-i dea inima!

Infirmitatea își ținea cu îndărătnicie pleoapele în jos, dar puterea omenească își are și ea limitele ei. Picături mari de sudoare începură să i se prelingă de pe frunte. Mușchii feței tremurau și sub linia plumburie care îi încercuia ochii se iviră pete livide și pete roșietice.

Julie se aplecă. Și porni spre el târându-se în genunchi.

Un suspin puternic săltă pieptul invalidului.

Când se află foarte aproape de el, ochii îi străluciră de lacrimi și pe buzele tremurânde apărură surâsul îndrăgostitelor care învăluie sufletul ca într-o îmbrățișare dumnezeiască.

— André! murmură ea.

Capul estropiatului cată într-o parte.

Julie își întinse brațele și îngâna în beția bucuriei ei:

— André, dragul meu André! Tu ești! Știi că ești tu!

Dar brațele ei căzură deodată și cuvintele îi înghețară pe buze, în timp ce ochii, cuprinși de groază, i se deschideau peste măsură.

Ușa care era în spatele omului fără apărare se deschisese încet, lăsând să se vadă chipul răvășit al baronului Schwartz.

Capitolul X - Persoană cu prejudecăți

Baronul Schwartz era un bărbat în puterea vârstei, energic și robust. Do obicei, oamenii de acest fel sunt la

început foarte pașnici: calmul este una din calitățile celor de la Guebwiller. Dar și acest calm este ca o unealtă de lucru: când se încheie campania, ea devine de prisos. Lucru ciudat, acești predestinați ai mărilor cuceriri sunt placizi, răbdători, isteți și nesățioși cât timp sunt slabi; irascibilitatea se naște o dată cu prosperitatea, când joacă numai pe mize mari. Dacă îi vedeți mâniași, însemnează că și-au făcut suma.

În viața sa, domnul baron Schwartz avusese puține ocazii să recurgă la violență; el nu era un om rău și totuși sporadicele explozii de mânie fuseseră îndreptate împotriva unora mai slabi decât el, cu excepția câtorva cazuri în care se expusese foarte onorabil, în lumea în care trăia, se știa acest lucru, și curajul fusese pentru el o altă bună afacere.

Cei care îl cunoșteau mai de aproape erau convinși că domnul Schwartz ar deveni într-adevăr violent dacă vreodată ar fi fost atacat în dragostea pentru soția lui.

De câteva zile domnul baron trăia într-o mare tensiune. Temerile, ca și speranțele sale contribuiau la această stare necunoscută de el până atunci, fiindcă încordarea nu mai era simpla accelerare a pulsului, care însoțea munca de zi cu zi a milionului și care ucide pe îndelete ca opiumul sau absintul: era o încercare profundă și dureroasă, capabilă să-i deregleze creierul, acel instrument de precizie, să i-l smulgă din ritmul calculat și să-l facă să se aventureze la întâmplare.

El ajunsese să pună bază chiar pe acea poveste răsuflată care se prezenta astăzi ca o adevărată afacere: existența unui fiu al lui Louis al XVI-lea. Domnul Lecoq îl capturase pe acel tânăr întocmai ca faimoasa mânăușă de oțel, adevărata vrăjitorie a industriilor moderne care prindea în ghearele ei pe cei ce ar fi încercat jefuiscă reputatele case de fier cu cifru secret al casei "Berthier și Comprima."

Domnul Schwartz forțase destinul. Și la un moment dat când triumful lui nu mai prezenta nici un fel de îndoială, funcționase acel mecanism diavolesc: domnul Lecoq!

În afacerea pretinsului fiu al lui Louis al XVI-lea, domnul Schwartz, incolțit, caută de fapt un refugiu, o scăpare; ceva asemănător vestitei mânăuși de oțel pe care jefuitorii casei de bani Bancelle o lăsaseră în ghearele mecanismului în noaptea de 14 iunie 1825.

El nu furase nimic; dar să ne amintim de sfâșietoarea probă de culpabilitate care l-a doborât pe nevinovatul André Maynotte a doua zi după jaf. Mâna care strânsese cândva gâtul lui André Maynotte stătea exact de atunci în jurul

gâtului domnului Schwartz: aceeași mână!

André Maynotte nu era pe arunci decât un biet tânăr îndrăgostit, și înseși precauțiunile luate de el pentru a o proteja pe Julie, comoara lui adorată, încoronară și completară noianul de aparențe sub care justiția nu a știut să descopere adevărul.

Domnul Schwartz, dimpotrivă, era un om abil; resurse de tot soiul abundau în jurul lui, și averea îi servea drept platoșă. Dar și el se sufoca sub presiunea acelei mâini care drămuia puterea de sugrumare după forța victimei. Își pierdea răsufarea. Și ca o completare la uimitoarea asemănare între situația lui și a lui André Maynotte este acea mare dragoste care îi tulbura liniștea: femeia care îi paraliza toate argumentele în apărare, femeia adorată, aceeași femeie!

Dar nu aceeași dragoste. Baronul Schwartz și André Maynotte nu iubesc la fel; dar ce importanță are? Pasiunea lenevită în fericire devine feroce când suferința își arată colții. În mijlocul acestei formidabile bătălii de interese care se agita în jurul domnului Schwartz, marea problemă rămânea soția lui.

Dar, tocmai ea îl stingherea, îl ținea legat, îl absorbea. O iubea în așa măsură, încât îi trecuse prin minte să o zdrobească invocând acea hotărâre a Curții din Caen care apăsa încă asupra capului ei.

O iubea într-atât, încât îi venea să plângă ori de câte ori rămânea singur, torturat de spaime, în cabinetul lui, unde cursese șuvoi atâta aur. Amenințările, acuzațiile, toate se înălțau în jur ca un zid de netrecut: bigamia; printr-o minciună, care avea în ea și o fărâmă de adevăr, devenise casierul, complicele unei asociații de bandiți; șaisprezece ani de muncă laborioasă, cinstită, ireproșabilă în funcție de morală aurului — șaisprezece ani de concepții care nu erau nici fără utilitate, nici fără grandoare pentru progresul material al unui întreg popor, puteau fi transformați în douăzeci și cinci de ani de muncă silnică pentru acte criminale, încununate de succes nerușinat. Odată legat de gât acest zurgălău, nenorocire triumfătorului de ieri! Virtuțile lui într-o clipă devin crime; îndrăzneala — trădare; o haită de câini se aruncă asupra lui, o haită de câini din care nu lipsesc lupii, întocmai ca în povestea aceluia tripou în care un amărât de grec prins cu mâna în pungă s-a văzut obligat să înapoieze cinstitei adunări tot ce câștigase și tot ce nu câștigaseră ei.

Baronul Schwartz văzuse multe executări de acest fel, își cunoștea bine epoca, își cunoștea Parisul de aur, nici o iluzie nu ascundea pericolul care îl pândea, și totuși ar fi trecut liber, cu capul sus, fluturându-și creditul că pe o armă, dacă femeia pe care o iubea nu i-ar fi închis toate căile.

Domnul Schwartz se pierdea pe sine, vrând să o salveze pe ea. Făcea întocmai ca André Maynotte: în momentul luptei, brațele neputincioase în loc să îl apere, strângeau convulsiv la piept comoara.

Se devota cu înflăcărare și totuși nu femeii iubite, cum se devotase André, ci dragostei pe care o avea pentru femeie.

Se hotărâse să fugă, dar împreună cu ea. Făcea o nebunie, își ierta un capriciu, pierdea în această pasiune conjugală tot atât cât și-ar fi cumpărat dragostea întregului Paris.

Acesta era omul care fără îndoială auzise ultimele cuvinte ale lui Julie și care își arătase în cadrul ușii capul răvășit, acolo, în spatele infirmului fără apărare și fără bănuială.

Julie nu avu nici o clipă de îndoială asupra celor ce aveau să se întâmple. Văzu limpede crima ce se va comite, ca și cum cuțitul pe care bancherul îl ținea în mână ar fi fost împlântat între umerii lui André Maynotte.

Îl cunoștea destul de bine pe acest om, victimă — călău; știa și ce avea bun și ce avea rău în el. Aici răul și binele nu trebuiau să lupte, ci să se unească și să dea una din acele lovituri care să facă să dispară întregul suflet în rană.

Julie vru să strige, dar vocea îi pieri.

Vru să se repeadă, chiar crezu că sare: rămase însă paralizată.

Trei-Labe își dădu imediat scama. Nu avu însă timp să se întoarcă.

Într-adevăr, totul se petrecu fulgerător, și bancherul nu avu nici o ezitare.

Și noi întârziem totuși, când de fapt nu ar trebui să spunem decât un cuvânt, cel mai elocvent din toate, pentru a exprima o acțiune care a fost absolut instantanee.

Întârziem pentru că barca noastră de povestitor se atinge de o stâncă primejdioasă. Un cuțit, în mâna domnului Schwartz este un adevărat abuz, cu toate că era una din armele ciudate aruncate la întâmplare pe etajere și pe care degetele lui crispate îl apucaseră de mâner în trecere, fără să-și dea seama, așa cum cineva ar lua de jos o piatră ca să

zdrobească o năpârcă.

Baronul Schwartz voia să omoare pe cineva, acest lucru era sigur. Flacăra din ochi îi trăda, rictusul gurii striga; crima se vedea de la paloarea buzelor până la tremurul degetelor încleștate pe mânerul cuțitului.

Era beat, era fiară; dar chiar dacă am admite ferocitatea și beția sângelui care întunecă mintea, un bancher cu obiceiuri pașnice nu lovește ca un asasin expert. Până la crimă, mai sunt stângăcii și naivități. Ceea ce i se arăta domnului Schwartz, aici, în pragul ușii, desenat ca un blazon straniu, era capul păros al acelui nefericit infirm ghemuit pe covor, fără să i se vadă fața. Strângând cuțitul în mână, răgind de plăcere pătimașă ca un animal înfometat, își înfipse ghearele în acea claie de păr și trase de el cu o violență ieșită din comun. Voia, înainte de a-i tăia beregata, să-l răstoarne și să-i calce în picioare trupul mutilat, aici în fața femeii care îi spusese de atâtea ori "te iubesc"...

Coama zbârlită însă veni spre el. Iată o scenă înspăimântătoare. Peruca rămase, împreună cu barba falsă, în mâinile tremurânde ale domnului Schwartz, care îngrozit, sări un pas îndărăt.

Trei-Labe se întoarse liniștit, ca un om fără teamă, dar cu o mișcare viguroasă și vioaie. În fața baronului rămăsese acel domn Bruneau, dar fără masca de cumsecădenie obișnuită. O față încă tânără, remarcabil de frumoasă, încadrată de un păr alb ca zăpada.

Domnul Schwartz bâlbâi:

— Omul din Jersey!

Apoi se uită la obiectul grotesc care îi atârna în mâini și în care cuțitul se pierdea. Ochii se întunecară, gâtul i se lungi și i se păru că mintea i se tulbură.

Julie scoase un țipăt lung. Un torent de viață o copleși. Pieptul bancherului lăsă să-i scape un geamăt răgușit, în timp ce ea se îndrepta spre André cu mâinile întinse și scoțând sunete nearticulate, cu acele gângureli ale mamelor care își exaltă odrasla cu mângâieri. Nu era nici cruzime, nici îndrăzneală; nici nu-și dădea seama că domnul Schwartz mai era acolo. Își puse mâinile în jurul gâtului lui André; se lipi de el, atât de grațioasă și atât de frumoasă, încât domnului Schwartz îi dădură lacrimile. Apoi se clătină. Ținea încă în mână cuțitul. Un surâs agonizant încercă să i se schițeze pe fața îmbătrânită o clipă.

— Soțul meu! Soțul meu! Soțul meu! spuse de trei ori

Julie, sărutându-l în neștire.

— Soțul ei! spuse domnul Schwartz.

Un râs convulsiv îl scutură, apoi căzu jos nemișcat.

Zgomotul căderii o trezi pe Julie. În liniștea tristă care urmă, sunetele îndepărtate ale orchestrei se auzeau vesele.

Pentru a treia oară strigătul cântărețului de orgă pătrundea prin ferestre:

— Lanterna magică! Piesă originală!

Bancherul zăcea de-a curmezișul ușii. André și Julie se uitau unul la celălalt: Julie, gata să leșine și înfricoșată. André, nepăsător, rupse cel dintâi tăcerea.

— Apartamentul domnului baron comunică direct cu birourile lui, știu și vă rog să-mi arătați drumul spre casa de fier, spuse el cu un calm care îngheță inima lui Julie.

— Am să vă conduc acolo, exclamă ea fără ezitare sau bănuială.

— Nu, răspunse André; vă cer doar să-mi arătați drumul și să-mi dați cheia: sunt în întârziere.

Julie vru să spună ceva, el o întrerupse aspru:

— Cheia, vă rog, doamnă!

Julie păși peste corpul domnului Schwartz ca să poată intra în apartamentul lui.

"Este răzbunat!" se gândi ea din adâncul disperării, aruncându-i o privire plină de milă.

Când se întoarse cu cheia, nu îl mai găsi pe estropiatul de la Plat-d'Étain. André stătea drept și sigur pe picioarele lui. Privirea ei rugătoare implora un cuvânt.

El însă luă cheia și îi ascultă toate indicațiile fără să spună nici un cuvânt. Julie plângea în timp ce vorbea. După ce termină, André îi întinse mâna; în exaltarea ei, Julie vru să i-o sărute, dar el o împinse cu blândete și-i zise:

— Adio, nu ne vom mai vedea. Te-am iertat... Te-am iertat în mod sincer. Dă-i ajutor soțului dumitale, așa cum ești dator să o faci...

Julie se lăsă să alunece în genunchi. André se depărta fără să întoarcă măcar capul.

Julie se ghemui ca o sărmană, ascultând zgomotul pașilor lui care se îndepărtau. Inima parcă nu-i mai bătea și în cap simțea un gol imens. Mai e oare nevoie să spunem că nici nu își puse întrebarea dacă André se ducea direct spre casa de bani? Chiar dacă mintea ei mai păstra facultatea de a gândi ceva fără legătură cu nefericirea în care se zbătea, nici o îndoială nu ar fi tulburat-o și cu atât mai mult, nu ar fi avut

vreun fel de bănuială.

Acum, la ora ispășirii, André era pentru ea tot atât de important ca un judecător.

Nu mai simțea pentru el decât un respect imens, un respect religios, de o profundă smerenie.

Prăbușită de pe culmile visurilor sale, condamnată chiar în momentul când pasiunea imaginase un deznodământ triumfător și strălucitor pentru toate greutățile de nerezolvat, condamnată în ultima instanță, Julie nu se revolta.

André avea dreptate! Era însuși strigătul desăvârșitei ei pocăințe.

O uimea acum numai extravaganța visului ei. Remușcările stârnite înăbușeau cu violență speranța care îi orbise judecata.

André spusese: "Dă-i ajutor soțului dumitale"...

Se îndreptă spre baron, îi săltă capul și i-l așeză pe genunchi. Era soțul ei. Împotriva dublei consfințiri a religiei și a legii, ea poate s-ar fi revoltat. Însuși André îi spusese: soțul ei. André avea dreptate. El era singurul magistrat și singurul preot.

Nu mai plângea. Se uita fără ură și fără dragoste la acest chip livid al tatălui fiicei ei. Când deschise cu greu ochii, ea încerca să îi suradă.

O lovitură puternică îl zdrobise pe acest om demn de compătimit. Văzând-o surâzând, crezu mai întâi că visează. Julie îi spuse:

— Iată modalitatea de a te răzbuna: André Maynotte și Julie Maynotte sunt doi condamnați. Denunță-i justiției.

Baronul, lungit pe covor, o ascultase și parcă nu înțelegea ce îi spune. El își ascunse fața în cutele mătăsoase ale rochiei, întocmai cum fac copiii când se alintă în poala mamei lor.

Parterul casei Schwartz, la care se ajungea urcând douăsprezece trepte de la peron, comunica de la același nivel cu mezaninul clădirilor secundare, care aveau fațada spre stradă. O scară ducea de la apartamentul baronului la galeria care lega birourile cu restul casei.

André Maynotte coborî primele trepte ale scării cu pas hotărât și grăbit. Dar aici nu era nici un martor. Înainte să ajungă la galerie, se opri, ca și cum ar fi avut nevoie să se odihnească. Se ținea cu o mână de balustradă, iar cu cealaltă își apăsa inima, vrând parcă să-i liniștească bătăile dureroase. Un suspin adânc îi sălta pieptul.

La piciorul scării așteptau doi oameni.

Lampa din plafonul vestibulului îngust le lumina fețele grave, îngrijorate. Unul era domnul Schwartz, fostul comisar de poliție din Caen: celălalt, domnul consilier Roland.

Văzându-l pe André Maynotte cum cobora treptele cu capul sus, amândoi tresăriră. Îl recunoscuseră amândoi. El nu spuse parola convenită.

— Domnule, i se adresă consilierul Roland energic, noi am cedat unor solicitări al căror caracter ne-a surprins. În ce mă privește, mă așteptam la ceva ieșit din comun, în care trebuia să fii amestecat și dumneata: dar nu mă așteptam în nici un caz să te și văd. Noi suntem funcționari...

— Sunteți oameni de onoare, îl întrerupse André. În conștiința dumneavoastră se dă o luptă, fiindcă persoana care se numește în prezent baroana Schwartz este liberă, iar copiii dumneavoastră, domnilor, vor face parte din această familie, care este familia ei.

— Eu cred... vru să continue domnul Roland.

Dar André îl opri cu un gest.

— Dumneavoastră, vă repet, sunteți oameni de onoare și îmi place să mai fiu o dată în mâinile dumneavoastră. Am suferit, mult așteptând să vină ora pe care tocmai o sună orologiul justiției divine. Dumneavoastră nu puteți nimic pentru mine. Nu aștept de la dumneavoastră decât o mărturie; o mărturie care nu va ajunge în vreo instanță, pentru că nici un tribunal prezidat de oameni nu îl va mai judecă pe André Maynotte câtă vreme va fi în viață. Deci, eu m-am referit la conștiințele dumneavoastră; suntem aici trei conștiințe: putem constitui un tribunal. Vă rog să mă urmați, veți asculta, veți privi și apoi veți judeca.

Capitolul XI - Camera rămasă în întuneric

— Toți bancherii sunt niște pungași, nu-i așa, Saladin, comoara mea! spuse Échalot, a cărui bună dispoziție se manifesta gălăgios când stomacul lui, obișnuit cu sobrietatea, se răsfața cu o sticlă, două de vin prost.

— Cum și în ce fel? întrebă Similor. Că doar copilul nu are vârsta să-ți răspundă, că progresele societății sunt făcute

ca să desființeze inegalitățile de averi ale căror lipitori sunt bancherii, lipitorile astea mereu însetate de sudoarea noastră... Aprinde, Bibi!... Ești satisfăcut că aparții de această întreprindere?

Noi credem că acest bun și sensibil Échalot era mulțumit. Teribila aventură cu femeia ucisă aruncase pentru o clipă o undă de întuneric în viața lui, dar Similor, om de lume, reușise cu ușurință să-l facă să simtă că petrecuse unul din acele accidente inerente misterului și că delicatetea unui tânăr avea de suferit dacă nu își afundă singur degetele în sânge.

Lumina tășnește numai din discuția dusă cu bună credință. Cei doi tineri, naturi sincere și binevoitoare, găsiră formula următoare, pe care, o proclamară drept lege: "Să ucizi este o prostie; această faptă lasă remușcări dureroase; trebuie să te limitezi numai la viclenie, căci viclenia nu face rău nimănui."

Trebuie să notăm că acești eufemiști nu vorbeau niciodată de furt. Échalot avusese chiar muștrări de conștiință când "împrumutase" sticla de lapte lăsată la ușa vecinei. Ideea de a-și băga mâinile în buzunarul altuia le-ar fi rezolvat cu siguranță neliniștea. Dar să nu uităm Viclenia! Trebuia jucată comedia! Trebuia îndeplinit un rol! Trebuia să se distingă printre artiști! Să cucerească un grad printre obișnuiții acestui oficiu de talente, cafeneaua "l'Épi-Scié", și să câștige bani în acea minunată meserie!

Desigur, Échalot era foarte fericit să facă parte din această întreprindere! Și cât de puțin timp trebuie uneori ca să schimbi destinul oamenilor! De la o zi la alta cei doi prieteni cuceriseră o poziție socială. Nu mai erau primii-veniți, fanteziștii aspirând la Viclenie, așa cum Etienne al nostru visa gloria în dramaturgie. Ei erau căpătuiți, erau în pâine, parveniseră.

Și chiar aveau aspectul unor astfel de oameni. La prima vedere, un fin observator și-ar fi dat seama că de acum înainte avea de-a face cu oameni căpătuiți. Înfățișarea lor era pusă în valoare de noua conștiință pe care o aveau asupra valorii lor. Hainele, fără să fie strălucitoare, trădau totuși o înclinare naturală spre eleganță: puțin frivolă la Similor, mai sobră la Échalot. Amândoi aveau pantofii pingeliți frumos, caschete de ocazie, redingote de amanet de la chioșcuri din rotonda Temple și fiecare avea pe el o cămașă. Saladin participând și el la această bunăstare, fusese înfășurat într-o

cârpă nou-nouță, care, tivită pentru a fi întrebuințată la altceva, îi zgâria pielea crudă. El țipa și plângea, dar Échalot îi vărsa în *cioc* picături de cafea parfumată cu rachiu. Toți trei laolaltă alcătuiau un tablou înduioșător.

Și nu era o bunăstare trecătoare, pe care zeul boemei o revărsa asupra acestei familii. Gradele dobândite în artă sunt ca slujbele publice, revocabile după vrerea tiranilor. Câmpul vicleniei este pe cât de liber, pe atât de vast. În această Arcadie nu exista nepotism: numai priceperea stabilește acolo deosebiri între lucrători, iar lucrul, slava Domnului, nu lipsește niciodată.

Pe înserat, cei doi prieteni, mulțumiți de ei și binevoitori față de întregul Univers, își cumpărară câte o contramarcă și se întinseră în avanscena balconului de categoria a patra la Teatrul Național "Merçi-mon-Dieu". Ascultară cu evlavie voluptuoasă o dramă *populară*, ale cărei scene se petreceau cu candoare când la temniță, când pe sub poduri, când în canalele Parisului, care se spune că ar fi nespuse de bine întreținute. Acolo își plasează de obicei autorii populari toate personajele. Cerului nu îi place să fie spânzurat vreun nătărău. Lumea însă le-ar veni de hac autorilor populari.

Cu toate că Échalot și Similor erau băieți de gust, apreciau acest gen de spectacol și de astă dată se simțiră fericiți, mai ales când trădătorul fu înecat în mlaștina de la Montfaucon, tocmai când acesta se pregătea să dea foc "casei izolate" în care fiica ofițerului găsisese adăpost.

Înecat de cine? Ați ghicit poate. De el!

Tot timpul desfășurării celor 12 acte spectatorii îi poftiră pe prietenii noștri să-l liniștească într-un fel pe Saladin, gălăgios din cale afară din cauza cafelei; Similor, rușinat, se lepădă de el; dar unii, având impresia că recunosc în copilul lor chiar marioneta din prolog, îl aplaudară cu frenezie.

— E al meu! strigă atunci Similor. Iar dumnealui nu e decât educatorul lui!

Și, de îndată ce pe scenă eroul principal puse mâna tânărului avocat, în cea a fiicei ofițerului, pronunțând cuvinte fără șir, prietenii noștri ieșiră din sală înconjuțați de bunăvoința tuturor celor de la galerie.

— A sunat ora! spuse Similor când se văzură în bulevard.

— Ai dreptate, e clipa solemnă! răspunse Échalot.

Ei aveau talent, sau mai curând acel talent era însăși atmosfera care se respiră în pădurea noastră fermecată.

Ajungând în strada Enghien, făcură degrabă o mică repetiție a rolurilor lor. După aceea Échalot intră primul și îl ascunse pe Saladin în partea de jos a unui dulap din camera portarului. Domnul Champion, văzându-l pe acest pisălog, crezu la început că încearcă vreo nouă hoție; dar când îl auzi vorbind despre incendiu, își pierdu capul. Undițele lui! Avea 522 în colecție. Se repezi în camera doamnei Champion și îi spuse:

— Ne lovește o catastrofă. Plec să o înlătur. Fii atentă până când mă întorc!

Și plecă. Grija de a-l face să întârzie cât mai mult revenea restului bandei.

Céleste, gata îmbrăcată pentru bal, căuta încă să înțeleagă această enigmă, când Similor își făcu apariția, asemenea planului lui Malbrouk. Se dovedi abil, misterios, și induioșător. Maestrul Léonide Denis, lungit în patul de suferință la Versailles, voia să mai vadă o dată, înainte de a-și da suflul, pe femeia, zâna, ingerul...

Ah! Cât de firesc îi păru doamnei Champion acest lucru! Își puse grabă o pelerină de culoare închisă peste toaleta de bal, fiindcă în această povestire tuturora le place să facă impresie, chiar și doamnei Céleste! Puteți foarte bine să vă închipuiți cât farmec adaugă unei ultime întrevederi o toaletă de bal. Ea îl chemă pe băiatul de la casa de fier; îi spuse ce îi trecu prin minte; trebuie să o scuzăm: între ea și notar nu existaseră decât suspine străvechi. Băiatul de la casa de fier fu însărcinat să vegheze și să fie cu ochii în patru.

Venea rândul lui Mazagran, seducătoarea. Riffard, necredinciosul nepot al portarului, făcu ce știu pentru ca Mazagran și complicele ei, domnul Ernest, să poată intra tot așa cum intraseră Échalot și Similor. Băiatul de la casa de fier era cinstit, dar ușor de păcălit. Un sfert de oră după aceea, locuința domnului Champion era pe mâna domnului Ernest. Stâna rămăsese în paza lupului.

E de prisos să adăugăm că organizația făcuse tot ce trebuia în ceea ce privea vecinii. Nu mai rămăsese nimeni la mezanin.

În atest moment cântărețul își anunța pentru prima oară "lanterna magică". Putea să fie ora 1 după miezul nopții, când domul Lecoq de la Perrière, auzind acest semnal, părăsi sala de dans. Alte două strigăte ale cântărețului de orgă mai fuseseră auzite; de la ultima strigare trecuse o jumătate de oră.

Din toate cele povestite aici și în capitolul precedent nu

se ştia şi nu se auzise nimic în saloane, unde, dimpotrivă, toată lumea se distra fericită.

Uşa culoarului care ducea din apartamentul domnului Schwartz spre birouri, trecând prin locuinţa domnului Champion, era deschisă. André Maynotte trecu primul. Fostul comisar de poliţie şi magistratul îl urmară.

Lămpile care ardeau de obicei pe coridor fuseseră stinse. O rază slabă de lumină venea din spate prin uşa vestibulului.

Mergeau cu toţii în tăcere. Culoarul ţinea cât toată lungimea curţii. Ajuns la jumătatea drumului, André se opri şi le spuse:

— Faceţi prea mult zgomot, domnilor, cel care este acolo nu va vorbi dacă îşi va da seama că sunt însoţit.

— Dar unde ne conduceţi? întrebă consilierul, a cărui voce rămânea calmă şi stăpânită.

— Trebuie să vă previn că sunt înarmat, adăugă nu fără emoţie fontul comisar de poliţie.

— Iar cu sunt neînarmat, spuse André. Apoi, răspunzându-i consilierului: Vă conduc spre cunoaşterea şi descoperirea adevărului cu privire la o crimă pe care a trebuit să o judecaţi pe vremuri şi totodată spre o altă crimă pe care va trebui să o judecaţi mâine — furtul casei de fier Bancelle, uciderea contesei Corona.

— Dumneata ai fost condamnat pentru una, vei fi acuzat pentru cealaltă, murmură magistratul.

— Întreaga casă Schwartz este împresurată de agenţii dumneavoastră, spuse încet André. Eu nu am nici posibilitatea, nici dorinţa să fug.

Nu i se mai răspunse. Îşi continuară drumul. Însoţitorii îşi înăbuşiră zgomotul paşilor.

Aşa cum am mai spus, somptuoasele birouri ale domnului baron Schwartz îşi aveau casele lor de bani cu sumele încasate şi cheltuielile curente; dar banca Schwartz centraliza încasările mai multor întreprinderi. Faimoasa casă de fier de la mezanin zisă principală şi centrală, era un fel de inimă a acestui imens trup în care se depozitau în mod accidental fondurile diferitelor companii.

Aici erau finanţele propriu-zise ale casei Schwartz date direct în grija unui om capabil şi de încredere, care era domnul Champion. Capabil nu înseamnă nicidecum inteligenţă; este un cuvânt care cuprinde în el de fapt o rezervă a unei oarecare specializări. Pe piaţa Parisului nu există alt contabil care să prezinte mai multă încredere ca

domnul Champion.

În ultimele zile casa de bani principală primise în depozit uriașele lichidări operate personal de către bancher și motivul rămăsese un mister chiar pentru domnul Champion.

Culoarul în care intraseră cele trei personaje ale noastre ajungea la o ușă dublă perfect închisă, dar despre care domnul Champion nu vorbise în poemul său descriptiv, recitat călătorilor din diligență, pentru că ușa era exclusiv în folosința domnului baron Schwartz. André Maynotte avea cheile celor două broaște, pe care le deschise una după alta. Nici un zgomot nu dovedea că ar fi fost auzit din interior.

Intră, urmat de cei doi însoțitori ai săi, și cum batantele ușii se închiseră singure, toți trei se pomeniră deodată scufundați într-un total întuneric.

Spun total, fiindcă domnul Champion ne-a povestit că peste ferestrele de la mezanin se trăgeau obloane rulante, ca la magazine.

Acest întuneric de păcură nu dura totuși de prea multă vreme; un miros de ceară plutea în aer, ceea ce trăda prezența cuiva în încăpere.

Pentru André Maynotte era un indiciu concludent. El căută și găsi mâinile însoțitorilor lui, pe care le strânse complice, arătând prin semne că ei trebuiau să rămână pe loc. Apoi continuă să înainteze singur.

Ușa coridorului dădea chiar în încăperea în care era faimoasa casă de bani descrisă de domnul Champion, casă de fier pe care noi nu am văzut-o niciodată, dar care a jucat un rol hotărâtor la începutul povestirii noastre; numai că această ușă se deschidea în afara grilajului care fusese instalat cândva, cu ocazia înființării unei societăți celebre și ale cărei acțiuni bine cotate necesitaseră măsuri de apărare suplimentare.

Încăperea era foarte mare, dar puțin cam joasă. Ea servea drept cameră de culcare băiatului sedus de farmecele frumoasei Mazagran; patul lui urma să fie așezat în fiecare seară de-a curmezișul casei de fier. În dreapta și în stânga străjuiau camerele domnului și doamnei Champion.

Bâjbâind, André găsi deschiderea grilei de fier. Trecu de ea și, împingând amândouă canaturile dintr-o dată, o închise.

Acel zgomot metalic răsună puternic în liniștea din jur.

— Bun! șopti André. Am lăsat trapa să cadă la loc. Este întuneric beznă!

Luase din nou vocea lui Trei-Labe și tonul unui om care

vorbește singur.

Fostul comisar de poliție și consilierul rămăseseră nemișcați la intrare. Ei nu recunoscuseră vocea celui care vorbea.

Trei-Labe tuși, pipăi și spuse deodată:

— Ia ascultă, dacă ești aici, nu fă pe mortul! Doar n-am venit să mă joc de-a v-ați ascunselea, patroane!

— Sunt aici, se auzi o voce înfundată dinspre capătul celălalt al încăperii, și să vă ardă toți drăcii pe toți! Sunt prins în capcană ca un lup!

— Ce capcană? întrebă Trei-Labe. Nu ai folosit mănuașă?

Cei doi martori nevăzuți nu mai aveau nevoie de un alt semn anume ca să fie atenți.

Totuși, acest ultim cuvânt, "mănuașă", îl izbi, și, șocați, fără să vrea, făcură un pas înainte.

— Am auzit ceva, spuse vocea din fundul camerei, cu o subită îngrijorare.

Dar în același timp se putea auzi distinct fâșăitul unui corp târându-se pe jos. Trei-Labe se îndrepta spre el. Vocea din fundul încăperii reluă:

— Mănuașă o am, dar tocmai mănuașă m-a înhățat... Ticălosul de Bruneau a săpat un șanț de apărare... El mi-a trimis-o în cale pe fata aia. Caraghiosul e de meserie fierar; el a montat capcana în mănuașă... și de fiecare dată când vreau să-mi retrag brațul, îmi înfig singur parcă o sută de ace în os!

— Ce vorbești, patroane! făcu Trei-Labe, care tot înainta. Atunci înseamnă că dumneata ești păcălitul!

Nu primi drept răspuns decât o înjurătură care exprima cu energie durerea și mânia.

— Încolo, totul merge ca pe roate, reluă Trei-Labe. Dincolo se dansează ca la o binecuvântare, și poveștile puse la cale circulă, circulă... Știi bine, provocatorii noștri...

— Oh, dacă aș putea, mi-aș tăia brațul, scrâșni Lecoq.

— Pentru așa ceva trebuie un om de meserie, spuse calm Trei-Labe, și pe deasupra și un instrument; bun... Mașinăria noastră se învârtește, patroane, și înăuntrul ca și afară: tânăra Edmée Leber, cei trei băieți... în sfârșit, totul...

— De Bruneau știi ceva? întrebă Lecoq.

— Nimic. Mai bine pe ăla ar fi trebuit poate să-l cumperi, cu orice preț.

— Tu ai fost însărcinat să-l supraveghezi... numai tu ești cauza...

— Bunul meu domn Lecoq, îl întrerupse Trei-Labe, eu

sunt lângă dumneata; dar când vor veni prietenii și te vor găsi aici, să te ferești de cuțitul lor! Ei vor ghici cu siguranță că dumneata ai vrut să păgubești asociația...

— Eu sunt Stăpânul! scrâșni Lecoq. Ascultă, Trei-Labe, poți să te ridici până la mine ca să încerci să demontezi mănuașă?

— Sigur că nu!... Dumneata nu ești Stăpânul, răspunse infirmul. Dar am să încerc eu să te scot din încurcătură. Slavă domnului, dumneata nu ești aici la nuntă!

Piciorul domnului Lecoq, care pipăia ca o antenă în întuneric, dădu în momentul acela de șoldul domnului Mathieu.

Gimnastica ochilor obișnuiți cu întunericul nu reușea totuși nimic împotriva acestei nopți de păcură. Domnul Lecoq reluă un ton de cumsecădenie, îmbietor:

— Tu ești prietenul meu și știi bine că am avut întotdeauna slăbiciunea să te îmbogățesc... Hai, saltă-te!

— Să mă îmbogățești... bombăni Mathieu. Hm! Hm! Patroane, cu dumneata mai bine nu dai cioara din mâna pentru vrabia de pe gard... Știi proverbul...

Un fel de geamăt anunța efortul pe care îl făcea ca să ridice.

— Treci în partea cealaltă, spuse Lecoq chinuit. Îmi rămâne un braț să te ajut.

Trei-Labe, agățat de hainele lui, se mișcă și își schimbă direcția, ca un înotător care vrea să se cațere pe un mal abrupt. Părea că o face din toată inima.

Domnul Lecoq, cum putu să-l apuce de stofa hainei, îl săltă cu o împingere puternică.

— Ești strașnic de puternic, patroane! spuse infirmul cu admirație.

— Nu ai pe tine vesta ta de catifea... observă Lecoq bănuitor.

— Ca să merg în lume... începu simplu Trei-Labe.

— Ai putut să intri ușor în casă?

— Știi bine, patroane, că astă-seară se trece ușor peste tot... Și respirând puternic, continuă ca sufocat de un spasm de exaltare brutală: Ah! Ah!... Ah! Păi... inima mea, patroane, nu e paralizată. Doamnele dumitale cinstite se cam dezbracă. Cele necinstite nu mi-au arătat niciodată atâta piele albă și roz!

— Neseriosule! răspunse Lecoq. Ai să-ți permiți tot ce poțestești când ai să fii bogat! Nu te rezema pe brațul meu

drept, nenorocitele! Dar de ce ai spus adineauri: "Sigur că nu, dumneata nu ești Stăpânul!"?

— Pentru că STĂPÂNUL este cel care are Scapularul și secretul, răspunse Trei-Labe.

— Le am pe amândouă.

— Nu îl ai nici pe unul, nici pe celălalt, patroane... Contesa a fost o femeie frumoasă.

— Îmi porți pică pentru lovitura aia, ai?

Trei-Labe răspunse evaziv:

— Ce mai contează o femeie frumoasă dacă e moartă!

Și tuși, ca și cum ar fi vrut să sublinieze pentru însoțitorii lui nevăzuți de Lecoq prima mărturie a acestuia.

— Numai că, vezi dumneata, lovitura aia nu ți-a servit la nimic. Altul are și Scapularul și secretul.

— Cine e acel altul?

— Ia spune, patroane, izbucni subit infirmul, casa de bani este deschisă, uite, am întins mâna și am simțit teancuri de bilete de bancă. Ce plăcere! S-ar găsi dintr-acea care te-ar lăsa aici mască și ar pleca... bogați.

Domnul Lecoq avu un râs răgușit.

— Te crezi oare liber? scrâșni el.

Șalele lui Trei-Labe simțiră strânsoarea viguroasă a mâinii lui.

— Patroane, nu strânge prea tare! Eu sunt o biată făptură nenorocită.

După o scurtă pauză adăugă cu un accent ciudat:

— Cu toate că oricât ai fi de robust, în situația de acum nu faci nici cât un olog ca mine. Hai să judecăm: dumneata nu ai decât o mână; dacă nu-mi dai drumul, eu pot să te înjunghii cum îmi place, și dacă îmi dai drumul, pa și să-mi trăiești!

Respirația chinuită a lui Lecoq îi șuieră în piept:

— Aici am ajuns, măi omule! tună el. Uiți o a treia alternativă: la prima mișcare pe care o faci, te ridic și îți zdrobesc capul de fierul casei ăsteia de bani!

— Și pe urmă, continuă Trei-Labe rânjind, dumneata rămâi aici, cu arma la picior, cum s-ar spune, ca să aștepti sosirea colegilor dintr-o parte și intrarea corbilor din cealaltă. Pentru că sunt convins că diavolul acela de Bruneau a scormonit în lung și în lat pe drumul lui de cârțiță... Se uitau la dumneata acolo, la bal, mai ales șeful de secție Schwartz și consilierul Roland, de parcă ar fi știut că dumneata aveai bunătatea să te ocupi Etienne și de Maurice, adică de copiii

lor, și de domnul Michel și tânăra Edmée Leber...

— Tu o vrei pe asta! izbucni Lecoq furios.

Trei-Labe îi răspunse:

— Îmi plac femeile...

Capitolul XVII - Mănușa de oțel

O clipă, capul lui Lecoq rămase aplecat în piept.

Conștiința neputinței lui îl ținea ca într-o gheară care îl sugruma. Într-adevăr el ar fi putut să ucidă, dar nu se putea salva. Și apariția echivocă a acestui ajutor, în persoana lui Trei-Labe, semăna cu o teribilă amenințare.

— Tu ești acum cel mai tare, spuse el; să aranjăm. Ce vrei?

— Oh, răspunse Trei-Labe, noi o să ne înțelegem bine întotdeauna.

— Uite, îți ofer două sute de mii de franci pentru început... Dar vreau să știu.

— Două sute de mii de franci, patroane! Niciodată n-am văzut atâta bănet! Să știi, ce anume?

— Cum ai ajuns tu aici?

— Am eu micile mele metode. Am luat cheile din camera domnului baron Schwartz.

— Și de ce ai venit?

— Mi-am dat seama că stăteai de prea multă vreme aici la treabă.

— Ești singur?

— Dumneata știi bine că eu nu amestec...

— Vrei să mă eliberezi?

— Este datoria și interesul meu.

— Trebuie să fii îndemânatic...

— Ca o maimuță, zău!

— Ești destul de sus ca să lucrezi?

— Sunt exact unde trebuie.

— Pipăie-mi buzunarul.

— Uite! spuse Trei-Labe, întinzând mâna.

— Nu ăsta! se răsti domnul Lecoq.

— Ah, făcu Trei-Labe, avem deci ceva bun în ăsta!

— Șurubelnița este în celălalt.

— Noi nu plecăm la drum, din fericire fără trusă,

patroane!

— O ai?

— O am; nu mișca. E grozavă totuși povestea mănușii ăsteia! André Maynotte ar râde cu poftă dacă ar fi aici în locul meu.

Tăcu o clipă, ca apoi să-l întrebe:

— Îți aduci aminte, patroane, mi-ai spus odată: "Fără acest Bruneau, te-aș strânge de gât". Ți-a trecut prin minte că eu aș fi André Maynotte? Da? Ah, dacă ar fi fost lumină, am vedea cum să potrivim șurubelnița... A, bun, uite!...

— Mă doare! strigă Lecoq speriat.

— Răbdare, nu mișca! Am nimerit!

Oțelul scârțâi. Se făcu liniște. Trei-Labe lucra, susținut în continuare de mâna domnului Lecoq, care dădea semne de oboseală. Cei doi martori la această scenă, pe care nu o vedeau, dar al cărei dialog reușise să fie tălmăcit până atunci în cele mai mici detalii, rămăneau neclintit și tăcuți.

— Tot se mai dansează acolo, începu Trei-Labe; uite, am scos un șurub. Câte sunt? Unsprezece! Are să mai dureze.

— Nu trebuie să dureze! izbucni Lecoq fără să-și ascundă suferința. Grăbește-te, ce dracu!

— Mă grăbesc, patroane. Ai reușit măcar să schimbi bancnotele false cu cele autentice?

— Nu, cele false sunt la picioarele mele.

— Vrei să operez eu înlocuirea?

— Nu, nu, continuă-ți treaba!

Vocea lui Lecoq, scurtă și aspră, demasca o suferință intensă.

— Când te-am auzit intrând, reluă el parcă din nevoia de a vorbi, tocmai mă pregăteam să fac ceea ce faci tu acum. Dar văd că nu înaintezi!

— Al doilea șurub scos! spuse Trei-Labe.

Din pieptul lui Lecoq ieși un suspin.

— Am stins lumina cu orice risc, zise Lecoq, pentru că nu știam cine putea să intre pe ușă.

— Dumneata ești un om prudent, patroane, și cu experiență. Uite, al treilea șurub. S-ar spune că toată viața n-am făcut decât treburi de astea... Ia spune, e bună ideea asta a lui André Maynotte, să pună cârlige de capcană în toată mănușa! Mare deștept! Povestea asta a reușit atât de bine acolo, la Caen... Înseamnă că știa și el că domnul Schwartz cumpărase casa asta de bani Bancelle?

— Uite, se împlinesc șaptesprezece ani de când mă

urmărește Maynotte ăsta, așa cum urmărește un sălbatic urma unui dușman! tună Lecoq, Dar ce, al patrulea șurub se ține tare, omule?

Pentru a doua oară Trei-Labe tuși. Fusese a doua mărturisire, cel puțin subînțeleasă: Lecoq nu protestase deci când el spusese: Povestea reușise atât de bine acolo, la Caen!...

— Câteodată, zise Trei-Labe, nițică rugină... Știi, patroane, eu cred că ticălosul ăla s-a strecurat în asociație nu ca să fure, ci ca să fie cât mai aproape de dumneata.

— Dacă n-ar fi fost Fanchette... începu Lecoq, scrâșnind din dinți. Apoi adăugă: Grăbește! Grăbește, băiatule! Să știi de la mine, Colonelul a fost Stăpânul, și Colonelul nu vedea decât prin ochii contesei Corona.

— Da, da. A făcut ultima lui afacere, bietul om, dar nu era el omul care să se lase înhățat de mână! Când te-ai servit o dată de o rețetă... Dar ce faci, patroane, mă lași să cad?

— Ascultă, nu te-aș fi crezut niciodată atât de greu, spuse Lecoq.

— Ține-mă bine! Uite al cincilea șurub... și să mai spui că obiectul ăsta stătea acolo la mama tinerei Edmée, expus doar așa, de florile mărilor!

— Mă enervezi când pronunți numele ăsta!

— Auzi dumneata, continuă Trei-Labe, s-o expună chiar în fața ferestrei dumitale! Să știi că au făcut-o tocmai ca să te ispitească! Dumneata miști și uite un strop de sudoare rece care îmi cade pe frunte... Vrei să te odihnești puțin?

Un vag sunet cristalin vibra în întuneric. Pendula nevăzută bătuse o dată.

— Nu, nu vreau să mă odihnesc, răspunse Lecoq sălbatic, Dă-i înainte!

— Atunci, fii tare! Eu trângănesc numai ca să te distrez puținel, știi? Cei care scot dinții tot așa fac. Eu înțeleg pentru ce m-ai pus să aranjez combinația acolo, la "l'Épi-Scié", în așa fel, încât să pun poliția pe urmele acestui Bruneau. Ah! Ce ticălos! Cum te-a tras pe sfoară! Eu înțeleg bine și pentru ce vrei să le implici pe cele două Leber. Nu mai spun "tânăra Edmée" fiindcă îți răcăie nervii. Îl înțeleg chiar și pe Michel, dacă este fiul lui André Maynotte... Dar pentru ce să-i pierzi dumneata pe ceilalți doi boboci, pe Etienne și Maurice, asta nu mai înțeleg.

— Aparențele, răspunse Lecoq. Au făcut parte din casa Schwartz: trebuie să cunoască personajele. Gruparea celor

șase persoane: André Maynotte, cele două Leber, Michel, Etienne și Maurice, este o acțiune de geniu. La diferite nivele și pentru cauze diferite, există prezumții împotriva lor; legea matematică a asociației Hainelor-Negre este aici riguros respectată. Este mai tare decât procesul de la Caen.

Trei-Labe râdea cu poftă și tuși pentru a treia oară.

— Da, da, spuse el. Rezistă, suntem la al șaptelea șurub. La Școala de drept, Hainele-Negre ar obține medalia. Numai că, uite, mai există și suta de ace... Și dacă André Maynotte este cel care ți-a jucat festa asta, sigur că a aruncat o vorbă până la prefectură și a denunțat asociația.

— Nu mai pot! făcu Lecoq gemând.

Trei-Labe se agăță de hainele lui ca și cum, nemaifiind susținut, s-ar fi temut să nu cadă, iar domnul Lecoq își întinse și își scutură brațul, vrând să-l dezmoștească.

— André Maynotte? zise el, ștergându-și sudoarea de pe frunte, și de pe gât. Fără asociație putea Colonelul să se agită mult și bine, că André Maynotte ar fi fost de mult în fundul canalului. Hai, reia-ți treaba, rezist eu; la al câtelea șurub ai ajuns?

— La al nouălea.

— Stai puțin!

Fu un moment de repaos, și Trei-Labe îl întrebă foarte încet:

— Ai auzit ceva, patroane?

Domnul Lecoq tresărise din tot trupul.

— Nu, răspunse el cu o voce foarte răgușită. Dar...

— Dar ce?

Trei-Labe, încă agățat, simți mâna lui Lecoq trecându-i iute și tremurând peste craniul și peste obrajii lui.

Apoi întrebă înspăimântat:

— Cine ești dumneata?

Infirmitul îi apucă mâna pufnind în râs.

— Fără prostii, patroane! spuse el repede. Uite că îți trece prin cap să te joci cu cuțitul!

— Cine ești? repetă Lecoq făcând efort să-și elibereze mâna.

Trei-Labe, luptându-se, râdea ca fără voia lui.

— Va să zică, nu e voie să te faci frumos ca să ieși în lume? spuse el. M-am ras și m-am tuns, patroane; am pierdut cinci minute.

Lecoq își relua poziția de la început, mormăind înfundat:

— Ai dreptate. Dă-i înainte!

— Știi bine doar că nu pot să fiu decât eu, patroane! zise infirmul, care își reluase degrabă treaba.

— Aș da un franc și douăzeci și cinci; zise Lecoq, încercând să glumească, numai să te văd cum arăți tuns și ras! Trebuie să fii tare caraghios!

— Are să vină și asta, patroane! Suntem la al zecelea șurub. Eu, care nu sunt atât de bogat ca dumneata, aș da jumătate: șaptezeci și cinci de centime, ca să aflu care sunt cele trei funii pe care le are ticălosul ăla de Bruneau în jurul gâtului. Stai, patroane, nu mișca!

— Prima, răspunse generos Lecoq, ultima în ordinea datelor, este accidentul contesei Corona... Ha! Bruneau al tău ar fi bine primit la prefectură! A doua, este condamnarea de la Caen, care apasă asupra lui ca și în prima zi; a treia, în sfârșit, și cea mai grozavă între toate, este condamnarea soției lui...

— Aș! îl întrerupse Trei-Labe. Baroana Schwartz nu mai e soția lui!

— Ascultă-mă pe mine, n-a încetat nici o clipă să o iubească.

— Crezi? Lasă puțin cotul în jos. Așa!

— Sunt sigur de asta.

— De șaptesprezece ani! Câtă statornicie!

— Există pe lume și trubaduri! zise domnul Lecoq.

Glasul lui însă se schimbă în timp ce spuse aceste cuvinte.

Și aproape imediat după aceea, ca și cum i-ar fi plăcut să vorbească, adăugă:

— Fără ideea pe care eu și Colonelul am avut-o, ca să-l derutăm, îndreptându-i toate bănuielile asupra lui Schwartz, cine știe ce ar fi încercat asta împotriva noastră! În fond, este un; bărbat viguros. El a putut să ocolească ștreangul la Londra și temnița în Franța. Dar împotriva a doi iepuri ca mine și Colonelul, trebuie mai mult decât un bărbat viguros. Fără să intrăm în contact cu el, am făcut să-i cadă în ochi o căruță de nisip: baronul Schwartz fusese la Caen în noaptea furtului; Maynotte a aflat acest lucru; un an după aceea, exact când baronul Schwartz s-a căsătorit cu Julie, acesta avea un capital de patru sute de mii de franci. Pe de altă parte, căsătoria aceasta pentru Julie era o salvare. I-a născut o fetiță. Poate pe noul ei bărbat îl și iubea...

— La dracu! Argumentul acela mie mi-ar fi înfierbântat sângele!

— Există câini de Terra-Nova, premii de virtute Montyon... există nătărăi pe lumea asta destui!

Desigur, domnul Lecoq nu era un nătărău; el dăduse nu o dată dovada a fi bun comediant, dar în anumite momente emoția biruie deprinderile diplomatice cele mai perfecte.

Cuvintele domnului Lecoq erau potrivite și alese cu grijă pentru a ascunde o puternică agitație care pusese stăpânire pe el. Numai că tresăririle mușchilor lui dezmințeau vorbăria liniștită!

Glasul îi tremura când vorbea prea mult; de aproape un minut toată manifestarea lui trăda o mare încordare, nu a nerăbdării de a se vedea eliberat de capcană, și, în ciuda întunericii de nepătruns se simțea pândit de o amenințare cumplită.

Trei-Labe părea să nu observe nimic din semnele apropiatei furtuni. Lucra înainte cu conștiinciozitate.

Dar pentru ce se simțea oare atât de amenințat?

De mai bine de un minut, brațul care trebuia să-l țină pe Trei-Labe nu mai depunea nici un efort. Mâna lui robustă continua să strângă șoldul invalidului, dar sensul efortului său se schimbase, în așa fel încât acest efort devenea neputincios ca să-l mențină, în această poziție pe Trei-Labe. Schimbarea se operase gradat și voit. Era o încercare.

Și invalidul, care nu mai era susținut de el, în loc să se prăbușească pe picioarele lui moarte, rămânea totuși în picioare.

Iată pentru ce domnul Lecoq vorbea mult, vrute și nevrute, ca cei care simt o mare tulburare.

De aceea, în timp ce vorbea, vocea lui schimbată tremura.

Cine era acest om? În numele cărei lupte cumplite și oarbe îi reda lui brațul captiv?

Poate era un prieten, fiindcă, din partea unui dușman, lucrul îndeplinit de Trei-Labe ar fi fost un act de curată nebunie. Dar nu filozofia oricui este cea care călăuzește oameni de calibrul domnului Lecoq.

În mintea lui fulgeră subit un gând. Există fantome care se văd la tot pasul și, prin acel întuneric de nepătruns, fantoma lui André Maynotte îi luase ochii lui Toulonnais-l'Amitié.

Trei-Labe, simțind mereu pe șoldul lui presiunea mâinii robuste, poate că nu bănuia nimic. El tuși iarăși, ca și cum ar fi vrut să sublinieze ultima mărturisire, apoi spuse:

— Patroane, dă bacșiș, treaba e terminată!

Fostul comisar de poliție și magistratul auziră într-adevăr sunetul metalic al mânușii care scârțâi deschizându-se.

Apoi imediat după aceea, o voce gătuită de furie se auzi strigând:

— Ține! Ia-ți bacșișul!

În ciuda convenției, cei doi martori ai acestei scene se repeziră spre ușa grilajului și încercară să o deschidă. Ei văzuseră nu cu ochii lor orbiți de atâta întuneric, ci cu simțurile ațâțate de lunga așteptare, văzuseră pe Lecoq profitând de descătușarea mâinii captive și înjunghiindu-l pe André Maynotte.

Nu se înșelaseră.

Dintr-o mișcare fulgerătoare, Lecoq, după ce dăduse drumul șoldului eliberatorului său, trăsese o lovitură puternică de cuțit la nivelul pieptului. Cuțitul lui dădu însă în gol, în timp ce pronunța cuvintele de mai sus; căci vocea invalidului îi răspunse de la podea:

— Patroane! M-ai lăsat să cad!

Lecoq, călăuzit de sunet, se aruncă într-acolo cu înverșunare.

— Ei bine, ce faci? se auzi iar vocea liniștită a lui Trei-Labe de la câțiva metri distanță. Așa îmi mulțumești, patroane?

Domnul Roland scutură ușa care nu cedă. Domnul Lecoq auzi în sfârșit zgomotul și sări în partea aceea. În furia lui se izbi de grilaj, acolo unde credea că-și va găsi victima.

— Aici! spuse atunci Trei-Labe, așa cum s-ar fi adresat unui câine. Aici, Toulonnais-l'Amitié! Ești așteptat!

De data aceasta vocea se auzea de la înălțimea omului.

Domnul Lecoq sări din nou, scoțând un urlet de fiară. Pretinsul Trei-Labe îl primi fără să mai dea înapoi; se auzi un șoc înfundat, apoi zgomotul unei lupte violente.

Fulgerătoare ar trebui să spunem, fiindcă nu dură decât o clipă.

Prin întuneric trecu un horcăit.

— Dumneata ești, domnule Maynotte? întrebă fără să vrea consilierul. Ești rănit?

— Deci el e! scrâșni cel care horcăia.

— Eu sunt cel care am piciorul pe gâtul ticălosului, răspunse André, cu toată amplexarea vocii sale. Fiți fără grijă.

Domnul Roland relua după o clipă de tăcere:

— Nu îl omorâți! De aici încolo e treaba justiției.

— Eu nu am încredere în justiția dumneavoastră, dar nu îl voi omori, răspunse André Maynotte.

Pendula nevăzută bătuse ora 2. Era clipa fixată de domnul Mathieu pentru intrarea în scenă a primilor lui oameni: Cocotte și Piquepuce.

O zgârietură ușoară se auzi la ușa principală, care se deschise de îndată. Cheile false erau bune și se serveau de ele cum trebuia.

— *Se va lumina de ziuă mâine?* se întrebă din întuneric încet.

— Dacă dă Dumnezeu! li se răspunse la fel.

— Dumneata ești, patroane?

Nu se auzi nici un răspuns, dar două țipete se stinseră sub cătușe, în timp ce un val de lumină inunda locuința domnului Champion. Această lumină bruscă îi arătă pe Piquepuce și pe Cocotte legați-fedeleş. Fețele lor mirate mărturiseau că nu se așteptaseră la această nefastă primire. În urma lor se adunau degrabă în salonul domnului Champion agenții și, capetele lor se întindeau să vadă, pline de curiozitate.

Printre acele capete cumsecade ați fi recunoscut fără mare greutate două sau trei profiluri ale judecătorilor de la cafenea. Ca toate locurile în care se conspiră, "Épi-Scié" avea și ea procentul convenit de lupi domesticiți.

Dar acesta este un alt amănunt. Lumina cădea pe fețe și lucruri care ne interesează în mod cu totul deosebit.

Mai întâi casa de bani Schwartz, fosta casă Bancelle, un dulap de fier enorm, pe care avem în sfârșit ocazia să îl vedem, cu toate că el a servit drept punct esențial în povestea noastră. Ușa larg deschisă a acestui monstru prezenta o grosime metalică de patru degete și părea să fie făcut să înfrunte chiar tunurile. Un lux nemaipomenit de închizătoare gigantice, al căror oțel lustruit strălucea, forma o ieșitură pe spatele ușii, încrucișându-și în toate sensurile zăvoare cu muchii ascuțite. În exterior, imediat deasupra celor trei plăci de aramă aurită care serveau modului de funcționare al "combinației", un sistem de gheare articulate, care în mod normal trebuiau să stea ascunse în grosimea panoului, ieșea dintr-o deschizătură pătrată și susținea încă mânușa de oțel, desfăcută în lungimea ei ca o carapace de homar despicată de un cuțit expert.

Neglijând o clipă legile perspectivei, ne vom apropia de

mănușă, ca să examinăm mai de aproape misterioasa lucrătură operată de André Maynotte la fierăria de lângă cafeneaua "Ēpi-Scié", în noaptea precedentă.

Mănușa, montată pe piele de Cordoba, formând căptușeala propriu-zisă, fusese deșurubată în noaptea aceea și prevăzută, spre partea care proteja antebrațul, cu un triplu colier de tije de oțel libere și făcând, împreună cu planul interior al apărătoarei de piele, un unghi destul de mare. În momentul în care băgai brațul, tijele, solicitate în sensul așezării lor, se culcau; dar dacă brațul ar fi încercat să iasă, tijele, luate în sens contrar. Își ridicau vârfurile ascuțite îți sus și se înfingeau: orice efort le ridică în aceeași măsură, găurind cu cele o sută de împunsături.

Domnul Lecoq făcuse eforturi mari, după cum se vedea, pentru că în locul unde îl imobilizase acest ciudat instrument parchetul era scâldat în sânge.

Și în acest sânge zăceau patru pachete de bancnote de câte o mie de franci, fiecare pachet de două ori mai gros decât un exemplar din monumentalul almanah *Bottin*.

Erau hârtii false, destinate să devină probă împotriva asociației Hainelor-Negre după ridicarea banilor autentici de către domnul Lecoq; ingeniosul domn Lecoq își lua astfel partea leului, având aerul să lase fraților drept doar pentru victorioasa lui șefie întreaga captură. Și această lovitură nimerea doi iepuri dintr-o dată, după dogma fundamentală a Îndurării. Fiecare hârtie falsă devenea în mâinile asociaților o fâșie din tunică centaurului Nessus^[118].

Interesul lui Lecoq, de aici înainte bogat și dornic să urce pe trepte superioare, era să nimicească asociația Hainelor-Negre.

Nava, odată ajunsă în larg, trebuia aruncată în aer.

Interiorul casei de bani era ticsit de bancnote adevărate, bancnotele care trebuiau să-l cocoate pe domnul Lecoq la rangul de protector al unui prinț.

S-a văzut că, fără intervenția lui Trei-Labe, Lecoq ar fi săvârșit dintr-o singură lovitură acest furt îndrăzneț și minunat combinat. Casa Schwartz, poliția și Hainele-Negre însele ar fi fost furioase. Bănuielile, întoarse în mod abil, s-ar fi îndreptat asupra celor desemnați de el cu grijă ca să plătească legii această nouă datorie, iar mănușa, pentru a doua oară martor fals, ar fi pus pe tapet un proces aidoma celui care s-a dezbătut la Curtea cu juri din Caen.

Toate măsurile fuseseră luate; el cunoștea pe dinafară

această casă de fier pe care o vânduse de două ori și care era calul său troian; avea timp; ajunsese mare maestru în materie de broaște complicate și ar fi ajuns departe, adică s-ar fi umflat în pene în saloanele Schwartz, când orologiul ar fi sunat ora 2, fixată pentru atacul lui Cocotte și a lui Piquepuce.

Cât despre baron, el nu trebuie să se ocupe de casa lui de bani decât în momentul plecării, adică după bal.

Și pentru ce să plece? Domnul Lecoq aranjase în așa fel încât să se nască panica într-un scop bine definit. Casa Schwartz avea resurse imense; părăsirea ei chiar de către șef putea să o ruineze, dar nu cu o pagubă de patru milioane. Lecoq era acolo, în scopul de a reînvia curajul pe care îl zdrobise. Alianța era semnată, se deschidea un nou viitor.

În timp ce avea să se înceapă un proces încărcat, înglobând totodată și Hainele-Negre și pe toți cei pe care domnul Lecoq voia să-i piardă, domnul Lecoq însuși, dominând de la înălțimi eroice această învălmășeală obscură, trebuia să își manevreze marea lui afacere politică, rezervându-se să apară într-un oarecare moment solemn, ca *Deus ex machina*.

Este drept să fie acordată o oarecare libertate de acțiune oricui se afundă în adâncimile vâltorii sociale, pentru ca să aducă civilizației un serviciu atât de important. Domnul Lecoq odată consacrat ca îndrăzneț cavaler rătăcitor, luându-și misiunea de a înăbuși într-o puternică strânsoare asociația Hainelor-Negre dobândea, evident, acel privilegiu al lui Curtius, care nu poate fi judecat după legile obișnuite. Scopul scuză mijloacele. Pentru a combate bandiții, trebuie neapărat să intri în pădure...

Și Curtius al nostru purtându-și aureola devotamentului său de poveste, în ceasul în care iese învingător din această viitoare este tocmai omul care trebuie, omul potrivit să patroneze o astfel de fantasmagorie care devine un lucru real.

Curtius deci îl văzuse pe rege; opinia generală comenta încă tulburată; Curtius avea azi cu patru milioane mai mult decât ieri; Curtius ținea în mâna lui grumazul șefului unei asociații gigantice pe care putea să o sugrume sau să o ridice — după bunul său plac; Curtius plana la o sută de coți deasupra pericolosului său trecut, și tânărul duce, cu profil burbon, stând sub aripa lui, înzestrat cu titluri capabile să facă să se clatine cea mai robustă neîncredere, având ciracii lui în foburgul Saint-Germain, șovăiala unui partid, prestigiul

unei tradiții, capriciul unui suveran: toate la un loc dublate cu aur, căci Lecoq și baronul Schwartz aveau să fie de acord să pună totul la bătaie pe această unică șansă; tânărul duce, deci, figurant până mai ieri în drama noastră cu o sută de personaje, era pe punctul de a deține dintr-o dată un rol mare și să i se rezerve într-adevăr pagina lui în cealaltă dramă, care se răsfoiește cu mult respect, pentru că se numele *Istoria*...

Numai că piciorul lui Curtius alunecase când să urce din hăul prăpastiei unde se câștigă aureola; Curtius al nostru nu era Curtius; numele lui era domnul Lecoq, tot ca mai înainte; ba mai mult, îl chema Toulonnais-l'Amitié; el nu era decât un ticălos de rând, din moment ce nu reușise, și lumina care inundase biroul domnului Champion îi arăta chipul congestionat zbătându-se, neputincios sub călcâiul lui André Maynotte, apăsător pe grumazul lui.

Capitolul XIII - Casa de bani Bancelle

André Maynotte stătea în picioare, ținând încă în mână cuțitul pe care îl smulsese din degetele crispate ale lui Lecoq. Viguros și agil cum îl recunoaștem și, în plus, înarmat cu un lung stilet corsican, Lecoq fusese înfrânt și doborât la pământ de o forță fizică net superioară lui, și acum zăcea dezarmat pe parchet. Fața congestionată arăta înspăimântător. Nu mai era intrigantul, nu mai era fanfaronul ironic, insolent, cinic, și nelipsit chiar de o veselie brutală. Masca alunecase de pe obrazul acestui Ajax^[19] al Hainelor-Negre. Căzută, masca lăsase să se vadă epilepsia turbată a unui ticălos înfrânt.

Încheietura mâinii drepte purta urmele însângerate ale mânușii: de sub cămașa sfâșiată se vedeau două mari vânătăi, urmele loviturii care îl doborâse după o luptă crâncenă de câteva secunde. Nu mai mișca; mâinile nervoase păreau că vor să s lipsească de parchetul în care își înfigea neputincios unghiile; respira greu, ținea ochii pe jumătate închiși aruncând din când în când priviri turbate.

Piciorul lui André îl ținea încă ținut la podea.

Seria de întâmplări pe care tocmai le-am povestit se desfășurase cu o atât de mare iuțeală, încât în momentul în care descriam interiorul biroului domnului Champion, scădat

de lumina ce venea din salonul aceluiași temerar pescar, vibrațiile pendulei care bătuse ora 2 mai pluteau încă în aer.

André aruncă o privire spre ușa deschisă, dincolo de care se înghesuiau atâția curioși; apoi se uită la victima lui, care continua să rămână nemișcat ca un mort; André nu se încredea în el, era atent și la pândă.

— Aduceți un sfeșnic, spuse el.

Domnul Roland luă el însuși o lampă din mâinile unui agent al poliției.

— Să se închidă ușa aceea! mai zise André. Agenții dumneavoastră trebuie să stingă luminile și să aștepte în liniște; vor veni și alți răufăcători să se prindă în cursă.

O mișcare imperceptibilă se văzu pe buzele lui Lecoq. Vreo licărire de speranță?

Fostul comisar de poliție ascultă, întocmai cum ascultase și consilierul când adusese lampa. S-ar fi spus că André Maynotte se afla acolo special pentru a da ordine.

Stătea drept și, iară să își dea seama, avea într-adevăr ținuta unui om care comandă: ochii îi străluceau liniștiți, obrajii palizi și nările palpitând trădau un orgoliu tainic.

Nu semăna cu André Maynotte de altădată. Șaptesprezece ani de suferință înnobilaseră parcă frumusețea plebeiană și bărbătească. Se produsese o totală înflorire a unei forțe virile care nur-a însă amprenta resemnată a sacrificiului.

Nu avea nimic din masca pietrificată a lui Trei-Labe; și mai puțin chiar din pașnica și greoaia expresie a negustorului normand de haine, domnul Bruneau.

Erau toate acestea la un loc, despuiate de travestirea morală și fizică pe care numai voința lui neînduplecată o îndurase cu stoicism.

Era atâta diferență între această față tânără, mândră, luminoasă, încadrată de ciudata coroană de păr alb, și modesta înfățișare a negustorului de haine; atâta diferență între acest bărbat drept, clădit generos, ca o capodoperă antică, și carcasa nenorocita a reptilei omenești, comisionarul estropiat din curtea mesageriilor!

Fusese nevoie de o forță sufletească extraordinară pentru a susține atâția ani tortura acelei permanente dedublări.

Părea, într-adevăr, mai puternic decât un om obișnuit, iar calmul lui îi completa forța. De îndată ce ușa fu închisă, spuse:

— Nu doresc să mă răzbun, ci vreau să pedepsesc cu

sânge rece; numai Dumnezeu, de aici înainte, ar putea pune vreun obstacol între mâna mea și vinovat. Oricare ar fi aparențele, eu sunt judecătorul. Aici este tribunalul meu. Hotărârea mea va fi pronunțată fără pasiune și fără grabă. Am tot timpul. Nimeni nu va veni dinafară; statul-major al Hainelor-Negre are peste tot complici și probabil în atest moment a și fost avertizat. Nu mă interesează; odată secretul dezvăluit, asociația va dispărea. Nimeni nu va veni din interior; casa întreagă e în sărbătoare, ascultați!

Într-adevăr, armoniile muzicii vesele ajungeau ca o replică plină de ironie.

André Maynotte continuă:

— Acest om nu se va mai apăra. El a riscat totul. A pierdut. Este mort.

Imobilitatea lui Lecoq păru să confirme această concluzie.

Cei doi martori, magistratul și înaltul funcționar, erau, în adevăratul sens al cuvântului, subjugăți de interesul ce-l arătau acestei scene atât de ieșită din comun. Șeful de secție, om timid și mediocru, căuta parcă sprijin în atitudinea domnului Roland; acesta, mai sigur pe el, compromis în trecut prin însăși energia firii lui, părea fascinat.

În ceea ce spunea André Maynotte era o logică împotriva căreia amândoi simțeau nevoia să protesteze. Nimeni nu are dreptul, bineînțeles, să se constituie judecător, mai ales în propria lui cauză, și nu există în obiceiurile noastre, cu deosebire pentru doi oameni ca domnul Roland și domnul Schwartz, alt tribunal decât cel care deliberază în robă roșie sau neagră, sub crucifix, în prezența tuturor celor care vor să intre prin ușile larg deschise.

Și, slavă Domnului, așa și este. Există legea, recursul și garanția persoanei judecate.

Aici, nimic din toate acestea? Uși închise și un grilaj, iar el închis între cei doi martori, care formau audiența, arbitru al cărui picior apăsa grumazul acuzatului. Auditoriul, totuși, păstra tăcerea.

Erau, de fapt, două suflete cinstite: o natură curajoasă și o fire pașnică, amândoi sclavi ai formelor liber consimțite, trăind și unul și celălalt din dreptul clădit pe fapte, din ceea ce trebuie să fie și din ceea ce este. Să nu-l căutăm pe optimistul Candide printre magistrați sau printre cei însărcinați cu paza publică; și unii, și alții sunt nevoiți să cunoască mai mult sau mai puțin teribilul revers al civilizației

noastre, dar există lucruri care îl fascinează, care îi uimesc, cu atât mai mult cu cât sunt mai interesați să aprecieze valoarea zidului social de apărare.

Fuseseră violent surprinși de această dramă și de circumstanțele vădite care o amplificau în toate sensurile, până la dimensiunea unui răsunător eveniment judiciar, dar în aceeași măsură erau adânc mișcați de cealaltă dramă din trecut, în care ei înșiși își avuseseră rolurile lor și care se dezlegase aici cu cei doi actori principali și cu recuzita din scena principală: cuvântul recuzită fiind luat în semnificația lui teatrală.

Casa de bani Bancelle și mănușa de oțel aveau acea rezonantă a obiectelor masive care vorbesc mai tare decât însuși glasul omenesc.

În liniștea care îi înconjura, cuvântul lui André Maynotte se auzi din nou:

— Prezentul v-a făcut oare să descifrați trecutul? întrebă el, adresându-se celor doi martori.

Și cum amândoi șovăiau, André adăugă:

— În noaptea de 14 iunie 1825, acest mizerabil s-a introdus în casa mea, în piața Acacias, din Caen, și mi-a furat mănușa cu ajutorul căreia a comis furtul. Acest furt vi se pare acum dovedit îndeajuns?

— Da, răspunseră cei doi înalți funcționari cu voce scăzută, ni se pare dovedit.

— Pentru această crimă, continuă André Maynotte, Curtea cu Juri din Caen m-a condamnat pe mine; ea a condamnat-o și pe soția mea. Asupra soției mele și asupra mea condamnarea încă apasă.

— Dacă strădaniile unei vieți întregi...

Un gest grav al lui André Maynotte îi făcu să tacă.

— Există răni, spuse el, pe care nici o strădanie nu le poate vindeca și eu nu am încredere...

Apoi continuă ideea inițială:

— În insula Corsica, unde m-am născut, exista o vizuină de hoți, pe care, fără ajutorul meu, oamenii dumneavoastră nu ar fi descoperit-o niciodată. Înainte de a muri, o voi arăta cu degetul, și astfel voi fi făcut societății dumneavoastră binele pentru rău, ceea ce este o datorie de creștin.

Întâmplarea care se va termina aici nu a început la Caen: ea a început în satul meu, când într-o seară acest mizerabil, cunoscut printre semenii lui sub numele de Toulonnais-l'Amitié, a insultat o copilă nobilă pe care o

iubeam disperat, fără speranță. Eu am sărit și am apărât-o. De atunci ura lui. El nu a avut niciodată și nici în seara aceea banala scuză a pasiunii, pentru că pe această femeie, pe care numai capriciul lui o urmărea, a cedat-o altuia.

Această femeie era Giovanna-Maria Reni, din familia Bozzo, Julie Maynotte, baroana Schwartz, victima dumneavoastră, domnilor, căci dumneavoastră ați împins-o pe un drum care nu are altă ieșire decât moartea.

Vă rog, nu mă mai întrerupeți. Știu că sunteți oameni de bine: pentru că de aceea și sunteți aici. Veți face ce vă va dicta conștiința.

Dar eu am fost un om cinstit; aveam o soție minunată. Soția am pierdut-o; soțul a îndurat chinurile iadului, pentru că un tribunal, compus din oameni cumsecade, au judecat cu toată cinstea și toate bunele lor intenții asupra verdictului dat de doisprezece oameni tot cumsecade. De aceea eu nu mai am încredere.

— Pentru a-l pedepsi pe cel pe care îl urăsc și pentru a-i ocroti pe cei pe care îi iubesc, nu vreau alt judecător decât pe mine.

Am un fiu căruia dumneavoastră i-ați făcut o tinerețe cruntă. Nu mai am soție, cu toate că Julie Maynotte trăiește. O iubesc cu toată puterea sufletului meu; ea m-a iubit totdeauna numai pe mine. Între noi doi totuși există o prăpastie.

Ea era tânără. Printre pedepsele dumneavoastră, există unele care sunt mai de temut decât moartea. Dumneavoastră sunteți cei care veți spune: "Această hoată nu a avut oare dreptate că nu s-a refugiat în «sinucidere»?"

Se recunoscuse cadavrul meu, găsit pe o plajă; ea deci se credea văduvă: dumneavoastră sunteți primii care veți arunca piatra în această bigamă?

Da, ea este bigamă; ea este hoată! Ea, Julie, iubirea sfântă a tinereții mele! Idolii păgâni au fost orbi și surzi... Sub ochiul lui Dumnezeu viu mai există deci loc pentru cumplita fatalitate!

Legea dumneavoastră cade asupra ei de două ori: ca hoată și ca bigamă. Omul care stă aici, sub piciorul meu, știa asta. El vă răsfoiește codurile tot atât de des ca și dumneavoastră. Cărțile dumneavoastră sunt și cărțile lui. Și strânge în jurul gâtului victimelor, ca un ștreang, însăși legea dumneavoastră.

Și omul acesta este liber, este puternic; examinând doar

registrele dumneavoastră, acest om nu vă datorează nimic. Fără mine, cele patru milioane care le vedeți în casa de bani i-ar aparține; el ar fi acum departe, și o serie întreagă de nevinovați, printre care sunt chiar copiii dumneavoastră ai amândurora, ar înșela din nou aparențele în judecata legitimă a justiției.

Cel puțin, spuneți mi, credeți că are complici? Vă spun eu, are o armată de complici. În cazul acesta, împărțea prăzii ar trebui să-i micșoreze lui culpa? Nici o împărțea! Aici, în sângele care a curs din brațul banditului, priviți, în patru volume, ultima sa operă de o diabolică îndemănare. Încă patru milioane: patru milioane de hârtii false, care urmau să fie prada Hainelor-Negre, trădați de astă dată și trădați fără pericol pentru trădător; fiindcă acest om nu avea decât un singur complice: pe mine, o ruină omenească, o biată făptură pe care o omori doar punând piciorul deasupra. Eu nu trebuia să văd mâine soarele.

Măine, departe de scandalul răsunător care ar fi izbucnit în jurul acestei afaceri, în timp ce nevinovații și vinovații s-ar fi zbătut în mâna dumneavoastră, el ar fi umblat cu capul sus. El este sigur chiar de cei pe care i-a trădat. Nimeni nu îi va pronunța numele, pentru că el este însăși ocrotirea și speranța lor. De la ușa temniței și până la eșafod, ei vor nădăjdui în el, cu atât mai mult cu cât el a crescut în aceeași măsură cu prăbușirea lor.

El este moștenitorul unei gândiri îndrăznețe care poate ar fi reușit dacă rămânea în mâinile autorului ei. Iată-l ajuns până la rege. El oferă un instrument minunat chibzuit pentru a tăia capul unui partid. Oferta lui răspunde unei dorințe pătimase! Cine știe până unde îi va urca norocul!

Nebunie, nu-i așa? Nebunie, într-adevăr, pentru că iată-mă aici! Instrucția mea criminală s-a terminat. Iată actul de acuzare:

Acest om a încercat să mă asasineze în Corsica; a izbutit să mă ucidă moralmente la Palatul de Justiție din Caen: a încercat mă omoare la Paris, la el acasă, în strada Gaillon, unde am fost salvat de o ființă nevinovată, care de curând a murit sub loviturile lui; m-a condamnat la spânzurătoare la Londra; ieri, în sfârșit a aruncat asupra mea ultima lui crimă, uciderea acelei frumoase și nefericite contese Corona, atât de bine ticluită toată treaba, încât aș fi încă la închisoare dacă îndelungata ucenicie nu m-ar fi învățat acea gimnastică specială a minții, care ferește de lovituri...

În acel moment, de cealaltă parte a uşii principale care în salonul domnului Champion se auzi gălăgie. Lecoq tresări sub piciorul lui André şi părea a fi foarte atent. Era primul lui semn de viaţă de când fusese învins şi pus la pământ. Tot atunci uşa secretă se mişcă uşor. O lumină străluci în privirea lui Lecoq. Cei doi martori nu observaseră nimic.

— Este capcana în care cade vreun subaltern, spuse André, făcând aluzie la zgomotul care se auzea dinspre salonul domnului Champion; pe noi nu ne interesează, şi voi continua. Deci, locuinţa domnului Bruneau a fost înconjurată după pe contesa Corona a fost ucisă. Între locuinţa lui Bruneau şi mansarda lui Trei-Labe nu exista decât un zid. Hainele-Negre ştiau că Bruneau era André Maynotte şi de aceea nu se mai ocupau de Trei-Labe. Deghizarea a fost atât de perfectă, încât ei îl însărcinară chiar pe Trei-Labe să-l spioneze pe Bruneau!

Trebuia acest lucru. Era vorba să înşeli un om a cărui privire pătrundea prin toate măştile. *Haina-Neagră*, *Tatăl*, *Mogolul*, fiindcă şeful poartă în banda lor aceste trei nume, avea o minte extraordinară, prudent, subtil, găsind totdeauna soluţii diabolice. El mi-a derutat investigaţiile, făcând cu mine exact ce făcuse cu justiţia şi adăpostindu-se în spatele baronului Schwartz, pe care aveam atâtea motive să-l urăsc. El era Stăpânul. Acesta, spuse André arătându-l pe Lecoq, nu este decât un valet; acela a fost creierul, acesta numai braţul. De aceea, imediat ce Dumnezeu a lovit gândirea, braţul a paralizat.

Ştiu bine, sunt singurul în măsură să ştiu adevăratul nume al omului căruia i se spunea Colonelul Bozzo-Corona. Dacă Parisul ar auzi acest nume, toată populaţia ar veni în pelerinaj la mormântul lui. A fost un tigru bătrân; s-a retras ca să moară în singura junglă care există în Europa. Ultimul dintre bandiţii legendari şi-a părăsit de multă vreme pădurile calabreze, unde jaful şi uciderea aduc profituri mici. El a căutat şi a găsit într-o zi marea pădure, adevărata pădure, pădurea Parisului, pe unde trece o lume întreagă, caravană încărcată neîncetat de bogăţii.

Aici la Paris, după ani de victorii, fostul erou, brigand de drumul mare, s-a stins sub ochii dumneavoastră, în patul lui, şi cărţile dumneavoastră de vizită umpleau coşul de gunoi de la portarul palatului său.

Dumneavoastră l-aţi consacrat filantrop: nici unul dintre dumneavoastră nu recunoscuse Diavolul în roba lui de

sihastru. Stăteai rânduți în jurul mormântului lui, ascultând tămâierile care i se aduceau...

În timpul vieții sale asistase la propria-i apoteoză, și întregul Paris îi cântase în cor legenda faptelor eroice. L-am văzut odată într-un teatru subvenționat de stat, stând în fața unei loji ilustre, ascultând cu zâmbetul pe buze muzica unui compozitor membru al institutului, adaptări după poemul unui academician care povestea epopeea fostelor lui ștregării... Parisul îi celebrează bucuros pe bandiți; și bandiții iubesc Parisul. Parisul și bandiții se aplaudă, într-adevăr, unii pe alții, în acea sală a Operei Comice, unde cel care fură și înșală a avut totdeauna față de încântătoarele femei și față de bărbații inteligenți dreptul imprescriptibil de a batjocori legea, prin reprezentanții ei legali.

Acest bandit pe care l-ați cunoscut cu toții, care a fost scaldat în sânge și care a comandat Hainele-Negre, după ce a domnit peste Camorra în Italia, avea o poreclă care vă va face să tresăriți și care va rămâne de fapt numele lui istoric. I se spunea...

Lecoq avu o mișcare bruscă și privirea lui se aținti spre ușa din culoar care dădea spre apartamentul baronului Schwartz. Ușa se mișcase.

— Luați seama! strigă magistratul, care nu îl scăpa din ochi pe bandit.

Vorbind, André Maynotte își luase piciorul de pe grumazul lui Lecoq, și acesta stătea acum tot la podea, dar chircit, André Maynotte le răspunse:

— Nu am de ce să iau seama. V-am spus: omul acesta are sentimentul neputinței lui. El este acum înfrânt de trei ori: întâi de legea mea, care este legea celui mai puternic, apoi de legea dumneavoastră și în al treilea rând de propria lui lege: legea Hainelor-Negre.

La aceste cuvinte, ochii congestionati ai lui Lecoq se întoarseră spre el.

André Maynotte își dădu la o parte reverul fracului și arată un obiect care tăia de-a curmezișul albeața cămășii. Era Scapularul lăsat moștenire de către colonel contesei Corona.

André zise:

— Eu sunt Stăpânul Îndurării!

Lecoq clipi des, apoi își lăsă în jos pleoapele și rămase iarăși nemișcat. În acest timp obrații lui fuseseră când aprinși când livizi ca ceara.

Fiecare putu să creadă că André avea dreptate. Lecoq

părea doborât pentru totdeauna.

Bătu ora 3 la pendula domnului Champion.

— A sosit momentul pentru a acționa, reluă André Maynotte apropiindu-se de grilaj. Am spus tot ce trebuia spus, domnilor, nu ca să mă răzbun pe dumneavoastră, ci pentru ca să cunoașteți importanța datoriei dumneavoastră față de aceea care poartă numele baronului Schwartz. Suntem cinci persoane care îi cunoaștem taina acea taină care o poate doborî ca o lovitură de pumnal: dumneavoastră doi, baronul Schwartz, acest om și cu mine. Dumneavoastră amândurora, înainte de a auzi ce v-am spus, v-a fost milă...

— Vă înșelați, domnule Maynotte, îl întrerupse consilierul încet. Noi nu avem dreptul să ne fie milă. Noi facem ceea ce trebuia făcut pentru a schimba o îndoială în certitudine... Dumnezeu v-a înviat la timp.

— Bine, spuse André. Acum, că știți, datoria dumneavoastră este ea însăși o garanție. Rămân deci la socoteală baronul, eu și acest om. Baronul o iubește pe Julie și și-ar da viața pentru ea. Eu... mai e oare nevoie să vorbesc despre mine? Nu rămâne deci decât acest om! De douăzeci de ani el plutește peste viața noastră ca o piază-rea, ca un blestem. L-am oprit exact în momentul în care își atingea scopul; tocmai i-am smuls pradă din mâna care se închidea hrăpăreață. Este înfrânt, este zdrobit, nu mai nădăjduiește... Eu mă înșel oare? El speră să se răzbune murind, să se răzbune pe mine! El s-ar scufunda de viu în infern, numai să-și potolească turbarea. Or, el știe unde bate inima mea, știe unde să mă lovească: Julie nu este încă salvată.

— În prezența mărturiilor noastre... vru să spună consilierul, tribunalele...

— Eu nu am încredere! îl întrerupse André cu severitate. Astăzi, ca și pe vremuri, vreau ca Julie să fie la adăpost. În timp ce tribunalul sau tribunalele vor judeca. Domnilor, vă rog să mă scuzați, continuă el mai calm. Pentru mine este important să o salvez pe doamna baroană Schwartz, și nu este vorba decât despre acest lucru. Dacă dumneavoastră aveți față de mine vreo datorie, vom fi chit după ce o veți fi salvat pe ea. Vreți să mă sprijiniți, așa cum înțeleg eu să fiu sprijinit?

Cei doi funcționari părură să se consulte. Nu șovăiră, pentru că domnul Roland răspunse categoric:

— Vrem, domnule Maynotte, chiar dacă fiecare din noi ar risca — pentru ceea ce ne cereți — să-și distrugă cariera și să

caute în viața particulară completa libertate de acțiune.

André le mulțumi din priviri și zise:

— Pentru a părăsi Parisul și Franța, baronul Schwartz operase această enormă încasare de fonduri. Mizerabilul pe care îl vedeți aici și-a demascăt, după cum știți, mașinațiile; baronul a avut de ales între dragostea lui și carieră; soția lui era amenințată. Orice s-ar spune, baronul Schwartz are inimă; eu i-am iertat tot răul pe care mi l-a făcut. Trebuie ca, într-o oră, domnul Schwartz, împreună cu soția lui, să fie cât mai departe de Paris. Totul este pregătit; chiar balul nu a fost dat decât numai ca să acopere această fugă ;trăsura de poștă așteaptă...

— Dar dumneata?

În conștiința lor poate nu astfel înțeleseseră fuga doamnei baroane Schwartz: doar era o mare dragoste împărtășită, doi soți care se regăsiseră...

— Eu rămân, pronunță sec André. Se spune că blestemul ateului este întotdeauna o lăudăroșenie și o minciună. Eu, care blestem justiția dumneavoastră, pentru că a fost oarbă și crudă față de mine, sunt poate ca ateul din poveste. Eu am un fiu; aș vrea să-i redau numele tatălui meu. Din această cauză nu am zdrobit acest șarpe când îl țineam sub călcâi... l-aș ucide, dacă dumneavoastră ați refuza să ușurați fuga baroanei, fiindcă un singur cuvânt de-al lui ar pierde-o pe Julie. Însă, dacă ea se depărtează, tot pericolul rămâne numai pentru mine. Și eu, condamnatul de la Caen, acuzatul de la Paris, voi fi acela care îl voi conduce la judecătorii dumneavoastră pe hoțul casei de bani Bancelle, pe asasinul contesei Corona!

În timp ce vorbea, deschise zăvorul care închidea grilajul, Domnul Roland îi luă mâinile, i le strânse și îl îmbrățișă.

— Dumneata vei încununa astfel o viață nobilă, spuse el cu profundă emoție. Noi vom fi aici. Eu vă promit onoarea, dacă nu fericirea.

Cele patru pachete de bancnote care se vedeau în casa de bani fură încredințate celor doi funcționari.

Lecoq stătea tot nemișcat, ca un cadavru.

Condamnatul din Caen se îmbrățișă cu cel care îl arestase, cu cel care îi instruisese procesul criminal.

— Acest om rămâne în grija mea, spuse el închizând din nou grilajul. Când baroana Schwartz va fi plecată, trimiteți aici justiția dumneavoastră; ne va găsi pe amândoi.

El revenise lângă Lecoq. În momentul în care pronunță

ultimul cuvânt, ușa culoarului se deschise deodată și o voce de femeie spuse:

— André! André! Nu vreau să plec!

Baroana Schwartz, cu toaleta în dezordine și cu privirea tulbure, stătea în picioare în cadrul ușii.

La strigătul ei jalnic, un alt strigăt de triumf sălbatic răspunse de cealaltă parte a grilajului.

Înainte însă ca André, emoționat și surprins cum era, să poată face o mișcare, Lecoq se rostogolise cu o agilitate de șarpe și traversase astfel toată lățimea încăperii. Se și afla în cealaltă extremitate, în picioare, ținând în mână un pistol cu două focuri.

— Da, da! scrâșni el beat de furie și de triumf. Era ceva bun în celălalt buzunar al meu! Da, da, știu unde să te lovesc, omule! Știu unde bate inima ta și, înainte să plec în infern, am să-ți plătesc toată datoria pe care o am față de tine dintr-un singur foc. Poftim!

Pistolul lui se ridică și ochi pe Julie în piept; detunătura se auzi teribilă în acest spațiu strâmt.

Însă o siluetă omenească, strecurându-se din culoarul deschis mai iute ca gândul, se postă în fața lui Julie. Baronul Schwartz căzu fulgerat.

André Maynotte și Toulonnais-l'Amitié se și luptau corp la corp: un leu și un tigru, o luptă furibundă, pe mutește.

Se rostogoliră amândoi până în apropierea casei de bani, de care capul lui André se lovi puternic. Lecoq, sorbindu-și parcă victoria, își degajase mâna în care ținea încă pistolul și, scoțând un răcnet înăbușit de bucurie, fixă țeava în tâmpla însângerață a lui André; martorii se repeziră; dar oricât s-ar fi grăbit, ei tot ar fi ajuns prea târziu. Numai Providența ar mai fi putut să facă ceva.

Lecoq era înăuntrul ușii deschise a casei de bani, André în afara ei.

În momentul în care Lecoq voia să apese pe trăgaci, André putu să apuce ușa și, cu un efort supraomenesc, o împinse.

Focul de pistol porni, dar glonteale întâlni batantul greu care se și rotea.

Cine cunoaște greutatea acestor uși masive știe cu câtă ușurință se învârtesc în balamalele lor gigantice. André avea o forță athletică, de astă dată sporită de furia luptei. A fost o execuție hidoasă.

Ușa, pornită ca o ghiulea de tun, îl răsturnă pe Lecoq și

se închise dintr-o dată, cu tot obstacolul capului, care dispăru înăuntru, lăsând corpul mutilat...

André leșină.

Baroana Schwartz de-abia putu să întrebe:

— A murit?

— Nu, răspunse domnul Roland, care îi pipăia inima.

Julie luă mâinile baronului Schwartz, care se stingea la picioarele ei spunându-i:

— Am făcut bine că nu m-am sinucis...

André avusese dreptate: baronul o iubise din toată inima.

El își apăsă buzele pe mâinile ei albe și mai putu să îngâne:

— În fața lui Dumnezeu, care știe cum te-am iubit, jur că nu sunt vinovat, însă...

Ultimul suspin duse cu el acest rest al gândului neexprimat. Glonteile îi tăiasă o arteră.

Balul se termina cu veselie și bună dispoziție. Când se dansează nu se mai aude nimic, nici chiar tunetul.

La un moment dat, însă, un freamăt sinistru străbătu mulțimea. Doi oameni cu frunțile palide veniseră degrabă să vorbească cu acel înalt personaj căruia noi i-am păstrat incognitoul.

Apoi se auziră aceste cuvinte care începură să circule încoace și încolo:

— Domnul Schwartz a murit. Hainele-Negre...

(Sfârșitul părții a treia)

Epilog

Prima reprezentație HAINELE NEGRE, dramă
în 5 acte și 12 tablouri, mare spectacol,
cu prolog, epilog, 7 decoruri noi,
schimbări și dansuri de caracter

INTRODUCERE

Cam acesta era cuprinsul afișului enorm dintr-un pătrat alb, plasat în culoarea neagră, corespunzătoare titlului, pe lângă care se mai putea citi:

"Domnișoara Talma-Hossignol va debuta în rolul contesei Fra-Diavolo."

Toată lumea din Paris știa că teatrul "Merçi-mon-Dieu" punea totul la bătaie pentru această importantă lucrare. Abilul și inteligentul director, care demult era pe cale de a da faliment, făcuse de astă dată cheltuieli excepționale. În afara contractului Încheiat cu domnișoara Talma-Rossignol, angajase 6 clovni cu totul inediți, 3 sălbatici de pe malurile fluviului Rio-Colorado, care se hrăneau cu sângele dușmanilor învinși, o femeie destul de îndemânată să înghită săbii și un soprano reformat care trebuia să cânte *Chanson de la Boue*.

În actul al treilea, banchizele mărilor polare, mare panoramă mișcătoare, animată de urși albi adevărați. În al patrulea, baletul omorâtorilor de tigri cu lumină voltaică și ridicarea unui balon. În tabloul al șaptelea, iluminarea generală a pădurii.

Criticii serioși făceau pariuri pentru un succes monstru pe tot bulevardul, deplângând totuși căile nefaste prin care rătăcea arta dramatică de la moartea prematură a lui Voltaire.

Capitolul I - Înainte de ridicarea cortinei

În fotoliile de orchestră, o societate aleasă conversa zgomotos.

— Nu înțeleg, spuse Cabiron, întreprinzătorul afacerist, de ce au plasat ei indieni antropofagi într-o piesă eminamente pariziană.

— Există din toate la Paris, îi răspunse Alavoy. Și când te gândești că noi am luat masa de zeci de ori la acel colonel.

— Fra-Diavolo! O minciună gogonată!

— Pe cuvântul meu de onoare, sări Cotentin de la

Lourdeville, am văzut cu ochii mei faimosul Scapular în mâinile acelu scump domn Maynotte! Numele era scris literă cu literă: Fra-Diavolo^[120]. Și datele bătăliilor... asta și aia... Tâlharul îl avusese prizonier pe Papă în munții Apenini! Numele lui adevărat era Michele Pozza sau Bozza; fusese spânzurat la Neapole, ca șef al Camorrei, în 1806. Nu regret că am spus câteva cuvinte bine simțite la mormântul lui, pentru că, în definitiv, e un personaj istoric.

— Fra-Diavolo...! În strada Thérèse! zise pe gânduri doamna Touban, cea cu pălăria de pene. Cât este de credibil! Sensitive fredonă:

ndrăzneț;
cârcă
preț..."

"Priviți pe vârful de stâncă
Viteazul cu ochi ager și-
Muscheta ce și-o tine-n
Îi e prietenul cel mai de

— N-avea el aerul de așa ceva, spuse Alavoy. Renta de stat a urcat la 76...

— Marsilieza! se strigă de la galerie.

— Dacă Banca "Schwartz" dădea faliment, spuse domnul Tourangeau, adjunct care se ocupa cu societatea lui de locuri pentru excursii, ar fi fost o afacere proastă pentru toată țara.

— Faliment! exclamă doamna Blot. Pentru ce? Pentru că baronul a primit un foc de pistol apărându-și casa de bani... După cum se vorbește, fostul soț al baroanei avea multe motive să-i faci scandal pentru socoteli din trecut...

— Banca, observă domnul Champion, care arăta remarcabil de bine, pare, dimpotrivă, să ia o înflorire considerabilă de când domnul Michel și domnul Maurice aduc, respectiv, într-o direcție documentată, aportul lor după studiile și priceperea pe care le au.

— Uite unul care a visat frumos! riscă timid Céleste; domnul Michel!

Oh, în ce stare sufletească se găsea doamna Champion după călătoria nocturnă și sentimentală de la Versailles! Trebuie să o spunem: pe maestrul Léonide Durant îl găsisese sănătos tun, în schimb ochii domnului Champion se deschiseseră în sfârșit. Devenit prudent și abil, obișnuit cu pescuitul, domnul Champion nu făcuse scandal. Însă Céleste

era tratată în casă cu multă severitate.

Deseori plângea, căindu-se: "Și dacă măcar aş fi vinovată!..."

În dreapta și în stânga, la balconul de rangul întâi, erau două loji în față, complet împrejmuite cu grilaj.

La galeriile de la balconul doi, domnul Pattu, fostul ofițer de marină, o însoțea pe regina Lampion, îmbrăcată într-o toaletă foarte tipătoare.

Ca urmare a desființării întreprinderii de vase-poștă, domnul Pattu se reîntoarce la viața particulară. Administra, în calitate de prinț-consort, cafeneaua "l'Épi-Scié".

După o mică scuturătura, în urma unei descinderi a poliției, ca urmare a catastrofei de la Banca "Schwartz", cafeneaua "l'Épi-Scié" își reluase activitatea afacerilor, și remarcabila întreprindere era astăzi mai prosperă ca niciodată.

Domnul Pattu și regina Lampion schimbau în dreapta și în stânga numai surâsuri. Titlul piesei interesa clientela lor, care era din plin reprezentată la toate balcoanele sălii.

La galerie l-ați fi recunoscut pe Échalot stând singur, fără Similor. Saladin nu era nici la spinare, nici sub brațul lui. Vreo nenorocire? De ce își ținea el capul în jos și ochii îi înotau în lacrimi?

Vorbea cu vecinii, care îl luau peste picior și râzând de durerea lui, imitau cântecul cocoșului, cotcodăceau, șuierau, mușcând din mere și respirând cu încântare duhoarea asfixiantă a acelei atmosfere:

— Copilul nu s-a născut ca să trăiască, era gros ca un sobolan a venit înainte de nouă luni, că autorul fusese nevinovat de moartea mamei lui. El încăpea în cascheta mea, care a devenit primul lui leagăn. Am făcut pentru el ucenicie de doică, fiind fiu natural al unui prieten care nu era grijuliu și care l-ar fi lăsat fără să bea... Și acum, la vârsta de trei ani, debutează pe scena franceză, pentru că este fenomenul viu al șireteniei, iar Similor profită de asta ca să aibă acces gratis, plus cele șaptezeci și cinci de centime leafă, care îmi sunt refuzate mie la intrare ca unui câine turbat; și sunt obligat să-mi plătesc locul ca să mă bucur de departe de debutul lui, fără să pot să-l strâng la piept în momentul succesului!

Și pe măsură ce Échalot plângea, vecinii făceau și mai mult haz.

Trei lovituri se aud din spatele cortinei care se mișcă ușor: șeful de orchestră își ridică arcușul ca pe o sabie,

executând parada de început. Izbucnește un acord minor de temut; modica imitativă a culorii lugubruului titlu.

— Jos pălăriile! se strigă la parter.

— Taie-i capul, milord!

Și galeria aplaudă, ca să se exerseze.

Capitolul II - Prolog — La Vendetta — Mănușa

1-ul tablou: Muntele. Fra-Diavolo și bandiții lui se văd așezați prin văgăuni. O sută de figuranți, țărani, țărănci, soldați ai papii, prizonieri, țigani etc., umplu decorul pictat de cineva. S-a incendiat castelul. Rodolfo, locotenentul lui Fra-Diavolo, o aduce pe tânăra Josepha, fiica seniorului, și jură că o va uide dacă nu va ceda pasiunii lui. Corul bandiților — muzica șefului de orchestră. Fra-Diavolo intră în acest vacarm și începe să se sfătuiască cu bandiții cum să îmbine viclenia cu îndrăzneala. Foc de armă în depărtare. Este adus un străin, căruia Fra-Diavolo îi datorează viața fiicei sale. "Infernul, — spune Rodolfo — să nu avem motive să ne căim de blândețea noastră!" Cade noaptea. Străinul, care este fierar, își pilește lanțurile și fuge cu Josepha, fata seniorului; în fața lui Dumnezeu ea este logodnica lui! Trezirea bandiților. Pregătiri de urmărire. Rodolfo prevăzuse acest lucru. "Dacă vreți să reușiți, spune Fra-Diavolo, tulburat din primul somn, îmbinați, copii, îndrăzneala cu prudența."

Al 2-lea tablou: Interiorul casei tânărului fierar la Poitiers (schimbarea cerută de cenzură). Paolo (André) și Josepha lucrează amândoi — el repară o mănușa de metal, ea coase scutecele copilului — fiindcă unirea lor se dovedise fecundă. Rodul este în leagăn. Noi știm cât de bine poate îndeplini Saladin rolul copilului! Paolo iese din casă îndreptându-se spre locuința celui mai bogat bancher din oraș. Rodolfo — deghizat în pelerin. Sună clopotul pentru rugăciune. Josepha se duce să caute cruciulița pe care o are de la mama ei ca să o pună la gâtul copilului. Rodolfo fură mănușa spunând: "E răzbunarea mea!" Întoarcerea lui Paolo, bucuros. Proiecte de viitor. Își numără banii din pușculiță. Sosirea jandarmilor. Casa de bani a celui mai bogat bancher a fost prădată și mănușa devine mărturie împotriva lui Paolo, care este arestat. "Îmi rămâne cel puțin copilul!" exclamă Josepha, care leșină

nu departe de leagăn. Rodolfo însă intră cu pași de lup murmurând: "E răzbunarea mea!" El îl ascunde pe Saladin în traistă, cu cruciulița mamei lui cu tot, și dispare, în timp ce orchestra execută un acord trist, analog cu această împrejurare.

Notă — Se observă, în culise, capul mândru al lui Similor, care iese prea mult în afară ca să poată urmări din ochi traista în care fusese băgat Saladin. De sus, de la galerie, Échalot varsă lacrimi de triumf strigând:

— Saladin! Copilul meu! Dacă te-ar vedea nenorocita de maică-ta!

Se vociferează:

— Afară!

Câteva portocale circulă, iar strigătele vânzătorilor din sală îmbie:

— Sirop de migdale, limonada, bere!...

În culise, Etienne, palid, cu ochii răătăciți, se plimbă între tălpile decorului. Savinien Larcin și colaboratorul lui, domnul Alfred d'Arthur, sunt, deopotrivă, încurajați și răsfățați de oamenii teatrului. Îndemânaticul director însuși binevoiește să la suradă.

Al treilea tablou: Închisoarea. Celula Hainei-Negre. Paolo este singur. Rodolfo se face temnicer, tocmai ca să își poată savura răzbunarea. Monolog în care Paolo își povestește singur fuga lui cu Josepha. Fata lui Fra-Diavolo (domnișoara Talma Rossignol) îi aduce o pilă și îl consolează cu vorbe de dragoste. El taie drugii și se avântă în oraș, strigând: "Cerule, apăra nevinovăția!" În acest moment Rodolfo tocmai intră în celulă să-i anunțe că fusese condamnat la moarte. Nemaigăsindu-l, jură să se răzbune.

Al 4-lea tablou: Piața din fața bisericii Saint-Germain-l'Auxerrois (schimbare cerută pentru a deruta opinia publică și a preveni aluziile); căsătorie a lui Josepha, sub numele de Olympe, cu tânărul cămătar Verdier, care i-a furnizat un fals act de deces al primului ei soț. Fra-Diavolo a devenit epitrop al acestei parohii, sub numele de colonelul Toboso. Rodolfo se numește acum Médoc și complotează ca să se răzbune.

Clopotele sună încheierea căsătoriei. Procesiune a tinerelor fecioare purtând flori. Paolo sosește foarte obosit dintr-o lungă călătorie. El povestește din nou cum, neputând să mai reziste nerăbdării de a-și întâlni soția, a înfruntat toate primejdiile. Intră în biserică. Se aude un țipăt. Paolo se întoarce și cade pe trepte, spunând: "Ea este!" Rodolfo vine

degrabă, îl examinează și spune: "El este!" Nunta iese din biserică și fetele rup petale de flori surâzând.

Al 5-lea tablou: Casa episcopului, strada Thérèse. Fra-Diavolo, obosit să se tot expună atâtor pericole îngrozitoare, a-a transformat într-un pașnic cetățean. Simulează că face numai fapte bune, continuând însă să comită crime. La el acasă l-a depus trăsura pe Paolo leșinat. Rodolfo vrea să-l ucidă pe dată, explicând că *vendetta* este un obicei corsican; Fra-Diavolo obiectează că este bine să îmbini fermitatea cu prudența. În acest timp sosește Fanchette (domnișoara Taima-Rossignol, care poate să joace toate vârstele, de la 10 până la 60 de ani; acesta este de altfel angajamentul ei). Fanchette îl ridiculizează pe Rodolfo, îl mângâie pe episcop și îi redă viața lui Paolo printr-un procedeu nou. Episcopul știe totul! El îl îndeamnă pe Paolo la prudență, din moment ce căsătoria fostei lui soții este un fapt împlinit, și îi procură mijloacele necesare pentru a trece în Anglia, unde tot Fra-Diavolo va face să fie condamnat la spânzurătoare. Cum? Prin influența lui. De unde ia el această influență? Deși episcop, el este șeful HAINELOR-NEGRE! În momentul în care Paolo pleacă, Fanchette intră legănând în brațe copilul. Se vede bine că nu este o marionetă, fiindcă el țipă și își întinde mânuțele spre ușa pe undă tocmai ieșise tatăl lui. Tablou nimicitor, se distinge la gâtul lui șnurul cu care este legată cruciulița bunicii lui.

Capitolul III - Antract

— Este foarte drăguț, spuse Alavoy, lac de transpirație.

— Este absurd! răspunse Sensitive, uscat ca un chibrit.

Un critic serios se întoarse spre el, îi salută și spuse:

— Domnule, tragediile lui Corneille erau scrise cu mult mat multă grijă!

— Povestea falsului Louis al XVII-lea va fi cuprinsă și ca în piesă? întrebă doamna Touban.

— Cenzura! făcu Sensitive, ridicând din umeri.

La galerie, Échalot nu se simțea bine și devenea obiectul atenției vecinilor lui. I se băgau în gură bucăți de mere, i se oferea tutun, era înecat de bere, copleșit cu felii de portocale.

— Cât de bine a țipat! murmură el după ce îngrijiri

pricepute îl liniștiră. Va fi cu timpul un Laferrière, derbedeul meu drag!

O clipă după aceea, Similor, transformat de prosperitate și, aproape semănând — într-atât era de dichisit — cu un negustor de lorniete, apăru la intrarea amfiteatrului cu copilul, al cărui rol se terminase în piesă. Copilul trecu din mână în mână până ajunse la Échalot, care își întindea brațele tremurânde spre el. Saladin nu crescuse; era slăbuț și țuguia; pe capul îngust avea păr țeapăn de un galben-cenușiu; ochii obraznici, aproape cât toată fața. Există maimuțe în felul acesta, sau mai bine gândiți-vă cum ar arăta un diavol la vârsta lui.

— Tu, tu ești frumosul meu! izbucni Échalot, sufocându-l cu sărutări.

— Să nu mi-l tocești, mormăi Similor, are să facă multe parale!

Échalot îl ridică deasupra capului.

— E artist, spuse el, o să aibă numele imprimat peste tot, ca marele Mangin sau muștarul alb! Apoi adăugă cu distincție, adresându-se lui Similor: Eu nu îți pretind beneficiul în bani, Amédée, dar jumătate din inima lui e a mea.

Societatea de circuite îl asculta pe domnul Champion, care perora:

— Eu singur pot să vă spun tot adevărul despre aceste "subiecte" delicate. Fusesem stârnit de pericolul undițelor mele, a căror colecție este prima din Capitală. Eu mă credeam sigur și stăpân în interiorul casei mele! adăugă el, aruncând o privire crudă lui Céleste. Istoria întâmplărilor celebre prezintă puține exemple de furturi combinate cu atâta pricepere. S-au pus sigilii pe toate ieșirile domiciliului meu, și am fost obligat să mă culc la han. Casa de bani nu a fost deschisă decât a doua zi, în prezența domnului Michel, căruia încă nu i se cunoștea starea civilă, dar care avea procură de la doamna baroană, căci prin testament și după formele legale era legatar universal al defunctului baron, în afara drepturilor și rezervelor legale ale domnișoarei Blanche, în prezent soția domnului Maurice Schwartz. Au fost greutăți masive pentru a o putea deschide: fășii de stofă, mușchi stâlciți, oase zdrobite între ușă și pragul casei de fier: fiindcă știți că Lecoq, șeful presupus al Hainelor-Negre, fusese cu adevărat ghilotinat de ușa casei de fier. Oamenii de meserie au găsit faptul foarte curios, dar explicabil: casa, făcută pentru cu totul alt scop,

acționase în cazul acesta special ca o pereche de foarfece: este chiar vorba acelor oameni de meserie. Și dacă veți dori să o vizitați într-o dimineață, veți vedea ce calitate de oțel: muchiile taie ca briciul; ne vom distra să tăiem, prin același procedeu, diverse obiecte de mică valoare; am colecționat câteva, în acest scop, pentru persoanele care doresc să-și dea seama. Lucrul cel mai uimitor este că s-au găsit, sub cadavrul numitului Lecoq, patru teancuri de bancnote false, imitate până în cele mai mici amănunte! Le-am ținut în mână, nici nu-ți dădeai seama care e falsă și care nu e! S-a pus acolo mâna pe vreo patru milioane!

— Patru milioane! repetă societatea de circuite.

Adolphe continuă:

— Vă amintiți seara de duminică, trei zile înaintea evenimentului, în trăsură de la Livry, în care eram cu toții, când s-au comis diferite sustrageri?...

— Cutiuța mea de argint! exclamă doamna Blot.

— Cea a doamnei Champion, care era foarte frumoasă, costase optzeci de franci la fabrică, și portmoneul meu. De atunci intrasem eu la bănuială...

— Foarte rar se semnaleză hoți în regiunea asta, îl întrerupse domnul Tourangeau.

— Ați flecărit destul! adăugă văduva aprodului. Dumneavoastră ați sfidat Hainele-Negre!

— De acum înainte, subtil e numai cel care va cunoaște nuanța cuvintelor mele! Peștele este mut, în asta îi stă forța. Totul era să ajung să vă povestesc un amănunt, ca dovadă a îndemnării diabolice a acestor ticăloși. Dumneavoastră îl știți pe Médor, câinele în care aveam toată nădejdea. Mă miră faptul că nu lătrase. Când m-am dus a doua zi după întâmplare ca să-i duc ceva de mâncare, am văzut că mi-l schimbaseră cu un animal de aceeași rasă, dar fără viață, împăiat.

Capitolul IV - Drama: Camera bandiților — Cântecul noroiului

— Prrrr... hui!

— Prrrr... hui!

Astfel se strigă bandiții între ei în melodrame, pentru ca toată lumea să știe. Le e frică să nu fie descoperiți.

Sub apeductul Arcueil, construcție romană, există un subteran adânc. Acolo a trăit, printre exemple rele, Édouard, fiul lui Josepha. "Prr... huit!"

"Prrr... huit!" Este plasat în serviciu la baronul Verdier, cu o intenție condamnabilă. Dragostea lui cu contesa Fra-Diavolo, rol de distincție, încredințat domnișoarei Talma-Rossignol.

El este izgonit din casa Verdier pentru că baronul trece prin chinurile geloziei. Cerceii de diamant. Marea scenă cu cerceii între Olympe Verdier, fosta soție a lui Paolo, și tână ingenuă Sophie.

Acesta face trei tablouri foarte interesante. În al patrulea, suntem sub poduri, decor cu pensula. Contesa Fra-Diavolo fredonează cântecul noroiului cu un succes măgulitor. Nu se văd agenți de poliție.

Trei-Labe veghează și tăinuie, dar dintr-o intenție lăudabilă. El urmărește să-și procure Scapularul Îndurării. Domnul Médoc, care nu este altul decât Rodolfo, are aceeași ambiție: motiv de a țese intrigi și înșelătorii, atrăgându-l pe baronul Verdier în cursă. Tablou de interior: Édouard și Sophie, dragoste curată. Tic onorabil al bătrânei mame care vrea să-și plătească datoriile la toți creditorii.

A șasea schimbare de decor: Cafeneaua "l'Épi-Scié". Dans de caracter, 18 biliarde, 6 clovni, 3 canibali. Femeie deprinsă să înghită săbii. Fra-Diavolo, fals epitrop, este asasinat de propriile lui Haine-Negre!

Olympe Verdier regăsește la gâtul lui Édouard cruciulița mamei sale!

Trei-Labe surprinde secretul bandiților din munți!!!

"Prrr-huit!" Armonia pârâului.

Capitolul V - Sala

— Meritul unei opere de artă constă în însăși simplitatea ei, declară un critic serios. Școala lui Beaumarchais este în declin, dar el a fost dotat cu mult umor nativ.

— O să vedem și casa de fier cum îl ghilotinează pe bietul Médoc? îl întreabă doamna Touban pe Sensitive. Ar fi nemaipomenit!

— Cenzura, răspunse poetul.

— Au spicuit asta și aia, observă Cotentin, însă intriga este ciopârțită.

— Dar, în sfârșit, spuse Céleste, comoara Colonelului?

De la moartea baronului Schwartz, domnul Champion, îi imita felul de exprimare laconic în împrejurările deosebite.

— Descindere de poliție, acolo, în Corsica, răspunse domnul Champion. Ruinele mănăstirii scormonite, explorate. Fără rezultat. Mănăstire minată, aruncată în aer. Nimic.

— Hainele-Negre mai există încă? întrebă văduva portărelului.

Adolphe ridică din umeri.

— Au băgat la zdup cel mult o jumătate de duzină: Cocotte, Piquepuce, oameni neînsemnați. Am văzut lucrurile acestea de aproape din moment ce instrucția s-a făcut în propria mea camera...

— Atunci povestiți-ne instrucția...

— Ei bine, erau doi martori, fiindcă acel domn Bruneau, căruia i se spune pe față acum domnul André Maynotte, de când există hotărârea regelui pentru punerea lui la adăpostul legii...

— Primul soț? întrebă doamna Blot.

— Tatăl domnului nostru Michel, da, el; acel domn Maynotte, spuneam, luase diligența și doamna baroană îl urmăse. Eu am găsit asta deplasat, dar urmarea a demonstrat că era normal. Cei doi martori erau consilierul Roland și șeful de secție Schwartz: nu-i puțin lucru, nu? Ei au declarat mai întâi că și-au trimis demisiile la ministerele respective, având de îndeplinit pe viitor o datorie sfântă, incompatibilă cu funcțiile lor publice. Ei au dovedit că domnul Schwartz a fost ucis de domnul Lecoq...

— Médoc! Ah! Ticălosul de Rodolfo!

— Și că domnul Bruneau, cu toată nevinovăția, închisese ușa casei de fier peste sceleratul sângeros care era pe cale să-i descarce în cap cel de-al doilea glonte din pistol.

— Dar cum de se afla toată lumea asta acolo?

Capitolul VI - Culisele

Se termina ultimul tablou. Olympe Verdier, înconjurată de cadavre, îi mulțumea lui Dumnezeu făcând gesturi largi cu

măinile.

Etienne și Maurice căzură unul în brațele celuilalt în spatele fundalului.

— Deci te-ai însurat!

— Ai făcut ce ai făcut și ți s-a primit piesa până la urmă!

— De ce nu vii să ne vezi? întrebă Maurice. Câte s-au mai întâmplat în acești doi ani!...

— Da, zise pe gânduri Etienne, ai dreptate!

— Olympe Verdier, scumpa și încântătoarea mea soacră, a redevenit Julie Maynotte; domnul Bruneau a văzut în fine sfârșitul obstacolelor...

— Am și scriu o altă piesă despre asta...

— Ah, nu! Ajunge pentru averea și gloria ta!

— Averea mea! spuse Etienne. Din zece la sută drepturi, i-am dat patru la sută domnului Alfred d'Arthur și patru la sută domnului Savinien Larcin...

— Ah, drace! Rămân doi la sută, e destul de slab!

— Directorul s-a mulțumit cu atât, spuse Etienne oftând.

— Atunci, ție nu-ți rămâne decât gloria!

— Autorul! Autorul! strigă sala în acest moment.

Etienne își puse mâinile în cap.

"Domnilor, anunță marele actor distribuit să joace rolul lui Trei-Labe, dramă pe care am avut cinstea să o prezentăm în fața dumneavoastră este scrisă de domniile Alfred d'Arthur și Savinien Larcin."

— Ei bine, și tu? întrebă Maurice.

Capitolul VII - Ieșirea de la teatru

— Piesa nu o să facă încasări, pronostică Sensitive.

— Destul pentru două sute de reprezentații, spuse Tourangeau. Am să trimit toată lumea de prin cartiere.

— Dar nu se dezvăluie faimosul secret închis în Scapular, remarcă doamna Touban.

— Racine ar fi făcut-o altfel! declară criticul serios.

— Ca să vă termin, spuse Adolphe Champion doamnei Blot, fostul consilier și fostul comisar de poliție lucrează acuma pe brânci la revizuirea procesului de la Caen. Edmée, doamna Michel, a vrut ca toți creditorii domnului Bancelle să fie plătiți integral, și biata bătrâna, doamna Bancelle, a murit

foarte fericită. Doamna Maurice are o fetiță frumoasă, doamna Michel are un băiețel teribil, și afacerile merg grozav. Doamna Maynotte este mai frumoasă ca oricând, iar eu pescuiesc de două ori pe săptămână...

— Dar, întrebă văduva portărelului, afacerea cu falsul Louis al XVII-lea?...

— Dragul meu marchiz, spunea influentul prieten al lui Gaillardbois ieșind cu el dintr-o lojă zăbreliță, acest Lecoq era un om energic! Regele este din ce în ce mai atras de foburgul lui sângeros. Te rog să-l cauți și să-l găsești pe acel tânăr duce care are nasul lui Louis cel Sfânt!

— Trăsura domnului Maynotte! strigă primul lacheu galonat.

— Ia te uită, spuse Gaillardbois. Erau în cealaltă lojă, din fața noastră!

Înainte de a se urca în echipajul său, influentul prieten al marchizului desfăcu un plic pe care tocmai i-l dăduse un om foarte cuviincios.

— Este un epilog, murmură el. Conte de Corona a fost înjunghiat în câmpia Sartène de către numitul Battista, vizitiul soției sale... O persoană, n-am ce zice! Și, adresându-se oamenilor lui: La prefectură!

Capitolul VIII - Cafeneaua teatrului

Groguri în cantitate mare, pahare cu amalfi^[121]. În unanimitate, țigări de foi.

— Talma nu va cunoaște greutatea vieții.

— Laferrière nu mai are decât doisprezece ani... se întoarce la catehism.

— Etienne? se miră Savinien Larcin drept răspuns la o întrebare indiscretă. Care Etienne? Nu cunosc!

— Dacă cenzura ar fi vrut să lase puțină libertate, declara Alfred d'Arthur în mijlocul celor care îl complimentau, casa Schwartz ar fi cumpărat manuscrisul cu două sau trei sute de mii de franci. Să așteptăm trezirea poporului!

— Trimiteți-mi broșura, îi spuse criticul serios lui Savinien. Mi-am notat pe ici, pe colo câteva construcții de frază care nu se găsesc în Laharpe^[122]. Fiindcă veni vorba, cum să vă scuz față de public că ați făcut să dispară faimosul

secret al Hainelor-Negre?

— Anunțând viitoarea noastră dramă, care conține cheia enigmei.

— Ce titlu?

— *Secretul Camorrei* sau *Fra-Diavolo la mănăstirea Îndurării*.

- [1] Canebière, arteră principală la Marsilia.
- [2] Fingal — eroul unui poem Macpherson, 1761.
- [3] Eucharis — taină religioasă.
- [4] Galatea — statuia însuflețită de sculptorul Pygmalion.
- [5] Marguerite de Bourgogne, soția regelui Franței Louis X le Hutin, care a dispus uciderea ei în Turnul Nesle în 1315.
- [6] Ernest Legouvé (1807–1903), scriitor, membru al Academiei Franceze, autor de piese de teatru, printre care *Adrianne Lecouvreur*.
- [7] Corregio, pictor italian (1489–1534).
- [8] Greuze, pictor francez (1725–1805).
- [9] Écu – Veche monedă de argint, valorând în mod obișnuit 3 livre. Livra, la rândul ei, era o monedă a cărei valoare a variat în funcție de timp și loc și care a fost înlocuită cu francul.
- [10] Charles al IX-lea, rege al Franței (1561–1674), care, împins de mama sa Catherine de Médicis, a dat semnalul masacrului protestanților în noaptea Sfântului Bartolomeu (24 august 1572). În ediția română este "Carol al IX-lea"; de altfel am modificat/corectat toate numele franceze conform ediției e-book în limba franceză (2006). (nota lui BlankCd)
- [11] Pistol, veche monedă de aur.
- [12] Paris, al doilea fiu al lui Priam, rege al Troiei, și al Hecubei, soț al Enonei și răpitor al Elenei, nevasta lui Menelas, este cel care a fost somat să dea un măr ca premiu celei mai frumoase zeițe dintre Hera, Athena și Afrodita. Dăruind mărul celei din urmă, alegerea a suscitat ura Herei și a Athenei împotriva Troiei.
- [13] Sartène, oraș în Corsica.
- [14] Clio, muza poeziei epice și a istoriei, reprezentată în statui, stând jos sau în picioare, cu un sul de hârtie sau un teanc de cărți.
- [15] Phidias, cel mai mare sculptor al Greciei antice, născut la Atena în anul 431 î.e.n. I se atribuie statuile Zeus Olimpianul, marea Athena în bronz și Athena cryselephantină din Partenon.
- [16] Teroarea, perioadă revoluționară care a apăsas asupra Franței de la căderea Girondinilor (31 mai 1793) până la căderea Robespierre (9 Termidor – 27 iulie 1794). Marea Teroare (iunie–iulie 1794) a trimis la eșafod aproape 1 400 de condamnați.
- [17] Imperială (cu referire la trăsură) – Imperială s.f. (*Rar*); Etaj al unor vehicule folosite pentru transportul în comun al călătorilor. [Pron. -ri-a- / < fr. *impériale*]. (nota lui BlankCd)
- [18] Datele scrisorii/jurnal din ediția română sunt eronate; le-am corectat conform ediției franceze (e-book 2006). (nota lui BlankCd)
- [19] "Montjoie-Saint-Denis", strigăt de luptă la război al regilor Franței, reprezentați oficiali ai mănăstirii din Saint-Denis.
- [20] Preterit, timp trecut. Autorul se referă în text la celebrele cuvinte ale lui Cezar: "*Veni, vidi, vici*" – "Am venit, am văzut, am învins", acțiuni redată la timpul trecut.
- [21] Probabil face referire la ciclul italian Fracurile Negre (Le cycle italien – Veste Nere). Ciclul "Fracurile Negre" cuprinde de fapt trei cicluri. Cronologia lor este: ciclul italian "Fracurile Negre", ciclul englez "Fracurile Negre" și ciclul francez "Fracurile Negre". Cărțile care fac parte dintr-un anumit ciclu le vei găsi la sfârșitul cărții. În funcție de cine a făcut traducerea, puteți găsi 2 variante de denumire: Hainele Negre sau Fracurile Negre. (nota lui BlankCd)
- [22] *Ordre de la Merci* (Îndurare) sau de la *Rédemption* (Mântuire), ordin religios fondat în 1218 de sfinții Pierre Nolasque și Raymond de la Penafort, ordin care se consacră răscumpărării prizonierilor făcuți de către necredincioși.
- [23] Honoré-Gabriel Mirabeau (1749–1791), cel mai remarcabil orator al Revoluției Franceze.
- [24] Marie-Joseph LaFayette, general și om politic francez, care a luat parte

activă la războiul de Independență în America, și în Franța la Revoluția din 1789 și din 1830.

[25] Huroni, indieni din America de Nord.

[26] Marsuinii sunt cetacee mici din familia Phocoenidae. Aparțin subordinului Odontoceti (balene cu dinți) împreună cu balenele și delfinii. Din punct de vedere științific, termenul "marsuin" se referă la membrii familiei Phocoenidae, dar din punct de vedere istoric, a fost folosit de pescari și marinari, pentru a descrie cetaceele mici. (nota lui BlankCd)

[27] Antură *vb.* I. tr., refl. a (se) înconjura (de). II. tr. (fig.) a copleși (cu atenții). (< fr. *entourer*) (nota lui BlankCd)

[28] Monacală, probabil cu sensul de monahală. (nota lui BlankCd)

[29] Probabil/posibil un suport pe care se așează oul fiert (de obicei fiert mai moale), pentru a fi mâncat mai ușor. Oul se așează în acest suport, cu tot cu coajă, apoi se taie partea de sus a oului și se mănâncă oul din interior cu ajutorul unei lingurițe; în final va rămâne doar coaja. Suportul este pentru un singur ou, și poate fi din: lemn, metal, etc. (nota lui BlankCd)

[30] Ghétră, *ghetre*, s. f. 1. Învelitoare de postav, de fetru etc. care acoperă glezna și partea de deasupra a încălțămintei bărbătești. 2. Fâșie de piele care servește la protecția gleznelor muncitorilor metalurgiști, în timpul lucrului. – Din fr. *guêtre*. (nota lui BlankCd)

[31] Restaurație, perioadă de la restabilirea pe tron a familiei Bourbon, în 1814, până la căderea lor, în 1830 (Carol al X-lea în ediția română, de fapt Charles al X-lea – conform ediției franceze).

[32] Autorul se referă la lumea celor care duc o viață boemă.

[33] Jacques-Bénigne Bossuet, prelat, scriitor, și orator francez, autor al unor cunoscute predici și cuvântări funebre, numit în 1861 episcop la Meaux, de unde a căpătat porecla "Vulturul din Meaux".

[34] Prietenia dintre Pylade și Oreste, regele Argosului și Lacedemoniei, era proverbială la grecii antici.

[35] vulg s. n. (Depr.) Popor, norod, plebe. – Din lat. *vulgus*. (nota lui BlankCd)

[36] Estropiat, -Ă, *estropiați, -te*, adj. (limba franceză); Schilodit, schilod, mutilat; *p. ext.* neputincios, slab, infirm. (nota lui BlankCd)

[37] Livră, măsură de greutate în Franța – 489,50 gr.; în Anglia – 453 gr.

[38] Crăpcean, diminutiv de la crap; probabil cu sensul de crap mic. (nota lui BlankCd)

[39] Albișoară, pește mic ca dimensiune (oblete). (nota lui BlankCd)

[40] Jabóu, *jabouri*, s. n. Accesoriu de îmbrăcăminte (astăzi femeiască), care constă dintr-unul sau mai multe volane de dantelă, de mătase etc. fixate la baza gâtului unei bluze, al unei rochii etc. și care se etalează pe piept ca o cravată. – Din fr. *jabot*. (nota lui BlankCd)

[41] Atenănsă, *atenanse*, s.f. Corp secundar al unei case, folosit pentru bucătărie, spălătorie etc.; parte secundară a unei locuințe. – Din fr. *attenance*. (nota lui BlankCd)

[42] Badminton, un fel de tenis, jucat cu mingi de plută, cu pene.

[43] *Castigat ridendo mores*, locuțiune latină; îndreaptă moravurile răsând.

[44] Autorul se referă la dramaturgul francez Eugène Scribe (1791–1861).

[45] Crochiu, *crochiuri*, s. n. Desen rapid care indică în câteva linii trăsăturile principale ale unei figuri, ale unui obiect, ale unui peisaj etc.; schiță. – Din fr. *croquis*. (nota lui BlankCd)

[46] Georges Mouton, conte de Lobau (1770–1838), care s-a remarcat la Austerlitz, Iena, în Spania și mai cu seamă la Essling, lângă Viena, drept care Louis-Philippe i-a conferit bastonul de Mareșal al Franței.

[47] Factotum – Factótum s. m. invar. (Livr.) Persoană care (într-o instituție, într-o organizație etc.) inițiază, hotărăște și rezolvă (aproape) toate problemele care se ivesc. – Din fr. *factotum*, lat. *fac totum*. (nota lui BlankCd)

[48] Este vorba de jurământul depus de acești frați pentru a lupta împotriva celor trei frați Curiati, întru apărarea Romei, sub domnia lui Tullus Hostilius (670–640 î.e.n.).

[49] Cerber, câine cu trei capete, paznic al Infernului (mitologia greacă).

[50] Johann Caspar Lavater (1741–1801), filozof, poet și teolog protestant elvețian, primul care a studiat pe baze științifice arta de a cunoaște caracterul omului după trăsăturile feței.

[51] Percál, *percale*, s. n. Pânză de bumbac subțire și netedă. – Din germ. Perkal, fr. percale. (nota lui BlankCd)

[52] Schwartz = negru.

[53] Jean-Baptiste-Antoine-Auguste, baron de Montyon, filantrop francez (1733–1820), fondator al multor premii de virtute și de literatură, decernate în fiecare an de institutul care îi purta numele.

[54] Pierre-Jean de Béranger, autor francez de șansonete (1780–1857), mai întâi epicurean, apoi patriot și politician. Dintre șansonetele sale cele mai populare: *Le vieux sergent*, *Le Dieu de bonnes gens*, *La grand' Mère*.

[55] *Le roi d'Yvetot*, eroul unei șansonete a lui Béranger, care rămâne tipul regelui cumsecade.

[56] Joseph Prudhomme, personaj creat de caricaturistul Henri Monnier în *Scènes populaires* (1830) și continuat în *Mémoires de Joseph Prudhomme* (1857), un mic-burghez, plin de el însuși.

[57] Trémolo ~uri n. muz. Ornamet muzical cu efect plăcut, constând din alternarea rapidă a două sunete nealăturate sau a două acorduri de scurtă durată. / <it. tremole, fr. Trémolo. (nota lui BlankCd)

[58] Lovelace, personajul romanului din Richardson *Carisse Harlowe*, seducător cinic și fără scrupule.

[59] Ermít s.m. (*Rar*) Călugăr care trăiește în singurătate; pustnic, sihastru. [Scris și eremit. / < fr. *ermite*]. (nota lui BlankCd)

[60] Împăratul roman Vespasian, care a domnit între anii 69–79, vorbind despre un impozit stabilit asupra latrinelor din Roma (vespasienele), a declarat: "Banii nu au miros".

[61] Vulcan stins în Anzii din Ecuador, 6 272 m.

[62] Himalaya, între India și Tibet, 8 882 m.

[63] Antráct, *antracte*, s. n. Pauză între două acte sau între două părți ale unei reprezentații. ♦ Piesă muzicală care se execută în această pauză. – Din fr. *entracte*. (nota lui BlankCd)

[64] Ad libitum loc. adv. După voie, după poftă, după plac; oricum. [< lat. *ad libitum* – după plac]. (nota lui BlankCd)

[65] Fenimore Cooper, romancier american (1789–1851), autor de povestiri de aventuri, reconstituiri pitorești ale obiceiurilor indiene – *Ultimul mohican*.

[66] Returez – cuvânt probabil similar cu: retușez, modificat, schimbat, corectat etc. (nota lui BlankCd)

[67] Misit, *mișiți*, s. m. 1. Persoană care mijlocește o tranzacție comercială; intermediar, samsar. 2. (Inv.) Emisar, sol. – Din ngr. mesitis. (nota lui BlankCd)

[68] Margot (fig.) – maimuțoi, pocitanie, statueta chinezească, grotescă, de porțelan.

[69] Contramărcă, *contramărți*, s. f. Parte a unui bilet de spectacol care rămâne la spectator după intrarea în sală, ca dovadă a dreptului său de a lua parte la spectacolul respectiv. – Din fr. *contremarque*. (nota lui BlankCd)

[70] Cred că autorul face referire la ciclul englez "Fracurile Negre" – Le cycle anglais – Black Coats/Great Family. Acest ciclu este al doilea ca cronologie a ciclului "Fracurile Negre". Seria "Fracurile Negre" este format din trei cicluri: ciclul italian "Fracurile Negre" (Le cycle italien – Veste Nere/2-e Camorre), ciclul englez "Fracurile Negre" (Le cycle anglais – Black Coats/Great Family), și ciclul francez "Fracurile Negre" (Le cycle français – Habits Noirs). La sfârșitul cărții vei găsi cărțile

care fac parte dintr-un anumit ciclu. În funcție de cine a făcut traducerea, puteți găsi 2 variante de denumire: Hainele Negre sau Fracurile Negre. (nota lui BlankCd)

[71] Carbonarismul, nume dat unei societăți politice secrete, formată în secolul al XIX-lea în Italia, pentru triumful ideilor liberale.

[72] Antoine de Sartine, om de stat francez, locotenent de poliție, apoi ministru al marinei.

[73] Nicolas-Gabriel de la Reynie, primul locotenent de poliție din Paris, 1667, a contribuit la organizarea poliției și asanarea Parisului.

[74] Claude-Philibert de Rambuteau, prefect de Sena în 1833. El a început înlocuirea iluminatului cu ulei prin acela cu gaz aerian pe străzile Parisului.

[75] Stradă pe care financiarul Law înființase în 1716 o bancă.

[76] Charles Fourier, filozof și sociolog francez (1772–1837). Sistemul lui prevedea asocierea indivizilor în grupuri, în scopul de a procura fiecărui membru bunăstarea printr-o muncă liber consimțită.

[77] Vautrin, personaj din romanele lui Honoré de Balzac, ocnaș evadat, care, ascunzându-și adevărata identitate, exercită o putere ocultă, forțând justiția să-l numească șef al poliției.

[78] Chevalier Charles de Beaumont d'Éon, agent politic al lui Ludovic al XV-lea (Louis al XV-lea conform ediției franceze). A apărut îmbrăcat în femeie la Curtea țarinei Elisabeta, căreia i-a devenit "lectoare".

[79] Șantân, *șantane*, s. n. (Rar) Local de petrecere în care cântăreți și dansatori dau spectacole de varietăți pentru a distra publicul. [Pl. și: *șantanuri*] – Din fr. [café] chantant. (nota lui BlankCd)

[80] Jais s. n. Varietate de antracit, foarte dură, sticloasă, de culoare neagră, folosită la confecționarea unor mărgel. [Pr.: *je*] – Din fr. jais. (nota lui BlankCd)

[81] Quaker cuv. engl. (Pr.: *cuéicâr*) Adept al unei secte protestante, pacifiste și austere din Anglia, ai cărei membri, persecutați din cauza refuzului serviciului militar, au emigrat în mare parte în America, începând cu secolul al XVIII-lea. (nota lui BlankCd)

[82] Irminsul – simbol vechi asemănător cu un stâlp cu o "rună" în vârf de origine germanică închinat zeului Irmin – poate fi asimilat cu un sanctuar într-o pădure. (nota lui BlankCd)

[83] Pichét s. n. Numele unui joc de cărți care se joacă (în două persoane) cu treizeci și două de cărți. – Din fr. piquet. (nota lui BlankCd)

[84] Louis-Dominique Cartouche (1693–1721), șef de bandă de hoți, tras pe roată la Paris, în piața Grève.

[85] S-a luminat deci de ziua în noaptea asta, șchiopule?

[86] Armide, una din eroinele lui Torquato Tasso din *Ierusalimul eliberat*, care l-a reținut în grădinile sale vrăjite pe războinicul Renaud, departe de armata cruciaților.

[87] Soția lui Putifar, care, vrând să seducă un servitor de-al soțului ei și fiind respinsă, l-a acuzat că a vrut s-o dezonoreze, iar soțul, credul, l-a azvârlit în închisoare.

[88] Colaboratori în întocmirea Enciclopediei (1751–1772): d'Alembert, Diderot, Voltaire, Montesquieu, Rouseau, Jaucourt și alții.

[89] Dimie s. f. Țesătură groasă de lână (albă), folosită la confecționarea hainelor țărănești; aba, pănură. – Din tc. dimi. (nota lui BlankCd)

[90] Aubusson [obûsô], localit. în centrul Franței (Marche); 6,2 mii loc. (1982). Celebră prin producția manufacturilor de tapiserii din sec. 17. (nota lui BlankCd)

[91] Alonzo Perez de Guzman, căpitan castilian (1256–1309) ale cărui fapte de arme au fost cântate în versuri chiar de Lope de Vega.

[92] Exploziv detonant, care se folosește în capse și în amorese.

[93] Clac s.n. (Rar) Pălărie cilindrică care se poate turti și purta sub braț. [Pl. -uri. / < fr. *claque*]. (nota lui BlankCd)

[94] Gheridón, *gheridoane*, s. n. Măsuță rotundă cu unul sau trei picioare. – Din

fr. guéridon. (nota lui BlankCd)

[95] Elipsă, *elipse*, s. f. Figură de stil care constă în omiterea din vorbire sau din scris a unor elemente care se subînțeleg sau care nu sunt absolut necesare pentru înțelesul comunicării. – Din fr. ellipse, lat. ellipsis. (nota lui BlankCd)

[96] Culânt, -Ă, *culanți*, -te, adj. Cu care te poți înțelege ușor, care dovedește amabilitate, dărnicie; amabil, generos, mărinimos, darnic. ♦ (Înv.; despre stil) Curgător. – Din fr. coulant. (nota lui BlankCd)

[97] Georges Cuvier, zoolog și paleolog francez (1769–1832), creator al anatomiei comparate și al paleontologiei.

[98] Telăl, *telali*, s. m. 1. Negustor ambulant (de haine vechi). 2. (Înv.) Persoană care făcea strigările la un mezat. – Din tc. tellal. (nota lui BlankCd)

[99] Numele unui oraș din Galia transalpină, al cărui amplasament corespunde cu centrul Parisului – Île de la Cité. În anii 58–50 î.e.n., Galia transalpină a fost cucerită de către Iulius Cezar. Sub dominația romană s-au creat orașe ca Lyon, Arles, Toulouse, Bordeaux, Orléans și Lutecă, care era capitala populației Parisului, de la care și-au luat numele de Paris.

[100] Velléda – preoteasă germanică din vremea împăratului roman Vespasian. Împreună cu șeful batav Civilis a răsculat o parte din Galia de Nord și a murit în captivitate la Roma.

[101] Semele, fiica lui Cadmos, rege al Tebei, sedusă de Zeus, de la care l-a avut pe Dionysos sau Bachus drept fiu.

[102] Jules Pasdeloup, șef de orchestră (1819–1887), creatorul concertelor populare de muzică clasică.

[103] *Poule*, joc de cărți cu miză.

[104] Edward Jenner, medic englez (1749–1823) care a descoperit vaccinul împotriva variolei.

[105] Prudhomme Josef, personaj creat de caricaturistul Henri Monier, ca tip al micului burghez mărginit. Autorul încearcă un joc de cuvinte pentru a ironiza goliiciunea "boemei": adăugând un apostrof, devine Prud'homme – om înțelept.

[106] Una din eroinele epopeii *Ierusalimul eliberat*, a poetului italian Torquato Tasso, care l-a reținut în grădinile ei vrăjite pe războinicul Renaud, departe de armata cruciaților.

[107] Paupertate s. f. (Livr.) Stare de extremă sărăcie în care se află cineva; pauperism. ♦ (Ieșit din uz) *Act* (sau *certificat*) *de paupertate* = act (sau certificat) prin care se atestă că o persoană nu posedă bunuri impozabile. [Var.: pauperitate s. f.] – Din lat. paupertas, -tatis. (nota lui BlankCd)

[108] Lanțetă, *lanțete*, s. f. 1. Instrument chirurgical format dintr-o lamă cu două tăișuri foarte ascuțite, care folosește la vaccinări, incizii etc. 2. Mic instrument în formă de lopătică, cu care se netezesc și se rectifică tiparele în turnătoriile de fontă. – Din germ. Lanzette, fr. lancette. (nota lui BlankCd)

[109] Coloana din Iulie, din piața Bastiliei din Paris, înaltă de 50 m, executată din bronz, simbol al comemorării Revoluției din iulie 1830, având deasupra o statuie din bronz aurit, reprezentând geniul Libertății și care în mișcare, stă într-un picior.

[110] Stâlpnic, pustnic care își petrece viața în vârful unui stâlp.

[111] Ftizie, *ftizii*, s. f. Tuberculoză pulmonară; oftică, atac. – Din fr. phtisie, lat. phtisis. (nota lui BlankCd)

[112] După moartea lui Louis al XVII-lea în anul 1795 au circulat diferite zvonuri despre cauza morții îndoielnice a acestuia, despre evadări și despre o presupusă substituție de copii, care a dat mult de lucru chiar istoricilor.

[113] Midinătă, *midinete*, s. f. Tânăra lucrătoare sau vânzătoare în magazinele sau în atelierile de croitorie și de modă din Paris. – Din fr. midinette. (nota lui BlankCd)

[114] Almanahul Gotha, anuar genealogic diplomatic și statistic, publicat periodic din anul 1763.

[115] Fanăt, -ă *adj.* Ofilit, vestejit, trecut. [Cf. fr. *fané*]. (nota lui BlankCd)

{116} Satén s. n. v. satin. (nota lui BlankCd)

{117} Cámbie, *cambii*, s. f. Act, document prin care cel care-l semnează se obligă să plătească necondiționat, la un anumit termen și într-un anumit loc, o sumă de bani. – Din it. cambio. (nota lui BlankCd)

{118} Tunica centaurului Nessus desemnează un rău de care nu poți scăpa.

{119} Erou grec din războiul Troiei, învins de Ulise și înnebunit de durere.

{120} Michele Pozza, zis Fra-Diavolo, șef de tâlhari italieni, a servit cauza Bourbonilor și a luptat împotriva francezilor la Neapole (unde trădat, a fost spânzurat în 1806).

{121} Amalfi e o băutura gen cocktail sau este un lichior de lămâie care se produce în zona peninsulei Amalfi, la sud de Napoli. (nota lui BlankCd)

{122} La Harpe Jean, scriitor și critic francez 1739–1803. În conjunctura textului pare a fi un dicționar, o carte, o culegere etc. (nota lui BlankCd)